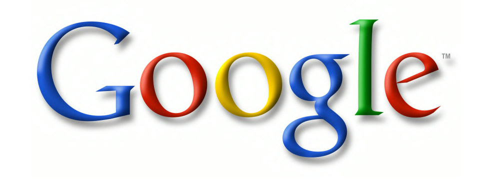
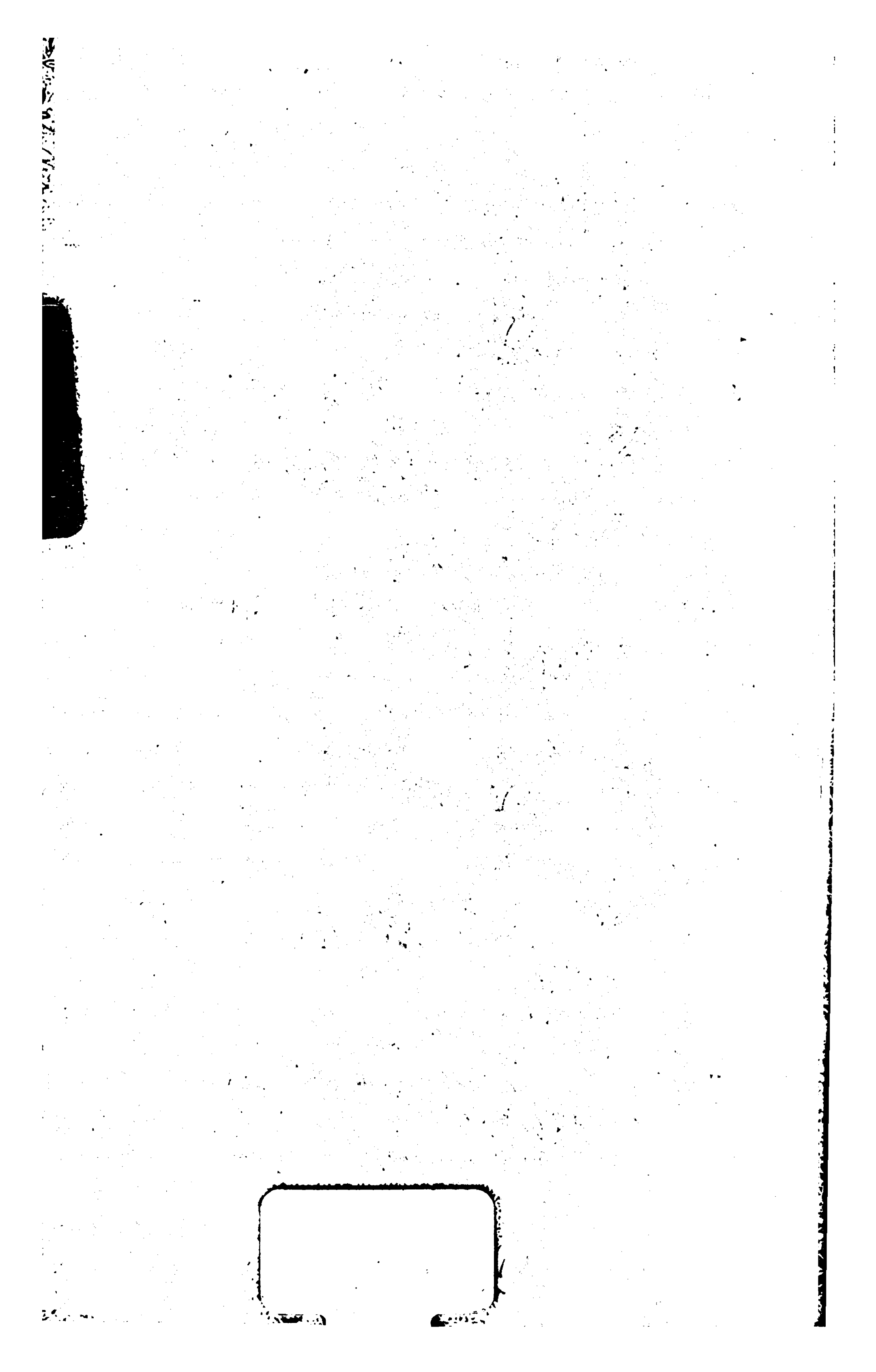

Google

1. Sweden - Hist., 1718-1814.

Printed in Sweden

RIKSRÅDET OCH FÄLTMARSKALKEN M. M.

GREFVE

FREDRIK AXEL VON FERSENS

HISTORISKA SKRIFTER.

UTGIFNA

AF

R. M. KLINCKOWSTRÖM.
ÖFVERSTE.

FÖRSTA DELEN.

STOCKHOLM, 1867.
P. A. NORSTEDT & SÖNER
KONGL. BOKTRYCKARE.

INNEHÅLL.

FÖRORD.

Riksrådet och Fältmarkalken m. m. grefve *Fredrik Axel von Fersens* efterlemnade historiska skrifter, hvaraf Första delen härmed lemnas i allmänhetens händer, behandla tiden från konung Carl XII:s död intill slutet af 1789 års riksdag. Manuskriptet dertill är af grefve Fersen sjelf författadt, de sednare åren af hans lefnad, efter noggranna anteckningar, som han gjort, öfver de vigtigaste tilldragelser under sin skiftesrika offentliga lefnad och med ledning af en mängd upplysande offentliga dokumenter, bref och uppsatser, som han för detta ändamål samlat och ordnat.

På den uppmuntran från det allmännas sida, som denna Första del röner, beror huruvida fortsättningen deraf äfven kan utgifvas; en fortsättning, som, ju mer den närmar sig tiden för grefve Fersens egentliga politiska verksamhet, ökas i intresse, och synnerligen vid skildringen af konung Gustaf III:s regering, sprider ett i många hänseenden nytt ljus öfver historien derom, lemnande rika bidrag till bedömandet af denna tid, så vigtig för Sveriges, i många hänseenden deraf beroende, sednare utveckling.

Stafsund i Juli 1867.

Utgifvaren.

INLEDNING.

Karl XII hade slutat sin bana vid Fredrikshall. Beundrad och älskad, hade denne ovanlige konung framgått öfver Europas slagtfält mellan segrar och nederlag, gåtolik och oförstådd, mera djerf än eftertänksam, mera lysande än nyttig, mera trotsig än vis. Obekymrad om sina undersåtares lidanden, hade hans obetänkta statskonst låtit lömska fiender bortroffa provinser, föra deras plundrande skaror inom rikets landamären, och beröfvat hans undersåtare allt utom kärlekens tålamod och pröfningarnes erfarenhet. Det rike, som lysande företrädare hade upphöjt till en makt af första ordningen, sammanstörtade öfver hans blodiga dödsläger, förvånande i sitt fall det häpnande Europas statsmän och folk.

"Hvad man må tänka om Carl XII:s död" — säger en stor häfdatecknare [1]) — "det var en slutad lefnad. Sjelf visste han väl att han spelte ett förtvifladt spel, och var bättre underrättad, än man trodde, om hvad kring honom i hemlighet föregick. Han har tyst burit undergången, som äran. Att han kände sig utan framtid, bevises bäst af hans oöfvervinnerliga motvilja att bestämma om någonting efter . *Här finnes alltid ett hufvud, som denna krona passar*

1) Geijer: Teckning af Sveriges tillstånd och af de förnämsta handlande personer under tiden från Konung Carl XII:s död till Konung Gustaf III:s anträde af regeringen.

åt — har han sagt; — *jag har svårt vid att komma dem till att lyda medan jag lefver; huru vill jag vänta att man skall lyda mig efter min död?* [1])"

Frihetstiden, som reste sig på enväldets grusade byggnad, har blifvit olika bedömd, allt efter den ståndpunkt granskaren innehaft; men säkert är, att det är en tafla, om också med mörka och blodiga skuggpartier, dock med många dagrar. "Ser man på denna tids politiska inrättningar" — säger Geyer — "så äro de osammanhängande och i sitt utslag skadliga; ser man åter på de krafter, som inom landet på samma tid utveckla sig, så äro dessa i många afseenden beundransvärda. Till en viss grad har denna tid gynnat denna utveckling. Partier egga fast söndra; de föda täflan. Varaktig blir likväl blott nyttan deraf, så vida täflan riktas mot ett gemensamt, stort och allmänt mål; eljest sprider och förlorar den sig på afvägar, hvilket här blef fallet. Men ej endast åt denna täflan får man tillskrifva frihetens fruktbarhet på krafter och gåfvor. Hela det föregående Sverige inverkade här på det närvarande."

Det kan ej annat än vara af intresse, att förnimma huru den s. k. Frihetstiden blifvit bedömd af en man, som stått den helt nära, verksamt deltagit i dess sednare skiften och varit ledare af det yngre hattpartiet, en man som Geyer kallar den största af detta parties medlemmar.

"Utan att ega ett redigt begrepp om partiernas upprinnelse och sammanhang under konung Fredriks och dess efterträdares regering" — säger Riksrådet grefve Fersen[2]) — "är fast ogörligt att finna källorna till de besynnerliga hvälfningar och ödets skiften Sverige öfvergått."

"Under konung Carl XII:s krigiska tid hade partier uti regeringsmål ingen framgång; enväldet uppehöll en tvungen enighet; rådkammaren egde ej mer inträde uti regeringen, än konungen behagade lemna och var m sysselsatt med domare-embetet och verkställandet af nungens befallningar."

---

[1]) *Ärlig Svensk* s. 417.

[2]) Se hans strödda anteckningar öfver frihetstiden och dess partier.

"Inom hofvet föddes ett afvundsgnabb emellan begge prinsessorna; prinsessan Ulrika hyste mycken afvund och ovänskap emot hertiginnan af Holstein, dess syster. De yppersta i Riket, som nalkades hofvet, togo väl någon del deri; men utan särdeles påföljd för det allmännare bästa."

"Under konung Carls vistande uti Bender fann partiandan bättre utrymme. Missnöjet öfver krigsplågor och dess olyckliga omskifte var nog allmänt; riksstyrelsen var ofullkomlig och otillräcklig, då dess styresman var så långt borta. Riksrådet grefve Arvid Horn, som under denna tiden hade Kanslipresidents-embetet, tycktes tvifla på konungens återkomst, och som han egde ett dristigt och oroligt förstånd, jemte en hög grad af ärelystnad och förställningsgåfva, så kunde en så besynnerlig conjunctur ej aflöpa utan hvarjehanda planers formerande. Det förmentes att hans högfärd förledt honom, att begynna en underhandling, om sitt giftermål med prinsessan Ulrika; huruvida sanningen dermed instämmer, är svårt att utröna; sant är det, att grefve Horn, som varit gouverneur för unga hertigen af Holstein, vände ryggen till Holsteinska huset och blef dess afsvurne fiende; att genom hans bedrifvande blef prinsessan emottagen i Rådkammaren; uti hennes namn blefvo ordres utfärdade och att kort derefter grefve Horn råkade uti en synbar onåd hos bemälde prinsessa, som varade intill hennes dödsstund."

"Factioner började från den tiden i Sverige att rota sig och grefve Horn ansågs såsom ett hufvud i rådkammaren och uti riket. Han egde då redan nog influence för att öfvertala prinsessan och rådkammaren till Riksdagens sammankallande år 1713."

"Konungens hemkomst gjorde slut på de inhemska regeringsbekymmer och oroligheter och geheimrådet baron Görtzes utmärkta nåd hos konungen satte ett annat skap-
...ne på Sveriges utrikes och inrikes angelägenheter. Denna
...sin djupa insigt i statsklokheten och för sitt olyckeliga
...uti Sverige allmänt bekanta baron Görtz hade så vun-
...konung Carls förtroende att — fast till denna tid ko-
...gens högmod ej tålte några förbindelser med främman-
...akter, dess djerfhet tycktes vara oförsonlig med för-

sigtighet och dess hjerta ej kände andra resourcer än dess ära och vapen — lät konungen, på Görtzens inrådande, öfvertala sig att sluta fred med Czar Petter den I:e och lägga en fast grund till kriget emot Dannemark och England, genom förnuftiga och fasta förbindelser med Ryssland, Spanien, Frankrike och flera Europeiska makter. Men konungens hastiga dödsfall afbröt alla anläggningar till Rikets uppkomst och måste dessa vika för enskilda inrikes afsigter. Hela Riket suckade efter fred; prinsessan Ulrika tracktade efter thronen; arfprinsen af Hessen, dess gemål, längtade att se sin gemål krönt och sedan bli dess efterträdare eller medregent; den tänkande delen af nationen var sorgfällig att nyttja conjuncturen och afskudda sig enväldet, och grefve Arvid Horn att, jemte friheten, retablera Rådets myndighet och utvidga sin credit och influence. Det första steget härtill var att prinsessan Ulrika tog thronen och kronan i besittning, under namn af *Drottning*, oaktadt hon dertill ingen arfsrätt egde, och det näst derpå följande var baron Görtzes arrest. Denne olycklige herre var hatad af drottningen, för det han var Holsteinare och detta hus tillgifven; af arfprins Fredrik, för det han förmentes hafva varit vidrig uti giftermålet med prinsessan Ulrika; af nationen för det han var en främling, hvilken alla olyckor och landsplågor, som krig med sig förer, tillskrefs, och af grefve Horn, för det han egde ett superieurt genie och var följakteligen en farlig man för honom och flera i Republiken. Grefve Horn fick ensam föra styret; alla underhandlingar afbrötos; freden med Ryssland blef hvarken ansedd eller ratificerad, och utan att fortsätta kriget lades ingen grund till en förnuftig fredsplan."

"Drottning Ulrika glömde ej sitt hat mot grefve Horn. Knappt hade hon stigit på thronen, förr än hon satte grefve Horn från ministèren och uppdrog Cansliet till grefve Cronhjelms vård; hvilken hennes hädskefulla oförsigtighet var till en del vållande till den inskränkta makt, Rikets s der henne lemnade genom 1720 års Regeringsform."

"Grefve Horns missnöje; baron Görtzes process, drefs med mycken ifver; en tillstundande riksdags be ning och ett nytt regeringssätt voro de endaste äm

som fäste Rikets uppmärksamhet. Alla oenighetsbloss blefvo tända, och utur detta tidehvarf upprinner alla de partier, som sedan oroat och ännu oroar Sveriges rike, dess öfverhet och ständer."

"Sverige hade, genom konung Carls olyckliga krig, död och 1721 års Nystadtska fred förlorat all dess styrka, och dess mångstämmiga regeringsart, försvagad af drottning Ulrikas Gudsfruktan och hemliga dygds utöfning, samt konung Fredriks vällustiga och vårdslösa styrelse, hade så bortblandat de allmänna och Rikets afsigter uti enskilda och parti-intressen, att man ej mer kunde skilja det ena från det andra. Regeringskonsten bestod att skiftevis utbyta allmänna mot privata saker."

"Att värfva röster och anhängare till "*Hatt*"- eller "*Mösse*"-systemen, utan afseende på dygd, heder och skickelighet, var den säkraste väg att blifva firad och befordrad; att för främmande penningar köpa röster under riksdagen och sälja äran på ett behändigt vis; att genom fråsseri och dryckenskap bereda sinnena till angelägna öfverläggningar uti stånden, var en så vördad och derjemte imponerande egenskap, att man såg, inom kort, de nedrigaste själar klifva upp till de högsta äreställen."

"Med konung Carls död tog denna nesliga förvirring sin upprinnelse. Konung Fredrik, som då var generalissimus och commenderade arméen i Norrige, upphäfde belägringen af Fredrikshall, förlorade alla dess företrädares dyrt intagna fördelar; ruinerade arméen genom en otvungen och illa reglerad vinter-reträtt; delte arméens kassa bland generalitetet och cheferne af arméen; drog in stora summor från Hessen och England att köpa nationens kärlek och tycke, och sätta drottning Ulrika först och sig sedan på Svenska thronen."

"Vid riksdagen 1720 köptes stort och smått, för att sätta arfprinsen af Hessen på Svenska thronen; år 1723 för att lkasta 1720 års regeringsform, hvilket dock ej lyckades; etsregeringen var nyfödd, tyngden af envåldet var i kt minne. Samma handel af röster och själar drefs ena riksdagen efter den andra; men förvandlade sin skap, i det att franska, engelska och ryska ambassa-

dörer och ministrar öppnade, utan särdeles hemlighet, deras växelkontor och satte nog låg kurs på riksdagsmännens patriotiska vara.”

”Konung Fredrik, barnlös och åldrad, som dessutom hatade application till affärer, lemnade till Rådet och ständer att slita både in- och utrikes angelägenheter och skötte hufvudsakligen sitt kärleksumgänge med fröken Taube, (sedermera Riksgrefvinna von Hessenstein). Grefve Arvid Horn och grefve Carl Gyllenborg, riksråder, uppreste sig till chefer i Rådet och i nationen. Politiska systemen var begges förmur, fäderneslandets bästa deras sköld, intriger och penningar deras vapen. Jag lemnar derhän om icke hat och regeringssjuka voro deras förnämsta driffjedrar. Jag var för ung att känna deras hemseder och deras embeten så långt skiljda från min krets, att lära känna deras hjertelag; icke heller får man sätta tro till allt det, som säges om statsmän.”

”Dessa herrar brottades länge och retade sina blinda anhängare till alla upptänkliga politiska hastigheter. De tågade mot hvarandra med mycket buller, under 1731 och 1734 årens riksdagar; men öfvervigten blef på grefve Horns sida, till dess, genom ett af grefve Horn öfveriladt politiskt steg, vid tillfälle af ryska alliancens förnyande år 1736, grefve Gyllenborg fick ett tillfälle att insvepa honom, hans göromål och parti, uti det mörker och de misstankar, som politiska conjecturer kasta uti fria nationer, utur hvilket merendels uppväckes missnöje.”

”Nationen var ock ledsen att se grefve Horn, allt sedan år 1714 främst uti rikets styrelse; dess ålder och dess credit hade gjort honom ovulig om gamla vänners bibehållande och nyas förvärfvande; han trodde att stort anseende och stora förtjenster voro en oöfvervinnerlig borg och att sparka omkull den ställning man nyttjat till sin upphöjelse, var ett försigtighetsmått. Grefve Gyllenborg eftersatte intet och uppodlade det fält, grefve Horn falla uti linda. Uti populaira regeringar är lättare att värfva än att bibehålla crediten. Riksdagen 1737—38 ski trätan; grefve Horn fick ett med nog bekymmer och haglighet beledsagadt afsked; grefvarne Bonde, Bje

Bark, Creutz och Hård blefvo licentierade; genom konung Fredriks bemedlande fick Grefve Taube, fader till grefvinnan Hessenstein, sitt afsked."

"Grefve Gyllenborg blef president i cansliet och pluralitetens man; rådsvacancerna besattes med hederliga män af Hatt-partiet, utan afseende på stor och utmärkt insigt uti statsklokheten. Grefve Gyllenborg — befordrad uti sina afsigter genom grefve Horns ålder, svaghet och sjelfberedda decadence; genom en deciderad pluralitet, anförd af landtmarskalken grefve Tessin, hvars vältalighet och insigter captiverade nationen; genom franska ambassadören grefve S. Severins capacitet och dess herres penningar — retablerade, under konung Fredriks lättjefulla regerings skugga, Sveriges gamla och sedan konung Carl XI:s regering förfallna politiska system med Frankrike; införde ett handels- och manufactur-system, som genom Englands intriger ständigt var förtryckt; uppmuntrade economien i landet, samt vetenskaper och alla fria konster och befästade sitt välde genom en outtröttlig omsorg att samla omkring sig och hedra alla förståndiga och habila män af alla åldrar och stater, genom anseende i landet och genom ett stort anhang, det han dageligen ökade genom de corruptionsmedel han och hans måg riksrådet baron Carl Sparre sett med mycken framgång nyttjas uti Engelska parlamentet, under den tid, dessa båda riksråder voro ministrar och ambassadörer uti England."

"Men rådkammarens makt, grefve Gyllenborgs ministère och Hatt-partiets consistence behöfde ett större fält än regeringslagarnes simplicitet utstakat. Sällan ser man att hedern att göra godt förnöjer menniskors ärelystnad. Äre- och penninge-lystnad bära samma caractère: ingendera får fyllnad i sin trängtan; ambition får aldrig nog makt."

Dessa grefve Fersens tankar om en tid, hvarunder han så nära håll sett och deltagit i det offentliga lifvet, ır de skuggor häfdaforskningen redan kastat öfver den '. Frihetstiden. Man ser att denne rättsinnige statsman fosterlandsvän, sjelf ett barn af denna tid, ej sparat

sitt ogillande öfver den moraliska förnedring och vämjeliga corruption, som egde rum.

Men dagrar hade också denna tid, man kan ej förneka det. ”Man märker en stilla, en snar förkofran, först i välstånd, sedan i ovanliga snillegåfvor. Välståndet var ända till Finska kriget i jemt stigande. De gamla Mössornas fredliga politik var gynnande derför. Man ser föga grund för deras efterträdares klagan öfver vanmakten i rikets handel och näringar. Dessa blomstrade väl långsammare än under Hattarnes händer, som hyllade den mer lysande än gagneliga satsen, att staten borde vara deras förläggare, men säkrare och naturligare. Det första Svenska Ostindiska kompaniet (1731), som oaktadt tillfälliga olyckor lemnade en ovanligt stor vinst, tillhör denna äldre period, liksom Alströmers första bemödande för Svenska slöjdernas uppkomst. — Det svenska snillet begynte redan förkunna den vår, som snart rikare skulle framblomstra under Adolf Fredrik och Lovisa Ulrika, hvilka begge, men i synnerhet drottningen, älskade vetenskaper och konster och hedrade deras idkare. Språket renade sig med Dalin. Svenska lagfarenheten har ej haft en mognare ålder än den, som utmärktes af Nehrman (Ehrenstråle) och 1734 års lag; om också i denna väg, mer än i andra, betydliga förarbeten blifvit gjorda. Den granskande lärdomens fackla hade hos oss blifvit tänd med Erik Benzelius, filosofiens med Anders Rydelius. Polhem var denna, såsom redan en föregående, tids under i mekanisk fyndighet. Klingenstjerna bildade sig till Sveriges förste geometer, Anders Celsius till dess förste astronom, Rosén (von Rosenstein) till svenska läkarekonstens fader och Linné till lagstiftare i naturens kännedom. Med inrättningen af svenska vetenskaps-akademien — en frivillig förening af dessa män och deras likar — hade sådana snillen vuxit till män, som gåfvo Sverige ett ärofullt namn, äfven i den menskliga kunskapens häfder. Vitterhets-akademien stiftades genom Lovisa Ulrika 17 Målare- och Bildthuggare-akademien hade redan år 1' blifvit inrättad. Och af huru många följdes de ej, i ol riktningar och på skiljda fält! Linné ensam anför en ska som sprider sig i alla verldsdelar. Wilke och Warger

inom fysiken och astronomien, Cronstedt, Schwab, Valerius i bergsvetenskapen, Anders Barch i allmänna hushållningen, Ihre i filologien och kritiken, Lagerbring, Botin, Schönberg i historien, äro namn tillhörande samma tid, som räknade mæcenater sådane som Gustaf Bonde och Tessin, vältalare sådane som den sistnämnde och Höpken, skalder sådane som Gyllenborg och Creutz, stora embetsmän i alla grenar och köpmän, bildade såsom Alströmer, Plomgren, Claes Grill och Sahlgren. Frågar man huru en så rikt begåfvad tid kunde allt mer förlora sig i svaghet och förvirring, så torde närmaste upplösningen på gåtan vara: att den var underkastad en regering af söndrade intressen, i hvilken hvarken *konung* eller *folk* egde någon gällande röst." [1])

Här torde vara på sin plats att framställa en kort minnesteckning af författaren till de skrifter, hvaraf 1:a delen nu lemnas uti allmänhetens händer; en teckning grundad dels på Riddarhus-sekreteraren m. m. A. G. Silfverstolpes åminnelsetal i Svenska Akademien den 4 Mars 1795[2]), dels på Grefve Fersens efterlemnade anteckningar och på offentliga handlingar.

Grefve *Fredrik Axel v. Fersen* föddes i Stockholm den 5 April 1719. Fadren var dåvarande general-majoren af kavalleriet, sedermera generalen och presidenten i Svea Hofrätt grefve Hans v. Fersen, och modren grefvinnan Eleonora Margaretha Wachtmeister, dotter af K. Rådet och fältmarskalken grefve Axel Wachtmeister af Mälsåker med friherrinnan Anna Maria Soop.

Efter vid akademierna i Upsala och Lund fulländade studier, blef grefve Fersen år 1738 antagen till ryttare vid

---

eijer: Teckning af Sveriges tillstånd och af de förnämsta handlande perner under tiden från konung Carl XII:s död till konung Gustaf III:s uträde af regeringen.

tta åminnelsetal blef en anledning till Svenska Akademiens upphäfvan-3 dagar derefter, af hertigen-regenten och dess förste minister Reuterm. Se härom Bergman Schinkels Minnen ur Sveriges nyare historia, leleu pag. 279—281.

lifkompaniet af Kongl. Lifregementet till häst, vid hvilket regemente han följande året befordrades till korporal.

År 1739 erhöll grefve Fersen konungens tillstånd att besöka främmande länder, och der inhemta de vetenskaper, som till krigstjensten kunde nödiga vara. Han uppehöll sig uti Tyskland, England och Frankrike, för att inhemta hvad till krigarens yrke hörer och lära närmare känna länder, folk samt deras seder och samfundsinrättningar.

1740 den 6 Maj blef grefve Fersen befordrad till kapten uti Fransysk tjenst och Elsasska infanteri-regementet, och samma år den 30 December till adjutant vid Kongl. Svenska Lifregementet.

I det krig, som nu utbrast mellan Frankrike och Österrike om successionen till arfvet efter den nyss aflidne kejsar Carl VI, började grefve Fersen sin krigarebana. Såsom kapten vid regementet Royal Alsace och adjutant hos hertigen af Boufflers bevistade han 1741 års fälttåg. Här lärde han blott att känna medgången. Kurfursten af Bayern, förklarad för konungens af Frankrike general-lieutenant och marskalken af Belisle, upphofsman till Frankrikes deltagande i kriget, kommo, sågo och segrade. Innan fälttågets slut var den förre både konung och kejsare.

Frankrikes härar genomtågade Bayern, nedra Österrike och Böhmen, under kurfurstens, sedermera kejsar Carl VII:s, befäl. Grefve Fersen bevistade derunder attaquen af *Ips*, träffningen vid *Stremberg* mellan den franska arméens avant-garde, under befäl af sedermera marskalken af Saxen, emot en korps af den österrikiska arméen, commenderad af general Palfy; samt attaquen och den namnkunniga stormningen af *Prag*. Under denna campagne blef grefve Fersen befalld att förrätta adjutantstjensten hos generalen hertigen af Boufflers, i hvilken befattning han, jemte 6 andra adjutanter, blef utsedd att slå en bro öfver Donau-strömmen vid *Matheausen*, hvarvid arbetsmanskapet hårdt ansattes af fienden och flere af de biträdande tanterna dödades. Icke dess mindre fullbordades det tiga bro-arbetet.

År 1741 den 3 Sept. utnämndes grefve Fersen ti nett vid Lifregementet och erhöll i December månad

och rappel att förrätta cornettstjensten vid sistnämnda regemente, som var kommenderadt till Finland. Kriget mellan Ryssland och Sverige hade år 1741 utbrutit; ett bland de olyckligaste krig Sverige dittills utkämpat, som kostade oss trenne städer och anförarne deras hufvuden.

Till följe häraf afreste grefve Fersen, uti Februari år 1742, från Böhmen och ankom till Finland uti April månad, samt bevistade hela detta års campagne, hvarunder han hade den lyckan att vid *Pyttis* bibehålla en honom anförtrodd postering, oaktadt fiendens anfall med husarer och kossacker. Under denna campagne befordrades grefve Fersen till löjtnant den 12 Nov. 1742.

År 1743, den 11 Februari, erhöll grefve Fersen en korporals-beställning vid konungens Lifdrabantkorps. Samma år uti Mars månad erhöll han konungens tillstånd att, såsom frivillig, bevista expeditionen till Ålands försvar, under generalmajoren Marks von Würtembergs befäl. Framgången krönte detta företag och grefve Fersen, återkallad derifrån den 28 Maj till tjenstgöring hos konungen, blef vittne till ett sorgligare uppträde än det han vid Helsingforss lemnade, der hela svenska arméen nödgades ingå en neslig kapitulation. Det uppträde, som i Stockholm väntade, var nemligen en uppretad och vilseledd allmoges uppresning, för att i hufvudstaden med våld afgöra Sveriges thronföljd. Sänd af konungen, som han följde, dessa förhetsade till mötes, förmådde han dem, med sin köld och sin dristighet, att för en stund tänka på sina pligter och sig sjelfva, men kort derpå rusa de in i staden, och han blir vittne till deras nederlag, de illasinnades straff och mildheten mot de bedragna.

Efter Dala-upprorets lyckliga dämpande och vunnet fredsslut med Ryssland, erhöll grefve Fersen den 9 Juli tjenstledighet, för att återtaga sin tjenstgöring i den fransyska arméen, då han derstädes, i Augusti år 1743, blef
rdrad till adjutant, hos den då arméen kommenderande
ska marskalken hertigen af Noailles, under hvilkens
grefve Fersen deltog i skärmytslingen vid *Neustadt*
Rhen-strömmen) samt i alla de träffningar, som un-
örda långvariga campagne sig tilldrogo.

År 1744, den 1 April, erhöll grefve Fersen konungens af Frankrike fullmakt att vara öfverste för infanteri-regementet Royal-Alsace, uti hvilken befattning han, såsom tjenstgörande öfverste uti arméen, samt adjutant hos fältmarskalken hertigen af Noailles, bevistade campagnen uti *Flandern*, då, genom belägring, fästningarne Messin, Ypres, Fyrnes och Knok eröfrades, samt den träffning tilldrog sig, hvarigenom fienden retirerade från lägret vid *Courtray*.

Samma år, uti Augusti månad, medföljde grefve Fersen den armée, som hertigen af Noailles förde till Elsass' undsättning, hvarvid han bevistade träffningen vid *Hochfeld* mellan fransyska arméens avant-garde, kommenderadt af general-löjtnanten grefve Löwendahl, och fiendtliga arrière-gardet, under befäl af general-löjtnanten Berenklau.

Den 1 September samma år blef grefve Fersen af Frankrikes konung utnämnd till "detaillen af infanteriet" såsom Aide-Major général och detacherad, under general-löjtnantens grefve Ségurs befäl, med den armée, som afsågs till förstärkandet af den kejserliga, under general-fältmarskalken Seckendorfs befäl, till Bayerns eröfrande. Under denna campagne uppdrogs åt grefve Fersen general-qvartermästare-detaillen vid ifrågavarande armée, hvarunder han hade den förmånen att bevista anfallet mot *Donauwert* och de denna stad omgifvande fiendtliga retranchementer; attacken och eröfrandet af staden *Rain* vid Lech-strömmen; skärmytslingen vid *Mühlhausen*, mellan det fiendtliga och och fransyska kavalleriet, det sednare under general Ségurs befäl; belägringen af *Wassenburg*, samt anfallet och stormningen af *Burghausen*.

Den 5 December år 1744 undfick grefve Fersen hertigens af Zweybrücken fullmakt att upprätta ett infanteri-regemente till kejsarens (Carl VII:s) tjenst uti staden Zweybrücken; med hvilken organisation han var så lycklig, att samma regemente var marschfärdigt den 1 Mars år 1
Men som, genom kejsar Carl VII:s död, samma regem
ej kom att afgå till dess bestämmelse, inställde sig gr
Fersen, uti Maj månad år 1745, vid den franska M
arméen, som då kommenderades af prinsen af Conti

under han bevistade affairen vid *Northeim*, då franska arméen drog sig tillbaka öfver Rhen-strömmen.

Samma år, den 1 November, erhöll grefve Fersen konungens af Frankrike fullmakt att upprätta ett tyskt infanteri-regemente, samt ordres att der införa samma method uti handgrepp, evolution, disciplin och tjenst, som uti dess förra (Zweybrückiska) regemente; hvilken method då var ovanlig uti fransyska arméen, men sedermera blef gillad och tagen till modell för alla franska arméen tillhörande tyska infanteri-regementen, hvilka derefter, till följe af konungens befallning, antogo de af grefve Fersen uppgjorda och vid dess regemente inöfvade reglementen.

År 1747 bevistade grefve Fersen, med sitt tyska infanteri-regemente, fälttåget i *Flandern*, under marskalkens af Saxen befäl, då kommandot i staden *Huij* vid Maasströmmen, till betäckandet af arméens högra flygel, uppdrogs åt grefve Fersen, och hvarvid han hade den lyckan att, med 4 grenadierkompanier och 4 piquetter, frälsa Orléans' dragon-regemente från ett fullständigt nederlag vid *Amal* och från nämnda ort fördrifva fienden, då han ämnade gå öfver strömmen att göra fransyska arméen afbräck. Under samma fälttåg blef grefve Fersen, med 300 man dragoner och infanteri, kommenderad att drifva fiendens lätta trupper och frikompanier utur trakten af *Charlesroi* mellan Sambre och Maas, uti hvilken expedition han så gynnades af lyckan att bemälde trakt, Chatellenie, blef befriad och skyddad.

År 1748, uti April månad, uppdrogs åt grefve Fersen generalqvartermästare-befattningen vid den del af fransyska arméen, som detacherades på högra Maas-stranden, genom Luxemburgs och Limburgs områden, till belägringen af *Maëstricht*, den han bevistade. Under samma campagne och belägring kommenderade grefve Fersen Elsassbrigaden, och fick den 10 Maj samma år fullmakt såsom general-
r (Brigadier) i fransyska arméen.

maj månad 1748 undertecknades freden mellan Öster-
och Frankrike i Aix-la-chapelle. Grefve Fersen för-
es, med sitt regemente, i garnison i Louvain, derefter i
-lesroi och Philippeville, samt slutligen, mot årets slut,

i Lauterburg. Vintern 1748—49 passerade grefve Fersen i Paris. Der erhöll han den smärtsamma underrättelsen om sin moders död (d. 23 Dec. 1748), hvilket föranledde hans återresa till fäderneslandet, dit han anlände i Juni 1749.

"Jag blef presenterad på Drottningholm" — säger grefve Fersen i sin journal[1]) — "men emottogs något kallt; detta lands utseende var helt nytt för mig; men det dröjde ej länge, förr än jag blef underrättad om den rôle grefve Liewen spelade, och ingenting förundrade mig mera. Franska ambassadören fick företräde, hvarvid jag medföljde honom. Det unga hofvet tog detta mycket illa och blef detta första beviset på den onåd, som kom mig till del. Konungen öfverhopade mig deremot med välvilja. Jag var ej kommen till Sverige för annat än att taga arfvet efter min moder; men grefve Liewens intriger, för att hindra mig få en verksamhet uti mitt fäderneslaud, och det oförskämda hinder, som öfverste Kalling och de andra öfverstarne i arméen ville uppställa, föranledde mig begära en af de 3 platser såsom generalmajor, hvilka voro lediga. Det unga hofvet intresserade sig lifligt mot min utnämning och gjorde deraf en statsaffär." Genom de tvister, som härigenom föranleddes mellan Rådet och hofvet, blef grunden lagd till ett hofparti och Rådet eller franska partiet skiljdt från det unga hofvet.

I Juli 1750 återreste grefve Fersen till Frankrike, och passerade sommaren och hösten vid sitt regemente i Landau, vintern i Paris.

Den 2 October 1750 utnämndes grefve Fersen, trotts ofvan antydda intriger, till generalmajor i svenska arméen. Sommaren 1751 tillbringade han vid sitt regemente i Metz, och reste i Augusti månad, öfver Berlin, der han uppehöll sig en månad, till fäderneslandet, för att bevista den Riksdag, som började den 16 Sept. samma år.

År 1752 den 24 Sept. firade grefve Fersen, på M dal, sitt giftermål med grefvinnan Hedvig Catharina L Gardie, dotter af riksrådet och öfverste-marskalken g

[1]) Se grefve Fersens efterlemnade anteckningar.

Magnus Julius De la Gardie och dess husfru, född grefvinna Hedvig Catharina Lilje.

År 1753 erhöll grefve Fersen, på egen begäran, afsked ur den fransyska arméen.

År 1754, den 17 Nov., förordnades grefve Fersen att, såsom ledamot i lagkommissionen, biträda vid Krigsartiklarnes öfverseende.

Den första skådeplatsen för grefve Fersens politiska verksamhet var vid 1755—56 årens Riksdag. Han utvaldes af Ridderskapet och Adeln den 17 Oct. 1755 till landtmarskalk. Frågan om Rådets betydenhet; en viss utstakning af tjenstemännens rätt till befordran; redogörelsen för Riksjouvelerna; stadgande af grundsatserna för kronprinsens uppfostran och tillsättande af dess uppfostrare, blefvo lika många ämnen till strider mellan konungen och ständerna och till segrar för de sednare. Men ingenting har gjort detta riksmöte mera märkeligt i våra häfder, än konungamaktens sträfvande att utvidga sina gränsor utöfver grundlagens föreskrift och *deras* missöde, hvilka medverkade till detta företag. Man har sagt, att grefve Fersen, tillgifven tänkesättet af det parti, som tillsatte deras domare var en hård och oblidkelig man; att, ärelysten och afundsfull, såg han med glädje dens (grefve Brahes) fall, som med honom hade täflat om äran att föra Ridderskapets och Adelns klubba. Sanningens fackla har belyst och skingrat de mörka dimmor, hvarmed hatet och partisöndringen länge sökt omgifva grefve Fersens deltagande i dessa händelser. Man vet nu, att grefve Fersen, underrättad, genom de i Commissionen aflagda bekännelser, om grefve Brahes deltagande i revolutions-anläggningen, ville rädda honom, ville bidraga till hans flygt, innan fängelset och domaren skulle göra hans ofärd oundviklig; samt att ...ve Fersen lyckades rädda grefve Brahe från att, lika ... Puke, undergå tortyren uti Rosenkammaren. Det ...des äfven grefve Fersen, genom sitt dåvarande stora ...tande, hämma blodbadet, som några af Hattpartiets

mest fanatiska medlemmar tillämnade öfver ett stort antal af denna revolutions olyckliga offer. [1])

”Men” — säger minnestalaren öfver grefve Fersen i Svenska Akademien — ”sådana äro alltid ett partis omdömen om lysande män af ett annat; det vanliga är smädelsen, det lindrigaste misstankan, och den första af alla parti-reglor är denna: den som tänker annorlunda än jag, han tänker ej falskt, han tänker ondt. Olycklig den menniska, med nyttiga egenskaper och stora tillfällen, för hvilken själsstyrkan bruste, att med lugn förvänta och bära smädelsen: han skulle sörjande skilja sig från all verksamhet och det allmänna skulle sakna nyttan då han saknade ryktet.”

De upplysningar, som grefve Fersen lemnat, i sina skrifter, om detta riksmöte, bevisa ej mindre hans klokhet än hans sjelfständiga tänkesätt. Hvad alla vid hans uppträdande redan då insågo, var hans förstånd att inse, pröfva och leda allmänna saker; hans redighet, enkelhet och behag i deras sammanställande; hans måtta och värdighet att döma dem. För dessa egenskaper, hvaruti ingen landtmarskalk honom öfvergått och ganska få hunnit honom, vann han redan, vid sitt framträdande, beundran och aktning. En följd deraf var den minnespenning, som Sekreta Utskottet beslutade skulle slås öfver grefve Fersen, och som, jemte en Kongl. Skrifvelse, till honom öfverlemnades den 4 Juni 1760.

År 1756, den 30 Juni, utnämndes grefve Fersen till öfverste för Lifgardet och den 8 Juli till general-mönsterherre för de värfvade och indelta regementena af infanteriet uti Sverige. Följande året, den 26 Maj, utnämndes han till general-löjtnant.

Deltagande uti den emot Fredrik den Store formerade coalition, förklarade Sverige Preussen krig den 13 Sept. 1757. Trenne år tillbragte grefve Fersen med Sver' armée i Pommern, att bestrida Preussens öfvervigt. Så öfverkommendant (1758) i Stralsund, som då var bloker

[1]) Se härom den omständliga berättelsen, som förekommer uti 2:a grefve Fersens efterlemnade, till trycket beredda skrifter.

visade han för preussiska arméen det stadgade tålamod, som rådigheten och kölden föda. Men han inlade ej mindre heder såsom verksam, än såsom orörlig. I nästa fälttåg kommenderades han, med en korps infanteri, kavalleri och artilleri, jemte galerer, att eröfra öarne Ysedom och Wollin, samt fördrifva den nyligen tillskapade preussiska sjömakten utur Frische Haff och öppna förbindelsen mellan den svenska arméen och den ryska, som stod vid Collberg, under general Romanzows befäl. På kort föresatt tid belägrade och intog grefve Fersen citadellet *Swinemünde*, blockhuset på östra stranden af Swinesund, *Mewenhaken* och *Ostswine* skansar, samt staden *Camin* och *Wollin* med stormande hand; lät igenom sjöträffningen uti *Frische haff* dels förstöra, dels taga den preusiska skärgårdsflottan, bestående af 12 större och mindre bestyckade fartyg och tog under denna expedition 3000 och några hundrade fångar, utom sjömanskap och kanoner. I detta krigs annaler, torde denna expedition böra anses såsom en bland de berömligaste, likasom den var en bland de nyttigaste. Den utgjorde ett tillräckligt bevis på grefve Fersens skicklighet till högre värf såsom soldat och anförare, ifall Sverige, under hans tjenstetid, blifvit nog olyckligt att behöfva den.

Såsom bevis på styrelsens erkännande af grefve Fersens nit och skicklighet under detta krig, utnämndes han den 27 Nov. 1758 till kommendör af Svärdsorden och erhöll den 8 Oct. 1759 Kongl. Maj:ts nådiga skrifvelse, med särkild nådebetygelse öfver sitt välförhållande.

År 1760, den 20 Oct., utvalde Ridderskapet och Adeln grefve Fersen för andra gången till dess landtmarskalk, vid då började riksdag. Men detta förtroende blef en heder, utan att vara en lycka. Ofullkomliga planer till tänkesättens sammanhållande, och en öfver all höfva och blygsel drifven röstförsäljning, åstadkommo en omväxlande kastning af pluraliteten, denna en vacklande styrelse, missämja [illegible] enskild osäkerhet; Riksens ständers löftesskrifter på [illegible]lor, en ny uppfinning af egennyttan i samråd med herrsk[illegible]aden, gjorde nationen villrådig hvar den verkställande [illegible]n skulle sökas: och denna corruption, denna inbland-

ning med enskilda ärenden, göra denna riksdag märkvärdig, såsom en af de största drifkrafter till regeringssättets undergång. Grefve Fersen, som under den förra riksdagen fått erfara all uppmuntran af sitt stånds högsta förtroende, mötte nu allt det besvärliga och bittra, som kan detsamma åtfölja. Men det tjente blott till en pröfvosten på hans egenskaper. Hans förstånd var kändt och igenkändes: nu pröfvades hans hjerta, och opartiskheten, tålamodet, aktningen för hvar ledamots rätt och en oöfvervinnelig köld i trots af hans naturliga lynne, ådrogo honom ett nytt bifall och en ny beundran.

En ny nytta njöt fäderneslandet af denna riksdag och glädjen samt hedern deraf delte grefve Fersen, såsom deltagare i dess beredande. Den 13 Mars 1762 framställde han nemligen, i sekreta utskottet, frågan: *huruvida utan afbidande af vidare upplysningar från de allierade hofven, en särskild convention med konungen i Preussen genast bör sökas?* — Dervid yttrades af andra, att sekreta utskottet redan den 11 Dec. 1761 gifvit Kongl. Maj:t tillkänna att riket ej längre mäktade fortsätta kriget; att, utan afseende på politiska förbindelser, fred måste sökas, och en *särskild* fred, då en allmän ej stod att vinna; och att de skäl, som gällde då, gälla ännu mer för det närvarande, sedan genom kejsarinnan Elisabeths död och Petter III:s uppstigande på ryska thronen, Ryssland ändrat system. Efter långa debatter sade grefve Fersen: "finge jag följa min böjelse, skulle vi ej skilja oss från våra allierade och icke frånträda de en gång stadgade förbund; hvaraf följden ej genast, men i framtiden lärer visa sig; det är ett afsteg från den bana, som Sverige så ärofullt i Gustaf Adolphs dagar beträdde; separat-freders skadlighet bevisa flera exempel; men allt detta måste vika, när man betraktar vår inre ställning: vi äro vanmäktige genom söndrade sinnen och delning i nationen; jag röstar för fred, såsom det enda vilkoret att förekomma vårt inre väsendes undergång."
22 Maj 1762 afslöts, genom fördraget i Hamburg, fr
hvarigenom återställdes Sveriges och Preussens förh
den, i samma skick, som de före kriget varit.

Det var vid denna riksdag grefve Fersen väckte det förslag, som af Ridderskapet och Adeln gillades, att på Adelns bekostnad och på dess tomt utanför Riddarhuset uppresa en minnesstod *åt Gustaf Erikson, från ädel medborgare, den bäste konung; Fäderneslandets, frihetens, religionens hämnande beskyddare.* Stoden, modelerad af l'Archevesque och år 1770 gjuten af de under början af Carl XII:s fälttåg eröfrade kanoner, aftäcktes den 28 Juni 1774.

Tvenne år hade fäderneslandet hvilat från skakningarne af partiernas oförmögna strider, då Riksens ständer åter samlades den 16 Januari 1765. Det parti hvartill grefve Fersen bekände sig, hade nu förlorat sin betydenhet: och det rådande partiet, mera ovant att råda, tillät menskliga svagheten att ifra mot personer, i mening att beifra oordningar; ty skilja personer från saker och komma ny till makt och ej hämnas, det kan vara enskilda menniskors, men huru ofta partiers förmåga? Numera lärer ej nekas, att vissa personer, skyldige eller oskyldige till vinning på rikets finnance-ställning, ej kunde träffas utan upprifvande af fastställda kontrakter, af gifna frisägelser från ansvar — ännu mer, att dessa upprefvos. Men att, när en och samma makt i staten gaf och ryggade dem, skulle flera medborgare förlora sin säkerhet, alla hoppet derom och regeringssättet sin aktning; detta, ehuru då osedt för passionernas blindhets skull, blef en nödvändig statsföljd af ett moraliskt ondt.

I sekreta utskottet höjdes knappt rösten af en enda hatt, utom grefve Fersens, som oförskräckt och värdigt förde det fallande partiets talan. Alltid betydlig oaktadt sitt partis undervigt, var han ämnad att fällas, men för sina tankar, ej för gerningar. I en skrift hade han nemligen, inför sitt stånd, utvecklat sina meningar om bankens förvaltning; meningar stridande mot det mäktiga mösspartiets tänkesätt. Han skulle nu anklagas för klander af ts ständers författningar: likasom ett fritt yttrande, allskiljdt från smädelsen, ej var en uppenbar följd af hans dagsmannarätt. Hans fall skulle beredas först genom uteslutande från sekreta utskottet, sedan från sitt Så, skiljd från inflytande och från stöd, blefve han

lätt att nedtrycka och det sades att åtminstone frihetens förlust skulle derefter blifva hans bestraffning. Men grefve Fersen, i det vigtiga ögonblicket sjelf tillstädes i utskottet, lät förmärka att han var oförskräckt och hans åklagare der, ehuru betydande och gynnad af medvind, vågade ej uppresa sig att tala. Då flyttades hans öde helt och hållet i hans stånds händer. En tvifvelaktig strid uppstod der emellan partierna: den kunde ej skiljas utan omröstning; men grefve Fersen fann i nöden vänner och högaktare nog, för att segra. De som sett honom i denna belägenhet, vittna att de sett ett af de större prof på en stark själs välde öfver naturen. Man har läst hans häftiga känslor i hans ansigte; men hans ord hafva behållit sin köld och hans uppförande sin jemnhet.

År 1763 den 1 Mars utnämndes grefve Fersen till general, och den 2 Aug. 1765 förordnades han att utarbeta en plan för det fasta och sjöförsvarets ordnande på rikets vestra gräns mot Norrige. Den 22 Nov. samma år utnämndes han till riddare af Seraphimer-orden.

Vid 1769 års Riksdag, hvars sammankallande konungen, genom regeringens nedläggande, framtvingade af Rådet, kallades grefve Fersen för 3:e gången till landtmarskalk. Han hade nu närmat sig hofvet. För att afvärja farligare oordningar och flera medborgares olycka, lät han sig öfvertalas att utverka Riksens ständers bifall till hvad som skett. Konungen tackades och allt gillades. Kort derpå flyttades riksdagen från Norrköping till Stockholm och en vändning skedde inom partierna. Ett försök, som vid detta riksmöte gjordes, att med foglighet återföra regeringssättet till dess första grunder, utgjorde dess största märkvärdighet, så för sjelfva sakens vigt, som försökets misslyckande. Hofvet hade önskat framgången af denna sak och beskyllde grefve Fersen att ej nog kraftigt hafva den understödt: troligare är att han ej förmådde. Konungamakten ansåg sig bedragen; men den var tjent. Missämjans frön fingo lika fritt, som tillförene. En naturlig villrådighet (männa säkerhetens bestånd och tillflykt, då Grun otydligheter så ofta utan vishet och mått använd omärkliga medel, som tillika nyttjades att öka oe

och misstroendet till regeringssättet, upprörde allt mer och mer nationen, som, på ett ringare antal när, kastade sig frivilligt eller utan farhåga i armarna på en konung, som förespeglade dem utsigten af ett sällare tidehvarf.

Efter riksdagens slut, år 1770, utnämndes grefve Fersen till fältmarskalk.

Konung Adolf Fredriks död gjorde en ny riksdag nödvändig. Gustaf III hade ärft sin faders krona. Mössorna tycktes få öfverhanden. Grefve Fersen märkte af den tilltagande oron, att en allmän brytning förestod. Tiden att den förekomma ansåg han numera alldeles försvunnen. Riksdagen öppnades den 13 Juni 1771. Ett talrikt hattparti ville å nyo anförtro landtmarskalksstafven åt hans händer; men han hade redan vid sednaste riksmötes slut gjort det löfte, att den aldrig mera emottaga. Han deltog likväl, med inflytelsen af sina personliga egenskaper, i befattningen med de allmänna ärendena. Han var ock en bland de hufvudpersoner, som, af båda partierna särskildt, sammanträdde, att göra det yttersta försöket till regeringssättets bibehållande, genom fogliga jemkningar å båda sidor. Men allt var numera fruktlöst. Förblindelsen tilltog med oenigheten.

I Mars månad 1772 hade grefve Fersen ett förtroligt samtal med franska ambassadören, rörande de medel som stodo till buds, för att rädda Sverige undan den förnedring och elände, hvartill partiernas blindhet, moraliska uselhet och corruption hotade att föra det. Med anledning deraf hade grefve Fersen ett företräde hos konungen, då han insinuerade samma ämne; "mais je trouvai" — säger han — "le coeur du Roi si peu fait, et son esprit si peu tendant à vouloir risquer sa tête et sa couronne pour en acquérir l'authorité, que j'en perdis toute espérance."

Längre fram på sommaren, då grefve Fersen erfor, att ...nungens kabinett förbereddes en plan till revolution, ... att man undandrog honom allt förtoende deraf, lem... han riksdagen och for till landet; sedan han förut ...t till ständerna, att ingen vän af det allmänna bästa, ... gilla deras förfarande; att sakerna skulle mycket

förändras innan de fingo se honom åter; han ville icke taga del uti deras oenighet.

Denna spådom gick innan kort i fullbordan. Den 19 Augusti 1772 verkställde Gustaf III revolutionen, det skönaste minnet från hans skiftesrika regering, störtande derigenom ett nesligt och anarkiskt parti-välde och hvarigenom lades en begränsad regeringsmakt i konungens hand.

Konungens första tanke efter den lyckade revolutionen var att arrestera grefve Fersen, som han misstänkte och fruktade för dennes aristokratiskt frisinnade tänkesätt och stora inflytande. Konungen hade derom strax expedierat ordres till sin då i Linköping vistande broder prins Fredrik Adolf. Vid bättre besinning ångrade sig konungen, skickade prinsen contra-ordres och till grefve Fersen ett handbref, deri han bad honom inträda i Rådet, yttrande konungen, bland annat, att han väntade af grefve Fersens vänskap för honom och hans tillgifvenhet till fäderneslandet att ej afslå den erbjudna platsen. *Eder utnämning om den antages, skall ingifva nationen förtroende och säkerhet för framtiden och jag skulle derigenom hafva vissheten att stödja mig på edra visa och och säkra råd.* Den 22 Aug. 1772 kallades grefve Fersen till konungens och rikets råd. Grefve Fersen stannade blott sju månader på denna plats, som han endast emottagit för att lemna befälet öfver Gardet, som konungen efter revolutionen ej tordes låta honom behålla. Grefve Fersen uppgifver orsakerna till sitt afskedstagande med följande ord [1]:

”Le tems etait venu où je comptait me retirer du service, voyant avec douleur et regrèt que le systême de gouvernement que suivait le Roi, n'etait non plus conforme à son interêt particulier, qu'à celui de la patrie, et n'y pouvant apporter aucun empêchement, le Roi ne prenant conseil que de ses gôuts et de son esprit défiant et faisant étude d'entretenir dans son conseil la tracasse... les soupçons.”

[1]) Se grefve Fersens efterlemnade skrifter III delen, snart färdigor till utgifning befordras.

Afskedet, dateradt den 22 Mars 1773, innehöll bland annat följande märkliga ord:

"Om Wi icke städse ansett det såsom en frugt af en undersåtes frihet att, på begäran, erhålla afsked; så hade Wi vid detta tillfället helst grundat Wårt nådiga beslut på det gagn Wi och Riket af eder vidare nyttiga tjenst kunnat förvänta. Då Rikets vård och ärendenas laggranna skötsel icke kan umbära nitiska och rådiga män, sakna Wi ogerna uti Wår rådkammare en så pröfvad, kunnig och erfaren rådsherre."

Grefve Fersens offentliga verksamhet sammanfaller ifrån denna tid endast med de 3 riksdagar, som under Gustaf III:s regering sammankallades åren 1778, 1786 och 1789. Han kämpade derunder, stödd på grundlagarne, för den medborgerliga frihetens sak, mot den till envälde syftande konungamaktens tilltag. När ständerna den 19 Oct. samlades till 1778 års riksmöte och Gustaf III ville utsträcka sitt inflytande till bankens styrelse och undandraga ständerna vården och den fria dispositionen deröfver, uppträdde grefve Fersen och yrkade samt inlemnade förslag till instruction för Banko-utskottet, hvilket förslag af samtliga stånden bifölls. Konungen upptog detta mycket illa, och ville derför ställa Fersen under tilltal. Vid den gäsning inom och utom riksstånden, ryktet härom föranledde, begärde och erhöll grefve Fersen företräde hos konungen för att förklara sitt uppförande och reda denna fråga.

Konungen yttrade dervid, huru hans stolthet var sårad och hans hjerta lifligt träffadt af den skymf grefve Fersen beredt honom. "*Jag är förundrad*" — fortfor konungen — "*öfver eder djerfhet att höja eder röst och mina undersåtares emot deras laglige konung. Jag genomskådar edra afsigter, ni har skakat min faders krona, ni vill äfven röra vid min; vet då Herr grefve att jag skall veta fasthålla den på mitt hufvud i hela dess glans, skulle det äfven ske på* [illegible]*nad af edert eget hufvud, om så skulle behöfvas. Jag* [illegible] *trott någon verkan vara att hoppas af min nåd mot* [illegible] *att, då jag tillgifvit skymfandet emot min fader och* [illegible] *edert hufvud i säkerhet, att då jag öfverhopat eder och familj med mina välgerningar, jag hade rätt vänta*

mig en återkomst af den tillgifvenhet och det nit, som en undersåte är skyldig sin konung, och som min tillit till eder hade rätt att vänta. Det var en illusion som bedragit mig. Ni triumferar min grefve; det är en för mig förlorad batalj, hvars följder skola blifva känbara för mig; njut af er seger, den skall ej räcka länge."

Grefve Fersen svarade lugnt och värdigt. Han erinrade konungen om den framställning han gjort kort före riksdagens öppnande, i det samtal som då egde rum mellan konungen och honom, rörande sina tankar i detta ämne, som skulle vid riksdagen behandlas, och att konungen hade gillat dem; och dervid tillagt, att *Banken tillhörde ständerna, enligt regeringsformen, att han* (konungen) *ej hade någon närmare kännedom om densamma och ej ville på något sätt inblanda sig i dess angelägenheter.* Han försäkrade sig hafva visat och genomgått med landtmarskalken sitt förslag till instruction för banken, utan att denne konungens förtroendeman vid Ridderskapets och Adelns sammankomster, haft deremot något att invända. Han hade insett nödvändigheten af den föreslagna instructionen, emedan hofpartiet hade på Riddarhuset genomdrifvit sin lista till medlemmar i banko-utskottet, unga hofmän, hvilka knappt kände till de första elementerne af arithmetiken; men det oaktadt skulle leda och reglera bankens operationer, hvars kredit och styrelse omfattar hela rikets intressen. Han ådagalade, att den antagna instructionen för banko-utskottet var laglig, nödig och nyttig. Han framställde huru skadlig för konungen vore hofpartiets oförsynta uppträdande på Riddarhuset, der de till och med hotade deras hufvuden, som vågade hafva en annan tanke än hofvets, och att detta spred hos allmänheten en oro och jäsning, som bådade intet godt.

"*Hvad beträffar färlåtelsen för den skymf högstsalig konungen, Eders Maj:ts Herr fader fått erfara*" — fortfor grefve Fersen — "*så kan detta ej hafva afseende p[illegible] högstsalig konungen hade angripit nationens rättig[illegible] trots af besvurna eder; han har funnit det motstån[illegible] var en följd deraf; jag har hållit min ed som landtm[illegible] och undersåte; rätt och sanning har varit mina leda[illegible]*

har intet gjordt, som jag ej bordt göra, och som jag intet ännu skulle göra, utan att frukta för mitt hufvud, hvilket likväl måhända var mig kärare för 22 år sedan, än det är i detta ögonblick, då jag snart är 60 år."

Efter ett samtal under mer än 3 timmars tid, om konungens bekymmersamma belägenhet, afskedades grefven med mycken nåd från konungen.

Svenska Akademien instiftade konung Gustaf III den 20 Mars år 1786. Bland dess förste 18 ledamöter utnämnde konungen grefve Fersen. *Hvilken har mera rätt att deltaga i ett samhälle, egnadt svenska språket, än den hjelten, som så ofta fört ordet i Rikets allmänna sammankomster, som med så mycken ordning, med så stor klarhet, med en så segrande styrka låtit höra sin röst:* sådana voro konungens ord, då han lemnade grefve Fersen det enda slags heder, som ännu för honom återstod att vinna, och Akademien den äran att räkna honom bland sina medlemmar.[1])

Riksdagen år 1786 öppnades den 1 Maj. Den korta tiden, af en månad, mellan Riksdagskallelsens kungörande och ständernas samlande, väckte förundran och missnöje. Konungens afsigt med denna riksdag var dels att få bifall till passevolance-kassornas inrättande i svenska arméen, dels att erhålla några förmåner i afseende på finance-verket. Oppositions-partiet förenade sig om, på grefve Fersens inrådan, att bland annat afslå konungens proposition om passevolance-kassan. Konungen visste det och förtörnades. Han kallade grefve Fersen till ett samtal, under en representation på theatern, i sina der varande smårum. Konungen tilltalade grefve Fersen, med en eldad och vred uppsyn, sålunda:

"*Jag har kallat eder, för att förklara eder mitt billiga missnöje öfver edert djerfva och otacksamma uppförande emot mig; jag är på det aldra högsta stucken och förundrad* [...]*r eder tilltagsenhet att, i spetsen för en föraktlig, miss-*[...]*l flock, våga att kränka mina rättigheter och sätta eder* [...] *det jag, till Rikets bästa förordnar. I bören icke*

[1]) [...]r på Herr Silfverstolpes åminnelsetal i Svenska Akademien den 4 Maj [...]6, af Akademiens Cantzler, Herr A. N. Edelcrantz.

glömma min nåd och att jag skänkt eder hufvudet vid tillfälle af revolutionen 1772, då jag hade kunnat hämnas min faders lidande genom eder djerfhet under riksdagen 1756, och att jag äfvenledes 1778 icke ville hämnas uppå eder tilltagsenhet, den jag föraktade."

"I veten att den hos Riksens ständer förevarande fråga angående en passevolance-cassa för arméen är mig ömt om hjertat. Jag lemnar eder valet att i morgon, då denna sak hos Rikets ständer förekommer, tala för densamma och befordra den till ett nöjaktigt slut, hvilken tjenst jag med tacksamhet skall förskylla; men uti vidrigt fall förklarar jag eder härmed ett outsläckligt hat och onåd öfver eder och eder familj, och må'n I skylla eder sjelf om I få'n känna verkan af de olyckor, som sväfva öfver edert hufvud; det ankommer på eder att välja ja eller nej; men glömmen intet att eder konung tilltalar eder.

"Så hårda uttryck och svåra tillmälen af konungens mund" — säger grefve Fersen uti sin berättelse om detta uppträde — "förstörde min kallsinnighet och uppretade hos mig de lifligaste känslor af häftighet; jag tog vid der konungen slöt och förklarade:

"Att då jag aldrig kunde glömma och sakna hos mig de känslor jag är min konung skyldig, hoppades jag ock att min konung allernådigst påminner sig, hvad jag har att fordra som Riksråd, som riksdagsman och som fri medborgare uti samhället. Vore det en annan än min konung, som öfverföll mig med så hårda tillvitelser, så visste jag väl huru jag skulle svara: men nu inskränker jag mig inom den underdåniga skyldighet, mig åligger."

"Jag kan icke vidkännas att Eder Kongl. Maj:t mig med nåd bemött, sedan Eders Maj:t beträdt sin Faders thron; ifrån den stunden har jag alltid varit ansedd såsom en för E. M. afseenden farlig man. Med full öfvertygelse att jag ej länge skulle behålla min råds-stol, nämnde mig till Rådsherre, för att lemna Gardet, som jag då hade, uti Sprengtportens händer, emedan E. M. tro[illegible] person bättre bevakad af honom än af mig, och d[illegible] sex månader efter begärde att bli entledigad fr[illegible]

sysslan, tillade E. M. mig 12,000 Daler kpmt pension, för en lång och nog besvärlig tjenstetid."

"Jag kan icke heller vidkännas att jag bär mitt hufvud såsom en skänk af E. M. nåd; jag tror mig bära det med heder och full rätt. Allt hvad jag gjort under Eder salig Herr Faders regering, gjorde jag ännu om det vore ogjordt och är jag färdig lägga för allmänhetens ögon, och inför hvad domstol, som helst göra redo för min förvaltning. Jag bär mitt hufvud med ära; utan dom kan det mig efter Sveriges lag ej fråntagas, och våld fruktar jag ej."

"Hvad nu passevolance-kassan beträffar, så tager E. M. ej onådigt, att jag ej kan åtaga mig att tala för denna inrättning. Jag har ifrån dess första upprinnelse talt emot densamma och hvad skulle jag väl anföra till dess försvar? Kan man säga att 18 § Regeringsformen är här iakttagen; kan man säga att kneckte-kontrakterna äro chartequer? Kan man säga att undersåtare äro pligtige att betala det, som lagar och aftal dem befria från? Kan man säga att landet mår väl deraf, att öka sina utskylder, då förmögenheten uti synbar månto uti Riket aftager? Jag har uti all min tid talt för lag och sanning och kan vid detta tillfälle icke afvika från denna bana."

Härpå svarade konungen:

"Jag väntade mig detta svar af eder, såsom en orolig medborgare, som vill inskränka min lagliga myndighet och upphöja sitt anseende, och som inblåser hos Riksständer en missnöjes anda, som verkar tvedrägt; men I måtten veta, att om jag med mildhet fört min spira intill denna tid, så har jag ock en jernspira, och att jag eger kanoner, bajonetter och svärd, att styra en uppstudsig flock och deras anförare."

Fersen: "E. K. M. kan vara förvissad, att jag aldrig velat eller vill annat, än följa och försvara Lagen och E. M:ts och hvar mans rätt. Att Rikets ständers missnöjen ... mig ej inblåsta, utan utur provinserna medförda och ...ckholms populace och menighet understödda. Miss... öfver vissa E. M:ts författningar tager sitt ursprung ...ator och krogar och breda sig öfver hela Riket. Att ...eger kanoner, bajonetter och svärd, det är ostridigt

och inga vapen kunna häremot sättas. För min del är jag intet rädd för dessa vapen; jag har sett dem utan fruktan vid många tillfällen, och finner E. M. för sig och Riket nyttigt att våldföra ständer, så är det bäst att gripa till denna utväg ju förr dess hellre. Förstör den skugga af frihet E. M. nationen lemnade 1772; tag despotismen, den blir i så måtto drägligare, att nationen ej blir bedragen uppå lagar, hvaruti den tror sin säkerhet förvarad; denna utväg hjelper E. M. utur närvarande bekymmer, intill dess den tid kommer, att nationen ser dager, att återvinna sin rätt."

Sedan konungen gått några slag af och an öfver golfvet, kom han åter till fönstret der jag stod — fortfar grefve Fersen — och sade:

"*Låt oss gå från fönstret, populacen uppå torget blir uppmärksam öfver vårt samtal*"; hvarefter han utlät sig på fransyska:

"*Nous nous sommes trop précipité l'un et l'autre; je vous ai dit des choses fort dures, et vous me les avez bien rendu; n'en parlons plus sur ce ton.*"

Samtalet fortsattes derefter en lång stund. Konungen sökte på allt sätt öfvertala grefve Fersen att befordra passevolance-kassans bifall, och denne slutade dock med att afslå det, sedan konungen nödgats gilla hans skäl derför.

Här är ej rätta stället att skildra riksdagens gång. Alla konungens propositioner, utom den om Creditfond för spanmålsmagasiner, afslogos; och när konungen, genom sina mellanlöpare, framnarrade i bondeståndet frågan rörande fri husbehofsbränning, för att derigenom söndra riksstånden sins emellan, blef denna fråga snarare ett medel, tack vare den skicklighet och klarsynthet oppositionens ledare utvecklade på Riddarhuset, att närmare förena adeln med bondeståndet. Dessa stånd föreslog i utbyte mot husbehofsbränningens frigifvande, en bevillning af 18 tunn[illegible] men ehuru regeringen först fordrat 30 tunnor guld, [illegible] konungen ned summan till hvad ständerna föreslagi[illegible] med vilkor att denna bevillning blefve *beständig.* [illegible] afslog adel och bönder, såsom farligt och grundlag[illegible]

Konungen afslutade missnöjd riksdagen helt oförmodadt den 23 Juni, sedan densamma varat endast 7 veckor.

Vi stå vid 1789 års riksdag, detta drama uti svenska riksdagarnes häfder, som, föranledt af ett af konungen påbörjadt grundlagsvidrigt anfallskrig, fördt af honom, under det första fälttåget, med obetänksamhet, oklokhet och okunnighet i krigssaker, tvingade konungen att tillrycka sig enväldet genom Förenings- och Säkerhetsakten, och en våldsam och olaglig rätt till att efter godtycke och utan kontroll beskatta landet. Denna riksdags tilldragelser äro tillräckligt bekanta; här torde dock böra närmare belysas några tillfällen, der grefve Fersen framträder, och hvarom han sjelf upplyser i sina efterlemnade, till utgifning beredda, skrifter.

Riksdagen öppnades den 2 Februari. Den 8 i samma månad hade grefve Fersen företräde hos konungen.

”Jag fann konungen” — berättar han — ”uppeldad, hög och förbehållsam. Som jag var nämnd bland ledamöterna uti hemliga utskottet, äskade jag underdånigst att blifva underrättad, hvad Hans Maj:t nu fordrade af Rikets ständer, uti beskattning och uti biträde till finansverkets förbättring. Men genom dess svar fann jag, att Hans Maj:t icke hade sig bekant Rikets tillstånd uti denna gren, icke heller var till fullo underrättad, genom hvad medel Rikets trångmål kunde afhjelpas.”

”Konungen besvärade sig, uti hårda och skarpa utbrott, emot adeln och mig, som förment hufvudman och ledare af deras sturskhet; besynnerligen utvidgade H. M:t sitt ifriga utbrott öfver den ogrundade tillvitelse att vara lagbrytare och hårdhändt; han framräckte sina händer, vände dem och sade: *se! dessa händer äro alldeles obefläckade af mina undersåtares blod; men betänken och akten eder: Jag har vid tvenne förflutna riksdagar fruktlöst varnat eder; I förakten mitt tålamod; edert hufvud kan sitta ·re än I tron.* Hans Maj:t äskade af mig att säga, hvar-less lagbrott och våldförande uppå 1772 års Regerings- bestod.”

Täruppå svarade jag, att jag icke hade af någon hört, ns Maj:t beskyldes för tyran och blodtörstig; att ett

så ogrundadt tillmäle, torde hämta sin upprinnelse af falska, bedrägliga och namnlösa spioner och rapporteurer, hvilka, för att vinna befordran och belöning, oförsynt svärtade nationen och funno sin räkning att underhålla hos sin konung misstankan och oron, som i alla tider gjort monarkers lefnad tung och deras regering osäll. Att det vore för H. M:ts undersåtare olyckligt, att ej vara rätt kända af sin konung, för den trohet och tillgifvenhet, som af urminnes tider utmärkt Svea folks lynne mot sin öfverhet. Att med tillfredsstäldt samvete och rätt kunde H. M:t uppvisa obefläckade händer, hvilka å ena sidan vittnade om dess hedrande rättrådighet och å den andra om undersåtares kärlek och lydnad, som icke gjort sig skyldiga och förtjente till blodsstraff."

"Beträffande åter 1772 års Regeringsforms förkränkning uti tillämpning, hvaröfver H. M. ålagt mig svara, så blefve det för vidlöftigt upprepa alla de påtrugade förändringar, som denna grundlags §§ öfvergått sedan 1772; om H. M. fördenskull täcktes genomögna dess sjelfgifna Regeringsform, så lärer finnas, att — undantagna de perioder, som röra konungamakten, hvilka äro heligt hållna och derutöfver — alla de öfriga som utstaka Riksens ständers, Rådkammarens, Collegiers och embetsmäns rättigheter, lagskipning, allmän och enskild säkerhet, privilegier och styrelses ordning, äro kraftlösa och dödade uti utöfningen. Regeringsformen ansåge jag nu ej annorlunda, än som ett uppstäldt giller, till trogna och laglydiga undersåters fall och onåd hos deras konung, och som enväldets tillväxt och befästande lärer ofelbart blifva Sveriges lott, så hade Svea folk varit lyckligare, att vid tillfälle af revolutionen den 19 Augusti 1772, se enväldet uppresas, än att under 17 års gäsande och yra, skåda en genom lag inskränkt frihet förkrossas och nu, under sista pinsamma dödskamp, slockna."

"Jag försäkrade, uti hvad min person beträffade, att jag aldrig kunnat eller kan afvika från den trohet, jag vore min konung skyldig, icke heller från min eds pligt, från kärlek till fosterbygd och ståndakti sanningen. Och hvad mitt gamla hufvud beträff stode det till tjenst, om mitt fädernesland och de

skare voro dermed tjente och belåtna; men ehvad uti denna del mig kunde förestå, blefve dock uti Sveriges häfder dygden och äran min lott.”

Här efter debatterades något om konungens hat emot friheten, emot personlig säkerhet och rättigheter, emot Rådkammaren, Collegier och ordning uti administrationen och slöts med dessa konungens egna ord:

”*Que voulez vous monsieur le maréchal? J'ai un fils, je lui trouve un génie borné, et lui crois de la faiblesse dans le caractère; je lui dois le soin d'affermir son avenir.*”

Härmed slöts denna conference, och grefve Fersen bortgick med denna fasta öfvertygelsen, att inom kort och under loppet af påstående riksdag, en våldsam revolution förestod, likt den märkvärdiga år 1772.

Den 17 Februari 1789, då konungen kallade ständerna till plenum plenorum på Rikssalen, utgör första akten af det sorgespel, som slutade på masquerad-balen i operahuset den 16 Mars 1792. Förenings- och säkerhetsaktens införande, som genom adelns förödmjukande på Rikssalen skulle förberedas, var despotismens föregångare.

Grefve Fersen berättar härom i korthet:

”Hans Maj:ts tal var vändt mot adeln uti de onådigaste och strängaste uttryck och förebråelser af kallsinnighet för fosterland, af otrohet och stämplingar emot Riket, af förakt för konungens bud och begabbande af de 3 respectiva ståndens nit och trohet emot fosterlandet; androgs ock, såsom ett bevis derpå, att den hedervärda borgaremilicen, som nu vårdade kongl. familien och Stockholms stad, blifvit af adeln föraktad och förklenad; att adeln lagt hinder emot krigets utförande och ännu sökte under riksdagen att lägga hinder i vägen för dess lyckliga fortgång, genom tidsutdrägt med mera.”

”I synnerhet innehöll talet ett häftigt utbrott emot mig, ..iarherren Carl De Geer och herr de Frietzky. Emot anförde konungen att regeringslystnaden hade alltid ..nin tilltagsenhet; att jag sträckt den så långt, att ..a dess faders krona och att min djerfhet sträckte sig ..u att vilja röra hans, och stäcka spiran uti hans

hand. Hotelser följde derpå med mera, som jag ej nu minnas kan."

"Detta konungens tal blef till en del tryckt, med uteslutande af en stor del af hårda förebråelser etc."

"Baron Carl De Geer och herr de Frietzky fingo ock sin lott, uti förebråelser af oroliga medborgare, oenighets- och upprors-stiftare m. m. Konungen lät uppläsa landtmarskalkens klagoskrift emot adeln, hvarefter Hans Maj:t afmålade som ett statsbrott hvad honom (landtmarskalken) vederfarits på Riddarhuset och förklarade all förolämpning af landtmarskalken, den Kgl. Maj:t tillsatt, såsom ett brott emot konungens person, och som landtmarskalken numera ej kunde förrätta med värdighet sitt embete, utan att få en eclatant satisfaction af adeln, så befallte Hans Maj:t ridderskapet och adeln att afsända till landtmarskalken en deputation, den jag, baron Carl de Geer och Frietzky skulle anföra, aflägga vår och adelns ursägt och beledsaga honom till landtmarskalksbordet. Riksdrottset fick befallning att, i anledning af klagoskriften, lagligen inför hofrätten tilltala riddarhussekreteraren Bungencrona och riddarhusfiscalen Ihre."

"Efter denna Kongl. Maj:ts stränga befallning uppstod jag (Fersen) genast på min bänk och förklarade: *att jag icke vidkändes de anförda tillvitelser emot mig och adeln.*"

"Konungen slog med klubban i bordet och pålade mig tystnad; förmenande här vore icke tillåtet att öfverlägga. Jag blef ståndande på min bänk och fortfor: *att emot så ogrundade beskyllningar tarfvade rättvisan att höra förklaringen, hvilket icke förmentes den uslaste medborgare, än mindre det första stånd uti Riket.*"

"Härpå befallde K. M. att adeln nu genast måtte till Riddarhuset afträda, öfverlägga om sin försvarsskrift och verkställa Dess befallning. Hvarpå ridderskapet och adeln begåfvo sig till Riddarhuset."

Så snart ridderskapet och adeln voro samlade darhuset, förklarade grefve Fersen, till protokollet, si om landtmarskalkens osannfärdiga klagoskrift och k gens befallning om dess tillfredsställande, tilläggand *ock bödelsyxan stode öfver hans* (Fersens) *hufvud* ,

aldrig, hvarken i deputation med adeln eller för enskild räkning, att göra afbön hos en man, som vore afbön skyldig.

Den 20 Februari, på morgonen, uppvaktades konungen af en stor deputation af de 3 ofrälse ståndens ledamöter, anförd af biskop Lindblom, hvilken deputation anhöll, att H. M:t med sin konungsliga makt och myndighet, efter regeringslagarne, ville vidtaga sådana medel, hvarigenom riksdagsärendenas oafbrutna lopp befordras.

Konungen väntade endast på denna uppmaning, för att tillfoga adeln ett andra slag. Samma dag lät han nemligen arrestera 20 personer af oppositionen på Riddarhuset, hvaribland de förnämsta, nemligen riksrådet grefve *Fersen*, kammarherren baron *Carl De Geer*, kammarherren baron *Stjerneld*, generalen grefve *Fredr. Horn*, öfversten baron *Maclean* och direktör *Frietzky* affördes till Fredrikshof, der fängelser voro tillredda för statsförbrytare.

Grefve Fersen, fängslig hållen tills den 29 April, dagen efter riksdagens slut, hade ingen makt att kämpa för lag, rätt och den constitutionella friheten. Konungen hade förklarat Förenings- och säkerhetsakten, denna den svenska frihetens graf, antagen, oaktadt adeln afslagit densamma; konungen, understödd af de 3 ofrälse stånden, hade genom ett olagligt inträngande i Riddarhuset, under adelns öfverläggning, mot dess vilja påtvingat dem en ständig bevillning. Det var den 27 April konungen måttade detta tredje slag mot adelns grundlagsenliga frihet.

Grefve Fersen deltog härefter ej mera i rikets allmänna angelägenheter. Han lefde ändock länge nog, för att blifva ett vittne till de bittra frukter, som detta ingrepp i grundlagen medförde för fäderneslandet och den fasansfulla olycka det beredde segraren sjelf.

Grefve Fersen afled i Stockholm den 24 April 1794 och begrofs uti Riddarholmskyrkan, hvarefter liket nedades till Fersenska familjegrafven uti Ljungs kyrka i —göthland.

-efve Fersen efterlemnade med sin husfru, grefvinnan -g Catharina De la Gardie, följande barn:

Hedvig Eleonora, född 1753, död 1792 i Pisa, gift med En af Rikets Herrar, öfverste-marskalken friherre Thure Leonard Klinckowström.

Hans Axel v. Fersen, född 1755, En af Rikets Herrar, Upsala Akademie-Cantzler, riksmarskalk, general-löjtnant, riddare af Seraphimer-orden; ogift. Till döds massacrerad den 20 Juni 1810, framför Rådhuset i Stockholm, vid ett upplopp, då kronprinsen Carl Augusts lik infördes till hufvudstaden.

Eva Sophia, född 1757, död 1816, gift med kammarherren grefve Adolf Ludvig Piper till Engsö.

Fabian Reinhold v. Fersen, född 1762, död 1818. En af Rikets Herrar, öfverste-kammarherre, riddare af Seraphimer-orden. Gift med fröken Lovisa Sophia Piper.

”Grefve Fersen” — säger hans minnestalare i Svenska Akademien — ”var uppfostrad i en tid, då en omskapad grundlag nyss var mottagen, med all den känslofulla glädje, som äfven en ringare lättnad från enväldets ok borde ingjuta i medborgerliga hjertan. Denna lag hade han lärt att älska; han inrättade alla sina politiska tänkesätt, hela sitt förhållande i jemlikhet med dess klara bokstaf och, der klarheten brast, med dess sannolikaste mening. Den som skulle döma honom efter despotismens och demokratiens grundsatser, skulle döma för att fälla, ty han skulle flytta honom ur sitt tidehvarf.”

”Hos en man, som både älskade grundlagen och såg djupt dess mening, föddes naturligen en stark öfvertygelse om jemnvigt mellan makterna. Då denna lag saknade vissa bestämda föreskrifter af högsta vigt; då man ej kunde åberopa sig dess bokstaf, som lätt lydes, utan dess mening, som behöfver allmänna tankens medhåll; då hvarken denna tanke eller omständigheterna, som verka på den, kunna bifallas, så behöfde antingen lagen omskapas eller hvarje lutning till öfvervigt motas — det behöfde
störa eller jemka. Grefve Fersen såg vid det
större behof af slump för att lyckas. Det sednare
så hans grundsats: ej som den lyckligaste, men
fördragliga af tvenne farliga.”

”Sådana voro hufvudorsakerna till grefve Fersens förhållande såsom statsman. Det hade ännu andra, grundade i naturen af hans egenskaper. Han hade ej det snille, som, skapande och rikt på nyheter, står lika nära faran att, mot sin vilja, skada, som lyckan och äran att på ett stort sätt gagna. Men han hade det begrepp, som fattar säkert, den urskiljning, som lätt delar saken från sina bihang, det minne, som mottager allt och vårdar det; det förstånd, som rätt betjenar sig af minnets samlingar, rätt tillämpar, rätt sammanbinder de aflägsnaste begrepp och i följd af allt detta den omdömets blick, som på en gång ser det hela och dess delar.

”Ordning i begrepp skänker styrka åt öfvertygelsen, beständighet i tänkesätt och danar, med tidens tillhjelp, denna oryggliga karaktär, som hvarken låter fjättra sig af lycka eller motgång. Sådant var ock grefve Fersens anseende i allmänhetens omdöme, att hatet, som trodde sig ega nog styrka att angripa och störta honom, aldrig egde nog mod, att söka förleda hans grundsatser. Sådant var hans begrepp om ordningen i samhället, att de gunstbevis han af thronen åtnjöt, ej ett ögonblick kommo honom att glömma hvad han var sig sjelf och sitt stånd skyldig; att då han med mod och styrka försvarade sin öfvertygelse, han tillika med lydnad böjde sitt hufvud under den lagliga makt, hvars beslut hans tänkesätt ej alltid kunde gilla.”

”Så stora förståndsgåfvor borde ovanligen verka på hjertat. De gåfvo honom det mäktiga välde öfver sina böjelser, som visar menniskan i sin högsta styrka och är, näst förståndet, det första som gör henne värd att styra andra. De fängslade inom själen hans hetta; de tvungo hans högdragenhet att vörda andras billiga anspråk på aktning; de böjde hans ärelystnad under den oförvitliga ärans bud; de höllo hans hushållnings-begär inom de grän-
hvarutöfver det upphör att vara oskyldigt; de ute-
de från hans sinne den fladdrande fåfänga, som är
sken utan eld; de viste honom den allmänna nyttan, i
und med ordningen och lugnet, såsom det högst vär-
af alla föremål, och underhöllo i hela hans lynne

ett sammanhang, som gaf åt hvarje särskild egenskap tid och magt att vara fruktbar.”

”Verkningen af dessa egenskaper öktes genom en erfarenhet, likasom efter ett visst system förvärfvad; genom en kännedom af menniskor och folksamlingar, hvaruti han ej kunde öfverträffas och af de moraliska medlen att på dem verka; ändteligen genom de vidsträcktaste och ändå bäst valda kunskaper om andra staters, men i synnerhet fäderneslandets öden, lagar och hushållning. Bland Ridderskapet och Adeln har under hela hans tidehvarf ingen hans like uppstått, hvarken i tillgångar att genom jemförelser och exempel kasta ljus öfver allmänna saker, eller i lätthet att reda och återföra dem.”

”Grefve Fersen var, såsom talare, ej den, som med inbillningens förtjusning och känslans makt röfvar till sig hjertats bifall, utan att fängsla öfvertygelsen och som i alla tider egt så mycken verkan på oupplysta folksamlingar. Mera afpassad efter tidehvarfvet och regeringssättet under hvilka han lefde, efter dem för hvilka och till hvilka han talte, efter de ämnens vigt han afhandlade och ändteligen efter hans egen karaktär, bar den en stämpel af sanning, klarhet och öfvertygande kraft, mera verkande för tiden än för ögonblicket. Man har dock ofta sett de häftigaste sinnesrörelser svalna blott han talat. Men han talade sällan först, ty han ville förstå väl och trodde sent sitt ensamma begrepp. Han talade alltid med foglighet, oftast med fullkomligt lugn; ty han såg, bättre än andra, att missförståndet och okunnigheten oftare än elakheten, upprör menigheter. Smädelsen, eller den ovettiga sanningen nyttjade han aldrig och dem belog han, såsom vapen goda nog för små själar och svaga satser: sjelfva hans eget försvar kunde ej framkalla annat än uppriktigheten från hans läppar. Så behöll han alltid både sin tankekraft och sin värdighet; så betog han sina fiender rättigheten till personligt missnöje; så gaf han sina tänkesätt en styrka, den de o[illegible] lorat, om de blifvit framställda med hetta, det opålit[illegible] vapen, som kan nyttjas, äfven för den bästa sak. O[illegible] har ingen med sina egenskaper haft ett större inflyt[illegible] på sitt stånds öfverläggningar och ingen längre behåll[illegible]

Under en tid då corruptionen i alla former var allmän, och sträckte sig vidare samt nådde högre upp, än man i allmänhet anar, bibehöll sig grefve Fersen, ett rart undantag, ren från alla slags penningeinflytelser. Samtid och efterverld äro ense i detta, för hans minne så oomtvistade omdöme.

"I den enskilda lefnaden upptäcktes hos grefve Fersen ej mindre lyckliga egenskaper, än i det allmänna. Han egde, med ett stolt och imponerande yttre, i sitt umgänge en värdighet, som ingaf vördnad utan frånstötande; en belefvenhet utan tillgjordhet och utan mannamån; en lycklig gåfva att lämpa sitt tal efter olika menniskors begrepp; ett stort tålamod att höra andras meningar; mycken finhet att framleta den nyttiga sidan af hvars och ens egenskaper, och en lindrighet i sina omdömen, som vittnade om den sällsynta böjelsen, att hellre göra rättvisa åt andras förtjenster än höja sin egen på andras bekostnad. Så vann han i sammanlefnaden ett behag, som öktes genom förmånen af ett intagande och manligt utseende. Genom sin uthållighet, genom pålitligheten af sina beslut, genom beskedet af sitt eget väsende och genom det värde han uppriktigt gaf förtjensten och dugligheten ehvar de träffades, fann han vänner utan att locka smickrare; genom sina främsta föremål i allting, *nyttan* och *ordningen*, och hvad mera är, genom sin styrka att ej vika derifrån, njöt han den stora medborgerliga äran, att vara sökt öfver allt, der gagn behöfdes och uppbar i det allmänna det onekliga omdöme, att hafva skött hvarje skyldighet lika lätt, som sina nöjen och att genom dessas njutning aldrig hafva förlorat en dag för sina pligter." [1])

[1]) Se Riddarhussekret. A. G. Silfverstolpes inträdestal i Svenska Akademien den 4 Mars 1795.

ANNOTATIONER OCH ANECDOTER

ÖFVER

DROTTNING ULRIKA ELEONORAS

OCH

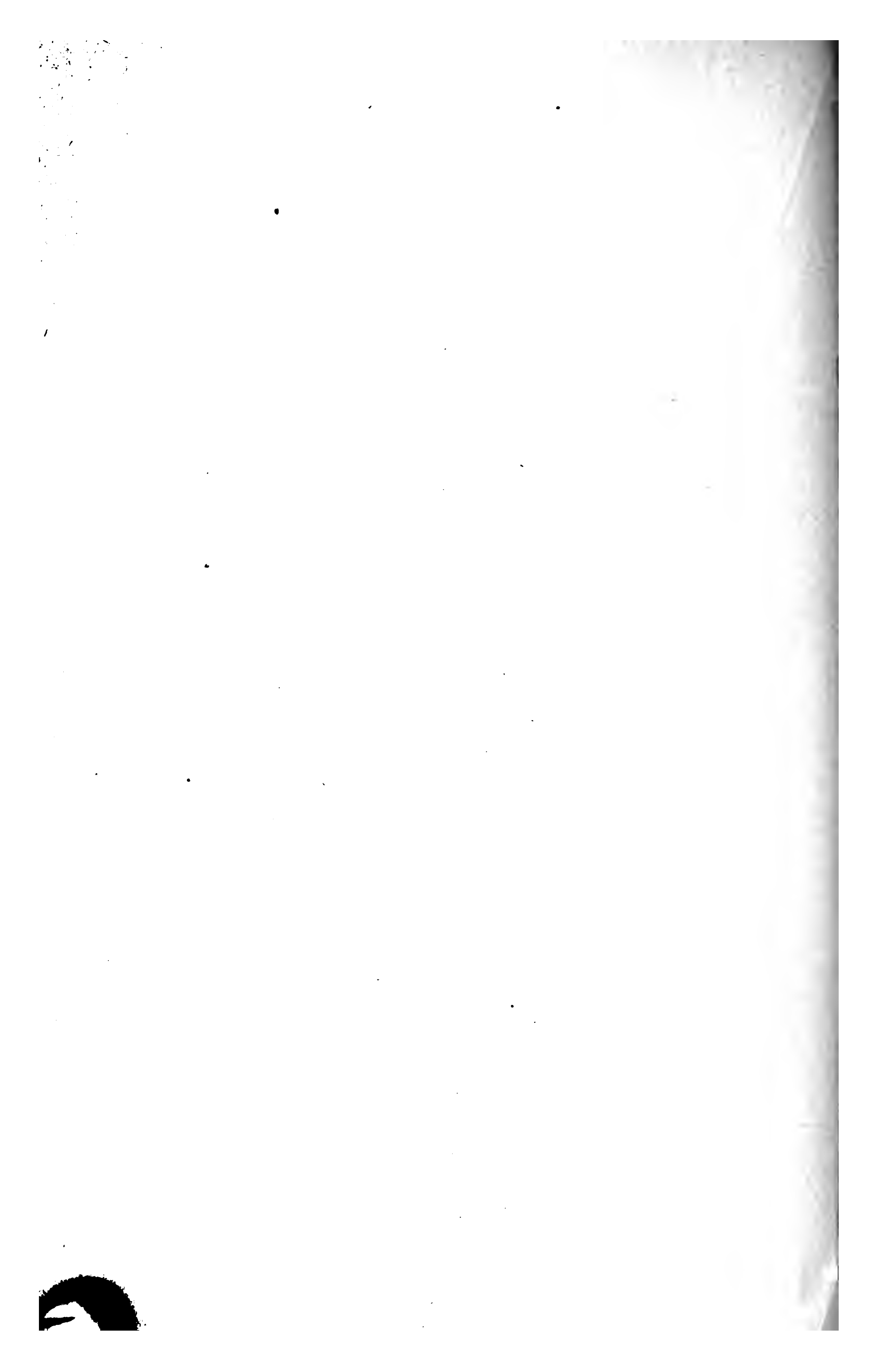
KONUNG FREDRIK DEN I:s TIDEHVARF;

FÖRFATTADE EFTER MINA FÖRÄLDRARS OCH TROVÄRDIGA MÄNS BERÄTTELSER, PUBLICA ACTER, SAMT HVAD JAG SJELF SETT OCH ERFARIT.

AF

FÄLTMARSKALKEN, RIKSRÅDET, RIDDAREN AF SERAPHIMER-ORDEN, EN AF DE 18 I SVENSKA AKADEMIEN M. M. HERR GREFVE

AXEL FREDRIK VON FERSEN.

1:a Kapitlet.

Konung Carl XII:s död. Åtskilliga rykten derom. — Fredrikshalls belägring upphäfves. Arméen förstöres under återtåget. — Prinsessan Ulrika Eleonora uppstiger genast på thronen. — Baron Görtz arresteras. — Första åtgärderna efter konungens död. — Grefve Horns förklaring i rådet öfver arfsrätten. — 1719 års riksdag. Thronen förklaras ledig. Regeringsformen och kröningen. — Kommissionen öfver geheime-rådet baron Görtz. — Dess förhållande i konungens tjenst. Hans död. — Sveriges förhållande emot czar Petter uti fredsnegotiationen. Krigsanstalterna uti Sverige. — Drottningens oenighet med grefve Arvid Horn. — Freden med Danmark. Drottningen vill afstå kronan till sin gemål. — 1720 års riksdag. Drottningen afsäger sig regeringen, till förmån för sin gemål. Fredrik I:e förklaras för Sveriges konung. — Ständerna inkräkta på konungamakten. — Hertigen af Holstein lemnar Sverige. — Holsteinska partiet inom landet. — Fred med Danmark och med Ryssland.

Natten emellan den sista November och 1:a December år 1718 gjorde slut på Carl XII:s hjeltemodiga vandel. Om tapperhet, Gudsfruktan, ära och dygd, utan försigtighet hade kunnat fästa ett folkslags sällhet, så hade Sveriges varit, under hans spira, det sällaste uti Europa. Nu var det ej så; 9 år voro lyckliga, 9 olyckliga. Under konung Carl XII:s 18:åriga lycka och motgång var riket utblottadt på folk, lifsmedel och penningar; alla Sveriges, af fordne konungar underlagda länder, kring Östersjön och uti Tyskland, voro af dess fiender eröfrade; med våld pressades folk till arméen uti Norrige, och med hårdhet utpressades undersåtarnes förmögenhet uti myntadt eller omyntadt silfver, till krigets behof.

Allt detta bar nationen med tålamod. Hon älskade och vördade sin krönte hjelte, och hoppades på blidare ntid, genom geheime-rådet baron Görtz's fredsbemedling Åland, med ryska plenipotentiairerne; så ock Fredriks- och Norriges snara eröfring. Norriges eröfring hängde Fredrikshall, och oaktadt den svåra och sena årstiden, otvifvelaktigt denna fästning blifvit konung Carls, om

ej Försynen här hade lagt det sista mål för konungens segrar och olyckor.

Konungens oväntade död uppväckte hvarjehanda rykten och misstankar, lika förklarliga för nationen, som för arfprins Fredrik af Hessen, gift med prinsessan Ulrika Eleonora, konungens syster.

Menniskor i gemen ega en benägenhet, att heldre tro ovanligheter, ja äfven obegripeliga ting, än det enfaldiga sanna och naturliga. Sällan händer att en konung dör, utan att folket tror dertill vara någon ovanlig eller öfvernaturlig orsak. Flera orimliga historier, såsom förebud till konungens död, utspriddes efteråt, såsom alltid händer; bland andra, att konungen några dagar före sin död, då han stod uti sitt högqvarter och värmde sig för spiselden, och under samtal med flera höga officerare, sett en annan konung Carl stå bredvid sig vid samma eld; men ingen af dessa officerare, som dertill skola hafva varit vittnen, har kunnat namngifvas, icke heller någon med sig sjelf derom vittnat. Denna med flera sagor, som vanhedra menskligt förstånd, vittnar allenast om menighetens vidskepliga blindhet, att anse konungen öfver menskligheten, och benägenhet att tro konungen på våldsamt sätt vara dräpen.

Den allmänna tankan härom, som för alltid lärer följa konung Fredriks historia, är, att denne prins Fredrik af Hessen, då varande generalissimus i arméen, nyttjat sin general-adjutant öfverste Sicre, fransos till födseln, till detta mords utöfning.

Andra åter tro och säga, att general Carl Cronstedt, chef för artilleriet, utöfvat denna grymma gerning; och åter en del, att korporalen vid konungens drabanter Magnus Stjernros, som följt konungen under hela kriget, nyttjat till detta mord en lodbössa.

Beträffande Sicre, så styrktes ryktet deraf, att bemälde öfverste Sicre var i tranchéen när konungen blef skjuten, hvilket var enligt med praxis i belägringar, att den fö· generalen i arméen alltid har en adjutant uti tranch att rapportera hvad som förefaller och att completera journal. Att han genast blef afsänd med tidning konungens död till prinsessan Ulrika och att hon to

honom med mycken nåd och gjorde honom en ovanlig present, denna otidiga generositet väckte uppmärksamhet; men tyckes mer intyga prinsessans svaga eftertanka och törhända fägnad att nalkas thronen, än Sicres deltagande i ett mord. Emedlertid blef denne man så allmänt beryktad och hatad för denna ogerning, att han deröfver förlorade förståndet, och uti raseri gjorde sig skyldig till konungens död. Men sedan han, efter lång tids förlopp, blef till sina sinnen återställd, återkallade han sina utlåtelser, och reste från Sverige till sitt fädernesland, hvartill konung Fredrik honom resepenningar förärade.

Anledning till ryktet om general Carl Cronstedt hemtades deraf, att bemälde herre, hela tre veckor före konungens död, nog ovarsamt spådde, att konungen ej skulle lefva till årets slut, och att innan kort vore det med honom beställdt. Han gjorde deraf ingen hemlighet. Jag har sjelf hört honom säga, flere år derefter, att han till denna spådom ingen annan anledning hade än den, att då han, uti October månads slut, begick sina salighets-medel, och förrättade, under böner och meditationer, sin præparation till denna act, rann det honom uti sinnet, att konungens lif innan kort slutas skulle, hvari han äfven styrktes af monarkens ovarsamma behjertenhet, att uti oträngda tillfällen alltid blottställa sig för faror och förakta alla precautioner. Det var så mycket mer orimligt, att han (Cronstedt) kunde den natten bära händer på sin konung, som han då var hemma i sitt qvarter, tillika med general-adjutanten baron Lennard Ribbing, som bodde uti en och samma bondstuga, hvarest begge blefvo utur sömnen kallade, att infinna sig uti högqvarteret, sedan konungen var död och krigsconseillen blef samlad.

Icke dess mindre finnas många, som försäkrat att general Cronstedt dertill nyttjat korpralen af drabanterne Stjernros, och att han (Cronstedt) på sitt yttersta skolat ...änt, för sin biktfader, kyrkoherden Tollstadius uti S:t ...bs församling uti Stockholm, att Stjernros gjort ger...en i samråd med honom och visat presten lodbössan, ...dertill nyttjades. Kyrkoherden Tollstadius, som jag ... känt, emedan han varit husprest hos min mor-

moder, grefvinnan Anna Maria Soop, har på ed försäkrat mig om osannfärdigheten af denna anecdot, och att intill yttersta andedrägten, den han hos general Cronstedt bevistat, aldrig ett ord härom blifvit talt eller nämndt. General Cronstedt var dessutom utmärkt för sin tillgifvenhet för konung Carl; konungen gjorde hans lycka och tog honom, från öfverste-löjtnants-sysslan vid artilleriet, till chef för hela denna korps, till prejudice för flera mindre värdiga, men äldre uti tjensten. Till detta företräde gjorde honom värdig hans insigt uti artilleri-vetenskapen, hans invention med geschwinda fältkanoner och hans deltagande uti segren vid Gadebusch.

Intet intresse egde hvarken Cronstedt eller Stjernros uti konungens död; ingen belöning hade de fått derföre och ingen befordran. De dogo båda på 1740- och 50-talet utan förmögenhet och utan annan lycka, än den en långvarig, oförvitelig tjenstetid kan tillskynda uti en armée.

Under min tjenstetid uti Frankrike, gjorde jag nära bekantskap med general *Robert*, guvernör i Maubeuge och en gammal öfverste *St. Ceny;* båda dessa herrar hade bevistat Fredrikshalls belägring under konung Carl, såsom ingeniörer uti den fransyska ingeniör-brigaden, som öfverste Megrèt kommenderade. Desse värdiga män hyste för konung Carl en sådan vördnad och kärlek, att de aldrig nämnde honom, utan med sinnesrörelse och saknadstårar i ögonen. Jag frågade dem deras tanka om general-adjutanten Sicres förmenta ogerning; båda instämde deri: att de voro den natten kommenderade uti tranchéen, och sysselsatte vid sappens traçering; — att de känt Sicre för en hederlig man, incapabel till nedrigheter; att om han eller någon annan med mousquet velat begå detta mord, hade saken varit ogörlig, emedan under blå nedanet, var denna natt tillika dimmig och så mörk, att man ej kunde se handen för ögonen och således icke möjligt, att sigta till konungens hufvud, då hvarken bösspipa eller sigte kunde sk
Hade man dertill nyttjat en pistol, så skulle mördaren
konungen så nära, att kunna sätta mynningen på huf
och då hade det nog blifvit uti konungens ansigte,
krutkornens bränning, synbart, hvilket, enligt m

och flere generalers utsago, som voro närvarande uti högqvarteret vid konungens blessur, icke syntes. Dertill kommer, att om något skott blifvit lossadt så nära inpå konungen, så hade öfverste Megrèt, med general-adjutanten grefve Rosen, samt flere officerare, som suto på banketten uti tranchéen, på hvilken konungen stod, hört det; emedan de suto så nära intill konungens ben, att konungens knä, uti sista dödsryckning, stötte på herr Megrèts axel och väckte hans och kringsittande officerares uppmärksamhet.

De sade ock att då och då lossades, natten igenom, några mousquet-skott jemte bombkastning utur fiendtliga utanverken, som uti alla belägringar, af de belägrade brukadt är.

Oerhördt är icke att konungars och furstars regeringslystnad alstrat mord och grymheter. Om prinsessan Ulrikas och dess gemåls åtrå till thronen är så mycket mindre att tvifla, som Hennes höghet gaf deraf ett ojäfaktigt bevis, då hon vågade 1714, under konungens vistande uti Bender, utan hans vetskap och samtycke, sammankalla Sveriges ständer och med Råds råde träda uti rådkammaren och taga regeringstömmarne. Prinsens af Hessen förhållande strax efter konungens död, lade i öppen dag, att han var månare om kronan, än om sin och Sveriges ära, samt dess vapens lyckliga utgång. Men deraf följer dock icke, att den ena eller andra, eller ock båda, som en del påstå, varit i samråd om konungens dräpande. Möjligheter och probabiliteter kunna ej antagas för sanningar och här tyckes äfven probabiliteten vara nog utvidgad.

Knappt var konungen kallnad, förr än Fredrikshalls belägring dömdes såsom ett förmätet och omöjligt företagande. Prins Fredrik af Hessen tog befälet såsom generalissimus öfver arméen, styrkte denna tanka uti krigsconseillen, oaktadt öfverste Megrèts försäkran, som förde tranchéen, att på sitt hufvud, leverera fästningen inom 12 dygn uti prin[illegible]våld.

[illegible]rfprinsen hade ett mer ömmande intresse att besörja, [illegible]eriges segrar. Kronan var ledig; bästa rätt dertill [illegible] den unga hertigen af Holstein, son af konungens äldsta [illegible]er. Han var vid arméen, fast uti sina ungdoms-år, och

mycket älskad af konungen, sin morbroder; men starkaste åtrå och biträde till kronan egde prinsessan Ulrika. Hennes gemål längtade till Stockholm; all uppmärksamhet var mer spänd på thronens eröfring än på Norriges, och Sverige tycktes glömma, att det var af fiender belägradt på alla sidor.

Fredrikshalls belägring upphäfdes, och som inga vinterqvarter kunde tagas uti Norrige, då man der ej egde fast fot, så beslöts retraitten, hvilken hvarken var förutsedd eller beredd. Arfprinsen delade hela krigskassan bland cheferne uti arméen, för att binda deras vänskap; reste till Stockholm och öfverlemnade befälet öfver arméen till fältmarskalk Rhenskjöld, som nyss var kommen utur ryska fångenskapen. Retraitten gjordes utan ordning; magasinerna förstördes och uppbrändes och återmarschen liknade mer ett allmänt flyende, efter en förlorad slagtning, än en sjelfvillig återmarsch. Den sena årstidens besvärligheter, lagda till brist på allt hvad arméen tarfvade till dess subsistence och förfriskning, förstörde mer folk under retraitten, än hela campagnen kostat. Klenmodighet, elände och vedervilja mot krigshandtverket fick inrymme hos samma nation, som kort förut uppväckte dess grannars förundran och fruktan.

Tidningen om konungens död, som kom med Sicre den 5 December 1718, uppväckte mindre bestörtning hos prinsessan Ulrika, än omtanka om Sveriges spira. Hon rådfrågade genast sin handsekreterare Barck, som var en klok och lärd man, hvad som vore vid detta tillfälle att göra. Han tillstyrkte genast Rådets sammankallande, ehuru det var sent på aftonen, och att Hennes höghet skulle genast taga thronen i besittning under arfsrätt, men med afsägande af souverainitéten. När Rådet var samladt uti prinsessans förmak, gick sekreteraren Barck ut och anmodade herrar Riksens Råd att taga företräde hos Hennes Majestät. Prinsessan Ulrika afsade sig genast souverainitéten. hade icke egt rådrum till någon öfverläggning häror beklagade hennes sorg och lyckönskade henne till th. Hennes Majestät blef ansedd såsom Sveriges konur styrde Riket med samma myndighet som hennes föret

och Rådet antog genast namnet af Rikseņs Råd, hvilken titel de intill konung Carl XI:s revolution 1682 burit.

Riksens ständer kallades till allmän riksdag af prinsessan uti Stockholm, till den 20 Januari 1719. Uti samma kallelse gaf Hennes Maj:t tillkänna, att hon, i kraft af sin arfsrätt, tagit rikstömmarne. Genast tillade prinsessan Kongl. Höghets titel åt sin gemål, prins Fredrik, vid arméen.

Baron Görtz, som då var på vägen till Norrige med fredspreliminairerne, aftalade med plénipotentiairerne på Åland, med hvilka han, jemte hofkansleren grefve Carl Gyllenborg, såsom ambassadörer, negotierat, blef på prins Fredriks befallning arresterad. Öfverste Baumgarten arresterade honom uti Tanums prestgård uti Bohus län; tog af honom alla hos honom befindtliga papper; handterade honom nog hårdt; vägrade honom uppassning af sitt eget folk och förde honom till Örebro, der han blef levererad till löjtnanten af gardet, baron Johan Löwen, som, under eskort, utlevererade honom till öfverståthållaren i Stockholm grefve Adam Taube, hvilken, sedan han plundrat baron Görtz's chatull, på penningar och nipper, ända till ur, knif och sax, som han bar på sig, satte honom uti hårdt fängelse, på söder stadshus.

Holsteinska generalen von Der Nath, som var baron Görtz tillgifven och medlem uti den af baron Görtz inrättade upphandlingskommissionen uti Stockholm, blef ock arresterad, jemte bemälde kommissions och Görtzens sekreterare Ecklef.

Alla holsteinare och holsteinska huset tillgifne, blefvo med mycken uppmärksamhet utmärkte; ibland hvilka baron Görtz ansågs såsom den farligaste, och derföre dö skulle.

Préliminairerne till freden med Czar Petter, som allenast på Sveriges antagande ankom, blefvo obesvarade lagde ad acta. Ingen anstalt gjordes till arméens qvarter och -ervation, till dess rekrytering och iståndsättande, än -e påtänktes någon offensiv eller defensiv krigsplan.

i Uddevalla hyllades prinsessan Ulrika af arméen, -arvaro af arfprinsen af Hessen, som då hade erhållit -tningen Kongl. Höghets titel.

Hertigen af Holstein reste till Götheborg, uti sällskap med fältmarskalkarne Mörner och Rhenskjöld, och sedan till Stockholm.

Grefve Horn, som då styrde hela Rådet, sysselsatte det med långa öfverläggningar om konung Carls begrafning och andra småsaker, ovärdiga Rådets åtgård och drottning Ulrikas uppmärksamhet, hvilket ock riksrådet grefve Fersen, som då var öfverste-marskalk, honom och Rådet förevette, hvarom protokollerne vittna.

Under allt detta beredde grefve Arvid Horn, med tillhjelp af landshöfdingen Pehr Ribbing, dess broder Conrad Ribbing och flere betydande män uti riket, planen till en ny regeringsform. Men hertigens af Holstein bättre arfsrätt var ett svårt ämne att undanrödja. Det gaf ock anledning till grefve Horns yttrande till rådsprotokollet, att hvarken drottningen eller hertigen af Holstein egde någon arfsrätt till kronan, den de förverkat genom deras giften, utan riksens ständers samtycke.

Riksens ständer ilade till Stockholm. Riksdagen började på utsatt dag. Drottning Ulrika, som ämnade styra med monarkisk myndighet, nämnde landshöfding Pehr Ribbing till landtmarskalk; men denne herre, som hade ett vidsträckt afseende uppå nationens frihet, vägrade denna befattning emottaga, på annat sätt än genom adelns fria val. Han valdes ock genom omröstning och mottog stafven.

Landtmarskalken började riksdagen med förkunnande af konung Carls död och thronens ledighet, emedan prinsessan Ulrika dertill ingen arfsrätt egde, och ankom således på riksens ständers fria val, att derom besörja; så ock att stadfästa de lagar, hvarefter Sveriges rike styras skulle. Detta var ett dunderslag för prinsessan, och dess gemål, som hvarken egde nog geni eller medhåll, att afvärja detta anfall. Fruktan för hertigens af Holstein, som då var i Stockholm, bättre rätt, ökte deras bekymme. förmådde att eftergifva en del af konungamakten, fö behålla kronan.

Skyndsamt afsände drottningen ett bref till r.. ständer, antidateradt af den 20 Januari, hvaruti ho

kände, att hon ingen arfsrätt till Sveriges krona egde, utan att riksens ständer egde ett fritt val.

Prinsessan Ulrika blef vald till drottning och krönt i Upsala den 17 Mars 1719; mèn drottningen måste underteckna en regeringsform, som inskränkte hennes välde inom fundamental-lagars gränsor, och erkänna riksens ständers lagstiftande makt och deras rättighet att sjelfva besluta om kontributioner och bevillningar. Rådkammaren blef satt på gamla sättet, att bevaka nationens rättigheter och deltaga i regeringsmål med dess röst. Allt detta var väl till de förnämsta delar hemtadt utur Sveriges gamla regeringssätt, och den så kallade Gustaf Adolphs regeringsform, ehuru densamma var ett project till en fundamental-lag, som aldrig blef af konungen formligen proponerad eller af nationen antagen och stadfästad.

Under allt detta kom hertigens af Holstein rättighet icke uti fråga. Derpå gjordes så liten aktning, att dess begäran, att erhålla Kongl. Höghets titel blef honom afslagen; hvarpå han uti Maj 1720 öfvergaf Sverige.

1719 års regeringsform var ett hastverk, ofullkomligt uti många afseenden, hvilket till en del kunde tillskrifvas landtmarskalken Pehr Ribbings sjukliga tillstånd.

Pehr Ribbing dog under riksdagen. I hans ställe valde adeln en landshöfding grefve Creutz. Ribbing blef med ovanliga ärebetygelser och mycken saknad på riksens ständers bekostnad begrafven och af dem beledsagad till sitt hvilorum uti Riddarholms kyrka.

Att den nya fundamental-lagens sammansättning varit beledsagad med många debatter, derom vittna Sekreta Utskottets handlingar och Ridderskapets protokoller.

Grefve Arvid Horn, som då var själen uti rikskroppen, kunde ej bevaka och bevista riksens ständers öfverläggningar för dess rådsembete skull, och den nya landtmarskalken egde till stora saker hvarken insigt eller hufvud.

·axt i början af riksdagen nämndes en kommission, ..saka och dömma baron Görtz. Detta steg var det ., öfver hvilket drottningen och dess gemål voro väl ·med ständerna och grefve Horn; ty jemte det hat

nationen bar till Görtz, sammanstämde den fruktan hos drottningen och arfprinsen af Hessen, som den märkvärdige mannens vidsträckta geni hos dem uppväckt.

Kommissionen var sammansatt af utvalde ledamöter, och deras fördomar voro de lagens rätter, hvarefter han den 11 Februari 1719 dömdes från lif, ära och gods. Justitiæ-kansleren Fehman var actor emot honom; en Rosenstolpe, som många år efter blef vice-president i Svea Hofrätt, men då förde protokollet uti kommissionen och var en ärlig man, har sagt mig, att denna domstol var ett mönster af orättrådighet; att Görtzen handterades på ett barbariskt sätt: han njöt hvarken *benificia juris aut processus;* hans förklaringar blefvo hvarken hörda eller antagna, och intet annat domskäl antaget än ratio status, det hans tryckta korta dom bevittnar; att landtmarskalken Pehr Ribbing ej nyttjade mot honom annat doms-skäl, än att han som en skälm hade lefvat, och skulle såsom en skälm dö.

Justitiæ-kansleren Fehman, uti sin Libell, gjorde honom ansvarig för alla krigets olyckor och för allt hvad konung Carl XII befallt, till nationens tunga och missnöje. Han gjordes ansvarig för utpressade kontributioner, för bankens utblottade tillstånd, för myntteckneus inrättning, och beskylldes, att med dessa mynttecken hafva för sin räkning utväxlat Sveriges redbarheter; dock utan att till dessa beskyllningars besannande framteddes något bevis. Med ett ord, han ställdes till ansvar, såsom en regent för en omyndig konung, då likvisst nog kunnigt vara borde, huru litet konung Carls lynne var böjdt att låta leda sig och afstå från sin vilja.

Beträffande myntteckneu, som då utgjorde populacens förnämsta hat, så bevisade baron Görtz, att dessa ej voro af honom uppdiktade, utan af den bekante mekanikus Polheim, hvilken föreslog dem till en resource för Trollhätte-kanalens fullbordande, på hvilken sedan konung Ca[illegible] tid ej var arbetadt. Denna utväg antog konung Ca[illegible] då han såg att detta mynt egde kredit, proponerad[illegible] Görtzen att nyttja samma utväg till krigets utför[illegible] Norrige. Baron Görtz afrådde det memorialiter; me[illegible]

dertill, att om Kongl. Maj:t det ändteligen ville, så borde åtminstone summan af myntningen determineras till ett visst, och hvarje månad ny stämpel göras till de gamlas inväxlande, i afseende på lättheten att efterapa detta mynt. Men konungen var omåttlig i detta, såsom i mycket annat

Att banko-medlen blefvo af konungen tillgripna, kunde ej tillskrifvas Görtzen; ty det skedde innan han var kommen till Sverige och af konungen sedd eller känd var. Redan 1703 började konungen att hemta resourcer af bankomedlen, och hade hela banken blifvit medtagen, genom konungens stränga befallning till banken 1718, om intet presidenten Olof Tegnér, som då var bankofullmäktig, vändt sig till baron Görtz, hvilken genom bref till statssekreteraren Cederström, förmådde uppskof, och sedan afvände verkställigheten; dock var redan så mycket af konungen utpressadt, att banken måste, för sina emottagna fonder, gifva sina låne-bankosedlar till 3, 4 à 4½ procents årligt intresse, emedan kapitalerne, såsom medtagne, ej kunde sina egare återställas.

Uti baron Görtz's papper fanns intet, som gjorde honom skyldig; och det var ett förklenande af den döda konungens ära, att binda en tjenande och lydande undersåte till ansvar för en envåldig monarks order, då intet bevis kunde framtes, att han något förrädiskt eller ondt sin konung tillstyrkt. Men då politiken och ratio status får inrymme uti domstolar, äro sanning och lag derifrån utestängda.

Baron Görtz, holsteinskt geheime-råd och romerska rikets baron, var af frankiska bänken och af gammal adelig härkomst. Han egde stora gods och förmögenhet uti Holstein och Mechlenburg. Han blef skickad från holsteinska regeringen till minister uti Czar Petter I:s hof, hvarifrån han sedan blef skickad till konung Carl uti Bender.

Han fann konungen der utan ministère, utan allierade, [illegible] armée, utan penningar och utan någon, som kunde [illegible]a honom med råd. Görtzen var en lärd man; uti [illegible]iska staters intressen och deras seder mycket erfaren af ett vidsträckt och djupsinnigt geni. Han utletade [illegible] konungens lynne, som icke kunde ledas genom annat

än stora och ärorika planer; ju vidsträcktare och farligare, dess snarare vunno de inrymme uti hans tycke.

Konungens fordne rådgifvare Kongl. Rådet grefve Piper satt fången i Ryssland sedan Pultava-slaget. Denne herres geni var otillräckligt att upplysa och leda Carls XII:s; han såg alltid svårigheten, faran och stundom ogörligheten af sin konungs planer och företaganden, men egde ej den för en minister angelägna uppfinningsgåfva, att framställa smakeligare och bättre. Grefve Pipers memorial till konungen, då uti Sachsen planen fattades att angripa czaren uti hjertat af Ryssland och tränga med arméen genom Ukraine till Moscow, bestrider, med alla goda skäl, som deremot kunde invändas, och visar olägenheterna; men öppnande ingen utväg till konungens ära och segrar. Detta memorial har jag läst, och finnes det bland enkedrottningens hofmarskalk Pipers manuskripter och samlingar.

Det är således falskt hvad ryktet utspridt, till förklenande af Kongl. Rådet grefve Pipers ära, att han skolat, bestucken af England, förledt sin välgörare och konung, till krigsoperationen på Moscow, der Sveriges epoque ändades och Ryssland upprestes.

Görtzen öfvertygade konungen om ogörligheten att uti Bender, sedan Turkarne slutat freden vid Pruth, återvinna Sveriges förluster. Han framgaf sin plan, uti hvilken freden med Ryssland var första grunden. Han kände czarens benägenhet i detta ämne och dess högaktning för konung Carl XII. Dernäst framställdes konungariket Norriges eröfring, till skadestånd för hvad Sverige kunde mista omkring Newa-strömmen genom ryska freden, och för det tredje, att i samråd och med biträde af czaren sätta konung Georg I från Englands thron och konung Jacob af Stuarts ätt, uti besittning af dess arfsrätt, till hämnande af den otrohet, med hvilken konung Georg förstört dess förbund, löften och vänskap med konung Carl. Denna plan förband konungen med Görtzen, ty den smickrade konungen[illegible] kära lynne, samt innefattade tillika Sveriges utvi[illegible] och begges ära.

Baron Görtz negotierade verkställigheten med k[illegible] Alberoni uti Spanien och med Jacobiterne uti England, [illegible]

grefve Carl Gyllenborg, som då var konungens minister uti London; och baron Görtz sjelf reste till Holland, för att vara närmare bemedlingen, samt för att negotiera penningar till krigets fullföljande och utförande.

Misstankan om denna sammansättning verkade vid engelska hofvet, att grefve Gyllenborg blef arresterad; och hade hela planen kommit uti engelska ministèrens händer, om ej grefve Gyllenborg hade haft nog fintlighet, att ge nyckeln till sitt kabinett, uti engelska officerens närvaro, till sin gemål, och be henne göra upp eld uti sin kammare. Denna fru, som egde en nog skarpsinnig förtänksamhet, brände genast upp alla uti kabinettet befintliga papper, så att, när ministèrens utskickade kom upp, att taga svenska ministerns papper, fann han kansliet tomt och askan deraf uti spiseln. Görtz blef arresterad i Holland, men båda kort derefter lösgifna, emedan engelska residenten Jackson uti Stockholm, samt dervarande holländska envoyé Reut, blefvo såsom repressalie arresterade.

Emedlertid uträttade baron Görtz uti Holland så mycket, att konungen blef biträdd med ett stort penningelån, genom banquieren Hogard, hvarföre han och dess efterkommande fingo naturalisation och Baron-bref uti Sverige.

Detta mellankommande äfventyr störde intet Görtzens plan i det förnämsta. En kongress till fredsslutet blef aftalad; han, tillika med hofkansleren grefve Gyllenborg, blefvo skickade af konungen såsom ambassadeurs plénipotentiaires till kongressen på Åland, hvarest om freden bemedlades; der ock preliminärerne blefvo aftalte, som till sina hufvuddelar innehöllo: att Finland skulle Sverige återställas jemte Rigiska districtet, och till ersättning för det bortmistade, det czaren behöll, skulle czaren garantera konungen och Sverige eröfringen och besittningen af Norrige, såsom en Sveriges conquète och tillhörighet för alltid; så ock återställandet af Stettin och Pommern med mera, hvarefter se betydande nordiska monarker skulle gemensamt attara konung Georg. Peter I var mycket uppretad emot elska konungahuset och England; men detta oaktadt og osäkert, om denna afsättningsplan någonsin gått i ställighet. Emedlertid vann Görtzen derigenom begge

monarkernas aktning och förtroende till fredens slutande och Norriges eröfring. Hvad sedan ej kunde utföras i Skottland, drog icke till farliga påföljder för Sverige.

De Görtzen tillskrifna finance-operationer voro våldsamma; men dels voro de ej hans, dels kunde, efter ett adertonårigt olyckligt krig, utan allierade och subsidier, inga andra än svåra och kännbara resourcer uppfinnas, och egde man då ej annat val, än allt förlora eller gripa till det yttersta för att frälsa konungens och fosterlandets heder och bestånd.

De stora själens egenskaper, hvarmed Försynen begåfvat baron Görtz, förklenades i någon mohn, genom en illa styrd äresjuka och stolthet. Han fann i Sverige en prinsessa Ulrika, som, utom sin börd och Gudsfruktan, egde ingen konglig eller förstånds-egenskap. Han fann en rådkammare, der intriger, klenmodighet och villrådighet regerade, sedan riksrådet och fältmarskalken grefve Stenbock var utgången och fången vid Tönningen. Grefve Horn, som då var Rådets styresman, hade helt andra afseenden, än med dåvarande ställning uti riket passade.

Baron Görtz firade hvarken prinsessan eller Rådet. Ehuru främmande i Sverige, var honom af konungen de angelägnaste värf uppdragne. Såsom holsteinare ådrog han sig prinsessans och dess gemåls hat, och konungens nåd tillskyndade honom, jemte allmänna calamiteten, både embetsmäns och pöbelns afund och hämndlystnad.

Att denne namnkunnige mannen icke svigtade uti sin olycka och bar den med samma sinneslugn och stormodighet, som sin välgång, kan skönjas af dess korta, på tyska språket författade memorial till riksens ständer, sedan kommissionen afkunnat dess dödsdom. Detta memorial finnes uti Riddarhushandlingarne för 1719, och innehåller 3 punkter, nemligen: förskoning från döden begär han icke, ty att man skall dö hade han länge vetat; ärans återställa begär han icke heller, ty *äran* kunna hvarken ständer eller taga. Men hvad beträffar godsens confiscation, hv hans arfvingar böra tillfalla, så anhåller han om 14 dag delation med domens verkställighet, för att genom re

räkning bevisa, att han kronan Sverige intet skyldig var, och att han såsom redlig man förvaltat.

Detta memorial togs icke upp till öfverläggning, blef utan resolution lagdt på bordet, och domens verkställighet påskyndades.

Baron Görtz gick på chavotten med all kallsinnighet, tog ett gladt afsked af sin hofmästare och betjening, som stod vid fängelsedörren och satt sig uti vagnen med tyska pastorn Conradi, som följde honom till rättareplatsen. Under pöbelns nyfikna stormande kring vagnen för att se honom, föll en ung flicka framstupa, så att hon viste hvad skylas borde; deröfver föll baron Görtz uti ett sådant skratt, så att både presten och officern mest hela vägen roade sig åt Görtzens infall och discourser häröfver.[1])

Som jag har hört pastor Conradi säga flere år efter, var denne beryktade mans beredelse till döden mer byggd på philosofiska än theologiska grunder och sanningar. Hans döda lekamen begrofs under galgen, men blef kort derefter nattetid upptagen och hemligen till Hamburg afsänd, hvarest han i flere år stod obegrafven, uti sitt hus i bemälde stad.

Efter hans död sattes general von Der Nath och upphandlingskommissionens sekreterare Eckleff på fri fot, och blefvo förvista utur Sverige.

Arfprinsen af Hessen bemästrade sig baron Görtz's hästar och fältequipage och delte dem, jemte andra lösören, till sina gunstlingar.

---

[1]) Dess sjelfgjorda epitaphium vittnar ock om dess förstånd och kallsinnighet i sista lifsperioden:

A la veille de conclure un grand traîté de paix,
Mon heros perit;
La royauté avec Lui.
Dieu veuille qu'il n'arrive pis.
Je meurs aussi
C'est mourir en grande compagnie,
Quand on meurt avec le Roi et la Patrie.

Mors Regis
Fidesque in regem et Ducem
Mors mea.

Le baron de Goertz envisagea avec justesse l'avenir. Le pis fût la suite les mesures qu'on prit; et il ne se trompa pas, en ce que sa fidélité et son attachement au Roi et au duc de Holstein fut cause de sa mort.

Det kunde intet undfalla Görtzens argaste fiender, att hans insigt och skicklighet hade fört konung Carl på en väg, som förde till äran och till Sveriges upprättelse, och att konungens olyckliga död förstörde Sveriges välfärd. Några månaders längre lifstid hade lagt Norrige och Finland under Sverige; om utgången blef annan, var det ej planens fel. Likväl uppoffrades denne man såsom en förrädare.

Ett så orättrådigt och våldsamt förfarande uppväckte Europas förundran och lugnt sinnade mäns förargelse inom Sverige. Det var en likaså oeftertänksam som olycklig början af ett fritt och lagbundet regeringssätt att laglöst förfara, och utmärka för efterverlden ständers första åtgärd uti regeringen med blodfärgade runor.

Under allt detta var ingen fråga om fredsunderhandlingen på Åland. Grefve Gyllenborg, såsom Sveriges andre ambassadeur plénipotentiaire, skickade kurirer och skref flitigt, begärande order och svar på de aftalte och undertecknade fredspreliminairerne; men då han förgäfves derom så länge anhållit, reste han, vid första öppet vatten, sjövägen öfver till Stockholm, att genom mundtliga föreställningar rycka ministèren utur dvalan. Han gick en tid innan han blef åhörd; fick ändteligen företräde uti Rådet, berättade czarens ytterligare anbud af fred och dess åtrå att knyta vänskapsband med Sverige. Grefve Gyllenborg blef ock med nya instruktioner och kreditif försedd, till fredens bemedling och afreste till Åland; men han hann ej längre än till Waxholmen, då han blef efterskickad och återkallad till Stockholm, hvarest han befalldes uppskjuta med afresan. Engelska ambassadören lord Carteret var ankommen till svenska hofvet och hade der, genom arfprinsens af Hessen understöd, intagit både drottningens och ministèrens sinnen och förtroende.

Man försäkrade väl, att konungens död intet af... Sveriges benägenhet till fred, och att kongressen på L... uti Åland icke vore upphäfven. Grefve Liljestedt nämn... ock till plénipotentiaire efter baron Görtz, att, jemte g... Gyllenborg, sköta detta ämne; men dervid blef det.

Czar Petter låg med hela sin galère-flotta och flera tusende man uti Ålands-skären år 1719, men utöfvade ingen hostilitet, och då han länge och fruktlöst väntat grefve Gyllenborgs återkomst, afsände han sin premier-minister grefve Osterman, som var uti kongressen dess första plénipotentiaire, till drottning Ulrika, att uti Stockholm stadga freden. Men då denne ankom, blef han fängslad, förd till Hufvudstad, straxt vid Carlberg, och så nära bevakad, att han fick tala med ingen, icke ens med grefve Gyllenborg. Till detta ovänliga bemötande togs anledning af det våldsamma förfarande, som blifvit föröfvadt mot en svensk ambassadör, Gyllenstjerna, uti konung Johan III:s tid, af czar Ivan Vasilovitz. Grefve Osterman yrkade skriftligen på konferens med grefve Horn, den han ock ändteligen erhöll, då bemälde riksråd, uti följe med grefve Gyllenborg, besökte honom på Hufvudstad.

Grefve Osterman erbjöd, å czarens vägnar, till det väsendtligaste samma vilkor, som med Görtz öfversända voro, med uteslutande af de särskilda aftal, som angingo England m. m., som nu ej passade. Grefve Horn påstod åter, att alla Sveriges fordna besittningar skulle återställas och Ryssland blifva inom sin gamla gräns; hotade med Sveriges vapen och med engelska flottans biträde, som väntades till Östersjön. Grefve Osterman gjorde häremot de förnuftigaste och billigaste inkast och sade bland annat, att om grefve Horn så åstundade, ville han förbinda sig betala 1,000 st. dukater för hvarje skott, engelska flottan lossade mot den ryska. Fredsunderhandlingarne med Ryssland blefvo afbrutna, och grefve Osterman återskickad till sin herre och genom Stockholm till sitt fartyg, såsom arresterad, beledsagad. [1])

Den för Sverige så nödiga freden, inveckslades härefter, genom lord Carteret, uti all den vidlöftighet, som gjorde ne fast omöjlig. Sverige bjöd kejsar Carl VI, i början 1719, till mediateur. Samma anbud gjordes Frankrike, om en ambassad af grefve Erik Sparre. England var

[1]) Detta har grefve Carl Gyllenborg sjelf berättat mig flere år efter, då han riksråd och president uti Cansliet.

redan dertill inviteradt och tog till slut hela fredsstyrelsen. En kongress föreslogs af Sverige uti Braunschweig, dit ock riksrådet grefve Wellingk afreste, såsom ambassadeur plénipotentiaire. Alla dessa synbara anstalter verkade intet. Grefve Wellingk var den ende, som infann sig i Braunschweig och hade man all anledning tro, att denna fredsplan vore uppdiktad, för att smickra nationens hopp om fred; men sannt var, att villrådighet och Hans Höghets prins Fredriks af Hessen intriger förvillade och förstörde alla sinnen.

England hade erbjudit Sverige sitt biträde till krigets befordran eller fredens lyckliga slutande, med löfte, att Sverige intet skulle mista. Konung Georgs vänskap erbjöds emot session af Brehmen och Verden 1719. Genom traktaten af den 9 November 1719 afstods till konung Georg Brehmen och Verden mot 1,000,000 riksdaler.

Till krigets fortsättande afsändes en liten eskader, under amiralen baron Sjöblads befäl, till åländska skären. Denna eskader blef af czaren, som kommenderade personligen sin marin, slagen och borttagen.

Danska amiralen Tordenskjöld intog Marstrand med ett par fregatter och bombarder-kitzer, hvilket kostade kommendantens, öfverste Dankwarts, hufvud och mycket penningar, att dermed Marstrand ifrån Danmark återlösa. Tordenskjöld försökte ock att taga Elfsborg, men blef af general Staël von Holstein afslagen.

Amiral Norris kom med en nog talrik engelsk flotta och ankrade vid Dalarön. Nalkades sedan Stockholm; trakterade mycket, men lossade aldrig ett skott på ryska sjömakten och detacherade icke ens en fregatt eller slup emot Ryssland, och då amiral Taube förebrådde amiral Norris detta förhållande, sade han honom, dock mellan 4 ögon, att han hade order dertill. Svenska örlogsflottan konjungerade sig med den engelska; men båda två brände mycket krut uti fröjdebetygelser öfver drottning Ulri[illegible] upphöjelse på thronen med mera, men intet emot fien[illegible]

Arfprinsen af Hessen, som då var generalissimus, h[illegible] ingen anstalt gjort till rikets gränseorts försvar. Så s[illegible] en blidare väderlek gjorde truppers rörelse möjlig, sam[illegible]

drog Danmark en armée-corps under general Rantzows befäl, att falla in uti Wermland. Min fader, generalen grefve Hans v. Fersen, blef i hast beordrad att, med 2:ne regementen dragoner och några infanteri-bataljoner, möta grefve Rantzows anfall; och ehuru detta manskap var illa försedt både med ammunition och artilleri, var han dock så lycklig att han afslog danskarne, uti en träffning vid Eda skans, och tvang dem att återtåga till Norrige.

Sedan czaren vunnit segren öfver amiral Sjöblad och bemästrat sig hela Aland, afsände han sin galère-eskader, under befäl af generalen grefve Douglas, född svensk, att härja, bränna och sköfla Sveriges stränder. Genom denna barbariska operation blefvo städer och byar, jernbruk och herregårdar, ifrån och med Torneå till och med Norrköping plundrade, brände och en del af innevånarne, som ej med flykten räddade sig, bortförde. Gefle och Nyköping undgingo förstörelsen, den förra genom en liten skans vid inloppet till Gefle å och hamn, och den sednare genom några bönders anstalt, som samlat sig på en höjd uti skogsbrynet, och med några gevär, liar och spikklubbor samt fanor af lakan och några skall-trummor intog så stor rymd uti skogen, och gjorde så mycket larm vid inloppet till Nyköping, att ryssarne, som togo dem, på långt afstånd, för reguliera trupper, höllo orådligt dem att angripa.

Svenska arméen var kringspridd och marscherade flocktals der fienden visat sig; men kom alltid för sent och sedan skadan var gjord. Ledsnad, håglöshet, klenmodighet och frihetsandan verkade hos cheferne och befälet.

General Zöge var posterad med en nog talrik korps vid Öregrund, att betäcka staden och de kostbara, deromkring anlagda jernverk; men vid fiendens annalkande och debarquement retirerade han sig och lät ryssarne bränna och plundra staden. Löfsta bruk med deromkring liggande alla adeliga gods uti skärgården undergingo samma [illegible] undantagande Sandemar, ty denna egendom tillhörde [illegible]ve Douglas' syster, grefvinnan Falkenberg.

Ryska galèreflottan bjöd till tränga in uti Baggarden och insultera Stockholm. Dess infanteri landsteg Stäkes sund och brände Bro herregård; men öfverste

Fuchs, som kommenderade Södermanlands infanteri-regemente, bemötte ryssarne med tapperhet, tog en fördelaktig ställning och träffade mot dem från kl. 9 förmiddagen tills kl. 5 eftermiddagen, då ryssarne aftågade.

Consternationen af all den förstörelse, som Sveriges stränder öfvergick, af all den utur skogar, städer och byar uppstigna rök och aska, som likt molnskyar fördunklade Sveriges himmel och sväfvade kring Stockholm, samt ryssarnes anfall vid Stäket, uppväckte en sådan rädsla hos drottningen, att Hennes Maj:t ville, med Rådet och kollegier, flytta inåt landet. Det blef ock genast anbefaldt, och hade blifvit verkställdt, om intet general-qvartermästaren baron Axel Löwen föreställt Hennes Maj:t och Rådet de svåra påföljder och all den decouragement och oordning uti riket detta flyende uti residenset skulle åstadkomma. Han visste ock att faran var mindre, än man henne ansåg; han påarbetade några förskansningar vid Oxdjupet, Pålsundet och flera ställen till inloppets försäkrande till Stockholm; han visste att inloppet till Telge var af naturen befästadt, och således för Mälaren var intet att befara. Drottningen blef qvar i sitt residens och lugnet återställdes i Stockholm.

Vid Telge var grefve Carl Bjelke posterad med 12 sqvadroner dragoner. Han posterade sig på norra höjden utanför staden och böd ej till att oroa ryssarne uti deras debarquement. De intågade uti staden, den de under hans ögon plundrade och i brand satte. Flere officerare under hans befäl begärde att, dels till häst, dels till fots, attaquera dem uti staden; men han förböd det. Majoren baron Jonny Hamilton tog, detta oaktadt, sin sqvadron, afdelte den uti små troppar och uti fullt rännande högg in på ryssarne, körde dem utur staden, förföljde dem emellan eldbränderna och frälste kyrkan samt något af den öfre delen af denna fattiga stad.

General Zöge och grefve Carl Bjelke blefvo ställde för krigsrätt: den förre blef kasserad; men som grefve C Bjelke stod i nåd hos arfprinsen af Hessen, blef han fly utur arméen till landshöfdinge uti Gefle; men öfverste F blef obelönt för sitt välförhållande.

Hennes Maj:t drottningen egde ej den kongl. egenskap att belöna eller straffa; den enda märkvärdiga tillämpning af sin kongl. myndighet, var en otalig myckenhet fattiga adelsmän, hvarmed hon ökade adels-ståndet, större delen nog ovärdiga; och dernäst att hon satte grefve Horn från presidents-embetet af kansliet och gaf det till riksrådet grefve Cronhjelm, hvars fader varit fyrbytare uti konung Carl XI:s hof, under namn af Crombygel. Denne grefve Cronhjelm var likväl en skicklig, förståndig och lärd man.

Drottningens onåd emot grefve Horn kunde hon intet dölja. Förbittringen växte med hvar dag, tillika med misstroendet. Grefve Horn besvärade sig, att utrikes hemligheter blefvo missbrukade, och begärde afträda sitt embete. Han togs på orden och retirerade sig, för kort tid, på sina gods.

Drottningens hat till grefve Horn utbrast sedan hon var säker om kronan och för riksens ständers anfall. Om ursprunget till detta hat har varit många rykten: en del påstodo att grefve Horn varit dristig nog, under konung Carls långa vistande uti Turkiet, att erbjuda drottningen sin hand. Sannt är, att grefve Horn och prinsessan voro mycket eniga, då riksens ständer sammankallades utan konungens vetskap; men att sedan den tiden utbrast hatet. Andra åter, att grefve Horn haft tankar att alliera sig med holsteinska huset. Det ena med det andra är gissningar af anekdotälskare. Det tycktes att drottningen och grefve Horn hade bort vara ense; ty båda hatade holsteinska huset, ehuru riksrådet Horn varit gouverneur för unga hertigen. Att drottningens hat emot bemälde grefve Horn var uppriktigt, kan skönjas af Hennes Maj:ts anmärkningar uti en liten tractat kallad "anecdotes de Suède sous le regne de Charles XI", der drottningen på många ställen fann afskildring af illasinnade och bedrägliga män, satte hon uti marginalen: "*tout comme le comte de Horn*"; originalet af [...]sa anmärkningar eger jag. Drottningen uppväckte ock [...]nung Carls misstroende till denne herre, så att då han, [...]te Rådet, uppvaktade konungen uti Lund, vid dess öfver[...]st från Stralsund 1715, sade konungen: "*Ni ha'n vuxit [...]ve Horn under min frånvaro; nu ären I ett hufvud för*

lång." Dock hade denna hotande anmärkning ingen vidrig påföljd; konungens hjerta var böjdt till generositet, ty vid samma tillfälle hade konungen kallat till sig riddarhussekreteraren Johan Wulfvenstjerna, med protokollerna för 1714 års riksdag: men då Wulfvenstjerna dem öfverlemna skulle föreställde han, att Hans Maj:t torde deri finna många obehagliga ämnen, och blifva deraf satt uti frestelse att hämnas, och således utmärka sin lyckliga hemkomst med olyckor och bestraffning. Konungen hörde honom med tålamod; öppnade icke protokollerna, utan befallde honom resa tillbaka med sina papper. [1])

Att denna otidiga och olagliga 1714 års riksdag, som var ett foster af grefve Horns intriger, och prinsessan Ulrikas samråd, ägde ett vidsträckt afseende, och syftade till konung Carls krona, dertill eger jag anledning af ett skrifvet dokument, innehållande grefve Horns och Rådets plan till denna riksdag, hvilket dokument jag fann bland riksrådet grefve Carl Gyllenstiernas, min styfmoders faders, papper på Mälsåker. Slutet af denna plan var kortligen: att riket skulle frälsas och freden göras samt om ock konungen det vägrade, så skulle riksens ständer sätta sig och riket i säkerhet, kosta hvad det ville. Detta var tecknadt med de flesta dåvarande riksråders namn med öfverskrift: "*En för alla och alla för en.*" Dokumentet var kopierat af grefve Gyllenstjernas egen hand. Jag skänkte det 1757 till riksrådet Anders Höpkens samling. Denna akt liknade en konfederationsplan; men tvifvelsutan saknade de konfedererade hjerta och styrka den att utföra. Konung Carl var vördad och fruktad i landet.

Fredsverket, långt ifrån att genom England påskyndas, inveckla des uti vidlöftigheter. Dess gynnande biträde verkade dock ett stillestånd med Danmark, som slöts den 28 October 1719.

Under alla dessa rikets vedervärdigheter och olyc[...] beredde arfprinsen af Hessen sin gemåls drottningens si[...] att afstå rikksstyrelsen och sätta sin krona på hans huf[...]

[1]) Dessa anekdoter har jag af herr Johan Wulfvenstjerna, som dem sjelf rättat.

Han nyttjade dertill drottningens förtrogna vän, fröken Emerentia v. Düben; denna var en dotter af en hautboist vid gardet. Hon hade tjent i konung Carl XI:s hof såsom kammarflicka hos prinsessan Ulrika. Hon gjorde sin slägt till adelsmän, sig sjelf till kammarfröken och skaffade sina manliga slägtingar, Dübarne, goda embeten. Bland dessa nämndes hennes broder Jochum Düben till grefve och riksråd, och tvenne andra till hofmarskalkar. Hon kände så väl drottningens svaga insigt och hade så intagit hennes nåd och vänskap, att i alla saker blef hennes vilja och röst drottningens. Denna favorit egde dock icke stort mera insigt och upphöjelse uti själen, än drottningen sjelf; höll sig mest vid småsaker och var icke af naturen böjd, att vetandes göra ondt.

Statssekreteraren Barck var mer upplyst och till stora värf tjenlig. Han tjente vid detta tillfälle prins Fredrik och blef ock derföre, kort efter, benådad med rådsmantel och grefvebref.

Mylord Carteret, kommen från ett hof, der intriger och sammansättningar voro drifna till sin höjd, och der man kände hvad styrka penningen egde hos menighet, sparade intet vid detta tillfälle, till prinsens af Hessen tjenst. Landtgrefven af Hessen understödde ock sin son med penningar till denna plans utförande. Ingen minister af något annat hof blandade sig uti denna sak. Fransyska ambassadören hos konung Carl XII, grefve La Mark, reste genast, efter konungens död, hem till sitt hof, och envoyén Campredon var inactif. England och Frankrike stodo, under den tiden, uti förbund, genom regentens, Philip af Orleans, brouillerie med konungen af Spanien.

Grefve Horn, på det högsta uppeldad emot drottningen, lånte ock all sin styrka uti nationen, till arfprinsen; han såg honom hellre på thronen än drottningen.

Drottningen var väl icke mycket hågad att aflägga ...nan, men hennes högmod i denna delen bestriddes af ...igseln, som säger, att mannen är qvinnans hufvud, ... då fick denna sednare råda uti hennes gudfruktiga ...ta. För att småningom leda henne in uti denna sak,

framställdes först ett medregentskap, så att Sverige skulle styrås af två krönta hufvuden tillika.

Riksens ständer voro sammankallade till en allmän riksdag, den 14 Januari 1720. Adeln valde riksrådet grefve Arvid Horn till landtmarskalk, och riksens ständer gemensamt utverkade bemälde grefves och landtmarskalks återinträde till dess förr innehafda presidents-embete i kansliet. Grefve Cronhjelm blef flyttad till president i Lagkommissionen, der han ock gjorde bättre gagn och utarbetade den nya Lagbok, som sedan 1734 blef stadgad.

Detta (grefve Horns återgående till kansli-presidentskapet) verkställdes genom underd. föreställning till drottningen, och var det första intrång rikets ständer föröfvade uppå tjensters bortgifvande.

Drottningens abdication och fredens erhållande, voro denna riksdags förnämsta ämnen; men grefve Horn hade sig förbehållit det tredje, som var Regeringsformens förändrande och frihetens utvidgande.

Hofvet försökte att vinna nationen uti planen af coregentskapet. Drottningen ville det alfvarligen; men hennes gemål, ehuru han ställde sig härom mycket mån, såg gerna att detta regeringssätt ej föll uti allmänhetens tycke. Det blef mycket omtaladt, men med så mycket motskäl, att Hennes Maj:t, efter ett nog svagt försök, och utan att det vidare omröra, gaf ständerna tillkänna, genom bref, att hon vore sinnad öfverlemna kronan och riksbördan till sin gemål; förbehållandes sig kronan vid tillfälle af konungens död eller frånvaro utur riket.

Detta ämne uppväckte bittra debatter, i synnerhet bland adeln. Alla holsteinskt sinnade, hvilkas antal var ansenligt, reste sig häremot med mycken häftighet. Bland dem var min fader, generalen grefve Hans v. Fersen, hvilken under deliberationen bland ridderskapet och adeln, utlät sig: att rikets historia nog vittnade om de olyckor Sverige öfvergått, genom små tyska riksfurstar, som blifvit ka" till svenska thronen och att han ej kunde styrka till nes Maj:ts drottningens afsägelse; att han nu och alltid för rådligast, att bibehålla på thronen konungafam descendenter framför främmande tyska prinsar. Prin

Hessen blef häröfver så förifrad, att han sände till min fader general Koskull, och general-adjutant Rosen, att fordra honom till envigeskamp. Min fader svarade, att han såsom militär var pligtig lyda rikets generalissimus, och att han vore redo, så snart han finge order om dag, timme och ställe. Sedan prinsens första ifver var lugnad, fann han tvifvelsutan alla olägenheter af sin första öfverilning och nämnde ej mera derom.

Under alla dessa fatiguer och hvälfningar, bemedlade England freden med Preussen på det sätt, att Stettin med Hinterpommern samt öarne Wollin och Ysedom afträddes till konungen af Preussen emot en lösen af 2 millioner Rdr. Fredstraktaten tecknades den 21 Januari 1720.

Hertigen af Holstein hade ett stort anhang bland adeln och uti riket. Prins Fredrik af Hessen hade icke förvärfvat sig kärlek eller aktning, genom sitt oförsvarliga och olyckliga förhållande med arméen uti Norrige, efter konung Carls död; dess uppförande så med rikets försvarsverk som fredsbemedling och dess otidiga bevågenhet emot England, hade uppväckt misstankar och misstroende.

Hertigen af Holstein var ung, oerfaren, utan anhörigas eller fremmande magters understöd, och måste således med tålamod belefva, att Sveriges krona, den han genom födslorätt var närmast, sattes på konung Fredriks hufvud.

Fredrik den I:e förklarades *konung* den 22 Mars 1720 och utropades för konung, han allena och ingen annan; men måste lemna en försäkran, med ed bestyrkt, som band hans konungsliga makt inom de gränsor, som den af rikets ständer vid detta tillfälle stadgade regeringsform utstakade. Ehuru mycken fröjdebetygelse, genom mycket buller och traktering, vid detta tillfälle utbrast, var invärtes glädjen nog måttlig. En baron Cederhjelm lät löpa en vers öfver ningsmyntet, hvilken vann nog tycke i allmänheten och er:

lt hvad sin period till högsta punkten sett,
st åter strax derpå sitt förra intet röna;

"Kung Carl vi nyss begrof, kung Fredrik vi nu kröna;
"Så har vårt svenska ur nu gått från XII till I."

Innan val-akten underskrefs, måste konung Fredrik aflemna sin skriftliga försäkran, att antaga Lutherska läran och regera efter den Fundamental-lag, som, jemte 1719 års Regeringsform, riksens ständer nu stadga ville. Denna underskrefs den 2 Maj 1720 och dagen derefter kröntes konung Fredrik.

Nämnda fundamental-lag lade högsta makten uti ständernas händer och lemnade konungen endast fri disposition om sin person; 2 röster i Rådet; rättigheten att, efter förslag, till embete välja en, och för öfrigt alla jura repræsentationis och ärebetygelser.

Utrikes ärender, stats- och finans-, justitiæ-, kommers-, krigs- och banko-ärender, jemte lagstiftning blefvo under ständernas disposition och Rådkammarens dagliga utöfning; derjemte förbehöllo ständerna sig, uti Regeringsformens ingress, att förbättra lagen. Med ett ord, friheten och pluraliteten fingo ett oinskränkt utrymme, utan någon motvigt.

Grefve Arvid Horn, som tillskapade denna Regeringsform, utan kunskap och kännedom af demokratiska regeringars olägenheter och fördelar, och till en del intagen af frihetsväsendet, det han under sitt vistande, såsom ambassadör, uti Pohlen andats, trodde ingen motvigt emot ständers missbruk vara nödig, och att dess egande kredit skulle vara tillräcklig, att återhålla nationen.

Ingen insåg, att uti förbehållet å ständers sida, låg det frö, som skulle förstöra friheten och göra grundlagen ombytlig och blottställd för tilltagsna missbruk.

De förnämsta af arméen jemte adeln, som sedan 1682 suckat under envåldsoket, och som påminde sig tillika konung Carl XI:s reduktion och hårda medfart, trodde att allt hvad uti fundamental-lagen kunde införas emot sov- raiiniteten vore godt.

En gammal lagman, Gyllencreutz, som sedan 1682 visat sig bland ständer eller uti residenset, emedan tillika med landshöfdingen Liljehöök, med mycken st- aktighet satt sig emot den resolution uti Rikskonstituti-

som lade yppersta väldet uti konung Carl XI:s hand, och derföre mistade deras tjenster och af konungen med onåd anseddes — höll uppå Riddarhuset ett bevekligt tal 1719 om frihetens sällhet och enväldets olyckor, det han med rikets närvarande förderf nogsamt bestyrkte. Detta tal gjorde hos hvar man ett djupt intryck.

Alla konung Fredriks intriger uträttade intet, emot menighetens andeliga begär till friheten. Bland de herrar och män, som utmärkt sig på Riddarhuset genom styrka och vältalighet, som efter en 38 års monarkisk regering och ett 20-årigt krig var en sällsynt egenskap, fanns ock generalen Gustaf Leyonhufvud. [1])

Konung Fredrik hade förgäfves sökt vinna denne man, men blef honom qvitt uppå ett nog tvetydigt sätt. Öfversten Lars Hjerta, konungens favorit och syssloman vid riksdagen, höll, med konungens penningar, öppen taffel. Han bjöd general Leyonhufvud till måltid; vid bordet, under måltiden, fick Leyonhufvud en häftig colique, och fördes död hem till sin gemål. Hon tillika med slägt och vänner kallade doktorer, de der alla instämde, att han var förgifven af så starkt gift, att tänder och hår genast lossnade. Saken blef nedtystad och hade varit svår att leda i bevis; men allas misstankar leddes emot konungen. Dessa misstankar bestyrktes derigenom, att bemälde öfverste Hjerta få dagar derefter föll i samvetsqval, instängde sig uti sina rum och talade med ingen. Konungen sände fruktlöst många biljetter, reste ock sjelf till honom, men blef ej insläppt. Hjerta reste hemligen från Stockholm till sin gård uti Westergöthland, hvarest han, medelst ett pistolskott uti hufvudet, sjelf ändade sina olyckliga dagar. [2])

Detta uppväckte en billig afsky och bitterhet hos en nation, der slika mord aldrig fått inrymma. Kan väl hända, att konung Fredrik var oskyldig och att dess favorits öfver-

---

Troligen grefve Gustaf Fredrik Lewenhaupt, född 1658, general-löjtnant 1719, död den 10 Februari 1723. Han var äldre broder till generalen grefve Adam Ludvig Lewenhaupt, en af Carl XII:s berömdaste generaler.

Lars Hjerta, född 1688, öfverste-löjtnant vid Westgötha kavalleri 1719, öfverste i hessisk tjenst, kabinetts-kammarherre. Sköt sig sjelf till döds med en pistol den 16 October 1732.

drifna nit var ensamt skyldigt. Icke dess mindre öktes hat och misstroende mot konungen, och detta, sammanlagdt med Successions-Ordningens förstörande, oförsvarliga och vanhedrande operationer till rikets försvar samt en för Sverige destructiv och neslig fred, med flere missnöjesämnen, lade grunden till det parti, som reste sig mot konung Fredrik och hans tillgifne och följde, uti häftiga utbrott, hans regering åt.

Hertigen af Holstein, hatad af drottningen, dess moster, och öfvergifven af nationen, hade blifvit året förut tillsagd, att förfoga sig till sitt hertigdöme. Han afreste med några svenske af sin hofbetjening och andra tillgifne, nemligen grefve Nils Bonde, Axel Wachtmeister, baron Fabian Wrede, Jonny och Carl Otto Hamilton, Cederhjelm, en Brommer och Borg med flere. Hans tillgifne uti Sverige voro oförmögne att något uträtta till hans tjenst, annat än förekomma, att intet successionen till kronan blef fästad på hessiska husets descendenter, så framt ej drottningen finge arftagare med konungen, hvarom var så litet hopp, att biskop Svedberg föreslog drottningen, såsom en säker utväg härtill, att lägga sig uti sängen på hans biskopskåpa. Under de mörkaste påfviska vidskepelsers tider hade det varit antagligt; men nu beviste det alena biskopens inskränkta tankar om religionen och drottningens svaghet att konsultera prester. Desse voro henne ock mycket tillgifne och styrkte, så mycket de kunde, hennes förtröstan på Gud och dem. Erkebiskop Stök var dristig nog, vid ständernas sammankomst 1719, att, uti vittnens närvaro, råda drottningen att misstro både adel och de andra stånd, och ge allt sitt förtroende till clereciet, såsom hennes fader gjort. Detta blef kunnigt och af stånden så illa taget, att erkebiskopen måste afhålla sig från riksdagen och bli inom sitt stift.

Förenings-akten om kronan, emellan konungen, drottningen och ständerna, böd, att om ej konung Fredrik r sin gemål hade manliga arfvingar, blefve kronan ele men intet successionsval finge företagas, så länge b konungen och drottningen lefde; men vid enderas död afgång, egde ständer att utse thronföljare. Denna

lemnade en port öppen till holsteinska husets inträde, men uppå långt afstånd. Holsteinska husets parti tystnade, blef mindre synbart; men icke mindre sammanhängande. Riksråden grefve Wellingk, grefve Düker, baron Cederhjelm, generalerne Banér och Fersen, öfverste Stobé med många flere beklagade den unga hertigens öde; men bundne till trohet och lydnad mot konung Fredrik, följde de sin undersåtliga skyldighet.

Hertigens parti blef en tid derefter mycket försvagadt uti Sverige, genom dess resa till czar Petters hof och dess gifte med prinsessan Anna, bemälde monarks dotter. Det afskildrades såsom en stämpling emot Sverige, då det hade bordt anses såsom ett nödtvång. Hatad af drottningen, öfvergifven af nationen och hotad af Danmark, var det en försigtig sak af hertigen, att söka beskydd under en mäktig nordisk monarks spira.

Efter långt negotierande kom ändtligen freden med Danmark till ett för Sverige obilligt slut. Sveriges tullfrihet vid Öresund afstods till Danmark; Marstrand återlöstes emot 600,000 Rdr och Sverige förbandt sig, att uti intet fall biträda holsteinska huset till återfående af Schleswig med mera. Man kunde ej vänta bättre vilkor, sedan man utan trångmål öfvergifvit Fredrikshall och förrymt Norrige, och sedan man, genom Englands intriger och förstörelsemedel, hade försummat den lyckliga stunden, då en förmånlig fred med Ryssland var Sverige anbuden, hvilken, både efter politisk och förnufts-lag, hade bordt vara den första och angelägnaste, efter hvilken de mindre puissancer torde hafva blifvit drägligare uti deras påståenden; men under ett fremmande förmynderskap, såsom Englands, kunde intet bättre väntas. Denna fred tecknades den 3 Juni 1720.

Grefve Horn gjorde sitt inträde i Rådet, ehuru han landtmarskalk, den 26 April och riksdagen slöts den uli 1720.

Samma år slöts ock en subsidie-traktat med England, 72,000 £ Sterling bekom derigenom Sverige årligen; ı sammanband ännu närmare Sveriges undergifvenhet.

Europas ställning var under detta årtal besynnerlig, genom Englands och Frankrikes nära förening. Sverige hade intet utrymme att välja allierade, då det var i ofred stadt med Ryssland, England, Pohlen, Sachsen, Danmark och Preussen, och utan politiskt sammanhang med resten af Europa. Denna konsideration kunde urskulda ministèrens svaga och för Sverige förstörande och förklenande förhållande, om icke den besynnerliga bevågenhet czar Petter beviste 1719, till fredens erhållande med Sverige, lade i öppen dag, att Sveriges intressen blefvo ett offer för intriger och enskilda afsigter. Hvad förnuftigt sken kan sättas på det afslag grefve Ostermann erhöll i Stockholm år 1719?

Ifrån detta tidehvarf får Sverige alltid räkna sitt fall och förnedring, och det blifver ock alltid konung Fredrik och dess minister tillräknadt, såsom förklenande omtanke.

Freden med Ryssland, efter hvilken både arméen och landet längtade, hade blifvit med alfvar påyrkad. England sammanförde en kongress i Nystad; riksråderna Cederhjelm och Strömfelt voro Sveriges plénipotentiairer. Freden blef slutad 1721, den 28 Augusti och Sverige mistade Liffland, Estland, Ingermanland, Wiborgs län uti Finland. Sveriges gräns blef vid Carelen och Kymenegårds län, Fredrikshamn, Willmanstrand och Nyslott dess yttersta gränsorter. Det var ej nog att, genom dessa freder med Ryssland, Danmark, Preussen och konung Georg, Sverige afkläddes och förlorade alla dess fordna glorvördige konungars eröfringar. Härtill kom ännu den skamfläck, att uti fredsförbundet togs Ryssland till garanti för den nya regeringsform, som 1720 af konung och ständer var tecknad, och således inviterades af ministèren och nationen att taga inträde uti Sveriges domestiqua affairer, och göra sig till domare öfver dess fundamentala lags utöfning och bestånd. Detta vittnar om grefve Arvid Horns och nationens inskränkta och barbar insigt i statskunskapen.

Den enda förmånliga men förklenliga artikel uti stadska freden, var en summa af 2 millioner Rdr, som R land skulle betala till Sverige.

Emot 2 millioner Rdr sålde Sverige 7 provinser, som tillsammmans lagda egde i det närmaste lika värde med det nuvarande konungariket, och som hade kostat fordna konungars blod och utmärkt dem och deras undersåtare med ett välförtjent och evigt hjeltenamn.

Sverige hade aldrig köpt så dyrt och aldrig kunde kongl. personer dyrare köpas än Ulrika och Fredrik; men nationen tröstade sig med fredslugnet och vände all sin omtanka på frihetens oroligheter.

2:a Kapitlet.

Konung Fredrik I:s förhållande till England och till Holsteinska partiet. — Förföljelsen emot öfverste Stobé. — 1720 års riksdag. — Konung Fredrik försöker kullkasta 1720 års regeringsform. — Ny riksdagsordning, som ytterligare inskränker konungamakten. — Privilegier, skatteköp, lön- och betalningsafgift. — Anslag till slottsbyggnaden. Riksstatens reglerande. De från fångenskap återkomna officerarne. — Riksdagen afslutas. — Parti-splittringen inom rådkammaren. — Förbund med Ryssland. — Sveriges utrikes politik. — 1726 års riksdag. — Riksråderne Wellingk och Cederhjelm anklagas. — Den förres arresterande, dom och död; följderna deraf för grefve Horn. Rådets antal ökas till 24 personer. — Jonas Alströmers bemödanden att upphjelpa landets fabriker och handaslöjder. — Riksdagen slutas. Ny landtmarskalks-staf skänkt af grefve Horn. — Konung Fredriks kärlekshandel med fröken Taube. — Förföljelse mot general Stenflycht och general-räntmästaren Lagersparre. — Konung Fredriks resa till Hessen beslutes; regeringen skulle, under konungens frånvaro, föras af drottningen. — Författningar rörande rikets inre styrelse vid 1731 års riksdag. — Partierna uti landet. Riksdagen slutas. — Konungens plan att afsäga sig svenska kronan och gifta sig med fröken Taube. Hans resa till Hessen. — Drottningen förer regeringen under konungens frånvaro. — Konungen hemkommer från sin resa. — Anekdot om pastor uti tyska församlingen i Stockholm. — Politiska förvecklingar föranledda af konungens i Pohlen August II:s död. — Fröken Taubes andra barnsäng; hon lemnar hofvet och upphöjes uti riksgrefligt stånd.

Konungens tillgifvenhet för England, var en påföljd af dess krigstjenst uti unga åren och hessiska husets förbund med allierade uti spanska successionskriget emot Bourbonska huset. Grefve Horn var, ifrån sin ungdomstid intagen af en nog kortsynt tillgifvenhet för sjömakterna, utan omtanke, huruvida dessa kunde uti intressen sammanstämma med Sverige.

Konung Fredrik hade dessutom ett personligt intresse med England, syftande att fästa Sveriges krona vid hessiska huset, hvarmed konung Georg smickrade honom, och underhöll tillgifvenheten jemte hopp om biträde att återtaga det konungsliga välde, han måste afsvärja vid dess krön och vid tecknandet af regeringsformen.

Till detta sednare ändamåls påskyndande, värfva med penningar och alla andra kongliga korruptionsmed tillgifna röster; men med liten framgång, ehuru stor fat

domen ock var i nationen, hvilken omåttligen öktes genom arméens reduction ifrån 80,000 till 50,000 man och genom den otroliga mängd nakna officerare af adelsståndet, som, efter freden, hemkommo utur siberiska fångenskapen.

Det holsteinska partiet uti landet var framför allt annat ett föremål för konungens hat, förringande och utrotande. Riksrådet Horn nyttjade det ock såsom ett vapen och band på konungen, som gjorde hans person hos denne monark angelägen och oumbärlig. Han underhöll konungens förtroende och fruktan, genom listor på de farliga holsteinare, som stämplade emot konungens person; hvilket ock verkade, att drabanterna fingo order, att med skarpladdadt gevär hålla vakt vid konungens dörr och eskortera honom, när han viste sig utom sitt slott; hvaraf bitterheten, så emot konungen som emot dess minister, öktes uti det underliggande partiet.

Bland dem, som med svarta färger voro hos konungen afskildrade, var öfverste Stobé; han ansågs såsom ett hufvudverktyg för hertigens af Holstein intriger uti Sverige, och den der underhöll förrädisk stämpling och brefvexling. Denne man egde, jemte mycken skicklighet, kunskap och förstånd, äfven mycken dristighet uti hjertat, och var den ende officer bland alla dem, som blefvo fångne vid Pultava, som vågade rymma ur siberiska fångenskapen och vandra till fots, genom de mindre kända delarne af Ryssland, in åt Pohlen och hem till Sverige; hvartill dess kunnighet om geografien och dess färdighet uti ryska och orientaliska dialekterna honom befordrade. Han hade härigenom blifvit märkvärdig och vunnit anseende, så ock genom den vidskepliga tro en svagsinnig menighet sätter till spådoms- och punkterings-konsten, den han mycket öfvade, fast med full öfvertygelse om dess bedräglighet och galenskap.

Konungen hade den tiden en tysk adjutant, benämnd ;h von Gyllenstein, en äfventyrsman, som för gunst och ningar, alltid var redo till hvad som helst. Denne afde konungen med skriftliga order att enlevera öfverste bé uti Skåne, afhända honom alla dess papper, lemna om uti Malmö, under öfverkommendantens och lands-

höfdingens grefve Hårds stränga bevakande, jemte ett konungens egenhändigt skrifna bref till grefve Hård, att sätta Stobé uti ett svårt häkte, samt med förbud för arrestanten, att skrifva till eller tala med någon menniska. Detta verkställdes, utan någon laglig domstols eller Rådets kunskap och utan någon statssekreterares kontrasignation, som var ett tilltagset inbrott i grundlagarne, samt i nationens frihet och säkerhet.

Ehuru Stobé blef hållen uti ett underjordiskt fängelse och under sträng bevakning, utan att någon visste hvart han tagit vägen, fick han dock tillfälle att praktisera utur sitt fängelserum ett bref, adresseradt till riksrådet grefve Tessin, deri han klagade öfver sin ofärd och begärde hägn under Sveriges lag. Grefve Tessin anmälde detta genast uti Rådkammaren, der brefvet med bestörtning afhördes. Riksrådet grefve Horn ställde sig alldeles okunnig härom och förmente, att det torde vara skedt på konungens enskilda befallning och för någon högmålssak. Rådet gjorde konungen en underdånig föreställning; konungen declarerade, att han hade skäl till Stobé's fängslande och att denne vore skyldig till grofva brott. Rådet yrkade grundlagens bestånd och ändtligen afgingo, genom express, ordres till grefve Hård, att sätta Stobé på fri fot.

Sedan konungen och dess rådgifvare förgäfves genomletat öfverste Stobés papper och uti dem intet funnit, som gjorde honom uti någon måtto brottslig och Stobé, uti Stockholm, yrkade på att få känna sitt brott och sina angifvare, uppdiktades emot honom alla de grofva missgerningar, som kunde vanhedra och förtjena döden. En kommission blef nämnd till ransakning och dom, en Sarlachius, advokat, blef auktoratet uppdraget; angifvare af alla slag, valde bland populacen, köptes och framställdes; Koch von Gyldenstein och en kapten Gyllenroth drogo försorg härom: men som bevisen voro svårare att framalstra än angifvelserna, ehuru falska vittnen köptes, ådagalade S[illegible] sin oskuld och beviste sitt alibi emot sina vittnen, de[illegible] intet kunde reda sig uti de frågor och upplysningar, [illegible] af Stobé dem åsattes, till sanningens upplysande. De[illegible] process drogs mycket långt på tiden och alltid med [illegible]

angifvelser. Slutligen blef han (Stobé) anklagad för crimen læsæ majestatis Divinæ et humanæ, och vittnen derå aflade deras ed. Alla Stobés vänner rådde honom, att sätta sig uti säkerhet genom flykt utur riket, och legdebref sedan, till sin saks utförande; emedan det ansågs förmätet, att ensamt stå emot alla de medel, konungen använde till hans olycka. Men Stobé, med all kallsinnighet och sinnets munterhet, afslog det och fäktade mot anfallet med oskuldsskölden. Det var så nära kommet, att kommissionen hade samtalat om dess häktande, då han afhörde dessa sista vittnen. Han begärde då, att de måtte hvar för sig höras, och att man ställde till dem den frågan, om de kände öfverste Stobé och lät dem göra beskrifning på hans utseende. Detta verkställde baron Grönhagen, som förde presidium uti kommissionen, uti Stobés närvaro. Dessa vittnen hvar för sig beskrefvo Stobé helt annorlunda, än han för deras ögon stod. Deras afskildring liknade mera kapten Gyllenroth, än den de vittnat emot och då slutligen de tillspordes om de kände och hade sett den mannen, som stod gent emot dem, och var den rätta Stobé, svarade de nej. Detta upplyste saken, och då hon blef ransakad och personerna emot hvarandra framställde, befanns att kapten Gyllenroth, på en källare, uti samtal med Koch von Gyldenstein, hade fällt de förgripligaste utlåtelser mot Gud och konungen, under öfverste Stobés namn; hotat med stämpling och mord på konungens person, och att herr actor Sarlachius, uti samråd med dessa, kallat och utställt vittnen och sedan saken framfört inför domstolen, emot Stobé.

Härpå vände sig saken: dessa äreförgätna menniskor blefvo arresterade; Koch von Gyldenstein fick penningar och rymde; Stobé frikänd; kapten Gyllenroth dömdes från lifvet och blef halshuggen på galgbacken; Sarlachius dömd till schavotten och slafveri på Marstrand, tillika med Koch ı Gyllenstein och en Osthof, samt deras namn att fästas kåken, der de stodo öfver 30 år. En stor mängd falska nen blefvo straffade med spö, ris, tukthus och fästnings-ete.

Riksens ständer, vid 1723 års riksdag, blandade sig uti denna nedriga förföljelse-process, och med svårighet frälste generalen grefve Hård sitt landshöfdinge-embete, för det han så litet aktat grundlagarne och en medborgares fri- och rättighet.

Riksens ständer sammanträdde 1723. Adeln valde förre generalen men dåvarande presidenten i Statskontoret grefve Lagerberg till landtmarskalk. Han var en upplyst, rättrådig och behjertad man.

Ehuru Nystadtska nesliga freden, öfverste Stobé's process med flere otidiga och obehagliga intriger uti hofvet, ej hade beredt alla sinnen till konung Fredriks förmån, smickrade han sig dock med det hopp, att under riksdagen kullkasta 1720 års regeringsform; men det monarkiska väldet hade blifvit så osmakligt uti nationen, att detta företagande blef så illa utfördt, som det var eftertänkt.

Huru kunde konungen vänta tillgifvenhet och förtroende hos ett folk, hvars heder och välgång han vansköt?

En monark, som skiljer sitt från rikets intresse, som tror att undersåtare äro tillkomna för hans vilja, nöjen och egna afsigters skull, som vanvårdar sitt konungsliga kall, bör ej vänta annat af sina undersåtare, än köld, illvilja och motstånd.

Försöket gjordes dock. Bondeståndets pluralitet köptes och denna enfaldiga hop beslöt att lemna konungsliga myndigheten uti konung Fredriks hand, icke med souverainitet, den de såsom högst förhatlig ansågo; men med samma frihet, som fordna Sveriges konungar den egt och utöfvat, det de och de andra stånden antydde. Grefve Lagerberg, som det icke undföll, hvad påföljd denna början till regerings-revolutionen kunde medföra, om den ej uti sin upprinnelse qväfdes, gick genast med några få deputerade af adeln, dem han i hast samlade, till bondeståndet; tog ut hufvudmännerne för denna stämpling, de der blefvo dömde från lifvet, men leutererades med fästningsarb på Marstrand. Bönderne återkallade sitt beslut, bådo tillgift och biföllo domen öfver sina tilltagsna hufvudm

Detta misslyckade försök befordrade grefve Horns grefve Lagerbergs plan att, under namn af en oumbä

riksdags-ordning, än mer inskränka konungens och utvidga ständernas samt Rådets välde och myndighet. Denna riksdagsordning blef en grundlag, den konungen teckna måste, och genom hvilken, uti mer vidd än 1720 års Regeringsform, kringstakades det konungsliga väldet. Konungens röst blef undergifven Rådets pluralitet och ständers oinskränkta vilja, så uti lagstiftning som lagskipning. Regeringsformens inbundna mening med dessa ord: ”*Konungen styrer rike sino med och således icke emot Rådets råde*” — så ock uti oposito: ”*Rådet skall råda men icke regera*” — blefvo genom denna riksdagsordning förklarade på konungaväldets bekostnad.

Ständernas fägnad öfver denna riksdagsordnings lyckliga framalstrande hade blifvit måttlig, om de eftersinnat hvad jemkningar och förändringar uti konstitutionslagarne den uti framtiden verka skulle. Inom fyra års förlopp var grundlagen redan tredje gången förändrad; men dörren öppnad för menigheten, att densamma efter behag omskapa, samt riket och dess säkerhet, genom lagens förbättrande, förstöra. Under despotismen har friheten och säkerheten ingen trefnad och bestånd. Den må utöfvas af en konung allena eller af en pluralitets omröstning, så blifva enväldets påföljder lika olyckliga och förhatliga. Lagens oombytlighet är det enda värn för frihet och säkerhet, uti den mån dessa möjligen kunna ega rum bland folkslägten och för de dem alltid åtföljande svagheter och revolutioner.

I öfrigt voro ständerna sysselsatta att ställa ordning uti riket och befordra landskulturen, folktillväxten och economien. Adelns och preståndets gamla privilegier blefvo stadfästade och med nya tillökte.

Borgare- och bondeständen fingo inga privilegier, men d--as resolutioner öfver allmänna besvär, skulle ega kraft privilegier. Genom denna författning öppnades vägen, under namn af *allmänna besvär*, hos rikets ständer .mföra enskilda, samt undergräfva alla economiska och 'ice-författningar, så i städer, som på landet, och inänka hela styrelsen inom privilegii gränser.

Skatteköpen på kronans hemman, emot skattelösen af sex års räntor, blef en allmän rättighet och anslagen till gälds afbetalning.

Om dessa skatteköp hade blifvit inskränkta inom 50, ja ock 100 år, torde det hafva varit förmånligare för kronan, än att för alltid abalienera jordens besittning och disposition. En högre skattelösen hade väl ock kunnat vidtagas; men man bör härvid ihågkomma, att Sveriges jord saknade brukare, och att en ansenlig del hemman stodo öde och voro af ringa värde i köp. Härtill kom ock, att landtmarskalken och hufvudmännen bland ständerna, ansågo denna författning såsom ledande till befästandet af det nya regeringssättet, genom allmogens kärlek till den frukt den deraf hemtade.

Några, men svaga, grunder lades till handelns och handaslöjders upppresande och bättre drift. Bankens understödjande och dess kredits återställande blef ock efter möjligheten besörjd.

Riksens ständer åtogo sig en bevillning, benämnd Lön- och betalningsafgift, som, jemte inflytande medel af skatteköp, utgjorde en fond till rikets gälds afbördande, hvilken klassificerades och betaltes efter nummer och årtal. Och på det dessa medel ej måtte sammanstöpas med statsmedlen, sattes denna fond under disposition af några ständer-deputerade, under namn af Ständers Kontor.

En årlig fond anslogs till fullföljande af slottsbyggnaden, som af konung Carl XI var började och hvaraf den norra façaden var färdig uti bemälde konungs tid. Birger Jarl byggde först detta residens-slott. Konung Gustaf I reparerade detsamma. Konung Carl XI beslöt att rifva och återuppbygga det, efter grefve Tessins dessin; men hann allenast med den norra façaden. Resten afbrände efter hans död 1697, och det var friheten öfverlemnadt att fullfölja planen, under lagbundna konungars styrelse.

Statskontoret blef vid denna riksdag satt uti ett dentligt skick. 1696 års stat togs till orygglig grund. 1 årliga statsbristen försvann och rikets drätsel med utgifter jemkades, genom grefve Lagerborgs försorg, sålunda, Statskontoret alltid egde en odisponerad tillgång af

tunnor guld årligen, till oförutsedda behofs bestridande. Denna inrättning egde länge betånd uti finance-kammaren, under namn af "grefve Lagerbergs testamente".

Riket var öfverhopadt och besväradt af en otalig mängd officerare af alla grader. Arméen var förminskad från 80,000 till 50,000 man. Alla de officerare, som med en armée af 75,000 man, med hvilken konung Carl gick utur Sachsen åt Ryssland, blefvo fångne vid Pultava, voro hemkomne och ökade antalet af tjenst- och brödlösa officerare. En stor confusion och mycken billig klagan af gamle generaler och officerare, som setat uti fångenskapen, upphäfdes i arméen deröfver, att se de yngre uti besittning af deras förr innehafda tjenster och indelningar. Riksens ständer förordnade en general-placering uti arméen, genom hvilken de sist tillkomna måste göra rum åt de äldre och träda tillbaka, dock med gradens bibehållande fast med ringare lön; hvaraf hände, att öfverstar, som haft regementen, gingo tillbaka till majors- och kaptens-indelning o. s. v. Ehuru detta, efter all möjlig billighet jemkades, kunde dock ej undvikas, att en ansenlig myckenhet subalterner nödgades tigga sitt bröd med en expectans-resolution i handen; hvaraf hände, att uti flera år dessa beklagansvärda krigsmän födde sig genom våldsamma utvägar och, genom fleres sammansättning, gjorde Stockholms gator och hus samt allmänna vägar osäkra för skattläggning, röfveri och plundring, uti hvilket handtverk dessa olyckliga män blifvit inöfvade uti Tyskland, Sachsen, Pohlen och Ryssland.

Ridderskapet och adeln förlorade vid denna riksdag den præponderance de i långliga tider utöfvat, nemligen *votum decisivum.* Härtill egde väl adeln ingen uti lag grundad rätt, annan än gammal praxis, vid de tillfällen, då två stånds röster stadnade in contrario voto emot två. Det var en verkan af friheten, som alltid leder en menighet . egalitets- och independance-banan. Samma anda kullstade klasserna på Riddarhuset, hvilket både grefve Horn h landtmarskalken understödde.

Denna riksdag lade en förnuftig grund till rikets inre ·k uti economien; landtmarskalken grefve Lagerberg,

med flera som häruti haft del, till ett alltid hedrande efterdöme.

De utrikes ärenderna framställde icke mycket bekymmer under denna riksdag. Czar Petters kejserliga titel var det enda ämne, som uppväckte någon uppmärksamhet; men som han förklarade sig derigenom icke vilja fordra någon præeminence och denna titel var honom redan förunnad af Preussen och Holland, så blef den ock af Sverige beviljad.

Hertigen af Holstein uppväckte något mer bryderi, genom sitt parti uti Sverige. Hans Kongl. Höghets titel och hans penninge- samt allodial-arfs intressen blefvo med all ifver påyrkade. Holsteinska partiet hade fått något mer styrka, genom utgången af Stobé's process. Många hade fallit från konungens parti och en stor del ansåg hertigens af Holstein pretentioner tjenliga att inskränka konung Fredriks. Deraf hände, att hertigen erhöll Kongl. Höghets titel och förnöjelse, genom en ansenlig penningesummas utbetalande till honom.

Efter nio månaders förlopp slöts denna riksdag. Rådkammaren, som då hade inträdt uti full utöfning af konungamyndigheten, egde ej länge detta hedrande och smickrande välde, med lugn och förnöjelse. Konung Fredrik hade ömt om hjertat sitt afseende att återtaga den förlorade konungamakten och fästa kronan uti hessiska huset. Detta kunde, genom Rådets oenighet, icke befordras. Afunden och egennyttan, oskiljaktiga från menskliga väsendet, intogo deras osynliga säten uti rådkammaren; denna delte sig uti partier. Grefve Arvid Horn var hufvudman för den ena flocken, och grefve Wellingk, grefve Tessin och baron Cederhjelm stodo i spetsen för den andra; men med ringare styrka, ty konungen och all utrikes influence var på grefve Horns sida. Dessa sednare, med alla adhærenter, fingo namn af Holsteinare och ansågos såsom förrädare vid hofvet, hvilket alltid uteslöt dem, som sig denna misstanka ådragit, från all gunst och befordran.

Kejsar Petter, som alltid behöll en ifrån ungdoms erhållen aktning för Sverige, gjorde sig mån om ett mare förbund än det Nystadtska. Slöt ock detta år defensivt förbund, i kraft hvaraf Sverige egde af Ryss

att vänta 12,000 man infanteri, 4000 man kavalleri, 9 rangskepp och 3 fregatter och Sverige till Ryssland 8000 man infanteri, 2000 man kavalleri, 6 rangskepp och 2 fregatter.

Hertigen af Holstein utverkade ock hos kejsaren, dess svärfader, att en hemlig artikel blef tillagd, att båda puissancerne skulle gemensamt söka att förmå konungen af Danmark till återställande af det, som hertigen med rätta egde på sitt hertigdöme af Danmark att fordra.

Riksrådet Cederhjelm afslöt detta förbund den 22 Febr. 1724 uti Petersburg, dit han blef afsänd såsom ambassadör. Sveriges regering var djupt invecklad uti sina husliga bekymmer, stridande egennyttigheter och små trätor. Fredrik I:e, med mycken tapperhet uti hjertat, egde ej nog höghet i själen, att söka sin ära uti uppresandet af ett lutande rike. Grefve Horn egde ej heller utom Sverige något afseende, hvaraf riket styrka och anseende hemta kunde. Utrikes ärenderna styrdes utan system och endast efter det engelska hofvets drift. Czar Petter dog 1725. Czarinnan Catharina tog ryska rikstömmarne, under Petter II:s minderårighet. Hon var Sverige mycket bevågen. Hennes krönika vittnar, att hon var född uti Liffland, under Sveriges domination och egt i första giftet en svensk till man. Hon trodde sig ej mycket säker på ryska thronen och sökte Sveriges alliance och understöd. Hon gjorde fördelaktiga propositioner och gaf hopp om utvidgandet af Sveriges gräns på finska sidan; men gaf ock tillkänna sin åstundan, i händelse att konung Fredrik och drottning Ulrika med döden afgingo utan manliga bröstarfvingar, att hennes måg, hertigen af Holstein, måtte försäkras om successionen till Sveriges thron. Knäs Dolgurucki ankom, såsom ambassadör, till Stockholm, med dessa ärender.

England stod ännu uti nära förbund med Frankrike. Dessa slöto den 3 December 1725 en defensiv-traktat med hvarandra, till mötande af de förmenliga farliga påföljder, ıungens af Spanien förbindelse med kejsar Carl VI skulle ıdkomma. De inviterade Preussen och Sverige att ac-.era till detta förbund, af hvilket Sverige egde ingen ᵃn och hvilket var bygdt på så falska grunder, att

både Frankrike och England lade förbundet, kort efter dess afslutande, uti glömskans arkiver.

Motståndet retade både konungen och grefve Horn, och första missnöjet brast ut emot riksrådet grefve Tessin, genom öfverste-marskalks-embetets förlust, det konungen honom afhände.

Enligt regeringsformen kallades ständerna till riksdagen 1726. Riksrådet Horn blef vald till landtmarskalk genom stor pluralitet.

Denna riksdags hufvudämne var utrikes ärender och förföljelser.

Hela Europa tog del i den politiska sammansättning emellan Frankrike och England, som likvisst var byggd på så svigtande grunder, att den ej kunde ega verkande kraft eller bestånd. Kejsaren och Spanien förstärkte deras förbund genom kejsarinnan Catharina, som då regerade efter dess gemåls czar Petters död 1725.

Uti riksdagen och rådkammaren utöfvades alla de intriger och öfvertalningsmedel, dessa hof i Sverige kunde åstadkomma. Franska ministern marquis de Brancas och engelska envoyén Points å ena sidan; ryske ambassadören Knäs Dolgurucki, kejserliga envoyén grefve Freitag och holsteinska ministern general Reichel å andra sidan, sparade ingen list, att mota hvarandras underhandlingar. Åtskilliga tryckta skrifter utspriddes både med och mot. Ryska ambassadören Dolgurucki gaf tillkänna sin kejsarinnas benägenhet, att göra någon sacrifice till mera förmån än Nystadtska freden innehöll för Sverige. Deraf uppkom uti holsteinska partiet det öfverdrifna hopp och rykte, om återfåendet af alla Sveriges förlorade provinser på ryska gränsen. Holsteinska ministern vågade ock framkomma med propositioner om Sveriges skyndsamma biträde till Holsteins och Schleswigs återtagande från Danmark, hvilket blef afslaget.

England, för att hota Ryssland med sina vapen imponera på sina motståndare och Sverige, sände en f under amiral Wagers befäl, uti Östersjön, som sades s betäcka Sveriges stränder, då de det intet behöfde. sarinnan af Ryssland utrustade häremot en flotta af

gel, för att visa, det hon ej lät skrämma sig; och allt detta för ett chimèriskt defensions-system emellan Frankrike och England, hvars princip ej kunde ega bestånd, i afseende på deras naturliga intresse. Utan öfvernaturlig djupsinnighet var lätt att inse, det de Bourbonska husen, på franska och engelska thronerna, skulle snart förenas genom deras naturliga intresse, likasom England med Österrike.

Genom Englands penningar och grefve Horns styrka, blef ändtligen den hannoverska accessionen antagen. Grefve Horn tillräknade sig som en ära, att han bestuckit och köpt pluraliteten på Riddarhuset, hvaribland han räknade en del af artilleri-officerarne. Han hade gjort försigtigare att det dölja. Det var den första, allmänt kunniga corruption uti voteringar, som sedan nyttjades oförsynt, både mot riket och mot honom sjelf.

Genom denna traktat förband sig Sverige att gifva auxiliär-trupper, 7000 man infanteri och 3000 man kavalleri, till England eller Frankrike, och att med ingen makt sluta något, mot den hannoverska alliancen stridande, förbund; hvaremot Sverige hade årligen att undfå 50,000 £ sterling af England, och en lika summa af Frankrike. De öfriga detaljerna af denna accession äro af mindre betydenhet.

Man förkastade Rysslands anbud, och ingen fördel drogs af kejsarinnans benägenhet.

Man gjorde hannoverska accessionen till en hufvudangelägenhet, hvars bihang var en nog måttlig summa penningar.

Riksrådet grefve Wellingk och riksrådet baron Cederhjelm antastades för statsbrott, hvars egenskap, under förevändning af hemligheter, fördoldes. Riksrådet Cederhjelm bland annat tilltalades, under strängaste tillvitelser, att han hade, under sin ambassad uti Ryssland, emottagit St. Andreæ orden. Den åldrige mannen blef häröfver så rörd, [illegible] han dog af slag.

Grefve Wellingk blef, af landtmarskalken grefve Horn, [illegible]ven uti sekreta utskottet för grofva statsbrott, som [illegible]n en ständers kommission, under tysthetsed, borde [illegible]as och dömmas. Märkvärdigt var, att samma dag [illegible]essa, på misstankar grundade, besvären mot honom

anfördes, blef han ock arresterad med 100 mans vakt uti sitt hus, och alla hans papper honom fråntagna, och detta utan att lemna denna hederliga man del af angifvelsen, eller äska någon förklaring.

Grefve Horn sökte väl dölja sitt ilskefulla och laglösa förfarande, genom det, att han, under namn af någon slägtskap med grefve Wellingk, jäfvade sig sjelf och afhöll sig från sekreta utskottets deliberation den dagen; men härpå misstog sig ingen. Sekreta utskottet debatterade denna sak till kl. 8 om aftonen, då ändtligen pluraliten beslöt och verkställde grefve Horns vilja, genom grefve Wellingks arresterande.

Presidenten baron Conrad Ribbing, ledamot af utskottet och den tiden grefve Horn mycket tillgifven, började misstänka sin clients redlighet och till att den närmare utforska, var han den förste, som reste till landtmarskalken, då utskottet åtskiljdes, som hela den dagen sutit under låsta dörrar. Han råkade grefve Horn ensam uti sina rum, då riksrådet gick emot honom, och, med ett väl tillstädadt, bedröfligt ansigte, frågade: ”*Ack, säg mig, huru har det gått med vår stackars grefve Wellingk? Jag är så orolig öfver denne gråhårsman och fruktar att ständerna öfverilat sig emot honom*”; — härpå svarade president Ribbing: ”Nej, Eders excellens må trösta sig, han är ej arresterad och saken står öppen.” Grefve Horns tvungna kallsinnighet rådde ej på dess naturliga hetta; han utbrast med häftighet:

”*Hvad tusande djeflar, har ej utskottet belagt honom med fängelse?*”

”Jo” — svarade Ribbingen — ”jag vågade ej strax alterera Eders excellens dermed, vetande den ömma del I tagen uti hans olycka; men han är arresterad af kapten Hamilton med 100 man garde, som dertill blifvit beordrade.”

Efter denna tid drog sig baron Conrad Ribbing utur riksrådet Horns förbund och förtroende, och flere f hans fotspår.

En hofjunkare Adlerstedt, som var konungens ri adjutant, afsändes till Eknäs, grefve Wellingks g Östergöthland, att afhemta dess papper. Ehuru d

sakades, fanns intet spår till förräderi, eller något, som förtjente hård medfart. Man uppletade ändtligen, utur gamla räkenskaper, några fordringar för uppburna medel under kriget, då grefve Wellingk var generalguvernör öfver Brehmen och Verden; men detta var icke tillräckligt. Hans förföljare voro nog brydde, att uppfinna skäl till denne mans förderf. Ändtligen uppsände konung Fredrik till kommissionen, ett handbref af grefve Wellingk, som var ett svar på konungens bref flere år förut, deri Hans Maj:t, uti all förtrolighet, *och med titulatur mon père*, rådfrågat Wellingk huru han (konungen) skulle få låna en summa penningar, till sina oumgängliga behof; hvarpå grefve Wellingk svarat, att han dertill ingen annan utväg såg, än landtgrefvens af Hessen, dess herr faders biträde, eller ock låta uti Holland, hos private, genom pantsättande af Wollgaster tull, uppnegotiera ett lån. Kommissions-ledamöterne ansågo detta såsom ett förräderi, att råda till abalienation af rikets provinser. Detta rubricerades såsom en tjufnad af kronans medel. Grefve Horns anda upplifvade domarnes nit för fäderneslandet, och grefve Wellingk blef dömd från lif, ära och gods. Ehuru häftigt menighetens, tillika med ständernas sinnen blefvo uppeldade mot Wellingk, ja ända dertill, att vakten måste förstärkas, då han fördes upp i kommissionen, emedan pöbeln ville stena honom, utan att veta hvad han brutit eller utforska hans oskuld, — undföll dock icke den mer upplysta hopen, nedrigheten af konung Fredriks förhållande vid detta tillfälle, att nyttja ett handbref emot en man, med hvilken han, den tiden, plägade ett vänskapsförtroende, öfver en honom enskildt rörande angelägenhet och kunde detta beteende ej annat än efter moraliska lagar dömas såsom en trolöshet och uppväcka ärligt sinnades förargelse.

Grefve Wellingk mottog sin dödsdom med en besyn- -lig philosofisk kallsinnighet; tröstade sin slägt, som bjöd men förgäfves, öfvertala honom att, genom memorial rikets ständer, begära förskoning och nåd. Grefve -n gaf ock tillkänna, att på detta sätt kunde ständerna -kas. Grefve Wellingks hjerta var orörligt; han bad -rskona honom från denna svagheten efter några och

åttio års ärorik och lycklig vandel, att begära en längre lifstid; ständerna kunde den ej förlänga, och han vore värdig sin äreröriga dom, om han något dylikt begärde.

Hans måg, generalen grefve Banér, arbetade dock med sina och svärfadrens vänner, att få lindring uti domen, och utverkade den i så måtto, att dödsstraffet förvandlades till evigt fängelse på Jönköpings slott. Han fördes dit med 50 mans beväpnad eskort, och då han under vägen reste tätt förbi sitt gods, Eknäs, det han mycket älskade, begärde han af officern, som förde honom, att der för sista gången få taga nattläger. Officern afslog det, hvaröfver grefve Wellingk blef så rörd, att han fick slag och fördes ganska svag till Mjölby gästgifvaregård, hvarest han följande dagen ändade ett ömkansvärdt lif. Kyrkoherden var närvarande vid hans sotsäng och administrerade honom sakramenterna. Vid detta tillfälle anmanade presten honom, att förlåta sina ovänner och förföljare, hvarpå han svarade:

"Jag har aldrig, under min vandel i verlden, bedragit menniskor; hvi skulle jag nu bedraga Gud, genom ett sådant löfte, som menskliga svagheten försakade, om tillfälle gåfves. Det är Guds sak allena, att förlåta eller straffa synder; min förlåtelse hvarken binder eller löser."

Denne grefve Wellingk var en, genom sina kunskaper, studier, vitterhet, språk, resor uti Europa, förstånd och qvickhet utmärkt man. Han hade, med ära och distinction, tjent uti främmande krigstjenst, så ock under konung Carl XI:s regering gjort framsteg uti generalitetet. Han hade varit minister och ambassadör, general-guvernör öfver Brehmen och Verden och slutligen, vid några och åttio års ålder, funnit olyckan, den han alltid undangått, förklädd uti rådsmanteln.

Grefve Horn såg intet hvad olycka han beredde rådkammaren och sig sjelf, då han stiftade denna förföljelse-plan. Med lag kunde grefve Wellingk icke förtryc. ratio status skulle här komma till hjelp, och för att lagskipningen obunden, förklarade ständerna vid denna dag, Råds-embetet för ett förtroende embete, bundet t svar inför ständers pluralitet, som mestadels följe-

falsk politik och egna nyttigheter insnärjd drift, mestadels förblindad af fördomar.

Det var icke mindre kortsynt uti en fri regering, att bygga sitt välde på våldsamma grunder, och på utrotande af ett motstående parti. Slika konfederationer uti fria stater, förstärkas genom förföljelser och utur ett hufvuds offer, uppväxa hundrade hämnare. Detta hände ock här; ty efter denna tilldragelse gick grefve Horns influence uti aftagande, och hämnden fick en starkare drift, än den förut hade. Menighetens medömkan följde tätt efter dess blinda hat och förföljelse, och sedan mannen var död, uppväcktes tvekan om hans oskuld.

Ehuru regeringsformen hade inskränkt rådkammaren till ett antal af 16 ledamöter, utom general-guvernören af Pommern, funno dock konungen och grefve Horn för godt, att öka antalet till 24, dels för att belöna, dels för att förbinda nya vänner. Grefve Horn trodde sig finna uti detta steg mera lätthet, att sammansätta en säker pluralitet i Rådet. Efter riksdagsordningen uppsattes förslag till dessa Rådsstolar, tre till hvarje rum, och således blefvo några och tjugo på en gång uppgifna. Förslagerne voro så städade, att grefve Horn gjorde sig säker om att få uti rådkammaren, till bisittare, dem han åstundade. Men konungen, som icke utan bekymmer, ansåg grefve Horns allt mer och mer tillväxande influence, fann för godt, att välja uti hela hopen af de föreslagna, utan att följa förslagernas ordning. Ehuru grefve Horn blef häröfver mycket förifrad, blef det dock härvid; ty grundlagen var, i detta fall, intet tydlig; hvarföre ock, ifrån den tiden, riksens ständer aldrig uppgåfvo mer än ett förslag i sender, till hvarje ledigt rum.

Ibland dem konungen tilldelade rådsvärdigheten var hofkansleren grefve Carl Gyllenborg. Hvarken konungen eller grefve Horn ansågo honom, ehuru han då var af Holsteinska partiet, såsom ett verktyg till grefve Horns fall, till många stora förändringar och händelser i staten.

Riksens ständer sysselsatte sig ock under denna riksmed ekonomi- och kommers-saker. En navigations-akt, r namn af *Produktplakat*, blef stadfästadt; i alla delar med den Cromwell uti England inrättat.

En svensk bankir uti England, benämnd Alström, som der satt uti ansenlig kredit och förmögenhet, drifven af nit för sitt fosterland, uppgaf en plan till fabrikers och handaslöjders inrättande uti Sverige. Han fann nog motstånd, men genom hans nit och auktoritet blef planen antagen och Alingsås anslaget och honom öfverlemnadt till fabrikernas första säte och ursprung, det ock till Alströms ära och rikets gagn blef verkställdt; ehuru han dertill, med sin förlust, uppoffrade all sin förmögenhet; och som penningar till ett så stort ändamål tarfvades i större mån än Alström egde, blef, med ständernas samtycke, denna Alingsås' fabriks inrättning delt uti aktier, hvartill subskriptioner samlades med nog framgång.

En bevillning, under namn af *Slottshjelp*, blef af ständerna anslagen, hvilken utgjorde årligen en ansenlig summa, till slottets vackra byggnad, som med mycken drift blef fortsatt. Det var ock nödigt, ty hofvet var både oanständigt illa och trångbodt uti fältherren Wrangels hus, dit hofvet hade flyttat, efter gamla slottsbranden 1697.

Riksdagen slöts med mycken ärebetygelse för riksrådet grefve Arvid Horn; riksens ständer läto slå en medalj öfver honom, med ärofulla emblemer, nog öfverdrifna; emedan grefve Horns vapen var fästadt på rikets altare, vid hvilket de fyra ständers voro fästa.

Grefve Arvid Horn skänkte ridderskapet och adeln en ny landtmarskalks-staf af silfver, med guldknapp och jouveler beprydd. Den gamla stafven, som var brukad sedan konung Gustaf Adolfs tid, var utsliten och illa gjord; den stafven var i den tiden skänkt af en riddarhus-sekreterare, benämnd *Riddarhusen*, som blef adlad af konung Gustaf Adolf, hvilket kan ses af ridderskapets och adelns protokoller för den tiden.

Således är falskt, som förmenas, att den gamla landtmarskalks-stafven var skänkt af Gustaf Adolf, vid tillfälle af den af honom gifna Riddarhus-ordning och adelns delning i klasser, samt lottning om nummer och sät- Riddarhuset.

Konung Fredriks lynne var böjdt till vällust och själ till lättja. Han älskade könet framför allt, och säk

vägen att vinna inträde hos honom och förvärfva dess nåd, var att blanda sig uti dess kärlekshandel; af folk, som sökte sin lycka uppå den, var så god tillgång, som på fruntimmer af alla klasser, som trodde sig hedrade af en konungs passagera favör. Konungens sysslomän täflade att uppleta skönheter; de funno ock uti Carlskrona amiralen grefve Eduard Taubes dotter.[1]) Ung, vacker, men förlofvad med grefve Erik Sparre, amiralitets-kapten, för hvilken hon ock hade fattat tycke. Konungen använde alla de medel konungar ega, att bryta detta tillämnade band. Grefve Taube, så rik på barn, som fattig på penningar, sedan han 1720 måste afstå all sin egendom till sina kreditorer, fann mindre olägenheter vid sin dotters prostitution, än att sakna de lyckans förmåner, som konungens utskickade honom afskildrade. Han lånte örat till de kongl. propositionerna, men hans grefvinna och dotter, fröken Hedvig Taube, satte sig deremot, med all den styrka, som hederslagen ger, när fröet till dygden är i hjertat plantadt. Amiralen grefve Taube blef flyttad från Carlskrona och tog befälet öfver den delen af eskadern, som låg uti Stockholm. Hans grefvinna och barn måste, emot deras vilja, följa med.

Fröken Taube presenterades vid hofvet och blef med allmänt behag ansedd, och af drottningen med utmärkt nåd och vänlighet emottagen. Allt hvad naturen kunde framalstra till skönhets fägring, fanns hos henne, vid 17 års ålder. Den skönaste växt, de lifligaste färger, den angenämaste sammanstämning af lineamenter, det anständigaste och behagligaste skick och väsende upphöjdes af de vackraste ögon, som tycktes vittna om hjertats och förståndets egenskaper.

Det behöfdes långt mindre fägring, att förtjusa konungens eldfängda hjerta. Kärleken intog hela hans själ. Han akade alla andra nöjen och intressen. Fröken Taube

---

[1]) ...edvig Ulrika Taube, dotter af öfveramiralen, riksrådet m. m. grefve ...duard Diedric Taube af Odenkaat, och dess fru född Christina Maria ...alkenberg, föddes den 31 October 1714, af romerske kejsaren Carl VI ...örklarad riksgrefvinna år 1743; död 1744; moder till furst Fredrik Wil...lm och grefve Carl Eduard von Hessenstein.

blef det enda föremål för dess önskan och hopp. Flere tillställningar af baler, små fêter och masquerader vid hofvet anställdes. De som ville göra konungen deras cour, gåfvo souper, der Taubeska huset blef bjudet, och der han (konungen) objuden infann sig. Konungen gjorde täta besök hos amiral Taube, med fara att dränka sig på den förfallna träbron, som då gick öfver till Skeppsholmen, fast amiral Taube hade lagt, emellan bropålarne, pråmar med styltor, att understödja de ruttna brostockarne.

Allt detta förmådde intet fröken Taube att låna örat till konungens anbud, tvertom. Hennes moder och hon anhöllo hos grefve Taube att få flytta utur staden och bo på Kungshatt uti Mälaren, som var grefve Taubes landtgård, men förgäfves. Fadren sålde sin dotter till konungen för en nog dryg penningesumma. Hans gäld betaldes och befordringar för hans söner och slägt betingades.

Drottningen, som hvarken kände eller såg genom andra ögon än fröken Dübens, var alldeles okunnig om denna kärlekshandel. Fröken Düben var vunnen och konungen trogen. Drottningen öfvertalades att nämna fröken Taube till sin hoffröken; hon måste flytta uti sina anvista rum på slottet och hennes moder till Kungshatt, på det hon ej måtte hemta styrka af en kär och dygdig moders råd. Grefvinnan bodde der ensam uti flere år, öfvergifven af sin man och slägt, och trakterades, såsom om hon vore skyldig till någon ogerning.

Fröken Taubes ungdom och oerfarenhet, ansatt af allt det smicker och lockande, som konungen och hennes slägt öfvade mot henne, kunde ej länge emotstå. Hon öfverlemnade sig uti konungens våld, fast hennes hjerta deri ingen del hade.

Det varade ej länge förr än hon bar ett lefvande vittne af konungens kärlek. Hon dolde så länge som möjligt sitt tillstånd, men till slut, och under förevändning af annan åkommen sjukdom, höll hon sig vid sängen. Drottni[illegible] som hade för henne en synnerlig vänskap, besökte h[illegible] ofta, under den förmenta sjukdomen; men då nio mån[illegible] ledo till slut, gjorde konungen, med hela hofvet, en [illegible] till Ulriksdal, under sken att hålla vinter-jagter, [illegible]

snart Hedvig Taube var förlöst, kom hofvet, med konung och drottning, tillbaka till staden.

Ett nytt bekymmer uppväxte för konungen. Fruntimren i staden hade kommit öfverens, att ej besöka eller umgås med fröken Taube, ehuru hon då var redo, att taga emot alla besök, som hoffruntimren plägade göra. Riksrådet grefve Carl Gyllenborg, som följde sin plan, att undergräfva grefve Arvid Horns gunst hos konungen, och den styrka han deraf hemtade, nyttjade detta tillfälle, att vinna inträde hos konungen. Han var dén förste, som med sin grefvinna besökte fröken Taube, tillika med min moder och friherrinnan Höpken, gift méd stats-sekreteraren Höpken, en man af mycken capacitet. Så snart dessa brutit isen, följde svärmen efter, och då ville ingen vara den sista. Detta verkade på konungens sinnelag, som ifrån den stunden visade mycken nåd emot grefve Carl Gyllenborg och kallsinnighet för grefve Horn.

Grefve Horn var alltid systematisk uti sitt förhållande och sin politiska vandel, och lemnade aldrig utur ögonsigte, att värfva vänner och förfölja sina motståndare. General Stenflycht var en af dem han fruktade och hatade. Denne man var uti arméen älskad och beryktad för sin tapperhet och kunskap uti krigsväsendet, under ryska och pohlska krigen. Han hade följt hertigen till Kiel 1719, hvarifrån han var återkommen till sitt fäderneslaud; det var allt nog att misstänkas. Han blef med vakt arresterad i sitt hus; hans papper blefvo ransakade och han ställdes för kanslirätt, der grefve Horn var president. Under tysthets-ransakning satt han flera månader uti sin arrest; men då intet brott kunde honom tillvitas, sattes han på fri fot, men emot förbindelse till konungen, att han skulle resa utur sitt fädernesland, det han, ock gjorde och retirerade sig till Hamburg, der han blef kommendant några år sednare.

Bättre lyckades grefve Horns plan emot general-ränt-
..aren Lagersparre. Denne var ock af oppositions-partiet.
var mycket rik, gifmild och välgörande; födde en stor
..l fattige och förafskedade officerare. Detta gaf ho-
..nseende och anhängare hos adeln och militären. Oför-

modadt blef hans ränteri inventeradt, der brist förefanns. Han begärde sex timmar att denna ersätta, då han efter lag hade pliktat 40 procent. Det afslogs. Han fördes i fängelse; blef dömd till döden. Konungen leutererade domen till schavottering på alla torg, evigt fängelse på Marstrand och confiscation af all hans egendom.

Konung Fredriks drift uti politiska saker var dock mindre häftig; hans kärlek för fröken Taube var ensam rådande uti hans hjerta. Alla andra angelägenheter voro osmakliga för hans vällustiga begär. Grefve Horn väckte honom väl som oftast med parti-intressen, men dvalan följde straxt derpå.

Landtgrefvens af Hessen, konungens herr faders död, fordrade konungens närvaro uti Hessen, för att emottaga regeringen öfver sina arfländer. Enligt grundlagen kunde konungen ej resa utur riket utan ständers samtycke. Riksens ständer sammankallades och gåfvo deras samtycke till resan.

Grefve Horn blef för tredje gången landtmarskalk. Han råkade här uti ett oförmodadt bekymmer. Enligt föreningsakten var det drottningens rätt, att tillträda regeringen under konungens frånvaro; men grefve Horn, som gjort ett löfte, att aldrig träda i rådkammaren med drottning Ulrika, bjöd till att stänga henne derifrån. Han kastade uti konungens sinne en bekymmersam omtanka om faran för fröken Taube, att under konungens frånvaro öfverlemnas i drottningens våld; han utspridde, genom sina förtrogne, uti allmänheten, att Rådet borde förestå riksstyrelsen, hvarutinnan friheten funne mera säkerhet. Men drottningen påstod sin rätt, och förmådde icke allenast att konungen satte sig på hennes sida, utan ock tillvitade grefve Horn hans tilltagsenhet, och ökade detta hans ovänners antal. Detta ovarsamma försök banade vägen till grefve Arvid Horns fall. Menighetens röst fick starkare ljud emo[illegible] nom; nationen började ledsna, att se en och samma styra både konung, råd och ständer. Afunden och [illegible] tankan förenade sig emot lyckan, som så länge åtföl[illegible] tjenstelopp.

Grefve Horn talte om sin önskan att blifva entledigad från sina embeten; begärde ock sitt afsked skriftligen, men lät af ständerna öfvertala sig att återtaga sitt memorial.

Han gjorde de påföljande åren flera resor samma steg (att begära sitt afsked) då något motstånd i Rådet eller hos konungen uppretat hans missnöje; men det antogs såsom en komedi, den der slutligen väckte publikens åtlöje.

Under denna riksdag gjordes af riksens ständer flere goda och ekonomiska handelsförfattningar.

En myntkommission förordnades, som skulle utse genom hvad medel kopparmyntet, hvaraf riket allt sedan konung Gustaf Adolfs tid var besväradt, kunde indragas och silfver sättas i rörelse. Men denna kommission arbetade fruktlöst i flera år.

Bränvinsbränning och försäljning blef af rikets ständer ansedt såsom en ressource för rikets inkomst. Krogar blefvo derföre taxerade, så ock tillverkning, emot en lindrig bevillning till kronan. Deraf härflöt dock den olägenhet, att då derföre kontribueras skulle, stegrades varan, och alstrades spekulationer på större tillverkningsvinst.

Några goda författningar gjordes i Bankoverket, så till bankens, som allmänhetens förkofran och säkerhet. Bankolånen blefvo lättade, genom intressenas minskning.

Fonder anslogos till Stockholms skärgårds och rikets försvar. Oxdjupets försvar, kalladt Fredriksborgs fästning och torn, byggdes; Marstrand reparerades och förbättrades; Fredrikshamns stad anlades och befästades och en galère-eskader byggdes, hvars hamn blef uti Stockholm.

Handeln hade redan fått en förmånlig känsla af 1727 års produktplakat. Stockholms handlande hade ökat deras skeppsvarf och byggnader; öfriga handelsstäder likaledes och i mån af deras förmögenhet. Svenska handelsflaggan började blifva känd uti alla europeiska hamnar.

Privilegier utfärdades för ett ostindiskt kompani. Köp-König gaf planen dertill. Han fann konjunkturen förmåktig, genom Flanderska kompaniets undergång uti Antwerpen, hvilket engelsmännen och holländarne utverkade kejsar Carl VI. Större delen af intressenterne uti

detta kompani satte deras fonder uti det svenska, som i början var ställdt på en fot af rederi. Engelska ministern använde all möda att afstyra detta kompanis inrättande uti Sverige. Grefve Arvid Horn, konungen med ministerns hela anhang, voro hugade att biträda Englands afsigter, så uti detta, som uti alla de författningar, som af rikets ständer vidtogos till fabrikers och näringars tillväxt. Men nationen började närmare inse uti sina intressen och lät icke så lätt leda sig af politiska konsiderationer, om hvilka hon hölls uti okunnighet och förbands likväl till en blind tro. Engelska hofvets missnöje öfver svenska kompaniet brast ut emot det första skepp, som expedierades till Canton. Det blef uppbringadt och plundradt, tvärt emot traktater och folkrätt, och, efter en lång negociation, blef skeppet återställdt, men utan ersättning för liden skada.

Freder bemedlades med röfverimakterne (Barbaresk-staterna) uti Medelhafvet och på Barbaresk-kusterna, och ett sändebud skickades med ett krigsskepp och med presenter till Dejen uti Algier.

Partierna uti landet, som under då förflutna 10 år haft rådrum att med mera försigtighet, styrka och kunskap sammanbinda sig och utföra sina planer, funno ock nödvändigheten att följa en hufvudman, och det blef riksrådet grefve Carl Gyllenborg, af holsteinska partiet.

Hertigen af Holstein hade ej länge njutit sällheten, att ega en älskvärd maka uti prinsessan Anna. Hon dog kort tid efter sin ankomst till Holstein och lemnade en son, Carl Petter Ulrich. Kejsarinnan Catharina lefde ej länge efter kejsar Petter I, och de täta revolutioner, som ryska thronen var underkastad, hade betagit holsteinska huset allt det biträde och den styrka, det af Ryssland hade väntat. Hertigen hade derigenom mistat allt hopp och håg för stora ärender, öfverlemnande sig till tyska furstars lättie-fulla och vällustiga lefnad. Större delen af de sven som fäst sig vid hans hof, öfvergåfvo honom, och hans hang uti Sverige viste mindre nit. Frihetsnitet öp- en nog vidsträckt bana för parti-andan; mest hela na. delade sig, under namn af Horns och Gyllenborgs p-

Frankrike sände till Sverige en grefve Casteja, såsom ambassadör, att aflösa marquis de Brancas, som alltsedan 1727 var envoyé plénipotentiaire i Stockholm. England och Frankrike stodo uti mindre godt förstånd med hvarandra efter regentens död och deras ministrar motarbetade hvarandra uti alla hof. Svenska parti-andan delte sig ock uti flockar mellan England och Frankrike.

Denna riksdag slöts 1731 uti Juni, och var en af de kortaste, lugnaste och nyttigaste som Sverige haft under frihets tidehvarfvet. Partiagget gaf väl anledningar till bullersamma öfverläggningar hos ridderskapet och adeln; men som deras föremål voro af ringa betydenhet och rörde mest enskilda små ämnen, så kunde deraf intet betydligt härflyta. Hufvudmännen uti båda partierna funno dock sin räkning att underhålla elden.

Med mycken oro såg konung Fredrik nalkas den dag, då han skulle skiljas från sin maitress och resa till Cassel. Han föll då på den besynnerliga tankan, att taga henne med sig och vid ankomsten till Cassel resignera svenska kronan, gifta sig med fröken Taube och göra henne till landtgrefvinna. Han blef styrkt uti denna tanka af amiral Taube och en major Brinkman, som var konungens förtrogne favorit uti kärleksärenden, med flere andra små favoriter, som intet hade att mista uti Sverige och byggde stort hopp på de rika fördelar, de kunde skörda uti Hessen. Men min fader, general-löjtnanten Hans von Fersen och statssekreteraren Höpken, tillika med general Buddenbrock, afrådde detta med så många goda skäl, att konungen lät denna oanständiga tanka falla.

Konungen anträdde resan uti sällskap med amiralen Taube, min fader, generalen Düring, general Buddenbrock, hofstallmästaren Wibel, hofmarskalk Düben, tvenne kammarherrar och nödig hofbetjening samt major Brinkman.

Drottning Ulrika gjorde samma dag sitt inträde uti kammaren, såsom Sveriges regerande drottning. Utom att hon med mycken flit bevistade rådplägningarne och i inställde sig der kl. 9 förmiddagen, och expedierade sin underskrift, utan uppehåll, allt hvad tecknas borde, till intet märkvärdigt under hennes korta regementstid.

Konungen längtade från Cassel och kom till Stockholm tillbaka uti början af November. Hedvig Taube gjorde honom Sverige angenämt, ehuru han var mycket oroad öfver Clereciets tilltagsna ifver, att uti predikstolarne straffa sjette budords-synden och under konung Davids namn afskildra konung Fredrik; men som drottningen aldrig bevistade någon annan än hofgudstjensten, der hofpredikanterne voro sedigare, kunde det ej uppväcka Hennes Maj:ts uppmärksamhet. Det hände dock en gång, att pastorn uti tyska församlingen, uti sin predikan på hofvet, hade mycket framfört om David, Joseph och Potiphars hustru, konungen till stor förargelse. Han gick mycket vred uti sina rum och lät inkalla presten; men sedan hans sinne lugnat sig, sade han honom:

"*Mein Herr Pastor, er muss wissen, dass ich weder David noch Potiphar heisse; mein Nahme ist Friedrich; da hat er hundert Ducaten, denk er doch etwas besser nach ein ander Mahl.*" Presten tackade för skänken och predikade aldrig mer härom.

Drottningen firade konungens hemkomst från Cassel med all högtidlighet; staden illuminerades, äreportar uppsattes på slottsborggården och på flera ställen i staden. Borgerskapet och garnisonen voro i gevär, courer och baler sysselsatte hofvet och staden uti flera dagar.

Konungens i Pohlen död 1733 öppnade en ny krigstheater uti Europa och ett nytt hopp för konung Stanislaus, som konung Carl satt på thronen, att återtaga sin rätt, den konung August honom afhändt. Konungen uti Frankrike tog mycken del uti denna sin svärfaders angelägenhet och inviterade Sverige med flera puissancer, att biträda konung Stanislaus, som hade Ryssland och Saxen till motståndare. Men oaktadt franska ambassadörens insinuationer, kunde Sverige icke förmås till biträde. Allt hvad dervid gjordes var, att lemna tillstånd åt så många officerare, utaf Sveriges armée, som det begärde, att gå till Pohlen och taga [illegible] uti Stanislai armée och derjemte behålla deras tjens[illegible] Sverige. En stor mängd nyttjade tillståndet. Någr[illegible] 200 till antalet, de der alla blefvo väl emottagne o[illegible] cerade, gjorde konungen mycket god tjenst under h[illegible]

ringen af Danzig, dit konungen retirerade sig, sedan han var drifven utur pohlska fälten.

Fröken Taube blef för andra gången moder, och förlöstes med en son, som döptes Fredrik. Under föregifven sjukdom, fick hon drottningens tillstånd att, öfver sommaren, resa till landet och sköta sin hälsa hos sin faster, grefvinnan Mörner, som bodde på Wesberga, straxt utanför Stockholm, der konungen hemligen ofta besökte henne, och der hon ock låg i barnsäng. Sedan hon var återkommen till helsan, önskade konungen, att hon skulle skyndsamt inställa sig uti sin tjenst hos drottningen, det hon ock gjorde på en courdag; men då drottningen fick veta att hon var på couren, föregaf drottningen en hastig sjukdom, och couren blef afsagd.

Konungen köpte genast grefve Dükers hus, bakom Riddarholmen, och skänkte det åt fröken Taube, dit hon flyttade. Hon blef af kejsaren upphöjd i riksfursteliga ståndet, under namn af grefvinna Hessenstein. Hon var redan mycket rik; men sattes dessutom i stånd att föra en sådan lefnad, som en kongl. declarerad maitress egnar. Efter den tiden upphörde all hemlighet och grefvinnan Hessenstein visade sig aldrig vid hofvet.

3:e Kapitlet.

1734 års riksdag. Nya lagboken. Småträtor om befordringar. — Grefve Gyllenborg befäster sitt parti. — Grefve Horns bemödanden att undvika följderna af sin verksamhet vid den förnyade traktaten med Ryssland. — 1738 års riksdag; grefve Tessin blir landtmarskalk. Hans egenskaper; hans tal vid riksdagens öppnande. Riksråderne anklagas för den med Ryssland förnyade traktaten. — Arkenholtz fängslas. — Ursprunget till benämningen "*Hattar*" och "*Mössor*". — Grefve Horn begär och erhåller afsked från Cansli-presidents-embetet. — De öfrige anklagade riksråderne förafskedas likaledes. — Arkenholtz dömes till schavott och fästning. — Grefve Carl Gyllenborg blir Cansli-president. Grefve Horns och grefve Gyllenborgs lynnen och egenskaper. — Nya riksråder utses. — Gyllenborgs nya politiska system. — Rådkammaren erhåller nya föreskrifter rörande tjensters bortgifvande. — Manufakturer och näringar understödjas; konster och vetenskaper uppmuntras. — Försigtighetsmått emot Ryssland vidtagas. — Riksdagen afslutas. Grefve Tessin utnämnes till ambassadör vid franska hofvet. — Förhållandet till Ryssland; planen att sätta storfurstinnan Elisabeth på ryska thronen. Sinclairs mord. — 1740—41 årens riksdag. Baron Johan Gyldenstjernas förrädiska stämplingar och dom. Riksdagens förberedelser till krig mot Ryssland. — Kriget beslutas och krigsförklaringen afsändes. — Krigsanstalterna. Grefve Charles Emil Lewenhaupt utnämnes till högste befälhafvare öfver finska arméen. — Anstalter till upphjelpandet af fabriker och manufakturer. — Allmänna besvärs-resolutioner. — Parti-söndringens urartande. — Riksrådet Åkerhjelm öfvergår till Mösspartiet. — Riksdagen afslutas.

Riksdagsterminen inföll 1734. Ständerna sammanträdde med mindre benägenhet för konung Fredrik och grefve Horn. Generalen grefve Charles Emil Lewenhaupt blef vald till landtmarskalk. På hjertats sida och på rent nit för fosterlandet var hos denne herre ingen brist. Hans namn, hans anseende, hans belefvenhet och behagliga seder gjorde honom älskad, fast han icke egde de öfriga egenskaper, som landtmarskalks-embetet äskade.

Utrikes ärenderna sysselsatte mest rikets ständer. Krigs-konjunkturen uti Europa och traktaten med Ryssl nalkades till slut, tog ock sin ända med 1736. Horn sökte förmå ständerna, att prolongera trakta der deras sammanvaro; men grefve Gyllenborg, redde ett nytt system, rest på de kullfallna grun konung Gustaf Adolf lagt, arbetade häremot och f

hos riksens ständer, att förebygga grefve Horns, Rysslands och Englands afsigter.

Sekreta utskottet lemnade till konungen ett svar, på dess sekreta proposition, medelst hvilket riksens ständer förbehöllo, att ingen traktat med Ryssland skulle förnyas eller ingås, innan nästa riksdag, då ständerna deröfver ville utlåta sig.

Det mäkvärdigaste af denna riksdag var den nya lagbok, som af ständerna antogs och af konungen stadfästades. Denna var utarbetad allt sedan konung Carl XI:s tid; men blef genom riksrådet grefve Cronhjelms insigt, nit och förstånd bragt i fullbordan. Konung Christoffers lag, hvarefter intill denna tid dömdes, var ofullkomlig och olämplig, besynnerligen uti konungabalken.

Hertigen af Holstein fick, vid denna riksdag, Kongl. Höghets titel, konung Fredrik till mycken förargelse.

Några små trätor om skedda befordringar, emot tour och bättre förment rätt, eldade ständernas sinnen emot både konung och råd. Deribland var en assesssorstjenst uti Commerce-collegium, som, genom några råders tillstyrkan, konungen gifvit en Erland Broman. Denna sak, med dylika flera af samma beskaffenhet, bådade frihetens missbruk och de stånds-misshälligheter, som ständerna, under frihets-utöfningen, skulle förestå.

Grefve Gyllenborgs parti växte i samma mån, som grefve Horns aftog. Grefve Gyllenborg och hans tillgifna antogo sig med mycket nit befordrandet af alla populära intressen; förfäktade manufakturer, industri och handaslöjder. Konungens af Frankrike ambassadör lånte härtill sin influence och penningeunderstöd, för att uppväga Englands intriger emot svensk handel och handaslöjder. Grefve Gyllenborg visste ock att nyttja den yngre adeln och det tredje ståndets inrotade agg och afund emot de gamla slägterna, afskaffade den aktning och den försyn, nationen bar dessa familjer. Genom sin vitterhet och insigt, upptrade han lärdom och vetenskaper, och vann på sin sida lemier och lärosäten.

Frankrike negotierade förgäfves med ministèren om närmare förtroende och förbund med Sverige. Grefve

Horn och grefve Casteja kommo uti uppenbart brouillerie, genom en enlevement af ambassadörens kanslidokumenter och dess sekreterares förräderi, som förmentes vara bestucken af grefve Horn.

Grefve Casteja blef rappelerad och grefve St. Severin skickad till Sverige, såsom ambassadör i hans ställe. Denne man var yngre, dristigare och vigare uti politiska ärenden, än hans företrädare. Han bemödade sig ej att vinna grefve Horn, det han ansåg såsom ett fåfängt företagande, i anseende till denne ministers tillgifvenhet för England och dess förtroende till sjömakterna. Han fann både säkrare och förmånligare att biträda Gyllenborgs parti samt flytta grefve Horn utur ministèren och rådkammaren.

Allmänheten blef uppretad. Den förnyade traktaten med Ryssland, tvärt emot riksens ständers förbehåll, blef framställdt såsom ett ingrepp uti nationens rätt och frihet och såsom ett förakt af rikets ständers beslut. Förgäfves vidtogs den svaga utväg, att genom allmän tryckt kungörelse, som upplästes vid alla regementsmöten, och å vanliga, vederbörliga orter, genom långa och obegripliga skäl, rättfärdiga konungens och Rådets vidtagna mått och steg med Ryssland. Det verkade tvärtom, och hvar man trodde att grefve Horn och rådets pluralitet var brottslig, emedan det vidtog ett så ovanligt och klenmodigt försvarssätt.

Riksrådet Horn insåg rätt väl, då han tog det beslut, att föra Rådets pluralitet till denna traktat, att det skulle uppväcka rikets ständers missnöje och beifran. Han var fördenskull omtänkt, att få ställa sitt förhållande, att vara urskuldad för sin egen person.

Han undanhöll sig ock utur Rådet den dagen, då beslutet tagas skulle, under förevändning af sjukdom; men som kansli-presidenten nödvändigt skulle öppna deliberationen med sin tankas dikterande till protokollet, så anmodade han riksrådet och kanslirådet grefve Gust...
att tala i hans namn, och gaf honom ett koncept
derskrift, som innehöll dess tillstyrkan; men förbe...
att sedan få det tillbaka, att det renskrifva och under...
nadt till protokollet inlemna. Detta skedde. Grefve ...
som intet misstrodde sin vän och förman, utr...

ärende, och Rådets beslut blef efter aftal med grefve Horn, hvilken fordrade sitt koncept tillbaka, brände upp det och gaf aldrig sedan sin tanka till protokollet; så att, efter dessa protokoller, syntes såsom grefve Horn uti denna sak ingen del haft, utom hvad uti de förutgångna öfverläggningar förefallit, der han varit mycket varsam. Denna bedrägliga säkerhetsväg skadade mer än den gagnade; grefve Horns vänner inom Rådkammaren besvärade sig häröfver med hög röst, och hans anseende förklenades i lika mån med förtoendet.

Riksdags-kallelse utfärdades. Englands intresse väckte konung Fredriks uppmärksamhet. Alla medel användes till bibehållandet af grefve Horns och konungens pluralitet i Rådet.

Adelns pluralitet uti landtmarskalks-valet, var det första steg, der partiernas styrka skulle frestas, likasom genom talmans-valen i de öfriga respektiva stånden. Öfverintendenten grefve Carl Gustaf Tessin var, af grefve Gyllenborg, framställd till landtmarskalk. Denne fruktade hofvet mest, emedan han redan deltagit, ifrån de yngre åren, uti sin faders onåd hos konungen. Adelns omtanka till stafvens förande var delt emellan grefve Tessin, presidenten Åkerhjelm och generalen grefve Axel Spens. Drottningen blandade sig uti detta val och kommitterade riksrådet grefve Thure Bjelke, att, på Hennes vägnar, på öppen cour declarera, att Hennes Maj:t vore lika nöjd med hvem adeln toge till landtmarskalk; men med förbehåll, att det ej måtte blifva grefve Tessin. Detta ovarsamma steg förorsakade en allmän uppståndelse uti alla sinnen. En major Güntherfelt, som fört samma declaration på Riddarhustorget, blef på Riddarhuset tilltalad och från adelns deliberationer utesluten. Grefve Bjelke ådrog sig härigenom ett allmänt hat och grefve Tessin blef landtmarskalk med större pluralitet än någon tillförene.

lla val till talmän, sekreta utskott och deputationer, efter grefve Gyllenborgs plan.

ranska ambassadören St. Severin, som hade grunder ständer att fota sina negociationer på, proponerade bund.

Grefve Tessin egde stora egenskaper till det värf ridderskapet och adeln honom uppdragit. En utmärkt vältalighet, en oafbruten höflighet, ett kostbart lefnadssätt, qvickhet och insigt uti alla vetenskaper prydde hans förstånd och ett sällsynt behagligt umgänge förvärfvade honom ett besynnerligt anseende och förtroende uti nationen.

Hans tal, såsom landtmarskalk, inför thronen, vid riksdagens början, vann ett ogement tycke; det var det första, som hölls på ren svenska; intill denna tiden var det i god smak att pryda språket med främmande ord och fraser. Detta tal var äfven märkvärdigt genom några hotande uttryck emot regeringens administration, såsom bland annat:

"Att ridderskapet och adeln fruktade att nalkas Hans Maj:ts thron *med obehagliga sanningar.*"

En menighet, alltid nyheter tillgifven, och ett uppväxande parti, som längtade efter förändringar af personer och sådana revolutioner uti staten och dess styrelse, uti hvilken egennyttan fick ett friare utrymme, upphöjde detta hotande tal.

Riksrådet grefve Horn, tillika med Rådet, blefvo inför sekreta utskottet tilltalade för deras förnyande af ryska traktaten. De måste personligen inställa sig, att muntligen försvara deras sak, utom hvad de skriftligen afgifvit. Bitterheten mellan partierna växte; de yngste och häftigaste ansågo ryska traktatens förnyande såsom ett högmålsbrott. Görtz's, Stobé's, Wellingks och Cederhjelms vänner sågo här hämndens dörr öppnad och biträdde, efter förmåga, och Frankrikes penningar försvagade verkan af Englands.

Cansli-Collegium blef ock tilltaladt för dess deltagande uti denna sak, och sekreteraren Archenholtz blef fängslad, för ett anonymt bref han utgifvit, emot Frankrikes minister och dess politiska afseenden; öfver hvilket franske ambassadören sig besvärade.

Konung Fredrik använde all sin styrka att emotstå Frankrike och försvara de tilltalade Råden, men utan f[illegible] gång. Uti hofpartiet felades hufvud och insigt. Deras [illegible] var ej den bästa: att hålla Sverige under Englan[illegible] mynderskap; att bestrida förmånen af handelns utvi[illegible] och oberoende; att stå emot fabrikers och handaslö[illegible]

inrättningar, för att hemta alla behof utur England; att försvara grefve Horn, som gjort sig förhatlig genom utöfvade våldsamheter, och att hemta styrka af en konung, som intet vinnlagt sig om att göra sig älskad genom stora och ärorika gerningar — voro otacksamma ämnen.

Hofpartiet fann likvisst sina afsigter och egennyttigheter likmätigt, att styrka konungens hopp, och gjorde stora löften; men under öfverläggningar bland ständer, uträttade de intet och blefvo alltid af det nationella partiet öfverröstade. Konungen blef deröfver förifrad och då en dag, efter ett slutadt plenum, der hofpartiet förlorat en angelägen sak, konungen fått derom rapport, tillvitade han sina närmaste tillgifne deras feghet, uti följande tyska uttryck:

"*Wenn die Herren mit mir reden so sind Sie grosse Leute und haben Hertz wie Löwen; wenns aber zum Streiten kommt, so sind Sie weich wie Nachtmützen,*"

Detta blef kunnigt och nyttjades af grefve Carl Gyllenborg och dess broder Fredrik, hvilken var den förnämsta, konstigaste och driftigaste partisyssloman, som bland riksens ständer uppväxt. Hofpartiet gafs namn utaf *Nattmössor* och det nationella tog namnet af *Hattar.* Denna denomination utbredde sig så hastigt och med så mycken framgång, att allenast för rubrikens skull, föll en otalig mängd till Hattpartiet. All ungdom, ja ända till större delen af fruntimren, ansågo nesligt, att bära namn af nattmössor.

Denna classification, som partierna behöllo allt intill frihetens ända, uppväckte en oförmodad fiendskap uti nationen; alstrade en stor mängd pasquiller, envigesträtor och slagsmål, och förde alla sinnen till fiendskap; förstörde både slägt- och vänskapsband och afbröt allt umgänge partierne emellan.

De häftigaste sinnade bland adeln, hvars antal var [illegible], yrkade på arrest och dödsdom öfver de anfäktade [illegible]råderne. Bland dessa gjorde sig öfverste Lagercrantz och [illegible]rste Palmstjerna mest utmärkte; dessa egde, jemte för[illegible]d och en dristig talegåfva, häftiga sinnen, som uti po[illegible]ra regeringar, der ingenting med kallsinnighet öfver-

väges, alltid finner bifall. All ungdom stod på deras sida; men riksrådet grefve Carl Gyllenborg och landtmarskalken grefve Tessin, som intet ville begynna deras carrière med våldsamheter, samt träda uti konungens och grefve Horns fotspår, använde all möda att afstyra verkan af ett öfverdrifvet nit för fäderneslandet.

Riksrådet grefve Horn, som fann stormen för stark, att finna en önskad hamn, skiljde sig från sina kamrater uti Rådkammaren, tvärt emot deras gemensamma löfte, att sammanbundna dela ett lika öde; han begärde och erhöll sitt afsked.

Riksråderne grefve Bonde, grefve Bjelke, grefve Hård, grefve Creutz, grefve Bark blefvo från deras embeten licentierade. Grefve Evert Taube, som var blefven riksråd 1734, hade ock gått samma väg, om han ej förut begärt sitt afsked. Det blef honom beviljadt med tillägg af pension. Grefve Carl Gyllenborg, som syftade att uti framtiden vinna förtroende hos konungen och grefvinnan Hessenstein, dess maitress, bemedlade denna sak till hennes faders förmån. Hofkansleren von Kochen och kansliråderne Nerés och Baar blefvo dömde från tjensten.

Cansli-Collegii sekreterare Arkenholtz blef ställd på schavotten och såsom lifstidsfånge till Marstrand afskickad, sedan han först undergått en hård medfart uti svåra fängelser. Denne man var qvick och nitisk för grefve Horn och England. Gaf ut en anonym skrift mot Frankrike och Hattarne, som var anstötlig. Ambassadören grefve St. Severin begärde satisfaction, hvarpå Arkenholtz blef arresterad och tilltalad.

Inför en lagbunden domstol torde domen öfver dessa herrar blifvit lindrigare; men vid Regeringsformens tillskapande saknades lagklokhet och riksrådet grefve Horns planer kunde ej sammanstämmas med säkerhet under lag; således låg grunden till ständernas obundna maktutöf uti grundlagen.

Mest hela underbetjeningen uti kansliet och expe nerna blef omstöpt; och under grefve Carl Gyllenbo relse blefvo alla dessa sysslor ersatte af de skicl

ämnen, utsökte bland ridderskapet och adeln, hvaribland voro: grefve Ekeblad, baron Höpken och baron Carl Scheffer.

Grefve Carl Gyllenborg tillträdde presidenskapet uti utrikes ärenderna, hvartill han egde mycken skicklighet, och grefve Horn flyttade utur staden, på sina gods.

Ingen hade, uti sednare tider, uppfyllt Rådsembetet med så mycken framgång och välde öfver nationen, som grefve Horn. Hans namn, hans utvärtes anseende, hans djerfhet och hans djupsinniga förställningsgåfva hade varit hans ledare. Kunskap hade han ingen. Uppfödd under ett tidehvarf, då uppfostringsverket vansköttes, blef honom intet af allt det bibragt, som egnade en statsman. Den enda bok han beständigt läste var Cromwells historia, den han sade sig hafva tagit till modell och af hvilken han äfven efterapade all den skenhelighet, som lyste uti hans vandel. Predikningar helgedagar och bönestunder morgon och afton, saknades aldrig uti hans hus; han syntes ofta med sönderslitna underkläder på knäna, dem han sade sig hafva uppslitit under sina andäktiga böner, för konung och fosterland. Af denna föreställda helighet var allmänheten länge intagen; men tiden upptäckte sanningen. Stora och grofva misstag kunde honom med skäl tillvitas under sin förvaltningstid; men nationen blef honom dock tack skyldig, för en återställd frihet och envåldets undertryckande, det han vågat under konung Carls regering bereda och under Ulrikas och Fredriks utföra.

Grefve Carl Gyllenborg, dess efterträdare, var en märkvärdig man genom sin ärlighet, sin kärlek för fädernes-landet, sin vitterhet och kunskaper, sin insigt uti utrikes ärenden; ett behagligt utseende, ett angenämt och höfligt umgänge gjorde honom aktad och älskad. Ingen egennytta egde rum uti hans åtgöranden. Bland hans svagheter egde skiftevis första rummet ambitionen, mycken omtanka om sitt utvärtes utseende och en besynnerlig åtrå, att vara i hos konungen. Öfverhetens kalla eller ovänliga be-nde, hvarföre han, genom sitt embete ofta var blott-d, grämde honom mer, än alla andra händelser.

Sedan konungens pluralitet uti Rådkammaren var för-ad, fylldes de lediga rummen med sådane män, som

voro utmärkta bland Hattarne och grefve Carl Gyllenborg tillgifna. Uti detta val gafs ingen akt på adelskapets ålder eller tjensters värdighet man innehade, utan på skicklighet och förtjenst, åtminstone föregafs det så. Revisions-sekreteraren Nordenstråle och hofrättsrådet Ehrenpreuss, som voro af de yngste adelsmän på Riddarhuset, blefvo riksråd, och grefve Johan Gyllenborg, broder till Carl Gyllenborg, steg till rådsstolen, ehuru han ej egde högre tjenst uti arméen än öfverste-löjtnants. Detta val smickrade mycket pluraliteten. Hvar embetsman såg rådsdörren öppen för sig och de gamla familjers förmenta rättigheter till företräde uti de höga embeten förkastade. Täflan om riksstyrelsen växte från den tiden, lika med hoppet.

Ifrån början af seklet intill denna tid, hade Sveriges politiska intressen blifvit styrda utan sammanhängande plan. Englands intresse var mest rådande och för öfrigt ankom Sveriges förhållande emot utrikes makter på händelser och omständigheter, utan systematiskt samband med någon puissance. Grefve Gyllenborg förmådde sekreta utskottet att antaga ett, för denna tid, nytt system, deri Frankrike var hufvudpelaren. Rikskansleren grefve Axel Oxenstjernas maximer förnyades. En jemförelse mellan alla europeiska staters intressen, med eller emot Sveriges intressen, skärskådades och utgallrades. En subsidii-traktat och ett defensivt förbund slöts med Frankrike. Ett dylikt med Ottomaniska Porten, det baron Carl Höpken och Carlsson bemedlade, såsom ministrar uti Constantinopel. Konung Carl XII:s gäld uti Turkiet betaldes med ett 70-kanons-skepp och ett annat, lastadt med kanoner, kulor och annan krigsbeväring. Detta krigsskepp, fördt af kommendör Wagenfelt, förgicks på portugisiska kusten vid St. Pedro; men turkarne togo det andra, lastadt med krigsammunitionen, för full betalning.

Sveriges beskickningar vid alla hof ombyttes och försågos med nya instruktioner, sammanstämmande med antagna s. k. fransyska systemet, hvilket var i per sammanfattadt af det från Pohlen, såsom minister rapp rade kanslirådet Rudensköld, som då förde pennan ut kreta utskottet, vid protokollet. Denna ständernas

skrift uti utrikes ärenden blir ett märkvärdigt dokument uti Sveriges handlingar, så för dess stil som innehåll.

Hattarne, genom grefve Gyllenborgs ingifvelse, hade här fattat en politisk plan, sund och hederlig för Sverige, om rikets förmögenhet och styrka hade svarat deremot. Ryssland hade, under en 30-årig period, gjort oväntade framsteg uti alla europeiska hofs politik. Genom ryska vapnens framgång, sattes pohlska kronan på kurfursten August II:s hufvud. Freden emellan kejsar Carl VI och Ludvig XV påskyndades, genom ryska truppers biträde, och turkarne, som segrade mot kejserliga vapnen uti Ungern, blefvo tvungne att försaka sina fördelar, genom ryska arméernas segrande framgång uti Krim och vid Oczakow.

Sverige, som fruktade med rätta en så mäktig grannes tilltagande styrka och influence, borde vara omtänkt, att sig deremot förskansa, samt att, i möjligaste måtto, förebygga och honom försvaga.

Häraf härflöt den tanken, att ställa en nordisk puissance till Rysslands motvigt, hvilket med Sveriges styrka allena intet kunde verkställas.

Frankrike bemedlade förtroende emellan Danmark och Sverige. Denna nära förening skulle blifva basis till begges styrka. Sverige förband sig ock med all uppriktighet med Danmark, med Frankrike, med ottomaniska Porten och sökte Preussens vänskap och biträde. Man gjorde sig stort hopp, att på något sätt återfå en betydande del af hvad Sverige förlorat af sina Östersjöprovinser, genom Nystadtska freden, och utom hvilka grefve Gyllenborg och alla insigt egande funno, att Sveriges anseende och magt skulle gå i aftagande och slutligen aftyna.

Konjunkturen tycktes befordra planen, då den fattades. Ryska thronen var ombyten, inbördes svagheter och revolutioner underkastad, och derjemte detta land inveckladt uti krig mot turkarne. Men freden gjorde ett hastigt slut turkiska kriget.

Danmark umgicks med Sverige med samma sveksamma nelag, hvaraf Nordens historia, ifrån äldsta tider, bär ojäfaktigt vittnesbörd. Att närmare tillbinda sig Dan-ks vänskap, öfvergåfvo grefve Gyllenborg och större

delen af Hattarne hertigen och holsteinska husets intresse och framställde hemligen i dess ställe till thronföljare, närmaste fränden af pfaltziska husets ätt, hertig Christian af Zweybrücken. Frankrike och Danmark förenade sig uti denna plan med Sveriges ministère, att utföras, så snart drottning Ulrika eller konung Fredrik skulle med döden afgå.

Allt detta hade i sinom tid kunnat nå en önsklig fullbordan, om Sverige hade egt större resourcer inom sig och ett regeringssätt, lämpligt till stora utrikes värf.

Svenska nationen hade i arf minnet af förfäders bedrifter och Gustaf Adolfs, Carl X:s och Carl XII:s segrar; men kände intet sin styrka och än mindre regeringssättets svaghet.

Det var till en del nödvändigt att göra ombyte med svenska sändebuden vid utrikes hofven; emedan grefve Horn alltid dertill valde oskickliga, såsom ock uti kansliet och expeditionerne, der han föredrog dem, som minsta kunskap hade och hos hvilka han trodde sig ega mera lydnad och mindre tadel.

Hattpartiet, som hade under hela denna riksdag vinden uti seglen, och styrdes af en landtmarskalk, som ville ankra sin lycka på nationens kredit och betydande bistånd, vanskötte ingen gren af det, som rörde allmänna intresset och kunde smickra enskildt begär.

Konunga-influencen uti tjensters förgifvande, inskränktes genom nya föreskrifter till Rådkammaren, huru med förslags-rättigheter förhållas skulle; hvarigenom borgares, ståndspersoners och bondebarn fingo friare utrymme och lika rätt med adeln till tjenster.

Att belöna dem, som gjort sig utmärkte uti partiet vid riksdagen, nyttjades riksdagsordningen, som tillägger ständer att, under deras sammanvaro, rekommendera hos konungen en eller annan välförtjent till befordran.

Manufakturerne fingo under denna riksdag ett ny... Sådana varor, som uti landet tillverkas kunde, förbödos införsel. Ständerne åtogo sig en ansenlig årlig bevilln... under namn af *Landshjelp*, till premier så för manufakt... som för fårafvel och andra angelägna ekonomiska ...

Denna beviljade fond blef ej blandad med statsmedlen, utan sattes under styrelse af några ledamöter af riksens ständer, under namn af *Manufactur-Contor.*

En vetenskaps-akademi inrättades uti Stockholm, efter kammarherren baron Anders von Höpkens uppgifna plan, hvilken äfven uti denna vetenskapsplan visligen hade innefattat alla ekonomiens och industriens nyttiga delar.

En ritare- och målare-akademi fonderades, till fria konsters och artisters befordran.

Segelfarten utvidgades; levantiska handeln uppmuntrades genom nya konsulat-inrättningar. Med ett ord, allt togs i akt, som kunde tillskynda Sverige vinst och förkofran.

Allmän fröjd och glädje tycktes växa inom Sverige i samma mån, som Englands och Rysslands missnöje tilltog. Rysslands hårda och högmodiga styrelse hotade; men invecklad uti krig emot turkarne, uti Krim, der Rysslands stora förlust på folk gjorde dess segrar till intet — förringades faran af detta hot.

Dock funno rådet och ständerna nödigt att förstärka finska arméen med 6000 man infanteri, hvilka dit afgingo, under general-löjtnant Buddenbrocks befäl, år 1739; samt att låta bygga ett antal nya galèrer och pråmar, hvaribland en, benämnd *Hercules,* var märkvärdig för sin storlek, starka sammanfogning och defension.

Riksdagen slöts med mycken framgång för grefve Carl Gyllenborg, mycket förakt för de afsatta råden, mycken ära och beröm för landtmarskalken grefve Tessin, öfver hvilken ständerna läto slå en medalj och hvilken, af sekreta utskottet, blef utnämnd att, efter riksdagen, afgå till franska hofvet såsom ambassadör, dock med tillstånd, att antaga denna värdighet vid ankomsten eller icke, allt som han sjelf pröfvade omständigheterna.

Majoren von Sinclair vid Uplands regemente, afsändes Constantinopel med angelägna depescher, till förbundets utande med sultanen.

Grefve Tessins beskickning till Frankrike var i sig sjelf ıdre nödig och af honom bemedlad uti utskottet, såsom belöning. Hans naturliga lynne för yppighet och väl-

lefnad hade fästat hans håg på Paris. Sveriges politiska intresse var härvid en anständig täckmantel för mensklig svaghet. Grefve Tessin afgick till Paris efter riksdagen 1739.

Ryska hofvet visade vid alla tillfällen sin ovänlighet mot Sverige. Österrike och England blåste upp lågan och mössorna i Sverige hotade med Rysslands missnöje och trodde genom skrämsel kunna öfverändakasta hattarne och sätta de afsatta råden uti deras förra rum. Detta beredde hattarnes sinnen och åtrå till krig.

Grefve Gyllenborg, som insåg att på ett eller annat sätt skulle hämnden utbrista, var omtänkt att utfinna någon ressource till Sveriges förmån. Han proponerade för den skull konungen i Frankrike en revolutionsplan, genom hvilken prinsessan Elisabeth, enda dotter och närmaste arftagare efter kejsar Petter, skulle bestiga ryska thronen och kejsar Iwan derifrån stötas, tillika med dess moder, prinsessan Anna, under hvars förmynderskap han stod. Frankrike antog planen, och instruerade sin ambassadör, marquis de la Chétardie. Grefve Gyllenborg instruerade likaledes hofkansleren baron Nolken, som då var svensk minister i Ryssland. Båda drefvo denna plan med mycken framgång. Prinsessan Elisabeth lånte med nöje örat till sin upphöjelse och marquis de la Chétardie, som var prinsessan förbunden, genom ett ömt och kärligt vänskapsband, styrde hennes vilja, rådslag och steg. Allt bereddes till denna revolution med mycken hemlighet och utan att regentinnan Anna deraf något märkte eller misstänkte.

Baron v. Nolken yrkade på prinsessan Elisabeths förbindelse att återställa till Sverige Finland, Estland och Liffland, så snart hon uppsteg på thronen; hvaremot Sverige förband sig, att med sina vapen soutenera henne på thronen. Hon lofvade, dock med det förbehåll, att så snart hon hade bemästrat sig ryska kronan, skulle Sverige [illegible] rycka fram med sin armée, och hafva den unga he[illegible] af Holstein, hennes systerson, vid arméen; genom hvilk[illegible] utbyte såsom rysk thronföljare, hon kunde bemantla [illegible] sacrifice hon ville göra af sin faders eröfringar från Sveri[illegible] Dessa löften blefvo icke skriftligen stadfästade.

Grefve Tessin negotierade med kardinal Fleury, om Frankrikes biträdande uti detta fiendtliga företagande emot Ryssland. Men kardinalen, som såg en större krigstheater öppnad, genom kejsar Carl VI:s död, afrådde grefve Tessin uti Paris från kriget, ehuru han befordrade revolutionen för prinsessan Elisabeth. Han lät ock, genom ambassadören i Stockholm, föra samma tungomål hos grefve Gyllenborg; dock lofvande, att om Sverige skred till krig, biträda med extraordinarie subsidier.

Ryska ministèren, som var mycket uppmärksam på Sveriges demarcher, och i synnerhet misstyckte en nära förbindelse med Porten, hade låtit mörda, den 17 Juni 1739, major Sinclair, genom en major Ketler med 4 förklädda dragoner, uti Schlesien, vid Grüberg, uppå grefve Promnitzes gods, icke långt från Breslau, och bemästrat sig turkiska traktaten, den Sinclair skulle återföra till Sverige.

Sinclair reste med fransyskt pass, såsom handlande och hade till sällskap en fransysk köpman Couturier, hvilken, sedan han slapp utur mördarnes händer, kom till Stockholm med berättelse om mordet. Denna våldsamma händelse och inbrott uti folkrätten, gjorde en allmän uppståndelse uti Sverige; det gamla hatet och föraktet emot Ryssland vaknade. Alla ropade på hämnd.

Det sades, dock utan bevis, att en grefvinna Rehnstjerna, som var ryska ministerns uti Stockholm maitress, hade skaffat honom Sinclairs porträtt, efter hvilket major Ketler honom uppsökt och igenkänt.

Besvär anfördes häröfver, med hotelser; satisfaction begärdes. Ryssland desavouerade Ketler och sade sig hafva satt honom uti fängsligt förvar, till hans lagliga bestraffande såsom mördare. Allt detta utan verkan på Sveriges upprörda sinnen.

Kriget blef en partisak. Den det ej ville, blef ansedd om förrädare mot sitt fädernesland, och grefve Gyllen-·g kunde ej återhålla kriget, om han det ock velat, utan ·t äfventyr för sig.

Riksens ständer kallades till en allmän riksdag. Ge-·len grefve Charles Emil Lewenhaupt blef för andra

andra gången vald till landtmarskalk; hattarnes pluralitet rådde öfver allt.

Konungen, med mössorna, gjorde några fruktlösa försök att upprätta de licentierade råden. Grefve Bonde, grefve Bjelke och grefve Creutz arbetade mycket, genom sina vänner; men det hade ingen annan verkan, än att dessa herrar blefvo, genom sekreta utskottet och ständerna, förviste utur staden och exilerade på deras gods. De misstänktes att ligga inne med Ryssland och drifva hemliga förräderi-ärenden. Ett mechlenburgiskt hofråd Rungslet blef förvist utur Sverige, för onödigt deltagande uti Sveriges affärer.

Mycket förvärrades de afsatta riksrådernes sak genom en grefve Arvid Horns nära slägtinge, baron Jahn Gyllenstjernas [1]) förrädiska företagande. Denne unge herre var uppfödd i grefve Horns hus, egde lyckliga förstånds- och snillegåfvor. Han hade vunnit riksrådet grefve Carl Gyllenborgs tycke, som alltid uppletade vett och snille och var han då Gyllenborgs presidents sekreterare. Åren och förståndet bodde ej tillsammans uti denne ynglings hjerta; han sålde sin tjenst till ryske ministern, tillika med alla kansliets chiffrer och hemligheter, dem han hade om händer. Lyckligt var för prinsessan Elisabeth, att grefve Gyllenborg hade en särskild chiffer med baron v. Nolken rörande revolutionen, den han hade under eget förvar och af hvilken sak han meddelat hemligheten åt ingen, hvarken konungen, rådet eller kansliet, och var följaktligen detta förhållande okunnigt för baron Gyllenstjerna. Hans oerfarenhet visste intet att dölja sitt förräderi. Han gick förklädd, mest alla nätter, till grefve Bestucheff, ehuru det var strängt förbjudet för kanslibetjeningen, och yppade hvad han visste. Han blef misstänkt, uppassad och ändtligen af kapten Stjerneld och fänrik Kaménschöld gripen utanför ryska envoyéens port, kl. 3 om natten. Han [illegible] genast förd till landtmarskalken och bekände der g[illegible]

[1]) Gustaf Johan Gyllenstjerna, friherre till Lundholm, född 1709; presi[illegible] sekreterare 1741; sekreterare i sekreta utskottet vid 1740—41 årens [illegible]dag. Begaf sig år 1756 till Ryssland; död 1764 på Serben i Lif[illegible] utan söner.

sin ogerning; dömdes ock sedan från lif, ära och gods. Genom ständernas beslut leutererades domen till en timmes schavott på alla torg och evigt fängelse på Marstrand, tillika med namnets och ärans förlust. Detta verkställdes, och denne Gyllenstjerna var nog klenmodigt sinnad, att så frukta döden, att han gladdes öfver detta straff.

Som denne var en af de utmärkte bland mössorne, så förorsakade hans fall en besynnerlig tystnad uti partiet.

Uti utskottet bereddes allt till krig, och som hemlighet var nödig, så utnämndes ett litet utskott, bestående af landtmarskalken, öfverste Palmstjerna, erkebiskop Erik Bentzelius och borgmästaren Salin från Örebro, till öfverläggande med riksrådet grefve Carl Gyllenborg och riksrådet baron Palmfelt, såsom kansliråd. Dessa herrar uppdrogs sekreta utskottets makt och myndighet att göra och sluta.

Besynnerligt var, att under all denna beredning, inga anstalter gjordes till arméens förstärkning uti Finland eller förråders samlande till arméens sammandragande, ehuru general Buddenbrock, som då kommenderade uti Finland, derpå träget yrkade, men fick aldrig svar. Om hufvudmännen för politiken och kriget hade i denna stunden kunnat med kallsinnighet tänka på krigsämnet, är troligt att de gjort annorlunda eller ock afstått från krigsidéen; men de litade, utan inskränkning, på prinsessan Elisabeths revolution. Kriget var mera äfventyrligt, sedan freden mellan Österrike och Ryssland med Porten satt Ryssland i stånd, att vända hela sin krigsmakt mot Sverige.

General Buddenbrock, genom enskildt bref till grefve Lewenhaupt, afrådde, framför allting, att ej skrida till krigsdeklarationer, förr än arméen var sammandragen och iståndsatt att soutenera kriget. Han gaf tillkänna, att han hvarken egde kassa eller magasiner.

Icke dess mindre beslöts kriget. Sekreta utskottets tillstyrkande att skrida till verkligheter, föredrogs uti ett [illegible]middagsplenum och blef, utan öfverläggning, bifallet af [illegible] stånd, och dagen derpå af en härold, med pukor och [illegible]peter för pöbeln kunnigt gjordt och deklarationen ge[illegible]med fänrik Caménsköld vid gardet, afskickad till ba-

ron v. Nolken. General Buddenbrock ville uppehålla deklarationen några dagar, till dess han finge rådrum att samla finska arméen, som låg kringspridd uti landet; men förgäfves. Fänrik Caménsköld följde sina ordres och fortsatte skyndsammast resan till Petersburg. En rysk corps d'armée af 16,000 man, under fältmarskalk Lascys befäl, var då redan sammandragen bakom Wiborg.

Sedan krigsdeklarationen var utfärdad uti slutet af Julii 1741, påtänktes anstalterna till kriget. Flottan fick ordres till utrustning, arméen till uppbrott åt Finland. Magasinspersedlar köptes och afsändes. Allt gick i brådska, med öfverilning och med oordning.

Generalen grefve Charles Emil Lewenhaupt uppdrogs befälet öfver arméen, med fria händer och full myndighet, att göra och låta, som han pröfvade nyttigast och bäst. Han fick ock konstitutorial att, under sitt befäl, nämna och befullmäktiga alla ledigblifvande sysslor i arméen till och med öfverste-löjtnanter.

Då kriget var beslutadt erbjöd sig konungen att gå till Finland och taga befälet; riksens ständer tackade Hans Maj:t allerunderdånigast, men höllo hans person för dyrbar, att blottställas för krigsödet. Konungen, uti enskildt samtal med grefve Lewenhaupt, frågade om han gjort sin operations-plan? hvarpå bemälde grefve slog sig på pannan och svarade: "*Min plan har jag der*" — och utlät sig ej vidare. Detta nog högmodiga svar stötte konungen, så att han det aldrig glömde.

Under loppet af denna riksdag utvidgades författningarne till Sveriges industri och handel och gjordes några nya dylika uti banken. Bankolånen på fastigheter och metaller utvidgades på bättre, säkrare och för lånetagare förmånligare grunder. Genom allmänna besvärsresolutioner tillskyndades alla stånd förmåner, hvarefter begäret dagligen växte, och till en del på kronans och adelns förlust; hvilket nu, såsom vid påföljande riksdagar, deraf härrörde,
pluraliteten bland adeln intet annat egde än tjen
hade den ock intet intresse uti landet att bevak
sedan drottning Christinas tid var så ställdt, att R
huset fylldes med ny och fattig adel; konungarn

hvarandra, vidtogo denna utväg, att hålla sig adelns pluralitet tillhanda.

Alla fabriker fingo nytt understöd. Förordningarne emot lurendrejerier skärptes. En allmän täflan uppväxte att befordra industrien i landet. Hattarne yrkade härpå så mycket ifrigare, som mössorna, genom Englands ingifvande, satte sig nog ovarsamt emot alla dessa inrättningar. Bitterheten emellan *hattar* och *mössor*, så öfver namnet, som ock i och genom förekommande öfverläggningsämnen, växte så, att de å båda sidor bemötte hvarandra såsom uppenbara fiender, och tilldrog sig som oftast på Riddarhuset oanständigt buller och hotelser, att kasta hvarandra ut genom fönstren. Det hände ock, att man der glömde både aktningen för sig och ståndet och att obetänksamma partigastar spottade hvarandra uti ansigtet.

Riksrådet Åkerhjelm, en djupsinnig och erfaren man, en af hattarnes förnämsta stöd 1739, som för den skull, under den riksdagen, flyttades från sin presidents-stol till Rådet, blef förtörnad deröfver, att han saknade den nya ministèrens förtroende, och att riksrådet Palmfelt blef inkallad uti den hemliga beredningen af utrikes ärender, der grunden lades till kriget. Han öfvergaf hattpartiet och blef med mycken välvilja af konungen och mössorne mottagen, hvaraf en ny partianda uppväxte uti rådkammaren.

Riksdagen slöts straxt efter krigsdeklarationen. Bankokassan och dess kredit blef af ständerna anvisad till krigets fortsättande. Adeln befriades från adelsfahnans uppsättande, emot en penningeskatts erläggande för hvarje rusttjenstmark; men för öfrigt ingen annan bevillning på allmänheten.

Grefve Charles Emil Lewenhaupt var i största anseende. Han utropades för stor general och statsminister. Beklagligen var han intetdera. Rikseus ständer läto slå öfver honom en medalj; försigtigare af dem och lyckligare för honom hade varit, att dermed uppskjuta till krigets slut. [illegible]freste från Stockholm till Finland uti Augusti månad.

4:e Kapitlet.

Finska kriget.

Buddenbrocks dispositioner. Träffningen vid Willmanstrand. Grefve Lewenhaupt ankommer till Finland och öfvertager befälet. — Arméens tillstånd; den förlägges i vinterqvarter. — Drottning Ulrika Eleonoras död. — Hennes testamentariska dispositioner. — Storfurstinnan Elisabeth blir rysk kejsarinna. — Lewenhaupt framrycker med en del af arméen, att understödja henne. — Stillestånd antages. Arméen går tillbaka till Fredrikshamn. — Sammangaddning inom arméen, att utvälja hertigen af Holstein till thronföljare i Sverige. — Krigstuktens förfall. — Kejsarinnan Elisabeths fredspropositioner afslås af svenska regeringen. — Allmänna oviljan mot Lewenhaupt och Buddenbrock. — Öfverste Marcks v. Würtemberg afsändes att undersöka arméens tillstånd. — Rysslands förberedelser till krigets fortsättande. Stilleståndet uppsäges. — Svenska arméens ändamålslösa samlande omkring Fredrikshamn. Öfverste Lagercrantz skickas till Petersburg; hans beteende derstädes. Arrestering och försändande till Stockholm. — Grefve Lewenhaupts plan för 1742 års fälttåg. Anordningar för dess verkställande. — Allmänna missnöjet utbryter i Stockholm. — Riksdag sammankallas. — Lewenhaupts fälttågsplan inställes. — Hans myndighet undergräfves. — Adliga officerare inom Finska arméen resa till riksdagen. — 1742 års fälttåg öppnas i Maj månad. — Arméens och flottornas ställning och rörelser å båda sidor. — Öfverste Fröberg öfvergifver passet vid Mendolax; arméen retirerar från Fredrikshamn till bakom Kymene ström. — Betraktelser deröfver. Galèreflottans och amiral Falkengréns beteende. — Arméen fortsätter återtåget till Abborforss. — Galère- och linie-flottornas motvilliga overksamhet. — Eländet inom arméen; desertering, modlöshet och feghet. — Grefve Lewenhaupt inser sin ofärd. — Arméen fortsätter återtåget till Borgå. Fråga om slagtning. Tillståndet. — Arméen drager sig tillbaka till Helsingemalm och sedan till Domarby. — Skärmytslingar med fienden. — Ytterligare återtåg till Helsingforss. — Arméen beskjutes under marschen. — Positionens beskaffenhet. — Flottorna ankomma till Helsingforss. — Lewenhaupts planer. — Tillståndet inom arméen. — Officerarnes sammangaddning. — Skärmytsling mot fiendens lätta trupper. — Generalerne Lewenhaupt och Buddenbrock återkallas; befälet öfver arméen uppdrages åt general Bousquet. — Svenska arméen kapitulerar. — Arméens upplösning och hemförande.

Svenska arméen embarquerades uti största brådska och afgick från flera hamnar, uti mycken konfusion. Under dess afgång kom tidningen om ryska arméens erhåll ger vid Willmanstrand, under fältmarskalk Lascys be

General-löjtnanten baron Buddenbrock, som i b förråder och ordres, ej hade mer än 6000 och någr drade man sammandragna vid Fredrikshamn, och e

hinna, på kort tid, samla lifsmedel och sjelfva finska arméen, oaktadt dess skyndsammast utfärdade ordres, detacherade generalmajor Wrangel med 3000 man och några fältkanoner till Willmanstrand, att der fatta posto och betäcka den öfre delen af Finland och Carelen. Med resten af sin obetydliga styrka camperade han vid Qvarnby, att bevaka strandvägen och Fredrikshamns så kallade fästning, hvars fortikationsverk, af fasciner och sand uppförda, voro mycket låga och kunde öfver allt, utan stegar, bestigas.

Willmanstrands vallar voro fastare och bättre, men opalissaderade och utan nödig artilleri-defension.

Så snart krigsdeklarationen kom till Petersburg, afgingo ordres till fältmarskalk Lascy att börja hostiliteter. Han bröt upp med sina 16,000 man och marscherade till Willmanstrand. Ehuru general Wrangel hade ordres, att fatta posto uti Willmanstrand, ryckte han ut på fältet och posterade sig på en smal terrain framför staden, till höger och venster af sjön betäckt. Midt uti dess linie var en höjd, der några kanoner voro planterade, som beskjöto fältet.

Han rapporterade genast general Buddenbrock ryssarnes och sin ställning och begärde undsättning. Buddenbrocks läger var något öfver 8 mil från Willmanstrand.

Fältmarskalk Lascy stod i slagtordning 2 nätter och 1 dag; general Wrangel likaledes.

Så snart general Buddenbrock fick rapporten, gaf han ordres, att artilleri- och trosshästarne skulle hemtas hem från deras betesmarker, långt aflägsna från lägret, hvarest inga fourage-magasiner funnos. Ehuru skyndsamt detta verkställdes, kunde denna förstärkning ej hinna fram uti rättan tid; och då general Buddenbrock kom så nära, att han hörde de sista salvorna utur handgevären, mötte honom de flygtingar, som blifvit slagne utur fältet.

Fältmarskalk Lascy och general Keith hade förlorat ..g med öfverläggning, om de skulle våga att attaquera, ..an de dertill inga ordres egde af regentinnan, som ..e Ryssland under dess sons, kejsar Ivans minderårig- Tvertom, det var honom ålagdt att intet äfventyra, ..hans öfverlägsna styrka förringade äfventyret.

Ryssarne attaquerade och blefvo 2:ne gånger afslagna; 6 sqvadroner af Carelska dragonerne, som voro general Wrangels enda kavalleri, togo flykten, utan att afbida attaquen. Ehuru general Wrangel strängeligen förbjudit sitt infanteri, att bryta linien, ryckte grefve Wasaborg med Södermanlands regemente emot fienden; det samma gjorde Dahlregementet. De drefvo den 1:a ryska linien tillbaka, men förlorade fördelen af betäckta flanquer, jemte artillerieldens protection. Öfverste Willebrands värfvade regemente tog flykten. Ryssarne öfverflyglade resten. Kanonerne retirerade sig till staden. De två tappra regementena Dahl och Södermanland blefvo af musquetteri och kanoner förstörda, alla deras officerare blesserade eller dödade; hvad som fly kunde kastade sig uti Willmanstrand eller tog vägen till Fredrikshamn.

Fältmarskalk Lascy stormade genast Willmanstrand. Der mötte honom ett häftigt och blodigt motstånd. Efter flera anlopp eröfrades staden. Mest allt manskap blef massacreradt och staden uppbränd.

General Wrangel, med sönderskjuten arm, blef fången, jemte öfverstarne grefve Wasaborg, Bilstén och Willebrand, samt alla officerarne. Segren var komplett, men kostade ryssarne en generalmajor och mera folk, än de kunnat förmoda.

Undantagne dragonerne och Willebrands regemente, utmärkte sig resten med ogemen tapperhet. Dahlregementet tog aldrig flykten och ehuru det förlorat alla sina öfver- och underofficerare, retirerade sig dock, uti god ordning, något öfver 300 man, under anförande af en korpral, med regementsfanorna, från valplatsen, till general-löjtnant Buddenbrocks korps.

Denna tidning uppväckte mycken bestörtning uti Sverige. Öfverdåden förbyttes uti klenmodighet, och mössorna gladdes öfver fiendens seger.

Ministèren förringade ryssarnes fördel, som tyckt vara obetydlig, att segra med 16,000 öfver 3,000 ma icke afgörande för kriget; men Willmanstrands och la förstöring af kosacker och kalmucker gjorde detta la obrukbart; deraf kunde ingen subsistence hemtas

posto fattas till öfra Finlands betäckning och inga vinterqvarter tagas på gränsen.

General Buddenbrock, jemte sin rapport om denna olyckliga action, insände sin utförliga berättelse, jemte journaler, ordres och bref och begärde decharge eller tilltal för sitt förhållande. Dess relationer blefvo af konungen och rådet nagelfarna och, efter ett grannlaga skärskådande, blef honom tillsändt ett Kongl. Maj:ts Bref, med approbation uppå dess förhållande. Icke dess mindre blef han uti allmänhet utropad för poltroneri, och förrädiska stämplingar, baktalad och hatad. Men generalmajor Wrangel, som tvert emot ordres gifvit sig uti handgemäng, utropad för en hjelte, som blifvit af Buddenbrock uppoffrad och förrådd.

General en chef grefve Lewenhaupt landsteg uti Finland uti September och fann före sig modfällda sinnen, missnöjda och tvistande chefer; en på alla nödtorfter utblottad place-d'arme Fredrikshamn och inga förråder, dem ingen, i brist på penningar och ordres, kunnat samla. Svenska arméen kom flocktals, uti olika finska hamnar och de sista uti Oktober månad, då tiden till operationer, uti finska kalla klimatet, är otjenlig.

Arméen förlades längs strandvägen uti qvarter på husmanskost och intog en sträcka land, från Fredrikshamn till Åbo. Generalen tog, med general Buddenbrock och flere af högre befälet, sitt högqvarter uti Fredrikshamn; der lades gardet och general Bousquets infanteri-regemente, jemte artilleriet, så väl det lätta som grofva. Ett par fregatter med smärre kronofartyg blefvo ock der vinterliggare. Vintern, isen och snön gjorde all tillförsel och kommunikation obrukbar och omöjlig med Sverige.

Grefve Lewenhaupts första omsorg var att reparera Fredrikshamn; men årstiden var vidrig och hanns ej mer, att anlägga i hast en jordravelin och pallisadera de för-
na verken.

taden var trång och måste gardet bo utanför den-
a uti jordkulor, hvaraf sjukdomar inrotade sig, som tog en tredjedel af regementet. Ovanlig kost och klimat lefnadssätt, uti de finska rökpörtena gåfvo dödande

sjukdomar. Arméen försvagades, hästarne störtade i brist på fourage, men besynnerligen arméens tross och artillerianspann.

Detta kunde ej botas, ty Finland saknar tillgångar på alla slags lifsmedel för en armée, och böra behofven der i tid beredas, hvilket här ej skett. Landet är vidsträckt och folkfattigt; få byar och mest enstaka gårdar, långt aflägse från hvarandra, utan goda kommunikationsvägar, eller sådan körredskap, som är tjenlig till transporter.

Svenska soldatens öde i alla krig har varit och blir, att under det första fälttåget besväras af smittosamma och dödliga sjukdomar. Dertill är dess olika föda och lefnadssätt hemma på roten vållande. Hvad bekymmersam omtanka den kommenderande chefen ock använder, detta att förekomma, står det ej att afhjelpa. Den allmänna orättrådigheten kastade skulden på grefve Lewenhaupts befäl.

Att förekomma kossackernes ströfvande uti Carelen, lät general en chef samla en beväpnad corps af allmoge, till 2000 mans styrka. Landshöfdingen i orten Stjernstedt, som tjent uti konung Carl XII:s krig, var deras anförare. De understöddes af en frivillig corps soldater af några hundrade mans styrka, under en gammal kapten Brandts befäl, som var mycket kunnig om landets geografi och tungomål. Men efter ett kort krigande, dervid i början fördelen var å finnarnes sida, blef bondhopen öfvervunnen och massacrerad och kapten Brandt med sitt folk slagen och på flykten, drifven; hvaraf följde, att hela detta landstycke stod öppet för fiendens ströfverier, och att innevånarne öfvergåfvo hus och hem och flyttade längre in uti landet eller i skogar och ödemarker.

Obeqväma qvarter, ovanlig tarflig föda, inskränkta nöjen och sysslolöshet verkade hos den befallande delen ledsnad och nationens frihet väckte partier och sammangaddningar, hvarför generalitetet blef närmaste föremål; men mest [illegible] des dessa anläggningar emot general-löjtnanten bar[illegible]denbrock, som beskylldes för alla arméens vidrighe[illegible].

Alla rapporter till konung och råd och alla [illegible] bref voro uppfyllda med obehagliga besvär. Missnöjet

blåstes af mössorna, som andades hämnd och arbetade på ministèrens störtande.

Drottning Ulrika, hvars goda helsa bådade en lång lifstid, blef af koppsmittan behäftad och dog deraf den 24 November 1741. Hon slutade sin vandel så, som hon lefvat, uti Gudsfruktan och ståndaktig beredelse. Der fanns efter henne 2:ne testamenten, det första af 1734, genom hvilket hon skänkte Sveriges krona åt konung Fredriks broderson, prins Fredrik af Hessen-Cassel. Hon förklarade hertigen af Holstein, sin systerson, ovärdig kronan, genom sitt gifte med kejsar Petters dotter Anna, emedan dennas moder varit ett prostitueradt qvinnfolk och af nedrig härkomst, ehuru hon varit kejsarens gemål och regerande kejsarinna. Hon lemnade efterverlden härigenom ett onödigt vittnesbörd af sitt outsläckliga agg emot sin närmaste frände och sitt ofullkomliga begrepp om furstars och folks rätt; icke påminnande sig 1720 års förening och beslut med rikets ständer.

För öfrigt innehöllo hennes dispositioner ingenting annat än fördelning af hennes nipper och lösören emellan sin hofbetjening, hvaribland hennes gunstling, fröken Emerentia Düben, fick det mesta. Hennes kontanta medel deltes likaledes, som ock till fattiga enkor och till kyrkoskrudar. Prester och fattiga enkor saknade henne mycket och fällde tårar vid hennes grift. Konung Fredriks bedröfvelse var måttlig och fann han sin tröst hos fröken Taube, som då bar namn af kejserlig riksgrefvinna af Hessenstein.

Uti Rådkammaren öppnade konung Fredrik hennes testamente. Hvad hennes lösören beträffade, blef det verkställdt; men den del af testamentet, som rörde hennes bestyr med kronan, blef förségladt, till acta lagdt och kom aldrig under öfverläggning.

Ehuru svenska nationen är utmärkt af tillgifvenhet för
... öfverhet, var hon dock kallsinnig öfver drottning Ulrikas
... Utom Gudsfruktan och ett sedesamt lefverneslopp,
...e hon ingen konglig egenskap, och på den korta tid
... styrde gjorde hon riket, genom sina svagheter, mer
..., än någon konung ifrån monarkiens början. Med henne
... den Pfaltziska ätten på Sveriges thron.

Hon blef med mycken pomp bisatt uti Riddarholmskyrkan; med begrafningen uppsköts till nästa riksdag.

Under en bullersam och vidt utseende tid, trädde hon på den kongl. skådeplatsen; under en mest lika ställning afträdde hon från densamma. Hennes död framställde ett oväntadt ämne till intriger och tvedrägt om ett förestående val till thronföljare. Dertill kom ministèrens bekymmersamma ställning med prinsessan Elisabeth, som bundit sitt löfte till Sveriges förmån, ifall hon lyckades uti sitt företagande på ryska kronan, uppå ett utbyte emot sin systerson, som var hennes närmaste arftagare. Rådkammaren vågade ej kalla unga hertigen in uti Sverige, utan ständernes samtycke; osäkert var om han hade kommit inom Sveriges gränser, huruvida de hade kunnat förmå honom och nationen till detta utbyte. Tillgifvenheten för holsteinska huset utbrast straxt efter drottningens död och ministèren fruktade Danmarks ovänlighet uti en tid, då Sveriges krigsmakt var sysselsatt emot Ryssland; väl vetande, att danska familjen var en afsagd fiende af den holsteinska.

Under detta bekymmer inföll prinsessan Elisabeths revolution och upphöjelse på ryska thronen. Fransyska ambassadören, marquis de la Chétardie, notificerade det genast till generalen grefve Lewenhaupt, jemte begäran, på kejsarinnans vägnar, att han måtte, med svenska arméen, rycka fram mot Wiborg och vara till hands, att understödja henne.

Arméens vidsträckta läge och brist på förråder till denna marsch, framställde oöfvervinneliga hinder emot den skyndsamhet, som omständigheterna äskade. Dock samlade grefve Lewenhaupt en corps af 8,000 man infanteri och marscherade öfver ryska gränsen med otrolig svårighet, under en sträng vinter, under djup snö och utan att kunna förlägga sitt manskap under tält eller tak, fram till Seckjerfvi. Ingen tross kunde följa arméen, utan måste hvar man släpa sin proviant på en kälke. Intet artilleri k.. framkomma genom snön. Resten af arméen fick or uppbrott och att tåga efter till förtrafvens understöd. var grefve Lewenhaupt framkommen till Seckjerfvi, han fick, från franska ambassadören, bref med en

det måtte svenska arméen intet vidare företaga, jemte försäkran å kejsarinnans vägnar och ambassadörens garanti, att Sverige skulle oförtöfvadt erhålla, hvad det lofvadt varit.

Hade svenska arméen varit i full styrka, försedd med munition för folk och gevär, med kanoner och nödigt tillbehör och uti en årstid, då opereras kunde, så hade varit oförsvarligt, att ej nyttja den bestörtning, oreda och tvekan, som Elisabeths revolution åstadkom uti Ryssland; men då oöfvervinneliga hinder framställdes emot krigsoperationer och ingen subsistence uti Wiborgs län var att tillgå, antog grefve Lewenhaupt, uppå goda skäl, kejsarinnans anbud om vapenhvila, under hvilken freden och vänskapen mellan Sverige och Ryssland skulle afhandlas och återställas. Detta rapporterades till konung Fredrik; arméen fick kontra-ordres och grefve Lewenhaupt, med det hos sig hafvande infanteri, intog sin förra ställning omkring Fredrikshamn. Grefve Lewenhaupt affärdade genast till Petersburg en vid arméen varande fransysk officer och ambassad-cavalier, chevalier de Crépi, hvilken af ambassadören grefve St. Severin uti Stockholm var medsänd, att nyttjas vid tillfälle af lycklig framgång med ryska revolutionen. Denne framförde bref till marquis de la Chétardie, hvilka yrkade på Sveriges förmåner vid detta tillfälle. Här begick generalen grefve Lewenhaupt ett betydande och ovarsamt okunnighetsfel, som antog ett stillestånd utan att utstaka tiden då det skulle upphöra. Han lät leda sig af sitt hjertelag, som var utan svek och som oftast hos honom qväfde förståndet och eftertankan.

Tidningen om den väntade lyckliga revolutionen uppväckte en ogemen glädje uti Stockholm och uti Sverige. Ministéren och hattarne smickrade sig med det gladaste hopp om en lycklig och hederlig snar fred. Baron v. Nolken nämndes genast att afgå till Petersburg, att afsluta [illegible]; modet växte och det talades ej mindre än om alla [illegible]lorade provinsernas återställande till Sverige.

[illegible]der allt detta hade kejsarinnan Elisabeth låtit komma [illegible]terson, hertig Carl Petter Ulrik af Holstein, från [illegible]esidens Kiel, till sitt hof.

Knappt var arméen inryckt uti sina förra vinterqvarter, förrän sammangaddningar började om val till thronföljare. Riksdagsfriheten verkade på officershopen och det blef uti en hast en nog allmän föresats, att arméen skulle genast proklamera hertigen af Holstein såsom svensk thronföljare. En kapten Rosen och en grefve Ludvig Hård affärdades från Dahlregementet, att besöka alla regementen och förmå dem till denna resning, det de ock gjorde och vågade äfven framföra sitt tilltagsna och upproriska ärende in uti Fredrikshamn, der högqvarteret var. En del af gardesofficerarne biträdde detta företagande, ibland hvilka kaptenerne Stjerneld och De Geer voro de häftigaste. Uti alla officers-samqväm omtalades hertigen såsom thronföljare, under alla måltider dracks hans skål med fröjderop. Den der tordes något tvifvel eller inkast framföra, blef hotad och skymfad. Denna oordning ansåg generalen grefve Lewenhaupt med förakt och stillatigande, till dess herrar Stjerneld och De Geer, Hård och Rosen med flere vågade, med nog högmodiga skäl, anmana generalerne Lewenhaupt och Buddenbrock, att formligen kungöra arméens beslut, den hon ville med lif och blod försvara. General Buddenbrock, som hemma uti sitt qvarter, sökte genom goda skäl och bindande orsaker förmå dem att afstå från deras brottsliga företagande, blef med oanständiga hotelser bemött.

Kammarherren baron Anders Höpken, kanslijunkare, som riksrådet grefve Carl Gyllenborg lemnat grefve Lewenhaupt för dess korrespondens uti Ryssland, blef uppenbarligen skymfad och illa handterad, för det han vågat bevisa orimligheten och olagligheten af detta företagande.

Generalen grefve Lewenhaupt afslog dessa upprorsmakare och hotade med sin myndighet. General Buddenbrock föreställde honom angelägenheten att näpsa öfverdåden samt retablera lydnad och förekomma disciplinens totala förfall, då af disciplin fast intet spår fanns uti arméen och utan hvilken intet befäl med framgång [illegible] föras. Detta oaktadt följde grefve Lewenhaupt [illegible] lynne; pluraliteten af gardet och öfverbefälet st[illegible] neralens sida, och kaptenerne grefve Hård och R[illegible] förvisade till deras poster, sedan generalen de[illegible]

deras djerfhet och förklarat, att de förtjente till lifvet straffas. Den holsteinska stormen lugnade efter hand, sedan allmänt bekant blef, att hertigen var uti kejsarinnan Elisabeths våld; men olydnaden och indisciplinen blef qvar i arméen och fattade djupa rötter.

Fredsnegotiationen tog ej den väg, man uti Sverige hoppades. Kejsarinnan proponerade att utvidga Sveriges gräns på finska sidan, dock med undantag af Wiborg, att ersätta Sveriges alla krigsomkostnader och, jemte freden, sluta ett subsidie-förbund.

Dessa anbud voro långt skilda från prinsessan Elisabeths förut gifna löften och på hvilka ministèren och rikets ständers sekreta utskott byggt en äfventyrlig krigsplan.

Ovarsamheten och krigsyran hade förmått sekreta utskottet, vid riksdagens slut 1741, att lemna konungen och Rådet ett testamente, som innehöll de vilkor, på hvilka freden med Ryssland, under deras frånvaro, skulle slutas; hvilka kortligen innefattade hela Finland, Ingermanland, Estland och Lifflands återställande.

Kejsarinnan Elisabeths fredsproposition blef af konungen, uti Rådkammaren, till öfverläggning företagen. Riksrådet och kanslipresidenten grefve Gyllenborg, som väl insåg, att på krigets fortsättande intet var att vinna, yrkade med all möjlig drift på antagandet af kejsarinnans proposition; men riksrådet Åkerhjelm, med några tillgifna, satte sig deremot. Han åberopade inga andra skäl, än rikets ständers föreskrift, som utstakade tydligen vilkoren. Grefve Gyllenborg lade förgäfves uti öppen dag, huru konjunkturen förändrat sig: genom Willmanstrands slag, genom Carelens förlust, genom arméens försvagande och brister, genom kejsarinnans brutna löften, genom drottning Ulrikas död och genom ett förestående successionsval, som kunde medföra Danmarks fiendskap. Detta oaktadt förenade sig pluraliteten uti Rådet med konungen och riksrådet Akerhjelm, fredsvilkorens afslående. Kammarherren och kanslikaren baron Carl Scheffer, som förde protokollet vid ʻı tillfälle, frågade riksrådet Åkerhjelm, sedan cessionen förbi, hvarföre han afstyrkt freden, då krigets olyckpåföljder för Sverige voro handgripliga. Han fick der-

på till svar: "*Menen I att jag ej det ser, så väl som grefve Gyllenborg; men man bör lära ständernas ynglingar, att lemna föreskrifter i dylika fall.*" Detta svar röjde ett hårdt hjerta för fosterlandet och ett ilskefullt sinnelag mot grefve Gyllenborg och hattpartiet. Jemte stora egenskaper, egde denne man hufvudfelen af ett häftigt sinne och ett oförsonligt hjerta. Mössorna fägnade sig öfver konungens och Rådets beslut, hvari de sågo ministèrens, grefve Lewenhaupts och hattarnes fall. Konung Fredriks öde var här, såsom alltid, att besluta och styrka Sveriges ogagn.

Man började straxt tadla grefve Lewenhaupts återmarsch från Seckjerfvi. Efter allmänt tal hade han åtminstone bort intaga Wiborg. Han borde mista hufvudet för detta felsteg. General Buddenbrock beskylldes, att hafva tillstyrkt återmarschen, för förrädiska afsigters skull. Willmanstrandska slagets olyckliga utgång blef honom ensam till last lagdt. General Wrangel, som kejsarinnan frigifvit utur fångenskapen, tillika med grefve Wasaborg och flere regements-officerare, voro komne till Stockholm och urskuldade sig på Buddenbrocks bekostnad. Ryktet emot denne olycklige general blef allmänt. General Wrangel var då nationens hjelte, fick en ansenlig föräring af Stockholms borgerskap och hans loford sjöngs öfver hela riket.

Under stilleståndets lugn växte stormen, så uti Sverige som i arméen, mot grefve Lewenhaupt och generalitetet. Alla bref från Finland voro uppfyllda med besvär öfver brister och oredor. Ministèren kunde intet heller understödja chefen för arméen, oaktadt vänskaps- och partibandet, som dem förenade. Alla krigshändelser uti Finland voro vidriga och olyckliga; hattpartiet försvagades genom nya intressen, missnöje och affällingar. Konungen klagade att han sällan fick fullständiga rapporter från arméen, hvarföre ock blef beslutadt, att öfverste Marcks von Würtemberg, som var konungens generaladjutant, skulle till Finland afsändas, med en särskild instruktion, att resa regemente till regemente och inhemta kunskap om a... tillstånd och den till konungen återföra. Han f... hela arméen och kom sist till den kommenderar... ralen; gaf honom aldrig del af sin instruktion, men ...

tillfället att uppegga arméen mot grefve Lewenhaupt och det rådande partiet.

Generalen grefve Lewenhaupt hade här ett önskligt tillfälle, genom konungens och Rådets utmärkta misstroende, att nedlägga ett befäl, af hvilket han hvarken heder eller belöning kunde vänta; det han, till sin olycka, försummade, genom en otidig patriotism och äregirighet, att ej öfvergifva ett befäl, som han öfvertagit, med så ringa framgång, som i dåvarande ställning.

Så snart ryska hofvet blef underrättadt om konungens och Rådkammarens tänkesätt om freden, gjordes anstalter till krigets fortsättande. Ryska arméen uti Ingermanland förstärktes; stilleståndet upphäfdes uti Mars månad 1742. Franska ambassadören uti Petersburg averterade, genom chevalier Crépi, general Lewenhaupt, att mycket trupper tågade genom Petersburg mot honom. Chevalier Crépi besannade det och tillade, att han sett deras armée tåga genom Wiborg till svenska gränsen. Kammarherren baron Mengden kom ock ifrån Petersburg och intygade, att ryssarne voro uti full rörelse. Grefve Lewenhaupt utsände en beryktad partigängare och kunskapare, kapten Löwing, som berättade sig hafva recognoscerat arméens marsch, och gaf en nota på bataljoner och sqvadroner, som han räknat.

Ehuru otjenlig årstiden då var till arméens rörelse, under islossningen, och då skullar och lador äro mest tömda, fann general Lewenhaupt, med krigsconseillen, nödigt att sammandraga sin styrka vid Fredrikshamn. Under öfverläggningarne föreslogs af några chefer, att öfvergifva Fredrikshamn och sätta sig bakom Kymene ström; men detta vägrade den kommenderande generalen. Arméen bröt upp och tågade, med odräglig svårighet, till Kymenegårds län, genom Nyland. Efter flere dagars förlopp och då intet fiendtligt förspordes, utskickades partier till recognoscering, h‥ka alla rapporterade, att allt var stilla uti ryska vinter‥teren och att ingen fiendlighet, på flere mils afstånd ‥rdes. Det var en gåta, svår att lösa, huru de första ‥rter kunde vara falska, då de af trovärdige män blefvo ‥nförda. Grefve Lewenhaupt lät genast häkta kapten ‥ng och sända arméen till sina qvarter, med försvagade

rotar, refna kavallerihästar och förstörd tross- och fält-artilleri-anspann. Detta var dêt andra onödiga tåg under arméens vinterqvarter, som, verkade en ogemen bitterhet och misstroende till arméens befälhafvare.

Innan stilleståndet upphäfdes och under den tid negotiationsdörren stod öppen, hade generalen grefve Lewenhaupt afsändt till Petersburg generalqvartermästaren och öfversten Lagercrantz. Han uppdrog honom att handla om stilleståndets prolongation eller fästande vid bestämd tid och gifva tillkänna generalens fägnad öfver kejsarinnans upphöjelse på thronen och dess önskan, att se vänskapen emellan Sverige och Ryssland återställd. Denne man, mycket känd på svenska Riddarhuset, för en obunden och häftig talegåfva, hade tillika förvärfvat sig ett ogrundadt anseende såsom statsman, ehuru hos honom saknades både kunskaper, erfarenhet och hofseder, ja äfven ock den stadga uti förståndet, som göra menniskors företaganden sammanhängande. Utan authorisation och ordres, vågade han inlåta sig uti negotiation om hertigens af Holstein upphöjelse på svenska thronen; om fredsvilkoren, dem han, på ett för Sverige förnedrande sätt begärde, och för att öfvertyga kejsarinnan och dess ministère om Sveriges uppriktiga åtrå till fred, trodde han ändamålet derigenom befordras, att han med öfverdrifna färger afskildrade svenska arméens usla belägenhet och Sveriges vanmakt till krigets utförande. Kort sagdt, han prostituerade sitt fädernesland på det oanständigaste sätt. Franska ambassadören, som ej kunde leda till försigtighet ett så ostädadt hufvud, averterade grefve Lewenhaupt, som blef på det högsta förtretad öfver dess beskickades uppförande. Vid dess återkomst till högqvarteret, blef han arresterad och, under militärisk bevakning, afsänd till Stockholm, tillika med generalens besvär och marquis de la Chétardies rapporter emot honom. Han blef uti Stockholm satt uti fängelse samt ställd under ransakning och dom för sitt förhållande. Genom denn... bara désaveu, plåstrades den skamfläck, han Sv... ryska hofvet tilllfogat.

Sommarens annalkande väckte en billig oro öf... méens operationer. Grefve Lewenhaupt fick kon...

fallning, att inlemna sin operationsplan, den han skyndsamt öfversände, af innehåll: Att som kriget emot Ryssland omöjligen med framgång uti Finland kunde fortsättas, annorlunda än defensivt, hvarpå för Sverige var ögonskenlig förlust, så tilltyrkte han, att hela Sveriges makt till lands och sjöss borde ställas på Estland; han reqvirerade för den skull truppers förstärkning, flottan, transportfartyg och erforderlig munition, då han, vid sommarens början, ville sätta arméen öfver finska viken, på fiendtlig botten uti Estland, der lifsmedel, kontributioner med flere förhållanden befordrade arméens företaganden.

Denna plan var bygd på förnuftiga militäriska grunder; men tarfvade vapenstyrka till dess utförande och ankom, till en del, på först vunna eller förlorade bataille.

Konungen och Rådet approberade planen och lemnade till svar, att med första öppet vatten skulle honom tillsändas rekryter och 8 à 10,000 mans förstärkning, under generalen grefve Spens' befäl.

Härpå lät grefve Lewenhaupt samla uti Fredrikshamn allt hvad af subsistence-varor samlas kunde, och lät kröna, för arméens räkning, alla skutor och fartyg, som uti finska hamnar funnos.

Konungen och Rådet deremot gjorde uti Stockholm ingen annan anstalt, än om rekryteringen och galère-eskaderns samt skeppsflottans utrustning. Med rekryteringen af regementena uti Finland gick det lamt tillväga; landet var missnöjdt med kriget och regeringen villrådig, bekymrad och ledsen; delt uti factioner, af hvilka den ena fruktade sin undergång genom krigsolyckan och den andra delen väntade sin hämnd och upphöjelse utur samma källa.

Pöbelns missnöje öfver kriget utbrast på flere ställen. Uti Stockholm rebellerade 500 rekryter af Dalregementet och förklarade, att de ej ville gå öfver till Finland, för att [illegible] offer för generalernes förräderi och der dö af svält [illegible]nskötsel. Bullret varade i 2 dagar; borgerskapet [illegible]ade det, och blef detta oväsende ej stilladt, förr än [illegible]gen befallde att sammandraga manskap af gardet [illegible]lleriet med några kanoner samt stadsvakten, alla

med skarpt laddade gevär och kanoner, för att belägra 500 obeväpnade rekryter, som intagit Rännarebanan på Norrmalm.

Gardet behöfde 600 rekryter och dessa skulle tagas utur Stralsunds garnison och kunde icke komma till Finland, förr än långt in på sommaren.

Penningebehofvet, freds- och successionsverket berodde på ständernas sammankomst. Grefve Gyllenborg och hattarne önskade undvika dessas sammankallande uti en tidpunkt, då intet annat än obehagliga ämnen dem kunde föredragas; men riksens ständers sammankomst var oumbärlig, sedan uti Rådet beslutadt var, att med kriget fortfara. Frankrike var inveckladt uti ett vidt utseende krig med Österrike, England och Holland; utom de otillräckliga subsidier, som betalades eller lofvade voro, kunde konungen af Frankrike icke biträda med understöd till svenska krigets fortsättande. Allmänna rösten var för riksdag och den blef utlyst till Augusti månad.

När Maj månad kom och grefve Lewenhaupt ingen anstalt försporde, till den sednare krigsoperationsplanens verkställande, skref han ånyo och yrkade enträget derpå; men fick till svar, att det aldrig varit konungens tanka att verkställa den planen; att herr generalen kunde hafva sig bekant rikets närvarande bekymmersamma ställning och oförmögenhet till en sådan plans utförande; hvarförutom det vore äfventyrligt, att alldeles blotta riket på trupper och allt försvar; slutligen att Kongl. Maj:t hade i sinom tid gillat generalens plan, mer i afseende att oroa ryska ministèren, än i tanka den att följa.

Hvad här anfördes var väl icke utan grund till en del, men emot all billighet och försigtighet stridde, att göra deraf en hemlighet för arméens befälhafvare, som derigenom blef inledd att göra kostsamma och onödiga anstalter, som intet gagnade utan tvertom, mot ett defensivt krig uti Finland.

Vid tillfälle af öfverste Marcks von Würtemb
till Finland, blef generalens myndighet uti befälet i
inskränkt, att han ingen operation med arméen sk
taga, utan krigsconseillens samråd. Både sk

galère-eskadern, som detta år (1742) gingo från Carlskrona och Stockholm, fingo särskilda instruktioner och ordres, de der befriade dem att stå under grefve Lewenhaupts lydnad, ehuru de voro ditsände, att biträda arméen till Finlands försvar; således omstöptes den instruktion, som året förut vardt grefve Lewenhaupt tillställd af Konung och Råd, uppå riksens ständers tillstyrkan.

Det syntes som hade Försynen beredt denne olycklige general ett hårdt öde, genom blindhet och dess försakelse af egen ära och säkerhet, då han, oaktadt ett så anstötligt och misstroget bemötande, lät afkläda sin myndighet och det oaktadt behöll arméens befäl.

Så snart riksdagskallelsen var kungjord, började kabalerne uti arméen, till väljande af ett krigsbefäl. Alla officerare af adel, som voro ättemän, reste till Stockholm, utan att begära generalens pass. Alla öfverstar, under namn af capita eller hörande till krigsbefälets corps, reste likaledes. Öfverste-löjtnanten baron von Ungern Sternberg, som kommenderade Lifregementet till häst, afbidade intet riksdagskallelsen, utan reste någon tid förut, emedan han af mössorna var utsedd till landtmarskalk.

Regementena blefvo utan chefer och arméen med några få generaler. Somliga regementen kommenderades af majorer och kaptener och jag har sjelf sett äldste löjtnanten Gardemin kommendera Östgötha kavalleri-regemente, under denna campagne.

Uti Maj månad bröt arméen upp utur sina vinterqvarter; uti Juni samlades den uti ett läger vid Summa bondgård, på ¾ mils afstånd bakom Fredrikshamn. Öfverste Fröberg, med 2,000 man infanteri och nödigt artilleri, posterades uti en stark förhuggning vid Mendolax, uti en défilé, der fienden nödvändigt skulle framtränga. General Muhl, med Lif- och Nylands dragoner samt något infanteri, ...torades vid Anjala bro, att betäcka den öfra delen af ...nd och Tavastehus. Nyslott och Tavastehus fästningar ... med garnisoner försedda, fast svagt och till sina fäst...verk och befästningar uti förfallet tillstånd.

...yska arméen stod på gränsen att observera den sven... Deras lätta trupper af husarer, kossacker och kal-

mucker svärmade åt Willmanstrand och carelska sidan, så ock åt den öfre delen af Kymene elf, hvilken, vid alla pass, var så bevakad, att de ej vågade den öfvergå. Några små detachementer kossacker visade sig på svenska arméens venstra sida, omkring Qvarnby; hvarest de öfverraskade regements-qvartermästaren Nordenskjöld nattetid, den de, efter ett barbariskt pinande, mördade tillika med byns åboer. De blefvo genast af svenska detaschementer fördrifna.

Svenska flottan låg vid Aspö, ett osundt ställe, der mest hela flottans besättning af sjukdom behäftades. Egennyttiga upphandlingar af proviantvaror, och vanskötsel dödade mer än hälften af flottans besättning. Intet företogs att hindra ryska flottans och dess galèrers fria ingång uti Östersjön och finska skärgården.

Under denna observations-ställning tilldrog sig intet annat å någondera sidan, än att grefve Lewenhaupt utsände ett parti af 400 man, under öfverste-löjtnant Aminoffs befäl, att recognoscera ryska arméens ställning, skaffa kunskap och taga några fångar. Aminoff följde landsvägen, dref framför sig ryska förposterna, ryckte så nära in på ryska avantgardets läger, att han kunde räkna tälten, retirerade sig under ryssarnes beständiga mousquetteri-chargering och kom tillbaka i högqvarteret med denna rapport, utan fångar och utan förlust.

Fältmarskalk Lascy, som kommenderade ryska arméen, recognoscerade förhuggningen vid Mendolax, och fann den, genom sitt läge och andra omständigheter så stark, att den ej kunde attaqueras, utan en ovanlig manspillan. Generalerne Keith och Löwendahl, som då tjente vid ryska arméen, berättade mig uti Berlin 1751, att fältmarskalk Lascy hvarken ville eller kunde våga någon attaque på svenska arméen, emedan hans ordres och instruktioner lydde, att hålla sig på defensiven och observera svenska arméen. I synnerhet var honom förbjudet, att göra något anfall våga någon bataille mot de svenska. Generalen Lewenhaupt visiterade Mendolax-posteringen och instr öfverste Fröberg. Ryssarne sände som oftast, iblan kare, ibland svagare recognosceringspatruller på M

posteringen, som var det enda ställe, hvarifrån den svenska arméen kunde vänta anfall.

Det var i svenska arméen en afgjord sak, att uti denna position betäcka Finland och soutenera Fredrikshamn och Mendolax. Ryssarne hade ingen annan väg att, med en armée, tränga in uti Finland. Den öfra vägen, genom Willmanstrand var obrukbar; landet förhärjadt och öde; arméen kunde der intet subsistera, emedan lika som för den svenska, måste subsistencen hemtas strandvägen. Dessförutom ledde den vägen till Kymene ström på Anjala, der öfvergången var med oräkneliga svårigheter beledsagad och passet med trupper besatt.

Då man det minst förväntade, öfvergaf öfverste Fröberg Mendolax och stötte med sitt manskap till arméen, och det utan trångmål och utan att afbida ett fiendligt skott. Han föregaf dertill att han fått mundtlig befallning af generalen grefve Lewenhaupt, emedan kärret på venstra flygeln af förhuggningen var uttorkadt och kunde tourneras. Grefve Lewenhaupt åter nekade härtill, paståënde att dess ordres lydde, att försvara sin post, men om hans förhuggning blefve öfverstigen af öfverlägsen styrka, skulle han göra sin reträtt till arméen.

Här gjorde grefve Lewenhaupt åtskilliga fel: det *första*, att ej med mer manskap och under säkrare befäl än Fröbergs, besätta Mendolax-passet; — det *andra*, att ej genast återtaga, med full styrka, denna angelägna post, hvartill han egde rådrum, emedan ryssarne så litet väntade passets öfvergifvande, att de det ej förr än ett dygn efter intogo och förstörde förhuggningen; — det *tredje*, att han ej genast lät arrestera Fröberg och döma honom efter krigsartiklarne. Genom denna försummelse ådrog sig grefve Lewenhaupt misstankan, att hafva gifvit orediga och tvetydiga ordres. Emedlertid uppväckte denna händelse oro, och började allmänt omtalas, att Fredrikshamn skulle ergifvas och arméen taga sin ställning bakom Kymene n.

General Lewenhaupt gaf icke dess mindre ordres, att éen skulle hålla sig färdig till batalj, emedan han vän- ryssarnes anfall. Kavalleriet, som kamperade på något

långt afstånd bakom infanteriet, hade uppsadladt alla nätter och hvar man väntade med längtan ryska anfallet. Fältmarskalk Lascy hade dock icke förändrat sin position och lät sitt avantgarde occupera Mendolax.

Svenska chefernes eftertanke förstördes genom ett falskt rykte om en corps ryssar, som tournerade svenska arméen Willmanstrand-vägen och skulle afskära kommunikationen med Kymene ström, innesluta arméen samt attaquera henne på ryggen; emedan ryska hufvudstyrkan skulle anfalla svenska arméens frònt. Tillika uppkom en blind rädsla i högqvarteret, att denna combinerade attaque skulle verkställas den 12 Juni, som var St. Petters dag, som ryssarne höll helig, sedan kejsar Petter I:s tid och på hvilken dag den märkvärdiga bataljen vid Pultava inföll. Detta allt verkade, att krigskonseljen blef sammankallad uti Summa, hvarest beslöts att öfvergifva Fredrikshamn och sätta arméen bakom Kymene ström. General Buddenbrock afrådde detta med goda skäl (som de tryckta protokollerne uti grefve Lewenhaupts process utvisa).

Verkställigheten följde hastigt på beslutet. Arméens grofva artilleri blef i största skyndsamhet inlastadt på fartyg och gick sjöledes från Fredrikshamn till Stockholm. Hela arméens förråd af krut sprängdes; proviantmagasinerna itändes och staden sattes i brand; allt detta midsommarsnatten, och arméen tågade till Kymene gård, utan att vara förföljd eller oroad i sin marsch.

En så orimlig och neslig början af campagnen, bådade de olyckligaste påföljder, och verkade i arméen förakt för befälet, modfäldhet och förvirring.

Ifrån Fredrikshamns sköfling härleder sig den kedja af reträtter, som vanhedrade riket och lemnade till slut både Finland och arméen uti ryssarnes våld.

Under intet sken kunde försvaras, att öfvergifva denna post, som var blifven en place d'armes och ett samlingsställe af arméens förråder, för att sätta sig bakom er
der inga magasiner voro samlade och intet förråd
méen; och då man hade sig landets svaga tillgå
kant; hvartill kom att, af rädsla för kossackernes bar
medfart, på flere mil omkring den svenska, som

fiendtliga arméen, bönderna öfvergifvit deras hemvist; byar och enstaka gårdar voro öde och fanns der intet ett lefvande djur, i följe deraf ingen tillgång till transportforor. Uti detta krigskonseljens beslut lades ock grunden till grefve Charles Emil Lewenhaupts fall och dödsdom.

Vid Högforss och Kymenegård var intet förråd af lifsmedel; derföre måste dessa pass och alla Kymene ströms grenar öfverges, det ena efter det andra. Högforss bruk, med alla dertill hörande verk och qvarnar blefvo onödigtvis, men på befallning, uppbrände; arméen satte sig bakom lilla Abborforss; med förposter occuperades Pyttis bro och Stockforss, der broarne voro afbrända och förstörda. Ryssarnes lätta trupper gjorde några försök att gå öfver strömmen, men blefvo repousserade. Inga reguliera ryska trupper syntes, utom några troppar dragoner, att soutenera husarerne och kossackerne.

Kavalleriet blef fatigueradt med fältposter uppå 3 mils afstånd från sitt läger, och måste således hålla 3 dygns fältpost utan aflösning och föra fourage för 4 dygn på hästryggen, med fram- och återmarsch.

Grefve Lewenhaupt använde all möjlig flit, att förse arméen med nödig subsistence. Han anhöll om galèrernes biträde, att med espingar från Helsingforss hemta proviant och hafra med mera och låta utur skärgården upptaga alla befintliga båtar, som dertill tjenliga voro. Men amiral Falkengren vägrade, under förevändning, att galèrerne icke kunde umbära sina espingar och små fartyg. Denne amiral gjorde sina reträtter lika fort med arméen och lät tillika veta, att han ej länge kunde hålla sin station, att betäcka arméens flank på sjösidan, emedan hans position var äfventyrlig och måste han densamma öfverlemna till ryska galèreeskadern. Arméens begge general-adjutanter, grefve Hans Henrik von Liewen och baron Otto Flemming, blefvo afsända till amiral Falkengren och skeppsflottan, att begära [illegible]räckning och flottans lastdragare till proviant-transpor[illegible]ån Helsingforss; men flottan ville icke heller mista sina [illegible], och då herrar general-adjutanter öfverlemnade ami[illegible]ie generalens ordres, framvisade de sina ordres, ge[illegible]hvilka de voro från hans lydnad undantagne.

Flottan manövrerade under denna campagne uti samma system som arméen, utan plan och sammanhang. Hon var likvisst så tidigt utredd, att hon intagit finska viken innan något segel kunde utur Cronstadt utlöpa för isen, som höll hamnen tillsluten. Hon hade således kunnat hålla ryska eskadern uti sitt trängsel hela sommaren och hindra, med Falkengrens tillhjelp, den ryska galère-flottan att löpa in uti finska skären; men det skedde intet. Orsaken blef aldrig upplyst. Flottan låg mest för ankar vid någon ö, och begrof sina döda.

Arméen led brist på allt; der fanns ingen marketentare i hela arméen. Generalen måste på sitt eget bord åtnöja sig med ett stycke salt kött och vattensoppa. För guld fanns intet, hvarken mjölk, smör eller någon ätande vara. Officerarne erhöllo, tillika med soldaten, proviant till deras föda, så länge deraf var att tillgå.

Man bjöd till att, med artilleriets och arméens ammunitionsvagnar, hemta förråder från ett litet magasin uti Borgå; men dessa transportmedel voro få till antalet och hästarne så svaga, att de ej kunde uppfylla ändamålet.

Posteringarne längs Kymene ström och vid Anjala stötte till arméen och lemnades landet öppet till fiendens ströfverier. De finska regementena, som sågo sina hemvist, med hustrur och barn gifna till sköflings, rymde hoptals, för att rädda hvad som räddas kunde af deras egendom, genom flyende till skogar och öde orter.

Nyslott öppnade sina portar för ryssarne, utan att afbida ett skott, och garnisonen blef krigsfången.

Kommendanten uti Tavastehus hade så brådtom, att han reste med nycklarne ett långt stycke emot fienden, längs landsvägen.

Uti Stockholm och i Sverige ropades "korsfäst" öfver grefve Lewenhaupt och Buddenbrock. Denne sednare beskylldes för, att på förrädiskt sätt leda grefve Lew[illegible] till felsteg, ehuru hans tankar och voteringar uti k[illegible] konseljen alltid voro bygda på goda skäl och str[illegible] mot besluten. Den olycklige generalen grefve Lewe[illegible] började då blifva öfvertygad om sin öfverhängan[illegible]

men gick den emot med en ståndaktighet och sinnesmunterhet, som var sällsynt.

En morgon, då jag blef från min fältpost aflöst och aflemnade generalen min rapport, sporde han mig, om jag haft bref från Stockholm och hvad tal der fördes. Jag svarade: att de voro högst beklagliga och mycket hotande för herr generalens egen person. ”Ja” — svarade han — ”nationen begär mitt hufvud, hon är lidande; alla olyckor ”stöta tillsammans, hennes missnöje och hämndlystnad är i ”alla menigheters karaktär. Mina fiender uppelda dem och ”om jag kan stilla och tillfredsställa mitt fädernesland med ”mitt hufvud, så uppoffrar jag det med nöje. Lifvet kan, ”uti mina omständigheter, icke blifva en saknad; tvertom, ”döden blir en vinning.”

Envoyén baron v. Nolken, som intill denna tid uppehållit sig uti Petersburg, uti hopp om fredsbemedling, kom till arméen; han var okunnig om arméens omständigheter och högst bedröfvad öfver dess reträtter. Han föreställde, huru fåfängt det vore att vänta fred, då, genom arméens aftågande, man lemnade Ryssland hopp om hela Finlands eröfring.

Då nu ingen möjlighet var, att längre föda arméen uti dess station nära Kymene ström, beslöts uti krigsrådet, att marschera till Borgå. Der fick grefve Lewenhaupt en express från konungen och Rådet, med skarpa förebråelser och uttrycklig befallning, att fatta stånd och gifva batalj. I anledning häraf blefvo ordres gifna till arméen. Generalen lät de finska regementena träda under gevär, förehöll dem, uti ett bevekande tal, deras skyldighet och trohet emot konung och fosterland, och äskade deras löfte, att de ej skulle förrymma deras fanor; det de ock gåfvo. Detta hade ock den verkan, att under flere dagars förlopp, arméen der qvarstod, ingen man rymde.

Arméen var mycket försvagad genom sjukdom. Mest ...uka dogo af vanskötsel. Arméen hade intet fält-...al och var då ingen resource det att inrätta. Arméen ... intet halfva behofvet af officerare; hvad intet riks-...allelsen hade borttagit, var med sjukdom behäftad; ...uti Lifregementet, bestående af 12 sqvadroner, var

jag sjelf sjunde subaltern-officern, som var i stånd att göra tjenst.

Här fick arméen en liten förfriskning, genom det att en svensk fregatt uppbringade ett ryskt fartyg lastadt med vin, socker och specerier. Detta var svenska sjömaktens enda seger under detta krig.

Som indisciplinen hade rotat sig i arméen, så blef ock detta vin omåttligen användt och gaf anledning till oordningar, hvaribland 2:ne löjtnanter af Lifregementet, baronerne Silfverhjelm och Yxkull med flere togo sig, under dryckenskap, det oråd före, att rida utur lägret nattetid, smyga sig förbi fältposterne och sedan attaquera dem med pistolskott. Larm sköts uti lägret; arméen ryckte i gevär och stod hela natten, inpå morgonen, tilldess man inhemtat orsaken. Grefve Lewenhaupt, som alltid följde ett mildt hjertas drift, beifrade det icke.

Ryska arméen — som allt sedan Fredrikshamns-reträtten följde efter den svenska, utan att oroa henne, hållande sig alltid på 2 à 3 dagsmarschers afstånd och sändande detachementer, mest af lätta trupper, att intaga de öfvergifna delar af Finland — gjorde ej mera anstalt att attaquera den svenska arméen vid Borgå, än denna att attaquera ryssarne, ehuru svenska arméens ställning vid sistnämnda stad var fienden till förmån, i det att höjderna, som kommenderade svenska fältet, var på fiendens sida, öster om Borgå-ån.

Sedan arméen der flera dagar fruktlöst förtärt sin subsistence, och många ogrundade tidningar inlupit om ryska truppers rörelser, att afskära arméen tillgångarne från Helsingforss, beslöts i krigsrådet, att marschera till Helsingemalm. Så snart detta beslut blef kunnigt, började finska soldaternes desertion med mera häftighet än någonsin.

Arméen tågade till Helsingemalm och intog ett nog fördelaktigt läger, i det att detsamma af fienden ej annorlunda nalkas kunde, än genom skogsdéfiléer och att till Helsingforss, öfver Broberget, var betäckt och stads magasiner så nära, att man med lätthet e[illegible] försel. Domarbyån betäckte arméens venstra [illegible] hafvet den högra.

Efter få dagars kampering anlände en rymmare på min fältpost. Det var en ung liffländsk adelsman, som var page hos Knäs Dolgurucky. Jag förde honom till generalen, sedan jag var aflöst. Han berättade, att fältmarskalk Lascy, tillika med generalerne Keith och Löwendahl, och några flere voro i anmarsch med 5 à 6,000 man, att recognoscera svenska arméen och taga vägen till Helsinge kyrkoby.

Här var tillfälle att något göra, som väl icke hade varit decisift, men tjenade till arméens heder och uppmuntran; men tiden förhalades med rådplägning och krigskonselj. Kl. 2 e. m. ryckte ryssarne på fältet uti bataljordning, vid Helsinge kyrkoby, som låg ¼ mil framom svenska arméens venstra flygel. Grefve Lewenhaupt och general Didron ryckte då, med Westgötha och Smålands kavalleri-regementen emot ryssarne. Ingendera attaquerade, och föreföll här intet annat, än en husar-skärmytsel, der å båda sidor några blesserades och få dödades: på de svenskes sida blef regements-qvartermästaren baron Strömfelt dödad. Emot aftonen aftågade fältmarskalk Lascy i god ordning, utan att bli oroad i sin reträtt.

Dagen derefter uppkom åter den vanliga fruktan att blifva tournerad och att Helsingforss stod i fara. Så vida denna stad var en öppen ort, utan besättning, och att fienden kunde, betäckt af Domarby-ån, komma den vägen, på nog kort tid, till Helsingforss, bakom arméen, utan fara, så var tvehågsenheten härom icke ogrundad.

Det beslöts för den skull i krigsrådet, att öfvergifva Helsingemalms-lägret. General-qvartermästaren öfverste Eggers föreslog ett läger vid Domarby, som efter hans beskrifning var inexpugnabelt och tillika innefattade säkerhet för Helsingforss. Tvenne broar slogos öfver Domarby-ån; arméen bröt genast upp och intog detta läger nattetiden. Bron vid Broberget, på stora landsvägen till Helsingforss, ..fbränd och förstörd.

.. torde hafva varit rådligare, att behålla detta läger ..ed ett starkt detachement infanteri besätta Helsing- och der uppkasta ett retranchement, samt detsamma ..dera och bestycka. Afståndet var ej längre från

Helsingemalm, än att man det hade kunnat, efter omständigheterna, från detta lägret, förstärka och soutenera.

Dagen efter svenska arméens afmarsch, ryckte ryska arméen in i dess läger på Helsingemalm; då båda arméerna stodo hvarandra så nära, att de kunde räkna tälten och höra trumslagen. Strömmen skiljde dem från hvarandra. Svenska arméens position var högst äfventyrlig. Lägerplatsen stod i en däld; hela fronten kommenderad af höjder inom 3->gt kanonskotthåll. Dessa höjder innehades af ryssarne och det angifna starka lägret var det otjenligaste som någonsin utses kunde. General Lewenhaupt beslöt då genast att öfvergifva detsamma; men svårigheten var, att komma derutur. Att attaquera ryssarne var ogörligt. Lägret var med skog kringslutet och ingen annan väg till den så kallade Helsinge kampen framför staden, än en smal ridväg.

En stark kommendering infanteri blef genast använd att upphugga och rödja väg till Helsinge kamp. Detta blef skyndsamt verkställdt. Efter 24 timmars stånd uti Domarbylägret, bröt arméen upp nattetid och tågade till Helsingforss. Det mesta kavalleriet blef vid avantgardet; men som en i hast upphuggen väg var besvärlig, gick marschen nog långsamt.

Så snart ryssarne voro komna uti Helsingemalms-lägret, började de att anlägga batterier, till svenska lägrets beskjutande. Ehuru svenska marschen påskyndades, kunde dock intet infanteriet defilera utur lägret, medan natten varade. Lycka var, att en tjock dimma skylde svenska lägret; men när den föll, på morgonstunden, började en häftig kanonad af ryska batterierna, som af svenska fältartilleriet, med lika häftighet besvarades. Kapten August Ehrensvärd af artilleriet hade ett batteri af 4 kanoner på en liten kulle, midt emot det ryska starkaste batteriet, af 6-&#x16;ga kanoner, hvilka han demonterade.

Svenska infanteriet aftågade långsamt och i god ordning, under kanonaden. Grefve Lewenhaupt och Bousquet voro vid arrière-gardet. Den förre, som l… den dagen, att se lifvets slut, posterade sig midt e… ryskt batteri helt ensam, och väntade der för… önskad kula, intill dess den sista truppen afma…

Gardet och Westerbottens regemente förlorade det mesta folket, genom fiendens kanoneld.

Hela arméen ryckte in uti lägret på Helsingekampen. Detta lägerställe har naturen gjort starkt. Positionen är en kringfluten halfö, hvars ingångsfält kan besättas med en linie af 5 à 6,000 mans styrka. Alla bergshöjderna, som kommendera fältet, ligga inom försvarslinien; för öfrigt är kamperings-terrängen något trång.

Svenska galère-eskadern retirerade sig ock till Helsingforss, utan särdeles nödvändighet, och svenska flottan kryssade utanför Helsingforss hamn.

Fältmarskalk Lascy inneslöt svenska arméen uti Helsingekamp. Lemnade en liten corps på Helsingemalmen att bevaka Brobergsvägen, och kamperade med hela arméen en mil från svenska lägret, på stora landsvägen, som kommunicerar med vestra delen af Finland och Åbo. Sjön var endast öppen för svenska arméen.

Grefve Lewenhaupt smickrade sig med det lätta hopp, att kunna hålla denna position till vintern, då ryssarne oundvikligen måste öfvergifva deras ställning och draga sig tillbaka, emedan det ej blef möjligt att etablera sig uti vinterqvarter uti Finland och lemna en fiendtlig corps d'armée samlad bakom sig på strandvägen; den der kunde från Sverige förstärkas. På den grunden byggde han sina dispositioner och reste till amiral Falkengren på galère-eskadern, med general Buddenbrock, att concertera hvad till arméens understöd företagas skulle. Detta skedde dagen efter dess ankomst till Helsingforss.

Medan generalen var borta samlade sig mest alla officerare af arméen uti Helsingforss, genom ett sammangaddadt uppbud vid korum morgonstunden. Denna hop liknade ett bonde-plenum. Major Edenhjelm af Smålands kavalleri var ordförande och kapten Hercules vid Södermanlänningarne agerade Demostenes. Under mycket buller, svordom och [illegible] öfverlades och påstods, att grefve Lewenhaupt och [illegible]l Buddenbrock skulle mista befälet och arresteras; [illegible]néens befäl skulle uppdragas general Didron och att [illegible]n skulle kapitulera och gå hem åt Sverige. Jag vå[illegible]öra inkast häremot och åberopade lag och krigs-

artiklar, trohet, skyldighet och heder; men blef af ett så häftigt hot emotsagd, att jag lemnade, med försigtighet, fältet åt dessa patrioter.

Jag uppletade genast envoyén baron v. Nolken och bad honom resa till general Lewenhaupt på galèrerne, att avertera honom. Jag averterade äfven general Bousquet, som kommenderade i staden. Derpå kom general Lewenhaupt med Buddenbrock, amiral Falkengren och en samling adjutanter och officerare från galèrerne; besökte denna för rikets och arméens ära samlade flock och skingrade dem, dock utan att arrestera eller låta näpsa någon.

Arméen hade här tillräcklig magasins-proviant; men officerare och deras betjening ledo nöd. Värmen uti Augusti månad, ett elakt dricksvatten och beständig salt spis, alstrade skörbjugg, rötfebrar och rödsot. De sjukes antal ökades i stor mängd. Med knapp tillgång på läkemedel, sköttes de sjuka under tält, utan halm och med kokta ärter och härsket fläsk, salt kött eller sill till föda. Döden skördade de flesta sjuka.

Fourage-magasinerna voro otillräckliga, hvarföre ock generalen lät befalla, att alla trosshästar, största delen af artilleri-hästar och hela infanteristatens hästar och klippare skulle drifvas utur lägret, öfver till fienden, dem kossackerne och kalmuckerne med begärlighet annammade. Detta oaktadt kunde kavalleriet icke med en svag ration hafra om dygnet underhållas. Så länge något granris uti backarne var att tillgå, blef den hackad och till hästarnes föda använd; men derpå var icke heller tillgång, ty utom lägerstället var omkring Helsingforss mest kala klippor, så att hästarne, drifna af hunger, förtärde sina krubbstreck, krubbpålar och åto upp lädret å hvarandras sadlar, om de ej bevakades. De voro så utmattade, att om på fältvakterna man satt till häst mer än ½ timma, dignade kreat[illegible] under ryttaren. Fältvakterne voro för den skull [illegible] blottställde för den oräkneliga mängd kossac[illegible] och kalmucker, som beständigt svärmade omk[illegible] hvarföre ock generalen blef föranlåten, att etabler[illegible] af fältkanoner vid fältposterne, till deras freda[illegible]

För att bli närmare underrättad om ryssarnes position och anstalter, utsände general Lewenhaupt major Schauman med ett kommando utsökta hästar af Lifdragonerne. Major Schauman, som kände landet, stötte på en stor corps kossacker, den han attaquerade, sprängde och nedergjorde. Han förföljde dem in uti ett moras, der deras anförare dödades. Denne mans rika klädebonad, med kejsarinnans porträtt på en guldked omkring halsen, förmådde att man förde den döda kroppen till högqvarteret, der han ock var okänd. Kort derefter kom en från fältmarskalk Lascy utsänd trumpetare med bref och några kossack-domestiquer, som igenkände deras herre, general Krasnachoff, anförare och kommenderande för alla kossacker, en mycket aktad man uti Ryssland, för sina bedrifter uti Frankrike och under de tartariska krigen. Hans lik begärdes, blef utlevereradt och begrofs af ryssarne med mycken pomp och allmän saknad.

Arméen var orolig, och oroad af några falska alerter; nedslagen af fruktan att gå uti rysk fångenskap. Då ankom en fregatt, ifrån Stockholm med general-adjutanten baron Kaulbars, hvilken medförde generalerne Lewenhaupts och Buddenbrocks rappel och ordres, att med samma fregatt afgå till Stockholm. Ett annat bref uppdrog arméens befäl till general-löjtnant Bousquet. Denne man var gammal, samt för sin tapperhet och trohet känd och aktad, allt sedan konung Carls tid. Han emottog med vedervilja ett befäl, der ingen ära var att hemta.

Under de få dagar han det förde, blef han oroad af beskickningar från regementena om nödvändigheten att frälsa arméen genom en kapitulation. En stor hop officerare trädde ock tillsammans och öfverlade om kapitulationsvilkoren, generalen ovetande.

Tvifvelsutan har denna arméens disposition till dag-...ande kommit till fältmarskalken Lascys kunskap, eme... han, under samma tid, genom bref förnyade kapitula...s-anbudet.

...ältmarskalk Lascy hade nemligen redan den 17 Augusti ... sin general-adjutant Bestucheff till grefve Lewenhaupt ... berättelse om Nyslotts öfvergång och proposition om

kapitulation. Efter hållet krigsråd begärdes stillestånd på 2 à 3 veckor, till en kurirs återkomst från konungen i Sverige, hvarpå intet svar följde.

General Bousquet kommitterade general-majoren och general-krigskommissarien baron Fabian Wrede, öfverstelöjtnanten af gardet baron Fredrik Sparre och majoren af Westgötha kavalleri grefve Adam Horn, att med ryska fältmarskalken handla om kapitulation. Dessa herrar fingo ingen instruktion och inga ordres att vilkoren utstaka eller påstå. De inställde sig uti ryska högqvarteret och måste antaga hvad fältmarskalken Lascy behagade; nemligen:

Svenska arméen fick fritt, med gevär och utrustning, och under fältmarskalk Lascys pass aftåga sjöledes till Sverige;

Kavalleriet skulle tåga landvägen, under eskort, till Österbotten och med nödig förplägning;

De finska regementena fingo fritt val att gå till Sverige eller sträcka geväret och bli under rysk lydno;

Så mycket af lifsmedel, som arméen behöfde till sin transport, fick hemtas utur Helsingforss' magasiner; resten skulle utlevereras till ryska fältkommissariatet;

Hela svenska fältartilleriet, med all befintlig krigsammunition, skulle till ryska artilleri-officerare utlemnas.

Denna kapitulation undertecknades den 24 Augusti 1742.

Om ett nesligare fälttågs utgång bär svenska historien intet vittne. Den som ej har sig omständigheterna bekant, bör finna otroligt att, med öfverlägsen styrka i Östersjön, inom något mera än 2 månaders förlopp, en armée af några tjugu tusende mans styrka kunde förloras, och hela hertigdömet Finland, som, efter den olyckliga bataljen vid Pultava, då Sverige fast ingen krigsmakt egde och af Danmark tillika antastades, likvisst i flere år försvar
generalerne Lybecker och Armfelt med finska bön
en handfull reguliert manskap, emot hela ryska m

Här ligger i öppen dag, hvad okunnighet, ...
indisciplin och olydnad, jemte factioner, kunna åstad...

Här fick Sverige den erfarenhet, att när frihets-konstitutionen sträcker sig längre än öfver lagstiftning, ära, lif och egendoms beskydd, så upphörer verkan af all sammanhängande befallningskraft och der den saknas, kan intet med framgång företagas, till rikens heder och tillväxt.

En menighets regering fördelar sig alltid uti flockar, och när partisammansättningen har fritt utrymme öfver alla ämnen, så blifva de bästa planer och företaganden afskurna och förstörda af det sist rådande partiet. Allt uppoffras till egen nytta, agg och hämnd, utan aktning för nytta och fädernesland.

Finska dragonerne och infanteriet förklarade, att de ville blifva qvar i Finland, under ryska kejsarinnans lydno. De sträckte gevär, fanor och standarer och aflade trohetsed, uti svenska arméens närvaro; de flesta officerare följde med arméen till Sverige.

General Freudenfelt kommenderade svenska kavalleriet och tågade med detsamma till Österbotten. Infanteriet med generalitetet o. s. v. gick sjöledes inomskärs, med pass till Stockholm.

Galèrerne skyndade ock hem, ehuru de icke uti kapitulationen voro inbegripna. En beständig motvind uppehöll grefve Lewenhaupts fregatt och hela transporten, intill medio af Oktober, uti Ålandsskären och de sista fartyg hunno ej svenska hamnar förr än i November. Otroligt mycket folk af arméen dog under transporten. Tvenne galèrer strandade vid Såttungarne i Ålands skärgård.

Utpå Ålands haf proponerades generalen (Lewenhaupt) af dess adjutanter, hvaribland voro baron Ulrik Scheffer, såsom hufvudman, att bemästra sig fregatten och segla till Danzig, att sätta generalen på fri fot, emedan de förutsågo, hvad honom förestod; men han vägrade det på philosofiska der.

…neralerne Lewenhaupt och Buddenbrock landstego …arusund; togo skjutshästar och redo till Stockholm. …sta gästgifvaregård funno de före sig öfverste Saltza,

som arresterade och förde dem till deras qvarter uti staden; der de, med poster för dörrar och fönster, och en officer, dagligen bevakades.

Denna arrestering skedde på rikets ständers sekreta utskotts tillstyrkan. De blefvo ställde för general-krigsrätt under ransakning och dom. Kort derefter blef öfverste Fröberg ock arresterad.

5:e Kapitlet.

1742—43 årens riksdag. — Hattarnes bekymmersamma ställning. — Baron Ungern-Sternberg blir landtmarskalk. — Hans lynne och egenskaper. — Hans tal vid riksdagens öppnande. — Förföljelser mot hattarne hota. — Deras skicklighet att förhala tiden till arméens återkomst. — Rättegången emot Lewenhaupt och Buddenbrock börjar. — Frågan om thronföljarevalet. — De olika kandidaterne. Rådet hotas med afsättning. — Grefve Gyllenborg begagnar sig af thronföljarevalet såsom medel att afvärja stormen. — Hertig Carl Petter Ulrik af Holstein väljes inom alla riksstånden. Erbjudes svenska thronföljden. Afslår densamma. — Misslyckade fredsnegotiationer. — Danmark värfvar sig ett parti. — Intriger härom. — Ständerna besluta att thronföljarevalet skall sammanhänga med fredsnegotiationerna. — Resning af allmogen i Dalarne förberedes af Danmark. — Krigsrörelserna mot Ryssland. — General Freudenfelts tappra försvar af Österbotten. — Huru rättegången föres mot de fängslade generalerne. — Förberedelser göras att befria grefve Lewenhaupt. — Han vägrar lemna sitt fängelse. — Kongress på Åland för freds afslutande med Ryssland. — Rustningar för att öppna 1743 års fälttåg. — Myteri bland expeditionstrupperna till Åland. — Ryssarne fördrifvas från Åland. — Amiral Falkengrens beteende med galère-flottan. — Generalerne Lewenhaupt och Buddenbrock dömas till döden. — Domen öfver de öfriga anklagade finska befälhafvarne. — Reflexioner dervid. — Dalupproret underblåses af danska regeringen. — Ultimatum till Ryssland. — Danska kronprinsen förklaras, af de ofrälse stånden, eventuelt såsom svensk thronföljare. — Hattpartiet inom borgare och adel förena sig om att omintetgöra borgareståndets beslut i detta afseende. — Tillståndet vid hofvet, uti hufvudstaden och bland ständerna. — Dalupproret utbryter. — Dalhopens marsch mot hufvudstaden. — Deputerade från ständerna söka förgäfves bringa de upproriske till lydnad. — Sinnesstämningen bland trupperne i hufvudstaden. — Dalhopen ankommer till Stäket. — Militära anordningar att hindra den inkomma till hufvudstaden. — Freden med Ryssland förkunnas. — Konungen rider mot Dalhopen den 20 Juni och samtalar med den. — De upproriska framställa sina ordringar inför konungen uti sittande råd. — Dalhopen tränger sig genom trupperne och inqvarterar sig i hufvudstaden. — Förskräckelsen vid hofvet och i staden. — Stockholms garnison förstärkes. — Galère-flottan ankommer. — Anstalter till försvar. — Major Wrangel, de upproriskes verklige anförare, uppvaktar konungen, spisar middag på hofvet och qvarhålles. — Trupperne ordnas, för att anfalla de upproriske. — Konungen uppskjuter anfallet. — Dalkarlarne börja fiendtligheterna. — Trupperna vägra skjuta på Dalkarlarne. — Dalhopen anfalles af en sqvadron och skingras genom 2 kanonskott, och Elfsborgs regementes gevärseld. — Konungen, färdig att lemna hufvudstaden, får rapport om de upproriskes skingrande. — Förlusterna å ömse sidor.

å snart riksdagskallelsen vardt utfärdad, värfvades, pluralitetens sammansättning, med all ifver, så af hatt- mösspartiet; men med olika framgång. Kriget, hattarverk, var, af goda skäl, förhatligt uti nationen. Grefve aupt, af hvilken de hemtat styrka, var nu blifven

ett bekymmersamt försvarsämne. Riksrådet grefve Gyllenborg, som intill krigets början agerat offensivt emot förra ministèren och mössorna, stod nu sjelf till ansvar inför den flock af nationen, som varit af honom och hattarne undertryckt. Allmänna missnöjet, så bland stånd som stater, verkade uti alla provinser vidriga val af mössor till riksdagsledamöter. Pluraliteten förklarade sig öfverallt emot ministèrens önskan och afseenden.

Öfverste-löjtnanten baron von Ungern-Sternberg, en af gamla ministèrens starkaste förespråkare och ifrigaste mössa, blef vald till landtmarskalk med en oväntad röstpluralitet. Oeftertänksamheten hos mössornas hufvudmän verkade, att de mindre bevakade preste-, borgare- och bondeståndens sammansättning; hvaraf hände, att grefve Gyllenborg behöll uti dessa stånd någon influence och motvigt.

Landtmarskalken hade, uti sina ungdomsår, ej blifvit undervist uti studier; saknade ock nu de kunskaper, som dess innehafvande embete äskade. Han hade vunnit anseende bland adeln, genom en häftig och dristig talegåfva, men mindre städad och grundlig, än tjenlig att reta och uppelda sinnena. Ifver och häftighet utmärkte hans lynne. Han var alltid den förste, att tända elden bland adeln och i alla saker; men ock den förste, att bära vatten till dess släckande. I öfrigt en ärlig man, men styrd af fördomar. Han öppnade riksdagen med ett tal inför thronen, på adelns vägnar, deri han parafraserade grefve Tessins hållna landtmarskalkstal vid 1737 års riksdag. Han nyttjade samma ord och uttryck, men uti en satirisk mening och till helt annan bemärkelse. Grefve Tessin var då hemkommen och hade intagit sitt rådsembete, som honom år 1741 af konung och ständer blef uppdraget.

Landtmarskalken, de afsatta riksråderne och mössorna hotade ministèren och hattarne med förföljelser och undergång. Intet mindre omtalades, än att taga grefve Carl Gyllenborgs och allas deras hufvuden, som varit
till kriget. Hade de mindre hotat och nyttjat plu
ifver, innan arméen hemkom från Finland, hva
från Augusti till Oktober månad lemnade ful
rymme, så torde många hufvuden blifvit afhug

Riksrådet. grefve Carl Gyllenborg med hattarnes anförare, insågo faran; men öfverlägsen uti insigter, driftigare och försigtigare uti utöfning och mera kunniga om menighetens lynne, framkastade de bland ständerne brydsamma ämnen till öfverläggning uti krigs- och politiska ärenden; förhalande tiden och uttröttande landtmarskalken med vidlyftiga debatter och voteringar, ehuru på Riddarhuset, bestående af 700 adelsmän, hattarne ej kunde sammanfoga mer än några och sjuttio röster — så att ministéren och hattarne vunno tiden och arméens hemkomst, genom hvilken de fingo en ansenlig förstärkning.

De olycklige generalernes öde fäste all uppmärksamhet. Konungen hade nämnt till general-krigsrätten sådane ledamöter, som ej vore kände hysa vänskap för grefve Lewenhaupt och Buddenbrock. Några general-krigsrättens ensidigheter uti början af processen, förmådde grefve Lewenhaupt och hans vänner yrka, att af en riksens ständers kommission blifva dömd, under förevändning, att hans förhållanden vid arméen varit invecklade uti politiska hemligheter, som ej en general-krigsrätt var kompetent att handtera. Detta var ett groft misstag af grefve Lewenhaupt och dess tillgifne. Hvad förmån kunde väl väntas af en domstol utan ansvar, som skulle väljas ur en pluralitet, hvilken var sammankommen, för att hämnas. Långt förmånligare hade varit, att dömas uti en rätt, som hade en lag att döma efter och der godtycke ej gälla kunde, och öfver hvilken dom appelation egde rum till rådkammaren, såsom högsta instans.

Begäran blef bifallen. Riksens ständer nämnde ledamöter af alla fyra stånden till denna kommission: alla utsökta mössor, på två när, hvaribland voro öfversten baron Gustaf Hamilton, en mycket ärlig, men oskicklig domare. [illegible]itie-kansleren baron Silfverskjöld blef förordnad till [illegible]; men som denne man fick här ett för honom nytt [illegible] alldeles okändt militäriskt ämne att sköta, det han [illegible] tillhjelp ej förmådde utreda, så öfvertalades general-[illegible]rmästaren Lagercrantz, som ännu satt i häkte, odömd [illegible] förhållande vid ryska hofvet, att sammansmida li-

bellen mot grefve Lewenhaupt och Buddenbrock, hvaremot han sattes på fri fot och dess process upphörde.

Successionsfrågan, den alla sågo förestå, var af alla fruktad och undveks uti alla riksens ständers öfverläggningar. En uti slutet af Oktober utkommen upplaga af Calmar-unionsafhandlingen, hvilken, utan att någon visste hvarifrån den var kommen, fanns på alla källare, kaffehus, krogar och kringspridd öfver hela riket, uppväckte intet bekymmer, utan lästes med löje, såsom ett foster af forntidens blindhet och enfaldighet.

Grefve Gyllenborg och hattarne, understödde af Frankrike, värfvade för hertig Christian af Zweybrücken, men utan särdeles framgång, ehuru Frankrike hade negotierat med Danmark om biträde till denne hertigs upphöjelse på svenska thronen; hvartill Danmark, i fruktan för det holsteinska husets upphöjelse, hade lofvat att använda alla krafter, och i detta afseende sända en extraordinarie ambassad. Baron Berkentin kom ock uti detta värf, under förevändning att aflägga condoléance öfver drottning Ulrikas död.

Holsteinska husets minister, baron Pechlin, arbetade i mjugg med sina gamla vänner på holsteinska husets intresse, hvars medhållare uti begge partierne var större än man förmodade.

England, ehuru det var stadt uti krig med Frankrike och Spanien, befallte sin minister i Stockholm understödja hessiska huset eller ock, om någon möjlighet vore, vända nationens tankar på hertigen af Cumberland, konung Georg II:s son; men hufvudsakligen bearbeta svenska ministèrens förändring och afbryta förbundet mellan Sverige och Frankrike med mera. Engelska premier-ministerns mylord Carterets plan blef uppvist uti alla hatt-klubbar; såsom den der blifvit uppsnappad af holsteinska envoyéns äld Carl Fredrik Pechlin. Det förmentes dock af an denna plan var af grefve Gyllenborg uppdiktad, att sk. och egga allmänheten emot England. Denna uppt kade ock till sitt ändamål.

Konung Fredrik arbetade, så mycket hans år och omständigheter medgåfvo, för sin brorson; men konjunkturen var honom vidrig och hans parti det svagaste.

Ändtligen utkläckte sekreta utskottet sina remarquer öfver Carl Gyllenborgs och Rådets förhållande. Dessa anmärkningar voro nog skarpa och betecknade ett alfvarsamt uppsåt, att skilja hattarne från ministèren och riksstyrelsen. Ehuru hattarne ansenligen förstärkt sig på Riddarhuset genom arméens återkomst och genom de penningeunderstöd fransyska ambassadören marquis de Lanmary använde till partiets förstärkande, stod styrkan på mössornas sida.

Grefve Gyllenborg och hattarnes anförare insågo, att om ej snart ett vigtigare ämne förekom, vore deras fall ej att undvika. Det undföll dem icke, att hvilkendera först bemästrade sig successionsfrågan, den skulle ock ge tonen uti riksdagen, och att så länge hattarnes sinnen voro delade emellan pfaltziska och holsteinska husen, var ingen uppkomst att vänta.

För den skull fattades det beslut, att för en kort tid förena sig med holsteinska partiet och utnämna hertigen af Holstein till thronföljare uti Sverige. Han var då hos sin moster, kejsarinnan, i Ryssland. Men vid denna öfverenskommelse gjordes det vilkor, att om hertigen afsade sig svenska thronen, skulle ock alla holsteinare förena sig med zweybrückiska partiet. Detta aftalades.

Grefve Gyllenborg hade säker underrättelse, att hertigen bereddes till grekiska religionens antagande, hvarefter han skulle proklameras till storfurste öfver Ryssland. I följe häraf blef, genom detta aftal och bifall, hertigen af Holstein, prinsen af Hessen och hertigen af Cumberland uteslutne från valet, emedan de två sednare voro reformerte till religionen, hvaremot hertigen af Zweybrücken var född och uppfödd lutheran.

Skyndsammast, samt utan konungens och landtmarskal-
... minsta kunskap, framgaf på Riddarhuset öfversten
...n Henrik Wrede ett memorial, det han kommunicerade
alla stånd; uti hvilket proponerades, att rikets ständer
... taga måtte, det ingen furste kunde komma i fråga
...onföljare, som icke vore infödd uti den lutherska

evangeliska religionen. Detta lades på bordet hos Ridderskapet och adeln; men fick icke allenast bifall uti bondeståndet, utan blef ock der genast beslutadt, att hertig Carl Petter Ulrik af Holstein skulle utkoras till thronföljare. Preste- och borgareständen skyndade sig att följa deras efterdöme. Ingen ville vara den sista; saken var så anlagd. Landtmarskalken och mössornas hufvudmän vågade ej sätta sig häremot; bandet var för starkt och saken blef utan deliberation och omröstning stadfäst. Ifrån denna stund återvunno hattarne en jemnvigt mot mössorna uti ståndens plena; men de hade dock emot sig sekreta utskottet och alla deputationer, der alla ärenden utarbetades och der mössorna egde en märklig öfvervigt.

Åt Kongl. Maj:t blef öfverlemnadt sättet, att låta frambära detta bud till hertigen, den valde throföljaren. Dertill utnämndes landshöfdingen grefve Nils Bonde, holsteinska konferens-rådet baron Carl Otto Hamilton, samt kammarherren och kanslijunkaren baron Carl Scheffer. Dessa herrar fingo tillika en hemlig instruktion, att öppna en fredsunderhandling.

De anlände uti December månad till Petersburg; men blefvo der med vakt under bevakning tagne, till repressalie för hvad sig tilldragit uti Stockholm 1719 med grefve Osterman. De fingo företräde hos kejsarinnan och hertigen. De framburo deras ärende, blefvo med vänlighet af de kejserliga personerne bemötte; men fingo det svar, att hertigen icke kunde antaga svenska kronan, emedan han redan var proklamerad storfurste öfver Ryssland och antagit grekiska religionen.

De svenska utskickade hade, under deras vistande vid ryska hofvet, några konferenser med ryska premier-ministern grefve Bestucheff, men utan framgång. De afspisades med komplimenter och presenter, samt kejsarinnans höfliga afslag och deklaration, att hon på intet sätt ämnade blanda sig uti Sveriges successionsval, såsom varande en stique affaire, den en sjelfständig nation allena till efter sitt intresse besörja.

Konungen af Danmark, som väl visste, att he. Holstein ej kunde antaga anbudet, nyttjade tiden

ska sändebudens resa och vistande vid ryska hofvet, till att sammangadda ett parti, till upplifvande af Calmare-unionen. Ambassadören Berkentin lade all vinning, att förekomma det successionsvalet ej måtte komma i fråga, sedan storfurstens renonciation af svenska kronan blef kunnig i Stockholm. Han använde dertill de korruptionsmedel, som danska hofvet honom sändt hade.

Fransyska ambassadören och hattarne föreställde Danmark origtigheten af denna plan, hvarigenom hända kunde, att slutligen allas sinnen vände sig till närmaste fränden af holsteinska huset, hvilket ej vore med Danmarks intresse passande och hvarigenom både den ryska och den svenska thronen blefvo intagne af holsteinska huset, som egde vigtiga tvisteämnen med Danmark. Det påyrkades att skyndsamt förena pluraliten till hertigens af Zweybrücken utväljande och fullborda dess projekterade giftermål med konungens af Danmark äldsta dotter. Danska ambassadören ställde sig öfvertygad, lofvade öfversända dessa föreställningar och begära häröfver ordres; men fortfor icke dess mindre att värfva anhängare för kronprinsen af Danmark. Danska envoyén general Grünner, som ock var i Stockholm och der hade flere vänner och bekantskaper än ambassadören, biträdde honom med mycken framgång och hade vunnit på sin sida flere betydande personer, hvaribland voro generalerne Düring, grefve Dohna, öfverståthållaren baron Fuchs, amiral Ridderstolpe och tvenne öfverstar baroner Löwen.

Envoyén baron Pechlin hade ock börjat sammansätta ett nytt parti för hertig Adolf Fredrik, biskop af Lübeck, administrator af hertigdömet Holstein, hvilken ock hade sändt till Stockholm, såsom sin envoyé, en baron Buchwald.

Konung Fredrik och England hoppades ock, att genom den uppkomna tvehogsenheten, kunna befordra sina in-[illegible]en.

[illegible]ti alla dessa sammansättningar funnos många, som, [illegible]rrättade att danska ambassadören egde att disponera [illegible]000 riksdaler till sitt värfs utförande, gjorde sig räk-[illegible]på dessa korruptionsmedel, och för den skull icke

funno deras fördel, att genom skyndsamt val, stämma denna ansenliga och förmenta rikedomskälla.

Grefve Gyllenborg och hattarne sågo deras partis tankar nog spridda och i aftagande. De förenade sig derom, att forcera valet för hertigen af Zweybrücken och derest det misslyckades, gemensamt sammanslå sig med holsteinska partiet, till förmån för hertig Adolf Fredrik, hvarigenom de behöllo deras styrka på ett eller annat sätt.

I följe häraf proponerades hos ridderskapet och adeln, uti Mars månad, att utsätta genast en dag till thronföljarens utväljande. Detta blef mycket debatteradt; danska, holsteinska, hessiska och engelska anhängarne satte sig häremot. Man skred till votering, och blef propositionen afslagen, dock med nog svag pluralitet. Det samma hände uti de tre öfriga stånden.

Dagen derefter förenade sig hela det zweybrückiska partiet och hattarne med holsteinska fraktionen. Sekreta utskottet kom ock in till plena med ett betänkande af innehåll, att successions-intresset borde med ryska fredsunderhandlingen sammanbindas, hvilket indirekt designerade hertig Adolf Fredrik såsom thronföljare.

Danska sändebuden blefvo häröfver mycket bestörte och använde all möjlig flit att förmå hattarne, tillika med deras anhang, sätta sig häremot; men förgäfves. Löften, penningar och äfven hot användes fruktlöst: betänkandet blef af alla stånd bifallet.

Under en ordvexling på hofvet mellan mig och grefve Rantzau, som var dansk ambassad-kavaljer, och då jag, med goda skäl, sökte öfvertyga honom, att ingen ärligt sinnad svensk kunde förmås, att göra sitt fosterland till en provins under Danmark, som Norrige nu vore, och återföra svenska folkets öde under Christian II:s bödelsvärd, svarade han mig, att jag skulle se mig före, emedan sådana ord kunde kosta hufvudet. Jag svarade, att till det ..
skulle hans konung först ega min värja, innan han
mitt hufvud, och den torde icke så lätt stå att ..
Generalen Fabian Wrede stod så nära, att han hör..
samtal och kringförde det öfverallt, hvilket ..

bittert rykte emot Danmarks intressen, besynnerligen bland ridderskapet och adeln.

Danska sändebuden, som väl insågo, huru svårt det skulle blifva, att förmå riksens ständer till danska kronprinsens utväljande, sedan successionen var blefven vidhängande fredsunderhandlingen med Ryssland, då ständerna högst längtade efter freden, och som var riket så angelägen — vände all sin omtanka derpå, att genom en resning hos allmogen i Dalarne och flere andra provinser, tvinga riksens ständer och konungen till danska väldets antagande. De hade redan uti Januari månad vunnit major Wrangel af Dalregementet, tillika med några andra officerare. Denne Wrangel var för sin tapperhet känd allt sedan konung Carl XII:s krig; han hade förhållit sig på ett hedrande sätt uti actionen vid Willmanstrand; hade vid hemkomsten utur fångenskapen begärt befordran, men blifvit afslagen och ville hämnas. Denne man, understödd utaf danska penningar, vistades då uti Dalarne och lade grunden till det uppror, som sedan med så mycken häftighet utbrast.

Under alla dessa hvälfningar och riksdagsintriger bemästrade sig ryssarne hela Åland, hvars skärgård svenska galère-eskadern genomseglade året förut, utan att eftersinna angelägenheten att försäkra sig dessa öar, mellan hvilka fienden nalkades svenska skärgården och residenset.

General Freudenfelt åter, som förde öfverlefvorna af svenska kavalleriet, enligt kapitulationen, norr om Bottniska viken, till Sverige, fattade posto uti Wasa och på Österbottens gräns. Hans rytteri var mest oberidet, och kunde ej mer än tre små sqvadroner sättas till häst. Icke dess mindre formerade han, af oberidna ryttare och sitt svaga kavalleri, jemte några rekryter af Österbottens infanteri-indelning, en liten corps, med hvilken han hela ...tern försvarade Österbotten emot ryssarnes täta anfall.
... anhöll om förstärkning, men årstiden hindrade det.
... korresponderade med landshöfdingen uti Westerbotten,
...ndsättning af Westerbottens regemente med flera för-
...anstalter och behofver, som på första öppet vatten
... honom tillsändas öfver Qvarken; men som verk-

ställigheten häraf var senfärdig och ej svarade emot general Freudenfelts activitet, så reste han på ett fartyg öfver till Umeå, att påskynda anstalterna; men blef af storm öfverfallen och förgicks med sitt fartyg uti drif-isen, som hopade sig uti Bottniska viken. Öfverste Palmstruch tog befälet uti Österbotten efter honom, och öfvergaf denna provins, retirerande sig till Torneå och derifrån till Umeå. Som han var af konungens och mössornas anhängare, blef han för syns skull tilltalad, men onäpst.

Riksens ständers kommission arbetade flitigt med generalernes process, som gick till mycken vidlyftighet. Kommissionen lät arrestera generalerne Bousquet, Didron, Reinhold Wrangel, öfverste för gardet, öfverste De Lavall af Uplands regemente och begge öfverstarne Silfversparre, chefer för Helsinge och Jönköpings regementen.

General Lewenhaupts klagan öfver gensträfvighet af både skepps- och galère-flottan och deras vägrade handräckning till subsistencens befordrande bakom Kymene elf; öfver öfverste Fröbergs förbrytelse mot ordres; öfver arméens olydnad och upproriska sinnelag; öfver Kongl. Maj:ts ordres att intet företaga, utan med krigskonseljens samråd, hvars beslut han alltid, från den tiden, följt — blef honom intet till undskyllande räknadt. Hans åkallade vittnen blefvo dels icke hörda, dels ålagde att allenast besvara de frågor, som kommissionens præses till dem framställde.

Öfverstelöjtnanten Fredrik Sparre af gardet, grefve Wrede-Sparre och jag blefvo ock inkallade till vittnen öfver det myteri, som vid Helsingfors sig yppade emot den kommenderande generalen. Efter vanlig edgång, blef oss af generalen grefve Dohna tillsagdt, att ej mer till protokollet anföra, än svar på dess frågor. Jag gjorde häremot det inkast, att uti vittnesmål hade jag inga ordres att taga, emedan min ed, den jag nyss svurit, ålade mig att säga, allt hvad till sanning och sakens upplysning tjente. Dermed instämde mina med-vittnen och vi berätta namn och omständigheter, hvad vi visste.

Grefve Lewenhaupt var sig sjelf lemnad. Han anseende och kredit, tjente att betunga hans bek värda tillstånd. Hans fordna vänner och anhä

sig på afstånd från honom och hans sak; somliga af fruktan för eget tilltal, somliga af riksdagsintriger för egna afsigter och somliga af otacksamma hjertan.

Grefve Lewenhaupts journaler, conceptordres och brefväxlingar voro i så stor oordning, att dess advokat Faggot ej kunde reda sig uti dessa handlingar, utan tillhjelp. Generalen anmodade för den skull sin vän, hvars lycka han befordrat, grefve Hans Henrik von Liewen, som under kriget var hans förste generaladjutant, att utreda dess papper, som tjente till dess urskuldande. Men denne grefve föregaf sig af så många hinder vara öfverhopad, att han omöjligen det kunde. Ingen ville lägga handen vid en sak, som alla ansågo förlorad. Baron Ulrik Scheffer, som varit den yngste flygel-adjutanten hos generalen, hade nog ädelmod, att sig dertill erbjuda och verkställa hvad härtill var till görandes.

Kommissionen visade ock generalen Lewenhaupt nog motvilja, i det att, ehuru han ej för förräderi var anklagad, och ännu satt arresterad uti sitt hus, det blef förbjudet att ingen fick besöka honom, undantagandes hans två söner Charles Emil och Adam, samt hans måg, ryttmästaren Casimir Lewenhaupt. Dessa, för att lätta deras faders sorgbundna dagar, anställde om aftnarne en liten concert af få instrumenter; men denna ofullkomliga sinneslisa blef af kommissionen äfvenledes förment och förbjuden.

Hattarne och ministèren beklagade generalernes olycka, men gjorde intet mera till deras räddning. En del sågo denna sak med kallsinnighet, och funno sin räkning vid, att se all nationens hämdlystnad vara spänd emot grefve Lewenhaupt, Buddenbrock och generalitetet.

Min broder, öfverhofjägmästaren Carl Fersen, fändricken vid gardet Carl Sparre och generalens söner, sökte öfvertala generalen att rymma; de hade ock fattat dertill en plan i samråd med general Sander, som bodde ofvanpå [illegible]al Levenhaupts rum, uti samma hus, bakom Riddar[illegible]n. Saken var väl anlagd, men generalen kunde ej [illegible] förmås. Han litade på sin oskuld, på sitt hjertelag [illegible] ära och fosterland och kunde aldrig förmås att tro, hans blod skulle äskas af ett upplyst och billigt folk.

Efter något brefväxlande med Ryssland, blef ändtligen öfverenskommet, att en kongress för fredsslutet skulle öppnas uti Åbo. På Sveriges sida ditskickades, såsom plenipotentiairer, statssekreteraren baron Cedercreutz och regeringsrådet uti Pommern baron von Nolken. Till ambassadsekreterare blef Kommissions-sekreteraren Hermanson utnämnd. De afgingo skyndsammast, försedde med instruktioner, att påstå hela Finlands restitution, Wiborgs län inbegripet, eller ock efter Nystadtska fredens gräns; och blefvo tillika anbefallde, att göra hertig Adolf Fredriks utnämnande såsom ett fredsvilkor, ryska kejsarinnan till ära och förmån och derigenom söka förmå henne, att gifva Sverige samma fredsvilkor, hon vid sin upphöjelse på thronen erbjudit.

Konjunkturen var icke mera densamma. Fransyska ambassadörens, marquis De la Chétardies, förord hos kejsarinnan hade förlorat sin kraft; Ryssland var mästare öfver hela Finland och Åland och ryska konseljen var styrd af en slug man, grefve Bestucheff. Denne man hade fattat en helt annan plan med svenska Finland. Han ville upprätta Finland till en republik under namn af hertigdöme, independent utaf både Ryssland och Sverige; men under rysk och svensk protection. Med ett ord uppresa detta land till en barrière mellan dessa angränsande länder, såsom Kurland är emellan Liffland och Pohlen. Han var för den skull icke mycket hugad för en skyndsam fred och trodde, på goda grunder, att krigets fortsättande tjente till dessa planers befordran. Allt detta verkade tidsutdrägt.

Riksens ständers secreta utskott, sammansatt af svaga och vid så vigtiga värf ovana hufvuden, försvagade våra plenipotentiairers negotiation, genom en otidig åtrå att behaga riksens ständers plena; derigenom att det, hvarje postdag, lät uppläsa svenska ministrarnes depêcher uti ståndens plena, och der delibrera om svaren. Hvad förtroende kunde fremmande hof fatta till en reger hemlighetsvärf handterades för öppna dörrar? h utdrägt genom en så vidlöftig omgång; hvad lemnades icke Danmark och alla europeiska hof ämnen, och hvilket betänkligt afsteg från rikskons

och regeringsformen, hvilka tydeligen skiljde riksens ständers plena från befattning med utrikes ärender och med full myndighet, samt under tysthetsed, uppdragit dem till secreta utskottets handhafvande och afslutande.

Med vårens början började ock Sveriges oro öfver en förestående campagne, med arméens rekrytering och iståndsättande, som på landet och hvad på allmogen ankom, gick fort. Regementena, både till häst och fot, voro mest kompletta. Ehuru adeln åtagit sig och betalat en ansenlig penningeskatt år 1741, till ersättning för Adelsfahnans presterande och utrustning, förmärktes dock missnöje hos de tre representativa stånden, att ridderskapet och adeln ej vore med truppers utredning besvärade. För den skull beslöt adeln, att skyndsammast upprätta Adelsfahnan, hvilken ock, inom nog kort tid, blef komplett afmönstrad.

Ryssarnes grannskap på Åland var konungen högst obehagligt. Det beslöts för den skull, att återtaga denna skärgård, innan Rysslands galère-flotta och krigsoperationer kunde dem bevaka och medan finska och ryska hamnarne ännu voro af is tillslutna, men de svenska öppna. Till den ändan kommenderades två galèrer, två halfgalèrer med nödiga barkasser, två bataljoner af Bousquets infanteri-regemente, 800 man af Kongl. Lifgardet tillika med nödigt artilleri af fältkanoner, att, under öfverste Marcks von Würtembergs befäl, skyndsammast afgå till Åland.

Vid detta tillfälle yppade sig ett nytt frihetens missbruk: de officerare af gardet och andra corpser, som voro hufvudmän för sina ätter, eller suto uti någon af ständernas deputationer till riksdagsärenders beredning, vägrade lyda kommenderingsorderna. Officerare af gardet påstodo ock, att de ej uti fält kunde stå under annat befäl, än sina egna officerares. Ett ovanligt buller uppkom häröfver på riddarhuset. En del af de fritaligaste patrioter, som alltid hade uti munnen lif och blod för fäderneslandet, intrigerade med ..ständighet, att undgå fäderneslandets försvar. Dock ... de ej medhåll bland ständerna.

...ag var då, af Kongl. Maj:t, befordrad till korporal ...ess Lifdrabanter; och som denna syssla ej innefattade ...en militärisk vigt eller kunskap, så anhöll jag hos

Kongl. Maj:t att, såsom volontair, få följa öfverste Marks' expedition till Åland. Konungen, som var högst förifrad öfver de kommenderade officerarnes motstånd, upptog min begäran med mycken nåd, beviljade den och lade dertill:

"*Es ist ein rares exempel in diesen bährenhäuter Zei-*"*ten; es thut ihm Ehre mein Sohn; ich werde es nicht vergessen.*"

Dagen för embarqueringen på Skeppsholmen var utsatt till den 14 Mars. Hela detachementet var samladt, då Bousquets regemente vägrade att gå om bord, under förevändning, att de hade något att fordra, som var oliqvideradt på deras skolagnings-penningar. Officerarne, som icke voro mycket hugade för detta kommando, ansågo detta myteri med nog kallsinnighet. Öfverste Marks sökte förmå dem i godo att afstå från deras brottsliga företagande, men förgäfves. De hotade honom, och gåfvo till känna, att de ej ville till Finland, hvarifrån dervarande armées öde dem afskräckte.

Konungen skickade sina general-adjutanter, som med vackra tal och ordres sökte föra dem till deras skyldighet. Ändteligen kom ock gamle fältmarskalken Hamilton och gaf sig i tal med dessa upproriska knecktar. Alla dessa complimenter gjorde dem så öfverdådiga och bittra, att de öfverföllo fältmarskalken med ovett och buro händer på honom. De skakade och knuffade honom, så att han redan mistat hatt och peruk och otvifvelaktigt hade det blifvit denne 70-årige mans sista dag, om intet adjutanten Carl Sparre, jag och grefve Ludvig Taube af Lifregementet hade varit till häst och med värjan i handen huggit in uti hopen, som lagt ned geväret och kringränt fältmarskalken. Vi voro så lycklige, att med hugg och slag dégagera denne hedersmannen, skingra kneckthopen och drifva dem från geväret, ända till det långa galère-magasinet.

Härefter lät konungen marchera något artilleri och en del af Jemtlands regemente; lät taga ut upphofsmän[illegible] myteriet och hålla ståndrätt. Några dömdes att arkebuseras och en del att med 20 och 30 par [illegible] straffas. Konungen skänkte lifvet till upphofsmännen[illegible] straff förvandlades i 40 par spö och evigt fästn[illegible]

Hela eftermiddagen användes till spöslitande och embarqueringen fullbordades om aftonen samt under natten.

Öfverste Marcks lät lyfta ankar den 15 Mars. Han var en god och erfaren officer, som allt sedan seklets början hade tjent, först uti fransyska arméen, under spanska successions-kriget och derunder bevistat de namnkunniga bataljerna vid Malplaquet, Ramilly och Oudenarde m. fl., och derefter uti Sverige, hvarest han, under konung Carls tid, var general-adjutant hos general Armfelt och bevistat bataljerna i Finland vid Storkyro, Kolkampi och Pelkene.

Efter 3 dagars seglation tog han land vid Fliseberg. En stark postering ryssar, som stod vid Degerby, retirerade, blef förföljd och togos något öfver 200 man, med officerare och tillbehör. Derefter förföljdes fiendtliga trupperna på alla de öar, der de fattat posto; en del flydde, en del blefvo tagna.

Generalen Keith, som då kommenderade ryska arméen uti Finland, hade sitt högqvarter uti Åbo, der han redde till årets fälttåg. Han hade upprättat en skeppsstapel vid inloppet till Åbo, vid Pargas, och der samlat ett förråd af säd och lifsmedel, tillika med skeppsvirke. Tvenne galèrer voro uppsatte på stapeln och mest halffärdiga. Major Delvig detacherades med 2 halfgalèrer och några barkasser, att förstöra denna anläggning. Vi voro så lyckliga, att bortdrifva ryska betäcknings-posteringen och uppbränna galèrer, skeppsförråder, spannmåls- och mjöl-magasiner m. m. som der voro hopsamlade. Inom en månads förlopp var Sverige åter mästare öfver hela Åland.

Det dröjde intill början af Maj, innan galère-eskadern kom till Åland, utom hvilken dessa öar och pass omöjligen kunde behållas och försvaras. Amiral Falkengren var väl utrustad med 28 galèrer, 3 stora segelbara pråmar med 24:*tt*-bestyckning och nödiga smärre fartyg, till rekognoscering m. m. Han lopp in i Ålands skärgård, förbi Fliseberg, öfverste Marks tagit fäste, utan att af honom hemta kunskap eller rapport. Öfverste Marks von Würtemberg afsände mig till amiral Falkengren, att lemna honom underrättelse om svenska posteringarne; om de kun-

skaper han kunnat inhemta rörande fiendens anstalter och proponerade, att om amiralen med hela sin styrka ville rycka fram till Korpo ström och Jungfrusund, så ville han med allt sitt manskap der fatta posto, då han vore säker om galèr-flottans understöd. Detta sunds intagande förmenade öfverste Marks vara så angeläget, att hvilkendera sig detsamma först bemästrade, han vore herre uti Ålandsskären.

Jag kom till amiralen på eftermiddagen och föredrog mitt ärende samt öfverlemnade öfverste Marks' bref. Amiralen hade något mer måltidsvin i hufvudet än vanligt; han svarade mig, att han hvarken behöfde öfverstens kunskaper, råd eller biträde. Icke dess mindre reste öfverste Marks v. Würtemberg till honom dagen efter, men blef med samma svar afspisad.

Deraf hände att, sedan svenska galèrflottan legat orörlig intill Juni månad, och ryska galèreskadern, den general Keith personligen kommenderade, kommit i sjön, intog fienden passet vid Korpo ström. Amiral Falkengren, som då vaknade utur sin dvala, ville forcera passet, attaquerade det ock med hela sin styrka, men fruktlöst. General Keith hade, utom sjödefensen, uppkastat starka landbatterier på båda sidor om sundet och soutenerade dem med mycket infanteri. Efter 6 timmars häftigt kanonerande å båda sidor, blef amiral Falkengren tvungen att retirera sig och derefter öfvergifva Åland.

Oroligheterna uti Dalarne utbrusto allt mer och mer. Allmogens missnöje var riktadt emot herre-regeringen uti Stockholm. Dermed var konungen icke missnöjd Fruktan, ängslan och Danmarks intriger kastade villrådighet bland råd och ständer. Hattarne yrkade på riddarhuset, att man skulle genast skicka trupper och artilleri, under någon pålitlig mans befäl, att stilla denna resning[illegible]
Det hade varit lätt densamma uti sin upprinnelse [illegible]
men det var allt nog, att hattarne det ville, för att [illegible]
utskottet, hvars pluralitet var mössor, ville tvert e[illegible]
del af dem hoppades, att genom detta uppror lätt[illegible]
finna utrymme för sin hämnd öfver kontrapartiet

Ingen annan anstalt vidtogs, än att sända länets landshöfding, baron Wennerstedt, som var en ledamot af sekreta utskottet, upp till sitt höfdingedöme. Denne talträngde man, som hade mycket uti munnen, men intet uti förståndet och hjertat, uträttade der mera ondt än godt.

Emedlertid påskyndades generalernes process. Man föregaf, att grefve Lewenhaupts och Buddenbrocks exemplariska bestraffande skulle bidraga till allmogens tillfredsställande. De blefvo flyttade utur sina hus, uti publika fängelser: grefve Lewenhaupt till Castenhof, på Norrmalmstorg, och baron Buddenbrock till Stadshuset, på Södra torget, der de under lås och bommar, samt med officerare och skildtvakter, bevakades.

Någon tid derefter utföll deras dom: generalen grefve Lewenhaupt och baron Buddenbrock från lif, ära och gods; öfverste Fröberg att kasseras, såsom ovärdig att tjena; generalerne Bousquet, Didron, Wrangel, öfverstarne Silfversparre och De Lavall, somliga till ett, somliga till ½ års löns förlust.

Ehuru generalen grefve Lewenhaupts förhållande vid arméen var ofullkomligt, felaktigt och nogsamt lade i öppen dag, att hans förståndsegenskaper ej voro svarande emot det beniga och vigtiga värf honom var ombetrodt, var han dock icke behäftad med förräderi, egennytta eller afvog vilja. Tvertom, han gjorde hvad ett svagt begrepp, en inskränkt urskiljningsgåfva och ett godt hjerta åstadkomma kunde. Hans krigsanda var rostad genom en lång fred, och sedan ungdomstiden, då han tjente under prins Eugène, uti det bekanta spanska successionskriget och sedan under konung Carl XII, då han, med heder och med sin konungs nåd, kommenderade dess drabanter till häst, hade han alldeles lagt å sido krigs-omtankan. Hans hederliga börd och ärliga rykte hade fört honom till hufvudman för h...partiet och satt landtmarskalks-stafven tvenne gånger ...s hand. Riksdags-politiken hade förvillat honom; men ... var en nitisk man för sitt fädernesland, en behjertad, ...ehaglig och god vän och man. Om dessa egenskaper ...jenade till arméens förande, så voro de deraf härfly...e olyckor mera att tillskrifva dem, som honom det

ombetrodde, än honom: men våldsamt och orimligt blir det alltid, att taga hufvudet af dem, de der intet hufvud egde.

Beträffande Buddenbrock, så var det ett rent hämndemord. Ingen förbrytelse kunde honom bevisas eller förebrås. Han var oskyldig uti general Wrangels förmenta käckhet vid Willmanstrand. Hade denne general hållit sig uti staden, som dess ordres gåfvo anledning till, med sina 3,000 man bakom fästningsvallarne, så hade Buddenbrock fått tid honom dégagera. För öfrigt afstyrkte Buddenbrock, med goda skäl, alla reträtter, från Mendolax ända till Helsingekamp, och tycktes orimligt vara, att straffa till lifvet både den som reträtterne verkstäldt och den dem afstyrkt.

Besynnerligt är ock, att uti justitie-kanslerens Silfverskjölds duplik uti Februari månad, antager han generalen baron Buddenbrocks försvars-skäl och befriar honom från Libellens tillmälen; men lika fullt, 3 månader derefter, gör han påstående af lif, ära och gods mot honom.

Denne olycklige general hade tjent såsom öfverstelöjtnant uti holländsk tjenst, under den ryktbare prins Wilhelm af Oranien (konung uti England); och derefter uti konung Carl XII:s armée, der han för sin skicklighet var ansedd och befordrades. Han var liffländsk adelsman och egde ingen annan slägt uti Sverige, än sin husfru och 4 barn, utan egendom; i följe häraf utan understöd. Han blef ock ett öfvergifvet ämne till medtäflares afund och fienders förföljelse.

Grefve Lewenhaupts vänner, för att urskulda hans misstag, framställde Buddenbrock såsom den der hemligen bibragt honom de olyckliga råd han följde; och allmänhetens röst, alltid färdig att upphäfvas emot dem, som stå främst vid tillfälle af oförmodade statsolyckor, var ock emot honom i den mån, att när han ur sitt häkte fördes till stadsfängelset, ville pöbeln stena honom, det vakten, som kringrände vagnen, med mycken möda hindrade.

Generalskan Buddenbrock gjorde knäfall för ko[illegible] och anhöll om nåd och om Hans Maj:ts höga föro[illegible] ständerna för hennes olyckliga man; men konun[illegible] rade, att han det intet göra kunde, utan att ti[illegible]

samma nåd grefve Lewenhaupt vederfaras, hvilket denne grefve intet förtjenade.

Riksens ständers kommissions förhållande emot de andra arresterade generaler och öfverstar var ock sällsynt, i det att de höllos flere månader uti sträng arrest, för att bestraffas med ett eller ½ års löns mistning; och öfverste Fröberg, som förrymde sin post, utan att afbida något anfall eller tecken till fiendtlighet, slapp med tjenstens förlust.

Kommissionens dom föredrogs hos ständerna. Flera dagar förnöttes med handlingarnes uppläsande, dem ingen aktade åhöra. Pleni-rummen voro mest tomma under den tid, som var gifven till dessa olycklige mäns saks cognoscerande. Men efter flera dagars förlopp och liggetid, då afslag eller bifall gällde lifvet, voro alla stånds plena mangrant samlade, och utan att känna sakens sammanhang, stadfästades domen af alla fyra stånd. Så går det alltid, när en laglös menighet upphäfver sig till domare.

Under de bekymmer om fred eller krigets fortsättande, om generalernes bestraffande, om räfst med ministèren och hattpartiet, om successionsvalet jemte flere trätoämnen, hvarmed rikets ständer voro sysselsatte, hade Danmark önskeligt rådrum, att tillreda dalupproret.

Uti alla socknar höllos öfverläggningar på kyrkobacken om danska unionen och framställdes alla eldfängda ämnen till uppror. Uti Mars månad hade Kongl. Maj:t befallt Dalregementet bryta upp och marschera till Westerbotten, att försvara norra delen af Sverige; men allmogen satte sig häremot. Kongl. Maj:t eftergaf och befallde landshöfdingen fara upp till Leksand, stämma möte med några bond-deputerade af hvarje socken och öfvertala dem, att låta regementet gå till Gefle. Landshöfdingen blef med oanständigt svar, af en talrikare hop upproriska bönder än han uppbudat, bemött och afvist, och regementet blef af rothållarne ·armeradt. Major Wrangel af Dalregementet blåste un- denna tilltagsenhet; hvar dag blef allmogen drygare. ·dshöfdingens rapporter härom utmärkte dess grundade lhåga och verkade på sekreta utskottet.

·reden och Rysslands biträde uti thronföljarevalet, var ·riges enda hopp. Men som med fredsnegotiationen

å Rysslands sida tiden förhalades, så blef, på sekreta ut skottets tillstyrkan, det beslut af riksens ständer fattadt, att aflemna till Ryssland ett ultimatum, innehållande, att derest intet freden med Finlands restitution efter Nystadtska freden, till en bestämd dag uti Juni månad vore undertecknad, och uti Stockholm ankommen, så skredo ständerne till successionsvalet, oaktadt hvad som uti detta ärende till kejsarinnan Elisabeth blifvit föreslaget. [1]) Detta ultimatum uppväckte bekymmer uti danska partiet; man hade tillika bordt taga de kraftigaste och alfvarsammaste mått emot rebellionen uti Dalarne, men det skedde intet.

De danska ministrarne uti Stockholm förmådde, genom sin ansenliga korruptionskassa, att preste-, borgare- och bondestånden gjorde det tillägg, att i den händelse, på bestämd dag och bestämda vilkor, freden ej vore tecknad och till Stockholm ankommen, vore kronprinsen af Danmark sjelfskrifven thronföljare. Samma proposition blef ock på Riddarhuset framförd, mycket häftigt debatterad och slutligen omröstad, och med en ringa pluralitet, af två eller tre röster, förkastad.

Borgareståndet var det sista, som utlät sig öfver detta ärende. Hattarne egde uti detta stånd ingen pluralitet och sökte tidsutdrägt så länge möjligt vara kunde. Talmannen Auleville, borgmästare uti Stockholm, nog svag, men hattarne mer än mössorna tillgifven, befordrade de förra, så mycket han kunde; men då ändtligen denna vigtiga sak kom till afgörande, blef den med mycken hetta och goda skäl bestridd; men detta oaktadt vann Danmark med en oförmodad stor pluralitet.

Således hade tre stånd stadfästat en eventuel successionsrätt för den danska familjen. Den kunde icke med skäl anses för eventuel, ty både danska och svenska ministèren hade anledning att tro, det Finland icke skulle blifva Sverige återställdt efter ultimatums innehåll. Hattarne [illegible] ock för väl underrättade om danska ministèrens tä[illegible] emot Sverige för att smickra sig, och fruktade, [illegible]

[1]) Plena, undantagande adelns, lade härtill, att om intet freden till Juni vore underskrifven uti Stockholm, på samma vilkor s[illegible] stadska afsluten, så skulle Danmarks propositioner antagas.

grunder, att se för alltid Sveriges rike omskapadt till en dansk provins, eller ock upplifvas konung Christian II:s barbariska och blodfärgade tidehvarf. Detta borgareståndets märkvärdiga plenum slöts inpå aftonen, uti nog oordning och utan voteringsprotokollets justerande.

Efter vanligheten samlades samma afton, på klubben *Vinfatet*, Vesterlånggatan, hufvudmännen för hattarne uti borgareståndet, att öfverlägga hvad uti denna farliga och vidtutseende sak vore att tillgöra. Der inställde sig ock generalmajoren baron Fabian Wrede, öfversten Sten Coyet, kapten Stjerneld af gardet, kammarherren baron Otto Hamilton, öfverste-löjtnant Cronhjort, kammarherren baron Anders v. Höpken (som mest dirigerade öfverläggningarne) general-adjutanten och kapten vid gardet baron Otto Flemming och jag.

Baron Höpken föreställde rikets betryckta belägenhet, fredsnegotiationens tillstånd, den han fullkomligen kände, såsom den der arbetade uti kansli-ärender under riksrådet grefve Carl Gyllenborg, och de bistra påföljder Sverige hade att vänta af unionen med Danmark. I följe häraf blef frågan, huru man skulle kunna mota verkan af de 3 respektiva ståndens beslut och vinna tid till fredsslutets ankomst.

Faran stod för dörren. Hade borgareståndet afsändt sitt genom votering stadfästade utslag till preste- och bondeståndet, så hade ständernas pluralitets beslut gått i verkställighet och danska huset, till följe deraf, egt en ostridig rätt till svenska thronen.

De bästa hufvuden uti borgareståndet voro rådmannen uti Stockholm och grosshandlaren Thomas Plomgren, rådmannen uti Stockholm och grosshandlaren Kjerrman, rådmannen uti Stockholm Faggot och borgmästaren Salin från Örebro. Af dessa hade Kjerrman minsta kunskaper och vetande, men mesta vett och tilltagsenhet.

eliberationen öfver detta brydsamma ämne var lång; a tal framfördes. Man såg alla faror, men ingen ut- dem att afböja. Ändtligen tog Kjerrman ordet och tällde, att man lefde numera icke uti en tid, då lagar- rmalitet borde iakttagas och binda händerna på väl-

tänkande mäns åtgärd till fosterlandets räddning; att då rebellion vore i landet och inom få dagar stode för residensporten, borde ock våld och uppenbart förräderi med våld styras; att det på något sätt borde börjas, efter konung och regering rätta tiden dertill försummat; det vore lika mycket om en ärlig man blefve dräpen i morgon eller sednare, det skulle dock ske i sinom tid, efter dessa tillställningar.

I följe deraf blef hans proposition: att om de 37 personer af hattarne, som i dag med honom mot Danmark voterat, ville stå honom bi, så ville han åtaga sig, att i morgon, när voteringsprotokollet skulle uti ståndet justeras, och de andra stånden, genom deputerade tillsändas, protestera emot beslutet; förklara det för ett uppenbart förräderi mot riket; rifva sönder protokollet och voteringssedlarne och förklara, att så länge han och några ärliga uti ståndet egde en varm blodsdroppe, skulle de motstå all ytterligare deliberation uti denna sak. Han äskade ock tilllika, att alla der befintliga hattar skulle stå honom bi och heligt lofva, att ej lefvande gå utur ståndets plenum, förrän hela den köpta, förrädiska hopen vore skingrad. Tillika begärde han ock att af adeln, ett par hundrade ville samla sig på Stortorget, framför gamla rådstugan och bemästra sig porten och trappan, för att vara till hands, om de påkallades att vara behjelplige, till de danska borgarnes utkastande genom fönstren.

Detta blef allmänt gilladt. Alla på klubben närvarande af adel använde natten, att båda pålitliga vänner till följande dag, och då borgareståndets plenum började, andra morgonen kl. 9, var en talrik samling adelsmän för Rådstugudörren.

Kjerrmans och dess vänners tilltagsenhet uti ståndet, hade en önsklig verkan. Papperen sönderrefvos, ingen fick fatta till pennan, med de häftigaste eder bekräftade Kierr-
man dess föresats, att hellre dö på stället, än t
fäderneslands ofärd. Dermed instämde alla hattar.
öfverlägsna uti styrka mössor och danskar der voro,
de häpne. Ett otroligt gny och buller hördes ut
rummet, öfver hela torget och alla af adeln, som

väntade att blifva anropte om hjelp. Detta varade till kl. 5 e. m., då borgareståndet, utan protokoll och justering skiljdes.

På detta sätt blef den tillämnade eventuela successionsakten, för danska huset, motad och annullerad; ty på 2:ne stånds beslut allena kunde ingen akt grundas. Blef ock aldrig ståndens beslut härutinnan hvarandra notificerade, utan förqväfdes. Försynen nyttjade här nog svaga verktyg att undanrödja för Sverige de bekymmer, som i framtiden hade kunnat framställas, genom en eventuel successionsakt med Danmark.

Tillståndet uti hofvet, uti residenset och bland ständerne var sällsynt. Konungen var inaktif; neutral, sedan han förlorat hoppet om succession för sin brorson. Råd och ständer voro oeniga, ilskefulla mot hvarandra och villrådiga; publiken korrumperad och uppeldad af fremmande hofs sändebud och af franska och danska korruptionsmedel. Pöbeln var missnöjd, arg och rädd för ryska maktens annalkande å ena sidan och för upprorshopen å den andra. Ungdomen bland adel och ständer brast ut uti oanständigheter och små krig emot hvarandra. Danska ministrarne värfvade uppenbart och bödo penningar åt hvem som helst. Generalerne grefve Dohna och baron Düring höllo öppen taffel på källare och trakterade för danska penningar. Ambassadören Berkentins taffel stod öppen och uti dess kabinett hade han alltid stående två silfverfat rågade med dukater, der, efter måltiderna, gästerna fingo sjelfve taga betalning för deras trohet och nit för fosterlandet.

Den 8 Juni samlade sig Dalallmogen uti Fahlun och togo landshöfdingen till fånga. De togo ock ränterimedlen med mera, som dem kunde anstå. Hela Dalregementet var inkorporeradt uti deras hop. De voro beväpnade med skjut-...r af alla slag, spikklubbor, spjut och hillebarder. Öf-...e Adlersparre samt regementets alla öfver- och under-...rare blefvo tvungna att antaga något befäl uti denna ...riska trupp.

...ras rätta anförare var major Wrangel af Dalrege-...men som han, oaktadt sitt förvända uppsåt, ej ville

bära namnet derföre, utnämndes en vid namn Schedin till fältmarskalk. Denne var rothållare vid något litet bruk i Dalarne och hade tjenst såsom underofficer uti preussisk tjenst.

Major Wrangels otidiga försigtighet, att ej vilja eller töras sätta sig i spetsen för ett uppror, det han sjelf beredt och uppeldat, vittnar om hans oskicklighet till slika värfs utförande.

Af kavalleri egde Dalhopen ej mer, än Fahlu grufvedrängar med några flere utur Fahlu stad, beridna och beväpnade, några och 40 till antalet, hvilka under vägen bevakade och eskorterade landshöfdingen.

Schedin lät kungöra sitt uppbrott till Westmanland och Upsala län, med befallning att nödiga lifsmedel skulle på alla stationer efter marcherouten sammanföras. Under marschen förstärktes Schedins armée af Westmanlands och Uplands bönder, dels godvilligt, dels med tvång. Alla hus visiterades; gevär och lifsmedel togos bort, till rebellernes nödtorft och nytta; för öfrigt plundrades intet utan hölls sträng disciplin. Denna corps var försedd med generaler, valde bland böndernes äldste. General-qvartermästaretjensten förrättades af en officer vid Dalregementet. Wrangel gaf orderne, genom Schedins mun och var alltid bredvid honom. Bondhopen var fördelt uti bataljoner och kompanier, med sitt öfver- och underbefäl; Dalregementets fanor, med flere gamla, tagna utur socknekyrkor, samt nygjorda af lärft, med målade dalpilar, voro fördelte på bataljonerne. Hela hopen, stark till 9 à 10,000 man, marscherade med avantgarde och arrièregarde och utsatte fältvakter, då de om nätterna hvilade. Uti Hedemora togo de alla der befintliga, kronan tillhörande, penningar, samt både i Fahlun och öfverallt det krut och krigsmunition, de kunde öfverkomma.

När tidningen om Dalallmogens uppbrott kom till Stockholm, blef bestörtningen och villrådigheten allmän. Hattarne yrkade, att man genast borde, med gardet, artilleriet och de omkring Stockholm befintliga trupper marschera de upproriske till mötes; och då detta ej blef af sekreta utskottet antaget, sammansvuro sig en stor hop, att beväpna

sig och med lif och blod stå emot öfvervåld. En subskriptionslista öppnades på Riddarhus-bordet, derå flere hundrade tecknade sina namn.

På sekreta utskottets gifna anledning, afsände konungen deputerade af alla fyra stånd, anförde af generalen Wrangel, som kommenderat vid Willmanstrand, samt generalen Stenflycht, att öfvertala dessa rebeller att återvända till deras hemvist, på hvilket vilkor konungens nåd dem tillsades. Dessa deputerade råkade rebellerne uti Sala stad. De blefvo med förakt och spotskhet bemötte. Bondhopen svarade, uti konferensen med dessa herrar, att de ej behöfde konung Fredriks nåd; att han vore för gammal herre att regera; att de ville gifva honom ett hederligt underhåll; att kronprinsen uti Danmark skulle blifva Sveriges konung; att Sverige, Danmark och Dalallmogen skulle utföra kriget mot ryssen; att de, som voro upphofvet och vållande till kriget och dess olyckliga utgång, skulle straffas; att de ville uti Stockholm hålla räfst med alla herrar, som buro knappar i rocken och besynnerligen med en grefve Carl Gyllenborg, Tessin och Lagercrantz, öfverste.

Dessa af deputerade återförda hotelser, uppväckte hos konung Fredrik all uppmärksamhet. Ordres afgingo genast till galère-eskadern att lemna sin station i skärgården och komma Stockholm till undsättning. Några sqvadroner af Lifregementet, Westgötha och Smålands till häst, som voro i antågande, fingo ordres att, genom forcerad marsch, komma till Stockholm. Östgötha, Elfsborgs, Westgötha dals och Jönköpings regementen, kamperade dels på Ladugårdsgärdet, dels vid Roslagstullen; men på alla dessa var ej mycket att lita. Danska penningar hade verkat hos manskapet en tillgifvenhet för de upproriskes tankar.

Öfverste Lagercrantz hade förnummit de upproriskes hotelser emot honom. Han inställde sig hos konungen och inneslöt sig uti konungens beskydd; hvarpå konungen svale: ”*Hvad gagn kunden I hafva deraf, då jag icke vet u jag skall skydda mig sjelf*”; — härpå svarade Lagerntz: ”*Det väntade jag; men tillåt då Nådigste Herre, jag drager försorg om mig sjelf. Denna min värja skall ta dem dyrt, innan de få henne.*” Han lät genast för-

bjuda, att ingen fremmande, under hvad förevändning som helst, qvinna eller man, fick komma i regements-lägret; kringrände det med vakt och officerare; vakade sjelf; straffade strängt den första karl, som vågade upphäfva sin röst om rebellion; satt manskapet uti en så fruktsam lydnad, att han derigenom förde ett despotiskt befäl.

Den 19 Juni, om aftonen, kom rapporten, att dalhopen var kommen till Stäket och gingo öfver sundet. Af fredsslutet med ryssen hördes intet, ehuru den af ständerna uppgifna sista termin var långt förliden. Konungen lät samla hela sin drabantcorps, 126 till antalet, på slottet, med skarpladdadt gevär. Öfverste Lagercrantz, med sitt och Östgötha regementen och 8 kanoner, blef posterad utanför Norrtull, der landsvägen afgår till Drottningholm och Solna kyrka. Gardet posterades vid Norrtull, att soutenera Lagercrantz. Ett batteri kanoner posterades bakom tullen, på sandbacken och en sqvadron af Lifregementet till häst sattes på den lilla platsen nedanför Observatorie-backen. General Wrangel fick befäl öfver detta manskap; men med strängaste befallning, att ej lossa ett skott utan expressa ordres, men hota och öfvertala dalkarlarne att sträcka gevär eller kampera utanför staden, då konungen ville afhöra deras besvär. Det var en besynnerlig tanke, att vilja med goda ord afhålla 9,000 beväpnade rebeller, att verkställa deras uppsåt, då de stodo för residens-porten.

Sverige var uti denna stund på alla sidor ansatt och snart sagdt utan hopp om räddning. Ryska galére-eskadern låg uti Furusund; danska arméen kamperade på Seeland, dess flotta kryssade i Sundet; norska arméen kamperade på Wermländska gränsen och Dalallmogen stod beväpnad för residenset. En allmän förtviflan regerade uti Stockholm, när ändligen den 19:de, kl. 12 om natten, major von Lingen ankom från Åbo, med fredspreliminärerne. Denne man hade vågat sitt lif på en rutten båt, med hvilken han dristade att ro öfver hafvet till Grisslehamn, emed sarne borttagit alla båtar utur Ålandsskären åt sve sidan. Dess ankomst förorsakade en så utmärkt att den ej kan beskrifvas, ehuru freden icke inn vilkor, som Sveriges ultimatum utstakat. Men h

ansåg den med sanning såsom räddning ur en fara, den oenigheten och villrådigheten gjort obotlig. Det befalldes genast, att freden skulle andra dagen, under pukor och trumpeter, förkunnas, ehuru den ej var ratificerad.

Kl. 2 om Måndagsnatten, den 20 Juni, då jag hade vakt såsom korporal af drabanterne uti konungens förmak, blef jag inkallad till konungen, som låg uti sin säng, men kunde för oro intet sofva. Hans Maj:t befallde, att jag genast skulle rida ut och recognoscera, huru långt dalkarlarne avancerat och hvad de gjorde.

Jag träffade deras första fältvakt vid ett torp, Solbaddet kalladt; jag blef der, efter militärisk coutume, anropad. Jag föregaf, att jag ville tala med deras anförare, eller major Wrangel. De släppte mig fram. Jag råkade en starkare postering vid Järfva bro, som likaledes anropade och recognoscerade mig. Jag frågade hvar högqvarteret stod. De svarade, uti Järfva krog; der kunde jag skönja hela hopens läge. Alla backar lågo fulla och hela landsvägen åt Barkarby, så långt ögat förmådde se. Jag föregaf mig vilja tala med major Wrangel och anmodade bonden, som hade befälet vid denna postering, att tillsäga honom. Men sedan han var bortgången, gaf jag hästen sporrarne och red skyndsammast tillbaka, förbi fältvakten, som fruktlöst anropte mig.

Jag aflemnade konungen min rapport och fann honom iklädd stöflar och sporrar. Han sade mig, att han sjelf ville rida ut samt se och tala med dessa rebeller. En stund derefter kom riksrådet och öfverste-marskalken baron Akerhjelm och general Düring, dem konungen hade kallat. Hans Maj:t steg till häst vid pass kl. 4 om morgonen, utan någon annan eskort, än kapten De Lavall af gardet och jag, tillika med riksrådet Åkerhjelm, general Düring och en jagtpage. Konungen red långsamt, i gående, och var att ra, det Schedin skulle stöta på öfverste Lagercrantz's ering, innan konungen hann dit ankomma. För den ll anbefallde Hans Maj:t att jag skulle skyndsamt rida till mötes, och tillsäga deras anförare, att de skulle halt, emedan konungen ville tala med dem.

Jag råkade denna infanteri-kolonn i full marsch; têten var kommen till den väg, som går från landsvägen till Solna kyrka. Ehuru jag ej kände deras fältmarskalk Schedin, kunde jag skönja honom, ty han var den enda till häst, med borgarekläder, ett stort svärd vid sidan och pistoler vid sadeln. En annan bonde var ock till häst, varande denne Schedins adjutant. Jag red helt tätt inpå honom och ropte: *"Stå! konungen kommer!"* — hvaröfver han bleknade som ett lärft. Têten af kolonnen stannade; han frågade: "Hvar är Hans Maj:t?"

Jag svarade: "Han är något efter, men befaller, att I skolen sammandraga här på stället alla edra befälhafvare och generaler, dem konungen ville se och tala vid." Derpå befallde han sin beridna adjutant, men talade med honom dale-dialekten, den jag ej förstod. Dess generaler och anförare, gamla bönder af alla färger, samlades efter hand, vid pass 60 till antalet. Under denna tid, som varade nog länge, uppehöll jag Schedin med prat om svårigheterna under marschen från Dalarne, om dess goda disciplin, om landthushållningen m. m., som varade nog länge. Ändtligen, då jag såg konungen komma, tillsade jag honom, att gå konungen till mötes. Han red med mig, men när vi voro några steg ridne, bad jag honom stiga af hästen, emedan det vore mot respekten, att rida konungen till mötes. Han steg genast af och gaf hästen till sin adjutant. Jag presenterade honom för konungen, som tilltalade honom nådigt, för den goda ordning, han hållit med sitt folk under marschen.

Konungen gaf tillkänna, att han ville se hela Daletruppen och frågade, om han kunde rida långs utmed den på landsvägen. Schedin gefallde genast att de skulle maka åt sig, det de ock gjorde och lemnade så mycket af landsvägen, att en för en kunde rida förbi. De gjorde venster om och skyldrade. Konungen red, med mig framför sig kapten af gardet bakom, riksrådet Åkerhjelm och derefter och Schedin till fots bredvid sig.

Alla dalkarlarnes bataljoner och kompanier voro delte efter socknarne, det man genom deras olika drägt och deras fanors märken kunde skönja.

kolonnen träffades major Wrangel till häst, som saluterade konungen med värjan i handen. Konungen talade intet med honom. Ett godt stycke på andra sidan om Jerfva krog var arrièregardet och kavalleriet, der landshöfding Wennerstedt fördes arresterad och sjuk uti sin vagn. Konungen befallde, att han skulle lösgifvas och släppas fram till staden, att der sköta sin helsa. Detta skedde ock, men med mycken möda, ty landsvägen var så uppfylld, att med svårighet en vagn kunde komma igenom. Under denna tid öfvergåfvo öfverste Adlerstråhle och alla tvungna officerare dalhopen och inställde sig uti deras skyldighet emot konungen, men major Wrangel var icke bland deras antal.

Vid återkomsten till têten af kolonnen, talade konungen med de församlade af befälet; beklagade deras lidande under marschen, lofvade att nu genast tillsända dem tält att kampera uti, mat och förfriskning; och tillade att dessa förnämste han nu talade vid, skulle komma upp till honom uti hans residens-slott, der han ville afhöra deras besvär och påståenden och göra dem nöjaktig rätt; hvaremot de skulle lofva, att intet gå in uti staden, utan lägra sig der de nu voro eller vid Jerfva. De lofvade allt hvad konungen äskade och tackade för Dess nåd. Konungen red tillbaka och befallde mig blifva hos Schedin och föra honom samt hela bonde-generalshopen upp till slottet. De tågade och med mig, bevärade, genom staden upp till slottet.

När konungen red genom öfverste Lagercrantz's linie, gaf han förnyade ordres, att intet skott lossa eller ofredligt företaga mot dalkarlarne. Lagercrantz gjorde deremot den föreställning, att om dessa upproriske, som stodo honom så nära, marscherade mot honom och med våld ville tränga in uti staden, så kunde han ej undgå, att med eld och bajonett afhålla dem, emedan han då ej kunde hinna nndfå Hans Maj:ts ordres. Men konungen förändrade intet gifna befallning, utan lade härtill: *"Jag känner eder ı; vid min onåd och edert hufvud, skall Ni svara för lydnad."* Samma befallning fick general Wrangel vid tull. Uti detta förhållande var en obegriplig contra- . Det var förmätet af konungen, att exponera sin

person uti de upproriskes våld, då han visste att deras uppsåt var, att sätta honom från thronen; deremot var det en klenmodig feghet, att ej våga styra våld med våld, då det mest gälde hans person.

Vid framkomsten lät Hans Maj:t kalla hela Rådet och berättade, hvad som under morgonstunden förefallit. Dalallmogens förnämste fingo företräde uti sittande Råd, der de skulle sina besvär framföra, som egentligen bestodo deruti, att de ville hafva danska kronprinsen till konung och att kriget skulle mot ryssen utföras. De ville icke hafva den omtalta freden, icke heller den tyska herren från Lybeck. Sverige hade aldrig haft och skulle aldrig få en biskop till konung.

Mot alla fogliga föreställningar, framställdes ohöfliga svar och hot. Konferensen upphörde; konungen försäkrade, att de nu genast skulle få tält och förfriskning, som förut lofvadt var; hvarmed de förklarade sig nöjde och afträdde.

Så snart de voro återkomne till sina trupper, bröto de upp och tågade mot öfverste Lagercrantz, som stod dem 2 mousquet-skott nära. Han böd till med föreställningar afhålla dem, påminnandes dem deras löfte till konungen; men då detta ej gällde och de trängde på, lät han öppna sin linie och gifva dem fritt genomtågande.

Konung Fredrik satt till bords med mest hela Rådet, general Dohna, Düring och Koskull, när rapporten kom, att dalhopen hade trängt förbi Lagercrantz och dagtingade vid Norrtull med general Wrangel och gardet.

Konungen sände mig genast med ordres till general Wrangel, att skjuta skarpt och utan skonsmål handtera dessa rebeller. Hade det dervid blifvit, så hade snart varit ändadt; ty dessa oförsigtige dalkarlar hade blifvit attaquerade uti fronten af general Wrangel och arrière-gardet af Lagercrantz, som stod stilla uti sin post, och den de intet tordes attaquera, ty han stod färdig, att i den händelsen icke lyda ordres.

Knappt hade jag framfört dessa ordres till g... Wrangel, som deröfver gladdes, förr än majoren ... Adam Horn, utskickad af konungen, framförde bef... att retirera sig med gardet och artilleriet etc. till st...

Det förmentes, att generalerna Düring och Dohna bibringat konungen detta råd för egna brottsliga afsigters skull; men derom är ingen visshet. Konungens år och ostadiga sinne kunde väl ock vara härtill vållande.

När jag kom tillbaka, fann jag konungen alldeles öfvergifven; slottet tomt; bordet dukadt; betjeningen förrymd och konungen med kapten De Lavall, ensam uti sitt förmak.

Förmodligen var detta den första och sista gång någon rädsla fått inrymme uti denne käcke monarks hjerta. Hans ansigte var förändradt, och hans händer darrade. Han sade till mig: *"Min Gud, hvar äro då alla menniskor; hafva nu alla öfvergifvit mig."* Han gick derpå, med sina två vakthafvande officerare ut ur slottet, [1]) rundt omkring Riddarholmskyrkan; stannade framför fröken Taubes hus en liten stund och sade till mig: *"Gott sey Lob, Sie ist in Sicherheit."* Hon var några dagar förut rest utur staden, utan att man visste hvar hon uppehöll sig. Konungen stannade på Munkbron och var der vittne till folkets flyttning utur staden, somliga sjöledes på båtar, somliga till häst eller i chaisar och vagnar. Han befallde mig rida till general Wrangel och påskynda gardets återkomst och uppmarch på Riddarholmen.

Inemot kl. 5 om aftonen kom gardet och drabanterne voro samlade. En bataljon garde intog backen vid Rosenhanes hus, en bataljon Riddarholmens kyrkogård, en platsen bakom broarne och 8 trepundiga kanoner planterades att beskjuta broarne.

Dalkarlarne intågade således utan motstånd, med klingande spel och flygande fahnor uti Stockholm den 20 Juni. Vid Carlbergs grind eröfrade de 4 stycken trepundiga fältkanoner, som stodo i reserv, under kapten Cronstedts befäl, dem han och officerarne förlupit. Dessa kanoner marcherade främst före daletruppen.

S^hedin och Wrangel marcherade upp på Norrmalms ..ed så mycket folk der kunde rymmas. Vid Brunke-

---

[1]) ..ngl. familjen bodde den tiden i det Wrangelska palatset å Riddarhol-.., sedan den tiden kalladt Kungshuset, medan n. v. slottet då stod ..er byggnad, allt sedan Carl XI:s tid.

berg bemästrade de sig Bjelkens stallgård, der nu Frimurare-barnhuset är inrättadt, den de gjorde till sin artillerigård och deponerade der sitt krut och annan krigsmunition, den de bevakade med en mycket stark högvakt. På torget utgaf major Wrangel och Schedin sina ordres. Den vanliga norra torgvakten var förstärkt med en löjtnant och 60 man garde, och 2 fältkanoner, omgifna af spanska ryttare. Denna vakt stod i gevär och blef ej ofredad.

Hela dalehopen inqvarterade sig på Norrmalm, Ladugårdslandet och några i staden, der ock major Wrangel och Schedin togo deras qvarter. Alla hus, utan undantag, märktes med krita till 10, 20 à 30 mans inqvartering (det antyddes att husägaren skulle föda sin inqvartering); men för öfrigt strängt förbud emot öfvervåld. Dalkarlarne gingo aldrig obeväpnade på gator; om nätterna gingo deras patruller uti alla qvarter och gator.

Flyktingar af adel, borgare och ståndspersoner voro så talrika, att till slut fanns ingen båt eller häst att komma fort med. Bönderna kring Stockholm rebellerade mot sina herrskaper och en del gingo till staden och förstärkte deras bröder från dalarne.

Grefve Tessin och kammarherren baron Carl Scheffer flydde ut på holmarne vid Nynäs herregård, grefve Törnflycht tillhörig. De väntade der, att något fartyg skulle förbisegla, att dermed gå öfver till Tyskland. Grefve Fredrik Gyllenborg med några anhöriga och vänner, flydde ock söder ut; likaledes baronerne Wrede, kammarherren baron Anders Höpken, och stannade ej förr än i Ystad. Alla kollegier, domstolar och allt befäl hade upphört, så att hvar och en sörjde för sig, bäst han kunde.

Denna dag var den sällsyntaste och obegripligaste jag upplefvat. Konung Fredriks krona stod i fara, tillika med hans person; han vågade den, utan försvar, midt uti fiendens hop, men vågade intet förstöra sina fiender, nä det kunde. Dessa åter, kommo att sätta en dansk k... på svenska thronen, då de för 200 år sedan vågat all afskudda danska oket. Bemästrande sig residenset, .. de ej annat än feghet och rädsla uti deras väg och ...

taga intet annat, än att roligt och med ordning sofva och äta uti deras qvarter.

Hade de nyttjat första intrycket uti residenset, straxt bemästrat sig artilleri-tyghusen och arsenalen samt banken, som voro utan försvar; bemästrat sig södra och norra stadsbroarne; tvungit borgare-, bonde- och preste-stånden att med dem sammanträda; proklamerat kronprinsen af Danmark till konung, så hade adeln måst följa med och konung Fredrik, inom sin borg, blifvit tvungen att kapitulera om fritt hemtåg till Hessen-Cassel och allt detta utan blodsutgjutelse.

Tvifvelsutan var en gynnande Försyn Sveriges försvar och förblindade de danska anförarne. Schedin och Wrangel voro icke danade till så stora värfs utförande, och danska sändebuden Berkentin och Grüner egde alla förstånds-egenskaper till kabinetts-intriger och att uppvigla folk, men icke hjertats styrka och mod, att nyttja de vapen de satt uti deras upproriska vänners hand.

Emedlertid förstärktes de reguliera trupperna kring Stockholm och galèrerna nalkades. De danska sändebuden använde alla möjliga öfvertalningsmedel, att förmå landtmarskalken baron Ungern Sternberg till riksens ständers samlande uti plena. Dalbönders deputerade till honom hotade hans lif, om han det längre uppehöll; men denne herres ståndaktiga patriotism blef icke af hotelser störd. Han gaf aldrig annat svar, än att så länge beväpnade bönder voro mästare af staden, kallade han icke ständerna till successionsval, hände med honom hvad helst Gud behagade.

Rådet sammanträdde och anhöll att konungen måtte taga de alfvarsammaste steg, som nödige voro uti närvarande stund, till rikets fredande och ordningens återställande; hvarpå konungen svarade: ”*Så går det, mina herrar, när fara är, då ropas på mig; men dess emellan ropas allenast på regeringsformen.*”

Åtskilliga proponerade dispositioner till dalhopens öfallande nattetid, men dessa voro mycket vaksamma. oren i fransk tjenst baron Lantinghausen var då uti ckholm. Han upprättade en skrifven plan, att attakera karlarne middagstiden, då de det minst väntade, och

låta från alla sidor göra anfall på Norrmalm. Denna plan antog konungen med välbehag.

Major Wrangel uppvaktade icke konungen, men gaf ordres och emottog rapporter af dalhopen. Uti denna ställning gick Tisdagen förbi, utan någon förändring. De främmande sändebuden förskansade sig uti sina hus. Franska ambassadören hade samlat så många fransoser och bekanta han kunnat, och försett sig med gevär och krigsmunition. Dalkarlarне gingo flocktals kring gatorna, tiggande penningar och när de ej fingo, hotade några med sina lodbössor.

Den 22 om morgonen kl. 6, innan konungen var uppstigen, gick jag på ett kaffehus vid Riddarhustorget att taga mitt morgonkaffe. Der råkade jag helt ensam och oförmodadt major Wrangel uti full uniform, med ringkrage, värja och pistoler i bältet. Jag bjöd honom kaffe och likörer, det han accepterade. Vi kommo till tals om upproret. Jag föreställde honom, huru olycklig utgång den ofelbart finge, sedan nu konungens makt var sammanbunden med Rysslands och beklagade upprorets medhållare. Han vederlade intet af mina tankar, men undskyllde sig att ej hafva varit upphofvet till detta företagande, utan följt med, för att afböja oordningar. ”*Men om så är*” — svarade jag — ”*hvarföre följde herr majoren intet öfverste Adlerstråles och de officerares efterdöme, som ställt sig på konungens sida?*”

”*Det kan jag intet*” — svarade han — ”*ty jag har lofvat dalkarlarne att ej öfvergifva dem.*”

Häremot invände jag, att då han misstänktes både af konung och hela riket för helt annat, borde han åtminstone uppvakta konungen, tillika med alla andra officerare och trogna undersåtare, och ej hålla sig undan med de upproriskes fältmarskalk Schedin, hvaraf misstankarne ökades mot honom.

”*Ja*” — svarade han — ”*det torde jag väl göra; jag i dag kl. 11 förmiddagen komma på konungens cour.*”

Jag trodde detta vara väl eftertänkt, allenast han lemnade sina pistoler hemma. Jag rapporterade konungen mitt samtal, men Hans Maj:t tviflade, att han det vågade

Major Wrangel höll ord; kom på couren kl. 11 och blef af konungen ganska nådigt emottagen. Mest omtaltes gamla, fordna krig, dem Wrangel med konung Carl XII belefvat. Han bjöds till middagen, vid marskalks-taffeln, der befallning var gifven, att väl pläga honom. Kapten De Geer, som var på vakt, fick konungens hemliga ordres, att, under sken af att hålla honom sällskap, ej släppa honom utur ögonsigte och ej låta honom gå utur slottet.

Emedlertid gjordes anstalterne efter Lantinghausens plan, att attackera dalkarlarne, genom följande disposition:

400 man, med 8 kanoner, skulle fatta posto på Arsenalsgården; 2 regementen, debarkerade från galèrerne, skulle från Skeppsholmen rycka fram på Norrmalms torg; 2 regementen stå i reserv på Blasieholmen, att soutenera dessa, och en bataljon vid Söder sluss.

Elfsborgs regemente, under öfverste Lagercrantz, tournerade från lägret vid Ladugårdsgärdet, norra malmen, för att attackera dalkarlarne från Drottninggatan.

Ett kompani af Lifregementet skulle sätta sig bakom infanteriet på Norrmalms torg; ett kompani af Westgöta kavalleri vid S:t Jacobs kyrka; resten af Westgöta kavalleri på Packartorget. Smålands kavalleri vid Kornhamn och Munkbron. Gardets ena bataljon skulle stå uti kolonn å Myntgatan.

Alla hade ordres att rycka emot malmen på samma timma och intaga deras anvista poster kl. 1 eftermiddagen, samt med små detachementer söka afskära bönderne och uti detalj desarmera dem.

Allt detta var väl tillstäldt, men för att undvika blodsutgjutelse har väl någon klenmodig öfvertalat konungen, att uti den stunden trupperna ryckte in, att taga sina anbefallda ställen, låta genom trumslag kungöra, att dalkarlarne skulle få tillgift för deras uppror, om de innan kl. 5 ermiddagen sträckte geväret, och intill den timman föröds, att intet skott uppå dem lossa eller dem något ondt llfoga. Denna tidsutdrägt gaf soldaterna rådrum, att bema sig och dalkarlarne tid, att samlas och styrka hvarnan uti deras uppsåt.

Så snart trumman rördes och konungens publication utkom, slogo dalkarlarne larm uti alla qvarter; men de kunde ej samlas på sina anvista larmplatser, för konungens trupper, som couperade dem. De som bodde uti staden blefvo, tillika med Schedin, ifrån resten afskurne, och den stora hopen, som hade sitt qvarter på Norrmalm, sammanlopp uti oordning och intog en del af Norrmalms torg, från Torstensons hus till hörnet af Regeringsgatan, Fredsgatan, Brunkebergsgatan och Drottninggatan, med alla tillstötande smågator från Brunkeberg.

Riksråderne Adlerfelt och Rosen fingo befälet öfver trupperne, jemte fältmarskalk Hamilton, som var dem följaktig. Konungen hade derjemte befallt allt borgerskapet att hålla sig hemma i sina hus, med bodar, portar och fönsterluckor stängde. Ingen fick synas på gatan, som inte vore beväpnad och befalld i konungens tjenst. Intet påbud har blifvit så hastigt åtlydt, ty inom en fjerdedels timma voro gatorna så tomma och husen så tillslutna, som midt i natten. Der syntes ej annat än officerare, dalkarlar och trupper. Utaf hela den hopen, som på Riddarhuset hade tecknat sig, att med lif och blod vilja motstå rebellerne, syntes ingen, undantagandes kammarherren grefve Axel Sparre, som kom på skjutshäst till Stockholm, för att dela den dagens öde med sina landsmän, öfverhofjägmästaren grefve Carl Fersen och kammarherren Olof Ehrencreutz.

Under det dalkarlarnes larmtrummor gingo, blef en af dem öfverfallen af en ung officer Sprengtporten, som högg med sin värja sönder trumman. Han blef af dalkarlarne genast gripen och förd uti ett hus vid Brunkeberg, hörnet af S:t Jacobs Kyrkogata, upp uti 4:de våningen. De förkunnade honom genast, att han skulle använda en half timma att bereda sig att på stället halshuggas, emedan de nu gingo att hemta en yxa till detta ändamål. Han bl-
uti rummet instängd och ensam lemnad. Till hans ly-
marcherade ett detachement kavalleri under fönstren. H-
ropade till officeren att låta sätta in värjorna och hopp-
så lyckligt från fjerde våningen, att han föll på en h-
länd och kom oskadd undan.

Sedan konungen hade förbjudit att ej skjuta eller attackera rebellerne förr än kl. 5, och således stå uti 4 timmar uti inaction, var intet annat att göra, än att med ord förmå dem till hörsammande af konungens påbud. Riksråderne Adlerfelt och Rosen, fältmarskalken baron Ungern Sternberg använde alla deras vältalighetskrafter, hvaremot danska ministrarnes utskickade bland denna populace, äggade dem till ståndaktighet.

Alla dessa riksråder och herrar fingo af dalkarlar de ohöfligaste svar och de föraktligaste för konungen. De svarade grefve Adam Horn och mig, som bådo dem besinna hvad det gällde, att vanvörda konungens bud och nåd: *"Vi behöfva hvarken din eller din konungs nåd: vi erkänna ingen annan för konung än kronprinsen af Danmark och göra något — — — — — — — på din konung."*

De stannade intet vid hotelser, utan efter en timmas parlamenterande började dalkarlarne att skjuta skarpt på alla, som på torget och gatorna voro blåklädde och på infanteriet, som stod framför dem på torget. Detta infanteri, under öfverste Ladovs befäl, stod med mycken contenance och uthärdade deras muskötteri-eld, som var nog häftig, men kunde ej mycket verka, ty dalkarlarne stodo så på torget, som tillstötande gator så trångt och sammanpackade, att deras skott gingo mest i vädret. Slutligen befallde riksrådet Adlerfelt öfversten att ge eld på dessa rebeller, men då han kommenderade: "gören eder färdiga" — satte knecktarne musköten för fot och förklarade att de ej ville mörda deras medbröder och landsmän; att de voro skyldiga slå rikets fiender, men intet deras medundersåtare. Öfverstens och alla officerarnes hot och föreställningar förmådde intet. De stodo helt stilla en lång stund och fingo några blesserade af dalkarlarne, hvarefter begge bataljonerna af Jönköpings regemente helt långsamt öfvergåfvo deras officerare och retirerade sig till Söder sluss, längs Skeppsbron. Officern, som der kommenderade, hade uppdragit begge slussbroarne.

Lifregementets sqvadron, som stod framför den öfra Norrbro, fick ordres att rycka fram; men i dess ställe lemnade den sina officerare och retirerade sig Westerlånggatan

uppföre till Kornhamn. En trupp af Smålands kavalleri fick ordres att rycka fram och intaga den förras ställe. Knappt var den ditkommen, förr än den ock yttrade sig icke vilja fäkta mot sina landsmän och gick samma väg; så att torget var öfverlemnadt till officerare och några underofficerare till häst och fot.

Riksråderne sände ordres till reservtrupperne på Holmen; men dessa vägrade marchera under samma förevändning. Lycka var, att, i brist på ordning och anförare, dalkarlarne ej kunde nyttja dessa fördelar, utan stodo orörliga uti deras ställning.

Riksråderne Adlerfelt och Rosen afsände mig till konungen, att rapportera om tillståndet och begära att drabanterne måtte sändas till rebellernes attackerande, såsom den enda corps, på hvilken man kunde lita. Konungen svarade straxt ja; men generalen grefve Dohna, som kommenderade dem, föreställde, att de voro angelägna för konungens eget försvar och dessutom oberidne; hvarpå jag vågade svara, att det sednare kunde lätt hjelpas, om en trupp af vårt onödiga kavalleri lemnade på en kort stund deras hästar till Kongl. Maj:ts drabanter, och dessutom, uti närvarande omständigheter trodde jag, att Kongl. Maj:t bäst försvarades på Norrmalms torg. Men efter ett kort besinnande svarade konungen:

"Hälsa herrar riksråder och säg dem, att de hafva inemot 12,000 man trupper under deras ordres; kunna de ej med dem slå dalkarlarne, så sker det ej med drabanterne."

Under alla dessa vidtutseende händelser, förefölle åtskilliga små skärmytslingar uti staden på gatorna inom broarne. Den del af dalkarlarne, som tagit qvarter uti hjertat af staden, var kringspridd, och de som vandrade på Södermalm, blefvo afskurna genom slussarnes upphäfvande. På begge ställena blefvo de flockvis tagne af officerare och något manskap och underofficerare, som följde med dessa godvilligt.

Riksrådet Åkerhjelm gick ut med några sina lak[illegible] i samma ändamål; träffade en beväpnad trupp af 20 b[illegible] der, attackerade och tog dem, efter något fäktande förde dem fångne på Riddarholms kyrkogård, der alla

fångnes antal in uti staden, under gardets bevakande sattes, och voro öfver 300 till antalet.

Dalkarlarnes fältmarskalk Schedin blef ock gripen på Svartmangatan och förd uti gardeshögvakten, der han slöts uti handklofvar och vid hvilket tillfälle han yttrade sig med leende min:

"Man måste tillstå, att detta är ett olyckligt år för generaler en chef."

Major Wrangel satt till bords, när de första dalkarlsskotten hördes upp till slottet. Han blef deröfver bestört och steg upp från bordet. Kapten De Geer följde honom upp på Kanslibacken, vid Rosenhanska huset, der han kunde skönja, hvad på Normalmstorg föreföll.. Han ville gå dit; men kaptenen afrådde honom och förebar, att konungen skulle det misshaga. Han frågade härpå: *"Är jag arresterad?"* — Kapten De Geer svarade: *"Nej; men låt oss gå in till bordet och dricka ett glas vin, det är bättre, än att stå här i solhettan;"* — och det skedde, ty Wrangel märkte då, att han var bevakad.

Då jag återförde konungens svar om drabanterne, fann jag på Myntbron riksrådet grefve Carl Gyllenborg, som helt långsamt tog vägen till Norrmalmstorg. Jag frågade om hans excellens ämnade sig dit, så vore der just intet godt att vara; hvarpå han svarade: *"Jag må hellre dela ödet med mina landsmän der, än bli hemma mördad uti mitt hus."*

Jag råkade riksråderne Adlerfelt och Rosen, fältmarskalk Hamiton, landtmarskalken samt generalerne Wrangel och Spens uti största villrådighet, genom infanteriets och kavalleriets olydnad. Riksrådet Adlerfelt, efter något betänkande och under böndernes beständiga fussillad, sade: *"Än skall jag göra ett försök."* Han ropte mig med sig och red till den sqvadron, som ryttmästaren grefve Gabriel Spens kommenderade och som stod i reserv vid St. Jacobs kyrka. Riksrådet satte sig, med grefve Spens och mig, ·amför sqvadronen och attaquerade i fullt traf, genom St. acobs kyrkogata och föll dalkarlarne uti flanquen på ›runkebergsgatan. Kyrkogatans trängsel medgaf ej större n 10 mans front. Ryttarne följde sina anförare med ifver; en dalkarlarne, som stodo så tätt packade som en mur,

fällde sina spjut, pikar och spikklubbor och de som efter stodo gåfvo eld utur gevären, och ehuru sqvadronen bjöd till att hugga in, var saken omöjlig. Några karlar å båda sidor blefvo blesserade; grefve Spens' häst blef illa sårad af spjut och skott. Riksrådet Adlerfelt befallde reträtten, som icke annorlunda verkställdes, än genom ryggande helt långsamt, till midt emot kyrkoporten, der sqvadronen fattade posto midt för gatan. Dalkarlarne, oroade af detta grannskap, drogo fram en af deras, vid intåget eröfrade, kanoner, som var laddad med drufhagel, och tvungo en vid samma tillfälle tagen styckjunkare Dahlberg, att servera kanonen emot grefve Spens' sqvadron, som med all kallsinnighet såg denna anstalt; men styckjunkaren Dahlberg vred riktskrufven, att skottet gick långt öfver sqvadronen uti kyrkomuren; för hvilken trohetsgerning han af konungen dagen efter benådades med 50 dukater.

Riksrådet Adlerfelt var bedröfvad och sade sig ej se annat, än bistert slut på denna dag. Jag frågade, om det ej kunde försökas, att med kanoner tvinga rebellerne till flyende. "*Ja*" — svarade han — "*det torde gå an*". Härpå afsände han en officer från torget till arsenalsgården, med befallning att tvenne kanoner skulle rycka fram på torget emot dalkarlarne. Sedan han gifvit dessa ordres blef han skjuten med ett lod uti ryggen, tätt vid ryggraden. Han tog med handen under västen på blessuren och såg sin hand fullblodad. "*Jag är illa blesserad*" — sade han till mig — "*säg riksrådet Rosen, att jag rider hem.*" Tredje dygnet derefter afsomnade han. Ett besynnerligt öde för en man, som utan blessurer genomgått alla konung Carls krigsfaror, att dö för en fiendtlig kula uti residenset och uti ett embete, deri man tror sig vara fri för kulor och krut.

De 2 anbefallda kanonerna från arsenalsgården ryckte skyndsammast fram, under en ung baron Fromhold Arm-felts kommando. Denne ynglings hetta afbidade inga ordres; han ställde sig så, att han besköt dalkarlarnes h[illegible] långs efter. Han hade laddadt med drufhagel. Af [illegible] första skottet stupade en stor mängd af dalkarlar, d[illegible] sprungo några och tjugu utur högen, att taga bort k[illegible]

nerna; men då det andra skottet aflossades, föllo dessa och med dem en stor mängd utaf dalhopens front.

Uti samma stund, då dessa kanoner kommo på torget hade öfverste Lagercrantz satt sig uti rörelse med sitt Elfsborgs regemente, utan att afbida timman kl. 5. Hans första division uppfyllde Fredsgatan och kolonnens slut stod vid Röda Bodarne, nära sjöstranden. Dalkarlarne läto här icke heller skrämma sig; en af deras förnämare befäl trädde utur högen och sköt med en lodbössa på öfverste Lagercrantz och blesserade honom med ett skrubbskott öfver venstra ögat. Lagercrantz vände sig till divisionen, sägande: ”*Gossar, se huru desse förrädare bemöta eder öfverste; men ge akt på den karlen, han skall döden dö.*” — Han tog sin studsare och lade sin fiende dermed död på gatan. Härpå kommenderade han: ”*Främsta rotar på knä*” — och gaf två salvor på 30 stegs afstånd. Det träffade så lyckligt in på samma tid och stund, som kanonerna lossades på torget.

Dessa tvenne sammanstämmande attaquer förstörde dalkarlarnes ståndaktighet. De sökte deras räddning genom flykten långs Drottninggatan, under ett förfärligt skrik och gny. Generaler, öfver- och under-officerare till häst och fot förföljde dem med hugg och pistolskott ända till tullen och togo många till fånga, som sökt räddning uti husen; några trupper kavalleri fingo ordres förfölja dem till Stäket.

Jag hastade till konungen med rapport om rebellernes flykt. Jag fann Hans Maj:t helt färdig, att sätta sig uti sluparne, som lågo uti gamla Kungshus-hamnen, för att rädda sig någonstädes uti Mälaren; men hvarest har jag aldrig fått veta. Alla konungens saker voro lastade och allt var redo till residensets öfvergifvande. Konungen hade då till sällskap general Koskull, general-adjutant Maclier, öfverjägmästaren Birkholtz, stallmästaren Wibel och sina hessiska kansliråd.

Konungen utbrast i mycken glädje öfver denna lyckga utgång, omfamnade mig, sägande: ”*Ich danke ihn mein 'ohn; er hat weder gegessen noch getrunken; er ist auch ?hr warm; lass er sich was gutes geben.*” — Härpå beılde Hans Maj:t, att major Wrangel skulle föras på högıkten, i fängelse.

Klockan emot 7 om aftonen, den 22 Juni var detta krig ändadt och danska ministrarnes tillställningar förstörda. Af rebellerne voro inemot 200 man döde, på flere ställen; en hop blesserade och 3,700 fångne, hvilka alla höllos under bevakning på Arsenalsgården. Uti deras arsenal befanns 4 trepundiga kanoner, 1,900 ℔ krut, 5,900 passkulor, 6,000 rännkulor och några granater.

Under dalhopens flyende från Norrmalmstorg, blefvo en stor hop afskurne från Drottninggatan; desse blefvo förföljde och nog barbariskt handterade af ungt och oeftertänksamt folk, som hämnade på dessa obeväpnade den rädsla, de dem kort förut injagat. En del af dessa olycklige bönder sprungo öfver ledstängerna på Norrbro och dränkte sig uti Norrström.

Af konungens trupper kunde ej förlusten skattas högre än mellan 30 och 40 man döde och blesserade tillsammans. Af officerare voro: döde, riksrådet Adlerfelt, kapten Ehrenspets och en löjtnant af fortifikations-staten; blesserade, öfverste Ladow, öfverste Lagercrantz, kapten Ramsay, kapten Gerdes och några få lätt sårade af subaltern-staten och underofficerare.

6:e Kapitlet.

Adolf Fredrik väljes till thronföljare. — Fredsvilkoren med Ryssland. — General Buddenbrock afrättas den 7 Juli 1743. — Grefve Lewenhaupt flyktar ur fängelset och ertappas. — Afrättas den 4 Augusti. — Oviljan mot öfverståthållaren, för dess beteende mot grefve Lewenhaupt. — Domen öfver de upproriske dalkarlarne. — Danska partiet sprängdt. — Mössorne ligga under. — Projecteradt giftermål mellan kronprinsen och en af konung Christian VI:s i Danmark döttrar afslås. — Danmarks hotande hållning mot Sverige. — Ryssland skickar Sverige hjelptrupper mot Danmark. — Lugnet återställes. — Adolf Fredrik begär och erhåller konung Fredrik den Stores i Preussen syster, prinsessan Lovisa Ulrikas hand. — Hennes lynne och egenskaper. — Rikets inre tillstånd och riksdagens inflytande derpå. — Obetänkta bankförfattningar försämra myntväsendet — Mössornes författningar uti sekreta utskottet. — Bröderne Carl och Fredrik Gyllenborg såsom partimän. — Kronprinsen Adolf Fredrik ankommer till Sverige. — Hans emottagande derstädes. — Riksdagen afslutas. — Konung Fredrik drager sig mer och mer från de allmänna ärendena. — Hans politik och familjeangelägenheter. — Grefve Tessin afgår till Berlin, att afsluta kronprinsens giftermål med prinsessan Lovisa Ulrika. — Hennes ankomst till Sverige och biläger på Drottningholm. — Den allmänna politiska ställningen. — Grefvinnan Hessensteins död och ryktena derom. — Hennes qvarlåtenskap förskingras. — Kronprinsen Gustafs födelse. — Grefve Tessin utnämnes till hans guvernör. — Planer till regeringssättets förändrande och konungamaktens förökande. — Planer att göra Sverige till republik. — Hofvets ställning till dessa funderingar. — Konung Fredriks sednaste galanterier. — Fröken Catharina Ebba Horn. — Bankens bedröfliga tillstånd. — Kopparplåtarnes utskeppning förbjudes. — Landets penningeställning. — Principalatsfrågan, väckt af grosshandlaren Springer i Stockholm. — Rysslands bemödanden å ena och det unga hofvets å andra sidan, att omstörta den bestående regeringen och statsskicket. — 1746 års riksdag sammankallas. — Hattarne behålla öfvervigten. — Bankväsendet och principalatsquestionen. — Springer och Blackwell. — De anklagade riksråderne förhöras. — Riksråderne Åkerhjelm och Wrangel begära och erhålla afsked. — Grefve Carl Gyllenborgs död. — Hans lynne och egenskaper. — Ryske ambassadörens trakasserier. — Grefve Tessin utnämnes till kanslipresident. — Kejsarinnan Elisabeths bref till kronprinsen. — Anekdot rörande ryska ambassadörens enskilda företräde hos kronprinsen. — Rysslands hotande hållning. — Krigsrustningar. — Försvarsförbund med Preussen. — Preliminär förlofning mellan prins Gustaf och danska prinsessan Sophia Magdalena. — Det goda förhållandet med Danmark befästes genom Frankrikes bemedling. — Försvarsanstalterna; nya fästningsanläggningar. — Trollhätte kanal. — Nya riksråderne. — Seraphimer-, Svärds- och Nordstjerne-ordnarne inrättas. — Banko- och ekonomi-ärenden. — De afsatta riksråderne. — Intet riksråd kan blifva landtmarskalk. — De nya riksrådernes början missämja. — Konung Fredriks I:s sednaste lefnadshändelser och död. — Öfversigt öfver hans regering.

Dagen derefter, den 23 Juni, samlades riksens ständer uti plenum plenorum på Rikssalen. Efter ett kort tal af landtmarskalken, upplästes ett sekreta utskottets betänkan-

de, som proponerade hertig Adolf Fredrik af Holstein, biskop af Lübeck, till Sveriges thronföljare, hvilket med allmänt *ja*, först af hvarje stånd besvarades, och sedan af alla fyra tillika.

Konung Fredrik utnämnde genast riksråderne baron Löwen och Erik Wrangel, att afgå till Hamburg, der Hans Kongl. Höghet då var vistandes, att lyckönska honom, öfverlemna valakten, samt taga hans ed och försäkran. Tillika utnämndes dess hofmarskalk, kammarherrar och hofstat.

Freden med Ryssland, som i afseende på tiden till dess ankomst uppväckte så mycken glädje, var icke så fägnesam. Sverige förlorade hela Carelen och större delen af Kymenegårds län, Fredrikshamn, Willmanstrand och Nyslott; 5 sqvadroner af Carelska indelta kavalleriet och en bataljon af Kymenegårds regemente. Svenska Finlands gränsmärken blefvo tillbakaflyttade till Kymene ström och dess sista gren vid Abborforss. Det öfriga, jemte Åland, återställdes, men utplundradt och förstördt. Deremot erhöll Sverige den uti Nystadtska freden betingade förmån, att tullfritt få upphandla uti Reval eller Riga för 50,000 Rubel säd, och tillika blef utur detta fredsfördrag afprutadt hvad i förr omtalta 1720 års fred var infördt om ryssarnes bidragande till Sveriges Regeringsforms bestånd.

Ehuru denna sista fredsafhandlings preliminärer voro undertecknade af plenipotentiairerne uti Åbo den 16 Juni, blef dock intet freden å båda sidor ratificerad förr än den 7 Augusti 1743.

Förlusten af den afträdda delen af Finland till ryssen, var intet mycket kännbar för Sveriges statskassas inkomst, men försvagade Sveriges försvar, genom en sämre och nästan öppen gräns; och var mycket kännbar för svenska handeln, som mistade den ymniga tillgång på bräder, beck och tjära, som är denna delens af Finland förnämsta ri[l]dom.

Sedan bekymret om dalupproret och successionsv[a] hade lemnat anderum, påyrkades verkställigheten af [r] sens ständers kommissions dom öfver generalerne. F

gäfves hade desse, genom memorialer, anhållit hos riksens ständer om förskoning och framfört deras fordna förtjenster.

General-löjtnanten baron Buddenbrock blef halshuggen den 7 Juli på sandbacken vid Norrtull samt der af skarprättaren begrafven. Generalen grefve Lewenhaupt skulle den 30 Juli på samma sätt och ställe afrättas. Men min broder, tillika med generalens äldsta son och dess måg, grefve Casimir Lewenhaupt, samt adjutanten vid gardet baron Carl Sparre, omtänkte att rädda generalen, hade vunnit med penningar en öfverstens af gardet, Reinhold Wrangels kammarlakej, som hade nycklarne till ett rum, midt under generalens fängelse. Der läto de, med tillhjelp af en knifsmed Engberg, skära ett hål under generalens säng. För mycken försigtighet af öfverståthållaren baron Fuchs — som förbjöd, att ingen officer eller annan fick vara inne hos arrestanten, hvilken var stängd inom två dörrar med bommar och stora lås — gjorde detta företagande möjligt; men detta arbete måste gå tyst och följaktligen långsamt och blef ej färdigt, förr än den 29 om aftonen. Samma afton kringrändes fängelset af öfverstelöjtnant Hastfehr med 400 man, som skulle andra dagen föra arrestanten till afrättsplatsen.

Men kl. mellan 1 och 2 om natten steg grefve Lewenhaupt ned uti general Wrangels rum, som voro tomma, emedan generalen, sedan han var kommen utur sin arrest, var rest på landet. Der förklräddes generalen, tog några sängkläder att bära och gick, tillika med general Wrangels betjent, stora trappan uppföre, mellan soldaterne, och kom lyckligen på flykten. Han roddes från Packartorget af Engberg till en liten holme vid Frösvik, utanför Waxholmen, der han skulle afbida ett skepp, lastadt med jern till Danzig. Han blef dock vid salsdörren igenkänd af gardesfahnposten, som klappade honom på skuldran med dessa ord: "*Gud bevare herr generalen.*"

Andra morgonen kl. 6 öppnades fängelset för kyrkoherden Tolstadius, som hade användt flera dagar, att bereda honom till döden och skulle nu räcka honom salighetsmedlen. Sedan han en stund hade sökt generalen averterade han om dess flykt. Öfverste Hastfehr dolde det så

länge han kunde; stängde alla portar och ransakade hela huset, från källare intill vinden. Emedlertid hade några tusende af populacen samlat sig omkring fängelset, att se denne olycklige herre; men då de fingo höra, att han var borta, började ett fröjderop och en handklappning, som varade och förnyades öfver ½ timma.

Uppå öfverståthållarens inrådande, lät Kongl. Maj:t genom trumslag förkunna sin onåd mot den eller de, som deltagit uti hans flykt, och 40,000 daler kpmt belöning, för den honom ertappade eller upptäckte.[1]) Från Skeppsholmen afsändes espingar och halfgalèrer, att visitera alla skepp uti skären och utom Landsort och Dalarön. Det skepp generalen skulle gå bort med, blef ock visiteradt och fick frisedel att passera, emedan generalen då ej var om bord.

Till all olycka blef kapten Tersmeden, som dagligen lefvat uti grefve Lewenhaupts hus, och lefde uti dagligt vänskapsumgänge med dess söner samt njutit utaf deras fader mycket godt och blifvit af honom befordrad, kommenderad att gå ut och visitera fartygen. Grefve Charles Emil Lewenhaupt, son af generalen, ung och oerfaren, trodde sig göra en försigtig ting, att anförtro sin vän Tersmeden anstalterne till sin faders flykt. Denna nedriga själ, för att vinna 40,000 daler kpmt, upptäckte det för öfverståthållaren, uti doktorn och kyrkoherden Nórbergs hus; hvarpå kapten Graman blef affärdad, med tydlig beskrifning på fartygets namn och stället der han doldes, der han ock, tredje dagen efter afvikandet, blef gripen. Han kom till Stockholm kl. 5 om aftonen, blef förd på Söder Stadshus, hvarest, på öfverståthållarens befallning, blacken blef honom om benet lagd; tillika blef han tillsagd, att han dagen efter, kl. 9 förmiddagen, skulle afrättas. Kyrkoherden Tolstadius anhöll hos konungen, för hans själs salighets skull, om 24 timmars uppskof; men blef hänvist till öfverståthåll...

[1]) Enligt Slotts-Kansliets publikation, af den 30 Juli 1743, utlofvade... den, som om samma undanflykt någon säker underrättelse meddela eller vet hvar han sig uppehåller och sådant angifver, skall i veder... ning hafva att undfå 20,000 daler silfvermynt, hvilken vedergällning äfvenväl kommer att åtnjuta, som varit upphofsman till hans undan... och honom till rätta skaffar."

men denne svarade: "*Jag har intet att göra med hans själ och dess salighet; men i morgon kl. 9 skall hufvudet ligga för hans fötter.*" Öfverståthållaren baron Fuchs' omåttliga och ilskefulla stränghet gick så långt, att han befallde det skulle generalen med blacken föras på schavotten och aflifvas, som likväl ej tillåtes med den gröfsta ogerningsman. Det hade ock skett, om intet en ung kapten Hastfehr, som tog emot arrestanten, att eskortera honom till executionsstället, hade låtit sända efter en smed, emedan stadsvaktmästaren vägrade lyda, och låtit slå blacken af foten. Slottsfogden, som hade öfverståthållarens ordres, protesterade mycket häftigt deremot; men kaptenen svarade: "*Sedan grefve Lewenhaupt är af mig emottagen, svarar jag för hans person, och tager jag ordres hvarken af eder eller eder öfverståthållare; för hvad här göres, skall jag göra redo i sinom tid; jag för öfverståthållaren eller han för mig.*"

Likasom general-löjtnanten Buddenbrock, undergick general Lewenhaupt sitt hårda öde med andäktig beredelse, med lugnt sinne och osviklig behjertenhet. Ingen svaghet utbrast, intill sista ändalyckten; tvertom, när general Lewenhaupt kom till spetsgården, gick han omkring till de officerare han kände, och tog med fullkomlig förståndsnärvaro afsked af dem; besynnerligen tackade han kapten Hastfehr, som befriat honom från dess bojor, då han ändtligen kom till öfverste-löjtnant Hastfehr och räckte honom handen, drog denne sig tillbaka, hvarpå generalen med leende min sade: "*Min käre Hastfehr, I kunnen med all trygghet taga denna hand, hon vanhedrar eder intet.*" Efter en kort och andäktig bön, lade han sitt hufvud på stupstocken. Hans döda kropp blef ock af skarprättaren begrafven bredvid general Buddenbrocks.

Uti det näst derpå följande ridderskapets och adelns plenum anmälde kapten Hastfehr sitt förhållande med grefve Lewenhaupt. Hela staden var uppeldad mot öfverståthållarens oförsynta och barbariska stränghet; populacen äfvenledes. Det stridde emot deras religionsöfvertygelse och svärt emot bruk, att ej lemna rådrum åt en brottslig, till dess själs välfärds besörjande. Det stridde ock emot adliga

privilegierna, att med jern belägga en adelsman. Partihämnden uppväckte här en billig afsky emot öfverståthållaren. Ridderskapet och adeln ville begära hos konungen satisfaction mot baron Fuchs, och genast förklara honom ovärdig både adelskap och riddarhus. Han vågade icke der inställa sig, att försvara sin dåliga sak. Men landtmarskalken, som var något slägt med honom och hans intima vän, afvände första hettan och föreställde hans trogna tjenster och besynnerligen hans tappra förhållande vid Stäket, och anhöll om tillgift för denna hans öfverilning. Deliberationen blef uppskjuten och genom andra göromål förqväfd; men baron Fuchs kom, efter denna stund, intill dess död, aldrig inom Riddarhus-porten.

Den stora mängd fångne dalkarlar, som fyllde Arsenalsgården, brydde regeringen. Der anställdes med all skyndsamhet en ståndrätt, att utleta de förnämsta upprorsstiftarne och deras anförare. Dessa slötos i jern och kastades i fängelse, och som den öfriga delen af denna olyckliga hop ej kunde uthärda, att ligga under bar himmel, så lades stora fartyg och skutor på strömmen, dit de fördes och förlades under däck. Men en smittosam sjukdom bland dem, dödade inemot en tredjedel på nog kort tid; hvarföre ock, sedan de brottsligaste voro uttagne, resten afsändes till deras hemort, under stark kavalleri-eskort. De fördes utur staden med hatten under armen, och denna förnedring var dalkarlen mer smärtsam, än allt hvad honom under denna tid öfvergått.

Öfverste Lagercrantz blef befordrad till generalmajor för sitt välförhållande och afsänd till Dalarne, med ett starkt kommando kavalleri och infanteri, att der återställa ordning och lydnad.

Major Wrangel, Schedin och alla de förnämsta af rebellerne, blefvo ställda under ransakning. Wrangel och Schedin, med 8 af böndernes hufvudmän, blefvo dömde från lif, ära och gods, att halshuggas och steglas; de öfrige spöslitande och fästningsarbete. Konungen förskonade major Wrangel från döden; han fördes uti lifstids fängelse till Marstrand, hvarifrån han blef befriad genom Pardon-plakatet 1751, vid konung Adolf Fredriks kröning.

öfrige blefvo alla, efter domens lydelse, afrättade på Stockholms galgbacke.

Så snart danska ambassadören Berkentin och envoyén Grüner fått svar från deras hof, afreste de från Stockholm utan att begära afskedsaudiens. En baron Ulfsparre, som, under riksdagen, på ett utmärkt sätt advocerat för danska unionen, öfvergaf sitt fäderneslаnd, och grefve Ludvig Hård gick, utan permission, till Holland, der han tog tjenst i det då varande kriget emot Frankrike.

Danska partiet var slaget och höll sig inactift. En del öfvergåfvo riksdagen och reste till landsorterna, på deras hemvist, och en del nekade sig hafva varit Danmark tillbundne.

Mössornas villrådiga och svaga förhållande under allt detta, hade förringat deras aktning och förtroende hos allmänheten, och hattarne hade nyttjat tillfället att så förstärka sig, att de ej fruktade den räfst, hvarmed de i början af riksdagen voro hotade. Hela landet var ock misslynt, att ej se någon annan verkan af en riksdag, som ett år varat, än kommissioner och blodsutgjutelser; och som alltid händer, att allmänhetens medömkan följer tätt efter dess hämndlystnad, så hände ock här: de som varit ifrigast, började tvifla om med generalarne Lewenhaupt och Buddenbrock var rätt eller orätt förfaret, och samma röst, som tog deras hufvuden, gaf kort efter egendomen tillbaka till slägten.

Kronprinsens giftermål blef ett nytt ämne för Kongl. Maj:ts och riksens ständers omsorg. Ehuru Danmark utmärkte mycken ovilja och missnöje öfver holsteinska husets upphöjelse och höll sig armeradt till lands och sjöss, pröfvades dock giftermålet med den äldsta danska prinsessan, dotter af konung Christian VI, vara för Sverige det antändigaste och bästa, och i fall denna nekades, någon af reussiska prinsessorna, systrar till konung Fredrik den färkvärdige. I anledning häraf affärdades riksrådet grefve Tessin såsom ambassadör till Danmark, med nödiga instruktioner till detta giftermåls fullbordan och till vänskapens återställande mellan begge rikena.

Grefve Tessins beskickning hade en vidrig utgång. Konungen af Danmark afslog giftermålet och hotade Sverige med anfall. Tifvelsutan smickrade sig danska ministèren, att ega uti Sverige nog stort anhang, hvilket, understödt af dess armée, skulle kunna förstöra valakten af den 23 Juni och återföra svenska nationen till kronprinsen af Danmark. Uti allt annat afseende voro Danmarks otidiga hotelser illa eftertänkta och så mycket mer förmätna, som arftagarne till både Rysslands och Sveriges riken voro af ett och samma hus, som hade ett öfvervägande understöd emot Danmarks styrka. Verkan härutaf blef, att svenska arméen genast tågade till Skåne och emot norska gränsen. Riksrådet Rosen fick befälet på norska sidan och fältmarskalk Hamilton uti Skåne. Tillika beviljade kejsarinnan af Ryssland hjelptrupper till Sverige, emot Danmark. General Keith kom nemligen till Sverige, med 15,000 man infanteri, som lågo inqvarterade till året derefter, uti Östergöthland, Södermanland och en del af Stockholms län. Dessa anstalter verkade till sitt ändamål; konungens af Danmark ifver svalnade; lugnet följde härpå och den vanliga politiska vänskapen blef återställd Sverige och Danmark emellan.

Beslutet blef genast, efter danska afslaget, stadfäst att begära konungens af Preussen äldsta syster, prinsessan Lovisa Ulrika, till gemål för Sveriges kronprins. Svenska envoyén uti Berlin, Rudenskjöld, fick ordres att härom negotiera. Konungen af Preussen samtyckte härtill utan uppskof, men rådde i förtrolighet, att förmå kronprinsen att begära dess yngre syster, prinsessan Amalia, af orsak att dess äldsta systers sinnelag och karaktär var högmodigt samt böjdt till oroligheter och tracasserier, som konungen visligen förmenade ej kunna passa till ett så inveckladt, populärt regeringssätt, som Sveriges dåvarande. Prinsessan Lovisa Ulrikas fägring, dess ryktbara snilles-egenskaper, upphöjda af en Voltaire, som ibland andra smickra-
poesier, äfven utgaf följande vers:

"Souvent un air de Verité se mêle au plus grossier mensc
Cette nuit, dans l'erreur du songe,
Au rang des Rois j'etais monté;

Je vous aimais alors et j'osais vous le dire.
Les Dieux, à mon reveil, ne m'ont pas tout ôté:
Ils ne m'ont ôté que l'empire."
verkade, att Hans Kongl. höghet kronprinsen beständigt yrkade på sin förmälning med denna kongl. prinsessa.

Under denna riksdag fick icke ekonomien, handeln och handaslöjder någon särdeles uppmuntran. Dels var denna epok beledsagad af brydsamma och olyckliga händelser; dels voro mössornas hämnd och upprättelse emot hattarne ett hinder. Det kunde ej väntas, att det rådande partiet, under denna riksdag, skulle understödja en industri och ett fabrikssystem, som hattarne i flere år förfäktat, utvidgat och befästat. Dels lade ock England hinder i vägen, genom den influence det egde på mössorna.

Mössornas hämnd och danska unionen blefvo af hattarne motade; men rikets tillväxt uti finans och ekonomi låg uti sekreta utskottets och deputationernas våld, derifrån hattarne voro uteslutne.

Kriget hade dragit utur riksens ständers bank en ansenlig penningestock uti sedlar, som öfversteg den proportion, hvilken borde vara mellan mynt och sedlar. Finlands förlust, fruktan för ryska galère-eskadern i svenska skärgården och dalkarlskriget verkade misstroende och misskredit. Vexelkursen steg under dalkarlsupproret; en dukat uti guld gällde 36 daler, i stället för 18, som den kort förut gällde; och silfvermyntet likaledes. Progressionen af denna rikets förlust skrämde utskottet, och till förekommande häraf, vidtogs en illa eftertänkt utväg, bestående deruti, att tillgripa bankens stora förråd af myntade kopparplåtar och uppmuntra dessa plåtars exportation af köpmän, genom tullfrihet och 12 procents premium för utskeppningen, hvilket kronan bestod. Denna illa eftertänkta författning, som röjde en bottenlös okunnighet uti banko- och finans-ärenden, lade grunden till alla de mynt- och kursförändringar, hvaraf Sverige öfver 30 år derefter plågades; blottställde banken för en nära undergång och påskyndade i stor mån regeringssättets fall.

Mössornas författningar uti sekreta utskottet, röjde mycken okunnighet och svaghet. De rörde alla strängar,

men utförde intet sin förföljelse mot ministèren och hattarne, och det under 1734 års riksdag licentierade riksrådets insättande började de på galen ända och försummade rätta tiden. Deras förtroende var så fallet och hattarnes styrka på Riddarhuset så tillväxt, att sekreta utskottet, någon tid före riksdagens slut, blef tvunget att begära 12 personers förstärkning af adeln, och den valdes bland hattarne. Efter denna stund voro riksrådet grefve Carl Gyllenborg och hattarne uti deras ställning säkra och befästade.

Man måste medgifva, att denna minister gaf, under denna riksdag, ett märkvärdigt prof af sitt snille, af förståndsressourcer och ståndaktighet. I början af denna riksdag erbjöd landtmarskalk Ungern-Sternberg riksrådet grefve Carl Gyllenborg ett hederligt afsked och en pension, om han det begära ville; men i vidrigt fall stode hans person och hufvud i fara. Men han vägrade anbudet, ehuru han då hade alla händelser emot sig och en svag sak att försvara; ty denna örlig emot Ryssland, ehvad sken man derpå sätta ville, var endast byggd på osäkra grunder: utgången af en tillämnad revolution och uppå prinsessan Elisabeths lösa löften, då troligt var, att hon dem, såsom kejsarinna, skulle glömma och försaka.

Hattarne voro den tiden sammansatte af goda och tilltagsna hufvuden och egde till syssloman lagmannen grefve Fredrik Gyllenborg, broder till riksrådet. Denne man hade Frankrikes korruptionskassa om händer och egde icke mindre politisk vaksamhet, än dess broder, presidenten uti kansliet. Hans egenskaper att värfva och sammangadda folk voro sällsynta. Hans outtröttliga arbetsförmåga understödde bröderne; det felades denne man intet annat, för att bli en farlig medlem uti samhället, än emot dess öfriga egenskaper svarande behjertenhet.

Kronprinsen Adolf Fredrik reste från Hamburg öfver Stralsund, och fördes af en svensk flotta till Carlskrona, der han landsteg.

Konung Fredrik tog emot Hans Kongl. Höghet m mycken nådebetygelse; gaf honom södra skånska kavalleriregementet, samt grefve Hans Henrik v. Lievén, som var major vid detta regemente, honom till general-adjutant

Hans Maj:t förärade honom ock Ulriksdals slott och egendom till sommarboning.

Sedan riksens ständer med underdånig uppvaktning lyckönskat Hans Kongl. Höghet och afgjort några economica, hvilka genom vigtigare ämnen kommit att uppskjutas, samt anhållit hos konungen, att deras landtmarskalk, öfverste-löjtnanten baron Ungern-Sternberg, måtte till generalmajor upphöjas, slöts riksdagen,

Efter denna riksdag blef konung Fredrik inactif uti sitt förhållande på thronen. Sedan successionen var stadfästad uti ett för honom helt fremmande hus, och allt hopp om monarkiska väldets återfående var förloradt, var för honom ej annat öfrigt, än att söka lugn och sköta sina personliga nöjen. Det var denne monark ej af Försynen gifvet, att genom sin regeringsomsorg utmärka sin ära och göra sig älskad af sina undersåtare.

Ehuru hans politiska böjelse var för England, höll han, efter denna tiden, en medelväg mellan denna puissance och Frankrike. Frankrikes influence var uti Sverige den starkaste och konungen egde intet eget intresse, sig denna puissances ovilja att ådraga. Han gaf ett prof deraf, då han ingick förbundet med Frankrike, Preussen, kejsar Carl VII och pfaltziska huset, emot drottningen af Ungern, och lemnade 9,000 man hessiska trupper såsom hjelp åt kejsar Carl VII, ehuru mycket England arbetade häremot.

Englands bemödande emot denna traktat torde väl hafva haft framgång, om intet fröken Hedvig Taube hade blifvit vunnen på Frankrikes sida, af grefve Carl Gyllenborg och fransyska ambassadören, marquis de Laumaris löften och föreställningar. Denna fru egde så litet medhåll och understöd i landet, att hon behöfde, för sin och sina barns tillkommande välfärd, att menagera den rådande ministèren och pluraliteten. Hon blef ock af romerske kejsaren upphöjd till riksfurstligt stånd, under namn af *riksgrefvinna af Hessenstein;* hennes 2:ne söner Fredrik och Carl samt dottern Amalia buro detta namn och blefvo af konungen legitimerade såsom hans barn, dock utan arfsrätt till landtgrefskapet Hessen-Cassel. Konungen hade köpt 3:ne stora gods, om 16,000 riksdaler banko årlig in-

komst, uti Holstein, dem han, såsom ett manslän, till sina söner förlänte, jemte Ekolsunds kungsgård och derunder lydande hemman. Den grefliga Hessensteinska ätten blef introducerad på Riddarhuset år 1743. Allt detta stadfästades af ständerna.

Efter riksdagens slut användes tiden till glädje och lustbarheter. Konungens af Danmark fiendtliga demonstrationer, bekymrade ej mycket svenska ministèren, sedan en defensiv öfverenskommelse slutad var med Ryssland.

Konungen och Rådet utnämnde grefve Tessin, att såsom ambassadör afgå till Berlin, att afsluta giftermålet för Hans Kongl. Höghet kronprinsen. Grefve Tessin afgick från Stockholm uti April 1744, med en talrik svit af kavaljerer och dess grefvinna. Dess ståt och tillställningar uti Berlin voro mycket präktiga, och mer än nödigt var uti ett hof, der en stor och mägtig potentat regerade, som föraktade högfärds prål och öfverflöd.

Men grefve Tessin, som var ditskickad för prinsessans skull och icke för konungens af Preussen, hade intet afseende på annat, än att intaga Hennes Kongl. Höghets förtroende, och då han fick närmare upplysning om hennes böjelse till högmod, till vetenskaper och fria konster, använde han alla de verldserfarenhets- och vitterhets-medel, han uti en utmärkt mån egde, för att behaga henne. Detta hans bemödande fick ock en önsklig framgång.

Hattarne hade ej länge sett Sveriges thronföljare, förr än de upptäckte dess inskränkta förståndsegenskaper och tillika dess böjelse för England och mösspartiet; och som dess tillämnade gemål, prinsessan Lovisa Ulrika egde öfverlägset förstånd, jemte flere egenskaper att styra sin man, så var det en hufvudsak för ministèren, att i tid förbinda sig denna furstinnas gunst, förtroende och biträde.

Hennes Kongl. Höghet blef från Stralsund afhemtad uppå en eskader, under kommando af riksrådet och öfveramiralen Taube. Hon landsteg uti Carlskrona den 8 Aug[illegible] 1744, hvarest Hans Kongl. Höghet kronprinsen var hen till mötes. Hennes biläger på Drottningholm, som m[illegible] mycken högtidlighet firades, skedde den 18 Augusti 17[illegible] hvarest hon ock af baron Ungern-Sternberg med deputera

af ständerne, dem de uti Stockholm efter sig lemnat, lyckönskades.

Hela riket fann Hennes Kongl. Höghet kronprinsessan vacker behaglig och qvick; men högdragen, sjelfrådig och ovarsam. Men grefve Tessin och den del af hattarne, som stodo de kongl. personerne närmast, funno hos henne alla de fullkomligheter, som tillhöra stora regenter, hvilka äro af Försynen danade till folkens sällhet samt rikens heder och tillväxt.

Konung Fredrik lät sig angeläget vara, att öfverhopa Hennes Kongl. Höghet med nåd och vänskap; men han bemöttes med nog kallsinnighet. Han upprättade hennes hofstat och gjorde riksrådet grefve Tessin till öfverste-marskalk för detta hof, ehuru det var emot Sveriges bruk, att sätta till ett furstligt hof en öfverste-marskalk tagen utur rådet.

Det missförstånd, som en tid härefter uppkom emellan Frankrike och kejsarinnan Elisabeth, förändrade ock ställningen uti Sverige.

Ryska kejsarinnans svaga egenskaper att styra en så vidsträckt monarki som Ryssland, hade fängslat hennes vilja under kanslerens grefve Bestucheffs, och hennes temperaments svagheter samt ombytliga sinnelag hade förorsakat franska ambassadörens marquis de la Chétardies onåd. Han blef från ryska hofvet förvist inom 24 timmar och ryska St. Andræe-orden jemte de myckna juveler kejsarinnan honom förärat, blefvo återfordrade. Allt förtroende Frankrike och Ryssland emellan upphörde och kejsarinnan lånte örat till österrikiska och engelska propositionerna.

Sverige, som genom sitt defensiva förbund och den dervid hängande subsidie-afhandling, icke kunde ega, hvarken anledning eller intresse, att följa Rysslands fotspår och afbryta ett förbund, hvaraf det hemtade nytta och säkerhet, blef ett föremål för Rysslands ovänlighet, det ngland underblåste; dock brast det ej ut förrän 1747.

Frankrike vinnlade sig härefter, att förena Danmark h Sverige samt konungen af Preussen, och derigenom presa, genom sammanbunden styrka, en puissance uti rden, som kunde emotstå Rysslands préponderance. Detta

system blef ock af alla tre dessa makter gilladt och antaget; men kom ej till fullkomligt stadgande, förrän efter riksdagen 1747.

Ehuru konung Fredriks enda omsorg då var, att uti lugn och sinnesro sluta sin ålderdom, blef den på ett ömt sätt oroad af grefvinnan Hessensteins oväntade död, som inträffade den 11 Februari 1744. Allmänna ryktet om hennes sjukdom och död var, att hon genom konungens broder, prins Wilhelm, ståthållare af Hessen-Cassel, hade blifvit med gift afdagatagen och hvartill det förmentes att konungens hessiska lifmedikus Rath Wigant varit ett verktyg. Prins Wilhelms fruktan för ett giftermål mellan konungen och nämnda grefvinna, grundadt på konungens oinskränkta kärlek och förtroende till henne, gaf sken till detta rykte.

Hvad som styrkte allmänna talet, var den besynnerliga omständighet, under hennes sjukdom, att ingen fick se eller besöka henne, utom doktor Wigant och konungens hessiske kammartjenare Stern. Hennes föräldrar, syskon, slägt och vänner blefvo alla afvista och hennes fader, riksrådet grefve Taube, var svag nog att låta afvisa sig.

Hon lemnade ett ansenligt arf uti juveler, guld, silfver och lösören, som skattades till tjugo tunnor guld. Men häraf kom intet hennes barn till godo. Konungen förordnade sin gunstling, hofmarskalk Erland Broman, och dess associerade, general-auditören Wewerstedt till förmyndare och delningsmän. Baron Erland Broman var en man, som kände hvarken ära eller anständighet; alla hans gerningar voro utmärkta af egennytta och nedrigheter. Hans broder, landshöfdingen Carl Broman, blef en tid derefter ock intagen till detta förmynderskap. Hessiske kammartjenaren Stern, en annan favorit, biträdde vid bouppteckningen. Allt detta skedde utan iakttagande af laglig formalitet. Dessa äreförgätne förmyndare hushållade så, att då grefvarne Hessenstein hunno till myndighetsåren, var arfvet alldeles förstördt och förmyndarne bankrutt. Det var ej nog, all lösegendom var röfvad; de sålde, efter konungens d Ekolsund, som konungen, med ständernas samtycke, h skänkt sina söner, till kronprinsen Adolf Fredrik, .. 75,000 plåtar, som icke till en tredjedel svarade emot d

värde och årliga inkomst; och köpte i dess ställe Tynnelsö. Af alla de otroliga summor konungen dragit in från Hessen-Cassel och mest förärat grefvinnan Hessenstein, syntes intet spår, få år efter konungens död; det måste likvisst hafva varit ansenligt. Grefvinnan Hessenstein sade mig 1743, att hon påminde sig ingen dag hon med konungen lefvat, som förbigått, utan någon present af större eller mindre värde.

Gäsningen uti Sverige var icke så stillad, att icke 1743 års stormar ännu underhöllo ett oroligt svall. Danmarks anhängare hade ännu icke förlorat allt hopp och mössorna arbetade med ifver, att återtaga öfvervigten bland ständerna.

Kronprinsen Gustafs födelse den 24 Januari 1746, uppväckte väl mycken glädje uti hofvet, bland hattarne och hos den del af nationen, som, skiljd ifrån politik och egennytta, önskade sitt fosterlands sällhet och trefnad. Glädjebetygelserna uti Stockholm voro omåttliga och utbrusto till en del uti ett starkt trakterande och supande; men glädjen var icke så allmän, som den hade bordt vara. Konungen, i samråd med kronprinsen och kronprinsessan, utnämnde genast riksrådet grefve Tessin till den unga prinsens guvernör.

Denne herre var i högsta nåd hos hennes kongl. höghet kronprinsessan. Hennes vänskap och förtroende var så utmärkt, att hvarjehanda rykten utspriddes, till förklenande af hennes ära och trohet emot sin gemål. Dessa rykten styrktes ock mycket, genom grefve Tessins otidiga och oeftertänksamma kärlek till prinsessan, den han intet förmådde styra eller dölja och den der lade grunden till hans slutliga fall.

Erfarenheten sedan 1719 af alla de förföljelser, olyckor, osäkerheter och oredor, som rikets ständers oinskränkta makt hade verkat uti Sverige, hade fört riksrådet grefve Carl Gyllenborg och grefve Tessin, med alla hattpartiets ufvudmän, på den tanken, att bereda någon förändring i Sveriges grundlag, som kunde lägga någon motvigt mot populära väldet uti konungamaktens hand. Denna lan var af den egenskap, att mycket behaga det unga ofvet, och således fästa det vid hattarnes system; ehuru

intet häraf kunde gå i verkställighet, förr än efter konung Fredriks död.

Det var icke första gången denna tanke upprunnit, fast af andra personer, uti olika afseenden och olika tider. Det underliggande partiet var alltid benäget till regementsförändring, antingen till inskränkning eller till utvidgande af konungamakten, allt efter som denna var med eller emot.

Allt sedan 1727 började eftertankan vakna hos tankföra menniskor. Man såg anarkiska oredan göra skyndsamma framsteg; man började skönja faran för friheten, genom thronens grannskap och konungamaktens stränga fängslande under lagsens bojor. Man såg tre stånd, med skyndsamma steg, öfverstiga den rörläggning, inom hvilken adeln, sedan äldsta tider, förskansat sina fördelar och företrädesrättigheter. Man såg osäkerheten för embetets utöfning och embetsmän tilltaga, och alldramest för rådkammaren, som hade, efter 1727 års märkvärdiga riksdag, intet annat stöd att vänta, än riksens ständers förtroende, som var ombytligt.

En stor del hade redan 1739 fallit på den tankan, att efter konung Fredriks död, upprätta en republik i svenska thronens ställe; men uti vissa delar inrättad efter den venetianska. Bland dem voro grefve Tessin och generalen Charles Emil Lewenhaupt. Denna omständighet påskyndade ock nämnde generals fall.

Kronprinsen Adolf Fredrik var kommen till Sverige med helt annan politisk disposition, än hattarnes. Hans håg ledde honom till Englands och Ryssländs intressen och följaktligen till mössorna; men sedan grefve Tessin och hattarne intagit drottningens sinne, vunno dessa och Frankrike snart hennes gemåls biträde, och för att fästa dem begge, framställdes ett högt mål, af en tillkommande utvidgad konungamakt, hvilken var mera att önska än att hoppas. Pluraliteten uti nationen tänkte icke lika med partiernas hufvudmän uti detta ämne; icke heller egde unga hofvet den egenskapen, att göra sig älskadt. Kronprinsen var god, men ansågs såsom enfaldig och sin gemål så undergifven, att han ingen vilja egde; prinsessan så qvick, så fritänkande, så högdragen, så yppighet

skande, och tillika så envis och sjelfklok, att hon mer abalienerade än förbandt sig alla sinnen.

Konung Fredrik syntes neutral uti alla dessa tillställningar. Hans gunstlingars uppmärksamhet var sysselsatt med att roa honom. Denna omsorg delte presidenten Broman och öfverste Kalling sig emellan. De uppsökte de vackraste och tjenligaste ämnen till maitresser. En kort tid placerade president Broman en fröken Psilanderhjelm uti konungens säng; men det varade icke länge, förrän konungen ledsnade. De föreslogo general Saltzas dotter, som var mycket vacker. Konungen reste ock för hennes skull till Göteborg. Stora löften gjordes fröken Saltza men förgäfves; hon afslog dessa höga anbud och blef sedan gift med baron Jermund Cederhjelm. Ändtligen framställdes öfverste Horns äldsta dotter Catharina Ebba: hon var vacker och väl växt, af glädtigt och godt sinne. Konungen reste till hennes fader, som bodde på Husby herregård uti Södermanland; men fann mer svårighet än han väntade. Fröken Horn ville väl blifva konungens husfru, men icke hans maitress. Konungen var betagen och efter något negotierande gaf han skriftlig försäkran om äktenskap, jemte fästningering, och förlofvades formligen med henne uti föräldrarnes närvaro. Konungen reste derpå till Stockholm, för att föranstalta om vigseln. Fröken Horn blef på konungens vägnar emottagen vid Liljeholmstullen af öfverste Palmstjerna, då varande löjtnant vid drabanterne, med flere cavalierer och beledsagad till det hus (fordom grefve Bengt Stenbocks) som för henne var präktigt tillredt, midt emot gamla kungshuset på Riddarholmen, der konungen henne kärligt emottog; men om vigseln hördes icke mer talas. Konung Fredrik lefde med henne till 1748, utan att man visste, om hon var hans maitress eller hustru. Hon fick diplom af Romerska kejsaren, såsom riksgrefvinna, hvilken benämning hon ock förde uti sin titel. Konungen köpte och förärade henne det gamla Hornska familjgodset Åminne uti Finland; likaledes köptes Ekebyholm. Han lät köpa och reparera för henne ett hus på Regeringsgatan, och förärade henne mycket penningar, juveler och silfver. Konungen hade sedan 1748 alldeles intet umgänge med henne.

Hon var ung och kunde ej lämpa sig efter en så ålderstigen herres humör. Hon sörjde konung Fredrik såsom enka, och gifte sig många år efter konungens död med riksrådet grefve Ulrik Barck, och dog barnlös 1781.

Efter henne hade konung Fredrik inga andra maitresser, än de som för betalning äro alltid färdiga.

Sverige hade slutat ett förbund uti Petersburg, den 25 Juni 1745, om en defensiv-allians med Ryssland, jemte subsidiers betingande, som återställde lugnet i landet och betog allmänheten fruktan för örlig och danska partiet allt hopp om framgång.

Ett nytt bekymmer yppade sig här, rörande den af secreta utskottet gjorda författning år 1743, af 12 procents premium för plåtarnes utskeppning. Alla grossörer förde så mycket plåtar utur banken, att bankofullmäktige och kommissarierne nödgades, genom bref till Kongl. Maj:t, upptäcka bankens utblottade tillstånd så på silfver, hvilket af konung Carl XII blef medtaget, som på koppar, hvaraf då ej mer var qvar, uti dess förmögenhet, än som knappast kunde svara emot en half månads cirkulation; hvarefter ingen bankosedel kunde diskonteras, hvarken i silfver eller koppar.

Sedan villrådigheten hade sysselsatt rådkammaren uti flera dagar, antogs bankokommissarien Eldhs förslag: 1:o) att förbjuda kopparmyntets utskeppning; 2:o) att förbjuda kopparmyntets utväxling ur banken och 3:o) befalldes, till penningerörelsens befordran, att banken skulle diskontera med sedlar till 6, 9 och 12 daler kopparmynts stämpel, samt slantar till skiljemynt. Detta förordnande var att anse såsom ett jernbref och hade bordt förstöra bankens bestånd och kredit, så inom som utom riket, om icke redan sedelmyntet vunnit burskap i Sverige, fast inga lägre än till 50 daler; men myntstocken i riket var ganska ringa och ej tillräcklig, att diskontera stora summor. Så blef fattigdomen och nöden en grund till bankens kreditsed[illegible] Allmänheten tog, utan vedervilja, emot 6, 9 och 12 dal[illegible] sedlar; och ehuru efter hand allt mynt försvann utur [illegible]relsen, märktes ingen förändring uti varupriserna. V[illegible] kursen gick någon tid derefter så till al pari, att år [illegible]

svarade 35 mark kopparmynt i sedlar emot en riksdaler Hamburger banko. Härtill bidrog mycket riksens ständers författning med ett växelkontors inrättande, som handelsborgmästaren i Stockholm Thomas Plomgren föreslagit och dirigerade. Det var ett palliatif, som verkade uti sin början, till sitt ändamål och så länge denna upplysta handelsmannen lefde.

Huru penningetillgången i Sverige var, kan deraf inhemtas, att 1731 till och med 1736 och 1737 hade hela bankens penningecirkulation uti riket ej stigit öfver 90 och några tunnor guld.

Icke dess mindre uppväckte småsedelmyntets antagande uti riket mycken gäsning, så uti rådkammaren, som uti allmänheten. Hattarne togo denna författning icke såsom i längden fördelaktig för rikets penningeställning; men såsom en nödvändighet, till att förekomma bankens bankrutt och rikets deraf följande totala diskredit. Mössorna förklarade sig på det högsta häremot och använde alla krafter, att uppelda missnöjet mot hattarnes administration. Riksrådet Åkerhjelm, som var chef för mösspartiet, förklarade sig, så mundtligen, sem genom ett skriftligt ingifvet dictamen i rådet, mot denna författning. Han visade, med goda skäl, alla olägenheter af sedelmyntet; men uppgaf ingen utväg till annat mynts anskaffande eller till bankens räddning. Och då, under diskurserne och en häftig debatt, mot honom invändes, att banken stod i fara, och tarfvade skyndsam hjelp, svarade han, nog ovarsamt, att om bankens undergång hade han intet bekymmer; ty så länge riksens ständer hade den h— — —n i sitt våld, så kunde man ej hålla dem inom tillbörliga skrankor. Dessa ord flöto väl icke in uti protokollet, men lupo icke dess mindre kring Stockholms gator och torg, och beredde riksrådet Åkerhjelm mycket bekymmer till näst påföljande riksdag.

Bitterheten partierna emellan hade icke lugnats genom tiden. De 1739 afsatta riksrådens anhängare, under namn af mössor, och danska sammansättningen uti successionsfrågan 1743 jemte regeringssjukan hufvudmännerne emellan, underhöll en häftig gäsning.

Grosshandlaren Springer uti Stockholm var dristig nog att, genom ett memorial till de hundrade äldste af borgerskapet, tilltala borgmästaren Thomas Plomgren, för det han, såsom riksdagsfullmäktig vid riksdagen 1742 och 1743, inlåtit sig uti successionens reglerande, utan att deröfver höra menigheten, såsom riksdagsfullmäktiges principaler, dem en så vigtig författning endast tillkommo. Han förklarade väl tillika, att han det icke gjorde af missnöje öfver valets utgång. Plomgren bevisade nog handgripligt, uti hvad mån Springers tanka var stridande mot Sveriges grundlag och sakens beskaffenhet.

Danmarks pretentioner på svenska kronan, understödda af allmogens uppror och 3 stånds omröstning 1743, sammanlagd med så farlig, yppad fråga uti rikskonstitutionen, som principalatsmakten, förmådde rådkammaren att taga del uti denna tvist. Men både rådet och Stockholms magistrat funno saken för öm, att deröfver yttra sig, utan lemnade den till ständerna; Springer imponerades tystnad. Riksråderne baron Åkerhjelm, Cronstedt, Arvid Posse, Wrangel och Lagerberg gynnade Springers person och tankar och följde uti alla saker Åkerhjelms röst.

Springer fortfor lika väl med tillmälen mot borgmästaren Plomgren, och uti båda partierna värfvades mot och med uti principalats-frågan. Konungen och rådet funno sig föranlåtna, att sätta handelsmannen Springer i arrest, från hvilken han, efter några månader, blef endtledigad, genom en träffad förlikning med Plomgren, inför rådet.

Kejsarinnan Elisabeths förhållande mot Sverige, sedan fredsslutet 1743, hade varit utmärkt af vänlighet, så emot riket, som emot kronprinsen. Ryssland hade ock hållit sig neutralt, uti det häftiga krig, som redan 1740 blifvit upptändt emellan Österrike, England och Holland, emot Frankrike, Preussen och Spanien. Men sedan kejsarinnans förtrolighet med Frankrike blifvit afbruten och Engla[nd] samt Österrike fått influence uti ministèren, gick Ryssl[and] uti förbund med desse och hade till föremål, att dr[aga] Sverige utur franska förbindelsen.

Ehuru hemlig hattarnes hufvudmän höllo sin plan det unga hofvet, att vid konung Fredriks död utvidg[a]

nungamakten och derigenom balancera riksens ständers demokratiska, tygellösa och missbrukade välde — väckte detta dock kejsarinnans uppmärksamhet.

Härtill kom ock, att h. k. h. kronprinsessans ovarsamt förda tal om kejsarinnan Elisabeths person, hade uppeldat hennes harm.

En baron Korf kom till Stockholm såsom Rysslands ambassadör, med instruktioner att kullkasta Sveriges système politique, ministère och hattparti, samt mota all ändring uti regeringssättet och befordra sjelfsvåld och oordning. Tjenligare man än denne kunde intet väljas, för att brouillera begge hofven och åstadkomma den häftigaste gäsning. Hans högfärd, tilltagsenhet, påståenden och föraktliga uppförande åstadkom dagliga bekymmer och skriftväxlingar emellan Sveriges och Rysslands ministrar; mösspartiet fick ny drift genom denna ambassadör och engelska envoyéns biträde.

Riksens ständers sammankallande till en allmän riksdag var utsatt till den 16 September. Begge partierna hade gjort deras bästa, att värfva pluralitet. Till landtmarskalk framställdes af hattarne grefve Tessin och af mössorna generalmajoren baron Ungern Sternberg. Genom riksens ständers beslut, vid 1741 års riksdag, var rådsvärdigheten för alltid utesluten från landtmarskalks-embetet; men hattarne förmenade, att det stod dem som gjort lagen öppet, att in casu ändra densamma. En så obillig tanke fick ej framgång, utan blef, genom ridderskapets och adelns votering, stafven lemnad uti baron Ungern Sternbergs hand. Alla öfriga val, till secreta utskott och deputationer, utföllo efter hattarnes vilja, så att under denna riksdag behöll det unga hofvet och hattarne en märkelig öfvervigt så hos adeln, som uti de tre respektiva stånden.

Bankoärenderna och handelsmannen Springers principalats-memorial blefvo bland de första ärender riksens ständer företogo sig. Springer blef arresterad och såsom upphorsstiftare ansedd. Han rymde utur sitt fängelse vid garneshögvakten och gömdes uti engelska envoyén Guidekens hus. Uppå derom erhållen hemlig kunskap och fåfäng an-

maning hos engelska envoyén om rymmarens utlemnande, kringrändes envoyéns hus med 300 man garde och konungen lät generaladjutanten grefve Liewen utfordra Springer. Envoyéen protesterade mot våldsamheten och begärde konferera med de uti Stockholm varande fremmande sändebud; men då med hotelser rymmaren utfordrades, öfverlemnade envoyén honom till grefve Liewen.

Påföljden blef ett långvarigt brouilleri med England. Envoyén Guidekens afreste från Stockholm utan att taga afsked; svenska missionen i England upphörde, och afsändes inga ministrar å ena eller andra sidans hof, förr än år 1764.

Springer blef dömd att mista äran; stod på schavotten och gick till Marstrand på behaglig tid, hvarifrån han några år efter rymde till England.

Riksråderne Åkerhjelm, Arvid Posse, Wrangel och Lagerberg (riksrådet Cronstedt dog före riksdagen) blefvo tilltalade uti secreta utskottet för bankosaken, och af riksens ständers förordnade kommission för deras rådslag uti Springerska saken. Egentligen syftade hattarnes beifrande åt riksrådet Åkerhjelm, såsom hufvudman för mössorna, och den der gjort sig fruktad, afundad och hatad; och genom sin votering uti rådet, under finska kriget, hindrat antagandet af kejsarinnan Elisabeths fredsförslag, kort efter dess upphöjelse på thronen.

Riksrådet Åkerhjelms förhållande uti bankofrågan var oeftertänksamt och ledande till farliga påföljder för rikets kredit och finansställning. Principen att under riksens ständers frånvaro missvårda bankoverket, som allt sedan 1664 var förnämsta drif-fjädern till penningerörelsen, och uti hvilket trenne stånds egendom var förbunden, genom deras garanti — borde väcka ständernas uppmärksamhet och misstroende mot denne rådsherre, som vid detta tillfälle tycktes mer hafva följt sitt agg mot ett rådande parti, än sin vishet och sin kärlek för fosterlandet.

Principalatsfrågan var ej mindre öm för rikets stäl-
Hade principalatsrättigheten blifvit stadgad, dit riksrå-
Åkerhjelm tycktes syfta, så hade ock rikskonstitutio-
till sin väsendtligaste del varit omskapad, och Sveri-

styrelse, i vissa delar, nalkats republiken Hollands; men uti en högre grad af ofullkomlighet. Hvarje provins hade då egt rättighet, vid tillfälle af sina riksdagsmäns val, genom instruktioner föreskrifva dessa, hvad vid riksdagen skulle göras eller låtas, uti dem okunniga mål; och i följe deraf hade högsta regeringsmakten fått sitt säte hos en blind och okunnig menighet, och sin rörelse utur konsistorier, rådstugor och sockenstugor, utan sammanhang. Deremot hade konung, råd och ständer blifvit, i de förnämsta riksstyrelsens delar, bundna och inactiva. Till en så märkelig förändring gaf den besvurna regeringsformen ingen anledning.

Denna ovarsamma fråga, framställd genast efter thronföljarevalet, som icke utan en häftig konvulsion uti riket kom till stånd, uppväckte misstankar, att något i hemlighet stämplades.

Ryktet och oron ökades och genom en engelsman, Blackwell benämnd, doctor medicinæ till profession, som några års tid förut kom till Sverige, samt under namn af att ega insigter uti manufakturer och fårafvel, fick premier af manufakturfonden, samt en kungsgård i Westergötland i förläning, till ett schäferis anläggande. Egentligen var han en från engelska ministèren besoldad spion och hemlig syssloman.

Denna Blackwell fick tillträde hos konung Fredrik, genom garderoben. Hans förstånd och qvickhet roade konungen. Då denne man såg den häftiga gäsning, som söndrade både ständer och riket, vågade han proponera konungen, att omkullkasta 1743 års successionsordning; sätta hertigen af Cumberland, konung Georg II:s son, uti Adolf Fredriks ställe; förstöra 1720 års regeringsform och befordra konung Fredrik till ett monarkiskt välde; allt detta med Englands biträde, penningar och krigsmakt, jemte andra större löften, till hessiska husets förmån. Denna dristiga plan smickrade väl konungen till någon del, dock utan att han sig deruti ville inlåta, dolde han den en tid, hvarunder detta stora ärende blef ett hemligt samtalsämne mellan konungen och Blackwell.

Hans Maj:ts höga ålder och ledsnad vid riksbekymmer, verkade att han det förtrodde till sin mest älskade favorit, presidenten uti Kommerce-kollegium baron Erland Broman, hvilken, förfärad af ett så farligt företagande, rådde konungen att göra förtroende häraf till rådkammaren. Riksrådet och öfverste-marskalken grefve Wilhelm Taube blef efterskickad och fick, jemte president Broman, konungens befallning, att uti rådkammaren angifva denna sak. Blackwell blef härpå arresterad, men kunde, på halfva skäl och hos honom funnen skriftvexling, ej föras till fullkomlig bekännelse, annorledes än genom sträng medfart i Rosenkammaren.[1]) Han yppade ändtligen hela planen, uti hvilken en handelsman Drake uti Götheborg var delaktig. Han dömdes till döden den 10 Juni 1746, och blef halshuggen. Drake afsändes till Marstrand på behaglig tid.

Entusiasmen emot hemliga anläggningar verkade så på inbillningskraften, att man såg farligheter i hvarje vrå. Kaptenen vid gardet Scheckta, antastade manufakturisten Hedman för grofva stämplingar. Mannen blef arresterad; saken förvisades från ständerna till Hofrätten; öfver hundrade vittnen blefvo afhörde mot Hedman, utan att kunna binda honom till något brott; hvarpå Hofrätten frikände Hedman.

Detta allt verkade, att sekreta utskottet gaf, genom protokolls-utdrag den 15 Juli, plena tillkänna, att uti hemlighet något förehades, hvaraf successionen och ständernas frihet kunde komma i våda. Härefter fortfors med processen mot de rådsherrar, hvilkas tankar uti Principalatsfrågan och banko-ärendena voro af rikets ständer såsom brottsliga ansedda. Nämnde riksråd uppkallades inför riksens ständers kommission uti Principalats-saken. Banko-ärendena sköttes uti sekreta utskottet. Dessa herrar sökte väl att exipera forum och draga målet immediatæ till riksens ständers plena; men sedan detta försök misslyckats, måste de emottaga actors libell till förklaring, och sedan drogs ut till November, då riksrådet Åkerhjelm anhöll sitt afsked, dock med tillägg, att om något vore emot h:

[1]) Rosenkammaren var en källare under Smedjegården, der den brotts hängdes naken på handklöfvar flere timmar, till dess han bekände efter omständigheterna fick spö.

embetsförrättning att påminna, han då finge åtnjuta beneficia juris. Afskedet beviljades honom, men utan pension. De öfrige herrar rikets råd fingo, genom riksens ständers sekreta utskott, förmaning till mera försigtighet och blefvo vid embetet; men någon tid före riksdagens slut begärde och fick riksrådet friherre Erik Wrangel sitt afsked med pension.

Ovänligheten emellan Ryssland och Sverige tillväxte. Ambassadören Korf hotade och lemnade oanständiga promemorier till ministèren. Ryssland var då nära förbundet med kejsarinnan Maria Theresia, drottning af Ungern, och med England, uti det häftiga krig, som uti Europa utbrustit emellan Frankrike, Preussen, Österrike, England med flere, rörande kejsar Carl VI:s arfländers delning, emot den allmänt bekanta af alla europeiska stater garanterade Pragmatiska Sanction. Denna situation verkade uti ryska hofvet den ogemena drift, att söndra Sverige från dess antagna och sedan 1738 följda fransyska politiska system.

Under allt detta dog grefve Carl Gyllenborg och lemnade råds- samt presidents-stolen ledig; hattarne till mycken saknad och mössorna till mycken glädje. Hans ministeriella tidehvarf var märkvärdigt genom nationens gäsning, krig, blodsutgjutelse och uppror; men under de farligaste och äfventyrligaste ställningar, skötte denne herre sina värf med all den kallsinnighet, ståndaktighet och försigtighet, som utmärkte ett öfverlägset förstånd, tjenligt att afböja de riket hotande faror med bibehållande af dess heder, sjelfständighet och frihet. Han var till karaktären en oväldig, ärlig och för sitt fosterland nitisk man; men han hade ett stort anhang af bröder och slägt, som icke liknade honom i dessa egenskaper.

Kanslipresidents-embetets ledighet gaf nytt tillfälle till gäsning bland ständerne. Så mycket det unga hofvet och hattarne önskade se detta embete uti grefve Tessins händer, så mycket fruktade mössorna, Ryssland, England och Danmark, att se utrikes ärendena uti en af dem så förhatad mans hand. Ryska ambassadören baron Korf gick så långt, att han ingaf ett memorial till konungen emot Tessin, hvilket, utan att verka, blef honom återställdt, med tillsägelse, att det icke kunde antagas, emedan det rörde

konungens och Sveriges domestika ärenden, uti hvilka ingen puissance egde rätt att sig blanda.

Konungen utnämnde grefve Tessin till president uti kansliet, riksens ständers dåvarande pluralitet till mycken fägnad. Kejsarinnan Elisabeth skref ett handbref[1]) till kronprinsen, med förebråelser af otacksamhet med mera, hvilket Hans Kongl. Höghet på ett värdigt sätt besvarade. Ambassadören begärde en privat audiens hos kronprinsen, den konungen i rådkammaren beviljade. Vid denna privata audiens var ingen närvarande. Sedan den var slutad, inställde sig kronprinsen uti rådkammaren, att lemna Kongl. Maj:t del af samtalet med ambassadören; men häraf fick konungen och rådet icke mycken upplysning, ty prinsens berättelse var på bruten svenska. "*Jag har man talt och sagt allt hvad man kan; han har ock sagt mig både ditt och datt, hvarpå jag ock svarade honom både ditt och datt.*" Mer kom aldrig fram i denna sak.

Emedlertid hotade ambassadören att, om grefve Tessin skulle blifva vid styret af utrikes ärender och Sverige vid det franska systemet, så skulle ofelbart kejsarinnan, med beväpnad hand, göra slut på saken. Mössorna förde samma ton, och agget gick så långt, att professor Ihre uti Upsala gaf ut en disputation, uti hvilken den frågan framställdes, om icke det vore en klok statsmaxim, att uppoffra en betydande medborgare, när man derigenom kunde bibehålla fred eller vänskap med en mäktig granne. Grefve Tessin, förargad öfver allt det förtal honom öfvergick, gaf tillkänna, att han ville nedlägga all befattning med utrikes ärender, och begärde ett plenum plenorum, der han ville mundtligen anföra sin oskuld. Hans vänner afrådde honom från detta steg, såsom ledande till vrång uttydelse af högmodigt företagande. Icke dess mindre beviljade riksens ständer detta plenum plenorum, deri grefve Tessin, med ett mycket blomstrande tal, upprepade sina trogna tjenster och berör[illegible] sig sjelf. Detta allt aflopp med komplimenter af la[illegible] marskalken, å rikets ständers vägnar, hvarefter följde ständernas deputation, med anhållan, det måtte gre[illegible]

[1]) Se bilagan i slutet af denna del.

Tessin än ytterligare uppoffra sig för fäderneslandet och vårda rikets ministeriella ärender; hvarvid det ock förblef.

Ryssland armerade till lands och sjöss. Rikets ständer biträdde konungen och rådet med nödiga fonder och arméen sattes i fullkomligt stånd. Tvenne nya regementen upprättades; 72 galèrer byggdes; några tusende man afsändes till finska fästningsbyggnadens fortskyndande. Riksrådet grefve Fredrik Rosen förordnades till generalguvernör öfver Finland samt befälhafvare öfver armée och flotta. Ett defensift förbund grundlades emellan Sverige och Preussen, der reciproqua hjelptrupper voro betingade till lands och sjöss, jemte franska subsidier.

Hela denna krigsaspect slöts året efter, med ryska flottans seglande i Östersjön, utan att nalkas Sveriges kuster. Freden uti Aachen, 1748 i Maj månad, mellan Frankrike, England, Spanien, Österrike och Preussen, medförde ock lugnet i Norden; ty Frankrike deklarerade till Österrike, att om, genom dess bemedling, Ryssland icke lemnade sina öfverdrifna företaganden mot Sverige, lät konungen af Frankrike besätta hela Flandern ånyo med sina trupper; och detta verkade, att Wienska hofvet jemte England arbetade alfvarligen till krigets afböjande.

Uti sekreta utskottet lades ock denna riksdag grunden till en närmare förbindelse med Danmark, genom förlofning emellan kronprins Gustaf och danska kronprinsessan Sophia Magdalena, ehuru de båda lågo i vaggan. Denna sak negotierades hemligen, under Frankrikes bemedlande och blef preliminärt aftalt, ehuru det hölls hemligt och kunde icke heller kungöras, förr än framdeles ständerna dertill deras bifall gifvit.

Frankrike arbetade då på en liga uti Norden, emellan Sverige, Preussen och Danmark, att derigenom lägga motvigt mot Ryssland, som lade i öppen dag dess afsigt, att uppresa sig till skiljedomare, uti Europas stridigheter och kufva alla sina grannar. Detta system var mer önskligt än möjligt; ty att upprätta en fast allians emellan Sverige och Danmark, bevittna Sveriges tideböcker vara omöjligt. Emedlertid verkade det, i dåvarande ställning, lugn inom riket och aktning hos grannar; det var något vunnet. Det

goda förståndet med Danmark verkade ock, att en gränsekommission emellan Norge och Sverige blef utnämnd, hvilken ock afslöt detta ärende 1751; men, som sades, till Danmarks förmån, i afseende å timmerflottningen från Norge, genom Wermlands skogar och vattendrag. Men det händer alltid, vid tillfälle af gränse-traktater, att båda partier äro missnöjda. Emedlertid underhöll Frankrike det goda förståndet begge hofven emellan, genom ansenliga subsidier och korruptionsmedel.

Riksens ständer lade mycken vinning om rikets försvar. General-adjutanten grefve Hans Henrik von Liewen och öfverste-löjtnanten August Ehrensvärd bemästrade sig denna angelägna del af rikets styrelse. Båda två hade mycket geni, drift och oväldighet; men tillika mycken ambition och törhända mindre erfarenhet, än ämnet fordrade. Uti Finland skulle tvenne fästningar anläggas. Den ena, som skulle tjena till place d'armes för armée och flotta, vid Helsingforss, och den andra vid Degerby rusthåll, närmare gränsen, under namn af *Lovisa*, såsom gränsfästning. Den förra anläggningen innefattade icke allenast alla holmar vid inloppet till Helsingforss, ½ mil från fasta landet, utan ock sjelfva staden, med kringliggande Kasa och Brobergen. Den sednare anläggningen eller *Lovisa*, var, utom höjdernas intagande och fördämningar till inondationer, tillökt med Svartholmen, 1 mil från staden, vid hamnens inlopp. Planen kunde i många afseenden vara god, till uppfyllande af sitt syftemål; men vidsträckt och utöfver Sveriges förmåga att utföra, och törhända utöfver Sveriges krigsmakts förmåga att dessa fästningar besätta.

Uti Skåne skulle en ny fästning med citadell byggas vid Landskrona. Christianstad skulle utvidgas och till alla delar förnyas.

En ny fästning skulle byggas på Gottland, vid Slitö hamn, under namn af *Carlsvärd*. Grefven Liewen fick direktionen öfver de skånska fästningsverken. Öfverste-lö nant Ehrensvärd af artilleriet fick att besörja de fins fästningsbyggnaderna, och öfverste-löjtnanten baron Fun af artilleriet den gottländska fästningsbyggnaden. De förstnämnda herrar fingo instruktioner, som fritogo d

från general-direktören och hela fortifikations-statens inseende. Frankrike gaf extraordinära subsidier till finska fästningsverken. Att dessa planer voro för vidt tillskurna, har erfarenheten bevittnat, tillika med deras närvarande ofärdiga tillstånd.

Den sedan konung Carl X:s tid påbegynta och så länge omtalade Trollhätte genomfart kom ock uti riksens ständers omtanka vid riksdagen 1747. Kommerserådet Polhems plan blef antagen. Riksråderne Tessin, Ekeblad och Höpken, jemte öfverintendenten Hårleman blefvo utnämnde till direktörer öfver detta arbete och fonder samlades dertill, genom aktier, för hvilka kronan förband sig att betala 12 procent; men denna fond blef otillräcklig. Polhems plan att leda farten genom strömmen, medelst fördämning och slussar, misslyckades några år derefter, sedan stora penningesummor blifvit påkostade.

Under denna riksdag gjordes ock nya riksråder, uti de afgångnes ställe, hvaribland voro: hofmarskalken baron Anders Johan von Höpken, grefven och kanslirådet Claës Ekeblad, general-majoren baron Fabian Wrede och öfversten Palmstjerna. De två förra voro nog unga, ehuru män af mycken kapacitet. Hvad i öfrigt hattarnes hufvudmän kunde uträtta, till deras hemliga plan om jemkning uti riks-konstitutionen, bestod deruti, att de lemnade kronprins Adolf Fredrik mer myndighet uti arméen, än konungen sjelf egde, genom dess instruktion såsom generalissimus; hvaröfver konung Fredrik intet visade missnöje eller bekymmer, utan tvertom gaf gardet till Hans Kongl. Höghet, sedan regementet blef ledigt, genom general Wrangels död, och till följe häraf lemnade honom sin person att bevaka. Adolf Fredrik, med ett fromt och böjligt sinne, hade ej nog styrka i förståndet, att nyttja dessa fördelar.

Seraphimer-, Svärds- och Nordstjerne-ordnarne blefvo ock inrättade. Den första upplifvades efter konung Magnus Ladulås' instiftelse. Meningen härmed var, att den tillkommande konungen skulle härigenom tillbinda sig vänner och genom ordensbands utdelning förstärka sitt parti och hattarne, som trodde, jemte grefve Tessin, sin influence på sjelfva hofvet oumkullstötligt. Vid närmare påseende torde

väl denna utväg till pluralitetens värfvande hafva varit mera mot än med dess intresse, genom de afundsfrön, som tillika med dessa band utsåddes. Tre stånd voro från ordenstecknen uteslutne och adeln, som gjorde det fjerde, var så talrik, att få bland dem kunde dermed benådas eller förbindas. Första riddareslaget skedde den 17 April 1748, konung Fredriks födelsedag, efter 73 lefnadsår.

Under loppet af denna bullersamma riksdag, blef dock icke uraktlåtet, att ge styrka till bergs- och fabriksidkandet, hvilka nyttiga grenar, under kriget och successionsbullret 1741 och 1743 råkat i något lidande. Alingsås fick förskotter i penningar, såsom första hufvudsätet för fabriksrörelsen; alla kringströdda, både siden- och yllefabriker fingo likaledes inrättnings-, tillverknings- och exportationspremier. Spanska fårafvelns fortplantande blef ock, genom premier uppmuntrad; äfvensom kamel-getters fortplantande, hvilka getter, med mycken kostnad, utpraktiserades från Angora till Sverige. Men som de nyttiga och helsosamma ting kunna i missbruk vändas, så hände här ock, att de dertill både nu och tillförene anslagna fonder blefvo med oförsigtighet och någon egennytta utdelade, så att en stor del deraf stannade uti bedragares och bankruttörers händer.

Konung Fredrik var aldrig hugad för Sveriges industri och fabriker. Englands tillverkningar behagade honom långt mera, och han bar aldrig något, som var i landet tillverkadt; ej en gång stöflor och skor, dem han lät åt sig förfärdiga af en dertill införskrifven casselsk skomakare. Denna i sig sjelf ringa omständighet förvärfvade honom ingen kärlek uti den talrika handtverkshopen.

Bergshandteringen undföll icke heller rikets ständers åtgärd; men friheten att utvidga och öka jernsmiden beviljades, utan afseende på skogarnes och malmens tillgångar. Ett jernkontor inrättades till jernförädling och manufakturerande, så ock att sätta ett fördelaktigt pris på jernet, som, genom utländska förlager och expediter, låg un[illegible] främmande tvång. Fonden till denna jernkassa togs [illegible] 1 daler kopparmynt afgift af hvarje skeppund utsmidt j[illegible]

Till bankens bestånd, som var uttömd på silfverm[illegible] och koppar, blef Kongl. Maj:ts förbud af 1745, emot plå[illegible]

och mynts utbetalning, af ständerna stadfäst; så att på ett jernbref blef bankens kredit upprättad. I öfrigt gjordes inga märkvärdiga anstalter uti finans-ämnen.

De vid 1738 års riksdag licentierade riksråders angelägenheter, uppväckte ock under denna riksdag mycket buller. Bondeståndet tog sig deras sak an med mycken häftighet och påstod en ny undersökning. Hattarne satte sig häremot. De häftigaste debatter uppkommo häröfver på Riddarhuset. Grefve Lewenhaupts och Buddenbrocks vänner påstodo ock ny granskning af riksens ständers dödsdom öfver dessa olyckliga herrar; målet blef ändtligen hänskjutet till sekreta utskottet, der det blef i arkivet nedergräfdt. Riksrådet grefve Gustaf Bonde fick dock slutligen ett formligt afsked, i form af extractum protocolli, deri rikets ständer förklarade sitt nöje öfver dess framfarna tjenster, genom öfverste Palmstjernas bemedling, som var betydande bland hattarne.

Ändtligen gjorde riksens ständer samfäldt det beslut, att ingen som beklädde riksråds-embetet eller det förut innehaft, kunde komma under omröstning till landtmarskalk. Båda partierne voro häruti ense. Mössorna fruktade riksrådet grefve Tessin, som delte rösterne med baron Ungern-Sternberg, till landtmarskalks-embetet vid riksdagens början; och hattarne fruktade, till den påföljande riksdag, det förafskedade riksrådet baron Åkerhjelm, som var mössornas hufvudman och fruktansvärd.

Det nya rådet, sammansatt till en del af kloka, men unga och heta hufvuden, lefde ej länge uti sämja. Grefve Tessin, såsom hufvud för ministèren, var mera sysselsatt med unga hofvet och det dermed förknippade tracasseriet, och tanklösa tidsfördrif, än med riksstyrelsen. Under ett skenbart lugn såddes frön till tvedrägt.

Konung Fredrik var neutral och kallsinnig för alla ·indelser. Det unga hofvet visade honom intet förtroende ·h liten aktning; hvaröfver han sig dock aldrig besvärade.

Han lefde med sina favoriter president Broman och ·verste Kalling, hvilka drefvo handel med alla sysslor och ·binettsmål, som ankommo på konungens utnämnande. ·ellan dess jagtresor skaffade dessa herrar dagligen om-

byten af lösa qvinfolk, som mer retade än förnöjde konungens temperament; hvilket understöddes af hetsiga och retande apotheksmedel, hvaraf så ovarsamt bruk gjordes, att konungen, efter ett väl lustigt samqväm, blef rörd af slag den 28 Februari 1748; dock ganska lindrigt. Uti Mars fick han andra känningen af slaget, som lemnade svaghet i högra sidan och förstörde minnet. Genom doktorernes försorg uppehölls hans lif ännu i 3:ne år; minnet återvanns till någon del, dock voro alla namn på personer och städer utur hans minne försvunna, undantagande *Mopps*, hans knähund, *Doktor* och *General.* Dessa 3 namn utmärkte stundom konungar, fruntimmer, embetsmän, råder eller fremmande sändebud, hvaraf de löjligaste misstag stundom uppstodo. För öfrigt talade, förtäljde och förstod konungen med redighet allt hvad som föreföll, intill Mars månads slut, då hans Maj:t fick en hastig frosskyla, hvarpå följde hetta och oro samt stark ros i benet, hvaraf konungen ofta var behäftad. Inom 2 dygn visade sig kallbrand i benet. Utan häpenhet eller fruktan emottog han dödsbudet; annammade Herrans nattvard för öppna dörrar, tog afsked af deras kongl. högheter kronprinsen oeh dess gemål och afsomnade i all tysthet kl. ½8 om aftonen den 25 Mars[1]) 1751, uppå Stockholms slott, uti sitt 76:e ålders år.

Tidningen om konungens död blef med mycken kallsinnighet emottagen af dess undersåtare, med glädje af dess thronföljare och af dess hessiska arfländer, som afundades Sverige konungens årliga 50,000 dukater chatullmedel, utom extraordinarie medel, som tidtals, på konungens befallning, till Sverige remitterades.

Konung Fredriks tidehvarf i Sverige var utmärkt af rikets olyckor och förnedring; af blodsutgjutelse, tvedrägt och förföljelser. Af hans hjeltemod, det han uti sina yngre år uti fremmande krig förvärfvat, rönte Sverige ingen hugnelig frukt. Af det förstånd, hvarmed Försynen honom rustat, hade riket ingen annan känning än stämplingar parti-hvälfningar; af hans politik, icke annat, än f mandes intrång uti rikets angelägenheter och dess dy

[1]) Enligt nya stilen den 6 April.

raste eröfringars förlust genom nesliga fredsföredrag; af hans frikostighet icke annat än en oräknelig mängd af gulddosor och nipper, dem han utan urval delte bland man- och qvinfolk. Ingen inrättning, genom hans enskilda åtgärd, bär vittne i Sverige om hans ömhet eller medlidande hjerta; om dess vård för uppfostringsverket eller om vitterhetens uppmuntran. Om dess smak för fria konster är Fredrikshofs lusthus i Stockholm och Svartsjö jagthus de enda efterlemningar.

Under konung Fredriks regering blefvo dock många, stora, nyttiga och hedrande inrättningar gjorda, så i handel, ekonomi, bergverk, som ock till vetenskapernas befordran; men dessa alla äro frihetens frukter, genom riksens ständer tillskapade och med konung Fredriks passiva namn bekräftade.

Törhända hade Fredrik den I varit en mera lysande regent uti ett annat land, der regeringslagen icke inskränkt hans makt och afsigter, eller uti en annan carrière, der dess förståndsegenskaper hade varit mindre fängslade af vällust och håglöshet, än såsom konung i Sverige, det han aldrig älskade och der han icke blef af undersåtarne saknad, icke heller hans bortgång med deras tårar beledsagad.

BILAGA.

Ryska kejsarinnan Elisabeths bref till kronprinsen Adolf Fredrik; dateradt St. Petersburg den $\frac{6}{18}$ Juli 1745. [1]

Eders Kongl. Höghet, min käre neveu!

Jag har alltid intresserat mig för allt det, som kan röra Eder, och jag har, efter mogen öfverläggning, sökt befordra Edra fördelar, så godt jag förmått. Eders Kongl. Höghet har erkänt mitt handlingssätt mer än det förtjenar. Mina känslor för Eders Kongl. Höghet hafva aldrig haft annat mål, än Edert väl, och det är synnerligast i närvarande stund, som jag använder alla mina bemödanden att försäkra Eder välgång. Edra intressen äro förbundna med våra genom de ömmaste familjeband; derföre kan jag ej heller fördölja för Eder att, sedan någon tid, jag erfar att Eders Kongl. Höghet har skänkt sitt förtroende åt folk, hvilka, under föregående riksdag, hafva sökt verka till förmån för prinsen af Birkenfeld. Jag tillägger, att man ville tillintetgöra alla mina bemödanden, följaktligen sätta sig emot Edert val till thronföljare, begagnande utan uppehåll åtskilliga utvägar, som skulle kunnat skilja Eders Höghet från mig.

Efter denna erfarenhet beträffande deras afsigter, bör man anse allt det smicker ifrågavarande personer använda, såsom en smygande list, hvarpå bevis redan förefinnes, att åstadkomma köld mellan konungen och Eders H... och försvaga Edert förtroende till mig. Man afser hä...

---

[1]) Ofvanstående bref, skrifvet på gammal-ryska språket, finnes i u... manuskriptsamling.

att, genom hemliga åtgärder, återställa souverainiteten i Sverige, användande lättsinniga och illusoriska medel och inbillande Eder ega svenska folkets förtroende; detta folk, som ej tänker på annat än friheten och att behålla den nuvarande regeringsformen, vill man uppreta mot Eder genom afund och sålunda utföra den intrig man uppgjort, så mycket lättare, som, medan man så handlar, man ernår det ändamål man sedan länge föresatt sig.

Dessa underrättelser hafva i synnerhet smärtat mig för Eder skull och i hvad de angå mina känslor för Eder. Man har ej förutsett, för hvilka ytterligheter begäret efter envälde skulle utsätta Eders Höghet, genom att tillintetgöra ett helt folks lagliga rättigheter, som man högtidligt lofvat att bibehålla. Jag vill äfven öfvertyga verlden, som så lätt skulle kunna tro, att jag tagit någon del deri, ehuru jag alltid tänkt förr som nu — att förnämsta målet för Edra handlingar är, att vinna konungens tillgifvenhet och hans undersåtares kärlek, öfver hvilka Eders Höghet en dag skall regera, bibehållande dem vid deras frihet.

Då Eders Höghet önskar utmärka sig, gör det för Edert nya fäderneslands och dess barns bästa, åtnöjande Eder med deras tillgifvenhet, hedrande dem med Eder nåd och förtroende.

Hvad mig beträffar, är det onödigt påminna om det förflutna, emedan jag handlat sjefmant och detta är ett tillräckligt prof för mitt nit för Eder.

Eders Kongl. Höghet skall, vid hvarje tillfälle, sjelf kunna bättre döma om min uppriktiga vänskap för Sverige. Denna vänskap är, genom sin uppriktighet, mera värd än hvarje annan. Mina förtroendefulla förklaringar och mina råd, hafva bort vara Eder bevis på de känslor med hvilka jag är och alltid skall vara

Eders Kongl. Höghets

tillgifna Tante

ELISABETH.

RIKSRÅDET OCH FÄLTMARSKALKEN M. M.

GREFVE

FREDRIK AXEL VON FERSENS

HISTORISKA SKRIFTER.

UTGIFNA

AF

R. M. KLINCKOWSTRÖM.
ÖFVERSTE.

ANDRA DELEN.

STOCKHOLM, 1868.
P. A. NORSTEDT & SÖNER
KONGL. BOKTRYCKARE.

INNEHÅLL.

Bilagor:

FÖRORD.

Få tidskiften i Sveriges historia äro af en så dramatisk effekt, som det från konung Fredriks till Gustaf III:s död. Det är ett maktens haf, upprördt af passionernas häftigaste stormar, sällan lugnt och stilla; men våldsamt, ömsom upphöjande på sina väldiga vågors ryggar, ömsom nedstörtande i de blodiga djupen, de hetsigaste kämparne för folkets eller konungens företrädesrätt till väldet. Och dessa stridsmän för ständerfrihet och envälde, bekämpande hvarandra med våld och list, segrande eller besegrade, rycktes fåfängt om Sveriges krona och spira ända tills år 1809, då maktens haf lugnades och kom i jemnvigt genom 1809 och 1810 årens grundlagar; ett lugn, som, till landets båtnad, varade under mer än 50 år och gifvit oss mycket godt, jemte fredens välsignelser.

De första sex åren, från 1751 till slutet af 1756, utaf denna stormiga sextioåriga tid, framställes i II:a delen af riksrådet grefve Axel v. Fersens historiska skrifter, som, tack vare allmänhetens uppmuntrande understöd, härmed lemnar pressen. Denna tid är märkelig, såsom början till den strid om makten, som konungahuset sedermera utkämpade, ända till den 19 Augusti 1772, då det lyckades Gustaf III att tillrycka sig väldet.

"Adolph Fredrik", — säger en samtida statsman[1]) — "saknade den upphöjelse i förståndet och de kunskaper, som Rikets värf fordrade; egande antingen ingen tanke eller tänkande i smått. Han egde ett fromt sinne, utan falskhet; men ingen af de egenskaper, som throner äska. Hans urskiljningsgåfva, hans begrepp, hans minne, hans drift och jertenhet voro mer än vanligt inskränkta. Håglös och gg för arbete och bekymmer, fann han sin sällhet uti kammarnöjen." Detta var den konung, som bar eller

[1]) ksrådet grefve Axel v. Fersen, se denna II:a del, pag. 7.

rättare nedtyngdes af Sveriges krona; dess spira har han aldrig fört, emedan konungens gemål, den sköna, snillrika och herrsklystna drottning Lovisa Ulrika, med sjelftagen rätt, åtog sig detta besvär och fann denna spira, hvilken ständerna öfverlemnat konungen, såsom symbol af den genom dem inskränkta konungamakten, allt för lätt för sitt maktbegär och sina högtsträfvande afsigter.

”Drottning Lovisa Ulrika” — säger grefve Fersen vid hennes graf[1]) — ”konungars dotter, syster, maka och moder, född med snille och behag, förmäld med den mildaste och välvilligaste man, som hon helt och hållet styrde, moder till en vacker afkomma, hade af Försynen öppnad en väg för sig till sällhet. Hon fann emellertid ingenting annat, på denna långa väg, än brådjup. Ett lågande och häftigt temperament, högmod, en exalterad inbillnings lifighet, samt en stolt själs oböjliga envishet, tilläto henne aldrig att uppfatta något föremål ur sanningens synpunkt. Hennes gemåls svaga och fruktande karaktär utgjorde hennes plåga, emedan den blef ett oöfvervinneligt hinder för hennes våldsamma och äregiriga anslag på Sveriges styrelse. Hennes passion att herrska, ledd af hela en själs ogrannlagenhet, som ej ville lyda moralens och philosophiens lagar, altid i kontrast med sin moderskärlek, hvaraf hon kände de lifligaste intryck, lät henne erfara den bittraste sorg, i samvaron med sina barn. Sedan deras spädaste barndom förda, genom hennes omsorger, på fåfängans och förställningens stråt, lönade de henne derför med otacksamhet. Hennes hjerta var godt, uppriktigt och utan svek; men hon satte mindre tillit till sitt hjerta än till sitt förstånd, som altid förvillade henne. Ehuru hon ingenting visste grundligen och hennes kunskaper endast grundade sig på en oredig och ofta afbruten läsning i alla möjliga ämnen, förvärfvade hon sig likväl anseende af litterär bildning, som hon altid åtnjöt i den lärda verlden; tack vare hennes goda minne, instift[illegible] en witterhets-akademi, bildandet af ett vackert bi[illegible] ett naturalie-kabinett samt en mynt- och medalj-sa[illegible] Drottningholm. Alla de tilldragelser, hvari hon h[illegible]

[1]) Se V:e delen af hans historiska skrifter.

utmärkte sig genom gäsning och orolighet. Hon älskade icke Sverige och trodde det ej värdigt hennes snille; hon var ej heller någonsin derstädes älskad. Det skönaste ögonblicket i hennes lif var hennes död; allt dervid utmärktes af eftersinning, slutföljd och mod. Hon hade ej den lyckan att medtaga i grafven, hvarken sin familjs eller svenskarnes saknad."

Sådant var konungaparet, som ämnade kullkasta frihetstidens ännu kärnfulla ständerstyrelse. Deras hjelpare utgjordes snarare af ett kotteri än af ett parti; af unge, äregirige, oerfarne och oförsigtige män, mot hvilka stodo frihetstidens måhända bästa förmågor. Utgången kunde ej blifva tvifvelaktig: konungen och drottningen fingo lösa deras frihet, kanske lif med de största förödmjukelser. Af deras förnämsta biträden slutade 8 under bilan, 5 till 6 i landsflykt och åtskilliga andra på fästning eller i annat fängelse.

Detta hindrade icke drottning Lovisa Ulrika, själen i denna komplott, fortsätta utförandet af sin älsklingsplan, att kufva Rådet och ständerna. Hon fick först under sin sons regering, den glädjen att se frukten af sitt arbete; sedan försök, gjorda år 1768 och 1769, äfven blifvit utan framgång, mindre af motstånd, än af konungens oförmåga att utföra så allvarsamma saker. Det blir en framtida häfdaforskning förbehållet, att utreda hvilken andel Lovisa Ulrika haft i denna så mycket beundrade 1772 års revolution, och huruvida icke den af Drottningen med blod och tårar upprödjade vägen, gjorde det så lätt för Gustaf III, att besegra det i själatåget då liggande frihetstidens ståndsvälde.

Bland bilagorna till denna del äro otvifvelaktigt den s. k. *Riksakten* af den 21 Augusti 1756 [1]), samt utdragen ur drottning Lovisa Ulrikas *journal* [2]) de vigtigaste. Den förra af dessa handlingar hölls så hemlig, att riksstånden .ngo del deraf. Geijer, i sin skildring af frihetstiden [3]) .ır härom följande, med anledning af den *Föreställning* ... utskottet tillrådde ständerna låta, genom den stora

---

[1]) bilagan N:o XV.
[2]) bilagorna N:o I och XXIII.
[3]) Dess samlade skrifter, sednare afdelningen: V:e bandet, pag. 176—177.

secreta deputationen utarbeta, för att meddelas konungen, rörande 1756 års conspiration: ”Hvad denna deputation vidgjort, i anledning af uppdraget, är mig för öfrigt obekant; men vid genomgåendet af Secreta utskottets protocoller vid den följande riksdagen, finner jag att samma Secreta deputation lemnat efter sig en så kallad *Riksakt*, som aldrig blifvit stånden meddelad. Dess innehåll nämnes ej; men af öfverläggningarne derom synes, att den måste ha föreskrifvit vissa mått och steg emot Konungen sjelf, i fall af ett nytt revolutionsförsök. 1761 års Secreta utskott beslöt, att denna så kallade Riksakt, som säges ha rört *Konungens höga person*, skulle, i anseende till förändrade tider och till enighetens befästande, emellan Öfverhet och undersåter, *förstöras*, utan att derom tillsäga plena, hvilka ej heller haft kunskap om dess tillvaro.” — Denna Riksakt har likväl, i afskrift, blifvit återfunnen bland riksrådet grefve Fersens efterlemnade papper och meddelas här, under bilagan N:o XV, såsom ett särdeles märkligt historiskt dokument.

Drottning Lovisa Ulrikas journal har blifvit återfunnen bland hennes efterlemnade vigtigare papper, hvilka hon, med afseende å det förhållande, som rådde mellan henne och sonen, redan före sin död sökte rädda undan dennes åtkomst, genom att öfverlemna dem åt en trogen tjenare. Denna journal utgöres endast af 51 folioark, skrifna på svenska, af hofmarskalken hos drottningen, Sten Abraham Piper. Det synes, af innehållet på flera ställen, att den blifvit författad under Hennes Maj:ts egna ögon och efter hennes lemnade uppgifter. Journalen börjar med året 1744 och slutar år 1762. I början bestående endast af korta anteckningar, är den mera utarbetad från och med året 1756. Meningen synes varit att, på grund af dessa anteckningar, författa en omständligare journal, ämnad att genom trycket spridas till svenska allmänheten; men sannolikt har detta arbete, af för utgifvaren obekanta anledningar, bl
brutet och konceptet hvilat bland enkedrottningens
Denna journal har blifvit skrifven långt efter de ti
den skildrar; af dess innehåll framgår, att det må
varit mellan åren 1772 och 1786. De historiska
icke så tillförlitliga, som i grefve Fersens skrift

de båda anteckningarne innehålla stridiga uppgifter, skänker utgifvaren obetingadt mesta förtroendet till grefve Fersens. Men dessa båda, så vigtiga källor för upplysning om 1756 års händelser, fullständiga hvarandra i flera hänseenden och äro derföre af icke ringa vigt och intresse, att sins emellan jemföra.

Drottning Lovisa Ulrika hade, allt sedan sitt giftermål, samlat flera intressanta historiska handlingar, rörande sin tid. Om dessas tillkomst, beskaffenhet och slutliga öde, yttras, i den meranämnda journalen, sålunda[1]:

"Hennes Maj:t hade, allt sedan Sin hitkomst i detta landet, samlat en myckenhet af ganska intressanta papper, uti hvarjehanda ämnen, relative till hofvet, regeringssättet och riksdagarne i Sverige, samt vissa personer; hvaruppå mycken makt låg; och dem en vidrig och till alla våldsamheter, äfven emot Hennes Maj:ts egen höga person, benägen faction inom landet, sådan som 1756 års pluralitet, gerna hade önskat få uti sina händer, för att deraf göra sig vapen emot Drottningen. H. M. begynte nu (1756) att ganska väl finna nödvändigheten af, att få dem undan. I den tiden kände icke H. M. grefve Schwerin så väl, som nu; men åt någon borde man förtro sig, och åt ingen trognare kunde H. M. sig heller öfverlemna. Han åtog sig strax, att fara till Ulriksdal, der dessa papper voro och dem uppbränna. H. M. underlät icke att föreställa honom, hvad fara han, i sådana tider, löpte, vid en förrättning af den beskaffenheten och accepterade hans tillbud uttryckligen med det vilkor, att han strax derpå skulle göra sig färdig, att afresa ifrån Sverige. Grefven uträttade sitt ärende fullkomligt väl. Intet spår är, att något härom kommit till Hattarnes kunskap. Grefven for ock derpå till Pommern. Drottningen har sedermera många gånger haft anledning att ångra detta steget, som förföljelse och högsta nöd henne ..aftvingade; emedan i denna samling mycket var, som ..yste tidehvarfvets historia. Alla transactioner emellan ..ndenburg och Sverige, som Podewils låtit, uppå Konun..s i Preussen befallning, till Hennes Maj:ts usage, vid

[1] ..bilagan N:o XXIII.

dess hitresa afcopiera och som utgjorde en packe om en tvärhands tjocklek, voro ibland denna samling; hvaribland den hemliga traktaten mellan förre Konungen i Preussen och Konung Fredrik, om flera millioner, 10,000 man och souveraineteten i Sverige emot cession af Stralsund och Pommern; den Wellingk negocierat och som Konung Fredrik hade den lâcheté, att sacrifiera åt 1727 års ständer."

Det återstående af nyssnämnda journal, för åren 1757—1762, skall, såsom bilaga, medfölja den III:e delen af detta arbete, som utgifvaren hoppas ännu detta år kunna lägga under pressen.

Stafsund i Juli 1868.

UTGIFVAREN.

ANNOTATIONER OCH ANECDOTER

ÖFVER

KONUNG ADOLPH FREDRIKS

OCH

DROTTNING LOVISA ULRIKAS TIDEHVARF,

FRÅN OCH MED ÅR 1743, TILL SLUTET AF 1756
ÅRS RIKSDAG;

FÖRFATTADE EFTER TROVÄRDIGA MÄNS BERÄTTELSER, PUBLICA
ACTER, SAMT HVAD JAG SJELF SETT OCH ERFARIT.

AF

FÄLTMARSKALKEN, RIKSRÅDET, RIDDAREN AF SERAPHIMER-ORDEN, EN AF DE 18
I SVENSKA AKADEMEIN M. M. HERR GREFVE

AXEL FREDRIK VON FERSEN.

1:a Kapitlet.

Thronföljarevalet den 23 Juni 1743. — Första beskickning till kronprinsen Adolph Fredrik. — Andra beskickningen af riksråder. — En flotta afhemtar kronprinsen. — Dess intåg i Stockholm. — Inträde i Rådet. — Hemseder och lynne. — Danmarks förhållande. — Kronprinsens giftermål. — Grefve Tessins ambassad till Berlin. — Kronprinsessan Lovisa Ulrikas afresa från Berlin. — En eskader afhemtar henne. — Kronprinsens första möte med kronprinsessan. — Anekdoter rörande kronprinsessans resa genom landet. — Bilägret. — Intriger. — Grefve Tessins förhållande till kronprinsessan. — Hattpartiets bemödanden att tillvinna sig thronföljareparets förtroende. — Förhållandet till Ryssland. — Kronprinsen mönstrar och förer Lifgardet. — Prins Gustafs födelse den 24 Januari 1746. — Det kongl. hofvets umgänge med det furstliga. — Riksdagsbuller 1747. — Grefve Tessin blir kanslie-president. — Instruktion för de k. barnens uppfostran. — Kronprinsen blir generalissimus för arméen och kansler för Upsala akademi. — De kongl. ordnarne instiktas. — Förlofning mellan prins Gustaf och danska prinsessan Sophia Magdalena. — Rysslands hotelser, krigsrustningar och missnöje med grefve Tessin. — Rustning emot Ryssland. — Wickmans förräderi. — Politiska ställningen. — Det unga hofvets uppförande, intill konung Fredriks död. — Kronprinsessans åsigter rörande svenska förhållanden. — Hennes ovarsamma yttranden om sitt nya fädernesland. — Det unga hofvets uppförande emot den gamla konungen. — Kadett-kompaniet. — Adeliga jungfrustiftet. — Kronprinsen blandar sig i regeringsärendena. — Thronföljareparets tvister med rådet. — Konung Fredriks yttrande om ständerna. — Grefve Axel v. Fersens befordran till generalmajor blir anledning till söndring emellan Hattarne och Deras Högheter. — Konung Fredriks död. — Grefve Liewens plan till revolution och ändring i riksstyrelsen. — Adolf Fredrik uppstiger på thronen. — Biskopsdömet Eutin afträdes. — Trupper sändas till Finland. — Krigsberedelser med Frankrikes understöd. — Vådeld i Stockholm, samt dermed förenade uppträden och rykten.

Hertig Adolph Fredrik af Holstein-Gottorp, biskop af Lübeck-Eutin, förmyndare för hertig Carl Petter Ulrik, som sedan blef storfurste af Ryssland och slutligen känd under namn af Kejsar Petter III — denna hertig Adolph Fredrik föddes uti Eutin 1710.

Sveriges olyckliga krigsöde emot Ryssland, häftiga och våldsamma parti-jäsningar uti nationen och dess innebyg- … blodsutgjutelse, beredde Adolph Fredriks utkorelse …enska kronan, den 23 Juni 1743.

…iket var inveckladt, sedan år 1741, uti ett olyckligt …; Finland och Åland voro uti Rysslands händer. Parti-…ingarne mellan Hattar och Mössor, hvilka täflade mer

om väldet i fäderneslandet, än om dess välfärd, försvagade rådslagen och alstrade klenmodiga och vacklande beslut. Främmande hofs korruption uppeldade partiernas eldfängda lynne; förvirringen ökades genom instundande thronföljarevalet, hvartill drottning Ulrika Eleonoras död 1741 hade öppnat banan.

Främmande hofs deltagande, allt sedan 1719, uti Sveriges domestiqua ärenden, fick här ett vidsträckt utrymme. Frankrike hade aftalat, med sin och Sveriges allierade Danmark, att utesluta Holsteinska huset från svenska thronen och fästa kronan uti Pfaltziska huset, på hertig Christians af Zweybrücken hufvud.

Konung Fredrik önskade, såsom naturligt var, att lemna kronan till sin brorson prins Fredrik af Hessen-Cassel; denna afsigt hade ock varit en hufvudgrund för dess politiska vandel, allt sedan konung Carl XII:s död. Han sökte ock vid detta tillfälle att samla vänner och anhängare, men förgäfves. Fredrik den I:s upphöjelse på thronen hade kostat nationen för mycket, för att göra honom och dess hus älskadt.

England försökte att sammansätta ett parti för hertigen af Cumberland, konung Georg II:s son. Engelska ministèren utlofvade åt sina anhängare subsidier, biträde mot Ryssland till krigets utförande, och den kongl. hertigen afmålades med förtjusande egenskaper af magnanimité, hjeltemod och tillika såsom den tjenligaste för Sverige, emedan han var född och uppfödd under engelsk frihet. Men nationen hade ännu i minnet Englands framfarna, sveksamma löften 1719 och de förluster hon, genom fredsfördragen 1720 och 1721 deraf hemtade. Ganska få lånade örat till dessa anbud.

Sedan Hertig Carl Petter Ulrik af Holstein-Gottorp var, af kejsarinnan Elisabeth dess moster, förklarad till storfurste af Ryssland, uti början af året 1742, och i följe de[illegible] sakat Sveriges krona, hvilken honom blef anbuden, [illegible] riksens ständers enhälliga val, uti Oktober måna[illegible] framställdes af holsteinska partiet i Sverige, hertig Fredrik, biskop af Lübeck-Eutin.

Danmark bröt sitt aftal med Frankrike och trodde stunden vara kommen, att åter förena tre nordiska kronor och upplifva Kalmare-unionen. Med 5 millioner danska riksdaler köptes mer än hälften af maktegande ständer, och upprestes, kronprinsen af Danmark till understöd, samma dalallmoge till uppror, som, under Gustaf Eriksons banér, vågade lif och blod, att rycka Sverige undan danska oket.

Någon tid täflade Holsteinska, Danska och Pfaltziska partierna, men med olika framgång. Frankrike, med Hattarnes röster, af hvilka en del var fallen till Holstein, var ej mäktigt nog att motstå de tvenne, och vinna nationens pluralitet för hertig Christian af Zweybrücken; och som det danska anhanget hade ofelbart fått för mycken öfvervigt, så förenade sig Zweybrückska flocken med den Holsteinska; båda gemensamt sökte kejsarinnan Elisabeths biträde, såsom befryndad med holsteinska huset. Danska konungahusets plan, på svenska kronan, kunde icke väl förenas med Rysslands intresse, såsom grannar och nordiska sjömakter.

Fredsvilkoren blefvo sammanbundna med successionen. Freden, undertecknad i Åbo den 16 Juni 1743, kom till Stockholm på samma tid, som den upproriska dalallmogen, med klingande spel och flygande fanor, utan att lossa ett skott, trängde in uti residenset; hvarest den, efter 2:ne dagars vistande, blef attaquerad och slagen; lemnande på Stockholms torg blodiga vedermälen af dess djerfva och förrädiska företagande.

Riksens ständer sammanträdde på Rikssalen, uti plenum plenorum, den 23 Juni 1743, och utkorade hertig Adolph Fredrik till arftagare af Sveriges krona, efter konung Fredriks död, med ett enhälligt *Ja!* uppå dåvarande Landtmarskalkens, öfverste-löjtnanten baron von Ungern-Sternbergs proposition, som gjordes först till hvarje stånd särskildt och sedan till alla fyra gemensamt.

Konung Fredrik affärdade skyndsamt general-löjtnanten landshöfdingen baron Staël von Holstein till hertig lph Fredrik, som då vistades uti Hamburg och der han ottog notifikationen samt lyckönskan till sin upphöjelse i ige. Kronprinsen hade öfvergifvit sitt residens Eutin, ktan att konungen af Danmark torde kunna bemästra

sig hans person; ty han hade sett, i ungdomsåren, detta öde hafva öfvergått sin herr fader.

Någon tid derefter och så skyndsamt nödiga anstalter medgåfvo, afsändes till kronprinsen riksråderne grefve Axel Löwen och baron Erik Wrangel med valakten, och den försäkran Hans Kongl. Höghet undertecknade uti Hamburg.

Konungen utnämnde en hofstat till Hans Kongl. Höghets betjening. Kammarherren baron Frisendorff blef hofmarskalk, baron Carl Otto Hamilton öfverkammarherre, grefve Nils Bark och baron Palmfelt kammarherrar. Utnämndes ock tvenne hofjunkare, nödiga pager och underbetjening.

Uti September utrustades en eskader, under riksrådet och öfveramiralen Eduard Taubes befäl, att afhemta Hans Kongl. Höghet. Kronprinsen reste genom Wismar till Stralsund; steg der om bord på flottan och landsteg uti Carlskrona; icke utan fruktan, att blifva oroad af danska eskadern, som, talrikare än den svenska, kryssade i Östersjön och hotade med anfall. Kronprinsen fortsatte resan, genom Kalmar och Norrköping, till Stockholm.

Han höll sitt intåg uti residenset den 14 Oktober, med så mycken ståt, som tid och omständigheter fordrade, och blef med uppriktiga glädjebetygelser emottagen.

Konung Fredrik omfamnade sin thronföljare med en utmärkt vänlighet, och tycktes vinnlägga sig om Kronprinsens vänskap och förtroende; hvaremot Hans Kongl. Höghet visade sig nog kallsinnig.

I anledning af riksdagsbeslutet 1743, gjorde Kronprinsen sitt inträde i rådskammaren den 17:de Oktober; der han egde stämma och ordförandet under Konungens frånvaro. Vid detta tillfälle aflade han, uti Konungens närvaro, sin ed och försäkran, enligt Sveriges grundlag och arfsförening.

Lik en uppgående sol, dit alla vända ögonen, täflade hof och statsmän, att vinna Kronprinsens förtroende. Hattar och Mössor uppreste alla ministeriella giller, att snärja följaren. Begge partierna och hvar hofman trodde bestånd och lycka vara förbundna med prinsen. Men det var svårt att vinna en herres tycke i stats hvilken saknade den upphöjelse i förståndet och

skaper, som rikets värf fordrade; och hvilken antingen ingen tanka egde, eller tänkte i smått.

Majoren vid Södra Skåningarne, grefve Hans Henrik von Liewen [1]), en upplyst och illistig man, var den ende som bemästrade sig Kronprinsens oinskränkta förtroende. Dertill banade han sig vägen genom Södra Skånska kavaleri-regementet, som då var ledigt, efter den olycklige grefve Charles Emile Lewenhaupt, hvilket regemente konung Fredrik gaf till Kronprinsen. Majorsbeställningen gaf grefve Liewen inträde hos sin kongl. chef och hans öfverlägsenhet i förstånd, verkade Kronprinsens undergifvenhet.

Adolph Fredrik, jemte ett fördelaktigt utvertes utseende och växt, egde ett fromt sinne, utan falskhet; men ingen af de egenskaper, som throner äska. Hans urskiljningsgåfva, hans begrepp, hans minne, hans drift och hans behjertenhet voro mer är vanligt inskränkta. Håglög och skygg för arbete och bekymmer, fann han sin sällhet uti sina kammarnöjen.

Hans uppfostran var vanvårdad och hans seder liknade alla tyska småfurstars. Hans kammarbetjening älskades och troddes framför allt. Hans tal föll mest på jagt, och rörande en handfull soldater, som han exercerat och pryglat i Eutin; så ock på öfverdrifna och orimliga historier om honom sjelf och andra i Tyskland. Han rökte mycket tobak och sedan han slutat sin måltid, gick han alltid, på gamla tyska, furstliga sättet, till skänken med sina gäster, att der, stående, tömma några pokaler rehnskt vin.

En dag, vid konung Fredriks bord, förtäljde Kronprinsen vidlyftigt, om ett kommando trupper, som han anfört, uppå sin herr faders ordres. Konungen, för att förkorta detaljen af denna krigiska beredning, frågade: *Hvart skulle då Eders Kongl. Höghet med dessa trupper taga vägen?*

"*Jo*" — svarade Kronprinsen — "*emot ett parti zigue-*...*e, som voro infallne uti min faders stater.*"

---

[1]) *Hans Henrik von Liewen,* Grefve, f. 1704; hofjunkare 1720; major vid Skånska kav.-reg:tet 1741; slutligen öfverste för samma reg:te; R. S. O. General-löjtnant; Riksråd 1760. Serafimer-riddare 1762. General-gouvernör och Greifsvalds akademi-kansler 1766; öfverste-marskalk 1772; entledigad från alla sina embeten samma år d. 22 Augusti; återkallad i Rådet samma år och förordnad till riksmarskalk; död ogift 1781.

Hela bordssällskapet förhölt sitt löje öfver detta svar, och som måltiden var ändad, steg konungen upp från bordet.

Vid ett annat tillfälle förtäljde ock H. K. H. att han sett tvenne karlar, af några och trettio års ålder, som voro med ryggarne sammanvuxne och egde ej mer än ett ryggbast; och då den ene dog, hade han en fältskär i sin tjenst, som var en ypperlig man, och hvilken genom operation skiljde dessa begge, hvarefter den sist lefvande blef gammal och mådde väl.

Utaf sin Eutinska hofstat hade kronprinsen medfört sin hofmarskalk baron von Pless, kammarherre Wederkopf, en von Buchwald och geheime-rådet von Holmer. Dessa herrar blefvo en kort tid i Sverige, undantagande Wederkopf, som var en ärlig man, den kronprinsen mycket älskade; han blef öfverkammarherre och introducerad på svenska riddarhuset.

Hans kammartjenare och kammarmusici voro tyskar: den första hette Beda, fransman till födseln, och hade tjent kronprinsen från barndomen; han var en hederlig man, som aldrig missbrukade sin herres nåd.

En närmare kännedom af Kronprinsens egenskaper, försvagade den allmänna glädjen, samt hoppet att se Sveriges lycka och ära uppresas under hans spira.

Riksråderne grefve Carl Gyllenborg president i kansliet och baron Palmfelt blefvo komiterade, att gå H. K. H. till handa med upplysning uti rikets statsintresse, regeringslagar, ekonomi och handel; men H. K. H. utmärkte så liten håg för dessa kunskaper, att deras företräden hos prinsen afstannade.

Ehuru liten influence Kronprinsen kunde taga uti rikets angelägenheter, utmärkte han dock mycken benägenhet för England uti utrikes ärender, och uti inrikes mycken böjelse för Mösspartiet; fast detta parti uti successionsvalet var holsteinska huset mycket vidrigt.

Riksråderne grefve Gyllenborg och grefve Te[illegible] som hufvudmän för Hattarne, lemnade Mössorna fritt hos Kronprinsen och voro endast omtänkte att vinn[illegible] H:s gemål, ty de inságo att Adolph Fredrik behöfde en

Riksrådet grefve Tessin var då hemkommen från sin ambassad till Danmark, dit han varit afsänd för att återställa lugnet mellan Sverige och Danmark, genom Kronprinsens förmälning med konungens i Danmark äldsta dotter, och der han ingenting uträttat. Han blef afvisad med ovänlighet och hotelser.

Danska krigsmakten till lands och sjöss var utrustad; arméen kamperade på Jutland och flottan seglade i Östersjön. Sveriges armée tågade, en del till Skåne och en del till Norrska gränsen, att freda Sveriges stränder och gränsor. Riksrådet grefve Rosen fick befälet öfver arméen, det han icke var vuxen. Fältmarskalk Hugo Hamilton kommenderade arméen i Skåne, medan riksrådet Rosen förde befälet på Norska sidan, och Kronprinsen var utsedd, att gå i spetsen för arméen i Skåne, om kriget kommit till utbrott.

Sverige slöt ett förbund med ryska kejsarinnan om ryska hjelptrupper; 10,000 man, under general Keiths befäl, ankommo till Sverige 1744, hvarefter krigshågen i Danmark aftynade, ehuru allt hopp om Calmare unions upplifvande ej till fullo var försvunnen; emedan Danmarks parti i Sverige fortfor med hemliga rådplägningar och förklenliga rykten om Kronprinsen.

Kronprinsens giftermål uti det preussiska huset blef ansedt såsom det fördelaktigaste och mest öfverensstämmande med Sveriges politiska mesurer med konungen i Frankrike. Grefve Tessin blef affärdad, såsom ambassadör till Berlin, sedan svenska envoyéen vid preussiska hofvet, baron Rudenskjöld, beredt giftermåls-afhandlingen; vid hvilket tillfälle konungen i Preussen utlät sig, uti ett enskildt samtal med envoyén Rudenskjöld, att han lemnade Kronprinsen valet af båda sina systrar; men rådde, att gifva den yngsta, prinsessan Amalia, företrädet, emedan hon hade ... fogligare sinne än Lovisa Ulrika, som icke passade för ...ska nationen och dess regeringssätt. Härpå gafs in... akt. Lovisa Ulrika[1]) var känd uti alla hof för sin

---

...ovisa Ulrika, dotter af Fredrik Wilhelm I, konung i Preussen och Sophia ...rothea, kon. Georg I:s af Stora Brittannien dotter, föddes i Berlin d. ... Juli 1720; vald till coadjutrice i stiftet Quedlingburg 1738; förmäld

fägring och qvickhet och uti belle-litteraturs-verlden för dess vitterhet. Dessa lysande egenskaper, som ej hade kastat deras skimmer öfver svenska thronen sedan drottning Christinas tid, hvars regeringsyra var fallen i glömska, stadgade Kronprinsens och Rådets val.

Riksrådet grefve Tessin blef affärdad såsom ambassadör, till giftermålets afslutande. Ambassaden var med all pragt utrustad. Grefvinnan Tessin och fröken Charlotte Sparre, grefve Tessins slägtinge, voro följaktige; likaledes en talrik suite af cavalierer, nemligen baron Gustaf Horn, såsom marschalk, grefve Carl Fersen, grefve Erik Brahe, grefve Carl Posse, baron Liewen, baron Erik Wrangel, grefve Nils Bjelke, med flere.

Grefve Tessin [1]) fick här ett nytt fält att framställa de lysande egenskaper, som gjorde honom i Sverige och alleställes märkvärdig. Hans vältalighet, hans vitterhet, hans smak och kännedom af fria konster, hans håg för pragt och frikostighet tillvann honom Prinsessans nåd och Berlinska hofvets tycke, undantagande konungens; denne herre mätte statsmän efter en annan måttstock.

Präktiga fêter, illuminationer och fyrverkerier anställdes, att hedra och roa Prinsessan, så af konungen, dess herr broder, som af ambassadören; men denne sednare öfverträffade monarken uti pragt och smak.

Under alla dessa måltider, baler med mera, uppvaktade grefve Tessin den kongl. prinsessan, såsom den der

---

i Berlin d. 17 Juli 1744, med Sveriges d. v. kronprins Adolph Fredrik, par procuration, sedan hon derstädes, den 28 föregående Juni, antagit lutherska läran; firade sitt biläger på Drottningholm den $\frac{18}{29}$ Augusti s. å. och höll sitt intåg i Stockholm d. $\frac{26 \text{ Nov.}}{7 \text{ Dec.}}$ 1751; enka 1771; död på Svartsjö den 16 Juli 1782.

[1]) *Carl Gustaf Tessin*, grefve, född 1695; hofintendent 1718; kansliråd 1724; envoyé till Wien 1725; öfverintendent 1728; åter envoyé till Wien 1735; rapellerad 1736; landtmarskalk vid 1738 års riksdag; ministre-plenipotentiaire till Paris 1739; Riksråd 1741; Rikskansliråd 1742; ambassadör till kejsar Carl VII s. å. och till Köpenhamn 1743; öfverste-marskalk vid det furstl. hofvet s. å.; ambassadör till Berlin 1744; Åbo akademie ka 1745; president i lag-kommissionen s. å. och i Krigs-Coll. 1747; K president s. å. Guvernör för arfprinsen Gustaf s. å. Seraphimer-ri 1748; öfverste-marskalk hos drottning Lovisa Ulrika 1751; nedlad embete såsom kansli-president 1753, och sitt embete såsom guvernör kronprinsen 1756; för andra gången president i lagkommissionen 1 tog afsked från alla sina embeten 1761; dog barnlös 1770 på Södermanland.

var betagen och förtjust af hennes skönhet och förstånd. De juveler som han medbragt, till föräring från Sveriges kronprins, blefvo ej på vanligt öfverlemnade, genom en dertill särskild tagen audiens, utan framgåfvos styckevis, vid tillfällen af någon fête och på något nytt uttänkt, galant sätt; och det utan att gifva Hennes Kongl. Höghet till känna, att dessa juveler, utom fästnings-ringen, voro rikets. Olyckan ville, att grefve Tessin fattade en häftig kärlek till Hennes Kongl. Höghet, som beröfvade honom en del af den eftertänksamhet, som dess värf fordrade.

Det var under grefve Tessins enthousiasme han, uti bref till Kronprinsen, tecknade Prinsessans portrait, och målade det med öfverdrifna poëtiska färgor.

Förmälningen skedde den 16 Juli uti Berlin. Kronprinsen af Preussen prins Wilhelm, Prinsessans broder, trädde i brudstolen, under Adolph Fredriks namn.

Efter ett ömt och med tårar utmärkt afsked af preussiska familjen, anträddes resan till Sverige, genom Schwerinsburg, Anklam och Greifswald till Stralsund.

Vid afskedstagandet anhöll konungen, dess herr broder, uti ett enskildt samtal med den kongl. bruden, om dess löfte, att, under ingen förevänning, inblanda sig uti Sveriges styrelses ärender, det hon ock gaf; men hon gaf mer än hennes förstånds och karaktärs egenskaper förmådde. Dessutom bereddes hon dagligen af grefve Tessin, att taga väldet öfver sin gemål, att fatta tycke för statsaffairer, och hon smickrades med det förtjusande hopp, att Försynen henne ämnat att styra och göra Sverige lyckligt och sällt.

Under riksrådets och öfveramiralen Taubes befäl, afgick en escader till Stralsund, att föra Hennes Kongl. Höghet till Sverige, der hennes hofstat var henne till mö- te. Grefve Tessin blef utnämnd till hennes öfverste-mar- alk. Riksrådinnan grefvinnan Strömfelt, som varit hof- starinna hos drottning Ulrika Eleonora, förrättade samma bete hos Hennes Kongl. Höghet, tillika med de 6 hof- nar, som betjenade den aflidna drottningen. Bland

dessa fröknar var grefve Hans Henrik von Liewens syster [1]) den äldsta, och i följe deraf kammarfröken. Denna kammarfröken egde vett och behaglighet, jemte skicklighet och smak för intriger. Hennes broder styrde Konungen och hon ville styra Drottningen.

Kronprinsessans Berlinska hofstat följde henne till Schwerinsburg, der den blef afskedad, undantagande en fröken Knesbeck, som följde till Sverige och vistades der några år. Konungens af Preussen envoyé, baron Finkenstein, var ock med i suiten till Stockholm.

Hennes Höghet blef med mycken högtidlighet emottagen uti Stralsund, af generalgouverneuren, RR. grefve Meyerfelt och pommerska adeln. Efter några dagars vistande i Stralsund, steg Prinsessan, med hela hofstaten, om bord på flottan och landsteg lyckligen uti Carlskrona 1744.

H. K. H. kronprinsen var henne der till mötes och hade sitt första företräde hos sin tillkommande gemål uppå chefsskeppet, så snart det kastat ankar i hamnen.

Det första samtalet var nog laconiskt. Kronprinsen var blyg vid alla tillfällen af representation. Prinsessan underhöll conversationen med några frågor, dem grefve Tessin understödde och utbredde. Kronprinsen tog sitt afträde, efter en kort stund; men lång nog, för att lemna uti dess hjerta de lifligaste intryck af H. K. H:ts skönhet och behag.

Hennes Kongl. Höghet fortsatte resan genom Östergöthland och Örebro till Drottningholm, der konung Fredrik väntade henne.

Under resan från Carlskrona yppade redan Prinsessan de egenskaper, som förebådade oro och gäsning i riket och vidriga händelser i konungahuset. Hon fann allt smått och föraktligt i Sverige. Af allt det folk, af adel och prester med flere, som samlade sig på hennes väg, att uppvakta henne, gjorde hon åtlöje och ville ej, utan prut och föreställningar, af grefve Tessin och envoyén Finkenstein, gi[illegible] dem en audience. Bland annat kunde hon ej finna sig u

---

[1]) *Henrika Juliana von Liewen*, född 1704. Hoffröken hos kronpinsessan J visa Ulrika. Gift 1748 med öfverintendenten baron Carl Hårlem Död 1753.

att se bonden Olof Håkanson från Blekinge uppvakta henne, med några äldste af Blekinge allmoge, eller att med ett ord tilltala honom; ehuru denne bonde då varit 6 gånger taleman för sitt stånd och var känd uti riket för sitt förstånd, sin vältalighet och insigt, hvilket hade förvärfvat honom ett ovanligt anseende uti nationen. Hennes Kongl. Höghet kunde ej förhålla sin tadlande förundran, att Rikssens ständer i Sverige egde någon makt, att emotstå konungens vilja. Preussen blef alltid åberopadt till mönster och intet dugde, som ej liknade Potsdam eller Berlinska seder och bruk. Grefven och grefvinnan Tessin, då för tiden hennes höghets förtrognaste vänner, sökte att öfverskyla för allmänheten Prinsessans högfärd och inconsequence; men dessa svagheter kunde ej länge döljas för publikens uppmärksamma ögon [1].

Konung Fredrik tog emot prinsessan med all den vänlighet och de hedersbetygelser, som en simulerad glädje åstadkomma kunde. Rådet biträdde Konungen att göra bilägret präktigt. En ceremoni-etiquett blef reglerad, enligt hvilken Konungen skulle emottaga hennes Höghet vid trappan; men när stunden kom, satte sig Konungen i sin slup, med sin kammarherre och vakt, och tog emot Prinsessan vid Tyska botten. Mer kunde ej göras, om det ock hade varit ett krönt hufvud.

Bilägret firades den 18 October på Drottningholm. Hennes höghet utmärkte icke någon särdeles kärlek för sin gemål. Hans förstånd var för sedsamt, att behaga hennes Höghets eldfängda tankegåfva; hans hemseder och kammarlefnad var intet i hennes smak. Kronprinsen var henne dock med all uppriktig kärlek undergifven och för att behaga henne, aflade han tobaksrökningen, skänk-gillet efter måltiden, klädde och hyfsade sig efter nyaste moder

---

[1]) Då hennes höghet for öfver Stäkes sund, uti en af konungens slupar, föll hennes solfjäder och blef krossad. Grefve Tessin, som nyttjade alla tillfällen att behaga, projecterade, att, genom en orden, göra denna ringa händelse märkvärdig. En orden tillskapades af 2:ne solfjädrar, i kors, prinsessans chiffer uti en medaillon med en inscription: *L'union fait mon prix, la désunion me perd.* Denna orden blef utdelad till grefvinnan (Tessin) och till hofmästarinnan, till fröknarne Liewen, Sparre, Grisheim, Taube och 2:ne fröknar Strömfelt; och af karlar till grefve Tessin och riksrådet Cedercreutz allena.

och inskränkte sitt förtroende till sin kammartjenare, det denne sedan, under Adolph Fredriks lifstid, ensam behölt och oftast missbrukade.

Hennes Höghet delade sitt förtroende med grefve Tessin allena; och näst honom med fröken Liewen. Af dessa båda hemtade Lovisa Ulrika ljus uti Sveriges politiska och parti-väsende. Hattarne, såsom försvarare af fransyska systemet, som då var förknippadt med konungens i Preussen — fingo hos henne företrädet och Kronprinsens benägenhet för mössorna afbröts, och deras bemödande, uti det unga hofvet, blef utan verkan, samt alstrade slutligen hat och bitterhet.

Grefve Tessins faveur växte dageligen och uti en sådan mån, att allmänna ryktet intet skonade hennes Höghets dygd och trohet emot sin gemål. Grefve Tessins och Prinsessans umgänge med hvarandra, gaf väl dertill anledning. Hennes Höghet hade för honom sådana ovanliga attentioner, som pläga utmärka kärleken, och grefve Tessin uppvaktade henne såsom galant, den der var jaloux om hennes ögonkast. Det gick så långt, att Kronprinsen tog sinne mot grefve Tessin, ehuru han det ej lät utbrista.

Grefve Tessins vänner och anhang sågo med bedröfvelse, att han, genom en otidig kärlek vid några och femtio års ålder, skulle bereda sitt fall. Men som Hattarnes conjunctur härigenom uppdagades och stadgades, så funno många deras räkning uti denna ställning. Riksrådet Gyllenborg, öfverste Palmstjerna, kammarherren Höpken, grefve Ekeblad, med flere hufvudmän af Hattpartiet, voro de kärkomnaste, tillika med deras anhängare uti nationen.

För att så mycket mera fästa deras kongl. högheters förtroende och böjelse för Hattarne, framställdes Regeringsformen af deras hufvudmän, på goda och sanna skäl, såsom ett frihetens vanskapliga foster, det med rikets väl icke i längden förenas kunde och bestånd ega, der ingen motvigt emot demokratiska väldet vore lemnadt åt konunga makten; hvilket allt skulle omstöpas vid tillfälle af Adolpl Fredriks tillträde på thronen. Härtill kommo rapporter om danska anhangets stämplingar emot Hans Kongl. Höghet. Sannt var, att ehuru successionen genom Adolph Fre

drik var stadgad, underhöll Danmark dock sitt riksdagsparti, hvilket, tillika med Möss-partiet, utspridde de förklenligaste rykten om det unga hofvet, hvarmed fortfors ända till 1747 års riksdag, då parti-andan fick andra ämnen att slita.

Ehuru Sverige hade ingått ett nära förbund med Ryssland, 1744 och 1745, uti hvilket subsidier för Sverige voro betingade, uppväxte dock ett ämne till missämja, genom kejsarinnan Elisabeths benägenhet för Österrikiska och Engelska intresset, uti kriget mot Frankrike och Preussen. Ryssland arbetade med all ifver, att skilja Sverige från dess gamla förbindelser med Frankrike. Kejsarinnan förmenade, att kronprinsen af Sverige borde visa sin tacksamhet mot henne vid detta tillfälle; men Kronprinsen, tillika med svenska ministèren, hyste härom en helt annan tanka. Mössorna, under riksrådet Åkerhjelms anförande, föllo till Ryssland, och en ny gäsning uppväxte, som brydde det unga hofvet och Hattarne.

Pluraliteten i Rådet och Hattarne arbetade att ge kronprinsen anseende och aktning i riket, och den styrka, som kunde fordras till dess och rikets försvar, om så påtränga skulle. Hans Kongl. Högbet blef komiterad till generalmönsterherre öfver arméen, och fick af konung Fredrik gardes-regementet, ledigt efter generalen Reinhold Wrangels död. Detta befäl gjorde Hans Kongl. Höghet mera nöje, än all den höghèt hans kongliga värdighet nu och framdeles kunde tillskynda. Gardes-detaillerne blefvo hans förnämsta och käraste värf.

1746 den 24 Januari, gamla stylen, föddes Hans Kongl. Höghet prins Gustaf, till alla trogna undersåters största glädje.. Fröjdebetygelserna uti residenset voro omåttliga; Gustavianska namnet var uti vördnadsfullt minne uti Sverige. Gustaf Eriksons och Gustaf Adolphs dygder och hjeltebragder hade detta namn förevigat. Den nyfödde prinsen fick bära deras namn, i hopp att han skulle ock likna dem i egenskaper. Den 7 October 1748 föddes hertig Carl. Den 18 Juli 1750 föddes hertig Fredrik och prinsessan Sophia Albertina den 8 October 1753.

Kronprinsen lemnades uti hofmästarinnan grefvinnan Strömfelts vård under barnaåren, och grefve Tessin blef, på H. K. H. prinsessans åstundan, genast förordnad till guvernör för Hans Kongl. Höghet. Förtroendet i detta värf ökades så, att alla tre kongl. arfprinsarne blefvo sedan satte under hans styrelse.

Konung Fredrik använde all flit, att behaga det unga hofvet; men han gjorde inga framsteg. Hans höga ålder och den ringa kärlek han i Sverige sig förvärfvat, gjorde Prinsessans umgänge med honom kallt och ceremoniöst.

Konungen hade skänkt Ulriksdal till Kronprinsen 1743, och 1744 förärade han Drottningholm till Kronprinsessan. Emellan båda dessa lustslott fördelade deras högheter mesta delen af året. Det unga hofvet var muntrare och gladare; fêter, baler, komedier med flere tidsfördrif, dem grefve Tessin tillställde, drogo till sig all ungdom, och det kongl. hofvet var nog tomt på uppvaktning och förmaks-pelare.

Riksdagen, som inföll 1747, framställde ett bryderi, som gjorde uppehåll i deras högheters nöjen. Kejsarinnan Elisabeths hotande påståenden, genom sin ambassadör, baron Korf, till Kronprinsen, att han skulle afsvärja fransyska systemet, och sina nuvarande vänner; handelsmannen Springers och engelska doktor Blakwels stämplingar väckte hennes Höghets uppmärksamhet och oro. Hon behöfde allt sitt välde öfver Adolph Fredrik, som af naturen var lätt skrämd, att hålla honom vid det tänkesätt, hon honom meddelat. Hans tvenne svar till kejsarinnan voro af grefve Tessin författade, med värdighet och fermeté. Ett defensivt förbund slöts med Frankrike och Preussen och genom Frankrikes bemedlande kom Sverige med Danmark i bättre förstånd och vänskapsförbindelse, med hvilken var förknippadt ett i framtiden ämnadt äktenskap, emellan kronprins Gustaf i Sverige och danska prinsessan Sophia Magdalena född den 3 Juli 1746, båda vaggebarn.

Riksrådet Åkerhjelm, Mössornas hufvudman, blef förafskedad utur rådskammaren. Riksrådet baron Erik Wrangel retirerade sig på sitt gods Lagnö. Öfverste Palmstjerna, general Fabian Wrede, hofmarskalken baron Anders Höpken, kanslirådet och kammarherren baron Ekeblad,

alla fyra akrediterade Hattar, blefvo riksråder. Blackwel miste hufvudet på Stockholms rättareplats, för sin plan med England; och handelsmannen Springer umgälde sitt brott på en schavott och gick till Marstrand på lifstid, för det han förklarat, genom ett memorial på öppen rådstuga, att borgerskapets förhållande vid 1743 års riksdag var olagligt; emedan de inlåtit sig uti sådana måls afgörande, som deras principaler dem ej komitterat, hvilket var en farlig sats för successionens laglighet.

Ehuru grefve Tessin ej kunde erhålla adelns pluralitet till landtmarskalk, hvilken utföll till förmån för Mössornas anförare, baron Ungern Sternberg, var dock pluraliteten bland ständerna Kronprinsen och Hattarne tillgifven, genom bemälde grefves influence; hvilket ock verkade, att R.R. grefve Tessin blef president uti kansliet, efter grefve Carl Gyllenborgs död, som timade under riksdagens lopp. Grefve Tessin blef ock försedd med en instruktion för prins Gustafs uppfostran, den riksens ständer, enligt Regeringsformen, tillstyrkte och konung Fredrik underskref. Denna instruktion var sådan, som hennes Höghet och grefve Tessin den hade föreslagit. Konung Fredrik och Rådet uteslöts från allt deltagande med hvad den kongl. prinsens uppfostran rörde och guvernören hade ingen annan än de kongl. föräldrarne, att göra redo för.

Riksens ständer utvidgade ock H. K. H. kronprinsens deltagande uti riksstyrelsen, besynnerligen i arméen, genom en instruktion, som generalissimus, hvilket gaf honom ett aktift befäl öfver Krigskollegium, arméen, gamla och nya fästningsbyggnader med mera. Arméen fördelades uti brigader; en generalsperson var chef för hvarje brigad. Dessa skulle insända till Kronprinsen rapporter och förslager, dem han egde föredraga inför Konungen, till afgörande. Genom denna instruktion, hvilken generaladjutanten grefve Liewen utarbetat, fick hans kongl. Höghet mer makt än Konungen genom Regeringsformen egde, och grefve Liewen mera insteg.

Kronprinsen blef ock utnämnd till kansler för Upsala akademi, dock icke utan bryderi; ty såsom partier regerade öfver allt, från sockenstugan till rådsbordet, så satte

sig professor Ihre deremot, med några professorer af Mössebandet ooh påstodo, att valet genom votering måtte utrönas, hvarföre han fick en allvarsam skrapa af Konungen.

Seraphimer-, svärds- och nordstjerne-ordnarne blefvo ock vid denna riksdag, med riksens ständers tillstyrkande, instiftade; mindre med afseende på konung Fredrik, än för de förmenta förmåner, Kronprinsen deraf draga skulle, till den hemliga stora planen af regementsförändringen, vid tillfälle af konung Fredriks död.

Så mycken medgång gåfvo Hattarne och hofvet ett godt utseende; men oenighetsfröet var sådt, genom talet med Danmark om giftermålet mellan prins Gustaf och Sophia Magdalena. Som grefve Tessin hade sig väl bekant Hennes Kongl. Höghets och Kronprinsens vedervilja mot danska giftermålet, så dref han denna sak uti hemlighet och yppade den ej för hennes Höghet förr, än det var för sent att deremot strida. Detta ämne blef det första, som alstrade agg emot grefve Tessin uti Prinsessans hjerta; men som hon hade så många andra ämnen, genom riksens ständers tillgifvenhet och förhållande, att fägna sig öfver, utom hoppet om regementsförändringen vid Adolph Fredriks trädande på thronen, då det stod i hans magt, att göra denna giftermålsplan om intet — så blefvo detta missnöjes glöd dolda under askan [1]).

Adolph Fredrik var fiende i sitt hjerta till Danmark; såsom hertig af Holstein borde han vara det; från barndomen hade han blifvit dertill uppfödd; men som han ej var hetsig eller oförsonlig till sinnet, så kunde han snart öfvertalas att gifva prinsen af Sverige företräde framför prinsen af Holstein.

Med hennes Höghet Kronprinsessan var det annorlunda; det hon en gång hade fäst uti sin håg, det förmådde inga politiska eller moraliska skäl att rubba. Hennes Höghet ville ej låna örat till någon annan allians, än med Brandenburgiska huset. Hon hade utsett till sonhustru prinsessan Philippine af Brandenburg-Schwedt, dess systerdotter, född den 10 Oktober 1745.

[1]) Se härom åtskilliga intressanta detaljer, i drottning Lovisa Ulrikas journal; Bilagan N:o I.

Slutet af 1747 och 1748 voro nog bullersamma och oroliga år, genom Rysslands hotelser och krigsrustningar. Grefve Tessin var ett hufvudämne för Rysslands missnöje. Hotelserna mot hans person verkade, att H. K. H. kronprinsen kommenderade en extra piquet af 100 man, för att hålla vakt om hans hus, af fruktan att han skulle blifva mördad eller enleverad. Denna klenmodiga anstalt, jemte grefve Tessins äskade plenum plenorum af riksens ständer, för att, uti en vältalig oration, ådagalägga sina förtjenster, under namn af redogörelse, gjorde grefve Tessin mera skada i allmänna omdömet, än dess hederliga och redliga tjenster kunde rätta.

Allt detta politiska buller föranlät att förstärka finska arméen; att med franska extraordinarie subsidier bygga några och sjuttio nya galerer, några pråmar och skepp; att påskynda finska fästningsbyggnaden, och att gifva befälet öfver Finland och den dervarande arméen åt R.R. grefve Rosen, såsom general-guvernör. Denne herre, med mycket nit och patriotism, utan geni, var både actif och senfärdig. Actif genom sin gränslösa misstänksamhet; senfärdig uti all expedition. Hans förra egenskap ledde honom att upptäcka en konspirationsplan uti Finland, som ryska kansleren Bestucheff beredde och uti hvilken ryska legationssekreteraren Simolin uti Stockholm var agent. En häradshöfding Wikman var syssloman uti Finland, jemte en prost, Krok benämnd. Correspondencen gick under handelsmannen Ryckers couvert i Stockholm. Efter en lång ransakning miste Wikman hufvudet i Stockholm, den 7 September 1751, dömd af hofrätten. Flere personer i Finland voro deltagande, bland andra majoren Hans Henrik Boije. Planen var att skilja Finland från Sverige, såsom en fri republik, under namn af hertigdöme; hvartill en resning bland Finlands allmoge skulle gifva anledning. Idéen var redan fattad i czar Petters tid, vid Nystadtska freden, och sedan upptagen och åter öfvergifven vid tillfälle af freden i Åbo 1743. Man fann för godt, att hålla sig till den synliga hufvudmannen Wikman, och undersökningarne afstannade, som ock bäst var.

Lugnet mellan Ryssland och Sverige blef ej återställdt, förr än Achiska freden stillat och desarmerat Europa. Frankrike, Österrike och England arbetade sedermera gemensamt, att bibehålla freden i norden.

Den Achiska freden tillskapade ett nytt politiskt system: Frankrike trädde i nära förbund med Österrikiska huset; konungen i Preussen blef ett hemligt föremål för deras ressentiment; den förra var missnöjd med Preussens sveksamma politik under kriget, och den sednare med dess våldsamma förfarande. I följe deraf började ock Hennes Höghet kronprinsessans tillgifvenhet för Frankrike att lugna sig. Ryska hofvet var, sedan långliga tider, förbundet med österrikiska huset och fattade ett vänligare uppförande mot Sverige, som dock ej kom till någon stadga, förr än 1752, genom sin allierades bemedling.

Hennes Höghet kronprinsessan vågade ej yppa sina hemliga tankar. Hennes hopp om regements-förändringen ankom på rikets ständers pluralitet; denna var sammansatt af Hattar och understödd af Frankrike. I följe deraf var det af mycken vigt, att smickra Rådet och Hattarne.

Det var icke Lovisa Ulrika gifvet, att länge dölja sitt tänkesätt. Högmodet och häftigheten förvillade alltid hennes försigtighet; och som hennes förstånd var uti en beständig jäsning och åtrå att regera, så kunde hon ej afhålla sig, att taga del uti alla riksärenden och bekymmer. Genom sin gemål, Kronprinsen, ville hon styra både rådkammaren och alla rikets verktyg, och yttrade mycket missnöje, när konung Fredrik utnämnde någon till ett embete, som henne ej var behaglig.

Grefve Tessin fick alltid uppbära förebråelser, när något i rådkammaren förefallit, som ej var efter hennes tycke. Grefve H. H. Liewen, som ej mindre än Hennes Höghet älskade intriger, understödde Hennes Höghets ovarsamheter. Denne herre var så mycket farligare, som han var räknad bland Hattarnes hufvudmän och i följe deraf deltagande uti deras hemligheter.

Hennes Höghets oroliga sinnelag verkade ock inom hofvet. Hofstatsbetjeningen var henne sällan eller aldrig i

lag. Etikett, ceremonier och respekten voro hennes dagliga ämnen för diskurser och befallningar.

Religions-utöfningen blef vid hofvet ett åtlöje vid öppet bord. Hennes Höghet trakterade med öppet förakt både prester och religionen, påstående att detta embete aldrig borde hafva röst bland ständerna. Om denna regeringsprincip var grundad, så var den dock i otid och ovarsamt framförd. Borgare och bönder fingo deras del: de förra tadlades för deras egennyttighet och förklenliga handtering; och de sednare för deras enfaldighet och oskicklighet att döma om rikets angelägenheter. Beträffande adeln, så egde Hennes Höghet den tanken, att ingen fastighet borde höra adeln till; att all jord borde vara konungens och adeln ej ega annat gods, än genom konungens förläning, på bestämd tid.

Det var öfver all måtta ovarsamt, att yppa hos en fri nation, principer så stridiga mot friheten och konstitutionen; härtill lades förakligt tadel öfver nationens fattigdom och förmenta okunnighet i vetenskaper och seder. Preussen blef gifvet till mönster för allt och yppigheten i hofvet växte dagligen genom Hennes Kongl. Höghets trägna försorg och uppmuntrande efterdöme.

Detta uppförande och tal väckte en allmän uppmärksamhet och man började tro, att konungen i Preussen icke utan grund hade afrådt Lovisa Ulrikas giftermål med Adolph Fredrik.

Vid en aftonmåltid, då Hennes Höghet hade tagit till samtalstext, att förklena nationens industri, afmålade hon, med förklenande färger, att i forntiden sändes från Tyskland till Sverige kål och lök, såsom en handelsvara och frågade generalen grefve Gustaf Hamilton, om det icke så vore. ”*Jo*” — svarade han — ”*men det kom deraf, att svenskarne hade ej tid att plantera sin kål, emedan de voro sysselsatte att ge lagar åt Tyskland.*”

Det unga hofvets ovänlighet mot konung Fredrik, och utmärkta otålighet, att se hans ålderdomsdagar förlängas, styrdes med mindre försigtighet, än omständigheterna fordrade. Konung Fredrik egde väl hvarken makt eller håg för riksstyrelsen; men han egde insteg nog, för att verka

misstankar emot sin thronföljare och försvaga dess anhang uti landet.

Kronprinsessan fattade här en falsk tanke om sitt eget intresse. I stället att visa förakt för konungen, hade hon bordt förelysa sin gemål och nationen med vördnad och attentioner för konungamakten och konung Fredrik, som den representerade; på det att Adolph Fredrik och henne detsamma, i sinom tid, måtte vederfaras. Men det är icke alla furstar gifvet, att vända ett sammanhängande och försigtigt ögonkast, på tillkommande tider och ämnen.

Glädjen uti unga hofvet kunde icke döljas, då konung Fredrik fick första känningen af slag, den 23 Februari 1748; men den var kort, ty Konungen blef nog hastigt till helsan återställd, fast med någon liten förlust på minnet.

Allmänheten gladde sig verkligen öfver Konungens tillfrisknande, ty den fruktade Kronprinsessans insteg uti regeringen, och då konung Fredriks hofmän, jemte deras lyckönskan, äfven framburo allmänhetens, svarade konungen:

"Die Schweden sind gute Unterthanen; sie lieben ihre König. Ich glaube auch, dass sie sich bei diese Gelegenheit erfreuen;"

hvartill han, med leende munn, lade:

"Sie freuen nich wohl auch da oben?"

och pekade på Deras Kongl. Högheters rum.

H. K. H. Kronprinsen, som vände all sin uppmärksamhet på arméens iståndsättande, påtänkte ock den militäriska ungdomens undervisning och uppfostran, och upprättade, på egen bekostnad, ett kadett-kompani af 25 unga adelsmän, hvilket antal år 1751 blef ökadt till 50. De bodde uti ett hus, der de föddes och erhöllo all möjlig undervisning, skötsel och uniformer. En officer af gardet, baron Sigge Sparre, var deras öfver-kommendant och en kapten Canifer var deras kapten, bodde i kadetthuset och vakade öfver deras uppförande och exersitier. Kronprinsen följde här sitt goda hjertelag och tog ett särdeles nöje, att se denna ungdoms tillväxt uti seder och kunskaper. Inrättningen var både väl tillstäld och nyttig.

Hennes Kongl. Höghet kronprinsessan gaf ock ett vedermäle af sitt välgörande tänkesätt, genom inrättandet af

ett adeligt jungfrustift. Planen var författad af grefve Tessin och privilegierna underskrifna af konung Fredrik. Under Hennes Kongl. Höghets direktion, blef riksrådet Lagerbergs enka, grefvinnan Ottiliana Wellingk abedissa. En blå sidentygs-rôbe, samt ett hvitt band, kantadt med en smal blå rand, uti hvilket hängde ett hvitt emaljeradt kors med initial-bokstäfverne *L* och *U*, blef fröknarnes stiftsuniform och ordensmärke. Wadstena slott blef skänkt till deras boning. Tvenne riksråder blefvo förordnade till deras syssloman ock inspectores erarii; men ingen annan fond blef härtill af Hennes Höghet eller Konungen anslagen, än den, som vid hvarje inskrifning, af de unga fröknars föräldrar, kunde betingas; hvilken, till kapital förvandlad, skulle, genom inlöpande intressen, utgöra stiftets underhåll. En så svagt underbygd inrättning kunde ej ega synbar framgång.

Ehuru berömliga dessa båda inrättningar voro, förslogo de ej att fästa i nationen den kärlek och det förtroende, som fordrades till regementsförändringen, hvilken var det unga hofvets förnämsta syftemål. Det kunde ingen uti riket undfalla, af efter konung Fredriks död, skulle kronan komma på Adolph Fredriks hufvud; men spiran föras af Lovisa Ulrikas hand, och Hennes Höghet hade gjort sig mer fruktad än älskad.

Sedan konung Fredrik hade fått för andra gången en häftig anstöt af slag 1748, som på ett märkeligt sätt försvagade hans minne, fick Kronprinsens och Prinsessans regeringslystnad mera utrymme. Ingen sak förehades i rådkammaren, den icke Hennes Höghet mästrade och det minsta lagens motstånd retade henne till häftiga utbrott. Grefve Tessin sökte väl befordra Deras Högheters vilja, och öfverskyla Hennes Höghets despotiska lynne; men hans kredit uti rådkammaren, den han vanskötte, för att följa hofvets nöjen och roa samt fira Hennes Höghet kronprinsessan — var så i aftagande, att han som oftast hade den harmen, att se rådspluraliteten vara in contrario voto mot honom.

Riksrådet baron Anders Höpken, tillika med de unga herrar riksråder, ville tänka sjelfva och mest hela rådkammaren började frukta konungamaktens missbruk i konung Adolph Fredriks hand. Misstankarne ökades ock mycket

derigenom, att Hennes Kongl. Höghet började vinnlägga sig att vinna tillgifvenhet af contra-partiet. Frankrike började ock tvifla om det unga hofvets ståndaktighet uti politiska systemet, sedan franska och preussiska hofven handlade med kallsinnighet emot hvarandra.

Ehuru det icke var Kronprinsens naturliga böjelse, att ställa sig fram uti regerings-ärender, lydde han dock sin gemåls vilja och invecklade sig som oftast uti tvister med rådkammaren; der ingaf skriftliga diktamina, som hans generaladjutant grefve Liewen hade författat. Han blef ock tvungen, att stundom oroa konung Fredrik med otidiga föreställningar, vid tillfälle af lediga tjensters besättande.

Ett tillfälle yppade sig, då Kronprinsens tanke var stridande mot lag och rikets ständers bref. Konung Fredrik varnade honom, att rikets ständer kunde det misstycka och illa uttyda; hvarpå Kronprinsen svarade:

"Die schwedische Stände sind gute Leute, da will ich wohl, mit zurechte kommen."

hvarpå konungen svarade:

"Das wünsche ich Ihre Hoheit; mir ist es nicht gelungen. Nehmen Sie sich doch in Acht; Sie kennen die schwedischen Ständen noch nicht." Denna faderliga förmaning gjorde intet intryck på deras kongl. högheter.

Bland andra tvisteämnen, vid slutet af konung Fredriks lefnadslopp, yppades ett, till följe af sex generalmajorsledigheter. Rådet upprättade ett förslag af 18 öfverstar till dessa ledigheter, hvaribland jag ock fick ett rum; ehuru jag då var utrikes stadd, såsom brigadier, egande ett infanteri-regemente uti fransysk tjenst. Det rum jag fick uppå förslaget, var grefve Liewen högst misshagligt. Påföljden blef, att H. K. H. kronprinsen satte sig häremot, med all ifver. Hennes Kongl. höghet, uppeldad af sin kammarfröken Liewen, biträdde sin gemål. Kronprinsen ville tvinga Rådet att ändra förslaget. När intrigen ej hade önsklig verkan, användes häftighet och hotelser. Det unga hofvets ohöfligheter retade mer, än de verkade på saken. Missnöjet å båda sidor, som någon tid hade varit doldt under

askan, utbrast uti ett uppenbart brouillerie; men det så mycket omtvistade förslaget blef oförändradt. En i sig sjelf så ringa sak, blef ansedd såsom ett riksvårdande ärende. Hans Kongl. höghet och grefve Liewen retade officershopen i arméen mot Rådet och detta, för att söka stöd, hetsade publiken mot unga hofvet och grefve Liewen. Rådet stödde sig på adliga privilegierna, hvilka tillägga dem, som uti rikets tjenst förvärfvat någon förtjenst, den förmån, att den beräkna uti fäderneslandet. Grefve Tessin sökte väl förlika saken mellan unga hofvet och Rådet; men å båda sidor voro retade sinnen och ingendera ville beqväma sig. Detta föranlät H. K. H. kronprinsen, att, uti arméens namn, anhålla hos konung Fredrik, att ej befordra mig till generalmajor. Men ehuru Konungen var till sinne och krafter afmattad svarade han: ”*Das kann ich nicht thun; ich kenne den Graf Fersen besser als Ihre Hoheit. Er war nicht commandirt nach Åland 1743 und begehrte doch als eine Gnade den Feind entgegen zu gehen, da meist alle die Herren die jetzt schreien, nicht wollten marschiren.*” Konungen lät intet beveka sig och allt det larm denna obetydliga sak åstadkom, påskyndade partiandans drift och befordrade i märklig mån den söndring, som en tid derefter utbrast i uppenbar tvedrägt emellan Hattarne och Adolph Fredrik samt Lovisa Ulrika. Grefve Tessin plåstrade väl så mycket han kunde; men han förlorade dermed mycket mera af sitt anseende och aktning, än han kunde befordra sin fredsälskande afsigt.

Under denna obehagliga sinnesställning inföll konung Fredriks död, den 25 Mars 1751, uti sitt 75 ålders år.

Generalmajoren och adjutanten grefve Liewen, som kände bättre än Adolph Fredrik och Lovisa Ulrika, svenska folkets sinnelag och fruktade rikets ständers pluralitet, till den efter konungens död infallande riksdag, der konstitutionens förändrande skulle afhandlas, hvarmed det unga hofvet i flera år sig smickrat, använde hela natten efter konung Fredriks död, att öfvertala Kronprinsen till verkställande af den plan han författat, bestående deruti, att den påföljande morgonen, då konung Adolph Fredrik skulle träda i rådskammaren, låta, genom gardets biträde, arrestera Rådet; gifva ut ett

manifest; taga kronan och spiran med samma myndighet, som Carl XI; sammankalla ständerna till en allmän riksdag, inom 6 veckors termin, uti Stockholm; hafva trupper i beredskap, att emotstå alla gensägelser och gerningar, samt förelägga riksens ständer den regeringsform och hyllningsed de honom, såsom konung, svärja skulle, och nu genast taga hyllningsed af militären, kollegier och borgerskap och således, utan att underkasta sig alla vidlyftigheter af en osäker och vacklande riksens ständers pluralitet, upprätta Sveriges thron på monarkiens grundvalar.

Denna generalmajoren grefve Liewens plan var grundad på den kännedom, han egde om nationens lynne och böjelse. Sveriges innebyggares hjertelag har i alla tider varit och lärer alltid blifva böjdt till vördnad, kärlek och undergifvenhet för konungen, och ehuru Sverige, under alla regeringsskiften, ifrån urminnes tider, egt och bibehållit ett sken af frihet, samt mer eller mindre insteg uti riksstyrelsen, uti den mån deras regenter egt egenskapen att spiran föra, hafva dock deras hjertan varit mera danade till lydnad än till frihet, hvilken sednare, under bistra och ombytliga öden, hemtat sitt stöd, skiftesvis af påfviska prelatväldet och dess egennyttiga politik, af jarlarnes och adelns, af Rådets och kollegiers myndighet, regeringslystnad och intriger. Då nu Adolph Fredrik skulle beträda Sveriges thron, voro redan frihetens missbruk och deraf härflytande sjelfsvåld uti ett så märkligt tilltagande, att landsorterna och allmogen med otålighet och ledsnad underkastade sig Rådets och riksens ständers styrelse. Generalen grefve Liewens plan hade, i följe häraf, kunnat med framgång verkställas; men den fordrade en behjertad och tilltagsen furste, begåfvad med regeringsegenskaper och dessa saknades hos Adolph Fredrik. Grefve Liewen hade väl intalat Lovisa Ulrika; men hennes favorit Henrika Liewen såg så många faror uti detta företagande, fruktade en olycklig utgång för prinsen och prinsessan, för sin broder och sig sjelf, och verkade hennes feghet så kraftigt på de furstliga hjertan, att denna plan blef förkastad och i tysthet begrafven.

Ehuru hemlig denna plan var hållen, kom den dock till grefve Tessins och riksrådet baron Anders Höpkens

kunskap och som grefve Liewen fruktade med rätta, de olägenheter honom derföre framdeles kunde tillskyndas, drog han sig småningom utur hofvets förtroende och ställde sig på Rådets sida, sedan han erhållit, af konung Adolph Fredrik, befordran till öfverste för Södra Skånska kavaleriregementet.

Denna revolutionsplan, ehuru då förkastad, lade likvisst hörnstenen till alla de planer, hvilka sedan gjort konung Adolph Fredriks och dess gemåls regeringstid uti Sverige så orolig och märkvärdig [1]).

Den 26 Mars 1751, dagen efter Konungens död, sammanträdde Rådet. Efter aflagd ed uti rådskammaren, att styra riket efter 1720 års regeringsform med mera, utropades Adolph Fredrik till Sveriges konung, genom härold med pukor och trumpeter, och tillika kallades samtliga riksens ständer till riksdag uti Stockholm, till näst påföljande den 23 September.

Året förut eller 1750 hade Konungen afträdt, till sin broder Wilhelm, biskopsdömet Lübeck och Eutin; med förbindelse, att dess broder skulle åtaga sig den gäld, hvarmed biskopsdömet var behäftadt.

Fruktan för Ryssland, ehuru konjunkturerne då hade ett blidare utseende, verkade att strax efter Konungens upphöjelse, 8,000 man infanteri öfversändes till Finland, dels att förstärka finska arméen, dels att påskynda finska fästningsbyggnaderna vid Helsingforss, Sveaborg och Lovisa, hvilken sednare då blef en handelsstad och skulle blifva gränsfästning, med drottning Lovisas namn. Detta ställe var förut ett dragonrusthåll och hette Degerby.

Frankrike hade gifvit ansenliga extraordinära subsidier, såväl till dessa fästningars, som ock till galerers och flottans byggnad; och hade 1749 sändt till Sverige en general Latouche, för att blifva närmare underrättad om Sveriges

---

[1]) Se härom, några närmare detaljer uti drottning Lovisa Ulrikas journal, Bilagan N:o I.

försvarsbehof. Frankrike arbetade ock med all kraft, att förstärka alliansen mellan Danmark och Sverige samt göra den verkande.

Uti Juni månad uppkom, under en häftig storm, en eldsvåda middagstiden uti Brunnsgränden, af S:t Claræ församling, hos en färgare, *Blå hand* kallad; elden tog så hastigt öfverhand, att den, innan tillräcklig hjelp hann ankomma, utbredde sig öfver malmens vestra del, som var till det mesta med trähus bebygd. Från Norrmalm blåste eldbränder öfver till Södermalm och itände S:t Mariæ församling och kl. 2 eft. midd. yppade sig, med lika häftighet, elden på Ladugårdslandet, vid torget. S:t Clara och S:t Mariæ kyrkor lades i aska jemte 300 hus och gårdars åbyggnader.

Konungens närvaro kunde ej mota elden, ehuru Hans Maj:t hade all möda ospard, att gifva sina ordres och bevaka deras verkställighet. En allmän bestörtning och farhåga uppkom. Pöbeln föll på den tanken, att hela staden skulle af mordbrännare förstöras. Ryska legations-sekreterarens stämplingar uti Finland, med häradshöfdingen Wikman, som då var uti häkte och aflifvades den 7 September, för sin förrädiska stämpling, ökade misstankan. En hop unga och oerfarne officerare, för att gifva prof af otidigt nit, och göra sig hos Konungen angelägne, foro med ogrundade och sjelfgjorda rapporter, om farliga tillställningar emot Konungens person. Pöbeln arresterade, på gator och i gränder, likt och olikt, adel och ståndspersoner, under namn af mordbrännare, och förde dem till vakten. Inom kort tid voro alla fängelser uppfyllda, med några hundrade arrestanter. Konungen lät sammankalla en kansliträtt, att ransaka öfver mordbränneriet; denna rätt satt natt och dag och hann ej mer än släppa lös de fångne. Handelsmannen Pyker, som satt i häkte för deltagande uti Wikmans brott och blef dömd derföre till 3 veckors vatten och bröd, blef ock af en bagaredräng angifven, att hafva velat tubba honom till mordbrand. Drängen blef vid domstolen förvunnen och bunden till mened och falsk angifvelse, och dömd till 40 par spö samt Marstrand. Dermed upphörde mordbränneri-yran.

Denna eldsvåda gjorde otrolig skada, som hade varit obotlig, om icke det 1747 inrättade hus-assuranskontoret hade kommit till hjelp; hvilket, tillika med bankens lån, satte borgerskapet i stånd att, inom få års förlopp, uppbygga, af grundmurad sten, de förbrända hus och tomter, så att Stockholm, genom denna brand, blef till dess byggnader mycket förbättradt och prydt.

2:a Kapitlet.

Konungens och Drottningens förhållande före riksdagen. — Grefve Hans Henrik v. Liewen. — Grefve Tessins förhållande och planer vid denna tid. — Hans egenskaper och sinnesbeskaffenhet. — Riksdagen börjas. Landtmarskalksval. — Konungaförsäkran. — Konungens tillämnade declaration. — Drottningens plan att uppstiga på thronen, efter Konungens död. — Kröningen. Anekdoter om Konungens ridt till och ifrån kyrkan. — Hyllningen. — Lifgardet. Konungen får befäl öfver lifkompaniet. — Sättet att nämna kommendörer inom riddare-ordnarne, bestämmes i plena till konungens fördel. — Konungens förslag att uppsätta 2 nya regementen, afslås af ständerna. — Likaledes, dess förslag till kadettskolans utvidgande och underhållande af staten. — Generalguvernören i Finland hemkallas 1752. — Om fästningsverken dersammastädes. — Grefve Liewen anförtros de Skånska fästningsbyggnaderna. — Nya stilens införande i kalendern. — Utrikes ärender. — Norrska gränsetraktaten. — Intriger. — Ekonomiska ärender. — Grefve Tessin nedlägger Kanslipresidents-embetet. — Riksrådet A. v. Höpken blir Kanslipresident. Omdöme om honom och hans egenskaper. — Löwenhjelm blir riksråd. — Riksdagen slutas. — Konungens resa till Finland. — Kina slott uppföres provisoriskt. Hoffester förberedas till Konungens återkomst. — Afsigten med Kon. finska resa. Huru denna aflöper. — Festiviteter vid Konungens hemkomst till Drottningholm. — Hoflefnad och intriger. — Grefve Tessins bref till Kronprinsen. — Konungen firar år 1753 Drottningens födelsedag på Drottningholm. — Strid med Rådet om förslager. — Konungens resa genom de vestra och södra provinserna. — Konungens diktamen, uti kabinettet, om förståndet af Regeringsformen. — Konungen i Preussen blandar sig i Sveriges oroligheter och politik. — Grefve Tessin aflemnar guvernörs-embetet. — Konungen och hofvet inflytta i det nya slottet i Stockholm. — Ny hofetikett; *»taburetter», »grand couvert»* och tillträde till det s. k. *»Hvita rummet»* införes. Konungens anmärkning derom. — Veckoskriften *»Ärlig Svensk»* kallad. — Kanslirådet Dalins calott-predikningar.

Hofvets ställning var mycket mörk och brydsam. En riksdag tillstundade, der Konungens och Drottningens afsigter med regeringsformens förbättrande till konungamaktens förmån skulle afhandlas, hvartill en tillgifven pluralitet behöfdes. Pluraliteten egde Hattpartiet och detta var styrdt af Rådet, sammanhållet och förstärkt med franska corruptionsmedel. Drottningens ovarsamma förhållande emot nationen och Rådet, hade alstrat ett oöfvervinneligt misstroende emot Konungen och dess gemål, som uti regeringen voro oskiljaktige.

Drottningen sökte återvinna Rådets tillgifvenhet, genom allt det förställda smicker konungar och furstar alltid använda till sina afsigters framgång. Å båda sidor falskades; men misstroendet behöll sitt rum i hjertat och Rådet fästade sin säkerhet vid rikskonstitutionen och rikets ständers pluralitet. Hennes Maj:t negotierade ock mycket med fransyska ambasadören, markis d'Havrincourt och sökte, genom honom, återvinna Rådet eller ock skilja Frankrike från rådkammaren. Hennes negotiation var alltid byggd på den grund, att ändra konstitutionen och afbryta det tillämnade giftermålet mellan prins Gustaf och prinsessan af Danmark, uti hvars befordrande Frankrike tagit så mycken del. Men franska ministèren hade för mycken kunskap om opålitligheten af Drottningens löften och visste för väl, att Hennes Maj:t i allt var konungens i Preussen, dess broders, vilja undergifven, för att låna örat till dessa förslager. Härtill kom ock, att under dessa negotiationer, arbetade hofvet, att formera sitt särskilda parti, sammansatt af både Hattar och Mössor, emot Rådet. Denna ovarsamhet förvärrade hofvets omständigheter, emedan den stötte både Rådet och de begge faktioner, som allt sedan 1719 delt nationen i två hufvudflockar.

Drottningen utmärkte Mössorna med mycken, ovanlig höflighet och tillband sig af detta parti: grefve Erik Brahe, öfverste-löjtnant af lifregementet till häst; generalen grefve Adam Horn; lagmannen baron Erik Wrangel; hofmarskalken baron Gustaf Horn; öfversten grefve Ludvig Hård; kammarherren grefve Nils Bjelke; generalen von Ungern Sternberg; kammarherren baron Reuterholm; och af Hattpartiet: Justitiæ-kansleren baron Löwenhjelm, öfverste Kalling, öfverste Stjerneld, landshöfdingen De Geer, öfverste Björnberg; med flere andra af båda partierna.

Grefve Liewen, utan att uppenbarligen förklara sig, befordrade skiftevis alla faktioner, för att kunna lämpa sig efter riksdagsutgången. Hans syster, Henriette Liewen, hade gift sig med öfverintendenten baron Hårleman, och kunde icke så träget uppvakta och bevaka Drottningen, hvaraf hände, att hennes kredit blef mindre verkande.

Grefve Tessin såg, med grämelse, tillredas en bullersam och för hofvet vidrig riksdag; men hans kärlek till Drottningen smickrade honom med det hopp, att genom någon bemedling mellan riksens ständer och hofvet, kunna återvinna Hennes Maj:ts ynnest samt leda henne på en säkrare och mera systematisk väg, än den som då vandrades. Grefve Tessin förmenade, att dess ömma vård om Kronprinsen, att genom dess vitterhets-lekar, genom komedier och lustbarheter, genom yppighets och nöjens befordran, genom dess frikostighet, kostsamma soupéer och julklappar, till hvilka han använde sin egendom — göra sig omistlig uti det kongl. hofvet och besynnerligen hos Hennes Maj:t drottningen. Den säkraste väg att behaga fruntimmer af hvad stånd som helst, har väl alltid varit att roa dem; men här misstog sig grefve Tessin på Drottningens karaktär: hon älskade väl nöjen och ombyten uti tidsfördrif; men hennes hufvudåtrå var att herrska. Grefve Tessin ville styra Drottningen och Rådet, och Drottningen ville styra honom och hela nationen. Så stridiga afsigter kunde icke mötas.

Riksrådet grefve Tessin var af naturen begåfvad med vackra och sällsynta egenskaper. Ett utmärkt, samt genom studier af vitterhet och fria konster uppodladt, förstånd var beledsagadt af en angenäm vältalighet och synnerligt godt minne. Dess seder, dem han uti fremmande hof och länder hyfsat och dess höflighet upphöjde hans anseende och gjorde honom till den utmärktaste uti riket, vid alla representationstillfällen. Hans frikostighet, glättighet och smak för all slags yppighet, tillskyndade honom anhängare och sällskapsvänner. Hans förstånd var lämpligt till allt; hans hjerta var godt och fäderneslandet tillgifvet. Men hans ambition, lättja och afsmak för bekymmer och riksvärf, samt en öfver allt annat rådande håg för prakt och nöjen, gjorde hans vandel mindre sammanhängande, än hans politiska existens fordrade. Grefve Tessin kunde räknas bland de få statsmän uti Sverige, som förvärfvat sig ett utmärkt rum uti medbröders minne. 1738 års riksdagsseger såsom landtmarskalk, var den första och den sista af dess stora värf, som tillskyndat honom allmänhetens högaktning; den han sedan, genom eget förvållande, förspillde.

Generalen baron von Ungern Sternberg och hofkansleren grefve Adolph Henning Gyllenborg [1]) framstäldes till landtmarskalks-valet, den förre af Mösse- och den sednare af Hattpartiet. Å båda sidor värfvades röster med all möjlig drift; valet föll uppå grefve Gyllenborg, genom en ansenlig pluralitet, värfvad genom dess farbroders, lagmannen grefve Fredrik Gyllenborgs bemödande, som var Hattarnes och Rådets sysloman.

Utom Gyllenborgs namn, som under konung Fredriks regering var utmärkt och aktadt bland patrioter och frihetsälskare — egde denne landtmarskalk ingen af de egenskaper, som detta betydande embete äskade. Någon lätthet att tala var ej tillräcklig att öfverskyla de karaktärs- och förstånds-brister, med hvilka grefve Henning Gyllenborg var behäftad.

Uti alla öfriga val, såsom till Secreta utskott och deputationer, behöll Hattpartiet öfvervigten, så väl hos adeln, som hos preste-, borgare- och bonde-stånden.

Det första ärende, som till riksens ständers öfverläggning framställdes, var konunga-försäkran, hvilken innan kröningen borde vara, mellan konung och ständer, afhandlad och stadfäst.

Stunden, var då kommen, som Adolph Fredrik och Lovisa Ulrika så länge efterlängtat, då regeringsformen skulle få ett för konungamakten behagligare skick; men Hattarnes och nationens sinnelag för friheten och emot Drottningen utbrast här. Långt ifrån att utvidga konungamakten blef den uti flera delar inskränkt, som af acta publica samt Adolph Fredriks konungaförsäkran ses kan.

Konungen gjorde väl allt honom möjligt motstånd och hotade med nekandet af sin underskrift; hofpartiet fick någon tillväxt af Hattars och Mössors öfverlöpare, hvaraf riksdagsbullret ökades; men utan verkan för saken. Rådet gjorde ett med rikets ständers pluralitet och Konungen undertecknade den nya försäkran, ehuru den mera inskränkte Adolph Fredriks konungamakt än konung Fred-

---

[1]) *Henning Adolf Gyllenborg*, grefve, född 1713; kanslist 1732; öfverintendent 1744; hofkanslers fullmakt 1747; landtmarskalk 1751; hofkansler 1756; riksråd s. å.; Seraphimerriddare 1759; afsked från riksrådsembetet 1761; död 1775.

riks var [1]). Konungen tog detta nog kallsinnigt, men Drottningens missnöje var synbart, ehuru hon då var mycket sysselsatt, att bereda ceremonielet och pragten till sin gemåls och sin kröning.

Landtmarskalken, som under de häftiga debatter konungaförsäkran åstadkom, var tillika ordförande uti detta ämne, emellan ständer och konung, dem han båda ville behaga, kunde ej uthärda ett brydsamt och för honom ovandt värf. Han insjuknade så häftigt, att han förlorade minnet med flera tankens egenskaper, och förrättade under den öfriga tiden af riksdagen intet annat värf, än att föra landtmarskalksstafven uti kröningsprocessionen.

Häraf hände, att grefve Erik Brahe [2]), såsom äldste grefve, kom att företräda landtmarskalks-embetet under denna riksdag, och som denna herre var Konungen och Drottningen tillgifven och drog en stor del af Mössepartiet med sig, väntade Drottningen häraf stora fördelar. Hon hade öfvertalat Konungen, att öfverlemna till rikets ständer en skriftlig declaration, innehållande dess vilja och beslut öfver försäkringstvisten, och deruti utstaka de grunder, hvarpå han ville bygga sin styrelse, med nog stränga hotelser. Men som hofvets förtrognaste anhängare afrådde, och grefve Brahe ej tordes våga denna Konungens declaration till rikets ständer anmäla, så blef detta försök kraftlöst.

Samma öde fick ett bref Konungen skickade, utan föregången öfverläggning, till grefve Brahe, som då satt vid landtmarskalks-bordet, under påstående adelns plenum. Uti detta bref äskade Konungen af rikets ständer en försäkran, att dess gemål Lovisa Ulrika skulle, efter hans död tillträda regeringen, såsom konung. Grefve Brahe läste brefvet, öfverlade i tysthet med general Ungern och några få af dess parti; stack brefvet i fickan och detta lagstrigiga tillbud

---

[1]) Se härom några intressanta enskildheter i drottning Lovisa Ulrikas journal, Bilagan N:o I.

[2]) *Erik Brahe,* grefve, född 1722, kornett vid N. skånska kavaleriet 1741; Löjtnant 1743; ryttmästare 1745; major 1747; major vid Lifregementet till häst 1749; öfverste-löjtnant derstädes 1750; öfverste 1752. Enligt rikets ständers dom halshuggen på Riddarholmen i Stockholm d. 23 Juli 1756. — Gift: 1:o år 1745 med Eva Catharina Sack; och 2:o 1754 med Christina Charlotta Piper.

kom aldrig i dagsljuset; hvaröfver Hennes Maj:t obeskrifligen förifrades.

Konungens och Drottningens kröning förrättades uti Stockholms cathedral-kyrka den 26 November, med så mycken pragt och ståt, som Sveriges hof och residence kunde åstadkomma. Konungen red till kyrkan uti sin kongl. skrud; han red en vacker hvit hingst, som var förskrifven från Danmark. Under marschen från slottet till kyrkan, öfver Riddarhustorget, Nygatan och Skeppsbron, blef hästen så uppeldad af andra hästar, ston och buller, att han flera resor bjöd till kasta Konungen utur sadeln, så att Konungens stallmästare Wattrang och öfverjägmästare grefve Carl Fersen, måste fatta uti betslet och kunde med knapp nöd leda hästen till kyrkoporten. Efter kröningen red Konungen hem till gamla slottet, på fältmarskalken Dürings häst, som var sedig, men egde det felet, att han ville lägga sig i alla vattenpussar och rännstenar, hvarifrån han af stallmästaren med svårighet afhölls.

Häraf tog pöbeln anledning, att göra vidriga spådomar om Adolph Fredriks tillkommande regeringsöden, och att han icke utan fremmande hjelp kunde styra sin häst, blef, uti den superstitieusa hopens tankar, ett säkert bevis, att han ej kunde styra sitt rike.

Riksens ständer hyllade Konungen på gamla slottsborggården den 28 November.

Gardes-regementet blef ock ett tvisteämne mellan Konungen och ständerna. Hans Maj:t hade gifvit Rådet tillkänna, att han ville behålla gardet och kommendera det såsom öfverste. Detta fann Rådet betänkligt och stridande mot regeringslagarne. Saken blef rikets ständers secreta utskott meddelad; ett nytt fält för intriger, negotiationer och förargelser öppnades, som retade deras Majestäter mot Rådet och Hattarne, hvilka hade pluraliteten uti Secreta utskottet och uti plena. Saken pröfvades med rätta farlig för friheten; men bilades på det sätt, att Konungen fick behålla lif-kompaniet med dess befäl och detaljer och öfverstelöjtnanten Pfeiff fick kommando öfver gardet och fullmakt såsom öfverste; hvarmed Konungen förklarade sig nöjd.

Vid Seraphimer-ordens upplifvande och Svärds- samt Nordstjerne-ordnarnes instiftelse 1748, blefvo ordens statuter stadfästade. Dessa innehöllo, att kommendörs-värdigheten skulle utdelas uti ordens-kapitlet, genom votering med svarta och hvita kulor. Ordens-kansleren, grefve Tessin, hade dem föreslagit. Kongl. Maj:t egde att utnämna dem, han med ordens tecken ville belöna, men kapitlet egde att, med pluralitet af svarta kulor, utesluta den föreslagne. Konungen äskade nu ändring uti detta sätt att utdela ordensband. Riksens ständer kommo häröfver uti vidlyftig ordväxling. Hattarne, som sågo sin onåd hos Konungen och Drottningen dagligen tillväxa, fruktade att ifrån dessa nådetecken blifva uteslutne, då Konungen dem enväldigt disponerade; Mössorna åter, som trädde i gunst och närmare förtroende med öfverheten, funno deras räkning vid denna förändring. Saken kom till votering, uti riksens ständers plena, der Konungen vann sin åstundan, med en ansenlig pluralitet, oaktadt Hattarnes bemödande.

Kommendörs-banden medförde den egenskap, att reta menighetens afund på Rådet och alla kommendörer, som buro denna orden. Den nöjda delen var här ringare till antal, än den afundande. Det efter första ordens-statuterna föreskrifna sätt, att utdela ordens band, var icke lämpligt till ésprit'n af orden; att belönas och hedras af sin jemnlike med ett band, passar sig icke rätt väl. De flesta ordenstecken äro foster af konungars och furstars högfärd, hvilka vunnit burskap och värde, uti allmänhetens klenmodiga inbillning. Det hade varit försigtigare, att icke upplifva ordenstankan uti Sverige, der den icke passade med den frihets- och jemnlikhets-anda, som upplifvade nationen; men sedan det oaktadt och på falska grunder, det var gjordt, borde ordnar i Sverige ega samma form och egenskap, som i alla andra europeiska stater.

Konungen proponerade ock 2:ne nya regementens uppsättande, uti hopp, att genom utnämnandet till officer tjensterna, förstärka sitt parti på riddarhuset. General Ui gern, presidenten i hofrätten baron Löwenhjelm, grefv Brahe, fältmarskalken Düring, öfverstarne Stjerneld oc Kalling samt grefve Hård, Lagmannen baron Erik Wrange

generalen grefve Adam Horn, öfverste-lieutenanten baron Rudbeck med flere understödde denna Konungens afsigt; men ständerna fruktade Hans Maj:ts influence på militären; arméen ansågs, icke utan grund, som en frihetens farligaste granne och propositionen blef afslagen i alla fyra stånden.

Den lilla corps af 25 kadetter, dem Konungen, såsom kronprins, på egen bekostnad upprättat, var Konungen till last. Kongl. Maj:t proponerade derföre riksens ständer, att anslå en fond till 100 kadetters underhåll, som sedan till ett större antal kunde förökas. Härtill föreslogs af hofpartiet, att alla boställen af Adelsfahne-regementet skulle anslås och att Ridderskapet och Adeln skulle årligen utgöra något visst af hvarje rusttjenstmark, till kadettskolans underhåll; hvaremot Adeln skulle vara för alltid befriad från Adelsfahne-regementets uppsättande och underhållande uti krigstider. Pluraliteten utaf Adeln fann betänkligt, att i någon måtto rubba Adelsfahnans sammansättning, såsom den enda grund på hvilken säteri-egenskapen hvilade. Det befanns orimmeligt, att förbyta ett kavaleriregemente, det Adeln ensamt var förpligtadt att underhålla, till gemensamt försvar för alla stånd i krigstider, till en uppfostringsskola, af hvilken adelsbarnen allena skulle draga frukten. Förslaget blef af Adeln ogilladt och de andra tre stånden ville icke beqväma sig, att utse någon fond, till adliga barns uppfostringsskola, från hvilken deras egna barn voro uteslutne.

Sedan freden i Europa och Sveriges nya förbindelser med Preussen och Danmark äfven hade verkat ett bättre och lugnare tillstånd med ryska hofvet, upphörde ock krigsberednings-anstalterna på finska sidan. Det under konung Fredriks sista regementstid inrättade generalguvernörs-befäl pröfvades onödigt och till hinders uti ärendernas lopp; emedan landshöfdingarne och militären voro, genom generalguvernören grefve Rosens instruktion, förpligtade att anmäla alla ärender hos honom, hvarifrån de sedan, med dess utlåtande, gingo till Konungen. Härigenom blef en instans mellan Konungen och Finland, som verkade tidspillan.

Härtill kom, att generalguvernören grefve Rosen, som var misstänksam, kortsynt och vidlöftig uti sina ärender, samt nogräknad i småsaker, hade råkat uti tvist med öfverste August Ehrensvärd, som styrde om finska fästningsverken. Denne sednare var en mer accrediterad man bland Hattar och ständer än R.R. grefve Rosen, och då dessa begge herrar befälhafvare ej kunde sämjas, så blef generalguvernörskapet indraget och R.R. Rosen till sin rådstol återkallad.

Häraf uppkom mycken tvekan, om nyttan af den vid 1747 års riksdag grundlagda defensionsplan. Hofvet och Mössorna förkastade finska fästningsanstalterna, ehuru Konungen förut, såsom kronprins, dem mycket förfäktat. Hofvets parti väntade understöd, uti sin attaque på Ehrensvärd, af R.R. Rosen, som var med honom uti uppenbar tvedrägt; men grefve Rosen, hvars hjerta och håg var fäst vid fäderneslandet, dess sällhet och lugn, lånade sig ej till denna afsigt, och ville ej, att en enskild träta och fiendskap, skulle blandas i allmänna saker.

Det anfördes mot defensionsplanen, icke utan grund, att fästningsbyggnaderna vid Helsingfors, Sveaborg, Lovisa, Svartholmen, Carlsvärd på Gottland, Landskrona och Christianstad, företagna på samma tid, voro öfver Sveriges förmåga att utföra; men isynnerhet tadlades planen till Helsingfors' och Lovisas befästande: den förra för dess vidlöftighet och den sednare för dess läge. Man kunde med goda skäl anföra, att Sveriges försvar vore illa försedt med fästningsbyggnader, då arméen och sjömakten saknade de årliga tillgångar af medel, som tarfvades till dess underhåll, förbättringar, nybyggnader och förråder. Att multiplicationen af fästningar, då arméens styrka ej vore tillräcklig dem att besätta, försvagade Sveriges defension; att genom flottans förfall, vore Sverige blottstäldt att blifva attaqueradt uti sin hufvudstad; med ett ord, att med en stark och väl sammansatt armé till lands och sjös, vore Sverige formidablare, än med de bästa fästningar.

Deremot anfördes, att Finland vore Sveriges förmur mot Ryssland; att dess, med vatten och skär, afskiljda läge, gjorde kommunikationen med Sverige svår och vin-

tertiden omöjlig; att detta hertigdöme borde hafva sitt försvar inom sig; att detta ej kunde ega rum, utan en gränsfästning (Lovisa) och en place d'armes (Helsingfors), uti hvilka magasiner och förråder kunde sättas uti säkerhet, krigsskeppen och en tillämnad lätt skärgårdsflotta kunde finna säkerhet och beskydd med mera.

Begge dessa meningar, som å båda sidor förfäktades, ägde mycken grund; dock torde den finska fästningsbyggnaden kunnat blifva något mindre vidlöftig, utan att sakna något hufvudsakligt i sin styrka. Men Ehrensvärd [1]) var en man med vidsträckt snille, som icke gerna satte skrankor för sitt uppfinnings-geni. Hofvets och Mössornas bemödande, uti detta ämne, blef utan verkan och Ehrensvärd fick en mer oinskränkt myndighet att om finska försvarsverket bestyra, än han förut hade.

Öfversten och generaladjutanten grefve Hans Henrik v. Liewen hade ännu understöd af hofpartiet och många vänner bland Hattarne, hvaraf hände, att skånska fästningsbyggnaderna blefvo, under hans bestyr, oklandradt fortsatta. Denne herres afund mot Ehrensvärd verkade ej, såsom planen var, att finska fästningsbyggnads-fonderna skulle till de skånska anslås och Ehrensvärd således blifva sysslolös i Finland. Båda blefvo vid deras direktioner bibehållna; men med den skillnad, att större summor blefvo anslagna till de finska fästningsverken.

Riksens ständer beviljade ock kalenderns förändrande och antogo nya stylen, hvilket ock det påföljande år gick i verkställighet.

Ett vänligare skick emellan Sverige och Danmark verkade en extraordinarie ambassad från bemälde hof. Grefve Berkenstein anlände, med en ansenlig svit af dansk nobless, för att lyckönska Adolph Fredrik till dess upphöjelse på thronen och bevista dess kröning.

---

[1]) *Augustin Ehrensvärd,* baron och grefve; född 1710; volontär vid artilleriet 1726; löjtnant 1734; kapten-mekanikus 1739; ledamot af vetenskapsakademien; major vid artilleriet 1746; öfverstelöjtnant 1747; öfverste 1749; chef för arméens flotta; generalmajor s. å. generallöjtnant 1759; general en chef för arméen i Pommern 1761; öfverste för lifdragonerne i Finland 1762; general af kavalleriet 1764; friherre s. å.; seraphimerriddare 1769; grefve 1771; fältmarskalk 1772; död samma år. Begrafven på Sveaborg, hvars grundläggare, äfvensom arméens flottas, han var.

Denna ambassads egentliga ärende var, att bevaka kronprins Gustafs tillkommande giftermål med danska prinsessan och bemedla ett eventuelt utbyte af Holstein mot Oldenburg och Delmenhorst. Uti båda dessa angelägenheter hade han önskad framgång. Ministèren i Sverige tillika med Råds- och Hatte-partiet, som utgjorde då ständernas pluralitet, voro af lika tankar. Hennes Maj:t drottningen var ensam af annan tanka. Adolph Fredrik bar väl ett ärftligt agg emot Danmark; men som ingen passion regerade häftigt uti hans hjerta, så var han nog benägen att samtycka till allt, hvad som till rikets lugn, väl och befredande lända kunde; men han var icke sig sjelf lemnad.

Danska ambassadören hade ock det nöjet, att få ratifikationen på norrska gränsetraktaten, hvilken öppnades den 3 April 1749 och tecknades den 21 September 1751.

Alla Sveriges förbindelser med Frankrike, Preussen och Danmark blefvo af riksens ständers secreta utskott å nyo stadfästade och till noga handhafvande rekommenderade, genom riksens ständers svar uppå Konungens secreta proposition till ständerne.

Hofpartiet väckte, med sorgfällighet, alla ämnen till missnöje emot Hattarne och Rådet. Konungens och Drottningens smickrande löften om befordringar, jemte ett nådigt bemötande vid hofvet, verkade ock, att en del Hattar öfvergåfvo sina förbindelser med Hatte-partiet, men till en obetydlig del. Pluraliteten bland ständerna kunde hofvet ej vinna. De kongl. personernas seder och tänkesätt voro dertill ej lämpliga och dessutom var fransyska ambassadören marquis d'Havrincourts korruptions-kassa för mäktig, att af hofvets fagra ord och löften förlora sin kraft uti nationen. Hofvet var utan penningar. Kallsinnigheten mellan England och Sverige, uppkommen genom ministern Guidikens 1746, var orsak att ingen engelsk minister residerade i Stockholm, och England var den enda puissance att sätta emot Frankrike. Kejsarinnan Elisabeth följde mera sina kärleksnöjen, än europeiska hofvens affärer. Ryska ministern uti Stockholm, grefve Panin, som efter sin mission Sverige blef kansler uti Ryssland, var en tranquil och he

derlig man, hvilken uti ingen måtto blandade sig uti rikets hemsaker. Dessutom var emot Rådet och ministèren intet ämne till missnöje. Rikets lugn och sjelfständighet var befästadt, genom tjenliga förbindelser med utrikes makter; försvarsverket vårdades; statsverket styrdes med ordning och utan statsbrist. Rättvisan skipades, uti den mån rättvisa är möjlig uti menniskoslägtet. Grundlagarne hade ock Rådet vårdat med noggranhet, och på bekostnad af Konungens och Drottningens onåd. Uti allt detta fanns intet ämne, att hetsa nationen emot det då rådande partiet och leda allas sinnen, till befordrandet af Hennes Maj:ts despotiska regeringslystnad.

Under alla dessa små intriger och tvedrägtsämnen, som bland ständerna uppkommo och dem grefve Brahe, såsom ordförande i landtmarskalkens ställe, befordrade, emedan han af hofvet var utsedd till landtmarskalk för nästa riksdag, sköttes likvisst, af ständerna, Sveriges handel, industri, fabriker m. m. efter 1738 års system.

Sillfiskeriet blef understödt med ansenliga fonder till premier. Sidenfabriker likaledes, ehuruväl denna gren af tillverkning torde hafva förtjent den minsta uppmärksamhet, såsom olämplig till nordiska regionen. Schäferierna fingo i synnerhet understöd af premier, nemligen för får af spansk afvel. Angora kamel-getter, hvars hår äro af så stort värde för kamlotter och ylleväfnader, blefvo på flera ställen och med framgång, i riket planterade. Alingsås, såsom modren till Sveriges fabriker, blef understödt och anslagen till Trollhätte kanal blefvo fortsatta.

R.R. grefve Tessin tyckte rätta stunden vara kommen, då han borde nedlägga sitt innehafvande kanslipresidentsembete. Han hyste ännu det falska hopp, att återvinna sin fordna nåd hos Hennes Maj:t drottningen och ansåg de honom anförtrodda utrikes ärenden, såsom hufvudämnen till skiljaktighet och tvedrägt emellan honom och Drottningen; och då denna befattning med utrikes ärendena upphörde, såg han inga missnöjesämnen, dem han ej genom sitt förstånd och sina intagningsgåfvor kunde öfvervinna. Innan han skred härtill, utverkade han för sig, af riksens ständer, en instruktion såsom guvernör för Kronprinsen och de-

kongl. furstarne, der han ensam åtog sig ansvaret, utan Rådets inblandelse i något fall. Denna instruktion var Drottningen behaglig i så måtto, att Rådet var här åsidosatt och att hon, i anledning häraf, fick friare händer med sina barns uppfostran. Det var ock för att behaga Drottningen, som grefve Tessin hade valt grefve Nils Bjelke [1]) till cavalier hos Kronprinsen, samt kansliрådet Dalin [2]) till informator.

Emot slutet af riksdagen inlemnade grefve Tessin sin afskedsanhållan från presidents-embetet [3]). Riksens ständer skickade en deputation, att förmå honom till fortfarande uti sin ministeriella syssla. Detta var dock mera en formalitet, än af verklig saknad. Denne herres korta ministère var beledsagad med kinkiga och bullersamma händelser, och dess svaghet att lämpa allt till sig och gifva allting ett utseende af personalitet, hade verkat en ledsnad uti nationen, att sysselsättas med grefve Tessins besvär, försvar och justification.

Riksrådet baron Anders von Höpken blef af ständernas secreta utskott utsedd till Tessins efterträdare och af plena gillad. Hade det ankommit på Konungens val, torde väl någon mindre Hattepartiet och Frankrike tillgifven blifvit utnämnd. Men Hattarnes pluralitet hade förebygdt Konungens influence härutinnan, genom det beslut, att intet förslag skulle upprättas till detta vigtiga embete, utan *en* allenast anmälas till konungens confirmation.

Anders v. Höpken [4]) var utan gensägelse det mest upplysta ämne i riket till detta värf. Han hade, under grefve

---

[1]) *Nils Adam Bjelke*, grefve, född 1724; kammarherre 1743; Hofmarskalk 1755; landshöfding i Södermanland; riksråd; öfverste-marskalk, seraphimerriddare 1761; president i Bergskollegium. Död 1792.

[2]) *Olof Dalin*, född 1708; kanslist i riksarchivet 1731; bibliothekarie vid k. bibliotheket i Stockholm 1737; ledamot af vetenskaps-akademien 1742; antagen till kronprins Gustafs lärare 1747, derifrån han afskedades 1756; adlad 1751; sekreterare i vetenskapsakademien 1753; rikshistoriograf 175[illegible] och kansliråd 1759; hofkansler 1763; död samma år.

[3]) Se härom åtskilliga intressanta förhållanden, i drottning Lovisa Ulrik[illegible] journal, Bilagan N:o I.

[4]) *Anders Johan von Höpken*, född 1712; kanslist i utrikes-expeditionen 172[illegible] sekreterare i Hessisk tjenst 1731; ord. kanslijunkare 1739; kammarherr[illegible] 1741; 2:e sekreterare vid utrikes-expeditionen s. å.; hofmarskalk 174[illegible] riksråd s. å.; seraphimer-riddare 1748; president i Kanslikollegium 175[illegible] Upsala akademis kansler 1760; grefve 1761; nedlade riksråds- och kansl

Carl Gyllenborgs ministère, öfvat sin insigt och snille i kansli-ärender. Han egde dock uti sin karaktär tvenne egenskaper, som inskränkte hans capacitet: han var rädd i faran och blandade humör i ärendernas lopp; men ingen minister har ännu funnits, som ej egt någon svag sida. Dock voro Sveriges utrikes ärender väl försörjde genom Höpken såsom presideut och riksrådet grefve Ekeblad såsom kansliråd, hvars insigt, dygd och lämpliga karaktär förvärfvade honom allmän aktning och vänskap.

Bland de riksråder som under denna riksdag blefvo tillsatte, var ock presidenten i Svea hofrätt Löwenhjelm [2]). Konungen valde honom bland de på förslag uppförde, emedan han då hade trädt i nära förbund med hofpartiet, och som han allt sedan 1743 varit en af Hattarnes riksdagspelare, och egde tillika förstånd, vältalighet och en djup insigt uti rikets hushållning och lagar, så väntade hofvet af honom ett betydande understöd uti dess vidsträckta planer. Hattarne funno ock sin räkning att skilja honom utur riksens ständers flock, och sätta honom uti ett embete, öfver hvilket de egde rätt, att genom förtroendets återkallande såsom riksråd, flytta honom från rådstolen till intet.

Denne rådsherres inträde i rikets tjenst, vittnar om dess snille och hjertelag. Han var född ofrälse och hette Norberg; hade gjort sina studier vid Åbo akademi; blef hofrättsfiskal i finska hofrätten; blef förordnad till aktor emot landshöfdingen Friesenheim, rörande några förmenta embetsfel; förde saken med orättrådighet och begick så många fel och crimina falsi, att då landshöfdingen blef frikänd, blef Norberg dömd från tjensten, ovärdig att tjena

---

presidents-embetena s. å.; afsked fr. kanslersbefattn. vid Upsala akademi 1764; åter riksråd 1763; nedlade ånyo nämnda embete 1780; president i Vitterh. Hist. o. Antiqv. akademien 1786; en af de 18 i Svenska akademien s. å.; död 1789.

[1]) *Carl Gustaf Löwenhjelm*, baron och grefve. Född 1701; kanslist 1721; ord. häradshöfding 1729; revisionssekreterare 1741; justitiekansler 1747; friherre s. å. president i Svea hofrätt 1750; ledamot af vetenskapsakademien s. å.; riksråd 1751; seraphimer-riddare s. å.; Lunds akademie-kansler 1762; president i lagkommissionen och grefve samma år; kanslipresident 1765; död 1768.

och jemte penningepligt, dömd till vatten och bröd. Han var fattig karl; men genom vinglerier, skälmstycken och snille hade han förvärfvat anseende i nationen, mycken egendom, adelskap och högsta areställe i riket.

Konungen var ledsen vid riksdagen. Drottningen såg ingen dag, att med den då rådande pluralitet, uträtta något till sina afsigters befordran; men smickrade sig, att kunna bereda sig, efter riksdagen, en mera fogelig ställning i nationen. Riksens ständer och Hattarne voro ock ledsna vid alla trakasserier, som under riksdagens lopp hade brydt dem och hvilka, genom Erik Brahes åtgärd såsom ordförande och landtmarskalken grefve Henning Gyllenborgs oförmögenhet, hade gjort riksdagens lopp trögt och brydsamt. Konungen gaf ständerna till känna, att han ämnade, efter gammal plägsed, börja sin Eriksgata med norra och finska provinserna och ville dertill nyttja sommartiden.

Derefter, och sedan rikets ständer utgjort en ny bevillning till kröningshjelp och konungens resa, slöts riksdagen den 4 Juni 1752, efter 8 månaders belopp.

Ingen var fullkomligt nöjd med denna riksdag. Hattarne tyckte sig hafva varit nog eftergifna, ty ett rådande parti är alltid omätteligt uti sina begär; hofvet tyckte, med nog skäl, att man trädt konungamakten för nära. Grefve Brahe var den ende, som fägnade sig öfver sitt ordförandeskap, och det anseende han derigenom förvärfvat på landtmarskalken grefve Gyllenborgs bekostnad. Han blef ock utsedd till chef för hof- och Mösse-partiet, så ock till deras landtmarskalk påföljande riksdag. Han var ung, full af ambition, nog het och oförsigtig; men denna smickrande medgång fick han dyrt umgälla.

Sannt var, att han förde klubban på riddarhuset med mycken skicklighet, så att hos Adeln öfverlades, om de ej skulle hedra honom med en skådepenning, till åminnelse af hans välförhållande; men propositionen blef afslagen och stannade vid en berömfull tacksägelse-kompliment.

Få dagar efter riksdagens slut reste Konungen, på galeren Seraphim med flera små amiralitetsfartyg, från Stockholm till Åbo. Riksrådet och öfverstemarskalken grefve Ekeblad, fältmarskalken von Ungern-Stenberg, generaladju-

tanten baron Adlerfelt voro, utom hofstaten, Konungen följaktige. Hennes Maj:t utmärkte sin saknad af Konungens frånvaro, med ömmaste tårar och följde sin gemål till Östanå.

Hennes Maj:t var omtänkt att fira Konungens återkomst genom utmärkta glädjebetygelser och festiviteter. Hon lät uppbygga, med all skyndsamhet, uti Drottningholms djurgård, ett chinesiskt hus af trä, väl möbleradt och utsiradt, med dertill hörande ornamenter, pyramider, illuminationer och fyrverkerier. En theater uppbyggdes i Drottningholms trädgård. Kanslirådet Dalin gjorde en komedi och skref verser, att sjungas till Konungens beröm. Hoffröknarna, grefve Bjelke och flere cavalierer blefvo utsedde till spelande.

Vid detta tillfälle lät Dalin sin poetiska penna styras af sitt politiska tänkesätt; emedan Konungens beröm var sammansatt på frihetens och riksens ständers bekostnad, fast uti tvetydiga utlåtelser, hvilket honom redan till last räknades. Bland andra utlåtelser var den, att då uti en pastoralakt flera bönder öfverlade, huru de skulle väl emottaga deras konung, föreslog en att de skulle spänna sig i blå och gula selar och tömmar, till hela fyra par och herrn sjelf må köra. Detta blef vid riksdagen 1756 uttydt, att med de fyra par menades af Dalin rikets ständer och med tömmar och selar det monarkiska oket. Vare härmed huru som helst, så var förtydningen tvungen och hårdragen; men när enthousiasmen kommer i lopp, så får sunda eftertankan stå tillbaka.

Ett kompani sammansattes af unga officerare och adelsmän, som paraderade och kommenderades af kronprins Gustaf, som då var på 6:te året.

Konungen reste nog hastigt och utan att taga någon kunskap om landet, genom skären till Helsinfors, der han hade till hufvudafsigt att omkullkasta öfverste Ehrensvärd och dess fästningsplaner, genom en undersökning in loco[1]). Hans Maj:t väntade biträde af riksrådet Rosen, som ännu var i Helsingfors; men denne herre lånte sig ej härtill; utan tvertom berömde allt, så att denna plan mot Ehrensvärd blef utan verkan.

[1]) Detta bekräftas af drottning Lovisa Ulrika, i dess journal; Bilagan N:o I.

Från Helsingfors tog Konungen vägen, öfver Tavastehus och Åbo, genom Österbotten, Torneå och de norra provinserna till Stockholm, hvarest Hans Maj:t anlände den 10 Augusti 1752.

Ingenstädes uppehöll sig Konungen längre, än hvilan och matron fordrade, och mest förkortades marche-routen; ehuru mycken adel och ståndspersoner voro samlade, att uppvakta sin nya konung, fingo ganska få det nöjet att skåda honom.

Adolph Fredrik var af naturen försagd och osäker uti sina handlingar, när han ej hade att tillgå Lovisa Ulrikas råd. Dessa begge förhållanden skyndade på dess återkomst. Han hade väl intet ofredligt att befara af sina trogna undersåtare; men någon hade sagt honom, att i Finland och synnerligen uti Österbotten vore nog allmänt, att en flygande matk, benämnd *voden*, årligen dödade mycket folk, emedan dess giftiga bett var obotligt. Detta verkade ock, att resan påskyndades, och att, under hela resan genom Finland och Österbotten, Konungen aldrig nedsläppte sina vagnsfenster, ehuru stark sommarhettan ock månde vara.

Uti Tavastehus var, efter marche-routen, ämnadt att Konungen skulle uppehålla sig 2:ne dagar, för att afgöra om fästningsverkens förbättrande och utse en ny plats till stadens flyttande; men då Hans Maj:t fick erfara, att uti den gamla fästningen låg ett krutmagasin af 500 centner krut, lät Hans Maj:t, ehuru boende i staden, förspänna sin vagn och fortsätta resan efter aftonmåltiden, utan att taga någon hvila.

På denna Eriksgata inhemtade Konungen nog inskränkt kunskap om de finska och Sveriges norra provinser, och nog ofullkomligt begrepp fingo undersåtarne om deras nye konung.

Vid ankomsten till Drottningholm blef Konungen med all ömhet och högtidlighet emottagen. Flera dagar blefvo utmärkta med surpriser och spektakler. Bland annat gafs ett komiskt tornerspel och ringränning af hofcavalierer, alla masquerade uti italienska komedi-masquer och förde-

lade uti quadriller; Don Quichotte med Sancho Pansa var anföraren.

Konungen var utmärkt glad och nöjd öfver sin gemåls ärebetygelser, och fann så mycket behag uti det uppbyggda chinahuset, att han beslöt uppbygga det af sten och göra deraf ett varaktigt och mera prydligt minnesmärke; så ock göra planteringar till ställets prydnad. Under hela Adolph Fredriks regering användes, af Konungens enskilda medel, stora penningesummor till detta arbete; så ock till operatheatern, samt Cantons uppbyggande. Konungen trodde, att man kunde få städer, allenast man byggde hus; han ville upprätta Canton till ett fabriks- och handaslöjders säte. Canton fick fristads-privilegier; med mycken onödig kostnad inrättades en fabrik af engelskt stålsmide; ifrån Flandern förskrefs handtverkare att inrätta en spetsfabrik; en sidenbandfabrik blef ock upprättad. Men vid denna så kallade stadsinrättning, som bestod af 2:ne gator, dem konungen hade uppbyggt, blef ej vid anläggningen iakttaget, att der intet fanns något vatten, och att dess aflägsenhet på en ö, egde hvarken tillförsel eller kommunikation och i följe deraf till lifsbergning ingen annan utväg, än utur Konungens bodar. Inga handtverkare satte sig der neder och efter hand försvunno alla fabriksinrättningar och husen med dertill hörande trädgårdar blefvo skänkta till de i nåd stående subalterna hofbetjenter och hvad öfver blef, anslogs till komedianters och dansösers boning.

Konungens resa till Finland förstärkte ej hofvets parti uti nationen. Öfverhetens dagliga lefnad, som utmärktes genom kostsamma nöjen; genom förakt och förtal af ständer och Råd, hvilka sednare med en stötande kallsinnighet blefvo af Drottningen bemötte (riksrådet Löwenhjelm undantagen, som då tycktes ensam ega öfverhetens förtroende); sammansättningen af Konungens sällskap, som bestod af grefve Erik Brahe, lagmannen baron Erik Wrangel, öfversten grefve Ludvig Hård, öfverste Stjerneld, öfverste Kalling; majoren grefve August Meyerfelt, begge capitainerne baronerne Carl och Fredrik Ribbing, kammarherrarne grefve Bjelke och Gyldenstolpe, hofmarskalken Hans Rålamb, öfverste-lieutenant Rudbeck, hofstallmästaren Watt-

rang, hofmarskalken Gustaf Horn, capitaine vid gardet Göös och hofkansleren samt kronprinsens informator Olof Dalin, alla kända såsom de häftigaste ständernas motståndare, och konungaväldet tillgifna, verkade uti nationen en misstänksam uppmärksamhet emot öfverhetens afsigter; ett tilltagande förakt och hotelser emot dem, som ej voro tecknade på hofpartiets lista retade äfvenledes; ungdom, oerfarenhet, ovarsamheter och för mycken eld hos öfverhetens rådgifvare satt alla sinnen uti gäsning.

R.R. grefve Tessin, R.R. grefve Ekeblad, R.R. Palmstjerna, men i synnerhet R.R. Höpken höllos, genom en onådig kallsinnighet, långt från Konungen. Fröken Liewen, som då var gift med öfverintendenten baron Hårleman, blef disgracierad; hennes man och broder likaledes. Fröken Düben, dotter af R.R. Düben, blef bland fruntimmer H. M:t drottningens enda favorit. Denna fröken Düben [1]) var ett häftigt och illistigt fruntimmer; hon mönstrade ut ur hofvet alla, som kunde täfla med henne uti vett och om Drottningens förtroende. Grefve Bjelke, som sedan blef hennes man, biträdde henne härutinnan. Kammarfröken Ulrika Strömfelt [2]), som var ett förståndigt och artigt fruntimmer, blef så illa bemött af Hennes Maj:t, för det hon var grefve Tessin och dess gemål tillgifven, att hon retirerade sig ur Drottningens tjenst.

Vid alla tjensters bortgifvande tog Konungen noga akt, att aldrig befordra någon af Hatte-partiet, utan afseende på tour, förtjenst och skicklighet. Parti-egenskapen var den enda måttstock för Konungens nåd och befordran, så inom militär-, som civil- och cleresie-staten; H. M. drottningens, grefve Brahes och hofmännens förord var den enda befordringsrätt, uti den mån Konungens röst och utnämningsrätt ägde att deröfver bestämma. Alla stater togo förargelse öfver så väl detta ensidiga förhållande, som ock öfver de kongliga personernas utmärkta förakt för religionen och

---

[1]) *Ulrika Eleonora von Düben*, grefvinna, född 1722; kammarfröken hos drottning Lovisa Ulrika; gift 1757 med riksrådet och öfverstemarskalken grefve Nils Adam Bjelke; död i barnsäng 1758 på Ulfsunda.

[2]) *Ulrika Strömfelt*, grefvinna; född 1724; kammarfröken hos drottning Lovisa Ulrika; gift 1756 med riksrådet och öfverståthållaren frih. Carl Sparre; öfverhofmästarinna 1777; död 1780.

förmenta yppiga lefnad. Intetdera var i nationens vana; ty allt sedan konung Carl XI:s regering och drottning Ulrikas tidehvarf, var hofvet ett efterdöme af måttlighet och gudsfruktan. Publiken afkläder sig alltid med vedervilja sina gamla seder och vanor. Detta allt var icke rätta vägen för öfverheten att förbinda sig en fri nation, helst den svenska, hos hvilken fattigdomen gör yppigheten förhatlig och otjenlig; och hos hvilken ärbarheten och religionen voro uti aktning.

Sedan grefve Tessin hade lemnat utrikes ärenderna, var hans enda föremål, att behaga Drottningen och vaka, med yttersta sorgfällighet, öfver Kronprinsens uppfostran. Assembléer, soupéer och hvarjehanda kostsamma varieteter för öfverhetens skull, blefvo fruktlöst använda, att utplåna utur Drottningens hjerta det agg, hon hyste mot honom; härflytande hufvudsakligen från det aftalda giftermålet i Danmark och af den missräkning hon gjort på hans löften om regementsförändringen, efter konung Fredriks frånfälle. Han ådrog sig, genom sin illa eftertänkta vandel, öfverhetens och hofvets åtlöje, samt Rådets och allmänhetens misstankar och kallsinnighet [1]).

Han hade börjat, nog tidigt, att öppna en brefvexling med sin unga prins. Den första flocken af dessa bref var skrifven under den tid, hans person var Drottningen angenäm; den berömdes af öfverheten och lästes med admiration, ehuru den var på flere ställen märkt med nog svaga tankar, och att uti de på fransyska språket skrifna, felades smak och styl. Ämnena till dessa bref voro moraliska, sedoläran var ren och en del fabler rätt ingeniösa.

Denna correspondance continuerade grefve Tessin äfven under den tid, han var i onåd; men dessa sednare, af 2:a flocken, buro vittne om dess ställning i hofvet; moralen blef mera allegorisk och satirisk mot hofvet och uti fablerne framlyste något agg emot favoriterne. Fabeln om "Skatan", hade fröken Ulrika Düben i ögnasigte och var väl träffad. Drottningen förifrades högeligen och förbjöd sin son att läsa dessa bref. Grefve Bjelke och Dalin blåste

---

[1]) Drottning Lovisa Ulrikas journal, bilagan N:o I, innehåller härom åtskilliga intressanta anekdoter.

upp elden, så att Drottningen förbjöd sin son att följa sin guvernörs förmaningar och principer, och begagnade barnets qvickhet, att göra åtlöje af sin guvernör och spionera dess gerningar.

Grefve Tessin fick då erfara, det många honom förutspått, att han hade öfvergifvit det embete han borde behålla och behållit det, som skulle förstöra hans lycka.

Till tacksamhetstecken för den utmärkta glädje hvarmed H. M:t drottningen emottog sin gemål, vid dess återkomst från Finland, beredde Hans Maj:t ett i Sverige ovanligt skådespel af en opera. Ett operahus blef af hofintendenten Adelcrans uppbygdt, bredvid orangeriet uti Drottningholms trädgård. En fransysk komedi förskrefs och likaledes opera-aktörer och dansörer ifrån Köpenhamn, med en italiensk kapellmästare Utini. Allt detta var färdigt till Drottningens födelsedag och tillskyndade Konungen, jemte mycken sysla, äfven stor kostnad.

Under allt detta hvilade partitvistigheterna. Hennes Maj:ts välsignade tillstånd fordrade en lugnare lefnad, intill den 8:e October, då prinsessan Sophia Albertina föddes. Det påföljande året 1754 blef dess mera bullersamt.

Konungen var aldrig af lika tankar med Rådet, när förslager skulle uppsättas; emedan han trodde sitt intresse likmätigt, att utesluta från all befordran Hattpartiets anhängare. Rådet, som hemtade sitt stöd af dessa, förfäktade, vid förslagers uppsättande, tour, anciennetet och förtjenst. Konungen förmenade sig ega rätt att, utan afseende på förslager och Rådets pluralitet, välja af de tjenstesökande hvilken helst han behagade, ehuru 1751, 1738, 1727, 1720 och 1716 års stadgar voro häremot. Kammarrådet grefve Leyonstedts befordran till landshöfdinge, öfverstelöjtnant Stjernstedts till regemente, med flere förslager, dels af Rådet upprättade, dels af regementschefer och collegier, voro med häftighet å båda sidor omtvistade. Herrar riksens råd gjorde Hans Maj:t de ömmaste föreställningar, men utan verkan. Konungen lät alla dessa mål hvila utan expedition.

Ehuru obetydligt det kunde synas att tvista om några få personers välfärd genom tjenstebefordran, var dock pre-

judicatet af mycken betydlighet uti en fattig nation, der ett embete ansågs med afund och utgjorde adelns uppehälle. Hade Rådet afvikit från lagarne och lemnat i Konungens skön allena att utdela tjenster, det de ej utan ansvar kunde göra, så hade ock ofelbart pluraliteten af råds- och Hatte-partiet, lockade af befordringsförmånen, öfverlupit till hofpartiet, och Rådet suttit utan försvar på sitt embetsrum.

Konungens rättighet blef snart ett så allmänt, som bittert tvisteämne emellan Hattar, hofvet och Mössor. Drottningen utbrast i de häftigaste utlåtelser och hotelser; pasquiller kringspriddes mot Rådet och grefve Tessin uti alla landsorter, och hofvets ovarsamma värfvare gjorde allt möjligt buller, som väckte mer uppmärksamhet än det förstärkte hofpartiet.

Under sommartiden 1754 företog sig Konungen resan genom Westergöthland, Bohuslän och Skåne, att bese landet och fästningsverken. Drottningen, med en del af hoffruntimret, var ock på resan följaktig. Riksrådet grefve Löwenhjelm var af Konungen utnämnd att vara följaktig, äfvensom riksrådet grefve Ekeblad [1]), såsom öfverste-marskalk. Begges pligt var att bevista kabinetts- och regeringsärender hos Konungen, enligt Regeringsformen. Riksrådet grefve Löwenhjelm var utvald, såsom den enda hofvet tillgifne; men han var nog försigtig, att ej inlåta sig vidare i hofvets planer, än han såg sin säkerhet.

Uti Landskrona grundlade Konungen den nya kyrkan, då tillika den gamla utdömdes och en del af tornet nedrefs och stadsförsamlingens gudstjenst flyttades till Hospitalskyrkan.

Lunds akademi besöktes af öfverheten; uti nämnde stads omgifning hölls ock möte med begge cavaleri-regementena. Under Hans Maj:ts vistande uti Lund hölls ka-

[1]) *Claës Ekeblad,* grefve; född 1708; rector illustris vid akad. i Åbo 1724; kanslist i riksarchivet 1726; kanslijunkare 1729; kammarherre 1731; kansliråds-fullmakt 1741; envoyé till Frankrike 1742; rapellerad 1744; riksråd 1746; rikskansliråd 1747; seraphimer-riddare 1748; öfverstemarskalk 1751; kanslipresident 1761; Åbo akademie kansler s. å.; afsked från råds- och presidentsembetena 1765; återkallad till riksrådsembetet och åter kanslipresident 1769; död mycket hastigt, i rådskammaren i Stockholm 1771.

binett, till afgörande af flere åsamkade ärenden under Konungens resa. Vid detta tillfälle yppade Konungen sin plan emot Regeringsformen, genom ett skrifvet diktamen, det Drottningen tvang sin gemål att i protokollet låta införa. Sedan, uti ingressen af detta diktamen Hans Maj:t förklarat sin vilja vara, att de uti Rådet omtvistade förslager, rörande grefve Leyonstedt, Stjernstedt med flera, skulle genast och utan uppskof, efter dess vilja och befallning expedieras, och fullmakter uppsättas för de personer han dertill utnämnde — antydde Hans Maj:t uti slutet af samma diktamen, att han intet ansåg Rådets pluralitet och öfverröstning såsom gällande uti besluten, utan allenast att utgöra Rådets tanka, den han egde att iaktaga eller förkasta, utan undantag af annat, än justitiæ-domars ärenden. En så vrång uttydning af Sveriges lagar kunde ej annat än uppväcka begge kabinetts-rådens bestörtning; om den var uppriktig hos riksrådet Löwenhjelm kan man ej veta; men begge instämde att anföra häremot Regeringsformens och Konungaförsäkrans klara ord. De bödo till öfvertala Konungen att återtaga sitt diktamen, men förgäfves. Hans Maj:t påstod lydnad; hvarpå herrar riksens råd förklarade sig ej kunna härtill samtycka. Statssekreterarne och kanslibetjeningen vägrade expeditionen och contra-signaturen, enligt deras ed och instruktioner och hela denna sak blef öfversänd, med alla åtföljande omständigheter, till rådkammaren i Stockholm.

Detta för allmänheten ådagalagda anfall på grundlagen var öfveriladt och torde sätta nationen, som älskar både frihet och sjelfsvåld, i harnesk mot ytterligare försök. Man fick sedan erfara, att detta steg var med Drottningen öfverlagdt och af grefve Brahe, lagmannen baron Erik Wrangel och kammarherren baron Reuterholm i hemlighet författadt. Här öppnades källan till alla de bullersamma och bedröfliga händelser, som, under 1755 och 1756 årens riksdag, qvalde både Konung och ständer.

Sedan Konungen från sin resa var återkommen oc besökte sin rådkammare, företogs Kongl. Maj:ts diktame uti Lund, angående Regeringsformens förtydning. Konu gen stödde sin tanka på Regeringsformens ord: *att Råd*

skall råda, men icke regera; hvaremot Rådet styrkte sin mening på samma §:s näst efter följande ord: *Konungen styrer Riket med, men icke utom Råds råde;* så ock att, i sammanhang med samma §, finnes tydeligen utstakadt, att uti besluten af regerings-ärendena egde *Kongl. Maj:t 2 röster vid omröstning* och att alla ärenden skulle efter pluralitet utfärdas och beslutas, undantagna jus aggratiandi och rättigheten, att af 3 välja 1 till tjensters besättande, samt jus represensationis Majestatis imperii.

Rådets underdåniga föreställningar uti denna sak gjorde ej mera intryck hos Konungen än kabinettsrådernes uti Lund. Hennes Maj:t drottningen styrkte sin gemåls motstånd. De försmädligaste tal fördes vid hofvet emot Rådet, så ock i pasquiller, hvilka utspriddes uti alla landsorter och utdelades bland allmogen uti provinserna på kyrkobackarne, besynnerligen uti Vestergöthland, Nerike och de norra orterna. Förgäfves höllos extra ting och ransakningar, genom Rådets föranstaltande, att hämma loppet och upptäcka författarne Ett pasquill under namn: *Grefve Tessins riddaredevis "constans sincerus"*, rörde grefve Tessin; ett annat under namn: *Biskop Kettil,* en bekant orolig herre uti Sveriges äldre historia, rörde riksråderne Palmstjerna och Ehrenpreuss samt hela Rådet. Häremot var ingen bot; bitterheten, partierne emellan, växte till uppenbar fiendskap, så att icke sällan hände, att krog- och källarsamqvämen slötos med slagsmål och skällsord.

Rådet var uti stort bekymmer öfver denna ovanliga ställning; men stannade dervid, att låta tvisteämnet hvila, intill riksens ständers sammankomst, det påföljande året. Emedlertid gick regeringen uti sitt vanliga lopp, efter rådkammarens omröstning.

Konungen i Preussen, som intill denna tid var ansedd såsom Sveriges vän och allierade, yttrade nog kallsinnighet emot Sverige, ehuru han sökte Sveriges biträde, att få en benämnd Rexin, acrediterad såsom preussisk minister uti Constantinopel. Det var just intet Sveriges intresse, att öka antalet af grannars ministrar i Turkiet, och aldra minst, då man hade någon kunskap om Preussens underhandling

med England. Under det att härom öfverlades af presidenten i kansliet, baron Höpken och rådkammaren, skref konungen i Preussen ett bref till svenska envoyéen Celsing i Constantinopel; lät honom veta, att konungen i Sverige beviljat Celsingens biträde och rekommenderade honom Rexins sak. Celsingen trodde sig göra väl, men öfverilade sig och utverkade, genom de i Turkiet vanliga intriger, att Rexin blef såsom preussisk envoyé erkänd.

Detta politiska bedrägeri uppväckte mycken förargelse uti rådkammaren; men isynnerhet hos riksrådet Höpken, hvilken tog saken nog häftigt och lät tillställa konungens i Preussen minister en nog stark promemoria, som förde svenska ministèren och Konungen uti en bitter skriftväxling med Preussiska ministern.

Detta inföll under samma tid, då allting reddes till 1755 års riksdags strid. Konungen i Preussen, som underhöll en ständig brefväxling med Lovisa Ulrika, blef af henne anmodad, att declarera sig för Adolph Fredriks tvister med Rådet och verkade, att under riksdagens början, preussiska ministern i Stockholm, grefve Solms förklarade, uti sin Herres namn, att då han vore underrättad det stämplingar i Sverige voro å bane, att förolämpa Dess svåger och syster, uti deras kongliga rättigheter, nödgades han gifva tillkänna, att derest sådant ginge i verkställighet, kunde han ej undandraga sig, att deri på det kraftigaste deltaga. Häruppå fick Hans minister intet annat svar af riksrådet Höpken, än att Sverige uti intet fall erkände konungens i Preussen rätt, att blanda sig uti Sveriges domestiqua ärender; hvarvid förblef. Dock verkade detta både agg och misstankar emot H. M. Drottningens planer.

Guvernörs-sysslan blef för grefve Tessin odräglig, sedan han fallit uti utmärkt onåd hos H. M. Drottningen. Han blef hvarken rådfrågad eller hörd öfver Kronprinsens uppfostran och undervisning., Grefve Nils Bjelke, såsom k valjer och hofkansleren von Dalin, såsom præceptor, samråd med fröken Düben, styrde både hofvet och educa tionen. Guvernören blef utesluten från umgänget med öfver heten och, undantagne måltidsstunderne, var alltid Kron

prinsen beledsagad af grefve Bjelke och Dalin, då han uppvaktade och förnötte eftermiddags- och afton-stunderne hos sina kongl. föräldrar; hvarest han flitigt förmantes, att icke rätta sig efter sin guvernörs förmaningar, utan troget och flitigt rapportera sin moder, hvad guvernören gjorde och sade, hvilken ständigt afskildrades med svarta färger. Fröken Düben lade många uppdiktade saker denna herre till last. Hon hade att hämnas sagan om *skatan*, den grefve Tessin sammansatt till hennes minne. Ehuru Kronprinsen, detta oaktadt, hade någon tillgifvenhet för grefve Tessin, hvilken egde besynnerliga gåfvor att lämpa sig efter både barns och åldrigt folks lynne, verkade denna ställning emellan föräldrarne och guvernören, att Kronprinsen slog sig lös från den aktning och lydnad, som är så oundgänglig uti barnauppfostran.

Öfverheten vistades då någon tid uppå Ulriksdal, ehuru det var vinter. Lefnaden för grefve Tessin var der odräglig. Skiljd från vänner och förtrogne, omgifven af fiender och intriger; dagligen bemött med onådiga vidrigheter, retades hans häftiga sinnelag, och sedan han fruktlöst sökt genom föreställningar att få någon rättelse, begärde han ett företräde hos Konungen och Drottningen, der han tog bladet från munnen, och anförde tillika några besvär öfver kronprinsens olydnad, olater, sjelfsvåld och otäckheter. Hennes Maj:t, som alltid förde ordet för sin gemål, afspisade grefve Tessin med högdragna och stickande svar och tog sin son i försvar. Sinnet tog ock grefve Tessin, som icke skonade H. M. drottningen. Konungen blef ond och vägde så mycket mindre sina ord, som han alltid burit agg till grefve Tessin. Det kom ändtligen till hotelser, hvarpå grefve Tessin erbjöd att lemna sin värja, gå i arrest och begärde att lagligen dömas. Dermed upphörde detta företräde. Sedan grefve Tessin var kommen uti sina rum tog han afsked af Kronprinsen, skref ett kort bref till Konungen och reste till staden, för att ej mer återkomma [1]. Konungen och Drottningen väntade ej detta och blefvo nog

[1]) Om hela detta uppträde innehåller Drottning Lovisa Ulrikas journal, bilagan N:o I, många intressanta detaljer och märkliga omständigheter.

bekymrade, icke öfver grefve Tessins förlust, men öfver dess verkan hos allmänheten. De anmodade honom genast återkomma, men han vägrade, och inställde sig följande dagen uti rådkammaren med ett diktamen, som innefattade de orsaker, hvarföre han såg sig nödsakad nedlägga sitt guvernörsembete. Konungen besökte rådkammaren samma dag och besvärade sig öfver grefve Tessins hastiga afträde från sitt embete och befallde honom sig dervid inställa, på den grund, att det honom af riksens ständer var öfverlemnadt och icke utan deras vetskap kunde afträdas. Grefve Tessin torde hafva väntat, att rådkammaren skulle instämma med Konungen; men som guvernörs-instruktionen, gillad af riksens ständer 1751, och den grefve Tessin sjelf författat, uteslöt rådkammaren från allt hvad de kongl. barnens uppfostran angingo, så förklarade rådkammaren sig icke kunna taga någon del uti denna sak; och som grefve Tessin blef oryggelig vid sitt fattade beslut, så nämnde Konungen riksrådet grefve Stromberg till guvernör för de kongl. prinsarne, tills vidare.

Denna händelse blef med olika färger af båda partier afskildrad, och förorsakade mycken jäsning, af hvilken Hattarne drog fördelen, till missnöjets tillväxt emot hofvet och dess förhållande. Det mesta föll på H. M. drottningen; ehuru grefve Tessin vid detta, som vid flere tillfällen, ej styrt sitt sinne och hjerta med den försigtighet och kallsinnighet, som hans position hade fordrat. Och som H. M. drottningen bemötte än mer än tillförene grefvinnan Tessin med onåd, så öfverlemnade grefvinnan sin innehafvande öfverhofmästarinna-syssla, hvilken Hennes Maj:t öfverdrog till grefvinnan Stromberg. Härmed slöt grefve Tessin sin carrière uti hofvet och uti nationen.

Uti November månad 1754 flyttade Konungen med hela dess familj och hof, utur fordom fältherren Wrangels hus på Riddarholmen, in uti det ånyo uppbyggda kongl. slotte hvilket, af Birger Jarl grundlagdt, och repareradt af konur Gustaf den I:e, genom eldsvåda förstördes 1697 och af rik sens ständer uppbyggdes, efter plan och styrelse af riks rådet grefve Nicodemus Tessin, med den bevillning, unde

namn af *Slottshjelp*, som riksens ständer dertill anslogo vid 1723 och 1727 årens riksdag. Detta för sin smak och arkitektur märkvärdiga palats, hedrar grefve Tessins minne såsom arkitekt och bär vittne om riksens ständers vördnad och aktning för sin öfverhet, och lärer i långliga tider blifva det vackraste och märkvärdigaste fria konsters foster, som uti riket finnes.

Med ett nytt slott skulle väl ock följa en ny hof-etikett. Hennes Maj:t, som älskade sin höghet och den derifrån oskiljaktiga pragt, yrkade mycket derpå. En ny hofordning blef, af riksrådet grefve Ekeblad, som då var öfverstemarskalk, föreslagen; och som i möjligaste måtto lämpades efter Hennes Maj:ts vilja. Då blef deras Majestäters publika spisning (*grand couvert* kallad) som vid hvarje veckas allmänna courdag skulle hållas, uti svenska hofvet införd. Då blef ock den skillnad införd vid alla courdagstillfällen, af inträde uti det *hvita rummet*, emedan detta rum innanför galleriet, der couren samlades, var boiseradt och hvitt anstruket med förgyllda lister. Om Adolph Fredrik hade kunnat följa sin egen böjelse, så hade ingen etikett blifvit tillskapad. Han älskade en stilla och uniform lefnad och hatade ceremonier samt representation. Hans svar till Drottningen, vid tillfälle af den publika spisningen — då Hennes Maj:t, bland andra skäl för denna inrättning, äfven anförde den förmån för borgerskapet uti residenset att, vid pukors och trumpeters klang, få gå upp och se Konungen äta — var, *att om han vore borgare, ginge han aldrig ur sitt hus och från sin soppa, för att se någon konung äta.* Likaledes om taburetterne hos Drottningen, vid audienser och kurer, sade Konungen: *att han ansåge dem för stållar, som satte så högt värde på en taburett, då de kunde sitta i ländstol hemma.*

De många pasquiller och rykten, som hofpartiet lät utsprida, gaf anledning till en veckoskrift, kallad *Ärlig Svensk*; denna skrift var ställd uti form af samtal emellan flere personer, med svar och inkast öfver Sveriges intresse, jure publico och friheten. Författaren, länge okänd, var kanslirådet och censor librorum Oelrich. Uti denna skrift fick

hofpartiet starka anstötar och svar uppå deras öfverdrifna påståenden. Friheten ända till sjelfsvåldet förfäktades och konungamaktens verkningar samt farliga påföljder blefvo skildrade, med de förfärligaste färger. Ehuru Konungen och Drottningen ej nämndes, utmärktes de dock på flere ställen. Denna skrift fick en otrolig afsättning. Hattarne sände den öfver hela riket och allestädes verkade den såsom en budkafvel. Uti samråd med grefve Tessin var denna skrift tillkommen. Drottningen och Mössorna beklagade sig högeligen och smädade emot skriften och den okände författaren. Hennes Maj:t ville, att Rådet skulle förbjuda dess tryckande; men som skriften styrkte Rådets myndighet, svarades, att som ingenting fans uti denna skrift, som vore stridande mot regeringsform och fundamental-lagar, så vore det censors ensak, och censor var här auctor. Hvarje vecka fick således Drottningen ett ämne till ny förargelse, så att det störde både sömn och matlust. En dag, då hon vid bordet mycket ifrigt besvärade sig häröfver, svarade Konungen: "*Det är lätt hulpet, gör som jag.*" — "*Huru gör du då, min Nådige Herre?*" — frågade Drottningen. "*Jo*" — sade Konungen, "*jag läser dem intet.*"

Under Deras Majestäters vistande på Ulriksdal, der många nog barnsliga tidsfördrif uppdiktades, att roa öfverheten och som sades för att fördrifva tiden, gjorde Dalin vers och rimmade öfver alla ämnen. Bland andra, och som han, ehuru prestson icke var prestvän, sammansatte han tvenne predikningar, den ena handlade om *Kalottens rätta bruk och nytta*, och den andra om *Ett litet stycke bröd.* Dertill gjorde han vers, att sjunga såsom psalmer. Intet Guds ord var uti dessa predikninger infördt; men presternes ridiculer, historier och många löjliga ordspråk, såsom presten och hunden förtjena maten med munden o. s. v. Dessa predikningar höll Dalin uti öfverhetens rum, i hofstatens närvaro, uti svarta kläder, med ett bord framför sig, till söndags aftonsång; och detta sätt att predika va betänkligare, än sjelfva predikan, som var foster af e poetisk qvickhet, som ej rörde religionen, och kunde anse såsom ett oskyldigt nöje af alla kallsinniga, prester undar tagna. Hofbetjeningen förargades att åtlöje gjordes a

aftonsångs-gudstjensten, och Kronprinsen kunde icke heller derigenom inhemta mycken aktning för predikningar. Hattarne läto ock detta intet falla, ehuru grefve Tessin var härvid närvarande; ty det skedde året före hans afträdande från guvernörskapet. Afskrifter af dessa predikningar blefvo spridda, och nyttjades sedan till dess auctors förtryck.

3:e Kapitlet.

Brouillerie med riksrådet Höpken och Rådet rörande inkörseln på borggården. — Konungens resa till Westmanland och Dalarne. — Hofvets anstalter till riksdagen. Partiernas och utrikes makters ställning till densamma. – Riksdagen öppnas uti Oktober 1755. — Lagfrågan, eller tvisten mellan Konungen och Rådet. — En stor deputation sättes utaf alla fyra stånd. — Grefve Lorentz Creutz öfvergår till Hattpartiet, och sviker sina fordna vänner inom hofvet. — Rikets ständers betänkande om lagarnes verkställighet. — Upproret i bondeståndet. — En Riksens ständers kommission förordnas den 8 December 1755. — Hofpartiets fortsatta bearbetningar för upprors åstadkommande. — Kapten Schektas angrepp emot bondeståndet och dess talman. – Kapten F. Hästesko, Silfverhjelm, Apelbom och Hermelin, alla dessa dragna inför Kommissionen. — Lagmannen baron Erik Wrangel tager till flykten. — Löjtnant Gardemin förråder grefve Brahe. — Magister Söderberg i arrest. — Fäktmästaren Porath fängslas. — Grefvarne Fersens och Brahes samtal; den förres goda och vänliga råd. — Grefve Brahe drager sig från riksdagen; men förlédes af hofvet, att dit återkomma. — Edukations-saken afgöres; grefve Tessin blir, på dess egen begäran, entledigad. — Drottningens farhågor beträffande sina barns uppfostran och att grefve Tessin skulle återtaga sin guvernörsbefattning. — Riksrådet baron Carl Scheffer blir guvernör för de kongl. prinsarne. Deras kavaljerer och lärare förordnas. – Drottningen och Konungen draga sig från hufvudstaden. – General Horns beskickning till kejsarinnan Elisabeth i Ryssland.

Hennes Maj:t hade varit några dagar opasslig, under hvilken tid herrar Riksens råds vagnar, enligt Konungens befallning, afhållit sig från Borggården, för att ej störa Drottningens ro och hvila. Men sedan sjukdomen var alldeles häfven, upphäfdes ock detta förbud. Den första derpå följande dag inställde sig, bland andra fruntimmer, riksrådinnan Höpken; men hennes vagn blef anhållen vid porten och vägrad att köra längre, och som denna fru nyligen varit Hennes Maj:ts hoffröken och fallit uti stor onåd, för det att hon gifte sig med riksrådet Höpken, så trodde riksrådet att detta var skedt på kongl. befallning. Han besvärade sig för öfversten af gardet Pfeiff, som försäkrade, att honom vetterligen inga ordres voro gifna och att han skulle till straff befordra den, som här felaktig vore, och det hos Konungen anmäla. Dervid förblef intill nästa courdag, då samma bemötande vederfors riksrådinnan Höpken och med

mera stränghet; ty ehuru grefvinnan gaf vakten tillkänna, och en vakthafvande underofficer, som vid porten stod, hvem hon vore och påstod sin rätt, hotade han dock, att hennes hästar skulle med bajonetten dödas, om kusken körde ett steg längre till hvalfvet. Härigenom styrktes riksrådet Höpkens misstankar. Han anmälde saken uti Rådkammaren; den blef en affaire de corps. Rådet anmodade öfverste Pfeiff att inställa sig i Rådkammaren till upplysning och denne svage man inställde sig icke, utan gick att häröfver inhemta Konungens befallning. Hans Maj:t förbjöd honom, nu och framdeles, att lyda Rådets befallningar. Rådet gjorde Hans Maj:t deröfver deras underdåniga föreställningar. Konungen svarade, att han egde härtill rätt och att han icke återkallade sina ordres. Ehuru Rådet, bland många andra skäl, androg, att om Rådkammaren uti riket icke annorledes än som en laglig domstol ansågs, så kunde ingen undersåte eller embetsman vägra att sig der inställa, uppå behörig kallelse. Konungen afstod dock icke från sitt fattade beslut; hvarpå Justitiæ-kansleren affärdades till öfverste Pfeiff med tillsägelse, att om han sig ej inställde, så hade Justitiæ-kanslern sitt memorial färdigt, att honom, på embetets vägnar, angripa. Hvarpå öfverste Pfeiff inställde sig i Rådkammaren och föll uti Konungens och dess gemåls högsta onåd.

Ämnet till denna å båda sidor häftiga tvist var väl af ringaste beskaffenhet, men blef betydande genom den tillstötande omständigheten, af Konungens förbud till Pfeiff. Hofvet och Mössorna lade Rådets högfärd till last, att göra en betydande sak af en skildtvakts oförstånd, och Hattarne afmålade Konungens förbud, vid detta tillfälle, såsom ett inskränkande af Rådets lagliga myndighet, uti sammanhang med hofvets planer, att omkullkasta Sveriges grundlagar. Det sades med skäl, att ingen embetsman kunde undandraga sig ansvar för sitt embetes förvaltning och alldra minst inför Konungens högsta domstol, der pluraliteten utgjorde Konungens röst, enligt regeringsformen. Af fruktan för frihetens förkränkning, trodde allmänheten farligt vara, att lemna Konungen den makt, att fritaga befälhafvare från redogörelse och ansvar.

Sedan enligt Grundlagen, 6 månader förut, Riksens ständer voro kallade till riksdagen den 13 Oktober, och af båda partier häftigt arbetades till pluralitetens vinnande, reste Deras Majestäter under sommartiden, till Westmanland och Dalarne, för att bese bergverken och andra märkvärdigheter, äfvensom de uti svenska historien namnkunniga Dalarne och dess för trohet och tapperhet namnkunniga allmoge.

Med rätta torde denna allmoge ej förtjena namnet af trohet emot sina Konungar, men väl af tappre, djerfve och orolige undersåtare. De rebellerade, under Konung Gustaf Erikssons fana, emot Christiern, deras lagkrönte Konung; sedan Gustaf Eriksson blef Konung blefvo Dalarne uppstudsiga och olydiga; de rebellerade ock, men blefvo kufvade af Gustaf den Store vid Tuna hed; de rebellerade 1743 mot Konung Fredrik och ville kufva riket under danska oket. Icke dess mindre ansågos Dalkarlarne af Adolph Fredrik och Lovisa Ulrika såsom svenska Konungarnes förmur. Deras Majestäters resa var hufvudsakligen ställd till pluralitetens vinnande uti dessa provinser, hvilket ock till en del lyckades, bland bonde- och officershopen; men verkade intet bland prester och borgare, ehuru på smicker och löften å hofvets sida intet felades.

Den öfriga tiden af sommaren, efter denna resa, förnöttes af Deras Majestäter på Drottningholm och Ulriksdal, med anläggningar till instundande riksdag. Hufvudmännen af Deras Majestäters och Mössornas parti, som utgjorde den hemliga konseljen, voro: grefve Erik Brahe, öfverstelöjnant af Lifregementet; Baron Erik Wrangel, kammarherre; öfversten grefve Adam Horn; grefve Hård, löjtnant vid Drabanterne; hofmarskalken baron Horn; grefve Nils Bjelke, kammarherre; hofmarskalken Rålamb; hofkansleren Dalin; fältmarskalken von Ungern-Sternberg; kanslirådet Düben; öfverste Stjerneld; general Kalling; regeringsrådet grefve Schwerin; kammarherren grefve Gyldenstolpe; major Ramsay.

Den generella planen för denna riksdag var:

1:o att regeringsformen skulle undergå en förändring och Riksens ständers oinskränkta makt inskränkas; men

härtill var ännu intet utkast gjordt och detta var en hemlighet emellan Drottningen och några få.

2:o Att Rådet skulle afsättas och dymedelst gifva Konungen behörig satisfaktion.

3:o Att de 1738 afsatte men ännu lefvande rådsherrar, skulle uti det nya Rådet inkallas.

4:o Att nya förbindelser med England och Preussen skulle slutas, och den så kallade fransyska alliansen förkastas.

5:o Att öfverenskommelsen med Danmark, om Kronprinsens giftermål, skulle tillintetgöras.

6:o Att 1751 års Konungaförsäkran skulle kasseras och Hans Maj:t återfå gardet, såsom öfverste.

Vidare:

Till landtmarskalk var grefve Brahe utsedd; från talman uti presteståndet kunde Henrik Benzelius, såsom Erkebiskop, icke uteslutas. Till talman uti Borgareståndet var borgmästaren Cervin uti Carlshamn utsedd, och till bondetalman en bonde från Dalarne eller från Tierp uti Upsala län, hvars namn undfallit.

Drottningen gjorde fruktlösa försök, genom hemliga konferenser med Frankrikes ambassadör, markis d'Havrincourt, att vinna Frankrikes biträde emot Rådet och frihetssystemet. Konungen i Preussen var rådande öfver sin systers politiska insigt och vilja, och Ludvig XV:s ministère var underrättad om denne Monarks hemliga aftal med England, emot Österrike och Frankrike. Af Danmark kunde intet biträde väntas, ty Hennes Maj:t förklarade uppenbarligen sitt hat emot denna granne, och bemötte med ohöflighet dess minister, uti Adolph Fredriks hof. Ryssland stod då i förbindelse med Österrike och Frankrike emot Preussen, hvarförutom Drottningen, genom föraktligt tadel emot kejsarinnan Elisabeths nedriga börd på mödernet samt vällustiga lefnadsart, gjort sig henne till ovän.

Med England var ingenting att uträtta. Ingen minister underhölls mellan dessa hof, sedan 1747, då Guidikens blef rappelerad. Intet stort intresse hade England att sköta i Sverige, och all dess styrka användes till det stora krigsämnet, som 1756 utbrast.

Samma orsak, förknippad med Konungens i Preussen böjelse till sträng hushållning, förstörde allt hopp, att, genom hemliga subsidier, köpa nationens röster. Grefve Brahe, som var en af de förmögnaste adelsmän uti riket, gjorde väl ett förskott till korruptionskassan, hofmarskalken Carl De Geer likaledes, så ock kammarherren baron Carl Oxenstjerna, med flere, efter råd och lägenhet. Konungen lånte ock en summa till samma behof, men dessa fonder voro otillräckliga för deras ändamål.

Grefve Brahe var hufvud och styresman för hela hofpartiet. Han hade till sysslomän, under sig, öfversten grefve Hård, lagmannen och kammarherren baron Erik Wrangel, löjtnanten vid Gardet grefve Lorentz Creutz, kaptenen vid Nerikes och Wermlands regemente Gyllenspets, kapten Puke i holländsk tjenst, kapten Stålsvärd vid fortifikationen, löjtnanterne Gardemin och Appelbom med flere utaf hvarje stånd. Prosten i Nyköping, sedermera biskop, Serenius var den driftigaste och klokaste bland prester [1]).

Hattpartiet hade åter på sin sida pluraliteten uti Rådet, med undantag af riksrådet Löwenhjelm, som var Mössorna tillgifven och befordrade, till hofvets nöje, under hand riksdagsmans-valen uti Wermland och på flera ställen, der han egde något insteg; men i öfrigt undanhöll han sig från alla rådplägningar; han var för upplyst och försigtig, för att inlåta sig uti en så farlig strid, med så svaga trupper.

Utom rådkammaren voro mest alla civila embetsmän Hattarne tillgifna; allmänna rösten var ock för dem, ty de förde friheten i skölden.

Fältmarskalken Düring, generalerne Hamilton, Lantingshausen och Kaulbars, presidenterne Höpken och grefve Fredrik Gyllenborg, landshöfding Wrede, general Hans Henrik von Liewen, öfverintendenten baron Hårleman, öfverceremonimästaren baron Palmfelt, kommendören grefve Eduard Taube, öfversten af artilleriet August Ehrensvärd, öfversten grefve Charles Emile Lewenhaupt, general Sprengtporten, öfverstelöjtnant baron Pechlin, major Hans Henrik Boye och jag, utgjorde Hattpartiets styresmän. Presidenten grefve

---

[1]) Uti Drottning Lovisa Ulrikas journal, Bilagan N:o XXIII, finnes åtskilligt märkeligt rörande hofvets anstalter till denna riksdag.

Fredrik Gyllenborg, med biträde af baron Pechlin, major Hans Henrik Boye och major Rappe, voro syssloman att värfva och sammanhålla pluraliteten med Frankrikes penningar, dem Fredrik Gyllenborg allena handhafde och alltid manierat sedan 1734.

Uti Hattpartiet var jag ämnad till landtmarskalk och som jag allt sedan 1750, då Konung Fredrik befordrade mig till generalmajor, var illa ansedd af H. M. Drottningen och Konungen, så var detta Hattarnes val det vidrigaste af alla vid hofvet. Baron Erik Wrangel, med hvilken jag umgicks, för dess qvickhet och artiga umgänge skull, åtog sig, kort före riksdagen, att öfvertala mig afstå från landtmarskalksembetet. Han besökte mig på Mälsåker, och gjorde mig de yppersta försäkringar om öfverhetens nåd och löften, samt carte blanche att äska hvad jag ville. Sedan jag detta, med många goda skäl, afslagit, och underkastat mig pluralitetens beslut, debatterade vid de tillstundande riksdagsämnena, då han sluteligen tillstod, att han gerna gåfve sin halfva egendom, att hafva Hattarnes sak att försvara, hellre än hofvets; men nu vore han så långt uti partiet, att ehuru vi voro vänner och intet agg emellan oss egde rum, såge han sig nödsakad, om tillfälle gafs under riksdagen, att taga mitt hufvud, och rådde mig att göra detsamma emot honom, om jag kunde. Utaf sådana Konungens rådgifvare kunde intet annat väntas, än våldsamma skakningar.

Ju närmare det skred till riksdagens öppnande, desto djerfvare och öfverdådigare talade hofvet och Mössorna. Der intet med goda skäl kunde uträttas, användes hotelser i Konungens och Drottningens namn; ehuru det var den minst lämpliga väg, att vinna en fri och sjelfständig nation. Aldrig såg man en talrikare samling af adel, än till denna riksdag.

Den 17 Oktober 1755 hölls första plenum med Ridderskapet och Adeln, det grefve Erik Brahe öppnade, såsom äldste grefven, och inviterade Ridderskapet och Adeln till Landtmarskalks väljande, genom votering. Uppå Landtmarskalks och Talmäns val i stånden ankom riksdagsstyrelsen. Af båda partier voro alla krafter använda, till denna,

för riksdagens lopp, så betydande sak. Men pluraliteten utföll emot hofvets förmodan, så att jag, af 1005 voterande, fick 591 och grefve Brahe 414. Uti de respektiva stånden hade hofpartiet samma öde. Erkebiskop Benzelius blef talman för sitt stånd, borgmästaren Kjerrman från Stockholm blef borgareståndets, och Olof Håkanson från Blekinge bondeståndets taleman, samt Kongl. Sekreteraren Pallén, en utmärkt Hatt, bondeståndets Sekreterare.

Denne Olof Håkanson [1]) var den märkvärdigaste bonde Sverige egt, och törhända dess like icke fanns uti något annat konungarike. Han började sin riksdagsbana 1727, och hade varit Taleman uti sitt stånd vid alla riksdagar sedan 1734. Utan studier och annan uppfostran än dess stånd egnar, egde han ett genomträngande förstånd, uppodladt af en lång erfarenhet, ett synnerligt minne och en sällsynt vältalighet.

På Riddarhuset täflades mycket om bänkmans-valet, då bänkmännen egde att nämna Electorer till Secreta utskottet och alla Riksens ständers deputationer. Dervid erfor hofpartiet samma öde; Hattarne hade pluralitet såväl i de andra stånden, som hos Adeln.

Secreta utskottet sattes af Hattars pluralitet och der skulle de angelägnaste Riksdagsärender skötas och beredas. Electorerne ville utesluta alla Mössorna utur Secreta utskottet; men som det är en farlig ställning för ett parti, sammansatt af en menighet, att ej ega motstånd, ty då det intet har att strida emot, fördelar det sig snart i faktioner — öfvertalde jag, med mycken möda, Electorerne att intaga 10 Mössor af Adeln och 5 af de andra tvenne stånd, bland hvilka 10 voro: fältmarskalk Ungern-Sternberg, presidenten grefve Carl Piper (grefve Brahes svärfader). Jag hade gerna sett, att grefve Brahe hade fått ett rum bland

---

[1]) *Olof Håkanson*, född af bondeföräldrar i Blekinge 1695; Riksdagsman i bondeståndet under alla riksdagar, 11 till antalet från 1726 till 1769, undantagandes 1765 års riksdag. Vid 1734 års riksdag var han ståndets vice talman, och vid de 8 följande riksdagarne ståndets talman. Död i Stockholm, under riksdagen, år 1769, och ligger begrafven i Riddarholms kyrka, i det grefliga Fersenska (f. d. Wachtmeisterska) grafchoret, der hans vän, d. v. landtmarskalken grefve Axel von Fersen förvarade hans jordiska lemningar.

de 10, men dertill ville hvarken electorerne eller Hattarnes hufvudmän beqväma sig.

Oaktadt dessa aspecter, lät hofvet och Mösspartiet icke modet falla. Djerfhet i tal och hotelser minskades intet och Hennes Maj:t Drottningen dolde icke sitt hat till det rådande partiet; ifrån den stund landtmarskalk blef vald, hälsade hon ej, än mindre talde till mig på couren eller annorstädes, icke heller uppå någon af Hattarnes förnämste eller styresmän.

Grefve Brahe, baron Erik Wrangel, baronerne Carl och Fredrik Ribbing, kammarherren Reuterholm med flere voro mycket talträngde på riddarhuset, och kastade in i hvarje plenum onödiga voteringsämnen, dem de alla tappade; men fortforo lika fullt att befordra tidspillan och confusion. Härmed förnöttes inemot fyra veckor, innan riksdagens secreta utskott kunde komma i activitet. Afsigten härmed var, att vinna tiden och göra de långväga komna ledsne vid riksdagen, i hopp att Hattarnes pluralitet derigenom skulle minskas. Emedlertid värfvades starkt. Hofmarskalken baron Gösta Horn höll öppen taffel med Konungens penningar, och grefve Brahe för egen räkning. Mat och corruptionsmedel sparades icke, dock med obetydlig framgång. Riksdagsämnet var här förbundet med lag och frihet och i naturen af menighetens tycke, och när man strider emot naturens lopp, kan man ej framgång vänta.

Det första och vigtigaste ämne, på hvilket hela riksdagsarbetet berodde, var Konungens tvist med Rådet, om dess rösts myndighet öfver riksens råds pluralitet. Herrar riksens råd anmälde denna sak hos riksens ständer, genom ett väl deduceradt extractum protocolli, vid hvilket var bifogadt Konungens tankar uti diktamen till riksens ständer. Till det mesta funnos samma tankar och skäl uti Adolph Fredriks diktamen, som uti Carl XI:s bref till riksens ständer 1682, som då verkade den märkvärdiga konstitutions-revolutionen.

Vid detta ärendes föredragande hos Ridderskapet och Adeln, lade hofpartiet all sin vinning uti att leda Ridderskapets och Adelns deliberation in uppå pröfvandet af de

personers bättre rätt till befordran, som gifvit anledning till detta vigtiga tvisteämne mellan Konungen och Rådet om grundlagens rätta förstånd, vid tillfälle af Rådets öfverröstning [1]). Uti ett öfverläggnings-sällskap af 1005 personer, delte uti factioner, och der all slags corruption hade fått inrymme, är lätt att leda ämnet på villovägen och bortblanda hufvudfrågan, helst när ett tillstäldt buller och gny tillkommer. Efter en lång och mödosam debatt, förde jag dock Ridderskapet och Adeln dertill, att utan votering öfverlemna detta ärendets utredande till en stor deputation, sammansatt af Secreta utskottet, den så kallade secreta deputationen, der rådsprotokollen skärskådades, utgörande, jemte 25 Bondeståndets ledamöter, tillsammans ett antal af öfver 150 personer; emedan detta mål rörde regeringslagarne och ej Secreta utskottets ärender, från hvilka sednare Bondeståndet alltid varit uteslutet, men böndernes biträde nu var oundgängeligt. Preste-, Borgare- och Bondestånden, som afbidade Ridderkapets och Adelns beslut, förenade sig härmed och, efter aflagd ed, sammanträdde deputationen uti secreta utskotts-salen.

Med mycken flit och sorgfällighet handterades detta ämne och jemfördes med Regeringsformen samt Konungaförsäkran, hvilka alla instämde deri, att Konungarösten och dess verkande uti beslut, var oskiljaktigt sammanbunden med rådkammarens pluralitet, uti hvilken Konungens röst räknades dubbelt emot ett riksråds, och egde Konungen tillika votum decisivum, när rådsvoteringen utföll i paria vota; härifrån undantaget rättighet att välja en af 3 föreslagne etc. etc. Alla Konungens skäl togos under granskning, men befunnos intet öfverväga de lagsens rum, dem han vid sin kröning besvurit. I följe häraf, och sedan deputationen kallat samtelige deras excellenser riksens råd och afhört deras förklaringar, gillade riksens ständers deputation riksens råds förhållande och författade sitt betänkande till riksens ständers plena, som egde det att stadfästa.

---

[1]) Jemför härmed Drottning Lovisa Ulrikas journal, bilagan N:o XXIII.

Uti plena, men synnerligen hos Ridderskapet och Adeln, blef mycken debatt öfver de Regeringsformens ord: *Rådet skall råda, men icke regera;* Norrköpings beslut åberopades. Hofpartiets tankar voro innefattade uti ett memorial, det kammarherren Reuterholm framgaf. Deremot ställdes samma regeringsforms ord: *Konungen styrer Rike sino med och icke utom Råds råde,* hvilka uti påföljande Regeringsformens §§ förklaras, då Konungen tillägges 2 röster, och då derjemte säges, att pluralitet skall gälla. Härjemte åberopades Adolph Fredriks gifna försäkran, uti Hamburg 1743; dess förnyelse, samma år, i rådkammaren, samt 1751. Efter Konung Fredriks död, samma år, dess krönings-ed, uppå hvilka löften och förbindelser Adolph Fredrik stigit på svenska thronen, genom nationens fria val. Härtill kommo riksens ständers författningar 1723, 1727, 1731 och 1738, angående förslagers uppsättande med mera.

Under de dagar detta uti plena förehades, nedsände Kongl. Maj:t ett bref till riksens ständer, innehållande mest samma skäl och tankar, som förut voro anförda; men uti myndigare ordalag och derjemte den utlåtelsen, att Kongl. Maj:t såge sig lyckligare såsom furste af Holstein och biskop uti Eutin, än såsom konung i Sverige, då hans lagliga kongl. rättigheter honom bestriddes. Nog var konungavärdigheten, genom regeringslagarne och deras utöfning, förringad, deruti hade Konungen rätt; men sådan som den var, var den dock mer att akta än biskopsdömet Eutin. I otid var denna reflexion anförd, hvilken verkade till ondo vid detta tillfälle. Hattarne åberopade ock lagmannen Gyllencreutz' tankar, då samma fråga 1682 förevar, och då han förespådde, som ock hände, att så snart riksens råd blefvo fråntagne den motvigt, de ifrån ålder egt, att genom deras röster emotstå monarkiska viljan, så vore riksens ständers rättigheter ett tomt ord, utan kraft och verkan, som af sig sjelf skulle förfalla och i följe deraf friheten efter hand ombytas uti slafveri.

Under alla dessa debatter förlorade hofvet många anhängare; en del reste från riksdagen, en del gingo öfver till Hattpartiet. Ibland de sednare var grefve Lorentz

Creutz [1]), löjtnant vid gardet. Han var, vid början af riksdagen, en af grefve Brahes ifrigaste och skickligaste handtlangare och egde mycken qvickhet och vältalighet. Dock tillsade han sin vän och välgörare grefve Brahe, att då han såg Konungens påstående medföra nationens förtryck, och han derjemte förmärkte, att våldsamma utvägar bereddes till riksens ständers våldförande, kunde han ej längre följa med, utan varnade grefve Brahe till försigtighet.

Efter flera dagars stridig öfverläggning, biföllo riksens ständer deras stora deputations betänkande, och beslöto, att en underdånig akt skulle härom afgå till Hans Maj:t uti sittande råd och genom riksens ständers deputerade, anförde af landtmarskalken, frambäras. Detta riksens ständers betänkande var väl och uti underdåniga termer författadt [2]).

Sedan det ock uti plena var justeradt och af Konungen dag och timme utsatt, att emottaga landtmarskalken och riksens ständers deputerade, samlades, klockan 10 förmiddagen, Adelns, Preste- och Borgareståndens deputerade, tillika med landtmarskalk och talemän, uti secreta utskottssalen. Stånden voro emedlertid sysselsatta i plena. Sedan jag länge väntat Bondeståndets taleman med dess deputerade, sände jag upp i ståndet riddarhus-vaktmästaren, att påminna, det de respective stånden väntade och att Konungens gifna timma vore snart för handen; men fick af vaktmästaren det svar, att han ej fått tala vid någon vaktmästare eller annan; att dörren vore tillsluten, nyckeln urtagen; att ett gräseligt gny och oväsende hördes innanföre och att en stor myckenhet folk uppfyllde förmaket, trappor och förstugor. Detta väckte uppmärksamhet bland de församlade deputerade. En kort stund derefter kom en bonde utur ståndet, Otto Olofsson från Wermland, en hederlig danneman och rik bergsman, hvilken var den enda uti sitt stånd, som ej sålde sin röst; denne anhöll om hjelp för

---

[1]) *Lorentz Wilhelm Creutz,* grefve; född 1728; löjtnant vid gardet 1750; bidrog till upptäckande af 1756 års conspiration, hvarföre han s. å. utnämndes till öfverste i arméen; öfverste i fransk tjenst. Död 1787.

[2]) Se härom "Handlingar om grundlagarnes verkställighet, nemligen H. K. M:ts nådiga föreställning, Herrar Riksens råds memorialer och Riksens ständers underd. skrifvelse till K. M:t; dat den 28 Nov. 1755. Tryckte 1756.

sin taleman och sekreterare, dem de ville mörda. Han sade, att med penningar och starka drycker var mer än hälften af ståndet vunnet, att kasta ut talemannen och sekreteraren genom fönstret; att de ropte att Konungen skulle regera och ingen deputation afgå, ehuru deputerade voro dagen förut genom enhälligt beslut utnämnde; och att de länge varit och voro ännu uti ett häftigt slagsmål stadde. Jag rådfrågade talemännen och deputerade, hvad de menade här vore att göra; alla voro af den tankan, att deputerade borde skiljas och lemna skyndsam rapport derom till deras stånd. Men som denna hjelp var senfärdigare än omständigheterna kräfde, så tog jag det beslut, att besöka Bondeståndet genast. Jag bad deputerade vänta min återkomst och proponerade talemännen att följa med, jemte en eller två af hvarje deras stånd, samt några få militärer af adeln. Erkebiskopen vägrade att vara följaktig för sin höga ålder skull; han lade dertill, att det vore icke hans sak, att gå till strids. Biskop Hallenius från Skara åtog sig detta ärende. Borgmästaren Kierrman likaledes med 2:ne borgare samt 8 af ridderskapet och adeln. Med denna escort gick jag upp uti Bondeståndets plenum. Deras oväsende hördes ut på Riddarhustorget. Uti trapporna och uti förmaket fann jag en oväntad myckenhet folk, både af adel och ofrälse af hofpartiet. Jag befallde dem genast gå bort utur Bondeståndets förmak och förstuga, der de intet hade att uträtta, samt gaf ordres till vaktmästarne att göra rent hus och stänga dörren, hvilket ock, emot förmodan, blef åtlydt.

Uti pleni-rummet fann jag ett häftigt käx- och näfvakrig och blodiga ansigten; talmansbordet omkullkastadt; talmannen dragen på golfvet, till fönstret; sekreteraren Pallén stående uti en vrå, bakom ett bord, med dragen värja, hållande bönderne ifrån sig med värjudden. Min och medföljandes oförmodade ankomst verkade någon bestörtning.

Jag ropade: "*Tyst! eller skall tusende djeflar hemta eder!*"

De tystnade. Jag befallde dem sätta sig på sina ställen; det skedde ock. Derefter tilltalade jag dem, uti

oöfverlagda, men stränga utlåtelser och begärde upplysning om detta oväsende. Talemannen gaf tillkänna sakens lopp korteligen, och alla instämde, att Lars Larsson från Bohus, med flere andra från Dalarne och några flere, börjat striden. Jag frågade om intet dagen förut de hade samtyckt till riksens ständers betänkande? De svarade enhälligt *ja*. Jag frågade, om de ej vid samma tillfälle utnämnt deputerade? hvartill ståndet ock jakade. Härpå föreställde jag olagligheten och oanständigheten af detta förfarande; försäkrade Lars Larsson och dess medhållare om riksens ständers beifrande; framkallade talemannen med utnämnde deputerade; tog dem med mig och Bondeståndet åtskiljdes.

Inemot en timma förnöttes med detta; så att riksens ständers deputerade icke hunno att inställa sig uti rådkammaren förr än inemot kl. 12.

Hvad religionen kan verka på en populace, deraf har man här ett besynnerligt prof. Då striden var, med all häftighet börjad uti ståndet och inga skäl och förmaningar verkade, började bonden Olof Olofson att sjunga psalmen: *Vår fiende ifrån oss drif* etc. Allt tystnade och hela ståndet sjöng ut psalmen; men så snart den var ändad, började hår- och näf-kriget, med samma om icke mer häftighet.

Det hade varit nödigt att genast häkta Lars Larsson; men tiden var kort och dessutom fann jag betänkligt, att begå någon våldsamhet uppå ståndet; hvaraf hände, att Lars Larsson, med en sin kamrat, tog flykten genast och kom till Norrige [1]).

Märkvärdigt var, att då Konungen tog sitt säte uti rådkammaren kl. 11, var han gladare till lynnet än vanligt, och då Rådet yttrade någon otålighet öfver dröjsmålet, emedan det intet passade sig att låta Hans Maj:t vänta så länge, svarade Konungen med leende: "*Riksens ständer torde hafva fått något oförmodadt förhinder, och torde väl i dag deras deputerade ej komma.*" Men då ändteligen

---

[1]) Lars Larsson från Måsängen i Öfver-Ullerö socken i Wermland; enligt slottskansliets allm. kungörelse om hans efterspanande, af den 16 December 1756.

vakten ropade *"i gevär"* för deputerade och de igenom fönstren syntes komma, bleknade Konungen och blef modfäld.

Sedan jag, med ett behörigt tal, öfverlemnat riksens ständers underdåniga svar, som genast upplästes, återträdde de tre stånden till deras församlade medständer in plenis; hvarest jag aflade berättelse om hvad i Bondeståndet förelupit, hvarom en del på Riddarhuset var redan underrättad. Hofpartiet, genom baron Erik Wrangels med fleres röst, ville ställa mig till ansvar, för det jag begått intrång i Bondeståndets rättigheter såsom fullmyndigt stånd; men sedan jag honom med lika häftighet besvarat, och förelagt honom landtmarskalks-eden och dess embetsskyldighet att befordra ordning och stå emot stämplingar och våld, blefvo hofmännen öfverröstade, mitt förhållande med tacksamhet gilladt och upprorssaken uti Bondeståndet till Secreta utskottets utredande förvisadt.

Sedan hufvudmannen Lars Larsson var borta, blef det svårt att få fullkomligt ljus uti denna sak. En bonde, Pehr Anderson, som var ett hufvudmannens redskap, blef fängslad [1]).

Detta med flere oroliga ämnen, hvarom jag hade kunskap, och som ännu voro under beredning, i all hemlighet, föranlät Secreta utskottet att föreslå en riksens ständers kommissions inrättande, att ransaka och dömma öfver detta med flera dylika mål. Det samtycktes af alla fyra stånd. Kommissionen sattes den 8 December 1755, att undersöka och dömma öfver de mål, som kunde leda till oordningar och osäkerhet i regeringssättet. Till ordförande valdes landshöfdingen baron Henrik Wrede och bland ledamöter valdes grefve Lorentz Creutz.

Hvad man genom ransakningen öfver bonde-upploppet kunde inhemta var, att de sammangaddade bönder skulle kasta talmannen och sekreteraren genom fönstren; att de skulle kassera stora deputationens betänkande; välja sig

---

[1]) Jemför härmed hofpartiets meddelande, uti Lovisa Ulrikas journal, bilagan N:o XXIII — samt riksens högloft. ständers kommissions dom uti saken, ang. det upplopp och oväsende, som den 29 Nov. (1755) sig hos det ärbara bondeståndet tilldragit, hvaruti dess dåvarande ledamöter Lars Larsson fr. Öfver-Ullerö socken och Wermland m. fl. skola mer och mindre taga del; af d. 23 Aug. 1756.

en annan talman och sekreterare; gå upp till Konungen gemensamt, beledsagade af stadens populace; begära Konungens beskydd och förklara, att han allena och ingen annan skulle regera. Den i häkte sittande bonden dog nog hastigt, för att närmare upplysa saken. Han bekände dock, att han, med flere bönder, varit flera gånger nattetid hos, samt fått penningar och förplägning af H. M:ts egen hand[1]).

Fåfängt väntade man något lugn, sedan den vigtiga frågan om grundlagens rätta förstånd var ändad hos ständerne. Förklenliga tal och skrifter om ständerna ökades så, att Secreta utskottet uppdrog mig, att draga all möjlig försorg och vaka öfver ordning och säkerhet.

Drottningen arbetade med mycken drift att stifta uppror bland pöbeln. Denna hofpartiets arbetsmethod kunde ej döljas. På alla caffehus, krogar och källare fördes upproriska tal och deltes ut penningar. Jag blef ock underrättad, att kaptenerne, Schekta, Hästesko, löjtnanterne Hermelin och Appelbom samt en kongl. drabant Silfverhjelm sammangaddat sig, till något nytt vålds utöfvande, och att afskedade kapten Schekta utdelt åtskilliga gevär till underofficerare af gardet, dem han undfått till utdelning af Hans Kongl. Maj:ts egen hand; så ock att riksdagsbönder trakterades och sammanstämdes nattetid. Baron Erik Wrangel, hufvudverktyget till allt detta, var öfverdådig nog, för att säga mig, att han alltid bar uppå sig tvenne laddade puffertar, 100 ducater i sin pung och en sadlad häst uti sitt stall. Dessa puffertar gjorde dock ingen annan skada, än honom sjelf; då han en afton uti en öfverläggningsklubb, uti hofmarskalken Horns rum, med de förnämsta af hofpartiet, kastade sig handlöst uti en fauteuil, gick ett skott löst och blesserade honom uti vaden, så att han måste ligga någon tid under fältskärs hand.

Mössornas arbete blef motadt och uppdagadt af de penningar och emissarier jag lät utsprida på krogar och alla publika samlingsställen. Men emot gevärens utdelning

[1]) Se härom vittnesmålen i denna fråga, hvarför redogöres i ett "Utdrag af protokollet hållet uti riksens ständers kommission, vid riksdagen i Stockholm d. 3 Aug. 1756"; hvilket utdrag blifvit uppläst i Secreta utskottet d. 9 Aug. och i den stora secreta deputationen d. 12 Aug. 1756 och finnes bland riksrådet grefve A. v. Fersens efterlemnade papper.

var intet att göra, förr än man finge fatt någon, som deraf gjort eller velat göra missbruk. Konungens person var häruti comprometterad.

Under detta bekymmer framträdde kapten Schekta, som var en fullkomlig parti-enthousiast, med ett memorial uti Svea hofrätt, deri han begärde bysättning på talemannen Olof Håkanson, för dess stämplingar och förgripliga statsbrott, som gjorde honom ovärdig till talman, och hvilka brott han förbehöll sig i ljuset framföra. Hofrätten afvisade honom genast, såsom ett mål ej dit hörande. Samma dag ingaf han ett dylikt memorial uti Bondeståndet. Bondeståndet begärde genast Secreta utskottets beskydd emot Schektas intrång. Kapten Schekta blef uppkallad uti Secreta utskottet, der han påstod detsamma; utan att anföra annat, än att då Bondeståndet vid denna riksdag för första gången tagit sitt församlingsrum på nya rådstugan, så hade den förut vanliga bänkfördelningen blifvit ändrad, genom talmannens åtgärd. Och som Secreta utskottet pröfvade att kapten Schekta förgripligen handlat mot Bondeståndet, så blef han uti arrest förd och målet till riksens ständers kommission öfverlemnadt.

Uti denna ransakning blef kapten Hästesko invecklad och öfverbevist, att hafva förgripligen talat om regeringssättet och riksens ständer. Han blef ock häktad; och efter någon tids förlopp blefvo de dömde till fängelse på behaglig tid: den ene på Calmar och den andre på Bohus slott.

Kort efter dessa begge herrars arresterande, blef drabanten Silfverhjelm angifven för att uppenbarligen, uti en stor samling folk, hafva utspridt förklenliga skrifter och uppmuntrat folket till uppror mot Råd och ständer. Silfverhjelm var graverad; tillräckeliga vittnen gjorde förbrytelsen otvifvelaktig. Silfverhjelm blef häktad. Han var baron Erik Wrangels förnämsta riksdags-adjutant, bland det mindre folket af ständer, borgerskap och populace. Han var ock i förtroende af baron Wrangels planer, om flera tillställningar. Det var således angeläget att frälsa Silfverhjelm. Det lyckades ock för en kort stund, ty natten

efter han blef häktad, rymde han; men blef ertappad dagen derefter, emellan Stockholm och Ensta gästgifvaregård och uti säkrare förvar förd. Så snart baron Erik Wrangel blef underrättad om hans ertappande, höll han sig dold. Uti första förhöret inför kommissionen belastade han kammarherren baron Erik Wrangel och upptäckte, att allt hans arbete syftade att åstadkomma ett upplopp, så uti staden, som uti landsorterne; att han hade väl sett, hos bemälde baron, en skrifven plan, men icke läst dess innehåll. Baron Erik Wrangel [1]) blef eftersökt; men som han ej stod att finna, blef han, genom trumslag, allmänneligen efterlyst; men förgäfves. Jag blef dock underrättad att han hade gömt sig uti residenset. Ett par dagar derefter, sände han till mig sin broder, baron Carl Otto Wrangel och begärde att få tala med mig nattetid, och att han hyste till mig det förtroende, att jag ej skulle det missbruka och gripa honom. Jag svarade, att han kunde vara förvissad om sin säkerhet uti mitt hus, och att det stode honom fritt att välja timman; dock bad jag honom besinna, om intet en skyndsam flykt vore rådeligare, uti hans omständigheter, än en hemlig conference med mig. Han valde det förra och kom lyckligen utur staden och, oaktadt folk voro utstälda i alla tullportar att examinera dem, som utforo, för att gripa honom. Ryttmästaren baron David Hildebrand klädde honom uti sitt livrée, satt honom på sin vagn, och for sjelf utur staden med 6 hästar. Baron Erik Wrangel for till riksrådet Erik Wrangel, sin herr fader; tog afsked af honom, fick penningar och kom öfver norska fjellen till Fredrikshall [2]).

Utan någon veterlig anledning inställde sig löjtnant Gardemin inför riksens ständers kommission. Allt sedan 1751 hade Gardemin varit grefve Brahes förtrogne arbetare uti Mösse- och hofpartiet och njutit af honom understöd; och hade han haft mycket att sysla med rösters köpande

---

[1]) *Erik Wrangel* af Lindeberg, friherre; född 1721; kanslijunkare; kammarherre; lagman på Gottland 1749; rymde ur riket 1756; död ogift i Hamburg 1760. Dömd contumaciter den 5 Oct. 1756 att mista lif, ära och gods.

[2]) Enligt uppgiften i Drottning Lovisa Ulrikas journal, bilagan N:o XXIII, skulle Silfverhjelms uppträdande vara med flit föranstaltadt af Hattpartiet.

och partiets sammansättning till riksdagen. Han uppgaf, in originali, alla grefve Brahes egenhändiga bref, som innehöllo hvarjehanda betänkeliga, emot lag och riksdagsordning stridande ämnen. Detta förrädiska och föraktliga uppförande af Gardemin, inträffade i samma stund, då kommissionen hade under förhör en magister Söderberg från Upsala, hvilken författat en skrift och den utspridt, emot lag och riksens ständer och af hvilken han lemnat de flesta exemplaren till grefve Brahes utdelning, som ock omlopp i hvar mans hand.

För dylika snillets foster och för öfverdådiga tal, blef ock de kongliga pagernes hoffäktmästare, kapten Porat, häktad och sedermera dömd till schavott och fängelse på Marstrand.

Julferierna gjorde 4 veckors uppehåll uti riksdagsarbetet. Grefve Brahe, med hvilken jag varit uti vänlig bekantskap, sedan vi begge voro studenter i Upsala, ömmade mig se blottstäld, genom sin ovarsamhet. Han begärde ett hemligt samtal med mig, hos min svåger, grefve Pontus De la Gardie, annan dag jul; uti hvilket han förtrodde mig sitt bekymmer, öfver de honom graverande ämnen, uti riksens ständers kommission, samt sin bekymmersamma ställning med Drottningen, hvilkens våldsamma planer han intet såg sig i stånd att mota, och dem han icke heller ville utföra. Han begärde mitt biträde, uti det förra och mitt råd öfver det sednare. Efter ett långt samtal härom, uti hvilket jag föreställde honom Konungens svaghet, Drottningens häftighet och ovarsamhet samt hofpartiets oförstånd och opålitlighet, och den fara han lopp, att vara chef för en sådan sammangaddning, blef mitt svar att uti kommissions-saken såg jag den ressource, att draga ut på tiden och bortblanda den, såsom af mindre värde, det åtog jag mig att befordra och verkeligen gjorde. Men uti den ställning han vore med hofvet, hvaröfver han med allt skäl klagade, såge jag för honom intet annat råd, än att nyttja dessa feriers lugn, att öfvergifva riksdagen, retirera sig på något af sina gods och blifva der oryggeligen, till denna riksdags slut. Han tackade mig för rådet; antog det och sade sig finna lättnad uti sin själ, sedan han fattat detta

beslut. Vi skiljdes nöjde med hvarannan och hade jag med grefve Brahe sedan intet samtal, förr än uti den stunden, då hans fall var inne.

Grefve Brahe verkställde sin föresats; öfvergaf riksdagen och staden samt flyttade några dagar derefter med hela sin familj till Rydboholm. Till fullgörande af mitt löfte till grefve Brahe, sände jag efter borgmästaren Renhorn från Arboga, som var actor uti riksens ständers kommission och gjorde med honom aftal, att låta grefve Brahes bref hvila, tillika med de andra angifvelser. Anledning härtill kunde tagas af ett utfärdadt bref, uti Konung Carl XI:s tid, att intet privata bref kunde i domstol antagas, till vittne eller domskäl.

Efter julferierna började åter riksdags-ärenderna att sättas uti activitet. Grefve Brahe saknades på riddarhuset och hade gifvit sina vänner tillkänna, att han intet under denna riksdag ämnade bevista riksens ständers sammankomster, utan lefva i stillhet på sina gods. Hennes Maj:t Drottningen och hela hofpartiet blefvo häröfver mycket altererade. Hennes Maj:t skref honom de nådigaste och pressantaste bref, att förmå honom till åtrande af sin föresats. Grefve Adam Horn, grefve Gyldenstolpe och baronerne Ribbing samt grefvarne Schwerin och Bjelke blefvo ömsom afskickade till Rydboholm, att å deras Majestäters vägnar föra ordet; men som detta oaktadt grefve Brahe intet kunde öfvertalas, så reste Konungen och Drottningen från Ulriksdal, der hofvet vistades, till honom på Rydboholm. Grefve Brahes ambitieusa karaktär, kunde ej emotstå ett så smickrande anfall; han lät öfvertala sig och kom tillbaka till Stockholm, såsom hofpartiets anförare, och gick sitt bistra öde till mötes.

Secreta utskottet, der alltid de ärender, som rörde kongliga barnens education samt konungahusets angelägenheter blifvit utredda, företog sig det af grefve Tessin, ut rådsprotokollet, anmälda ärende, angående dess guvernörs embetes nedläggande, under riksens ständers frånvaro. Dett mål blef öfverlemnadt till utredande, åt Secreta utskottet 1:a afdelning, kallad *mindre secreta deputationen*, der utrike och alla hemliga ärender bereddes.

Här fick Hennes Maj:t ett nytt ämne till bekymmer. Hon sökte att förekomma denna sak; förmådde ock att, genom surprice, preste ståndet proponerade, genom extractum protocolli, till de 3 öfriga stånden, att, genom ståndens deputerade gemensamt, aflägga underdånig tacksägelse hos Deras Majestäter, för den ömma och lyckliga vård och det prisvärda föranstaltande, med de kongl. barnens uppfostran med mera; men denna proposition, ehuru oförväntad, blef lagd på bordet hos Ridderskapet och Adeln och svar afgick till Preste ståndet, att riksens ständer kunde intet yttra sig öfver detta angelägna ärende, förr än de deraf tagit någon kunskap.

Sedan mindre secreta deputationen genomläst rådsprotokollet, rörande grefve Tessins afträdande från Kronprinsen, blef Hans Excellens uppkallad till bemälde deputation, att der lemna sin mundteliga rapport och förklaring.

Efter en kort kompliment, underrättade jag grefve Tessin, i hvad afseende mindre secreta deputationen hade äskat sammanträde med honom.

Riksrådet grefve Tessin höll här ett vackert tal, öfver dess reconnaissance mot ständerna, öfver en guvernörs skyldigheter och öfver de principer uti hvilka en prins, ämnad att styra länder och folk, bör uppfostras. Hvarefter han anförde sina besvär emot Hennes Maj:t Drottningen, hvars educations-principer voro stridande mot dem, han hade trott böra följas. Han besvärade sig ock öfver Hennes Maj:ts bemötande mot honom; emot de nedriga hofintrigers verkan uppå Kronprinsens education, och isynnerhet öfver hofkansleren Dalins och grefve Nils Bjelkes förhållande emot honom, såsom Kronprinsens guvernör och deras förman. Hvarefter han afträdde.

Häraf gafs anledning till en examens anställande, öfver H. K. H. Kronprinsens framsteg uti de honom egnande kunskaper och vetenskaper; den Deras Majestäter sjelfva åstundade, och hvilken verkställdes på Ulriksdal och uti närvaro af Deras Majestäter samt landtmarskalk, Erkebiskoppen samt Borgare- och Bondeståndens talmän, med utsökta ledamöter af Secreta utskottets trenne stånd. Till allas nöje befanns Hans Kongl. Höghet mer upplyst och

undervist, än hvad af hans år väntas kunde; ett ovanligt minne framlyste uti alla hans svar, och det syntes att Historien varit den förnämsta grenen af hans undervisning. Uti Moral, Philosophie och Juræ publico hade han fått ingen undervisning och uti fremmande språk ingen annan, än i det fransyska.

Mindre secreta deputationen öfverilade sig icke med sitt utlåtande. Men som pluralitetens sinnen bland Ständer voro retade, genom hofpartiets förhållande och H. M. Drottningens ovarsamheter, och allt uppletades, som tjente till hennes förtret; så kom Presteståndets deputerade, uti Secreta utskottet, upp med deras besvär öfver Dalins predikningar och härtill bidrog grefve Tessin. Och ehuru dessa predikningar, den ena under namn af: *Ett litet stycke bröd*, och den andra: *Om calottens rätta bruk och nytta*, ej innehöllo annat, än cleresiets och släta presters ignorance och ridiculer, blefvo de dock afmålade såsom crimina læse majestatis divinæ, de der borde efter lagens stränghet straffas.

Ehuru jag flere resor deremot invände, att Dalins förhållande vore under Mindre secreta deputationens granskning, fortforo dock presterne att, med all andlig ifver, fullfölja deras påstående; till hvilkets afböjande jag fann den utväg, att föreslå Secreta utskottet höra sig föreläsas dessa predikningar och dymedelst sjelf cognoscera saken. Presterne satte sig häremot; men som propositionen var för 2:ne stånds curiositet smaklig, så samtyckte pluraliteten propositionen. I följe hvaraf jag genast lät börja lecturen. Den första predikan var ej halfläst, för än hela Secreta utskottet, tillika med de ifrigaste af prester, föllo uti ett så omåttligt skratt, att ehuru jag flera resor tillbjöd att fullfölja uppläsningen, måste dermed återvändas. Jag nyttjade då Secreta utskottets glada lynne, till samtycke att denna sak skulle, tillika med hofkansleren Dalins förhållande såsom informator, öfverlemnas till mindre secreta deputationens skärskådande.

Efter granskning af hela denna brydsamma Educationssaken, stannade Mindre secreta deputationen uti det beslut: 1:o) Att grefve Tessin skulle tillställas approbation på dess förhållande, såsom guvernör, jemte tacksägelse uti de am-

plaste termer; så ock på lifstid få behålla guvernörs-arfvodet. Likaledes Riksrådet Stromberg, hvilken, utan Ständernas deltagande, blifvit af Hans Kongl. Maj:t tillsatt; 2:o) Grefve Nils Bjelke skulle betackas och afträda sin kavaljerssysla; 3:o) Hofkansleren Dalin mista sitt embete hos Kronprinsen och ställas för Kansli-rätt, till doms för sina predikningar och afhålla sig från allt umgänge vid hofvet [1]; 4:o) Skulle af Ständerna ny guvernör, informator och kavaljerer tillsättas, och 5:o) en ny och fullkomlig instruktion författas, till de Kongl. barnens uppfostran. Denna instruktion blef författad af Kanslirådet von Hermansson och är en märkvärdig pièce, så för dess principer och sammanhang, som för dess stil; bland utrikes lärde och lärosäten är den så i aktning, att han finnes öfversatt på fransyska, engelska och tyska språken [2].

Under detta ärendets utarbetande använde H. M. Drottningen alla möjliga medel, att förmå Riksens Ständer öfverlemna de Kongl. barnens education uti de Kongl. Föräldrarnes disposition. Törhända hade det varit det bästa. Hvad Hennes Maj:t mest fruktade, var att Riksens Ständer skulle förmå grefve Tessin, att åter tillträda sitt nedlagda gouvernörsembete. Denna fruktan var så stark, att Hon sände till mig öfverhofpredikanten Schröder, som var öfverhetens bigtfader, för att, uppå Hennes befallning, uti största hemlighet, anmoda mig att afböja grefve Tessins återkallande till dess sons gouvernement; emedan Hennes hat till honom var bygdt och upprest på en rättmätig grund, då grefve Tessin, under sin kärleksyra, varit nog djerf och förmäten, att vilja göra våld uppå henne, och hans brott vore af den natur, att det bordt med dess blod försonas. Jag bad Hennes Maj:t vara viss derom, att grefve Tessin vore för alltid skiljd från educationsverket och att jag sjelf, med alla eftertänksamma bland Ständerna, ansågo honom dertill oskicklig, sedan han på ett så utmärkt sätt och med Kon-

[1]) Orsaken till förföljelsen emot Dalin var en annan än här uppgifves, och redogöres derför i baron Ehrensvärds journal, hvaraf ett utdrag finnes uti bilagan N:o XXIV.

[2]) Se härom: Instruktion för guvernören hos Svea rikes kronprins och arfprinsar, jemte härtill hörande handlingar; tryckte på riksens högloft. ständers befallning, vid riksdagen år 1756.

ungens och Hennes Maj:ts onåd, blifvit derifrån skiljd. Jag försäkrade tillika, jemte min underdånigaste vördnad, att jag icke skulle missbruka den mig nu förtrodda hemlighet.

När Mindre secreta deputationens betänkande inlemnades uti Secreta utskottet, fick partiagget ett nytt utrymme. En stor del af Hattarne, hvaribland voro riksrådet Palmstjerna [1]) och öfverste-löjtnant Pechlin [2]), som började då vinna ett stort anseende uti partiet, genom sin djerfhet, activitet och slughet, ville att grefve Tessin skulle förmås att återtaga sitt gouvernörsembete, och att Kronprinsen med de Kongl. prinsarne, skulle tagas från Hofvet och uppfostras uti Upsala. Konungen åter påstod, att han, såsom Konung och fader, egde att bestyra om sina barns uppfostran och att Riksens ständer ej borde sig med detaljerna befatta; hvilket han ock genom Rådkammaren gaf Riksens ständer tillkänna. Här kom åter Grundlagen i fråga. Alla förnuftiga och kallsinniga Hattar funno för hårdt, att skilja barnen med våld från föräldrarne; det hade ock tjenat till intet, ty Deras Majestäter hade beslutat, om detta hände, att sjelfva flytta med hofvet till Upsala. Detta oaktadt var pluraliteten enträgen uti sin föresats, till hvilkens afböjande in plenis, jag såg mig nödsakad att öfvertala fransyska ambassadören markis d'Havrincourt, att i sin Konungs namn, i tysthet declarera Hattpartiets hufvudmän, att om Konungen, dess herre, som icke vore sinnad göra intrång uti Sveriges domestiqua affärer, likväl sökte på allt sätt understödja det nationella partiet, vore det icke i den afsigt,

---

[1]) *Nils Palmstjerna*, friherre; född 1696; fältväbel vid skånska ståndddragonreg:tet 1716; sec. kornett vid Westgötha kavalleri 1717; sec. löjtn. vid Östg. kavaleri 1718; äldste kornett vid Lifreg:tet t. häst s. å.; ryttmästare 1731; fransk öfverste 1735; svensk generaladjutant 1738; minister vid danska hofvet s. å.; ledamot af vetenskapsakademien 1740; ministre-plénipotentiaire vid nämnde hof 1742; rapellerad 1744; löjtnant vid Lifdrabantcorpsen 1746; riksråd s. å.; friherre 1747; seraphimer-riddare 1748; Lunds akad. kansler 1752; entledigad från rådsembetet 1761; återkallad i Rådet samma år, men undanbad sig embetet; död 1766.

[2]) *Carl Fredrik Pechlin*, baron von Löwenbach, naturalis. Pechlin. Född 1720 i Holstein; kom 1726 till Sverige; volontär vid Fortifikationen 1733; fändrik vid Adlerfelts reg:te 1740; löjtnant 1743; kapten 1746; major 1749; öfverstelöjtnant vid Calmare reg:te 1751; naturaliserad svensk adelsman s. å.; öfverste för Jönköpings regemente 1760; generalmajor 1770; afsked; död 1796 i fängelse på Warbergs fästning, der han satt på bekännelse, i och för Gustaf III:s mord.

att åstadkomma våldsamheter emot öfverheten och att rycka barnen utur föräldrarnes sköte, hvilket revolterade hans Konung, såsom fader och alla potentater uti Europa.

Denna declaration gjorde sin verkan och idéen förföll, så att Secreta utskottet samtyckte Mindre secreta deputationens betänkande, hvilket afsändes till plena.

Här kom åter Konungens påstående jemte Secreta utskottets betänkande, under stridigt öfvervägande. Efter naturens och civila lagen, egde Konungen rätt, att ingen vore närmare till bestyrande af barnens uppfostran, än föräldrarne; men häremot funnes 1720 års Regeringsform tydlig, hvilken tillägger Riksens ständer, att vaka öfver de Kongl. barnens uppfostran; att utnämna de personer, som densamma skulle förestå, och dem med behöriga instruktioner och föreskrifter förse. Alla hofpartiets intriger och invänningar förmådde intet emot Hattarrnes pluralitet, och så klara lagens ord.

Betänkandet blef af Riksens ständer bifallet och Secreta utskottet uppdraget, att utnämna guvernören, kavaljerer och præceptorer för de kongl. prinsarne. Secreta utskottet föreslog till guvernör för de kongl. prinsarne, riksrådet baron Carl Scheffer och till informator professor Klingenstjerna från Upsala; till informator för prins Carl, professor Woltemat och för prins Fredrik, professon Benzelstjerna. Till kavaljerer föreslogos baron Gustaf Wrangel, baron Fredrik Silfverhjelm, grefve Gyllenborg och baron Fredrik Sparre hos Kronprinsen; hos Hertig Carl: baron Liewen och grefve Knut Posse och hos Hertig Fredrik grefve Creutz och ...... Alla dessa herrar och män blefvo af Riksens ständer gillade och antagna.

Ehuru riksrådet baron Carl Scheffer[1] var ännu i de åren, då passionerna regera, och derjemte något inkon-

[1]) *Carl Fredrik Scheffer,* friherre (grefve Scheffer). Född 1715; Kanslist 1731; leg.-sekreterare i Paris; kanslijunkare; kammarherre 1741; ministre-plénopotentiaire i Paris 1743; Kansliråd 1746: Riksråd 1751; Seraphimerriddare 1752; guvernör för Kronprins Gustaf och arfprinsarne 1756; trädde ur Rådet 1761, men s. å. dit åter inkallad; entledigad från nyssnämnda guvernörsbefattning 1762; lemnade å nyo Rådet 1765; grefve 1766 (men tog aldrig introduction); inkallad 1769 för 3:e gången i Rådet, men undanbad sig detta förtroende; En af de 18 i Svenska Akademien 1785; ledamot af Vetenskaps-Akademien; död barnlös på Trolleholm i Skåne 1789.

seqvent och orolig till sinnet, var han dock aktad för sitt förstånd och sin vitterhet, för sina ostraffliga seder och goda hjertelag, samt kunskap och skicklighet till hoflefnad. Dessutom var ingen tjenligare i Rådet och utom Rådet kunde ingen tagas; ty enligt den nya instruktionen, hade guvernören att i Rådet föredraga, om emot dess föreskrift något företogs.

Emot præceptorerne var ingenting att anföra; de voro kände för skicklige och lärde män, isynnerhet Klingenstjerna, som genom sin kunskap uti matematiken, har gjort sig känd och vördad, så uti svenska som vid utrikes universiteter.

Valet af kavaljerer till prinsarnes uppvaktning utföll icke i alla delar så lyckligt; baron Gustaf Wrangel och grefve Posse egde just icke synnerliga egenskaper, till bevakande af och umgänge med ett kongl. barn. Deras utnämnande skedde genom omröstning i Secreta utskottet, hvaraf följde, att intriger och rekommendationer hade mycken influence.

Konungen och Drottningen togo rätt illa emot alla dessa nya sysslomän vid educationen, ehuru Konungen ej kunde undvika att teckna deras instruktion och kallelsebref. Dock fattade han mycket tycke för och visade sig nöjd med Klingenstjerna.

Konungens fru moders död, förlängde hofvets vistande intill våren på Ulriksdal, hvarest Riksens ständers deputetade, anförde af Landtmarskalken, aflade deras condoleance.

Drottningen älskade under denna tiden, att vara utur Residenset, för att undgå åsynen af de personer utaf Riksens ständer, som voro henne obehagliga, och deras antal var stort. Dessutom trodde Hennes Maj:t sig med mera lugn och mer hemlighet kunna bereda sina planer till regeringssättets förändrande, än uti Stockholm. Fåfängt hopp. Kongl. personer kunna sällan undandraga deras göror för allmänheten; ty genom deras upphöjelse på thron fästas alla ögon uppå dem. Dessutom fick jag dag för d rapport, om hvem som umgicks vid hofvet och hvad c företogs, genom köpta förrädare i Konungens och Dr ningens egna rum.

Att döma efter Hennes Maj:ts och hofpartiets förhållande under en kort tid, hade man anledning att tro, det Deras Majestäter ville återställa freden med Ständerna; men under detta tillstånd bereddes en ny och farligare plan för riket, än den förra.

Ehuru Drottningen icke hade mycket att vänta af Kejsarinnan Elisabeth, förmente Hon dock, att Kejsarinnans vänskap för det Holsteinska huset och för Konung Adolph Fredrik, med hvilkens broder hon varit förlofvad, skulle beveka henne till ett kraftigt biträde emot Sveriges ständer. I denna afsigt affärdades generalmajoren grefve Adam Horn, under pretext, att notificera Konungens Fru moders död, till Kejsarinnan. Jemte ett handbref, fick han af Konungen ett hemligt kreditif och en instruktion, att negotiera om en rysk armée om 30 eller 40,000 man uti Finland, tillika med en eskaders utrustande, att biträda Konungen och de vältänkande uti nationen, och härigenom retablera Konungen uti hans rättigheter och föreskrifva nationen lagar, hvartill Nystadtska freden äfven gaf anledning. Det försäkrades tillika, att populace och allmoge, som voro Konungen tillgifna, skulle hållas tillhanda, att befordra denna operation.

Vid en så farlig och emot nationen förrädisk stämpling fanns ingen betänklighet, hvilken ock grefve Horn sig åtog och dermed afreste.

Lycka var, att riksrådet och kanslipresidenten von Höpken tagit i rättan tid sina mesurer; då han före riksdagens början såg en konvulsif epoque tillredas, kom han öfverens med Ryska Kansleren Bestucheff, som då styrde ministèren, om en ansenlig summa penningar i äreskänk och en stor årlig pension, den Frankrike betalte, hvaremot Bestucheff förband sig till välvilja emot Sverige. Detta förtrodde mig riksrådet Höpken, då jag varnade honom för grefve Horns beskickning, under hvilken jag förmenade, på goda grunder, ligga en förborgad stämpling.

Grefve Horn blef af Kejsarinnan med utmärkt nåd firad och bemött; och uti de alldra ömmaste termer tackade Hon för notifikationen; men då grefve Horn ämnade andraga sitt hufvudärende hos henne, förvistes han till Kansleren Bestucheff. Detta har jag af grefve Horns eget förtroende till

mig, flere år derefter. Der framtedde grefve Horn sitt kreditif och anmälde sitt negotiations-ämne, som emottogs ad referendum. Med soupeer, baler och andra lustbarheter blef grefve Horn uppehållen, medan dess instruktion i afskrift, blef af Kansleren hemligen till riksrådet Höpken öfversänd. Vårmånaderna förflöto, intill Maj månad, utan att någon anstalt gjordes och då grefve Horn enträget yrkade på svar, blef honom, uppå Kejsarinnans vägnar, af Bestucheff förklarat, att Hon ville lemna Konungen i Sverige 20,000 man såsom hjelp-trupper; men på det vilkor, att grefve Horn skulle taga befälet och dem sjelf anföra. Detta var detsamma, som ett höfligt afslag; ty Konungen var icke rik nog, att underhålla 20,000 man hjelptrupper, och grefve Horn såg med grämelse, att ryska ministèren gjorde åtlöje af hans negotiation, då befälet öfver en rysk armée honom erbjöds, för att föras mot hans fädernesland.

Grefve Horn blef ock genom Sveriges envoyé, baron Mauritz Posse, underrättad, att hans ärende i Ryssland torde vara hos svenska ministèren kändt, ehuru han, baron Posse sjelf, icke egde derom den minsta kunskap. Han gjorde det af vänskap, ty ifrån barndomen voro de i vänskapsförbund.

Grefve Horn, som underhöll en ständig brefväxling med Konungen och Drottningen, samt sina förtrogne uti hofpartiet, erfor att allt bereddes till en revolution, genom ett upplopp i landet. Han fann derföre icke sin säkerhet i Sverige, utan reste till Curland; uppehöll sig någon tid i Mittau, under förevänning af sjukdom, begärde tillstånd, för sin sjuklighet, att resa till Spaa, den han ock erhöll, samt fortsatte sin resa till Flandern, Frankrike och baden i Aix, hvarifrån han ej återvände till Sverige, förr än Sveriges krig i Pommern var börjadt 1757, då han inställde sig vid svenska arméen [1]).

Riksrådet baron Höpken var nog brydd med förtro-endet om grefve Horns negotiation i Ryssland och fann b tänkligheter vid att dölja den för Rådet och Riksens stä der. Han konfererade derom med riksrådet och kansliråd

[1]) Jemför härmed berättelsen om denna beskickning, uti Drottning Lo Ulrikas journal, bilagan N:o XXIII.

grefve Ekeblad och med mig. Efter något öfvervägande kommo vi öfverens, att göra af detta företagande en hemlighet, för att ej embrouillera riksdagsställningen, som redan var nog invecklad och uti en häftig kris. Det vore tids nog, att röra i denna sak, om man försporde dess framgång i Ryssland.

4:de Kapitlet.

Rikets ständers författning om tjensters bortgifvande och förslagers upprättande. — Ständernas ledare öfverenskomma att afsluta riksdagen den 16 Juli. — Drottningens anstalter till revolutionen. — Seraphimerdagen; drottningens förslag att, utan förberedelse, låta revolutionen utbryta. — Öfverbetens plan att flytta till Upsala. — Drottningens underhandlingar om ett penningelån. — Juvelssaken. — Kommissionen upptager anklagelsen emot grefve Brahe, rörande löjtnant Gardemin. — Brahe förbjudes resa ur staden. — Fortsättning af juvelssaken. — Revolutionsplanen upptäckes. — Löjtnanten grefve Creutz's rapport derom till Landtmarskalken, den 22 Juni. — De första åtgärderne af Landtmarskalken, till hämmande af konspirationens utbrott. — Första förhöret hos Landtmarskalken. — Kommissionens anmälan till Landtmarskalken om konspirationens uppdagande. Denna sednare anmäler saken uti Secreta utskottet. — Secreta utskottets åtgärder för lugnets bibehållande. — Grefve Fersens samtal med grefve Brahe den 22 Juni kl. 6 på eftermiddagen. — Underrättelsen om konspirationens misslyckande ankommer till hofvet, vid Ulriksdal. — De kongliga återvända till staden. — Grefve Fersens rapport till Konungen om konspirationens upptäckande. — Hofmarskalken baron Gustaf Horn arresteras, Onsdagen den 23 Juni på morgonen. — Öfverstelöjtnant Rudbeck räddas af grefve Fersen från Kommissionens förhör och dom. — Likaledes Konungens Lifpage Hägerflycht. — Konspirationsfrågan anmäles uti Riksens ständers plena. — Ständernas beslut om en allmän tacksägelse i riket. — Stålsvärd hotas med och Puke undergår tortyr i Rosenkammaren, den 24 Juni på eftermiddagen. — Grefve Horn tager till flykten på eftermiddagen, den 24 Juni. Grefve Brahe blir häktad bittida på morgonen, den 25 Juni. — Grefve Brahes första förhör inför Kommissionen, den 25 Juni; insättes derefter i allmänt fängelse. — Tillställning till uppror i Dalarne. — Upprorsskriften "om Svea Rikes tillstånd", Budkafle, manifest. — Riksdagstidningen.

Utom de mångfaldiga vanliga riksdagsärender, som, jemte kriget mot hofvet, skulle skötas, gåfvo herrar Riksens råd anledning till ett nytt tvisteämne. De yrkade mycket, att Riksens ständer skulle, genom en ny författning, förklara, huru kompetensen, till lediga tjenster bland tjenstesökande skulle anses, och huru förtjenst och skicklighet skulle, i slika fall, förstås; och som deras skiljaktigh uti lagfrågan, hade tagit sitt första ursprung af rätta fö ståndet om lagen i ofvannämnde fall, vid förslagers uppsä tande, så stod ännu samma ämne öppet, om ej lag de: gjordes.

Ehvad lag, som uti detta ämne kunde göras, blefve den aldrig god eller svarade mot syftemålet af rikets tjenst, som är dess bästa befordran, samt rikets gagn och nytta. *Den* tycktes, efter förnuftets lag, vara till ett embete förtjent, som egde bästa vett, insigt, erfarenhet, dygd och håg; men huru kunde dessa egenskaper genom omröstning till ett protokoll pröfvas, uti en nation, som var delt uti partier, hvilka ständigt lefde uti uppenbar tvedrägt och afund? Nog kunde Rådet finna sin säkerhet uti förslagers uppsättande, genom en sådan lag, som åstundades, nemligen att tur och anciennetet skulle beteckna förtjenst och skicklighet; men riket förlorade härvid sin rätt, att blifva till det bästa betjenadt.

Allmänna rösten understödde Rådets tankar. Prester, borgare och bönder förfäktade i synnerhet detta förslag; de sågo vägen öppen för deras barn till de yppersta syslor, till och med till presidenter i Collegier, fältmarskalkar, ja ända till Rådkammaren. Pluraliteten af Adeln, som bestod af subalterner i Collegier och uti militären, behagade det ock; ty det erfordrades ej mer att göra lycka, än att lefva.

General August Ehrensvärd och öfverste Pechlin, som alltid satte sig i spetsen för populära begäret, förfäktade ock denna tanka, och Kanslirådet von Oelreich skref ock mycket härom uti sin *Ärlig Svensk;* detta allt framalstrade ett betänkande, under namn af *Tjenste-betänkande*, som bandt alla tjenstebefordringar vid tur och anciennetet, och som utgafs i förordning den 23 November 1756, efter riksdagen[1]. Detta aflopp icke utan många debatter och mycken tidspillan. Med mycken möda hann jag afböja, att icke tur och anciennetet skulle räknas från underofficers- och korporals-graderne; det var i koncept föreslaget och af Bonde- samt Borgare-ståndet häftigt påyrkadt; men blef dock afprutadt.

Härigenom blefvo befordringar och tjensters förgifvande ett machinelt verk, der ingen eftertanka egde inrymme och

[1]) K. Maj:ts förordning, angående hvad som bör i akt tagas vid förslagers upprättande till lediga tjenster och beställningar, samt deras besättande med mera; i följe af Riksens ständers yttrande derom, uti 2:ne deras underdåniga derhos fogade skrifvelser. Dat. den 23 Nov. 1756.

kunde uti en tabell, öfver hela riket, innefattas; och borde, inom få års förlopp, verka så mycket ondt och så mycket missnöje, som det då verkade nöje och behag.

Den stora öfvermakt Hattarne egde under denna epoque, var svår att återhålla. Deras hufvudmän vinnlade sig nog att afstyra de ämnen, som kunde uppväcka tvedrägt och osämja; det blef ock för den skull ett fast aftal uti partiet, att icke, under namn af belöning för välförtjenta personer, gifva Riksens ständer rekommendationer till tjenster med mera. Men som moderation och enighet icke länge hafva trefnad hos en så folkrik sammansättning, som Riksens ständer, så var jag mån, att skyndsamt sluta detta Riksens ständers möte. Jag fann häruti biträde af Frankrikes ambassadör. Deras korruptionskassa blef hårdt ansatt och äskade förskoning. Drottningen och hofpartiet ställde sig måna om riksdagens slut, ehuru de födde hemligen helt andra planer. Ehuru obehagligt det kunde vara, för en regerande faktion, att nedlägga väldet, blef dock bifallet, i slutet af April eller början af Maj, att riksdagen skulle ändas den 16 derpåföljande Juli. I anledning häraf dref jag riksdagsarbetet med mycken trägenhet. Anslag till plena voro klockan 6 och 7 för Secreta utskott och deputationer, de dagar intet plenum hölls; likaså eftermiddagen för Utskott och deputationer från kl. 4 till kl. 7 och 8. Min afsigt härmed var icke alenast, att afhjelpa de inkomna ärender, utan ock att genom riksdagssyslorna göra ledamöterne ledsna vid syslorna, samt afhålla dem tillika från sammangaddningar, som overksamheten alstrar.

Medan Riksens ständer arbetade till slut på denna mödosamma riksdag, arbetade hofvet att, genom en våldsam revolution, göra slut på regeringssättet. Fast baron Erik Wrangel uppehöll sig uti Fredrikshall, dirigerade han dock Drottningens och hofpartiets planer, samt bemedlade sammansättningar uti Dalarne och Wermland. Planen, att med beväpnad hand, göra våld på Ständer och lagar, var reda fattad och beslutad, då grefve Horn sändes till Ryssland men sedan oryggeligare stadfäst i Mars månad. Grefv Brahe och grefve Hård voro de dristigaste värfvare ti denna sammansättning; dock voro några af hofvets part

som afrådde detta; fältmarskalk Ungern-Sternberg förnämligast, hvilken ock drog sig undan öfverläggningarne. Grefve Bjelke reste på landet, till sin fader riksrådet grefve Thure Bjelke och kom ej till hofvet förr, än riksdagen var ändad. Kammarherren och regeringsrådet baron Schwerin reste till Pommern; grefve Gyldenstolpe tog ock hastigt samma resolution; han var en tid tvehågsen; men då han en afton gått upp till Konungen och mötte grefve Brahe och grefve Hård, tog hvardera af dem en af hans händer och lade i hvarje hand en patron med kula, sägande: "göm den kära bror, hon kommer till pass i sinom tid."

Den 18 April, som var Seraphimer-ordens institutionskapitel, efter slutad ceremoniel och måltid, gafs genom klämtning, larmtrummor och styckeskott tillkänna, att elden var lös uppå Kongl. Slottet; men hvarken eld eller rök syntes. Sprutor, pöbel och militärisk handräckning, allt stormade till hjelp in uppå borggården. Det sades att elden var på vinden, uti östra hörnet, vid Slottskapellet. H. M. Drottningen sände genast bud efter grefve Brahe, som vid ankomsten fann Konungen och Drottningen uti en häftig ordväxling, öfver Hennes Maj:ts proposition till Konungen, att nyttja tillfället af den myckenhet folk och soldater, som för eldsvådan voro samlade; gå genast ned på borggården med Henne och sina barn; begära bistånd af populacen mot Riksens ständer, som, icke nöjde att betaga Honom sina kongl. rättigheter, äfven nu ville bränna upp Honom och Hans familj uti sitt hus; taga vakten till hjelp; beväpna gardet; arrestera Rådet, Talmännen, Landtmarskalken och alla misstänkte och gifva nationen skäliga lagar. Då nu Konungen icke ville sig härtill beqväma, begärde Drottningen grefve Brahes biträde, att förmå honom härtill. Hennes Maj:t utbrast uti de oanständigaste förevitelser emot Konungen, sägande, att han var en pultron och liknade Holsteinska huset, der aldrig vishet och tapperhet funnits uti dess furstliga ättelängd. Grefve Brahe styrkte Konungens tanka och bad Hennes Maj:t besinna, att ett sådant företagande ej kunde hafva framgång, då ingenting vore dertill beredt; att uti den på borggården befintliga hopen vore

folk af alla stater och slag och af olika tänkesätt; att Konungen blottställdes på ett oboteligt sätt, som kunde alstra de svåraste påföljder för honom sjelf och hela hans familj. Drottningen var så uppeldad uti sitt förslag, att Hon förklarade, att då Konungen ej egde nog heder och mod uti sin själ, att verka stora ting, så ginge Hon nu sjelf med Kronprinsen, att åstadkomma och utföra denna revolution; gick ock verkeligen till dörren, men grefve Brahe ställde sig för densamma, och sade, att utan Konungens befallning släppte han Henne icke ut. Konungen bad Henne, tillika med grefve Brahe, afstå från sitt förehafvande. Hennes Maj:ts ifver utbrast i tårar och härvid stannade revolutionen för denna gången. Eldens fruktan blef hastigt ändad, och sådes, att genom en skorstenseld, som tvenne dagar förut brunnit, hade några sotgnistor trängt sig mellan kopparplåtarne och milat på bräderne, hvilket förorsakat os och rök i vinden.

Denna anekdot blef kunnig, genom grefve Brahes bekännelse inför kommissionen, öfver hans deltagande i den sista och för grefve Brahe till döden förande revolutionen 1756[1]).

Kejsarinnan Elisabeths svar hade betagit allt hopp om understöd af fiendemakt. Det återstod således att med egna krafter öfvervinna Ständer och Råd och dertill behöfdes penningar. Öfverstarne Stjerneld och Kalling samt öfverstelöjtnant Rudbeck föreslogo: 1:o) Att Konungen skulle, med Drottningen och hela familjen, resa till Upsala, under förevänning, att ett något kort vistande vid detta lärosäte, kunde vara de Kongl. prinsarne nyttigt; 2:o) Taga med sig en del af gardet; 3:o) Draga till Upsala, Uplands, Westmanlands och den närmaste delen af Dalregementet; 4:o) Gifva ut ett manifest öfver hela riket och marchera till Stockholm, emot Ständerna.

Hade detta förslag gått till verkställighet, torde Riksens ständer hafva råkat uti yttersta bekymmer. Konungen med

[1]) Den historiska sanningen fordrar att härmed jemföra Drottningens egen berättelse, i dess journal, bilagan N:o XXIII, der hon bestämt låter förklara, att hon aldrig haft någon afsigt nedgå på borggårdens med prins Gustaf.

hela Dess familj, uti spetsen för några regementen, understödd tillika af en hop allmoge, hade helt säkert fått stort tillopp, dels af den svenska nationen vidlådande kärlek för sina konungar, dels af fruktan för kongl. hämnd; hvaraf den i Stockholm bland Riksens ständer regerande öfverdrifna tapperhet, att emotstå hofvets försök mot regeringssättet, lätteligen kunnat förfalla uti feghet.

Denna Upsala-planen hölls icke längre hemlig. Ett rykte utspridde sig härom, som uppväckte oro uti Hattpartiet. Hufvudmännen delibererade mycket, hvad härvid vore att göra. Mitt förslag blef antaget, att uti den händelse Konungen ville resa till Upsala, borde Rådet och dess expeditioner följa med; gardet qvarhållas i Stockholm; en pålitlig Öfverståthållare förordnas i Upsala, som toge tillika befälet öfver länet och de uti provinsen befindtliga trupper; likaledes en generalguvernör förordnas, under den tiden, uti Westmanland och Dalarne, alla försedde med instruktioner, att vaka öfver rikets lugn och säkerhet och möta våld med våld; samt en garnison af några hundrade man artilleri, med kanoner, förläggas i Upsala, till tjenstgöring hos Hans Maj:t Konungen.

Denna omsorg blef onödig. Grefve Brahe och grefve Hård opponerade sig emot flyttningen till Upsala, den de ansågo såsom nog äfventyrlig och mångfaldig uti execution. De höllo ock orådligt, att Konungen skulle öfvergifva residenset och yrkade enträget, att revolutionen borde ske genom surprice på Råd och Ständer, inom Stockholms portar. Deras tanka fick företrädet [1]).

Men som ingen plan kunde utföras utan en penningefond, hvilkens brist gjorde uppehåll uti författningarne, som borde läggas till grund; så beslöts, att ett ansenligt lån skulle, af Konungen uti fremmande länder, hemligen uppnegotieras. Till den ändan blef grefve August Meijerfelt afsänd till Brunswik, att hos hertigen och hertiginnan, Hennes Maj:t Drottningens syster och svåger, få detta lån. Men som hertigen ej ville låna utan pant, så blef Drott-

---

[1]) Jemför härmed Drottning Lovisa Ulrikas journal, bilagan N:o XXIII.

ningens kammartjenare afskickad, med alla hennes och Konungens juveler och nipper.

Genom correspondance öfver Berlin och Hamburg, upptäckte riksrådet Höpken grefve Meyerfelts ärende till Brunsvik; till förekommande hvaraf Secreta utskottet, genom betänkande till Riksens ständers plena, föreslog, att enligt 1719 och 1720 års regeringsform, Riksens ständer borde öfverse rikets skattkammare, regalier och klenodier. Secreta utskottet, utom lagens tydeliga ord, bestyrkte denna deras påminnelse med præjudicatet af Drottning Ulrikas och Konung Fredriks regeringar 1719 och 1720, då genom Riksens ständers deputerade, under påstående riksdag, juvelerna blifvit öfversedda och med inventarierna jemförda [1]).

Detta var ett dunderslag uti Hennes Maj:ts penningenegotiation. Konungen gjorde häremot sina starka påminnelser och protester, förmenande, att alla juveler, som voro Hennes Maj:t, vid tillfälle af Hennes förmälning och ankomst till Sverige, öfverlemnade, vore Hennes egendom, den Hon egde att disponera, utan att derföre göra räkenskap hos Riksens ständer. Riksens ständer, utom lagens ord, föreställde Hans Maj:t i underdånighet, att i alla länder och konungahus i Europa, och nominative Frankrike, England och Österrike, voro öfverhetens juveler, de der med statens fonder voro uppköpte, ansedda såsom riket tillhöriga; och om grefve Tessin, såsom ambassadör i Berlin, hade försummat att underrätta Drottningen härom, hvarpå Konungen högeligen åberopade sig, så vore det en försummelse, som icke betoge riket sin i lag grundade rätt, hälst då i skattkammaren fanns Hennes Maj:ts egna qvittencer på dessa juveler.

Hofpartiet understödde häftigt Kongl. Maj:ts mening. Grefve Brahe rörde sig mycket uti denna sak, tillika med alla dess anhängare och man märkte, att allt framkastades till tidens utdrägt. Emellertid affärdade Drottningen kurirer, att återkalla kammartjenaren Jung med juvelerna,

---

[1]) Skrifvelsen som härom afgick till Konungen, daterad den 6 April 1756 återfinnes uti bilagan N:o II, Litt. D.

hvilken ock vände tillbaka från Hamburg till Stockholm, med denna lilla skatt [1]).

För att moderera grefve Brahes högtalighet, började Riksens ständers commission, som fortfor med sina mångtaliga ransakningar, hvilka dagligen ökades, att upplifva löjtnant Gardemins och magister Söderbergs angifvelser och bekännelser emot grefve Brahe. Commissionen äskade hans närvaro till någon förklaring, hvilken han undvek, under förevänning af åkommen sjukdom; hvarpå commissionen sände till honom några deputerade, att inhemta, inför ett protokoll, dess förklaring. Och som denna ej var nöjaktig, förbjöd commissionen honom att resa utur staden, utan tillstädjelse. Om detta gjorde honom i utvärtes måtto mera kallsinnig och tyst, så ökade detta förbud ännu mer dess ifver, samt hat och hämd emot Riksens ständer och Hattarne.

Utom detta bekymmer, som tryckte grefve Brahe, tillstötte för honom den ömma sorg, att utom en son, grefve Pehr Brahe, förlora på en kort tid de andra barnen af koppsmittan [2]).

Under tillstundande pingsthelg togo Riksens ständer 10 dagars ferier; under hvilken tid hvarken plena, deputationer eller commissionen voro uti activitet.

Den första pingstdagen fick jag en biljett från grefve Brahe, genom hvilken han begärde mitt tillstånd, att uppå trenne dagar få resa till Rydboholm, för att hemta frisk luft och skingra sina bedröfvade tankar öfver sina barns dödsfall. Som commissionen nu vore för några dagar åtskiljd, hvilken belagt honom med arrest inom Stockholms tullportar, trodde han, att ingen annan än jag kunde meddela honom detta tillstånd och derföre ansvara. Jag samtyckte genast dess begäran. Grefve Brahe reste samma dag middagstiden, i sällskap med grefve Hård, till Rydboholm, och fick jag sedan erfara, att deras trenne dagars

[1]) Drottningen i sin journal, bilagan N:o XXIII, berättar denna sak med alla sina omständigheter ganska noga, och skiljer den sig, i flera detaljer, från grefve Fersens skildring deraf.

[2]) Grefve Brahe förlorade under året 1756, sonen *Nils Gabriel*, som dog d. 7 Juni, dottren *Eva Fredrika*, som dog d. 17 Februari, dottren *Christina*, som dog d. 6 Juni och dottren *Ulrika Juliana*, som dog d. 11 Februari.

vistande der blifvit använda, att stöpa kulor och förfärdiga patroner, att nyttjas vid den för händer hafvande konspirationen emot Riksens ständer.

Efter pingstferierna började åter kriget om juvelerna. Riksens ständer påstodo oryggeligen deras rätt, och läto härom deras ultimata underdåniga föreställning afgå till Hans Maj:t. Det förmärktes, att under denna saks handterande, hofpartiets antal, som en tid varit spridt uti landsorterne, manngrant inställde sig i Stockholm; hvilket gaf mig anledning, att fördubbla vaksamhets-anstalterna. Uti hvarje kompani af gardet och amiralitetet voro vissa lönade, att rapportera, dag eller natt, hvad som kunde ovanligt förefalla. Väbeln vid gardet var deribland. De officerare af regementet, som voro af Hattpartiet, voro indelte att bevaka regementet, efter dess inqvarteringsfördelning. Om artilleriet drog öfverste Ehrensvärd försorg. Brandvaktskaptenen höll alla sina vakter till kunskapers erhållande. Öfverståthållaren med sin underbetjening, var ock vaksam. Tullbetjenter, besökare, krögare, till och med den klass af qvinfolk, som för penningar sälja sig till allmänt nöje.

En åkommen opasslighet höll mig några dagar hemma; under hvilken tid, helt oförmodadt, jag fick H. M. Drottningens befallning, att genast inställa mig hos Henne, uti ett angeläget och pressant ärende, som rörde Riksens ständer. Men som jag då icke kunde uppvakta Hennes Maj:t, sände jag 2:ne Secreta utskottets ledamöter, generalen och öfverkommendanten von Kaulbars och kammarherren samt öfverceremonimästaren baron Palmfelt, som då voro hos mig, att, jemte min underdåniga ursägts afläggande, emottaga Hennes Maj:ts befallning. Hennes Maj:t yttrade för dem Sitt onådiga missnöje öfver Riksens ständers förhållande och lemnade dem en biljett till Riksens ständer, af Hennes egen hand skrifven, deri Hon, i onådiga utlåtelser, gaf tillkänna, att Hon ville återlemna i deras händer juvelerne, och att ifrån denna stund höll Hon sig för god dem att bära. Hon befallde dessa herrar, af mig skickade, att lemna detta dokument uti mina händer, att hos Riksens ständer föredragas, så fort möjligt vore. Sedan general Kaulbars och baron Palmfelt mig denna biljett eller decla-

ration öfverlemnat, bad jag dem att fara tillbakas och begära företräde och å mina vägnar, i all underdånighet, anhålla, det måtte Hennes Maj:t allernådigast ändra sitt fattade beslut och icke i så hårda termer tilltala Riksens ständer. Jag bad Hennes Maj:t besinna, huru uppretade alla sinnen voro, genom de ovanliga tillstötande händelser, som nu snart, under nio månaders lopp, bekymrat Hans Kongl. Maj:t och Riksens ständer, och som satte hela riket uti jäsning. Dessa herrar kommo med oförrättade ärender tillbaka och med förnyad befallning, att Hennes declaration till Riksens ständer framföra [1]).

Som denna declaration var ständ till Riksens ständer, så föredrog jag den ock immediate uti plenum, utan förut gifven del till Secreta utskottet. Riksens ständer, men synnerligen Adeln, upptog denna sak med så mycken hetta, så att under deliberationerna straffbara utlåtelser fälldes om Hennes Maj:ts person; uppenbarligen beskylldes hon för orostifterska och den der förledde Sveriges gode och nådige Konung till afsteg från sin försäkran och från sitt nådiga och goda lynne. Efter några dagars öfverläggning stannade Riksens ständer uti det beslut, att emottaga juvelerne, genom deputerade, på den dag Hennes Maj:t behagade utsätta, och derjemte, genom ett underdånigt bref till Hans Maj:t, besvära sig öfver Hennes Maj:ts förhållande och anhålla, det täcktes Hans Maj:t nyttja sin rätt och välde öfver sin gemål, att afhålla henne att göra intrång uti riksgöremålen, med hvilka Hon icke egde någon laglig befattning [2]).

Hennes Maj:t gaf dag till juvelernas öfverlemnande; och sedan hon låtit bryta dem utur deras infattning, blef fröken Ulrika Düben komitterad, att emottaga de depu-

---

[1]) Se general Kaulbars' och kammarherren Palmfelts berättelse om deras företräde hos Drottningen, i Bilagan II, Litt. A, och Hennes Maj:ts biljett eller s. k. *declaration* i samma bilaga litt. B.

[2]) Se härom bilagan II, Litt. D. Denna Riksens ständers skrifvelse är sannolikt af den 8 Maj 1756, emedan Drottningen i sin skrifvelse, på franska språket, ständ till Konungen, rörande denna sak, och som återfinnes under bilagan N:o IV, derom nämner; denna Drottningens skrifvelse upplästes i Rådet den 26 Maj, jemte Konungens skrifvelse till Rikets ständer af den 25 Maj 1756, bilagan N:o III, allt rörande denna ledsamma sak.

terade uti Drottningens rum och dem juvelerna öfverlemna [1]).

Emellertid blef jag nog öfverlupen af falska rapporter om farliga tillställningar och sammanträden nattetid med mera, hvilka vid närmare upplysning befunnos ogrundade. Hvad jag mest reflekterade uppå, var en helsning jag fick af fältmarskalken Ungern-Sternberg, genom min broder, som råkat honom i Carlbergs trädgård, af det innehåll: att jag borde se mig väl före och vara vaksam, emedan han trodde något farligt å färde vara, fast han icke visste hvaruti det kunde bestå.

Måndagen den 21 Juni hölls plenum, under hvilket en af mig okänd riddersman kom upp till mig vid Landtmarskalks-bordet och berättade, att han bodde hos en skräddare uti staden, hvilken hade något arbete för flera personer af hofbetjeningen. Att denna dess värd kommit till honom i går söndag, och bedt honom hålla sig utur staden denna vecka, om icke längre åtminstone i något rum på Djurgården, emedan det förestod i denna vecka ett blodbad för Hattarne. Som plenum var något bullersamt och jag ej hade tid med honom, bad jag att han skulle komma hem till middagen, men han kom icke och råkade jag honom ej sedan.

Måndags afton uppfördes på Kongl. theatern en ny opéra comique, Ratton och Rosette, hvilken hade mycket tillopp. Comedi-huset var trångt och för att gifva mera utrymme, hade Konungen tillåtit att en bänkrad på theatern, längs med kulisserne, blef uppställd för spektatörer. Dessa bänkrader voro alltid intagna af hofpartiet, så att öfverheten, som tagit sitt säte uti parterren, hade det nöjet, att se sina vänner framför sig. Af en besynnerlig hazard föll presidenten Carl Höpken och öfverste Pechlin på den tankan, att ock en gång intaga dessa bänkar. De sammansatte sig till så stort antal, som bänkarne kunde inrymma, af de uti Hattpartiet mest kände, och gingo så tidigt på theatern att de intogo alla platser; så att när theater-

[1]) Denna s. k. juvels-fråga är ganska omständligt berättad af Drottningen, i dess journal, bilagan N:o XXIII, och kompletterar, samt beriktigar i mycket, Fersens berättelse.

gardinen upphissades, hade öfverheten en obehaglig surprice af Hattar uti ögnasigte. Denna lilla omständighet uppväckte en orolig omtanka hos H. M. Drottningen och under hela spektaklet var mycken ut- och ingång, samt hviskande uti Kongl. logen.

Man skulle väl ej trott, att tvenne personers skämtande infall, kunde ega någon verkan uppå en tillställd och så länge beredd revolution. Det hände dock, ty efter slutadt spektakel, då hufvudmännen af de sammansvurne voro samlade hos Konungen och Drottningen, att reglera slutliga dispositionen till anfallet, ville Hennes Maj:t, att företagandet skulle uppskjutas till dagen efter, emedan Hon trodde att Hattarnes intagna platser på Kongl. theatern betecknade, att de upptäckt anläggningen och voro på sin vakt. Grefve Brahe instämde med Drottningen af den orsak, att ammunitionen af patroner, som skulle komma från Rydboholm, var ej ankommen till hans hus, utan låg på en vedbåt vid Södersluss, der den ej kunde upptagas, förr än dagen efter. I följe häraf blef beslutadt, att executionen af planen skulle uppskjutas till den följande natten, att de ordres, som redan voro utdelte bland underofficerare af gardet, skulle afsägas till natten emellan tisdagen och onsdagen; att Hans Maj:t skulle tisdagsförmiddagen resa, med Drottningen och hela Kongl. familjen, till Ulriksdal att spisa middag och afton; att Konungen skulle derifrån komma mellan kl. 1 och 2 nattetid och sätta sig i spetsen för de revolterade och för gardet etc. [1]).

Grefve Hård — mest erfaren krigsman, ty han hade tjent med mycken distinction uti Holland såsom öfverste under kriget mot Frankrike sedan 1743 och den käckaste och dristigaste uti detta sällskap, — gjorde häremot de sundaste föreställningar och spådde med rätta allt ondt af detta uppskof. Han åberopade sig på många exempel af *l'histoire des conspirations célèbres*, som, under hela beredningstiden, varit Drottningens, grefve Brahes och hans lektyr, hvilken bok bevittnade, att mest alla misslyckade konspirationer hafva genom uppskof blifvit upptäckte. Detta

[1]) Enligt Drottningens journal, bilagan N:o. XXIII, hade denna obetydliga händelse intet inflytande på revolutions-planens utförande.

oaktadt deciderade Konungen, Drottningen och grefve Brahe för uppskofvet. Kapten Puke fick ordres, att gå och skyndsamt inställa de utgifna ordres till nästa natt. Men innan han gick åstad, sade han till grefve Hård: "*Vi äro förlorade och jag mister säkert mitt hufvud, genom detta uppskof. Hvad jag nu lofvar eder är, om jag under ransakningen blir satt under tortyr i Rosenkammaren, håller jag ut 4 timmar, innan jag något bekänner uppå eder, såsom min välgörare, på det, om I ej ären borta förut, I då hafven dessa timmar att besörja om eder säkerhet.*"

Grefve Hårds tal hade gjort så kraftigt intryck uppå hofmarskalken baron Gustaf Horn, att då han gick hem från Kongl. soupéern stannade han på Norrmalmstorg kl. 12 midnattstiden och öfverlade om icke, för sin säkerhet, han genast borde gå till riksrådet grefve Ekeblad och upptäcka tillställningen; men faran för ett förräderi mot Konungen afhöll honom.

Klockan mellan 1 och 2 om natten blef jag väckt af gardes-löjnanten grefve Lorentz Creutz, som nog häpen och andtruten berättade mig, att han, för en kort stund tillbaka, fått rapport af en korporal vid kompaniet, benämnd Schedvin, att en grenadier i kompaniet, benämnd Lustig, kommit till Schedvin med rapport, att sergeanten Christiernin kl. efter 12 kommit till Lustig med befallning, att kläda uppå sig med fullt gevär och gifva akt att, när larmtrumman skulle höras, omkring S:t Johannis kyrka, infinna sig der, då han skulle få patroner till sitt gevär och finna officerare och Konungan sjelf på mötesplatsen och slutligen gifvit honom 20 plåtar å Konungens vägnar, för sin trohet mot den nådiga öfverheten. Lustig hade ock sagt, att många flera af regementet voro på samma sätt bådade och tillika att larmtrumman ej skulle utgå förr än kl. 3, emedan sergeanten hade många ställen att gå på.

Grefve Creutz föreslog att genast avertera öfverståthållaren och fältmarskalken Düring, såsom högste befähafvare i staden, som kunde sammankalla borgerskapet til häst och fot. Men som stunder ej voro att mista och öfverståthållaren Düring, som var het och confus, hade hä gjort mera larm än nytta, så bad jag grefve Creutz genast

gå till general August Ehrensvärd, anmoda honom, å mina vägnar, genast kalla till sig alla officerare och underofficerare af artilleriet, bemästra sig tyghuset; hafva kanonerne och amunition till reds; skicka några förtrogne uti norra qvarteren att kunskapa och om någon rörelse förspordes, slå larm på Ladugårdslandet, draga ihop artilleriet, som låg nära omkring artilleri-gården och uti Ladugårdsqvarteret; genast afmarchera och intaga norra broarne; afskära kommunikation samt söder slussar; sätta vakt vid arsenalen och taga med sig mycket kanoner.

Dernäst anmodade jag grefve Creutz, att gå till öfversten af Jönköpings regemente baron Pechlin, anmoda honom att genast samla hos sig en flock af de mest behjertade bland Adeln; men framför allt rekommenderade jag dessa begge herrar tystnad och att ej förtro åt de församlade någon ting, förr än i den stund, att upproret utbrast.

Jag gaf rendez-vous eller batalj-platsen på Normalmstorg. Grefve Creutz åtog sig ock, att uti sista stunden, samla några pålitliga af gardes-officerare, om så påträngde och som jag var osäker, om icke denna förfärliga rapport kunde, lika med många andra jag förut fått, vara falsk; så var af högsta konseqvens att ej, genom för mycken anstalt, ge anledning att Hattarne velat stifta ett otidigt upplopp.

Slutligen anmodade jag grefve Creutz att, om denna natt aflopp utan blodsutgjutelse, han då, kl. 6 om morgonen, ville komma till mig, beledsagad af korporalen Schedvin och soldaten Lustig. Derefter lät jag sadla min häst, öppnade fönstren i mina rum, för att höra, under en lugn och klar sommarnatt, om något buller eller larmtrumman hördes. Icke utan oro afhörde jag alla klockslag och förnötte natten med reflexioner öfver sviterne af denna tillställning; men blef allt mer och mer styrkt uti den föresats, att vinna eller dö med värjan i handen, hellre än att mista mitt hufvud uppå chavotten. Mitt bekymmer fick en märkelig lisa, när allt var tyst och kl. var öfver 4.

Kl. 6 kom grefve Creutz till mig med korporalen Schedvin och granadör Lustig, då jag af dem båda fick veta, att kl. emot 2 hade sergeanten återkommit och kontra-

manderat sina utgifna ordres, hvilkas verkställighet uppskötos till påföljande natt, på samma timma och samma sätt.

Jag tilltalte dem med all stränghet och förehöll dem hvad grufveligt straff dem förestod, om ett enda ord af deras berättelse vore falskt. De bekräftade den med de starkaste eder, hvartill Lustig lade, att han ock kunde framte vittnen om så påkallades. Derpå lät jag dem afträda uti mitt förmak och uppdrog grefve Creutz, att taga dessa begge hem till sig; hålla dem uti ett afsides rum; kalla till sig, vid vanliga löjtnant-rapporttimman, sergeanten Christiernin; taga honom i förhör och confrontation med angifvarne; höra sergeantens och Lustigs värdfolk och, om han kunde finna upplysning häraf, hvarom jag ej tviflade, taga några förtrogna i kompaniet, att hålla både sergeant Christiernin, korporalen och grenadieren under hemlig arrest, i sina rum. Kl. 10 kom grefve Creutz till mig, med berättelse, att Christiernin blifvit öfvertygad och vidgått hvad korporalen och grenadieren emot honom angifvit, och frågade, om intet sergeanten borde föras i häkte? Hemlighet och skyndsamhet voro här nödiga; för den skull skref jag en billet till presidenten i riksens ständers kommission, att han måtte, i all tysthet och inom lyckta dörrar, anställa ransakning öfver Christiernin och dermed fortfara. Billetten fick grefve Creutz, jemte min tillsägelse, att deraf göra intet bruk, förr än Konungen med hela familjen och det utsökta medföljet af hofpartiet voro bortreste till Ulriksdal, hvilket skedde kl. half 11 förmiddagen; då grefve Creutz, som sjelf var ledamot i kommissionen, gjorde, jemte presidenten, målet anhängigt. Emedlertid var jag omtänkt på de anstalter, som skulle göras, till säkerhet mot anfall följande natt; men härvid kunde intet göras, utan Secreta utskottets deltagande.

Kl. 2 eftermiddagen fick jag rapport ifrån kommissionen, att konspirationen var uppdagad; att flere personer af gardets underbefäl voro arresterade och att denna sak eg(vidt utspridda rötter och fordrade anstalt till dess för(kommande. Jag gjorde genast anslag till Secreta utskott(sammanträde kl. 4 eftermiddagen, der jag refererade sa kens förlopp och ställning, från kl. 2 om natten intill denn

stund. Häpenhet, fruktan och hämndifver verkade uppå ledamöternes sinnen, under confusa discourser föreslogos orimligheter, och våldsamma steg emot H. M. Drottningen. Kommissionen insände till Secreta utskottet ett extractum protocolli af ransakningen, deri Christiernin, Eskolin, Mozelius, alla underofficerare, samt Konungens löpare och favorit Ernst befunnos instämmande och genom vittnen öfvertygade, att de velat, genom gardet och populacen, åstadkomma ett upplopp emot ständerna; att en mängd af menniskor voro häruti deltagande och att kommissionen nu hade häktad kaptenen Stålsvärd af fortifikationen och kaptenen i Holländsk tjenst Puke, såsom hufvudmän uti denna anläggning.

Härpå gaf Secreta utskottet ordres till fältmarskalken och öfverståthållaren Düring: 1:o att kalla till sig stadsmajoren och cheferne af borgerskapets infanteri och kavaleri; beordra dem att de skulle hålla sig och sina kompagnier beväpnade uti sina hus, att vid första infallande upplopp eller ordres, samlas på sina anvista platser, att hålla pöbeln i ordning och möta våld med våld. 2:o Att samla och förstärka stadsvakten, förse dem med skarpa skott och sätta all underbetjening uti bevakningsrörelse. Amiralitetet fick ordres, att förstärka sin vakt på Skeppsholmen; att försvara sin arsenal och hålla vindbron uppdragen. Öfversten af gardet fick ordres, att kalla till sig alla officerare af regementet, tillika med fältväblarne; hålla officerscorpsen samlad hos sig hela natten och utdela, genom fältväblarne, ordres, att ingen korporal eller soldat finge, vid strängaste straff, gå efter kl. 9 e. m. utur sitt hus. General August Ehrensvärd beordrades att genast sammandraga hela artilleri-regementet; sätta i marschfärdigt stånd så många fältkanoner, som kunde skötas; utdela ammunition och låta hela regementet ligga på geväret, tills vidare ordres. General Ehrensvärd verkställde dessa ordres med mycken activitet och i mera vidd, än riksens ständer hade befallt; ty då han fick regementet samladt, förmanade han dem, att om uppror förspordes, skjuta oförskräckt på hvem som helst, om ock Konungen vore med i högen; det ock regementet lofvade.

Knappt var ryktet om kommissionens berättelse utkommen, förr än hela adelsflocken var beväpnad, en del till häst. Öfverste Pechlin gjorde sig till chef för denna adelscorps; delte in den i troppar; hvar en sådan hade sin anförare, sina corps-de-garder och samlingsställen och denna corps åtog sig, obuden, att patrullera öfver hela staden natten igenom, till stadens säkerhet; och continuerade härmed 3 veckor.

Under Secreta utskottets ytterligare discourser och gissningar, om sammanhanget med denna tillställning, anmälte sig grefve Brahe, att vilja tala med mig enskildt. Jag gick med honom uti ett ensligt rum, då han sade mig, att han vore kommen, för att få någon upplysning om ett förleden natt tillämnadt upplopp, som nu nyss kommit till hans kunskap, med den tilläggning, att Hattarne hade velat taga sig någonting före emot Konungen, det landtmarskalken afböjt, och att en larmtrumma rörts förleden natt, men strax tystnat. Han hörde nu, att kommissionen ransakade härom och som det hände honom, att då han aftonen förut kom hem uti sitt hus från comedien, fann han uti sin ficka en anonym billet, ville han öfverlemna mig densamma. Billetten var af det innehåll: att han averterades att hålla sina vänner samlade uti sitt hus hela natten, emedan man hade säker underrättelse, att Hattarne ämnade taga sig oråd före mot Konungen och honom. Denna billet var skrefven med förvänd styl och förseglad med ett sexstyfversstycke. Han frågade tillika mitt råd, om han icke borde lemna denna billet uti kommissionen, i fall den kunde tjena till upplysning eller anledning.

Uppå dess första fråga underrättade jag honom om allt hvad jag visste af denna sak; och hvad billetten angick, trodde jag den ej kunde gifva någon upplysning, då den af ingen var undertecknad, och trodde jag ej för honom anständigt vara, att begära företräde uti en kommission, som ransakade öfver upproriska stämplingar. Han gjorde häremot nog svaga inkast och talade som en man, hvars tankekraft var tryckt och spridd.

Jag tilltalade honom då i dessa ord:

"Min kära Brahe! ifrån barndomen hafva vi känt hvarandra och varit vänner; fast vi under riksdagen varit partifiender. Du kan bäst veta, om du har någon del uti denna sak. Misstänkt ser det ut. Af hofpartiet härflyter denna plan; du är chef för partiet. Christiernin med flere hafva delt ut penningar i Konungens namn; dessa äro ej tagna utur en underofficers kassa. Min vänskap och aktning för dig och din familj gifver dig det rådet, att i fall du i denna sak har den minsta del, så förlora intet ögonblick, att genom flykten besörja om din säkerhet; ty kommer du till doms, så kan ditt hufvud ej frälsas."

Häruppå svarade han med eder, att han deri ingen del hade, och lade dertill, att stegel och hjul voro ej tillräckliga straff för den, som detta tillställt.

Vi sågo hvarandra för sista gången; och oaktadt mitt råd, gick han upp i riksens ständers kommission med sin billet; då han der i förmaket träffade kapten Puke med handklöfvar, hvilken han med hög röst straffade för sitt brott och förräderi, hvarpå Puken, med all contenance, intet svarade.

Tvifvelsutan har grefve Brahes tanka varit, att genom sitt otidiga förfarande mot Puken och sin billet, betaga alla misstankar och göra sig urskuldad.

Konungen och Drottningen, med hela deras sällskap, var vid glädtigt lynne hela dagen, uppå Ulriksdal. Riksrådet Carl Scheffer var der, såsom de kongl. prinsarnes guvernör och var förundrad öfver den förnöjelse som, under några hviskningar, regerade så väl under, som efter måltiden, intill kl. 7 om aftonen, då öfverste Stjerneld kom från staden och begärde enskildt samtal med Deras Majestäter, hvarefter consternationen utbrast. Konungen var tyst, häpen och blek. Drottningen gick i alla vrår och rum; hviskade och grät. Flera gånger gåfvos ordres och contramanderades, att låta förespänna vagnarne att fara till staden. Många bud sändes till staden och återkommo med billetter, hvilket allt varade till kl. 12 om natten, då öfverheten, med kongl. familjen och hela sällskapet, återtågade

till Stockholm, i samma ordning, som vid utresan, förmiddagen [1]).

Det var för Deras Majestäter en bedröflig syn, att finna hela staden i allarm; alla gator fulla af beväpnade adelsmän och borgare; större och mindre patruller till häst och fot på torg och i gathörn.

Efter slutad aftonmåltid, då jag stod i mitt fönster, såg jag ett detachement af 1 officer med 50 man artilleri marchera förbi. Jag kände general August Ehrensvärds hetta och fruktade, att detta folk var ämnadt att fatta posto inom borgen; men då jag af en utskickad fick till svar, att riksens ständers kommission begärt denna vakt, för att taga under bevakning deras arrestanter, hvilkas antal ökades, och för att afhålla populacen, som stormade kring det s. k. Rosenhanska huset, der kommissionen satt och hade arrestanterne, så föll mig i sinnet, huru oanständigt det vore, att lemna Konungen i okunnighet, om hvad som gifvit riksens ständer anledning till att beväpna sig, och anbefalla förevarande anstalter under hans frånvaro. Hvarpå jag genast for upp till slottet och tog general Kaulbars med mig, med hvilken jag spisade aftonmåltid.

General Kaulbars hölt det orådligt att besöka Konungen. Jag steg ur min vagn vid södra porten och gick köksgångarne upp i Konungens garderobe, der jag fann hofmarskalken Horn, baron Fredrik Ribbing, alla Konungens kammartjenare, annan tysk betjening, bössespännare, lifknektar och jägare församlade. De syntes något bestörta öfver min ankomst. Jag bad hofmarskalken baron Horn anmäla mig till företräde. Jag fick något vänta och den stora samlingen af konglig betjening minskades och försvann småningom. Jag fick sedan veta, att uti denna flock hade varit öfverläggning, huru Konungen skulle försvaras, och att tyske bössespännaren Meitsch försäkrat, att han hade laddat sina studsare med full föresats att skjuta mig, såsom landtmarskalk, för pannan, hvar jag ock råkad

[1]) Enligt Drottningens berättelse, i dess journal, bilagan N:o XXIII, meddelades den första underrättelsen om konspirationens upptäckt genom hofmarskalken baron Horn, till de kongl. personerna på Ulriksdal; Drottningen försäkrar att hon till detta ögonblick var i fullkomlig okunnighet om hela denna tillställning.

honom; men när jag kom upp uti garderoben, gick han ut och gömde sig uti yttersta rummet, bakom en stor kista, enligt dess egen bekännelse flere år derefter.

Jag blef ensam införd i Konungens sängkammare, der Konungen ock var ensam och hade tagit den onödiga försigtighet, att lägga sin stora uniforms-värja på sängen. Kabinettsdörren stod på glänt öppen, och blef jag varse Drottningens rôbe, emedan hon stod bakom dörren och lyddes [1]). Konungen ställde sig uti det från kabinettet längst aflägsna fönstret, der Drottningen af discoursen icke kunde hemta sammanhang af hvad som taltes. Hans ansigte var blekt och målföret sväfvande.

Innan jag fick komma till tals, frågade han:

"Hvad vill man detta säga? Är jag i arrest uti mitt hus?"

"Bevare Gud" — svarade jag — *"att sådant ske måtte, och är högeligen beklagligt, att sådana bistra tankar hafva kunnat hos Eders Maj:t ett ögonblick få inrymme. Jag är hitkommen, för att göra Eders Maj:t redo för de anstalter riksens ständer trott sig böra låta gå uti verkställighet, under Eders Maj:ts frånvaro på Ulriksdal, till deras egen säkerhet; emedan de trott, att omständigheterna så påskyndade, att de ej kunde afbida Eders Kongl. Maj:ts återkomst, den de voro okunniga om."*

Derefter aflade jag en omständlig berättelse om allt hvad som förefallit sedan förledna natt, då grefve Creutz upptäckte hos mig sammangaddningen; tillika med de häktade och under ransakning stående personers namn. Jag underrättade ock Hans Maj:t om alla ordres, som voro gifna och om artilleri-regementet, som stod under gevär; så ock att riksens ständer icke gjort någon disposition af gardet eller de kongl. drabanterne, emedan dessa voro Eders Kongl. Maj:ts egna lifvakt och trupper.

Häruppå svarade Konungen:

---

[1]) Enligt Drottningens berättelse, i dess journal, bilagan N:o XXIII, var hon i nästa rummet endast i början af detta samtal, som hon ej kunde höra; men drog sig derefter tillbaka i sina rum, för att emottaga grefve Brahe, med hvilken hon hade ett märkeligt samtal.

"Hvad skall jag tro, när jag ser mina vänner af riksens ständers kommission fängslade?"

Jag svarade, att jag med bestörtning hörde, att löparen Ernst, några underofficerare med kaptenerne Puke och Stålsvärd, de der voro angifna för en högst straffbar stämpling, hade kunnat förvärfva ett ärorikt namn, af Eders Kongl. Maj:ts vänskap, det jag trodde att Eders Maj:ts trogna undersåtare, så väl bland riksens ständer, som andra stånd, bättre förtjente; ehuru jag ännu ej kunde veta, i hvad mån de voro mer eller mindre brottsliga, eller hvad vidd deras anslag kunde innefatta.

Konungen svarade härpå:

"Ja, jag ser väl, att det går mig som Carl Stuart; jag är dertill beredd och skall i mitt hus försvara mitt lif intill sista stund."

Det gjorde mig ondt, att se Konungen, som var fredlig, from och god, så bedröfvad och förtryckt i sin själ, och svarade jag honom:

"Allernådigste Herre! edra tankar i denna stund härflyta af oeftertänksamma och olyckliga rådgifvare; varen öfvertygad, att svenska nationen är sig lik; älskar och vördar, nu som alltid, sin öfverhet. Ingen dödlig, af ständer och alla undersåtare, finnes, som hyser mot Eders Maj:t den minsta våldsamma tanka, och skulle något förrädiskt mot Eders Maj:ts person företagas, så kan Eders Maj:t vara säker om allmänt biträde och finna ett täflande, att med lif och blod försvara Edert lif."

Härefter sade Konungen:

"Gör herr landtmarskalken det ock?"

"Jo" — svarade jag — *"men det grämer mig, att Eders Kongl. Maj:t har kunnat tvifla derpå".*

"Nå, så gif mig er hand derpå" — sade Konungen och räckte mig sin.

Jag svarade:

"Kan min hand vara säkrare än mitt hjerta och der ed jag svurit? det vore en despectueuse förmätenhet, at räcka Eders Maj:t min hand."

"Nej" — sade Konungen — *"jag äskar det för min tranquilletet."*

Jag kunde ej undgå att gifva honom handen, då jag tillika kysste hans. Konungen blef gladare till lynnet och stadigare i målföret än förut. Han frågade, om der ej voro flere arresterade, hvarpå jag svarade: "*mig vetterligen ingen.*"

Han gaf mig sin hand att kyssa och böd mig god natt.

Jag gjorde detta steg, dels att förekomma, att icke Konungen måtte af desperation, förleda sig till något elakt företagande, och genom den säkerhet, att hans person ej stod i fara, göra honom kallsinnig mot sina rådgifvares violenta projecter; dels ock af skyldighet emot honom såsom Konung, den ingen ämnade antasta, emedan på hans och dess efterkommandes bestånd Sveriges väl berodde; emedan i vidrigt fall riket skulle blifva ett rof för Danmark eller för Ryssland.

Secreta utskottet, det jag dagen efter underrättade om min rapport till Konungen, gillade mitt förhållande.

Under kommissionens ransakning, hvarmed hela natten fortfors, åberopade sig löparen Ernst [1]) på hofmarskalken baron Gustaf Horn, såsom den der hade gifvit honom bref och billetter, att bära till flera misstänkta personer, hvaröfver han höras måtte. Riksens ständers kommission anmodade baron Horn, att inställa sig. Han gick upp i kommissionen, Onsdagen kl. 9 förmiddagen, den 23 Juni. Delgafs honom af löparen Ernsts invänning, marskalk Horn rörande; hvaröfver han med få ord kunnat förklara sig; ty kommissionen hade i denna sak ingen misstanka emot honom. Men med mycken förundran hörde kommissionen honom ingå uti ett vidlöftigt och inväfdt urskuldande, jemte försäkran, att den plan som vore härtill (revolutionen) författad, hade han ej skrifvit. Men då derpå honom blef frågadt, hvem som var auctor dertill och hvar den planen funnes, svarade han intet annat, än det kunde han intet säga. Härpå blef han arresterad. När detta blef kunnigt, fällde hofpartiet modet och afhöll sig från hofvet. Öfverste Stjerneld reste ut på landet; general Kalling likaså. Grefve Meyerfelt och båda baronerne Ribbing gömde sig på Näsby,

---

[1]) Hans rätta namn, enligt kommissionens dom, var *Anton Ernst Angel.*

Meyerfelts gård. Grefve Brahe hölt sig i sitt hus och for ej upp till öfverheten, förr än sent om aftonen.

Öfverstelöjtnant Rudbeck kom till mig, nog bekymrad, med en bekännelse,. att ehuru han ingen del hade haft uti denna förrädiska sak [1]), hade dock händt honom, måndagsnatten mellan kl. 11 och 12, sedan han lagt sig och somnat, att kapten Puke hade väckt honom med tillsägelse, att nu vore stunden kommen, att han skulle kläda och beväpna sig, och passa på när larmtrumman hördes på norr, inställa sig der, att göra Konungen biträde; men att han (Rudbeck) hade svarat honom, att han ej visste af slikt tokeri och lagt sig att sofva. Jag rådde honom intet tala om denna sin oskuld, utan hellre resa till sitt boställe, det han ock gjorde, och i öfrigt försäkrade, att som jag hvarken vore auctor eller anklagare, så gjorde jag häraf intet bruk.

Kort efter kom Konungens lifpage Hägerflycht, en yngling om 20 års ålder, med tårar i ögonen; sade att samma öde förestod honom, som kapten Stålsvärd, i brist af penningar att taga flykten. Att bemälde kapten hade Måndagsmorgon begärt af Konungen 50 ducater att rymma, i fall saken, som blifvit uppskjuten under den löpande dagen, blefve upptäckt; hvilka 50 ducater Konungen honom vägrat. Han bekände derjemte, att han varit länge i förtroende om denna tillställning och att Konungen honom uppdragit, att om Tisdags eftermiddagen föra ut till Ulriksdal Konungens stöflar och sporrar samt pistoler, som skulle nyttjas följande natt. Denne yngling var ömkan värd; uppfödd af Konungen och tjenande honom, borde han ock vara sin herre och välgörare trogen. Jag bad honom tiga med denna sak och begick, genom auctor uti kommissionen, borgmästaren Renhorn, att han blef kallad såsom vittne, hvarigenom han undgick ransakning och dom.

[1]) Enligt drottningens uppgift, i hennes journal, bilagan XXIII, deltog Rudbeck i hofvets hemliga conseil, och det var han som, *efter* detta samtal med landtmarskalken, motsatte sig hofvets afresa till Upsala, för att deri från börja den egentliga revolutionsplanens utförande, och hvilket afstyrkande föranledde hofvet att qvarstanna i hufvudstaden; denna conseil mellan Konungen, Drottningen, grefvarne Brahe och Hård, samt Rudbeck hölls den 23 Juni kl. 8 på morgonen.

Ännu hade grefve Brahe tid och rådrum att fly och undgå sin öfverhängande fara. Hans svärfader och svärmoder, hans hustru och slägt, med flera af hans vänner bödo honom, i ömmaste och bevekligaste uttryck, att sätta sig i säkerhet; ehuru de ej voro fullkomligen kunniga om hans deltagande uti stämplingen. Ehuru han försäkrade dem om sin oskuld och afslog deras böner, gjorde de honom likväl tvehågsen. Han rådfrågade sin vän grefve Hård, hvilken afrådde detta steg på den grund, att han vore säker att kapten Puke, ehvad som hände, aldrig skulle bekänna på grefve Brahe och honom. Han lade dertill, att grefve Brahe gjorde genom flykten sig och sin familj olycklig och att han intet risquerade, emedan riksens ständer ej tordes våga, att sätta i häkte en man af hans börd, förste grefven på riddarhuset, som hade hela nationens, fast ej ständernas pluralitet till understöd; att här vore ännu ressourcer emot faran, men att genom flykten vore allt förloradt. Denna idée, att ständerne ej tordes röra honom, gick in uti grefve Brahes karaktär och höga tanka om sig sjelf. Grefvinnan Brahe, som var härvid närvarande, var af annan tanka. Hon uppletade allt som kunde beveka honom; hon gaf alla sina juveler och nipper till resemedel; hon föll på knä och med tårar sökte öfvertala honom. Men som grefve Brahe var något argsinnt, hög och hastig, så for han emot henne ut i hårda utlåtelser, stötte henne ifrån sig och förde henne utom dörren. Han var förblindad och dess stund var kommen. Detta har jag af grefvinnan Brahes egen berättelse, några år efter händelsen [1]).

Onsdagen [2]) sammanträdde riksens ständer in plenis. Jag aflade då hos Ridderskapet och Adeln, likasom talemännen uti de tre stånden, utförlig relation om hvad som förelupit. Förargelse och consternation regerade på riddarhuset. Ingen contradiction hördes af hofpartiet, som var försvunnet. Ifrån Konungen kom en declaration ifrån riksens ständer, som hade gått igenom rådkammaren, af inne-

---

[1]) Äfven Konungen och Drottningen gjorde grefve Brahe de bevekligaste föreställningar, den 24 Juni strax på eftermiddagen, att sätta sig i säkerhet. Se den omständliga, intressanta berättelsen härom i Drottningens journal, bilagan N:o XXIII.

[2]) Den 23 Juni.

håll, att Hans Maj:t håller för en konungslig ära, att gifva riksens ständer tillkänna, att han varit förledd af elaka rådgifvare, och försäkrar ständerna om sin nåd och välvilja, och att hans tanka aldrig annan kan vara, än att regera efter Sveriges grundlagar, sin ed och försäkran [1]).

Denna declaration, som var af mycket värde och rättfärdigade riksens ständers tagna mesurer, var ett foster af riksrådet baron Carl Scheffers råd, den han författat, då Konungen honom rådfrågat, genom hvad medel han nu kunde tillfredsställa riksens ständers oro. Om denna declaration ådagalade Konungens eftertänkliga bekännelse, den man aldrig kunde hvarken förmoda eller äska, och tillika en förnedrande klenmodighet; så verkade den dock uti denna stund något lugn och tillfredsställelse hos riksens ständer, af hvilka en stor del ännu fruktade stundeligen något oförmodadt anfall. En del föllo uppå den tankan, att man skulle söka någon förlikning med hofvet, hvilket ock hade kunnat hända, om intet kort efter en ny tillställning uti Dalarne hade tändt ny eld och försatt riksens ständer och hela riket i ny gäsning och bekymmer [2]).

Denna dagens plena stannade uti det beslut, att samma stora deputation, som utarbetat lagfrågan emellan Konungen och rådet, skulle uppdragas att föreslå de medel, genom hvilka rikets lagar och frihet kunde sättas i säkerhet och beskyddas emot våld.

Mesta tiden af detta plenum förnöttes att afhöra en hop af hofpartiets anhängare, hvilka, sedan de förklarat deras oskuld, äfven förklarade sig, med nog oanständig ifver, emot hofpartiet. Konungen och Drottningen blefvo sig sjelfva lemnade, och utom deras hofbetjening och grefve Hård, som höll under allt detta den manhaftigaste contenance, ville ingen umgås med hofvet.

---

[1]) Detta torde vara ett misstag; ty Konungens declaration, hvilken återfinnes under bilagan N:o VI, är daterad den 28 Juni 1756.

[2]) Drottningens berättelse härom är helt olika. Enligt densamma (se bilagan N:o XXIII) skulle conceptet till Konungens declaration vara skrifvet af öfverstelöjtnant Rudbeck, efter grefve Fersens anvisning, och sedermera af riksrådet Scheffer, hvilken Konungen bad om råd, något förändradt. Sannolikt är hela denna sak ännu icke fullkomligt uppdagad.

Riksens ständer beslöto att en allmän tacksägelse skulle öfver hela riket uti alla kyrkor hållas, öfver Guds underbara nåd, som räddat riket och dess frihet emot upprors våld och förtryck; hvilken, genom en dertill lämpad bön, skulle hädanefter hvarje Midsommarsdag i hela riket uppläsas [1]).

Midsommarsdagen voro, efter vanligheten, alla stadens innevånare uti rörelse med promenader och pic-nicker på Djurgården och alla utom staden belägna värdshus. Undantagande riksens ständers kommission, hvilken arbetade dag och natt med ransakningen.

Konungen, Drottningen, kongl. familjen och hofstaten promenerade i vagnar, med ståt och vakt, på Djurgården. Grefve Brahe hade sammanbjudit, uti sin malmgård på Munklägret, Pipers trädgård kallad, hela sin slägt med flera vänner till middag och aftonmåltid. Grefve Hård var ock uti ett stort picnick-sällskap på Djurgården.

Riksens ständers kommission, som icke kunde förmå Puke och Stålsvärd till någon bekännelse, oaktadt afhörde vittnen, beslöto, att de skulle undergå tortyren af rosenkammaren, dit de ock fördes eftermiddagen. När kapten Stålsvärd [2]) kom dit och skulle afkläda sig, sade han: *lifvet är icke plågan värd, döden är menniskans lott förr eller sednare. Jag begär att bli återförd inför domstolen, der jag godvilligt och uppriktigt vill aflägga min bekännelse.*

Kapten Puke [3]) deremot uthärdade sin plåga i 4 timmar, efter gifvet löfte till grefve Hård.

Under allt detta blef grefve Brahe anmodad af sin svärfader grefve Piper och fältmarskalk Ungern, att genast

[1]) En allmän tacksägelseskrift, att å predikstolarne uppläsas, för upptäckningen och afböjandet af en emot riket i dessa dagar förehafd, förrädisk anläggning. Utgången den 26 Juni 1756.

[2]) *Magnus Tjeder,* nobiliterad *Stålsvärd;* född 1724; volontär vid fortification 1741; fändrik i fransk tjenst 1745; underkonduktör vid fortification s. å.; löjtnant i fransk tjenst 1747; kapten vid Westerwaldiska regementet i Tyskland 1748; fortificationskapten i Sverige 1750; ingeniörkapten vid svenska lifgardet 1751; adlad samma år; halshuggen å Riddarholmen den 23 Juli 1756, för delaktighet i stämplingar till konungamaktens ökande. Ogift.

[3]) *Johan Puke,* artillerikapten i holländsk tjenst. Om honom finnas inga biografiska underrättelser, hvarken i svenska adelns ättartaflor eller i Biografiskt lexicon öfver utmärkte svenske män. Han lärer, vid sitt aflifvande 1756, endast varit några och 30 år gammal.

rädda sig med flykten. Majoren af Lifregementet till häst, Klingspor, kom till honom ridande på en engelsk häst, erbjöd honom densamma, att genast befordra dess flykt; men han afslog alla böner och förmaningar med förakt och påstod sin oskuld och att han trotsade riksens ständer att röra honom.

Klockan 8 om aftonen[1]) fick jag en biljett af baron Henrik Wrede, president i kommissionen, af innehåll, att kaptenerne Puke och Stålsvärd hade, genom bekännelse, graverat grefve Hård. Denna biljett blef mig tillställd på Djurgården, der jag var uti ett sällskap till aftonmåltid. Jag såg med förundran grefve Hård gå glädtig och lugn, promenerande uti ett stort fruntimmers-sällskap, och gjorde mina reflexioner häröfver med baron Carl Sparre, öfverstelöjtnant vid Elfsborgs regemente, den jag ock visade biljetten. Baron Sparre gick en liten stund efter, att uppleta någon af grefve Hårds vänner; träffade baron Axel Löwen, bad honom avertera grefve Hård. Baron Löwen gick genast, tog Hården med sig och skaffade honom utur staden på en båt, inåt Mälaren, till baron Stures gård, hvarifrån han, genom Westergöthland och Skåne, kom öfver Sveriges gräns.

Grefve Brahes sällskap skiljdes efter kl. 12 om natten. Men då han kom hem uti sitt hus, blef han varse, att huset var bevakadt af okända patruller af adel och ståndspersoner, samt att beväpnade män, uti båtar på Norrström, bevakade förgården af hans hus. Då först fick ångern och räddhågan inrymme i hans hjerta. Han sände genast efter sin svärfader grefve Piper, för hvilken han då, med förtviflan, bekände sitt deltagande uti tillställningen och begärde råd. Det var då för sent; ty under deras samtal kom löjtnant Loostjerna af artilleriet, som på riksens ständers kommissions vägnar arresterade honom och ledsagade honom inför domstolen.

Uti detta första förhör, som räckte ifrån kl. 3 till 10 om morgonen, förhöll sig grefve Brahe ståndaktigt, och nekade till allt hvad Puke med flere, samt vittnen honom

---

[1]) Den 24 Juni.

till last lade. Han fördes tillbaka uti sitt hus, under bevakning; hvarest han hvilade på sin säng och åt; hvarefter han åter uppfördes uti kommissionen till förhör eftermiddagen kl. 5. Uti detta förhör var allt mod försvunnet. Han yttrade, i tårar, all den ångest, hvarmed hans själ var belastad och bekände sig skyldig, hvarpå han sattes uti fängelse. Dagen efter upptäcktes, att ett förråd af skarpa patroner, var uti hans hus förvaradt. Betjeningen uppkallades och befanns, att grefve Brahe och grefve Hård, med tillhjelp af inspektoren på Rydboholm, Widfors, tillverkat denna ammunition, under Pingsthelgen, hvilken, uti tunnor inpackad, hade, på grefve Brahes befallning, blifvit lemnad till förvar åt dess kock. Att Onsdagen den 23:e Juni hade grefven, genom sin beridare, låtit hemta dem utur skafferiet och nedsänka dem uti hamnen, vid Riddarhuskanalen, der, genom kommissionens föranstaltande, de af dykare blefvo upptagne. Dessa patroner verkade emot grefve Brahe en gräslig bitterhet i hela staden. De gingo utur den ena handen i den andra, såsom vittnen af det öde grefve Brahe hade beredt åt sina medborgare. Ropet om hämnd och lagligt straff uppå honom blef allmänt.

Bitterheten mot Drottningen, grefve Brahe och de olycklige kommissionens fångar blef märkeligen ökad Söndagsaftonen, den 27 Juni, genom kuriren löjtnant von Hauswolff, afskickad från landshöfdingen i Fahlun, dess fader, med berättelse till mig, om ett tillstäldt uppror af Dahle-allmogen; vid hvilken berättelse var bifogad en tryckt pièce, under titel af *Sveriges rikes tillstånd* [1]), jemte ett tryckt patent, tecknadt af en fingerad fältmarskalk Svedenskjöld, som uppmuntrade Dahle-allmogen, att skyndsammast bryta upp och gå deras Konung till hjelp, och slutades: "*Skynda! ut! ut!*" [2]). Landshöfdingen Hauswolff

---

[1]) Den fullständiga titeln lyder: "*Svea Rikes tillstånd uti ett kort begrepp sammandragit och föreställd år 1756*"; är daterad den 24 April 1756, tryckt in 4:o, 16 blad, utan hvarken utsatt tryckningsort eller år; se vidare "*K. M. Kungörelse, angående de utspridda smädeskrifterna under namn af Svea Rikes tillstånd uti ett kort begrepp sammandraget och föreställdt år 1756 samt den dervid fogade budkaflen;* dat. den 20 Oct. 1756.

[2]) En budkafvel eller patent till resning af allmogen, utfärdad från Fahlun den 1:a Juni 1756, undertecknad på borgerskapets vägnar af *Samuel Troie*, assessor vid bergslagen, *Gustaf Edman*, landssekreterare, *Lars M. Nyberg*,

berättade, att flera tusende exemplar häraf voro utdelte och kringspridda i alla socknar, på kyrkobackar, på gästgifvaregårdar, krogar och vägar; att bland allmogen denna budkafvel, som löpte som en löpeld, verkade mycken gäsning; att han hade fattat beslut, att genast fara till Tuna och Leksand, såsom de största och oroligaste socknar, i följe med landskansliet och kronobetjening; samt beordrat häradshöfdingen i tingslagen att hålla extra ting och ransakning öfver upphofsmännen till dessa budkaflar, samt hålla allmogen, om möjligt vore, i stillhet. Men begärde tillika skyndsam handräckning af militärmakt med mera, det han ock skyndsamt erhöll.

Justitiæ kansleren blef genast affärdad, och genom kurirer gafs ordres till nästgränsande landshödingar och regementen, att lemna all den handräckning, som landshöfdingen i Dalarne och justitiæ-kansleren funno för godt att reqvirera; hvarigenom ock denna tillställning blef, uti sin upprinnelse, qväfd.

Skriften, kallad *Sveriges rikes tillstånd*, var ett historiskt pasquille öfver ständer och rådet, samt Hattpartiets författningar, sedan 1738 års riksdag. Alla betydande Hattar inom och utom Rådet: riksråderne grefve Tessin, Palmstjerna, Ehrenpreuss, Höpken, presidenten grefve Fredrik Gyllenborg, borgmästaren Thomas Plomgren (fast han var död) och Kierrman, som då var taleman, Olof Håkanson bondeståndets taleman med flere, voro afmålade såsom skälmar och förrädare. Jag var ej nämnd i denna skrift; men erkebiskopen Henrik Benzelius var den ende af riksens ständer, som berömdes; hvaraf han var så litet smickrad, att då jag lät uppläsa skriften uti Secreta utskottet, sade han: "*Bonum est laudari, sed ab laudato viro.*"

Denna tillställning var upprunnen utur kammarherren och lagmannen baron Erik Wrangels kansli från Fredrikshall, der han, efter dess flykt utur Sverige, uppehöll sig

---

rådman i Hedemora, *Lars Österberg*, bergsman, *Samil Mattison*, bergsman och *Johan Gestrin*, landsfiskal; samt å bondeståndets vägnar af 12 bönder, alla nämndemän, ifrån östra och vestra Dalarne samt Stora Kopparbergs län, är tryckt i folio såsom patent och utspriddes äfven.

och underhöll, genom skriftvexling och hemliga budskaper, missnöjet på gränsen; hvartill han nyttjade en kapten vid Nerikes och Wermlands regemente Gyllenspetz och en ryttmästare vid Westgötha kavalleri Sahlfelt. Baron Erik Wrangels maning till Dahle-allmogens resning var afpassad så, att den skulle i det närmaste inträffa med conspirationsdagen i Stockholm. Genom landshöfdingen Hauswolffs verksamhet och riksens ständers skyndsamma anstalt, blef lugnet återstäldt och upptäckt, att baron Wrangel var hufvudmannen; att Sahlfelt och Gyllenspets voro hufvudverktyg till upproret; att Sahlfelt, förklädd i bondedrägt, hade kringvandrat i Dalarne och spridt ut budkafveln och beskrifningen samt uppmanat allmogen till resning. Men båda dessa herrar rymde till Norige; Gyllenspets kom undan, men Sahlfelt blef ertappad [1]).

Riksens ständers kommission var så öfverhopad med ransakning öfver upprors-stiftare och pasquillanter, att den ej kunde befatta sig med detta mål, hvilket öfverlemnades till Svea hofrätt, der Sahlfelt blef dömd till döden och några bönder till lindrigare kroppsstraff. Sahlfelt blef halshuggen i Stockholm, efter riksdagens slut.

Dessa med flera under denna riksdag uppkomna ovanliga händelser, som oroade hela riket och hvilka blefvo, genom korrespondenter, i landsorterna vrångt och falskt förtydda, gaf mig anledning att föreslå en riksdagstidning, som hvarje vecka skulle utgifvas, och innehålla alla riksens ständers beslut och betänkanden, samt alla dem och och riket rörande händelser; på det att allmänheten icke måtte sakna nödig sann kunskap om hvad till rikets bästa förehades och slutades. Riksens ständer antogo förslaget och uppdrogo kanslirådet von Herrmanson det att verkställa, författa och trycka låta. Min afsigt med detta var

[1]) Se härom: "Riksens höglofl. ständers kommissions dom, öfver lagmannen välborne friherre Erik Wrangel, löjtnanten vid K. M:ts Lifdrabantcorps, öfversten och riddaren af K. M. Svärdsorden, högvälborne grefve herr Johan Ludvig Hård, samt kaptenen ädel och välbördig Thure Gyllenspetz hvilka för hvarjehanda mot rikets säkerhet förrädeliga anläggningar, samt kunskap härom m. m. blifvit angifne och förr än de vid kommissionen deröfver kommit att höras, riket afvikit. Afsagd vid riksdagen i Stockholm d. 5 Oct. 1756."

icke allenast att upplysa allmänheten, utan ock att derigenom afhålla riksens ständer från personliga förmåner och orättrådigheter, som icke sällan bland riksens ständer förefölle, till allmän förargelse, då de efter riksdagen blefvo kunniga [1]).

[1]) Se härom: "K. M. nådiga kungörelse till hämmande af de falska och ogrundade rykten, som angående det nyligen förehafda uppror blifvit utspridda, tvert emot hvad riksdagstidningarne derom innehålla. Utfärdad i rådkammaren d. 9 Juli 1756".

5:te Kapitlet.

Arresteringarne fortsättas. — Upprorsplanen; dess författare; huru den undanskaffas. Kommissionen vill, genom tortyr, tvinga Brahe densamma framlemna. Han räddas af grefve Fersen från denna omenskliga behandling. — Drottningens kammarfröken Ulrika Düben räddas af grefve Fersen från förhör i Kommissionen. — Befälet öfver Gardesregementet fråntages Konungen och lemnas till grefve Fersen. — Drottningens underhandling med Rådet. — Riksens ständers Kommissions dödsdomar fällas. — Stadfästes hos riksstånden. — De lifdömdes böneskrifter. — Domen öfver den afvekne baron Erik Wrangel. — Grefve Brahes dödsberedelse; testamente till sin son och biografiska anteckningar. — Friherre Horns ytterligare bekännelser och försök att blifva benådad. — Executionen af grefve Brahe, friherre Horn, samt kaptenerne Puke och Stålsvärd på Riddarholmen den 23 Juli. — Öfverste Pechlins patrulleringar. — Belöningar inom det rådande partiet. — Riksens ständers stora deputations arbete och beslut. — Den så kallade Riksakten. — Stämpelakten. — Grefve Fersens samtal med Konungen och Drottningen rörande Riksakten. — Tillståndet inom Riksstånden och rådkammaren, efter hofvets misslyckade revolution. — Öfriga resultater af riksdagen, uti militära ämnen; stats- och finansverket; bankoverket; fabriks- och handaslöjder; ekonomi och flera författningar, samt utrikes ärender. — Riksdagens afslutanden den 21 Oktoder 1756. — Reflexioner deröfver.

De som funno sin uträkning vid riksdagens utdragande, hvaraf antalet var stort, sågo ogerna att hofrätten skulle ransaka och döma öfver det tillämnade upproret i Dalarne; men kommissionen var så öfverhopad med mer eller mindre brottsliga, så att det blef ett haf af kriminelle och vittnen att afhöra. Löjtnanterne Appelbom och Hermelin voro rymde; likaledes begge hofmästarne för de kongl. pagerne. Icke dess mindre kommo nya namn in uti denna sammangaddning. Fänriken vid gardet Psilanderhjelm blef häktad; general Kalling, öfverste Stjerneld, majoren grefve Meyerfelt, begge baronerne och kaptenerne Ribbing, hofmarskalk Rålamb med flere, blefvo uppkallade till confrontation, mot angifvare och bekännelser. Kommissionen hade funnit någon handledning uti marskalk Horns papper, hvilka de genast bemästrade sig, då han arresterades, men icke något om upprorsplanen; men concepter af Konungens dictamina

i Rådet och declarationer till ständer, med baron Horns korrektur, samt bref rörande partisammansättningar. Uti grefve Brahes papper fanns intet. Pukens, Stålsvärds och marskalk Horns bekännelser instämde, att grefve Brahe hade uti sitt förvar den skrifna och till konspirationen författade plan. Grefve Brahe instämde ock härmed, och sade att denna plan varit sammansatt af lagmannen baron Erik Wrangel och grefve Hård och att han lagt densamma uti en bureau, uti grefvinnan Brahes förmak, der den ej fanns, ej heller kunde igenfinnas; emedan samma förmiddag, då grefve Brahe blef arresterad och var i förhör inför kommissionen, gick en baron Gustaf Wrangel, som var kapten vid östgötha infanteri, upp i grefvinnans rum, tog planen, som var gömd emellan marmorskifvan och en bureau, och hade den undan. Detta blef ej kunnigt, förr än långt efter riksdagens slut. Emedlertid misstänkte kommissionen, att grefve Brahe ville dölja denna plan och delibrerade, att sätta honom i den s. k. Rosenkammaren, att, genom plåga, få reda härpå. Borgare, Prester och Bönder yrkade härpå strängeligen, tillika med grefve Creutz, som i denna stund glömde, att grefve Brahe varit hans förtrogne vän och välgerningsman. Borgmästaren Schau från Landskrona satte sig häremot; men då han fruktade att blifva öfverröstad, kom han till mig och begärde råd. Jag skref till presidenten baron Wrede, och sände efter biskop Hallenius från Skara; föreställde honom alla elaka påföljder af detta förfarande, hvilket, utom mycket annat, skulle verka hos allmänheten den tankan, att det vore ett partihat och en utplågad bekännelse, den der skulle kasta på en ren sak en mörk och svart skugga. De kommo öfverens med mig, att invända i kommissionen, att som grefve Brahe vore sjuklig och mycket af podager behäftad, så skulle dess medicus, archiater von Rosenstein höras, huruvida grefve Brahe kunde uthärda plågan. Detta antog kommissionen. Jag efterskickade Rosén[1]), hvilken då han i kommissionen blef uppkallad, frälste grefve Brahe från en så barbarisk medfart, genom dess attest.

[1]) Måtte vara skriffel och menas v. Rosenstein?

Fruktan för att bli uppkallad och invecklad uti denna olyckliga sammangaddning sträckte sig vida. Alla dagar blef jag af någon besökt, som bekände obetydligheter. Kanslirådet baron Jochim Düben, som var en af Drottningens rådgifvare och i Hennes nåd, kom ock till mig, och sedan han försäkrat mig om sin tillgifvenhet och H. M. Drottningens aktning för mig, frambar dess kusins, fröken Ulrika Dübens, enträgna anhållan, att hon måtte förskonas för kommissionens tilltal. Hon tillstod att hon varit långt inne uti förtroendet, om den i fråga varande tillställningen och att hennes enda hopp om räddning vore mitt biträde, och att hon vore sinnad, att resa ut på landet till Riksten, baron Jochim Dübens landtgods, att der förblifva, för att genom sitt aflägsnande, undgå beskyllning, att gå Hennes Maj:t med elaka råd tillhanda. Härpå svarade jag: att ehuruväl jag ej kunde disponera Riksens ständers kommission, hade jag anledning tro, det de med mig tänkte, att ett ungt och vackert fruntimmers deltagande uti slika fall, ej kunde medföra någon skada för staten; och att de voro billiga nog att finna, det hon vore ursägtad, genom sin tjenst hos en nådig och mot henne så välgörande Drottning.

Då jag förmärkte, att kommissionens ransakningar började utvidga sig, och fruktade att de småningom skulle gå öfver hela riket; sammankallade jag Hattpartiets hufvudmän och några af de mest betydande af Riksens ständers kommission, för att stadga, huru långt denna sak skulle drifvas och derjemte uti denna plan så ställa, att med varsamhet förhållas måtte emot öfverheten; emedan alla bekännelser stannade på denna, men mest på Drottningen[1], såsom hufvuddriffjädern till allt.

Uti denna hemliga öfverläggning framkommo mycket skiljaktiga tankar. Öfverste Pechlin, grefve Creutz, general Ehrensvärd voro hufvudmän för den flock, som ville drifva saken i botten, utan skonsmål af någon, om det ock vore till belopp af hundratals hufvuden, ja, ända till Drottnin-

[1] Se härom: Utdrag af protokollet hållet i Riksens högloft. ständers kommission, vid Riksdagen i Stockholm den 19 Juli 1756; uti bilagan N:o XXV.

gens person. Grefve Fredrik Gyllenborg, baron v. Höpken, general Lantingshausen, general Kaulbars, kansliRådet Herrmanson, biskop Hallenius, borgmästaren Schau och borgmästaren Renhorn, som var aktor, gingo i spetsen för den moderata vägen.

Jag var lycklig nog att förena dessa stridiga tankar, på den grund, att ett så hiskeligt blodbad, som här kunde anställas, verkade väl i början menighetens förnöjelse i denna stund, då den vore retad och ropade på straff; men att pöbelns medömkán följer tätt efter; att kärleken för friheten icke fästes genom våldsamheter och bödelsyxan; att Görtzens med flera politiska offers blod, spökade ännu i nationen, och att här drifva lag och straff till sin yttersta höjd, medförde ock att fortsätta hämndlystnaden, från slägte till slägte. Slutligen sämjades dessa församlade att, utom de 4 förnämsta hufvudmännen, samt deras 4 verktyg, hvilka allt ifrån början varit i häkte och de der icke kunde frälsas, skulle man i möjligaste måtto med resten skonsamt förfara.

General Pfeiff, som var öfverste för gardet, hade tjent länge under Carl XII:s regering, var gammal och skrämd af riksdagens och hofvets krig emot hvarandra; uti onåd hos Konungen och utan förtroende och aktning hos Rikets ständer. Han begärde sitt afsked af Konungen, som han ock erhöll.

Sedan Konungen velat nyttja gardet till våld emot ständer och lag, ansågo Rikets ständer såsom angeläget, att taga detta vapen utur Konungens hand. För den skull anhöllo de, det ville Hans Kongl. Maj:t i nåder utnämna mig till general Pfeiffs lediga rum och förse mig med fullmakt såsom öfverste för gardet och kapten för lifkompaniet. Det var nemligen såsom chef för lifkompaniet, som Konungen tills dato styrt och kommenderat gardet, och genom hvilken kompanichefs-befattning Konungen underhöll gemenskap med underofficerare och soldater, som hade fritt tillträde i Hans Maj:ts garderob. Konungen lät genast utfärda fullmakt för mig och afträdde sitt lifkompani, utan att låta märka någon vedervilja, utan tvertom gaf mig regementet med de nådigaste utlåtelser för min person.

Hennes Maj:t Drottningen var väl icke härmed nöjd, men yttrade sig häröfver i hemlighet, att detta regemente skulle kosta mitt hufvud; det fick jag veta af fru Spetz, Hennes första kammarfru. För öfrigt lät Hon intet märka; ty utom Hennes fruktan för sig sjelf och för Konungen, var hela Hennes håg då vänd, att frälsa hofmarskalken baron Horn och grefve Brahe. Hon kallade ock till sig riksråderne Höpken, Wrede, Ekeblad och Palmstjerna; försäkrade dem och hela Rådet om sin nåd och att Konungen vore allvarligen sinnad att tillfredsställa Riksens ständer och nationen, samt för alltid förena sig med sin rådkammare, och derjemte önskade Hon att de olycklige, grefve Brahe och baron Horn, måtte till lifvet frälsas. Häröfver begärde Hon Riksens Råds utlåtande och råd.

Riksens Råd förklarade deras underdåniga tacksamhet och glädje, att se den dagen nalkas, då de kunde återvinna Hennes Maj:ts förtroende, det de med grämelse så länge saknat och det de genom sitt nit och trohet emot Konungen och riket, skulle söka att förtjena och bibehålla. Men hvad grefve Brahes, marskalk Horns med fleres process beträffade, så kunde de dervid intet uträtta, såsom en sak, den Riksens ständer alldeles skiljt från deras kunskap, åtgärd och deltagande; men att döma efter den bittra jäsning, som verkade uti alla sinnen, såge det svårt, om icke omöjligt ut, att till dessa brottsliges förmån något åstadkomma [1]).

Efter förflutna fyra veckors trägna och mödosamma arbeten och ransakning, fälldes, af Riksens ständers kommission, dödsdom [2]) öfver grefve Brahe, marskalken baron Horn med flere, hvilken dom satte Drottningen uti förtviflan.

---

[1]) Till negotiationen för reconciliationen med Rådet begagnade Drottningen riksrådet grefve Carl Scheffer. Hon hade många planer och gjorde stora uppoffringar, för att rädda Horns och Brahes lif, ehuru allt förgäfves; hennes ofta anförda journal innehåller intressanta berättelser härom; se bilagan N:o XXIII.

[2]) Se: "Riksens högloflige ständers kommissions dom öfver f. d. öfversten och grefven *Erik Brahe,* hofmarskalken och riddaren friherre *Jacob Gustaf Horn,* kaptenen *Magnus Tjeder Stålsvärd,* kaptenen *Jan Puke,* sergeanten *Gabriel Mozelius,* föraren *Gustaf De Lachapelle,* degraderade rustmästaren *Pehr Christiernin Pehrson* och *Israel Escholin* samt löparen *Anton Ernst Angel;* tryckt på Riksens högloflige ständers befallning, vid Riksdagen år 1756.

Omöjligt var, att frälsa dem genom flykten. Deras fängelser voro väl, med galler och bommar, försedda och inom samma hus, der kommissionen hade sitt säte. Utom 50 man med officerare af artilleriet, till kommissionens och arrestanternes bevakning, hade grefve Brahe och baron Horn en officer i deras rum, som dagligen ombyttes; dessutom var det under ljusaste årstid.

Allt detta ökade Hennes Maj:ts oro. Intriger kunde här ej hjelpa, ej heller böner; icke desto mindre blef jag en morgon uppkallad till Hennes Maj:t, då jag fann Henne uti ömkansvärdt tillstånd. Sorg och gråt förställde Hennes ansigte och betog Henne målföret. Efter något stillatigande å båda sidor, utbrast Hon uti bevekligaste böner för grefve Brahe och marskalk Horn, och ålade mig, att så begå, det deras lif måtte förskonas. Detta samtal var ett af de svåraste tillfällen jag upplefvat. Hennes bedröfvelse och de olyckliges öde, uppväckte hos mig de ömmaste känslor; men jag skulle här välja, att smickra Drottningen med ett fåfängt hopp eller ock tala hvad sant vore. Jag valde det sednare, och sedan jag med all rörelse och uppriktighet beklagat Drottningens och de olycklige herrarnes tillstånd, föreställde jag, att det vore att handla förrädiskt och oförsvarligen emot Hennes Maj:t, om jag smickrade och lofvade, det jag omöjligen kunde åstadkomma; att Riksens ständers sinnelag, med hela stadens, ja ända intill grefve Brahes och marskalks Horns fordna vänner, var ställdt till bestraffning utan skonsmål, och att ingen dödlig kunde, uti denna stund, deri verka någon ändring. Hon svarade, sedan hon under någon tystnad utgjutit tårefloder: ”*Je vous suis obligée de la sincèrité avec laquelle vous m'avez parlé, et je crois en effet, qu'il en est comme Vous dites.*” [1]).

Detta oaktadt åtog sig presidenten uti Commerce-collegium Erland Broman (en för bedrägeri beryktad man) så

[1]) Drottningen, som i sin journal, bilagan XXIII, äfven omnämner detta samtal, säger att det skedde, när grefve Fersen uppvaktade Konungen, med anledning af sin utnämning till öfverste för lifgardet; i Drottningens journal förekommer dervid följande reflexion: ”Hennes Maj:t lemnar ock, å sin sida, grefve Fersen gerna det beröm, hans ärlighet i det målet förtjenar; att han aldrig gaf, i detta ämne. några positiva löften, dem likväl många andra voro så frikostiga på, och dem de likväl, på ett nesligt sätt, tycktes liksom glorifiera sig af att hafva brutit.”

begå uti Presteståndet, att deras lif skulle frälsas. Han emottog af Drottningen, att uträtta detta, 20,000 ducater[1]; men behöll peningarne och ingen prest i hela ståndet talade ett ord till deras förskoning, när domen uti ståndet, till stadfästande, blef uppläst.

Riksens ständers kommission innefattade omständligen konspirationens sammansättning och syftemål, som var: att i häkte sätta Rådet, Landtmarskalken, Talemännen (Erkebiskopen undantagen), alla hufvudmän af Hattpartiet; sätta grefve Brahe till landtmarskalk samt nya Talmän uti stånden; förordna en kommission öfver de arresterade och döma dem såsom lagbrytare och brottslige emot Konungens person, så ock för det de velat, med våldsam hand, nattetid angripa Kongl. Maj:t (hvarföre ock den af grefve Brahe med flera anställda och beredda konspiration med gardet och populasen, skulle, genom ett manifest, förklaras såsom ett nödvärn emot de upproriska Hattarne.[2]). Härefter, under räddhåga för Konungens straff och gardets beväpnande med mera, skulle alla Riksens ständers beslut och förtydningar öfver lagen kasseras och en ny Rikskonstitution författas.

På hvad grunder denna konstitution skulle uppresas, hade kommissionen icke kunnat utleta, emedan den skrifna planen icke kunnat i ljuset läggas och troligt vore, att häröfver intet formligt aftal varit träffadt.

Uppå dessa grunder blefvo grefve Brahe, hofmarskalk Horn, grefve Hård, kapten Stålsvärd, kapten Puke, underofficerarne Christiernin, Escholin och Mozelius, samt Konungens löpare Ernst dömde från lif, ära och gods samt att halshuggas.

Kapten Gyllenspets, löjtnanterne Hermelin och Appelbom, pagernes hofmästare Ixell och Breda, drabanten Silfverhjelm dömdes ovärdiga att tjena och till landsflykt, tillika med några pasquillanter. Fändriken vid gardet Psilanderhjelm blef kasserad, sergeanterne von Schoultz, Hultman,

---

[1]) 6,000 ducater enligt Drottningens uppgift, i dess journal, bilagan XXIII.

[2]) Grefve Brahe bekände ock, att uti denna afsigt var den anonyma biljett, han i kommissionen uppvist den 22 Juni, af honom sjelf, med förvänd styl, skrifven.

Cretzmer, Hall med flera af gardet degraderades, och resten, mindre betydande och af ringare stånd, dömdes efter omständigheterna till kroppsstraff, vatten och bröd samt penningeböter.[1])

Jemte kommissionens dom inkom till Riksens ständer grefve Brahes, marskalk Horns och de dömdes suppliquer om lifsstraffets förskoning.[2]) Grefve Brahes var i nog klenmodiga uttryck författad, fast af egen hand. Alla grefve Brahes och marskalk Horns anhöriga, hvars antal var stort, använde all outtröttlig möda, att genom tårar och böner, beveka Riksens ständers ledamöter, till medömkan och lifvets förskoning. Sedan domen legat på bordet uti alla stånd, till hvar mans genomseende och dagen var inne då den skulle slutligen in plenis uppläsas och afgöras, inställde sig, vid riddarhusdörren, grefvinnan Brahe, beledsagad af presidenten grefve Piper, sin herr fader, fältmarskalk Ungern samt flere herrar och fruar af sin slägt, alla i djup sorgdrägt. De läto kalla mig ifrån landtmarskalksbordet, och då jag kom uti förstugan, gjorde grefvinnan Brahe knäfall och begärde med sin slägt företräde hos Ridderskapet och Adeln, för att begära nåd för grefve Brahe. Min bestörtning och medlidande, att se grefvinnan Brahe göra knäfall, var obeskriflig. Jag föll på knä och halp grefvinnan upp och lofvade att genast, uti ömmaste termer, anmäla hennes begäran, det jag ock, icke utan alteration, gjorde. Ridderskapet och Adeln afslog denna begäran och ålade mig, att det grefvinnan Brahe och dess familj förkunna, med tilläggning, att när domen vore uppläst, ville de taga hennes förbön och grefvinnan Brahes böneskrift i öfvervägande. Detta blef verkställdt, tillika med mitt löfte, att när det kom till stadfästandet, skulle jag om grefvinnans åstundan göra påminnelse[3]).

---

[1]) Samtliga de dömde uppgingo till ett antal af 66 personer.

[2]) Grefve Brahes, grefvinnan Brahes, hofmarskalken friherre Horns, kapte Pukes och kapten Stålsvärds böneskrifter till Rikets ständer, återfinn under bilagorna VII, VIII, IX, X och XI.

[3]) Den uti Biografiskt Lexikon öfver namnkunnige Svenske män, 3:e Band pag. 147 omnämnde berättelse, "att det var i samma hus, der grefve Fe sen med köld afvisade den bedjande makan och modren, som sonen, grefi Axel von Fersen, 1810 undan folkets raseri, förgäfves sökte en tillflykt" — visar sig vara fullkomligen oriktig.

När denna vidlyftiga dom var uppläst, tillika med böneskrifterna, påminte jag Ridderskapet och Adeln om grefvinnan Brahes, med ömma tårar och böner genom mig anmälda ödmjuka anhållan, för en älskad och olycklig man. Men härpå följde en ovanlig tystnad: ingen anmälde sig att tala. Jag dröjde en stund, för att lemna betänketid; men då ingen af grefve Brahes, marskalk Horns eller hofvets vänner talte ett enda ord till deras förmån, gjorde jag följande proposition:

Bifaller Ridderskapet och Adeln Riksens ständers kommissions dom?

hvilken med allmänt *Ja!* besvarades; och samma slut fick denna olyckliga konspiration i alla fyra Riksens stånd, på samma dag och tid.

Baronen och lagmannen Erik Wrangels dom kunde kommissionen ej fälla, förr än ransakningen i hofrätten, öfver det tillämnade upproret i Dalarne, kunde lemna upplysning öfver bemälde barons deltagande deruti; hvilket ej hann utredas förr än i September månad, då Riksens ständers kommission dömde baron Erik Wrangel från lif, ära och gods [1]). Öfver denna dom uppkom någon skiljaktighet emellan Ridderskapet och Adeln och de andra stånden, hvilka påstodo, att baron Erik Wrangels namn skulle slås på galgen, på kåken och på alla skampålar; men efter några beskickningar och samtal emellan Adeln och stånden, samt Talmännens bemedlande, blef riksrådet Wrangel, såsom fader, med hela Erik Wrangels vidlyftiga slägt, befriade från att se familjens namn, på ett så oanständigt sätt prostitueradt. Baron Erik Wrangel reste från Fredrikshall, då han såg, att för denna gången ej var för honom mer att uträtta i Sverige; han uppehöll sig i Hamburg och dog der af bröstsjukdom år 1757 [2]).

Sedan allt hopp om räddning var försvunnet, vände grefve Brahe all sin omtanka på det eviga lifvet. Han kal-

---

[1]) Kommissionens dom är af den 5 Oktober 1756.

[2]) Enligt "Svenska adelns ättartaflor" dog friherre Wrangel i Hamburg den 4 Januari 1760. Han underhöll brefväxling med Drottningen, och förekommer, under bilagan N:o XIX, ett märkligt bref från honom, rörande hans besök hos Fredrik II i Preussen; samt Konungens bref till Drottningen, rörande samma besök, i bilagan N:o XX.

lade till sig prosten och kyrkoherden i Mora, Troilius, gammal Hatt, som var känd för renhet i lära och lefverne, fast han var riksdagsprest. Han beredde sig med andakt och försakelse till döden [1]). Han lät, genom Troilius, tacka mig för de goda råd jag honom gifvit och ångrade, att han dem ej följt, utan stämplat mot mitt med fleras hufvud.

Han begärde företräde inför kommissionen, der han gjorde utförligare bekännelser och lemnade varningar till Riksens ständer, att förebygga H. M. Drottningens planer mot friheten och emot rikets politiska intressen, samt hennes hemliga negotiationer med England [2]).

Han skref ock ett testamente till sin son; icke om egendomen, den honom var fråndömd; men om allvarsamt förbud, att aldrig hämnas sin olycklige faders välförtjenta straff, och att afhålla sig ifrån hofintriger och dess förtjusande smicker, med mera [3]).

Han författade ock, genom pennan, de, efter dess tanke, märkvärdigaste och farligaste händelser, som han under lifstiden undgått, hvilka voro nog obetydliga.

Hofmarskalk Horn hade kallat till sig öfverhofpredikanten Lytkeman; men han smickrade sig med hoppet om lifsstraffets förskoning och i denna afsigt sände han efter riksrådet grefve Ekeblad, som i alla tider varit hans vän (både grefve Brahe och baron Horn hade då tillstånd, att få tala och umgås med hvem de ville, af slägt eller andra). Uti detta samtal med riksrådet Ekeblad förnyade han den bekännelse, han förut i kommissionen aflagt, nemligen: att då han måndagen den 21 Junii, klockan efter 12 om natten, gick från öfverheten (då confederations-attaquen var uppskjuten till följande natt), och han kom på Normalms torg, föll det honom i sinnet, att gå upp till grefve Eke-

[1]) Se härom: öfversten grefve Erik Brahes dödsberedelse, upptecknad i bref af herr prosten Troilius till herr archiater Rosén; dat. Stockholm d. 26 Juli 1756; under bilagan N:o XXVII.

[2]) Se härom, i bilagan N:o XXV, utdrag ur kommissionens protokoll, innehållande berättelse öfver hvad, under rättegången, blifvit uppdagadt, beträffande Drottningens deltagande i 1756 års revolution. På denna berättelse grundar sig den *Föreställning*, som Sveriges presterskap till Drottningen aflemnade, med anledning af revolutionen, hvilken är daterad den 3 Augusti, och finnes under bilagan N:o XII. Öfver Drottningens fortsatta planer, sprida äfven bilagorna N:o XVIII, XXI och XXII något ljus.

[3]) Se bilagan N:o XXVI.

blad; att han 2:ne gånger stannat framför hans hus, för att upptäcka honom hela anslaget; men att fasan för ett förräderis begående emot Konung och vänner, samt att han såg, genom fönstren, främmande sändebud med flera främmande stå i fönstren, efter slutad aftonmåltid, hade afhållit honom derifrån. Han anförde flera dylika skäl till sin förskoning. Grefve Ekeblad var för ömsint och god vän, för att icke betaga honom det fåfänga och svagsinta hopp om lifvets förskoning; hvarefter marskalken Horn beredde sig till det honom förestående öde.

Executionen förrättades inom Riddarholmen, på platsen framför kyrkogårdsporten, och fördeltes i 2:ne dagar. Den första afrättades marskalk Horn, grefve Brahe, Stålsvärd och Puke, och den påföljande dagen Christiernin, Escolin, Mozelius och löparen Ernst. 600 man af gardet, under major Ehrenkrooks anförande, utgjorde spetsgården och arrestanteskorten. 4 trepundiga kanoner planterades på båda Riddarholms-broarne, emot populasen och öfversten baron Pechlin, obuden, hade satt sig för 150 adelsmän till häst, att hålla ordning, i fall af Drottningen vore något upplopp anstäldt, till deliqventernes räddning.

Marskalk Horn visade sig försagd uti sista stunden och hade presterne nog möda, att förmå honom böja ned sitt hufvud, det han ock genast uppreste; då majoren Ehrenkrook sade honom, att han ingen nåd hade att vänta, svarade han:

"Jag begär ingen annan, än af Gud, och vill ännu göra till Honom en bön".

den han ock med presterne andäktigt förrättade, hvarefter han räckte sitt hufvud och ändade sina dagar.

Grefve Brahe trädde till stupstocken med all frimodighet, beledsagad af 4 prester, 8 sjungare utur Stockholms kyrkor och sina domestiquer. Han talte och läste med stadig och hög röst och, efter dess eget förordnande, sjöngs slutligen psalmen: *Jesus allt mitt goda är* [1]), den han med hög ton fulländade; hvarefter han, utan det minsta svaghetstecken, böjde sina knän och hufvud.

[1]) Upptagen i nuvarande Svenska Psalmboken, under N:o 215.

Stålsvärd, utan att gifva särdeles aktning på presternes tal, utmärkte mera ifver än räddhåga, och när han kom inom fyrkanten, kastade han sin hatt i gatan, och ilade till stupstocken.

Puke, utan att förändra färg i ansigtet, gick sitt öde till mötes, med en behjertad kallsinnighet.

Dessa fyra olycklige män utmärkte deras karaktär intill döden.

Deras kroppar blefvo af deras betjening lagde uti kistor och, genom grefvinnan Eva Bjelkes försorg, blef grefve Brahe begrafven uti Rydboholms sockenkyrka; grefvinnan och riksrådinnan Gyllenstjerna besörjde om dess mågs, baron Gustaf Horns, jordfästning på landet.

Konungen och Drottningen, med hela familjen och hofstaten, reste några dagar före executionen till Ulriksdal, der, under flera dagars förlopp, ingen främmande fick uppvakta Deras Majestäter.

Allt sedan konspirationen upptäcktes, fortfors med adelspatrullerne alla nätter. Öfverste Pechlin fann uti detta befäl ett särdeles nöje och gick så långt, att sedan executionen var förrättad, sände han patruller till häst, nattetid in på Ulriksdals borggård, utan försyn för Konungens borg[1]. Detta, jemte onödigheten af ytterligare patrullering, sedan hofpartiet var skingradt och förstördt, föranlät mig att, genom Secreta utskottet, förbjuda alla ovanliga bevakningar och all patrullering. Ingen sammansättning af hofvets intriger var då mer, under riksdagen, att befara.

Ett ovanligt tillopp af åskådare stormade till, att se de olycklige Herrars afrättande. Alla taken kring Riddarholmen voro fulla af åskådare och den minsta fönsterglugg betaltes rätt dyrt. Riddarhusfönstren voro fulla af adelsmän, men mest af hofpartiet. Grefve Carl de la Gardie stannade i förundran deröfver och frågade baron Anders Wrangel, som var i hopen, och känd för grefve Brahes förtrogne vän, huru han hade hjerta, att vara vittne till hans död? — hvarpå han, med kallsinnighet, svarade:

---

[1]) Se härom några anekdoter i Drottning Lovisa Ulrikas journal, bilagan N:o XXIII.

"När min vän förråder sitt fosterland, så är jag färdig att sjelf föra yxan."

Dylika tal fördes af hofpartiets alla fordne anhängare; hvaraf kunde slutas, att öfverhetens influence, bland ständer, var långt mindre i den stunden att befara, än verkan af Hattarnes öfvervigt uti riksdagen; sedan intet motstånd kunde ega rum, skulle missförstånd och missbruk uppväxa. Det viste sig ock, när frågan blef om belöning för dem, som, genom trohet och vaksamhet, hade förekommit och upptäckt den tillämnade konspirationen. Afunden tände sitt irrbloss bland ständerna. Hvar och en som, objuden, fjäskat med svärd och bössa, förmente sig vara berättigad till utmärkt belöning, då egentligen frågan här ej kunde sträckas längre, än till löjtnanten vid gardet grefve Creutz, korporalen Schedvin och grenadieren Lustig. Öfversten baron Pechlin, som under orolighetstiden förvärfvat sig ett stort anhang, ville att grefve Creutz skulle, jemte en summa penningar, erhålla grefve Hårds lediga löjtnantspost vid drabanterne, hvilket hade varit en oanständighet emot Konungen, att ställa bredvid Hans Maj:ts sida, till vakt, en man, som förr varit i hemligaste förtroende och sedan vållande till Konungens och hela dess partis bedröfvelse och olycka, samt totala förfall.

Om detta med flera dylika förslager ordväxlades mycket i stånden, hvilka slutligen förenade sig derom, att grefve Creutz skulle uti belöning få öfverste-fullmakt i arméen, med rättighet till regemente, samt en summa penningar. Korporalen Schedvin bli adelsman, och få 150,000 daler, att köpa sig fideikommiss för dess familj; och grenadieren Lustig få sitt afsked, jemte en summa af några tusende plåtar. Borgmästaren Renhorn från Arboga, såsom aktor uti Riksens ständers kommission, fick en gratifikation af 12,000 plåtar.

Riksens ständers stora deputation var nog bekymrad med det ärende, Riksens ständers plena den uppdragit, nemligen att utse de medel, hvarigenom riket kunde sättas i säkerhet emot stämplingar, samt lag och frihet befästas emot allt intrång, friheten och nationen till förfång. Genom Riksens ständers kommissions ransakning och dom låg i

öppen dag, att alla stämplingar hade deras ursprung från Thronen och i synnerhet från Drottningens frihetshatande sinnelag. Under öfverläggningarne uti Riksens ständers stora deputation, förekommo flera förslager, de der ej kunde införas uti protokollet; nemligen, att, under bevakning, sända Hennes Maj:t till Preussen, der hon var kommen ifrån, eller ock sätta henne på Gripsholms slott eller ock låta henne lefva och bo med Konungen, men betaga henne sin vanliga vakt och representation. Så ock föreslogs, att betaga Konungen att af 3 föreslagna välja en till tjenster, samt att utdela ordensband, som hónom 1751 beviljades. Äfven föreslogs, att af Riksens ständers 4 stånd utnämna ett stort utskott, hvilket, såsom ett beständigt parlament, skulle mellan riksdagarne hafva sitt säte uti Stockholm och befatta sig med för det utstakade regeringsärender. Hvilket hade verkat ett totalt förändrande af Sveriges regerings-konstitution. En eller annan trodde, att ingen säkerhet kunde ernås annorlunda än genom Kronprinsens förklarande såsom Konung, och att under dess minderårighet Rådet styrde Riket såsom förmyndare. Alla dessa, med flera orimliga tankar, foster af sjelfrådighet, bitterhet, ovarsamhet och feghet, fingo ej inrymme hos Riksens ständers stora deputation.

Då uti ett sammanhang Konungens förhållande emot Rådet, före riksdagen, och emot Riksens ständer under riksdagen skärskådades, fann deputationen enhälligt, att Konungen brutit sin försäkran, handlat emot lag och, genom våld, velat förstöra grundlagen och Riksens ständers frihet; och att i följe deraf de band, som fästat kronan på Adolph Fredriks hufvud voro sönderrefna; men att de, af ömhet och kärlek till Konungens person, samt nit för fäderneslandets bästa, borde sammanknytas med den varsamhet, att fäderneslandet för dylika försök framdeles måtte fredas.

Beslöts för den skull, att en underdånig föreställning skulle till Hans Maj:t frambäras, hvilken skulle innehålla Riksens ständers klagan öfver allt, hvad emot lag och ordning förlupit, jemte kort utdrag af kommissionens upptäckter, under ransakningen öfver den tillämnade konspirationen. Derjemte skulle utförligare anföras Riksens ständers missnöje öfver H. M. Drottningens missbruk af Hans Maj:ts

kärlek för henne, genom hennes inblandande uti riksärender samt stämplingar mot Riksens ständer och nationen; med anhållan, det måtte Hans Maj:t afhålla Hennes Maj:t, med dess myndighet såsom Konung och man, från slika företaganden framdeles.

Vidare ålades och uppdrogs rikets råd all makt och myndighet, att vaka öfver rikets säkerhet och nationens frihet, i fall någon stämpling eller uppror, af hvem som helst försporDes, emot lag och säkerhet, och deremot använda alla medel, af hvad namn de vara månde. Och på det riket och regeringen ej måtte sättas uti inaktivitet, genom vägrad underskrift, så skulle Riksens Råd, genom en *stämpel* med Konungens namn, teckna de expeditioner, der Kongl. Maj:t, emot lag, vägrade dess namns underteckande, eller vid tillfälle af resning eller uppror; men uti intet annat fall nyttjas. Denna stämpel skulle förseglad vårdas af Riksrådet och Kanslipresidenten. Det beslöts ock, att denna akt, under namn af *Riksakt* [1]), skulle af Talmännen, i närvaro af hela Rådet, för Konungen uppläsas och förseglas med Talmännens och Rådets signeter och ingen afskrift deraf tagas, ej heller uppbrytas, om icke ett oförmodadt uppror eller stämpling emot lag och frihet inträffade.

Hemligheten hvaruti denna akt hölls, verkade mer uppå Deras Majestäter, än sjelfva innehållet hade gjort, om det varit kunnigt. Drottningen blef aldrig kunnig om dess innehåll; ty det var ej Konungen gifvet, att fatta innehållet af en akt af denna beskaffenhet. Ett falskt rykte hade dessutom blifvit Deras Majestäter föreburet, att Riksens ständer ämnade låta kröna Kronprinsen och, under hans minoritet, styra riket genom föreståndare och riksråd.

Till Riksens ständers plena uppgafs författningen om stämpeln, att nyttjas vid tillfällen af Konungens vägrande underskrift mot beskrefven lag, den Riksens ständer enhälligt biföllo; men det öfriga af Riksakten blef uti förtäckta ord och korteligen till plena uppgifvet, och der bifallet samt till verkställighet anbefaldt.

---

[1]) Detta märkliga historiska dokument, som oöppnadt förstördes vid 1761 års riksdag, har i afskrift blifvit bibehållet bland riksrådet grefve Fersens efterlemnade papper, och bifogas under bilagan N:o XV.

Sedan allt detta var justeradt och färdigt, som skulle göra slut på den ohyggeliga scène, som under hela riksdagen oroat och plågat både Konung- och ständer, blef frågan, hvad som vore tillgörandes, i fall Hans Kongl. Maj:t vägrade antaga denna riksakt eller ock svarade, att han, ehuru genom sin declaration af den 28 Juni förklarande sig vara förledd, icke dess mindre icke erkände riksens ständers beskyllningar, hvarken för sin egen eller sin gemåls räkning, och att han ingen del hade uti allt hvad som skett vore, och oskyldig uti det blod riksens ständer låtit utgjuta; genom hvilken protestation riksens ständer kunde i framtiden blifva till ansvar blottställda med mera?

Härpå stannade deputationen uti det beslut, att genom riksrådet Höpken prevenera Konungen och inhemta, hvad svar riksens ständer hade att vänta. Riksrådet Höpken fick af Konungen intet annat svar, än det deputationen fruktade. Riksrådet Carl Scheffer blef samma ärende uppdraget. Han uträttade så mycket, att Konungen fogade sig, när han var ensam med honom; men så snart Drottningen mellankom, var allt omgjordt. Riksens ständers stora deputation uppdrog mig samma ärende, ehuru jag mig det undanbad, såsom minst tjenlig att aftala något med Deras Majestäter, emedan jag hos dem vore mest hatad. Icke dess mindre blef det mig ålagdt.

Jag inställde mig ock på Ulriksdal följande dagen, kl. 1 eftermiddagen och fick företräde hos Konungen, som låg på sin säng, i nattrock, under föreburen opasslighet. Jag anmälde mig vara kommen å riksens ständers vägnar, i samma ärende som riksråderne Höpken och Scheffer föreburit; men som jag hade något mera än de att anföra, anhöll jag det täcktes Hans Kongl. Maj:t tillåta, att H. M. Drottningen finge vara närvarande vid detta tillfälle. Konungen svarade: *"Ja, rätt gerna; men hon är ej tillstädes och lärer ännu sitta vid sin toilett; Herr Landtmarskalker äter middag med Kronprinsen och efter måltiden skal Drottningen vara här."*

Efter slutad måltid blef jag inkallad och fann H. M Drottningen sittande vid Kongl. Maj:ts säng, syende på en hårduksbåge.

Uti underdånigaste termer underrättade jag Hans Maj:t om allt hvad som gifvit riksens ständer anledning till denna ifrågavarande riksakt och tillika om deras kärlek och trohet emot Konungen; ehuru de framfarna händelser hade verkat hos menigheten nog våldsamma tankar, till deras frihets och säkerhets besörjande. Att riksens ständer åstundade nu, då de söka fred och förening, det täcktes Hans Kongl. Maj:t allernådigst meddela dem, genom mig, hvad svar de hade att vänta, och hvad hopp de kunde göra sig om Hans Kongl. Maj:ts nådiga sinnelag emot dem och Sveriges lugn och välfärd; hvarom de, genom riksråderne Höpken och Scheffer, fruktlöst anhållit.

Konungen svarade härpå:

"Jag vet af ingenting. Jag har ingen del uti den oro, som hos ständerna uppkommit; jag har gjort min skyldighet såsom Kung, och om partierna förfölja hvarandra, så är det intet min sak och kan man intet dertill svara."

Jag märkte väl att Drottningen lagt Konungen orden i munnen och hade jag gerna sett, att Drottningen velat blanda sig i discoursen; men hon teg och sydde på sin båge.

Icke dess mindre fortfor jag, uti bevekligaste uttryck, att förmå Konungen till ett fredligare tänkesätt, än detta, som nödvändigt skulle leda till misstroendets och tvedrägtens fortsättande emellan Konungen och undersåtarne, som vore tid att sluta. Riksens ständer kunde icke vidkännas, att partiagget vållat den närvarande förvirringen uti regeringen och derpå följande blodsutgjutelse och det vore orimligt, att riksens ständer sjelfva hade stämplat emot de lagars bestånd, hvaruti deras och hela nationens frihet låg förvarad. Hvad jag, för min del, trodde min underdåniga skyldighet och tillgifvenhet för Hans Kongl. Maj:t, vid detta tillfälle, fordrade af mig, vore att utan förbehåll och med underdånig trohet gifva tillkänna, att närvarande ställning i nationen, den jag egde mig väl bekant, vore af den beskaffenhet, att derest intet, genom någon foglighet, den närvarande uppståndelsen och gäsningen bilades, kunde Hans Maj:ts krona löpa någon fara.

Här föll H. M. Drottningen mig i talet, sköt sin sybåge långt fram på golfvet, trädde med häftiga steg och

med ett af ifver uppeldadt ansigte och tindrande ögon, så tätt inpå mig, att jag måste stiga ett par steg tillbaka; frågandes mig, om jag glömde att jag talade med min Konung? huru jag understod mig att så djerft tal föra och att det skulle kosta mitt hufvud, men icke Hans krona, den han och hon väl visste att försvara; med mera, som ifvern ingaf.

Jag hade länge önskat och väntat på detta anfall och svarade med all kallsinnighet: att jag intet hade glömt Konungens närvaro och icke af öfverilning, utan med berådt mod gifvit Hans Maj:t ett ojäfaktigt bevis om min trohet och tillgifvenhet, då jag talar sanning och gifver Hans Maj:t tillkänna, medan tider är, den farliga ställning, uti hvilken Hans Maj:t och riket sig nu befinner. Att det ålåge äfven min skyldighet, att underrätta H. M. Drottningen, om de ämnen, som henne angingo, och utbad jag mig hennes tålamod, att höra mig. Hvarpå Hennes Maj:t satte sig.

Jag fortfor:

"Hela riket känner Konungens nådiga och goda hjertelag och oskattbara åtrå, att vilja göra godt och rätt, hvarföre hvar man vördar och älskar honom; men Eders Maj:t tager ej onådigt, om jag frambär den obehagliga sanning, att i samma mån undersåtarena älskar honom, i samma mån hata de Hennes Maj:t; de känna Hans Maj:ts ömma kärlek för sin höga Gemål, och tro att Hennes Maj:t missbrukar den, genom hemliga råd och stämplingar uti regeringsärendena; de ega bevis om Hennes Kongl. Maj:ts negotiation med Konungen i Preussen; om grefve Horns negotiation i Ryssland; om negotiationen uti Engelska hofvet; om penningelånet uti Brunswik, genom juvelers pantsättande; om upploppet uti bondeståndet emot talemannen; om upprorsplanen i Upsala; och conspirationsplanen af den 24 Junii, och sluteligen om det ännu i hofrätten oafdömda, tillämnade uppror i Dalarne. Vittnen och bevis härpå ligga uti riksens ständers händer. Öfver 40 personer, mer eller mindre skyldiga, äro befordrade till straff, till lif eller välfärd, och hafva funnit deras förderf uti Eders Kongl.

Maj:ts[1] *planer och hela riket är ock derigenom råkadt uti en förstörande förvirring, och då nu riksens ständer, af vördnad och kärlek för Konungen, och skyldig aktning för Eders Kongl. Maj:t*[1] *vilja undandraga allt detta Sveriges och Europas kunskap och det i glömskan nedgräfva, och söka en lämplig väg till sin säkerhet, samt Kongl. Maj:ts och rikets befredande, så befinnes, att Hennes Maj:t afstyrker den hos sin gemål, då jag väntade, på goda grunder, dess höga biträde. Det torde ock vara Eders Maj:t*[1] *obekant, att under öfverläggningarne uti Ständernas stora Secreta deputation, propositioner blifvit framförda, att skilja Eders Maj:t från Sveriges rike eller ock relegera dess person, under bevakning, på Gripsholms slott, hvilka propositioner dock med afsky förkastade och qväfde blifvit. Under sådana omständigheter tror jag, att min förnämsta trohetspligt vore, att utan omväg framföra sanning, till förekommande af större olyckor än hittils, öfver Eders Maj:t och dess hus.*"

Under det jag förde detta allvarsamma tal, utbrast Hennes Maj:t i ymniga och bittra tårar, hvaraf jag gjorde mig godt hopp. Konungen, märkte jag, fick ett gladare utseende; och sedan jag vidlöftigare utfört mitt ärende, än det i pennan fattas kan, yrkade jag för sista gången, på ett benäget och slutligt svar, till lugnets återställande eller orons fullföljande.

Härpå vände Konungen talet till Drottningen och frågade:

"*Hvad råder du mig till, min lilla?*"

Hvarpå hon gråtande svarade:

"*Il faut bien accorder ce que les Etats souhaitent, pour avoir la paix et mettre fin à ce malheureux tracas.*"

Som det var angeläget, att här nyttja ögonblicket, att ej någon annan tanke skulle mellankomma; frågade jag, om Hans Maj:t tillät, att jag finge kalla riksrådet Scheffer, som var hos Kronprinsen, med dess, för 2:ne dagar tillbaka projecterade svar; hvartill Konungen samtyckte. Jag skyndade med riksrådet Scheffer till Konungen, då Konun-

---

[1]) Drottningen.

gen tecknade Scheffers project med egen hand, tillställde mig det till säkerhet och lofvade att, vid tillfälle af Riksaktens öfverlemnande, gifva hela detta svar, af egen hand skrifvet, till utbyte emot detta.

Jag frågade, om det vore Hans Maj:t lägligt, att talemännen med rådkammaren finge uppvakta honom, och vid hvad timma i morgon? hvarpå Hans Maj:t svarade: "I morgon kl. 1 förmiddagen."

Kl. 9 följande morgon sammankallade jag riksens ständers stora Secreta deputation och gaf dem del af mitt ärendes lyckliga utgång; hvarefter, i följe med rådkammaren, talemännen instälde sig på gifven timma och fingo företräde inför Hans Maj:ts säng, der Konungen låg, klädd såsom dagen förut. Ingen af expeditionen eller annan var tillstädes, än rådet och talemännen. Riksrådet Höpken förde ett protokoll [1]); jag uppläste Riksakten, hvarpå Konungen svarade:

"*Jag har författat mitt svar uti denna skrift* (den han gaf mig) *och försäkrar riksens ständer om min nåd och huldhet, nu och alltid* [2])."

Hvarpå han gaf mig och talemännen sin hand att kyssa och sade mig, med låg röst: "*Gud ske lof, nu är då detta allt.*"

Uti Konungens närvaro blef Riksakten, som af mig och talemännen var undertecknad, förseglad med Konungens, riksens råds och talemännens signeter och till herrar riksens råd öfverlemnad, med den påskrift, *att öppnas vid tillfälle af fara eller stämpling emot staten, rikets grundlagar och frihet* [3]).

Med denna akt afstannade detta brydsamma och bedröfliga processämne mellan Konungen och rikets ständer och bilades eller försonades så mycket, ett slikt ämne, å båda sidor, försonas och glömmas kunde.

---

[1]) Detta protokoll återfinnes under bilagan N:o XIV. Landtmarskalken började med ett kort tal, som ses af bilagan N:o XIII.

[2]) Enligt det vid tillfället hållna protokoll, se bilagan N:o XIV, föllo sig Konungens ord annorlunda.

[3]) Se härom, äfven rörande Fersens samtal med Konungen och Drottningen, en något olika berättelse i Drottningens journal, bilagan N:o XXIII.

Den skenbara seger riksens ständer vid denna riksdag erhöll, öfver Drottningens vidsträckta och våldsamma förslager och anfall, lade dock en god grund till rikets och nationens frihets samt konstitutionens försvagande och förstörande. Riksens ständer voro tvungne här att, utan rådkammarens och Konungens deltagande, taga ett aktift välde; gifva ordres till trupper, landshöfdingar och befälhafvare. De fattade ett särdeles tycke för denna sjelfrådighet och ansågo sig nog mäktiga, att kunna, utan motvigt af Konung och rådkammare, ega bestånd samt upprätthålla ordning och lag.

De utvidgade rådsmyndigheten, i samma mån, som deras aktning för rådkammaren inskränktes. Rådkammaren, genom mera utvidgad makt, fick ock mera ansvar och skulle nödvändigt ensam bära alla de missnöjen, som riksärendena åstadkomma, uti en mångväldig nations obundna och egennyttiga tänkesätt.

Hattarne, som allt ifrån conspirationens upptäckt, utgjorde riksens ständers röst utan gensägelse, bröto den förening, som i början regerade dem emellan. General Ehrensvärd samlade ett parti, till understöd för sina militära planer, uti hvilka hans lycka och ärelystnad voro förknippade; för egennytta och penningebegär var han fri, ty hans hjerta låg åt ära och nit för fäderneslandets tjenst.

Presidenten baron Carl Höpken samlade ock en flock, att derigenom utvidga sin broders, riksrådet och kanslipresidenten Höpkens influence och säkerhet i nationen, samt få sin hand uti Frankrikes korruptions-kassa.

Öfversten baron Pechlin gick med ilande steg till sitt mål, och sammanband det farligaste parti af de honom liknande uti activitet, uti begär, uti egennyttighet, uti djerfhet och bedrägeri. Han förklarade sig nog uppenbarligen emot presidenten grefve Fredrik Gyllenborgs person och stora anhang, och användé, men förgäfves, alla möjliga medel, att betvinga fransyska ambassadören, marquis d'Havrincourt, att lemna honom Frankrikes kassa i händer, hvil-

ken grefve Fredrik Gyllenborg, under 20 års förlopp, förvaltat med mycken framgång.

Afunden och täflan om mesta medhåll, hade ock fästat sitt säte i rådkammaren. Grefve Tessin och riksrådet Höpken voro sällan ense. Riksrådet Löwenhjelm, ensam af Mösse-partiet, gick ock sin särskilda väg. Riksråderne baron Palmstjerna och Carl Scheffer voro, genom deras öfverdrifna hetsigheter och öfverilningar, i ständig ordväxling med hvarandra och med hela rådet. Riksrådet baron Wrede, som hade ett glädtigt och lämpligt förstånd, förnötte sin tid att förlika rådkammaren och bilägga tvistigheterna; men han ledsnade vid denna ledsamma och tacklösa sysla och då han såg, att rådkammarens kredit uti nationen var kommen till sin höjd och i högsta välde den kunde komma, tog han afsked från rådsembetet och blef den fjerde, som formerade sig ett anhang uti nationen, och som täflade med Pechlin och Höpken om fransyska ambassadörens kassa, der han ock fick mesta insteg, emedan marquis d'Havrincourt hyste till honom mycket förtroende.

Alla dessa flockar voro väl förenade, likasom rådkammaren, uti de principer, som rörde friheten, utrikes ärender, ekonomi, handaslöjder och handel, med flera statsintressen; men uti de personliga, hvaraf riksens ständer vora öfverhopade vid alla riksdagar, voro de söndrade; besynnerligen om slägtingars och väns vänners befordringar, hvarom hufvudmännen liqviderade med hvarandra; hvaraf hände, att en stor mängd underdåniga föreskrifter till tjenstebefordringar alstrades, utan afseende å bättre förtjenster och skickeliga personers rätt. På lika sätt drefvos andra personliga och lagstridiga mål, uti kammar-, ekonomi- och commerce-saker, så inom adeln, som de andra stånden; hvilka, såsom corps-saker, jag återhöll och lemnade, till en del, oafgjorda efter riksdagen. Dessa missbruk voro påföljden af hofvets misslyckade planer, hvilkas utgång hade förstört all gensägelse af hof- och Mösse-partiet, som var försvunnet, eller höll sig fördoldt.

Under allt det buller, oro och gäsning, som tryckte riksens stånder ifrån riksdagens början, och som störde

deras öfverläggningar, afgjordes dock många märkeliga och till en del helsosamma författningar till rikets bästa.

Uti militära ämnen:

1:o. Anslogs fonder till fästningarnes fullbordande uti Finland och Skåne, under generalerne Liewens och Ehrensvärds befäl och styrelser.

2:o. Bifölls och antogs general Ehrensvärds plan, till en stor dockas anläggande uti Carlskrona; der hela örlogsflottan kunde, under skjul, förvaras undan röta och i följe deraf skeppens varaktighet och stora penningesummor besparas, som årligen onödigt användes till deras reparation.

3:o. Upprättades en ny marin, under namn af *Arméens flotta,* som skiljdes aldeles från örlogsflottan och sattes under general Ehrensvärds befäl, och uti hvilken hela galèreflottan incorporerades.

4:o. Reglerades, att exercis-läger, med flera sammandragna regementen, skulle årligen hållas; så till regementens som generalers och öfverofficerares öfning till fälttjenst.

5:o. Arméens mönstringstider blefvo reglerade, genom en ny fördelning, emellan 3:ne mönsterherrar, nemligen: generalen grefve Liewen för kavalleriet och general Hamilton samt jag för infanteriet.

6:o. Upprättades en pensionskassa för militären, utur hvilken, från öfversten till och med underofficerare, då de hade tjent 40 år, och de ville taga afsked, fingo så mycket i pension, som de haft i lön, och tillika en ackordsumma, reglerad till 54,000 d:r kpmt för ett infanteri-regemente, 66,000 d:r kpmt för ett kavalleri-regemente, och så i proportion. Till denna kassas fond anslogs halfva krigsmanshus-fonden, vakans-medlen utur Statskontoret, 6 procent årligen af militära löner och 10 procent af hvarje ackordssumma. Denna inrättning hade varit klanderlös, om ackorder och de deraf härflytande olägenheter, varit uteslutna och aldrig egt rum.

Stats- och finansverket:

Uti dessa ämnen voro riksens ständers Secreta utskotts beslut mindre lyckliga; men afpassade efter den okunnighet och de egennyttigheter, som slika ämnen åtfölja.

Statsbalansen blef väl så afslutad, att ingen brist var, utan inkomsterna svarade emot utgifterna. Men en stor förändring skedde, i det att alla statens inkomster, som, efter deras titlar voro anslagna till deras bestämda behof, efter provinserna, enligt den inrättning, som 1723 af riksens ständer gjordes, blefvo nu sammanstöpte uti en massa, på hvilken alla utgifter, under namn af statsmedel, assignerades; då hvart behof hade förut sin särskilda anvisning och hvaraf hände, att ingen ny utgift kunde beviljas, utan att tillika anvisa fonden. De, hvilkas löner voro anslagna uppå den eller den provinsens fond, voro interesserade, att efterse, att den fonden ej blef så graverad, att de kommo i mistning af sina löner; hvaremot ingen egde intresse uti återhållighet, efter den sednare administrations-methoden. Den förra var vidlöftig och senfärdig, den sednare var expeditivare och redigare i beslutet; men mer passande till en monarkisk, än mångväldig regering.

Staten hade en ansenlig gäld efter ziffertalet, men obetydlig; ty dess skuld var fäst uti riksens ständers bankoböcker. Det var den högra handens skuld till den venstra och Sverige egde ingen gäld utrikes.

Riksens ständers kontor hade liqviderat all privat skuld, lönings-förändringar med mera, åkomna genom framfarna olyckliga krig, och denna kassa egde en årlig behållning af några tunnor guld, till statstillgångarnes understöd och lättande.

Ingen särdeles förändring gjordes uti 1696 års stat; den betydligaste var, att herrar riksens råds löner förhöjdes, från 18,000 till 36,000 d:r kpmt årligen.

Banko-verket.

Detta för riket så angelägna och omistliga verk, som genom Secreta utskottets ovarsamma föranstaltande, vid 1743 års riksdag, var nära sin undergång och komplett

bankrutt 1745, hade hämtat krafter, genom koppar-räntan, uti redbar koppar och sjötullen, som erlades uti silfver; begge kronans panter för dess lån.

Bankens kredit hade stigit, uti den mån dess kopparsedlar cirkulerade agio emot slantar och kopparmynt, och dess silfverstock hade ock vunnit tillväxt. Köpmans-intresset, understödt, uti Secreta utskottet, af presidenten grefve Gyllenborg, presidenten Carl Höpken och öfverste Pechlin, som förente sig med borgarhopen, rubbade bankens ställning.

Bankens silfvertillgång genom tullafgiften, blef afskuren, genom tullens erläggande i daler kopparmynt i sedlar. Två tredjedelar af låne-banko-kapitaler blefvo uppsagda och omsatta uti daler kopparmynt eller courant silfvermynt, med någon procents förhöjning emot koppar; hvaraf hände, att en stor del lyfte deras silfverkapitaler, som utur bankens silfverförråd försvunno, äfven ock utur rikets cirkulation. Bankolånen på fastigheter, som efter 1741 års författning, gjordes efter jordeboksräntan, blefvo utvidgade, efter ett oinskränkt värdie af häradshöfdingar och nämnd, hvilka, för en nog liten gratification, uppsatte en 100,000 dalers egendom till 3, 4 och 500,000 daler; hvaraf hända skulle, att sedelmyntningen i banken skulle gå uti en omåttlig tillväxt och att fastigheters köpande och säljande förvandlades till en mäklare- och spekulations-handel. Häruti egde Gyllenborg och Pechlin ett lika intresse; båda hade planer till förkofran, medelst fastigheters inköpande genom bankolån.

Dessa författningar funno väl motstånd uti utskottet; men egennyttan fick pluraliteten, och då jag invände, att efter denna oinskränkta och arbitraira lånemethod skulle, efter några års förlopp, hvar jordtorfva på landet och hvarje tegelsten uti städernas hus förvandlas till penningar och rörliga kapitaler, och i följe deraf Sveriges rike drunkna i sedelmynt, fick jag, af baron Pechlin, borgare och flere, till svar den orimliga sats: att jord och fastigheter voro ovärderliga, emedan deras uppodling och afkastning egde inga skrankor och gingo i outräknelig progression.

Bankolånen på guld, silfver, koppar och jern blefvo ock utvidgade, utan någon bestämd tid till deras inlösen. Köpmans-intresset framlyste ock här; men under dermed

förknippadt sken af bruksegares förmån, medan köpmännen drogo häraf största fördelen.

Under beredningen af dessa författningar, inträffade den allmänt bekanta och märkvärdiga jordbäfning uti Lisabon, hvars påföljd äfven utmärktes af bankrutter å de största handelsplatser uti Europa och verkade der, såsom i Stockholm, coursens stegring och i följe deraf ett stort tillopp af låntagare uti riksens ständers bank.

Fabriker och handaslöjder.

Fabriker och handaslöjder voro uti ett märkeligt tilltagande och fingo ock af riksens ständer ett ansenligt understöd, så väl af exportations- och tillverknings-premier, som ock för schäferiers af engelsk och spansk ull utvidgande, samt kamelgetters fortplantande till fina stofters fabricerande. Efter noga undersökning befanns, att rikets besparing genom inländsk tillverkning, besteg sig till öfver 84 tunnor guld årligen, som genom riksens ständers försorg, inom ett belopp af några och 20 år, voro tillkomna, oaktadt Englands och dess anhängares motstånd.

Ekonomi- och flere författningar.

Landthushållningen undföll icke heller riksens ständers åtgärd vid denna riksdag. Hemmansklyfningen blef frigifven; men hade tålt någon inskränkning, efter hemmanets egors vidd och godhet, till förekommande, att ej kronans räntor råkade i osäkerhet.

Landtmätare-staten ökades öfver hela riket, men synnerligen i Finland, till lättande af storskiftes-delningar.

Att befordra Finlands befriande från det öfverflödiga vatten, kärr och sjöar, som hindra åkerbruket och uppodlingar, beviljades en fond till strömrensningar.

Som detta år 1756 yppades en stor sädesbrist uti riket, genom nog allmän missväxt, så förbjöds all bränvinsbränning på 6 månader, hvilket förbud förlängdes till nästa riksdag.

Skjutslegan blef förhöjd från 8 till 12 styfver milen, till allmogens lisa, som drog denna för jordbruket kännbara tyngd.

Krediten uti all penningerörelse hade fått en progressif alteration, genom domstolarnes och executorers senfärdighet att skipa lag borgenärer och gäldenärer emellan. Till rättelse häri och till kreditens upprättande, gjordes en ny förordning om löpande sedlars eller till sedelhafvaren stälda förbindelsers prompta execution och bysättning af dem, som ej på förfallodagen honorerade sin sedel, utan afseende på stånd eller person.

En civilstatens enke- och pupillkassa inrättades, genom hvilken denna stats enkor och barn erhöllo pensioner efter fadrens död, efter klassifikation af insättningssummans storlek.

Äfvenledes upprättades en preste-kassa af rikets clerecie, i samma afsigt. Prestesåndet hade aldeles undandragit sig all tillämpning af tjenstebetänkandet, hvars princip uti deras stånd icke kunde passa; men som militärstatens pensionskassa medförde stora förmåner för detta stånd, så föll ock presteståndet uppå en pensions-tanka.

Sedan sill-tillgången uti Bohus-skärgården hade årligen så tillväxt, att det förr inrättade sillfiske-kompaniet med bojser, icke kunde utan förlust drifvas; beviljade riksens ständer till detta fiske, uti bemälde skärgård, en ansenlig fond till sillfiskeri- och valfiske-premier, af hvilka handelsgrenar Sverige sedan hemtade en stor fördel, uti sin handel.

Utrikes ärender.

Genom Frankrikes slutna förbund, den 1 Maj 1756, med österrikiska huset, hade Europas statsintresse fått ett nytt skick. England hade öfvergifvit sin gamla allierade Österrike, och slutit, den 16 Januari 1756, förbund med Konungen i Preussen, och som Sachsen var i godt förstånd med Österrike, och kunde, då krigslågan komme till utbrott, oroa Preussen uti hjertat af dess stater, så förekom Konung Fredrik af Preussen denna plan, genom ett hastigt och oförmodadt inbrott, uti Augusii 1756; då han inom få dagar bemästrade sig hela kurfurstendömet Sachsen. Han

var ock sinnad, att bemästra sig Svenska Pommern, innan han ville vända sin styrka emot österriska staterna; men utom det att tiden var honom angelägen att nyttja, innan Österrike skulle kunna samla sin kringspridda styrka, blef han, af fältmarskalk Schwerin, afrådd att angripa Sverige, emedan det blefve en fiende mer, då han redan hade flera att sköta än önskeligt vore. Kurfursten af Sachsen reclamerade tyska riksständernas biträde och Westphaliska freden. Tyska riksförsamlingen förklarade Konungen i Preussen krig och beviljade rikskontingenten i trupper och penningar till Kejsaren, hvarmed Sverige, för hertigdömet Pommern, sig conformerade.

England hade ock förklarat krig mot Frankrike och börjat sina operationer på de amerikanska öarne.

Ryssland negotierade med Österrike emot Preussen och slöt krigsförbund med Frankrike och Österrike den 11:e Januari 1757, så att Europa hotades med ett blodigt och långvarigt krig.

Secreta utskottet pröfvade dock, oaktadt conjuncturen tycktes vara förmånlig till Stettins och Hinterpommerns återvinning, att med Sveriges regeringssätt, invärtes gäsning och förkofran i handel och handaslöjder, fredslugnet bättre passade, än eröfringar och ultramarina possessioner.

Sveriges defensiva subsidie-traktat med Frankrike stadfästes och förlängdes, och aktades Sveriges politiska system med Frankrike, såsom det för oss förmånligaste. Men i öfrigt var förnämsta innehållet af Secreta utskottets svar, på Konungens secreta proposition uti utrikes ärender, ett tillstyrkande till freden och lugnets bibehållande i Sverige.

Härmed var riksrådet Höpken icke särdeles nöjd och hade önskat mindre inskränkning, uti de ministeriella ärendena.

Sjökriget emellan Frankrike och England oroade Sveriges handel och sjöfart, genom engelska kaperier och visitationer, under namn af contrebande af krigsammunition, till dess fiendes fördel. Till förekommande häraf och befordrandet af begge rikenas sjöfart och frakthandel, slöts en traktat med Danmark, om en gemensam eskaders utrustande, af 6 linieskepp och 4 fregatter af hvarje nation, att kryssa uti Nordsjön och convoyera svenska och danska

köpmansflaggorna. Befälet fördes skiftevis, det ena året af en svensk och det andra af en dansk amiral.

Träffades ock, under denna riksdag, en öfverenskommelse med Danmark, angående norska timmerflottningen genom de vermländska vattendragen, emot visitation och tulls erläggande till Sverige.

Vid de pommerska ärendenas handterande, fann Secreta utskottet många felaktigheter, uti pommerska regeringens administration och hushållning; synnerligen uti Kammarverket, som styrdes så, att Sverige måste årligen, genom statsmedel, understödja pommerska staten. Till afhjelpande häraf beslöts, att en visitations-kommission, i Konungens namn, skulle afgå till Pommern, att på stället undersöka och rätta, hvad rättelse tarfvade. Ledamöterne af denna kommission voro: general-löjtnanten baron Lantingshausen; landshöfdingen i Westerås baron Friesendorff, och rappellerade envoyén ifrån Pohlen baron von Höpken.

Secreta utskottet erinrade sig ock, att under konung Carl XII:s krig var Warnemünder-tullen pantsatt, emot en nog obetydlig summa, hos hertigen af Mecklenburg, hvaraf Rostocks handel florerade på Stralsunds bekostnad. Beslöts för den skull, att pantskillingen skulle återbäras och tullen återtagas, hvartill 2:ne fregatter skulle utrustas 1757, att den intaga, i fall hertigen vägrade Warnemünde att afträda, emot all rätt och billighet.

Under denna riksdag blefvo ock de 4 genom dödsfall och den 5:te genom riksrådet Wredes afskedstagande lediga rådsembetena ersatta, af amiralen herr Gustaf Ruth, hofkansleren baron Carl Otto Hamilton, justitiekansleren herr Carl Lagerberg, öfversten baron Otto Fleming och hofkansleren grefve Henning Gyllenborg. Alla voro utmärkta Hattar, så att detta statsparti hade, på Löwenhjelms när, alla röster i Rådet. Härigenom trodde man förekomma all söndring, men förgäfves.

Riksdagen slöts den 21 October 1756, sedan den, under beständigt buller, gäsning och oro, påstådt ett år och 8 dagar. Det kostade nog möda, att beqväma riksens ständer att skiljas från regeringsärendena; många privata saker blefvo afskurna, riket till förmån.

Sedan dagen af Hans Kongl. Maj:t var utsatt till afskeds-ceremonien på rikssalen, besökte mig kansliradet baron Düben, med Drottningens helsning och åstundan, det jag uti mitt tal till Konungen, på Ridderskapet och Adelns vägnar, ej måtte låta något inflyta af de händelser, som under riksdagen förefallit, henne till last. Jag försäkrade Hennes Maj:t, att min underdåniga vördnad för Konungen och för Hennes Maj:t ej tilläto mig att missbruka mitt embete och numera omröra ett bedröfligt ämne, som uti evig glömska borde förvaras.

Sedan riksdagen var slutad, togo sig stånden före att, under namn af stånds-economica, afsluta oafgjorda riksdagsärenden och anti-daterade deras beslut. Hos Adeln kunde jag förekomma det; men icke uti de 3:ne stånden, der jag ej var ordförande eller kunde, såsom landtmarskalk, numera ega något insteg. Fördenskull anmälte jag det i rådkammaren, såsom ett emot riksdags-ordning olagligt företagande; hvaruppå Konungens förbud af ytterligare sammanträde, till de respectiva stånden utfärdades.

Denna riksdag blifver i alla tider märkvärdig uti riksdagshistorien och riksens ständers administrations-utöfning. Konungamakten blef här mer inskränkt, än med förståndet af regeringssättet, uti sitt primitiva afseende, var tillämnadt; men det som här skedde, var ett nödvärn emot våld.

Konungarnes omåttliga begär, alstra slutligen undersåtarnes olydnad och motstånd. Hade intet Konung Fredrik retat nationen 1722 och 1723, genom sitt begär till oinskränkt välde, så torde icke grundlagen fått den uttydning och inskränkning, som 1723 års riksdagsordning innefattar; och hade Konung Adolph Fredrik, eller snarare sagdt hans gemål, ej så häftigt sträfvat efter suverän makt, så torde icke heller tjenstebetänkandet och stämpelakten blifvit påtänkte.

BILAGOR.

I.

Utdrag ur Drottning Lovisa Ulrikas journal för åren 1750—1754 [1]).

1750.

Juni. Bemödanden med dansk-holsteinska utbytessaken, för att någorlunda sauvera sig ifrån Ryssland. Hans Maj:t var emot saken. Emot Tyska riksconstitutionen. Ingen säkerhet för Danmark, ty prins Gustaf kunde intet förlora sin rätt. Men Grefve Tessin pousserade; hemställde om då prinsen ville vara ansvarig för alla de olyckor, som kunde hända Sverige. I ett land, uppfyldt af partier, kunde en, efter apparence, stadgad successionsrätt snart kullkastas och, om det komme till ett uppenbart krig med en makt som Ryssland, bli osäkert om hans arfvinge icke förlorade en krona, som kanske nu, med imaginair cession af Holstein, kunde sauveras. Hans Maj:t (Adolph Fredrik) hade nu icke mera Holmer; ingen att förtro sig till och lät Rådet öfvertala sig. Denna utbytessaken var redan började vid grefve Tessins ambassad till Danmark; men nu negotierad till slut igenom Flemming.

Grefve Tessin kom då, i Juni 1750, till Drottningholm med en cahier af bref, som med utrikes posten ankommit, hvilka, efter vanligheten, visades för Hans Höghet, såsom rådsledamot. Prinsessan var med, inne i rummet. Då uppläser han, ifrån Flemmingen, ett bref, deruti denne berättar,

[1]) Efter det af hofmarskalken Piper skrifna originalconcept, bland Enkedrottningens efterlemnade papper. Se i öfrigt härom noten vid Bilagan N:o XXIII.

ett samtal med ministern, som gått derpå ut, att såsom harmonien emellan båda rikena vore lyckligen etablerad, så skulle, till dess eviga och nära befästande, bidraga att cimentera en förening, som Försynen sjelf, i likårigheten, nästan tyckts utpeka, nemligen prins Gustafs och prinsessans af Danmark. Att Flemming derpå svarat i convenabla termer och begärde instruction. Grefve Tessin ville nu veta deras Högheters tanka. Prinsessan, en éclat de rire, det vore roligt, att ordningen ombyttes, att Danmark tillbjöde sin prinsessa; att tvertom man sparde det steget å Sveriges sida. Hans Höghet hade heller icke svarat i precisa termer.

Emedlertid inföll prinsessans coucher i Juli, med prins Fredrik och om allt detta hördes ingenting, förr än derefter. Då på en gång förelade grefve Tessin till underskrift ett formeligt, i kansliet uppsatt bref till Konungen i Danmark, med lika så formella handbref ifrån deras högheter, att begära prinsessan [1]) för prinsen [2]); det otroligt surprenerade deras Högheter, som häröfver aldrig sig posititift utlåtit, mindre ville göra ett så decisift steg. Att oaktadt alla efforts, deras Högheter icke stodo att öfvertala. Ville icke blottställa prinsens dagar för en education af en prinsessa, den man ännu icke sett och som kunde mindre väl reussera; eller vara ansvarig för sin sons öde.

En morgon, om måndagen, begär [Tessin] företräde. Säger, i deras Högheters närvaro, att han ville Konung Fredrik i handen lemna alla sina embeten och dömas om han burit rätta ord eller varit lögnare. Hans Höghet blef ond. Hennes höghet ville hafva den tilläggningen, att prinsessan skulle komma hit. Grefve Tessin måste condescendera, med det vilkor, att sådant skulle genom Flemming negocieras. Hennes Höghet ändrat alla de termer, som visade i brefvet för mycken empressement, och erinrar sig i synnerhet nyttjat den expression: *par respect pour la volonté du Roi.* Dessa restrictioner voro de enda, som å deras Högheters sida kunde vinnas, för att, i den critiska

[1]) Sophia Magdalena.
[2]) Prins Gustaf, sedermera Konung, under namn af Gustaf III.

belägenheten de då voro, slippa att entamera en procès de faussaire med en man, som grefve Tessin.

Det gick ut till September eller October månad, innan de brefven gingo bort, för Hans Maj:ts kinkighet med underskriften. Mot vintern blef då en fête vid hofvet, bara souper och bal. Det sades då Winden[1]) att det var för giftermålet skull. Grefve Tessin lät göra prinsen en apart klädning. Roi du bal. Konung Fredrik lät excusera sig vid soupern. Efter soupern drogo sig Högheterna tillbaka, som vid hela fêten varit mycket serieux. Några dagar före fêten blef Wind presenterad, i en audience; Danmarks svar. Deras Högheter tagit det emot med den vanliga vänskapsförsäkran, men utan att mera inlåta sig öfver ämnet. Wind icke särdeles uppbygd öfver denna audience.

1751.

Konung Fredriks död. Efter de flera repriser af slag, un etat de végétation; till dess, i Mars månad 1751, rosen kommer i benet. Denna accident ansågs icke, i början, såsom den sista; men inom kort tid slog kallbrand deruti; till dess Rosenstein begär att tala med deras Högheter; hans skyldighet fordrade, att i tid gifva tillkänna, hvad han ännu icke uppenbarat för någon; men som han icke längre för dem kunde dölja, att kallbrand slagit till och att det snart skulle blifva allt. Deras Högheter voro preveneráde derpå. Prinsen gick ner till Konungen och fann honom svag. Prinsessan fick icke se honom den dagen. Hon hade cour; visste icke hvad parti taga. Skyllde på en indisposition; couren afsagd till dem, som uppkommo. d'Havrincourt märkt detta. Deras Högheter hade kort tid avisera, hvad parti taga, i anseende till rycktet, att Rådet icke ville förklara *Konungen*, innan han tecknat under försäkran och blifvit krönt. Hans höghet hade då ingen att vända sig till; Liewen den ende, men rädd. Kom icke förr än kl. 9 om aftonen, detournerade vägar. Då igenomlöpte

[1]) Danmarks minister.

de 3 personerne[1]) valakten, successionsordningen, regeringsform och acta publica och stadgades i den tanka, att Prinsen verkeligen i den moment, som Konungen dog, var Konung och att formalia det icke kunde hindra. Beslöts att Prinsen skulle fidèlement låta avertera sig, när Konungen mist all sansning; då skulle dörrarne tillslutas i rummet; bön göras, Prinsen strax derpå tilltala de närvarande, att han förmodade ingen af dem droge i tvifvelsmål, att han verkeligen var Konung och i den qvaliteten genast befalla Rådet träda tillsammans; sjelf sig med detsamma i Rådet infinna och, utan att lemna dem en enda moment att vara ensamme, låta, i sin presence, expediera alla ordres, som vid ett thronskifte, i landet voro nödiga; och igenom en sådan ferm och snar utöfning af konglig makt, förtaga Rådet concepterna. Conseil admirable. När man nu hade formerat för sig en sådan plan, var nödigt att veta Rådets. Huru skulle det ske? Grefve Liewen rådde, att Drottningen genast, fast klockan var leden in på natten, skulle gå upp till grefve Tessin, som då låg inne hos arfprinsen. Prinsessan ville icke; Kronprinsen föreställde henne nödvändigheten. En domestique går så med henne en lönntrappa. Kammarlaquaien får befallning gå in och väcka grefve Tessin; bedja honom kläda på sig och komma till prinsessan, som ville tala med honom; men hålla sig, under entretienen, i rummet, fast så, att han ej kunde höra.

Prinsessan sade: "*Min grefve, ni vet hvad godhet Prinsen haft för er, och förmodar att, all politique à part, den reconnaissanse, som ni derför är honom skyldig, lätt lärer förmå er att, i en sak som så nära honom rörer, gå öppenhjertigt till väga. Ett rykte går om en dessein af Rådet; är det sant?*"

Helt fièrement svarar Tessin, att det icke vore stället att tala om sådane saker; att han i rådkammaren ämnade yppa sina tankar.

Prinsessan: "*Då lär min herre* (Adolf Fredrik) *icke hafva svårt att taga sitt parti. Adieu min grefve*".

[1]) Dermed menas Adolph Fredrik, Lovisa Ulrika och Liewen.

Prinsessan var helt ond, då hon kom ner. Ett abominabelt steg. Grefve Liewen: "*Då är det rykte om Rådet sant, et il faut agir comme s'il etait vrai.*" Det omnämnde partiet att taga, vid Konungens död, å nyo beslutadt.

Konungen lefde ännu natten öfver, tills dagen derpå. Prinsen inne hos honom klockan 8. Prinsessan fick ändtligen gå upp, men intet se Konungen de peur af sin grossess. Dörrarne blefvo tillslutne; bön hållen hållen kl. ¾ 8 om afton. Kl. 9 dog Konungen.

Då Prinsessan råkade Prinsen hade han en bestört och sensibel contenance, utan att hon vet, om han, af de närvarande rådsherrarne, essuyerat några contradictioner i det partiet. Aldrig det i sin da'r åt någon sagt. Grefve Ekeblad tagit ordres om vakter; helsat Prinsessan såsom Kongl. Höghet.

Klockan 6 om morgonen [1]) derpå var Kronprinsen [2]) ute. Drottningen fick intet se honom hela dagen. Svarades att han hade folk hos sig. Drottningen ville veta tusende saker om sorgen och etiquetten; men ville icke vara bråd och indiscrette, ehuru hon alla momenter kunde gå in till Konungen [2]). Hon hade bedt Prinsen [2]) väl följa det partiet *ne vous embarrassez de rien, je me tuerai d'affaire.* Ändteligen, inemot kl. ½ 1, kommer grefve Tessin, med en hög air; frågande: Om prinsessan icke ville bevista den akten, som kommer att försiggå?

Prinsessan: "*Hvad för en akt?*"

Tessin: *Det vore för vidlöftigt; Hennes höghet skulle få se; han ville avertera, genom en kammarherre, när allt vore färdigt.*

Prinsessan går då upp på en, i rundelen af slottet [3]) uppbygd balcon. Alla dörrar igen. Nere i rummet var ett stort bord, med stolar omkring. Kort derpå kom Rådet, 2 och 2 i sender. Hans Höghet var med dem. Dörrarne öppnades och en stor foule inträdde. Grefve Tessin talade, i Rådets namn, om Konungens död. Rådets embarras öfver den underskrift Hans höghet nu borde teckna. Hans hög-

[1]) Den 26 Mars.
[2]) Adolph Fredrik.
[3]) Kungshuset på Riddarholmen.

het ganska blek. Derpå ropar Tessin: *Lefve Konungen!* Corpserne svärja. Ceremonien ändas.

Prinsessan[1]) råkade Prinsen[2]). *Tout ce que je vous prie, si Vous avez de l'amitié pour moi, ne me demandez jamais de cette affaire.* Decontenancerad. Saknade icke fermeté. Aldrig fått veta. Konungen kunde icke tala språket. Rådet måst' cedera af sin position.

Strax efter Konungens död och då ännu i Rådet frågan var, om de första anstalterna efter Konung Fredriks död, så väl i anseende till Bisättningen som ständernas sammankallande, hade Hans Maj:t Konung Adolph Fredrik, på tyska, i Rådet, de concert med Drottningen, gjort det steget, som Hennes Maj:t approberat, att förkunna det sin beredvillighet till en amnesti, af alla de förflutna misshälligheter med Rådet; Rådet upptog detta med demonstration af erkänsla. Afsände sin deduction till Ständerna. Konungen häri genereux; men ville börja sin regering med tranquillité.

Hans Maj:t, amateur af krigs- och militär-affairer, ville hafva ett campement, och sina drabanter beridne. Till den ändan begärde han, att Rådet ville utse fonder, efter vanligheten, till ett campement. Rådet skyllde på bisättningsutgifterna och hundrade saker.

Ehuru Drottningen mycket litet befattat sig med Hattarne vid 1751 års riksdag, utan, i anseende till det framfarna, tog det beslut att trygga sig till det partiet, vid hvilket armén hängde, så var det under coursen af denna riksdag rätt passift och impartialt nog. Hattarne hade 1747 kastat sitt bästa folk i Rådet; general Lantingshausen hade pension af Frankrike, kunde således icke komma i Secreta utskottet eller på rangen till landtmarskalk. Henning Gyllenborg civil. Mösschefer voro grefve Horn, öfverste Stjerneld, riksrådet Löwen; grefve Piper var grefve Bjelkes och Bondes cheville ouvrière. Björnberg. Erik Wrangel. ganska ung; godt hufvud; betydelig. Grefve Brahe ofta [af] Thure Bjelkes och Bondes partie.. Düring. Staël von Holstein.

---

[1]) Lovisa Ulrika.
[2]) Adolph Fredrik.

Fjorton dagar förut i staden, med all securité. Alla tycktes komma i de bästa dispositioner för Konungen. Jan Sparre berättar, att Fredrik Gyllenborg låtit avertera alla riksdagsmän akta sig för friheten; att planer voro till souveraineteten. Gyllenborg landtmarskalk. Mössorna consternerade. Den första, som drog in segel H. H. Liewen; men gaf Konungen det project, att taga Stjerneld. Sjelf såsom sjuk var osynlig under hela riksdagen.

Utarbetades Konungaförsäkran i Secreta utskottet. Dertill uppgifves ett project, som skulle visas Konungen. Denne gjorde, med Stjerneld, sina remarquer dervid. Hattpartiet uppgaf ett rykte, att Konungen dervid gjort sådana ändringar, som de icke tordes säga efter, ehuru Konungen dervid intet annat ändrade, än uttog alenast allt hvad som nytt var, emot dess första försäkran. Fältmarskalken Stjerneld var närvarande och explicerade valeuren af orden för Konungen. Det sades att denna förändring tenderade till despotism och partiet allarmerade alla menniskor. Remarquerna bestodo deri, att Konungen märkt för alla nya artiklar, som icke stodo i hans förra Försäkran, och var naturligt, att han äfven så litet ville ge efter, som Rådet ville öka sin makt, hvars pluralitet altså effrayerade Mössorna i Rådet emellan riksdagarne. En dag i Plenum, då landtmarskalken höll en sådan langage, nyss före kröningen, uppstod mycken bitterhet och confusion på Riddarhuset. Mössorna ville, att Konungens remarquer skulle af Landtmarskalken och Secreta utskottet uppvisas. Detta vägrades, med en affection, likasom man icke ville, till den graden, exponera Konungen. Ett förfärligt buller. Ändteligen uppvisas, af Secreta utskottet, Konungaförsäkran till underskrift. Konungen vill den icke underskrifva. Brahe supplicerar Konungen, med knäfall derom, lofvande att taga sina mesurer till nästa riksdag, så att det tvånget skulle väl upphöra. Hvad anstalter Secreta utskottet kunnat taga, ovisst. Stjerneld, sedan denna underskriften gjordes, ganska missnöjd. Landtmarskalken, vid det omnämnda plenum, ganska farhågad, och efteråt blottstäld för många ironier af mot- och medparti. Tog det beslut att bevista kröningen, men

var efteråt mest sjuk, då fråga var om plena. Grefve Brahe höll stafven efteråt.

Kröningen gick för sig med vanliga ceremonier. Grefve Hamiltons grefskap remarquerades af Rådet, som ändteligen ville se sköldebref för Oelreich; men Hans Maj:t haft anledningar att vara missnöjd flera gånger med honom, och vägrade, hvadan i suiten mycket tracasseri.

Lugn efteråt. Sedan tänkte Hattpartiet befästa sig.

Hvad systemen vidkommer, hade Mindre secreta deputationen äskat af grefve Tessin en detaillerad berättelse, om politiska tillståndet i Europa. Densamma hade han afgifvit, och deruti particulierement vidrört förnyandet af 1747 års tractat med Preussen, som då höll på att expirera. Förnyandet var deruti afstyrkt af de skäl, att i Europa liknelser yppade sig till någon sammansättning emot Preussen. Konungen i Preussen frågade icke mycket efter renouvellement, Drottningen vet ej hvarföre; men tror så, efter Konungen aldrig skref till henne derom. Drottningen fick communication af detta memorialet, igenom grefve Liewen, som satt i Deputation. Hon averterade baron Rode, Preussiska ministern, derom. Han var då ung och oerfaren; trodde det var Drottningens politik att engagera Preussen, igenom ett slikt steg, att omsider taga sig an de svenska inrikes sakerna; men har sedermera erkänt, vid sin återkomst från Wien, då Hennes Maj:t råkade honom i Berlin, att det var ett fel af honom, att af en sådan lumière varit då mycket att profitera; då han likvisst aldrig gjort det minsta bruk deraf, vid sitt hof.

Till riksdagen inlade grefve Tessin, i Rådet, om afsked från sina embeten; men detta memorialet var ännu med ständerna icke communiceradt. Han kommer en förmiddag, under den vanliga pretexten, att göra rapport om Kronprinsens education. Under conversation, allena med Hennes Maj:t, om affairerna och rykten om hofvet, sade Drottningen honom, att detta hans memorial, som i sina mystiska expressioner, likasom involverade emot hofvet de furieusaste misstankar, till en stor del verkat de tracasserier vid riksdagen, som öfverheten nu utstod. Han tog detta högt; rubricerade det för ett brott; sade att en sådan crime

gjorde honom ovärdig att tjena; att han aldrig, innan han vore derifrån befriad, ville visa sig för öfverhetens ögon; att han genast ville gifva Konungen sin värja och begära commission öfver sig. Detta allarmerade Drottningen, som i en hastighet nog insåg, hvad tracasserier detta kunde inleda Konungen uti, både med ständerna och Rådet, och huru oangenämt det var för henne, att med en sujet, af grefve Tessins entrevuer, hafva sådana explicationer. Hon svarade, att hon icke trodde honom i uppsåtet hafva riktat till så criminella vuer; att apparencerna väl voro dertill; men att hon icke vore obenägen att tro, det hetta, öfverilning och elakt humeur verkat mera detta steget, med hans memorial. I detsamma gafs anrättsbud och grefve Tessin kom, som han hotat, denna middagen icke till bordet. Hennes Maj:t hann icke mera, än i största hastighet avertera Konungen, om sin scene med grefve Tessin. Konungen, som länge till honom burit ett hemligt missnöje, svarade: "*Låt honom komma; han skall icke mycket uträtta*".

Emedlertid, som Hennes Maj:t väntade honom om eftermiddagen, och utaf detta Konungens svar fått mera courage, hade Hennes Maj:t befallt numera grefvinnan Hårleman att vara inne hos sig. Hvad som var förutsedt, hände. Kammartjenaren inkommer och annoncerar honom [1]). Grefvinnan Hårleman ville gå, men fick befallning bli qvar; Hennes Maj:t drog henne i klädningen. Tessin inkommer med en theatralisk contenance. "*Puisque Votre Majesté*" — yttrade sig Tessin — "*croit au dessous d'Elle et sa dignité de tranquilliser l'ésprit d'un honnet homme, qui se croit perdu dans l'esprit de V. M., et qui est accusé d'Elle d'avoir manqué à l'attachement qu'il Lui doit, je vais, dès ce moment, remettre mon épée entre les mains du Roi et Lui demander une commission, afin que ma conduite et mes actions soient rigoureusement examinées* etc. etc.

Hennes Maj:t, som jugerade allt detta vara numera en kall comedie; att om han verkeligen haft den intention, han redan varit hos Konungen och exeqverat, hvad han förmiddagen hotade med, svarade honom helt kort, att om

---

[1]) Grefve Tessin.

han funne sig vid ett sådant steg sjelf, hade hon intet hinder att lägga honom i vägen; han kunde strax gå, dörren skulle vara honom öppen. Detta deconcerterade honom. Grefvinnan Hårleman begynte då, vid det hon fick honom i armen, fråga honom, om han vore galen? Hon var alltid på en mycket familier fot med honom. Han skulle sjelf få tort; ty om han betänkte sig, kunde han intet neka, att detta memorialet haft elak effect. Han radoucerade sig då; beklagade att effecten varit sådan och protesterade, att hans intentioner varit helt annorlunda; hvarvid ock detta stannade, utan att han gjorde mera allvar af alltsammans.

Men några dagar efteråt råkade Hennes Maj:t honom, hos Konungen. Han begynte då att tala, huru han felicitrade sig, att hafva kunnat visa sin complaisance för hofvet, med sitt afskedsmemorial; emedan ingenting skulle vara Konungen angenämare, helst Hans Maj:t redan skulle omtänkt, på en successor åt honom, i gouverneursembetet. Konungen, som med all försigtighet, ändå alltid sökte menagera denna kinkuga mannen, svarade honom härtill: *Nej!* med betygande af sin förundran, hvarifrån han kunde taga detta? Tessin märkte då, att Konungen icke tänkt deråt; men vände sig till Drottningen: *Eders Maj:t har redan i sitt sinne utsedt mig en efterträdare.* Drottningen blef häraf så mycket ondare, som det hade en air af, att hon, i sådana saker, kunde dölja något steg för Konungen; och frågade honom fermt, hvarifrån han tagit en sådan osanning och hvar då denne efterträdare skulle vara? påläggande honom, att utan omsvep säga alltsammans. Han nämnde då Henning Gyllenborg. Hennes Maj:t utbrast med indignation: *Ce coquin?* — Derpå retournerade Tessin, att det inför en rådsherre vore om en landtmarskalk ett så omildt omdöme, att han icke kunde dölja det, hvarken för Gyllenborg sjelf, eller för Ständer och allmänhet. Hennes Maj:t svarade, att det kunde han göra. Hade Gyllen borg sagt denna lögn, vore han ock en coquin, som lag en Drottning en sådan osanning till last, och denna berä telsen skulle grefve Tessin sjelf vara ansvarig före, som yppat Gyllenborgs utlåtande till honom. Drottningen frå

gade, hvem som sagt detta. Tessin svarar: Dalin. Hennes Maj:t ville då genast nedkalla Dalin. Tessin påstod att denne vore coquin. Drottningen påstod att han skulle höras. Tessin invände, att detta vore att compromettera en rådsherre, att ställa honom inför Dalin.

På sådant sätt hade denna scenen varat till kl. 8 på aftonen; men till slut hade han (Tessin) ändteligen begynt sina protestationer. Konungen derpå förklarat honom sin åstundan, att behålla honom i sina embeten och Tessin omsider lofvat återtaga sitt memorial.

Fältmarskalk Ungern och de förnämsta af Mössorna rådde Konungen, att behålla Tessin, på det alla hans insinuationer och rykten skulle blifva utan verkan. Derföre profiterade Konungen af denna moment, att få honom qvar; en fausse démarche, som hennes Maj:t nu efteråt ser, men då intet. Grefvinnan Hårleman och grefve Bjelke veta denna historien.

Riksrådsvalen. Många intriger om Hamilton. Det blef då ändteligen, genom complaisance för hofvet, så mycket uträttadt, att justitiekansleren Löwenhjelm, som hörde Mössorna till, kom på förslaget. Med honom ock Fleming. Deremot alla ville ha Hamilton, och hans egen högfärd höll honom i den activa tankan, att han var högst värdig. Konungen nämnde Löwenhjelm, oaktadt Hamilton var uppe sedan och ref af sig kläderna, visade blessurer i armen, med Macklier, och brummade grufveligen, och hans broder, fältmarskalken hotade, att ständerna skulle nämna honom utan förslag. — Andra föreslagit ock Carl Scheffer, som Ulric[1]) rebuterade före, under pretext, att Konungen intet kände honom och han skulle aldrig tagas; men hvad var ej surprisen när han nämndes och Hamilton andra gången gick miste.

Som Mössorna hade ett agg och fruktan till general Ehrensvärd, som hade finska fästningsbyggnaderna under sin hand och dessa medel vid riksdagarne gåfvo ej allenast Hattpartiet mycken styrka, utan Ehrensvärd i synnerhet mycken makt och pouvoir, öfver väl 100 personer; hvarigenom han, för sin person, blef vid alla tillfällen betydelig,

---

[1]) Scheffer.

och grefve Liewen, för skånska fästningsbyggnaderna fick en jalousie till samma person; med den skillnad, att Liewen, i maniement deraf tycktes gifva allt ändamålet mindre åt parti-afsigter; äfven hade Hans Maj:t, under sin generallissimitid, ett eller annat skäl till missnöje med Ehrensvärd, som Drottningen icke påminner sig. Så har Hennes Maj:t, utan att veta med hvad formaliteter och utaf sakernas connexion efteråt funnit, att, i den omtalta Konungens hemliga conseil, en plan blifvit anlagd, att till nästa riksdag remuera Ehrensvärd, och till detta ändamål planen anlagd till en finsk resa, under pretext af Eriksgata, hvarvid voro följaktige riksrådet Löwenhjelm, fältmarskalk Ungern och Stjerneld. Grefve Liewen, som aldrig uppenbarligen ville visa sig i sådana planer, gaf concept till accusationspunkter emot honom, som af Hans Maj:t, på stället, närmare skulle jemkas och appuyeras; men undandrog sig resan och, under pretext af varma baden, dit han aldrig kom, reste till Berlin. Hattarne, som af allt detta fått veta, togo vid riksdagen det partiet att declarera, det 2:ne riksråder skulle alltid följa Konungen på resan och som hela Rådet var Hattar, togs grefve Ekeblad. Hennes Maj:t var för öfrigt utan delaktighet i hela denna planen och hennes reflexion *politique* (morale helt annan) att när man skall attaquera en puissant man, skall all ting vara uträknadt till säker réussite; ty om något manquerar, faller det tillbaka på den anfallande och fruktar Hennes Maj:t, att många olägenheter efteråt uppkommit af denna planen och att Hans Maj:ts nådiga sinnelag blifvit abuseradt.

Hela riksdagen eljest balancerad och ingenting särdeles, å hofvets sida, drifvet, sedan finska resan blifvit, i Secreta utskottet och plena bifallen. Mössorna hade eljest åtskilliga försök, att befästa sitt parti; men då Rådet ibland fick starka skrapor, uträttade det dessemellan väl hans (?) angelägnaste saker. Mössorna hade emedlertid fått snufven af att grefve Tessin, som då presiderade i manufacturcontoret, skulle, igenom en Bunge, betjent vid Contoret, fått ett ganska ansenligt lån af fonden. Det sades att denne Bunge, vid sin död innan riksdagen, försäkrat sin syster, att hans affairer stodo väl, och att Contorets voro

utan all balance. Grefve Tessins till fonden lemnade obligation, som Bunge haft i sitt förvar, hade assessor Uslander, som Bunge haft mycket förtroende till, och som, efter hans död, skulle gå sterbhuset till handa, bortstulit och restituerat grefve Tessin. Denna saken drefs nu med allt allvar, såsom det kraftigaste medel för Mössorna, att remuerá Tessin. Att något criminelt varit är troligt, efter grefve [1]) Sack, som oftast sacrifierat grefve Thure Bjelke mycket, förmådde sin måg grefve Brahe att lägga sig ut för Tessin, som af genorosité lofvade dämpa denna saken i tysthet. Som Hattarne kommo i trängsel för detta, skyndade de på slut af riksdagen. Togo pretext af Konungens finska resa. Men Erik Wrangel, Ramsay, Stjerneld, då dermed drog långt ut, gåfvo hvarandra parole, att coute qui coute, få saken fram.

1754.

Om vintern vid Ulriksdal. Tessin hade, efter ständernas författning, väl tjenstefrihet, den han om sommaren nyttjade; men var dock vintertiden tillbaka vid hofvet. Hans humeur emot Drottningen hade nu kommit till sin fullkomliga höjd. Hennes Maj:t hade likväl, nu såsom alltid, samma umgängessätt med honom i publiken; men i particuliera samtal all den fierté, som dess höga värdighet kunde vara susceptibel af. Då nu Hennes Maj:t flera gångor förnam nya afvogheter å grefvens sida, hvars tilltagsenhet gick så långt, att han ofta icke svarade henne, då hon, öfver bordet på Ulriksdal, gjorde honom den nåden, att tala honom till; hvilket, ibland andra, grefve Carl Fersen ännu kan intyga, föresåg och väntade sig Hennes Maj:t någon besynnerlig scene å grefvens sida, hvilken nu probablement endast tycktes söka ett eclatant tillfälle att få brouillera sig med hofvet, på ett sätt, som skulle kasta uppå detsamma en i nationens ögon så svår tort, som möjligt var. Hennes Maj:t communicerade derför sina tankar häröfver, uti innerligaste förtroende, med Konungen, hvilken, med en leende min, försäkrade henne att han länge sett grefvens oroliga förhållande och att orsaken dertil icke

---

[1]) baron.

heller vore Hans Maj:t obekant; att grefven vore galen och i de ömmaste utlåtelser tackade Konungen Hennes Maj:t för dess honom, visade confiance. Härpå hade Hennes Maj:t utbedt sig, det Konungen altid ville, på första bud, till Hennes Maj:t inkomma, då budet annoncerade, att grefve Tessin fått hos Drottningen företräde.

Allt hvad som förutsedt var, händer kort efteråt. En morgon annoncerar sig grefven. Kammarfrun hade redan, efter generell befallning, strax skickat bud upp till Konungen. Hans (Tessins) mine och uppseende annoncerade genast, att han i något vigtigt uppsåt var ankommen. När han inkom voro kammarfruarna omkring Drottningen, som då var vid sin toilett; hans första missnöje betygades deröfver, att behöfva tala, i angelägnaste saker med Drottningen, i vittnens närvaro; hvarpå Hennes Maj:t, som visste visst, att budet redan var gånget upp till Konungen, afvisade kammarfruarna.

Han begär sitt afsked ifrån Kronprinsen och på frågan hvarifrån nu å nyo ett sådant beslut hos honom uppkommit, svarar han: att han vore af Deras Majestäter handterad på en fot, att prinsen honom icke det ringaste aktade; att prinsen hade stuckit fingrarne i näsan och derpå i munnen och icke ville låta corrigera sig, ifrån en sådan oart.

Drottningen hade härpå föreställt honom, att det vore henne okärt; men han borde erinra sig, att något sådant aldrig blifvit med indulgence af Hennes Maj:t upptaget; att Hennes Maj:t altid, på första tillsägelse, scrupuleusement förhållit Kronprinsen hans fel, med all stränghet och att den unge herren skulle för detta genast få sin skarpa mercuriale.

Om mercuriale, invände grefven, vore nu ingen fråga; han vore i Kronprinsen för mycket avilerad; han vore fri svensk; ingen i verlden kunde binda honom till ett embete, det han ville och borde öfvergifva; han ville straxt hafva sitt afsked.

"*Olyckligtvis,* — sade Drottningen —, *om grefven är fri, äro Konungen och jag det intet. Ständerna hafva gifvit grefven gouverneurs-skapet; vi tilltro oss intet att dispensera grefven derifrån, utan deras vetskap*".

I detsamma inkommer Konungen i sin nattrock. Drottningen skyndar sig att möta honom och vid det han omfamnar henne, proponerar Hennes Maj:t, att den dagen höra Comedien, som då i hastigheten var det enda ämne till samtal hon påhittade. Konungen accepterade detta och under altsammans hade begge Deras Majestäter förmodat, att grefven efter anständigheten, och då Konungen inkom, skulle hafva tagit sitt afträde; men då detta icke skedde, vände sig Hans Maj:t till grefven och sade: ”*Min grefve, efter Drottningen vill se comedien i eftermiddag, så var god och låt alla få veta deraf; på det att hästar och allt hvad som behöfves, må till kl. 5 vara färdiga.*”

Långt ifrån att uppå detta taga afträde, blir grefven ändå qvar, och förnyar samma ämne med Konungen, om sin skyndsamma demission, och det med en ton, med ord och med en contenance, som, sedan Hans Maj:t med särdeles godhet och kallsinnighet afhört hans proposition och äfven mycket obligeant frågat honom, hvad enda sujet till missnöje han gifvit grefven, ifrån den stund grefven varit i hans hof. Omsider angreps Konungen så, att han bleknade i sitt ansigte och famlade efter en eldgaffel, hvarmed förmodeligen grefven umgält sin oförtrutenhet, så framt Drottningen icke då ryckt Hans Maj:t vid sidan och grefven ändteligen gått ut. Alla kände Konungens kallsinniga karaktär. Han hade varit excuserad om han det gjordt [1]). Grefve Tessin väl behöft humiliationen; men Hans Maj:t sedan, många gångor efter, tackat Drottningen och sagt sig hafva henne derför mycken obligation.

När han (Tessin) gick ur Deras Majestäters åsyn, sammankallade han, ifrån den högsta till den lägsta af hofbeningen; delade ut ansenliga summor bland de mindre och tackade dem alla för lydnad och tillgifvenhet; beklagade sina vedervärdigheter i hofvet och den olycka, att icke kunna uthärda dermed; for så strax bort med sin grefvinna, oaktadt sitt gouverneurs-embete och att hon var hofmästarinna.

---

[1]) nemligen slagit Tessin!?

Grefvinnan Tessin, som Hennes Maj:t lemnar all justice, kom förut och kastade sig för Drottningens fötter. "*Vous voyez, Madame, la femme la plus malheureuse; je suis dans le cas de vous manquer ou de manquer à mes devoirs d'épouse.*" — Drottningen svarade: "*Jag prefererar er husfred; res och behåll min estime.*"

Då nu grefve Tessin var bortfaren, samrådde Konungen och Drottningen en lång stund, om hvad parti var att taga, vid en så förtretlig händelse. Comedien beslöts, att den lika väl skulle ses, på det publiquen icke skulle få den tankan, som vore man så djupt affecterad häraf, att alla plaisirer måtte vika. Öfverheten var ock der, men lät en hingstridare genast fara in till staden, ock bjuda ut Ekeblad, Höpken och Löwenhjelm till soupé, efter comedien. Det var naturligt att Konungen borde, med deputerade af Rådet, härutinnan först samråda sig, på det att, med deras kunskap, först något parti kunde tagas. Hans Maj:t exponerade hela förloppet af denna saken. Ingen af dessa herrar ville prononcera någon viss avis. Grefve Ekeblad upprepade vidlöftigt grefve Tessins förtjenster; beklagade, att han till den graden hade kunnat öfverila sig och förgäta sin skyldiga aktning emot Konungen. Grefve Löwenhjelm talade också nästan intet decisift; men ändteligen säger riksrådet Höpken: att Tessin vore väl rådsherre, men icke öfver lagen; att hans brott, efter lagens stränghet, kunde af justitiæ-cansleren upptagas; tilläggande att sådant kunde väl tyckas vara af Hans Maj:t mindre nådigt. Riksrådet Löwenhjelm svarade härtill, att tankan i och för sig sjelf vore riktig af grefve Höpken; men föreställde tillika, att som grefve Tessin då icke kunde taga annat parti, än att underkasta sig Konungens onåd, då han inför en embetsman, finge en sådan contrapart och anklagare, så vore med denna i sig sjelf med lagen enliga formalitet, ingen ting uträttadt. Ändteligen rådde dessa herrar Hans Maj:t, till att dagen derpå inkomma i Rådet och underrätta Senaten sjelf om alltsammans, hvilket ock skedde. Men samma morgon hade grefve Tessin sig der förut infunnit och aflagt sin berättelse, då han ock begärde sin demission. Oaktadt grefve Tessin var coupabel i att öfvergifva sin

post, då han väl begärt, men icke fått afsked och då hans particuliera anstalter, med flyttning af sina saker, annoncerade att han öfvergaf gouverneurs-skapet, ehvad decision Konung och Rådet ändå kunde taga, så var Rådets conclusion, att som ständerna inom ett år skulle ihopakomma, och när de tre månaderna räknades, som han hade permission, det blefve få månader öfver tills riksdagen, en vice-gouverneur skulle vid prinsen förblifva, tills ständerna fingo sjelfva derom ordonnera; utan att ingå i någon discussion, hvarken öfver sättet, hvarmed han trädt Konungens höghet för nära, eller öfver den näpst, han derföre kunnat förtjena.

Några dagar efteråt var marskalk Horn inne i staden, för att underrätta sig, huru denna besynnerliga saken der ansågs, och hvad folket derom talte. Han berättade, att han hade fått höra, att hofvet skulle hafva låtit utsprida en lista, på alla presenter och nyårsgåfvor, som grefve Tessin fått. Detta förtröt Drottningen högeligen, och Hennes Maj:t ville veta, hvarifrån detta kommit. Horn svarade, att han hört det af Panin, som mycket intresserade sig för hofvet och varit missnöjd med detta rykte; Hennes Maj:t, som väl såg, att med en sådan canal, ingen publique satisfaction kunde för hofvet vinnas, dolde inom sig den billiga harm, som denna osanning hos henne uppväckte. Men till all lycka, när Drottningen kommer till staden, infinner sig hos Henne grefvinnan Liewen (som, inom parenthes, alt sedan Rådets brouillerie, var hofvet vidrig; men som likaväl jouerade af Drottningens förtroende, som icke misstänkte henne). Hon säger för Drottningen, att grefve Tessin beklagat sig, att hofvet utspridt ett sådant rykte och att hon tillika sagt grefve Tessin, att hon skulle tala om det för Drottningen. Hennes Maj:t omfamnar henne, med betygelse att hon dragit Hennes Maj:t en tyngd från hjertat, hvarföre hon vore förtjent af mycken tack. Hennes Maj:t skickar derpå genast efter riksrådet Höpken, som var i Rådet och, med hans avis, supplicerar Konungen, att justitiæ-cansleren immediatement måtte få befallning, att undersöka, hvarifrån ett, för Deras Maj:ter, så ovärdigt rykte kommit. Konungen var då äfven i Rå-

det och mycket förundrad hvarifrån detta kom, helst han icke hört Drottningen härom tala något med honom förut; men tillsade dock strax justitiæ-cansleren Lagerberg, att allvarsamt göra sin sysla. När sessionen var all, säger Lagerberg till Konungen, att han borde få veta första man, då han sedan nog skulle leta upp den sista. Drottningen nämner grefvinnan Hårleman (född v. Liewen). Lagerberg, som ensamt var van vid embetsmanna-manér, far till grefvinnan Hårleman, säger henne, utan omsvep, att han, på embetets vägnar, ville tala med henne; frågar henne så om saken och af hvem hon det fått. Hennes bitterhet obeskriflig; men hon vägrade att säga, hvad i förtroende och mellan fyra ögon kunde vara i hennes hus passeradt och med hvilket hon trodde lagen ingenting hafva att beställa.

Lagerberg återkom och berättade detta. Drottningen sade då, att grefvinnan nämnt grefve Tessin. Derpå for Lagerberg till honom. Gréfve Tessins surprice var ganska synbar, och under en myckenhet af omsvep, skönjdes tydeligen, att han sökte bortblanda, hvad allt mer och mer blef en tydelighet, att han och ingen annan kommit till väga med allt ihop. Drottningen fick härigenom en satisfaction, den hon publiquement sökte att visa, och som hon var sin värdighet och tänkesätt skyldig. Grefvinnan Hårleman kom helt rörd upp på en cour, sade sig vara en värnlös enka, den Hennes Maj:t exponerat; att hon i sina dagar aldrig förtjent, igenom Drottningens påskyndelse, få, på embetets vägnar, justitiæ-cansleren i huset, med ett ord, i så mycken emportement, som möjligt var. Hennes broder, blef ock, ifrån denna moment, hofvet vidrig.

II.

Stora deputationens relation, till rikets ständer, rörande inventering af Kronans, till Drottningen lemnade juveler och klenodier; under 1755—56 årens riksdag [1]).

Utdrag ur protocollet, hållet uti riksens ständers stora deputation den 1 Maj 1756.

Riksens högl. ständer täckas, utaf Secreta utskottets närlagda berättelse och de dertill hörande bilagor, inhemta, hvad som förefallit, då bemälda Secreta utskott, i anledning af Riksdagsordningen, sig anmält till Riksjouvelernas öfverseende. Och som denna sak blifvit uti så besynnerliga omständigheter inveeklad, att den derigenom eger en nära gemenskap med de öfriga beredningsämnen, som till Stora deputationens utarbetande blifvit af Riksens höglofl. ständer hänskjutne, så har ock deputationen, efter gifven anledning af Secreta utskottet, densamma under ömsint öfverläggning förehaft och enhälligt sig förenat, att en sådan underd. föreställning må afgå, som Secreta utskottet författat, och hvilken nu till Riksens ständers eget ompröfvande öfverlemnad varder.

Stora deputationen finner, för sin del, både H. K. Maj:ts sannskyldiga nytta och Rikets värdighet kräfva en sådan Riksens ständers åtgärd, såsom det ock uti samma afseende med ärendets vigt och angelägenhet torde mest öfverensstämma, att samma underd. föreställning, underskrifven af herr grefven och landtmarskalken och de öfriga respectiva ståndens talemän, igenom en deputation aflemnades. Ut supra ad mandatum

Joh. Israel Torpadius.

---

1) Efter en afskrift bland riksrådet grefve A. von Fersens efterlemnade papper.

Utdrag af protocollet, hållet uti Riksens ständers Secreta utskott, den 30 April 1756.

Det är Riksens höglofl. ständer bekant, hurusom år 1744 blefvo för kronans räkning jouveler uppköpte till H. K. Måj:ts då förevarande förmälning med H. M. Drottningen, hvilka jouveler också till Hennes Maj:ts aflemnades, sedan de, enligt H. K. Maj:ts nådiga skrifvelse till dess och Rikets Kammar-Collegium och Stats-Contor, af den 23 April 1744, blifvit för Riksjouveler förklarade. År 1747 samtyckte dåvarande Riksens ständers Secreta utskottet, att jemte dessa jouveler åtskilliga andre, som funnos uti Räntekammaren, måtte öfverlåtas Hennes Maj:t till bruk och nyttjande, ifrån hvilken tid de ock ständigt förblifvit hos Hennes Maj:t. Som Riksdagsordningens 13:e § pålägger Riksens ständer "att öfverse Riksens klenodier och mobilier uti Skattkammaren och annorstädes", såsom orden lyda; så har Secreta utskottet det redan verkställt, i anseende till dem, som äro för H. K. Maj:ts eget bruk, till hvilken ända H. K. Maj:t nådigst behagat till räntekammaren den delen deraf uppgifva, som var uti dess eget förvar. Men hvad de öfriga angår, som H. M. Drottningen innehafver, har hos H. K. Maj:t Secreta utskottet, igenom underd. skrifvelse af den 6:e sistledne April sig anmält, att efterkomma denna sin skyldighet. Kort derefter lät Hennes Maj:t gifva sin åstundan tillkänna, att herr grefven och landtmarskalken, eller uti dess ställe tvenne ledamöter af Secreta utskottet, ville infinna sig uppå slottet, hvilket sednare, för en herr grefven och landtmarskalken åkommen opasslighet, skedde. Hvad vid detta tillfälle föreföll och huru sedermera ett skriftligt yttrande, med Hennes Maj:ts egenhändiga underskrift, blifvit aflemnadt, det täckes Riksens höglofl. ständer, af bilagorna A och B, intaga. Uti samma skriftliga yttrande har Hennes Maj:t, uti nog eftertänkliga ordasätt, förklarat sitt missnöje öfver Secreta utskottets föranstaltande uti förenämnda måtto, med tilläggning, att Hennes Maj:t höll sig för god, att hädanefter bära Rikets klenodier.

Secreta utskottet har funnit sin skyldighet, att Riksens höglofl. ständer allt sådant tillkännagifva, icke allenast för det målet i sig sjelf hörer till Riksens ständers kunskap, utan fast mera för de uppkomna nya omständigheter, hvilka på det ömmaste röra en Riksens ständers rättighet och Rikets värdighet. Secreta utskottet har emedlertid gjort påminnelse om Hennes Kongl. Maj:ts nådiga svar uppå Secreta utskottets förenämnda skrifvelse och att dagen måtte utsättas, till jouvelernas öfverseende. Derpå är nu, sedermera, gifvet ett extractum protocolli utur Rådkammaren, af den 26:e sistl. April, Litt. C, att Hennes Maj:t framdeles lärer nämna dagen, enär Hans Kongl. Maj:ts helsa vore fullkomligen återvunnen.

Det är altså deruppå, som verkställandet beror, och lärer Secreta utskottet, enär det försiggått gifva Riksens högl. ständer underrättelse om denna sin förrättning; så i anseende till de jouveler och klenodier, som tillförene varit uti skattkammaren förvarade, som i anseende till de öfriga och här ofvanföre uti början omnämnda riksjouveler, hvilka till Hennes Maj:ts nyttjande blifvit lemnade.

Men hvad nu närmare Riksens ständers åtgärd synes kräfva, blifver derigenom icke besörjdt eller rättadt. Secreta utskottet menar dermed de eftertänkeliga och för Rikets heder och värdighet nog ömma utlåtelser, Hennes Maj:t uti förrberörde sitt skriftliga yttrande brukat. Secreta utskottet, öfvertygadt att Konungens höghet och Rikets värdighet äro oskiljaktigt förenade, trodde sig fela emot begge, emot hvad det Riksens ständer skyldigt är, om det sådant hade med stillatigande förbigått. Fast mera är Secreta utskottet af den tanka, att en underdånig föreställning deröfver, till Hans Kongl. Maj:t, uti Riksens ständers namn, må göras; hvilken till Riksens ständers ompröfvande Secreta utskottet författat och jemväl till andra förekomne och Riksens ständer beklagligen nog kunniga omständigheter lämpat. Sakens beskaffenhet och ett så riktigt ändamål, som denna föreställning innehåller, lära förena Riksens samteliga ständer att härutinnan med Secreta utskottet instämma, då man har anledning hoppas, att Riket må en gång komma till det lugn, det så länge saknat och den vördnad, som dess-

innebyggare så villigt bära för Hennes Maj:t, blifva skiljd från den oro, tvekan och bekymmer, hvarmed den hittills måst vara förknippad.

Ut supra. Ad mandatum.

Joh. Isr. Torpadius.

Litt. A. Hörsam berättelse.

Förledne Thorsdag, den 8 April, eftermiddagen, då jag Kaulbars och jag Palmfelt voro hos Landtmarskalken, grefve Fersen, inkom kammarherren grefve Lagerberg och talade ensam med Herr landtmarskalken, hvarefter Landtmarskalken oss inkallade och berättade, att Hennes Kongl. Maj:t, genom kammarherren, honom tillsagt, att genast uppkomma på slottet, att tala med Hennes Kongl. Maj:t; men som dess sjukliga tillstånd sådant icke tillät, så anmodade herr Landtmarskalken oss, att genast i underdånighet uppvakta Hennes Kongl. Maj:t.

Då vi voro uppkomna på slottet, fingo vi, efter skedd anmälan, företräde uti dess egna rum; då jag, Kaulbars, i underdånighet anmälde, att, i anledning af Hennes Maj:ts nådiga befallning, hade Landtmarskalken sjelf gerna åstundat uppvakta Hennes Kongl. Maj:t om dess sjukliga tillstånd det tillåtit; samt att vi således af herr Landtmarskalken voro anmodade, att, på dess vägnar, i underdånighet emottaga Hennes Kongl. Maj:ts nådiga befallning.

Hennes Kongl. Maj:t gaf häruppå tillkänna, att Hans Kongl. Maj:t berättat, det Riksens ständers Secreta utskott, genom underdånig skrifvelse, begärt dag, å hvilken Rikets jouveler och klenodier, som voro uti Hennes Kongl. Maj:ts eget förvar, kunde öfverses och inventeras. Hennes Kongl. Maj:t fann detta utaf Secreta utskottet gjorda steg aldeles ovanligt, och att det vore Räknekammarens göromål att upprätta inventarium, men icke Hennes Kongl. Maj:ts, samt att sådant aldrig förr vore af ständerna begärt, utan ansåg Hennes Maj:t detta såsom ett misstroende för dess person.

Hvarå vi i underdånighet svarade, att den begärta inventering vore lag likmätig; att en så omild uttydning derå icke göras kunde; att högstsalig Hennes Kongl. Maj:t drott-

ning Ulrika till en dylik inventering icke nekat, ej heller vår nuvarande allernådigste Konung, och att ingen annan afsigt härmed varit, än fullgörandet af våra besvurna lagar.

Hennes Kongl. Maj:t yttrade sig vidare, att hvad de jouveler angingo, som blifvit Hennes Maj:t förärade i Berlin, så trodde Hennes Kongl. Maj:t sig icke vara förbunden, att för dem göra räkning eller till Ständernas öfverseende lemna; emedan Hennes Maj:t ansåg dem, som sig allena tillhörande. Men beträffande de öfriga riksjouvelerna, som sedermera blifvit Hennes Kongl. Maj:t öfverlemnade, så skulle de med första, sedan Hennes Kongl. Maj:t fått tala med presidenten grefve Piper, som hade kunskap om dessa jouveler, blifva utbrutna och Riksens ständer tillställda.

Sluteligen förklarade Hennes Kongl. Maj:t sig aldrig mera vilja bära eller i dess förvar återtaga ofvannämnda riksjouveler [1]).

Stockholm den 9 April 1756.

J. F. Kaulbars. *G. Palmfelt.*

Litt. B.

Såsom Hans Maj:t i nåder berättat mig, det Han fått ett bref ifrån Riksens ständers secreta utskott, att få den nåden genom deputerade öfverse kronans jouveler, som äro under mina händer. Som jag intet kan en sådan eftersyn mig underkasta, som synes härröra af något misstroende af Riksens ständer; så har jag velat gifva mina tankar tillkänna åt 2:ne Secreta utskottets ledamöter, att jag ämnar låta utbryta de jouveler, som höra till räntekammaren, att åtskilja dem ifrån mina egna, och så öfverlemna dem

---

[1]) Enligt Secreta utskottets underd. skrifvelse d. 30 Sept. 1766, återlemnades, på K. M. begäran, uti Rådsprotokollet d. 15 i samma månad, så väl de s. k. Berlinska jouvelerna, som ock de Riksjouveler, som 1756 blifvit till Räntekammaren inlemnade; emedan Drottningen vid sin sons biläger ville dem bära.

till Riksens ständer, ty ifrån denna timma håller jag mig för god dem att bära.

LOUISE ULRIQUE [1]).

Litt. C.

Utdrag af protocollet, hållet i Rådkammaren den 26:e April 1756.

S. D. Blefvo, i anledning af förnyad erinran utaf landtmarskalken samt generalmajoren och riddaren af kongl. Svärdsorden grefve Axel Fersen, deras Excellenser herrar Riksens råd grefve Ekeblad och baron v. Seth anmodade, att i underdånighet påminna Hans Kongl. Maj:t om någon viss dags utsättande för Riksens ständers Secreta utskott att, efter dess tillförene i underdånighet skedda anmälande, få öfverse Rikets klenodier och jouveler.

Vid återkomsten från Hans Kongl. Maj:t berättade välbemälde deras Excellenser herrar Riksens råd, det Hans Kongl. Maj:t i nåder förklarat sig tro, att häröfver redan hafva, före helgen, lemnat behörigt svar till herrar Riksråden baron Wrede och baron Palmstjerna, som, på Rådets vägnar, då i underdånighet derom påminte; hvilket svar deruti bestod, att Hennes Kongl. Maj:t först oumgängeligen behöfde någon tid till att behörigen urskilja och separera sina enskildta ifrån Rikets jouveler och såmedelst skaffa dessa sednare uti behörig ordning, att efter inventarium kunna öfverses; men som Hennes Kongl. Maj:t sedermera, igenom den Hans Kongl. Maj:t träffade sjukdom och det sällskap, som densamma af Hennes Maj:t fordrat, allt hitintills blifvit hindrad ifrån verkställigheten af detta sitt uppsåt, hvilken dock ofelbart skall komma att försiggå, så snart Hans Kongl. Maj:ts förrbemälda sjukdom Hennes Maj:t någon mera ledighet dertill medgifva vill, hvarefter och

[1]) Denna Drottningens skrifvelse var utan datum, men af en copia deraf bland riksrådet grefve A. v. Fersens efterlemnade papper, synes att den var skrifven den 10:e April 1756, och blef general Kaulbars tillstäld, genom en fransysk billet från hofmarskalken baron Horn.

Hans Kongl. Maj:t tänker att, enligt Riksens ständers Secreta utskotts åstundan, till bemälde klenodiers och jouvelers öfverseende viss dag utsätta; alltså befalldes det sådant Riksens ständers Secreta utskott härmedelst tillkännagifvas skulle.

Ut supra. Ad mandatum
Joh. v. Heland.

Bilaga D till Riksens ständers stora deputations skrifvelse af den 1:a Maj 1756.

Stormäktigste allernådigste Konung!

Alldenstund Riksdagsordningen, uti 13:e §, pålägger Secreta utskottet ibland annat, att efterse huru Riksens klenodier och mobilier uti Skattkammaren och annorstädes äro i behåll, och Secreta utskottet, till följe deraf finner sig åligga, att jemväl öfverse de Riksjouveler och klenodier, hvilka så väl vid Eders Kongl. Maj:ts höga förmälning i Berlin, som ock ytterligare, af högstsalig Hennes Maj:t drottning Ulrika Eleonoræ qvarlåtenskap, den 12 Januari blifvit till Hennes Kongl. Maj:t, vår allernådigste Drottnings vård och nyttjande öfverlemnade; fördenskull har hos Eders Kongl. Maj:t Secreta utskottet härmedelst i underdånighet anhålla skolat, det täcktes Eders Kongl. Maj:t allernådigst förständiga Secreta utskottet, när det må falla Hennes K. Maj:t lägligt, att Secreta utskottet, genom sina deputerade, kan taga dem samma uti ögnasigte, i anledning af deröfver befindtlige inventarier, hvilket Secreta utskottet önskade, ju förr ju hellre få verkställa.

Secreta utskottet framhärdar etc.

Stormäktigste etc.

Stockholm den (6) April 1756.

Bilaga E till Riksens stora deputations skrifvelse af den 1 Maj 1756, innehållande det af Secreta utskottet utarbetade förslag till skrifvelse till Kongl. Maj:t, rörande inventering af Rikets jouveler och klenodier.

Stormäktigste allernådigste konung!

Inför Eders Kongl. Maj:t kunna Riksens ständer icke längre dölja, huru de måst förmärka sig af Hennes Maj:t Drottningen icke vara ansedde, efter hvad de borde vara, både såsom maktegande ständer och E. K. M. trogna undersåtare, hvilka valt E. K. M. till ett så lysande äreställe ibland Konungar och villigt uppoffra, för dess och Rikets oskiljaktiga bästa, sitt lif och sin förmögenhet, när det omtränger. Ett sådant beteende emot Riksens ständer, har ock haft med sig en ringa aktning för Riksens herrar råd och för andra embetsmän, hvilket icke på ett mera ögonskenligt sätt kan visas, än då bemötelser ske efter godtycke och icke efter hvars och ens värdighet; såsom vore någon annan trohet och förtjenst än laglydno eller annan utvärtes värdighet och belöning, än den E. K. M. rättvisa ibland dess undersåtare utdelar.

Riksens ständer och hela Riket vet, att E. K. M. för allt sådant ett fullkomligt misshag hyser. De begära ingen lyckligare regering, än den E. K. M. ömma och faderliga hjertelag dem lofvar. Men när icke dess mindre, så nära vid thronen, deremot handladt varder, så måste det göra uppseende hos fremmande, villrådighet och bekymmer inom Rikets gränsor. E. K. M. lärer ock högst upplyst finna, hvad efterdömen intryckes uti de unga arfprinsarnes unga sinnen, då de i stället för att få kärlek för nationen och för ett fritt folk, samt aktning för trohet och förtjenst, få anledning att anse andra menniskor födde till elände för deras nöje, lyckliga eller olyckliga, väl- eller illasinnade, efter den gunst eller ogunst, som dem möter vid hofve[t]. Och hvad tider skulle derigenom beredas för efterkom[mande], hvad säkerhet för deras rätt och frihet, då sådan[a] deremot alldeles stridande efterdömen, hos regenten, u[ti] dess barnaår, först vunnit inrymme och sedermera, igeno[m] vanan, blifvit en princip, utan motsägelse och utan ändring

Hennes Maj:t är inkommen uti Riket, att vara E. K. M:s gemål, men ej att öka regementsbördan. Den borde vara drägeligare, för en så mild och rättvis Konung; ty E. K. M. eger, uti dess undersåtares hjertan, ett befästadt konungavälde och en säker belöning. När afvägar derföre, af någon annan kunna ske, emot E. K. M:ts inför Gud och Riket gjorda förbindelse och följakteligen emot E. K. M:ts vilja och afsigt; så vore uti Riket antingen tvenne regerande, den ena med och den andre utan lag, eller Konungen utan riksstyrelse och lagen utan kraft; ty begge, inom sina gränsor, medgifva icke något hinder eller motstånd; så framt eljest Riket skall kunna vid makt hållas.

Men utaf allt hvad som förekommit, har intet varit mera oförväntadt, än att Hennes Maj:t, igenom ett skrifteligt yttrande, förklarat Secreta utskottets åstundan att öfverse Rikets jouveler, för ett misstroende och, som orden vid slutet lyda: "*Sig för god att dem hädanefter bära.*"

Det är väl icke vanligt eller med regeringssättet öfverensstämmande, att godkänna någon skriftväxling eller gemenskap uti riksdagsärender, Drottning och Ständer emellan. Men när Riksens ständer icke sjelfva ådragit sig ett Hennes Maj:ts yttrande, när en skrift kommer i deras händer, som innehåller ett så uppenbart förakt för Riket, och när deras stillatigande vore dem icke värdigt, så blifver, hvad Riksens ständer i detta fall göra, icke lämpligt till andra tillfällen eller ett efterdöme för framtiden; helst som Riksens ständer utom dess hoppas och jemväl deruppå lära hafva ett vaksamt öga, att hvad som nu föranlåter denna Riksens ständers åtgärd icke mera må hända.

Att öfverse Rikets jouveler, det är en skyldighet, som Riksens ständer, uti Riksdagsordningens 13:e §, är ålagd, således en rättighet, och om dess iakttagande kunde anses för ett misstroende, så blefve regeringslagarne och Riksens ständers rättigheter i gemen ämnen till misstroende. Botemedlen skulle då blifva att upphäfva dessa rättigheter och med dem Nationens frihet. Och som Riksens ständer äro vida skiljde ifrån ett sådant uppsåt, så blifver för Hennes

Maj:t nödigt, att fatta andra tankar om Riksens ständers rättighet, än dess skrifteliga yttrande innebär.

Ännu ömmare har det varit för Riksens ständer att förnimma, att Hennes Maj:t, på sätt som förrbemäldt, ringa aktar Rikets klenodier. De hafva likväl ett dubbelt värde, både af fordna Konungar, som dem burit och af det de tillhöra ett rike, som uti ålder icke eftergifver något rike uti verlden, som undergått hvarjehanda omskiften, hvilka återstå och kunna vara efterdömen för många andra; men som ock, under allt, jemväl under olycka och motgång, bibehållit sitt anseende och sin urgamla heder, följakteligen ett värde, som svårligen kan ökas, men aldraminst efter godtycke förminskas.

E. K. M:ts egen höga person blifver ock derigenom så mycket mera förolämpad, som Riket icke kan förringas, utan mehn och förfång för den konungsliga högheten. Ingendera, hvarken Konung eller Riket, kan medgifva ett sådant förolämpande och aldra minst inom sig, hvarest allt bör vara dem undergifvet, allt bidraga till begges nytta, anseende och heder.

Sådana äro de omständigheter, och följder, hvilka Riksens ständer, med bekymmerfulla sinnen, framlägga för E. K. M:ts ögon. De vilja ingen ändring uti E. K. M:ts sinnelag för dess gemål, men väl en ändring uti Hennes Maj:ts sinnelag för Riket. De begära intet högre, än att E. K. M:t må ostörd få göra sina undersåtare lyckliga och sin regering ärofull. De vilja vara tacksamme och derföre vilja de tillika att den, som så nära förenat sin välgång med E. K. M:ts välgång, måtte beständigt kunna ega deras underdåniga vördnad och tillgifvenhet.

Till E. K. M:ts ömma försorg förtro sig härutinnan Riksens ständer uti underdånighet, glade att icke behöf tillgripa de utvägar, hvilka Gud och deras rätt dem elj tillsagt.

E. K. M:ts förbindelse med Riket är den första o angelägnaste förbindelse. Igenom den väntar en hel m

nighet sin välgång och sin lycka. Uppå den stödjer sig jemväl efterkommandes välfärd.

Riket måste undsättas och då blifver E. K. M. befriad ifrån många bekymmer. Land och undersåtare kunna ock då fullkomligen njuta frukten af en så prisvärd konungaregering.

Riksens ständer framhärda etc.

Stormäktigste etc.

III.

Konung Adolph Fredriks skrifvelse till Rikets Ständer, med anledning af deras föreställning i frågan rörande Riksjouvelernas inventering. Daterad Stockholm den 25 Maj 1756[1]).

Till Riksens ständer!

Innehållet af Riksens ständers till mig aflåtna underdåniga skrifvelse, har varit för mig ej mindre ömt än oförväntadt. Det rörer på det aldranärmaste min högtälskeliga gemål Drottningen, af hvilkens kärlek för mig, Riket och alla mina trogna undersåtare i gemen, de tillika med mig hafva haft mångfaldiga vedermälen, det Riksens ständer också sjelfva, vid flere tillfällen, erkänt.

Utan att vilja röra vid ett så grannlaga ämne, som det Riksens ständers bref innehåller, gör jag mig fullkomligen försäkrad, att framtiden lärer öfverflödigt utvisa, det Riksens nu församlade ständers yttrade omdöme, ej är svarande emot min gemåls ömma tänkesätt, så för dem sjelfva, som för hela Riket och nationen i allmänhet; hon kan derutinnan med trygghet underkasta sig den store Gudens och efterverldens oväldiga dom; äfvensom jag ock, för min del, försäkrar att alltid blifva Riksens ständer med all kongl. nåd, ynnest och välvilja bevågen. Stockholm d. 25 Maj 1756.

ADOLPH FRIEDRICH.

---

[1]) Efter en afskrift bland Riksrådet grefve A. v. Fersens efterlemnade papper.

IV.

Drottning Lovisa Ulrikas skrifvelse till Konung Adolph Fredrik, rörande inventeringen af Rikets jouveler och klenodier; uppläst i Rådet den 26:e Maj 1756 [1]).

Sire!

J'envisage avec la plus vive reconnoissance la bonté que V. M. a bien voulu avoir, de me communiquer la lettre des Etats du 8 de ce mois, et me donner une occasion de mettre au jour mes vrais sentiments aux yeux d'une nation, que je chéris et que j'estime. En prenant la résolution de m'unir à V. M., je n'ai point été aveuglée par l'éclat d'une couronne, ma naissance ne me fesoit pas désirer une nouvelle marque d'illustration. Mon admiration pour les qualités personnelles d. V. M. et la réputation d'une nation aussi celèbre par ses vertus que par son attachement envers ses princes, étoient les seuls motifs qui m'engagèrent à quitter une Patrie, à laquelle j'étois attachée par les liens les plus tendres.

Les bontés dont V. M. continue de m'honorer, et dont j'ai reçu les temoignages les plus sensibles, rendoient ma félicité parfaite; il ne me restoit à désirer que les suffrages d'une nation, dont j'avois conçu la plus haute idée; lorsque j'ai le malheur de voir éclater des soupçons qui ne peuvent produire d'autres effets que de m'aliéner des coeurs, sur lesquels mes propres sentiments me donnent tant de droit.

Instruite de bonne heure à connoître toute l'étendue de mes obligations, et à honorer le mérite, je ne lui ai jamais refusé mon estime, partout ôu je l'ai trouvé; le degré de cette éstime sera toujours mesuré sur la vénération pour

---

[1]) Efter en af Drottningen egenhändigt skrifven copia, med påskrift: "Donnée au senat, le 26 de Mai 1756; bland Enkedrottning Lovisa Ulrikas efterlemnade papper.

V. M. et sur le zèle pour le bien du Royaume, inséparable de celui de sa personne.

Les princes mes fils, ne risqueront rien en suivant ces mêmes maximes, et si je ne suis pas assez éclairée, pour pouvoir leur fournir par moi-même des exemples à imiter, ils en trouveront une source féconde dans les vertus de V. M.

Entre les articles contenus dans la lettre des Etats, celui qui m'a surprise le plus, c'est la correspondance qu'on me suppose avec le comité secret, au sujet des pierreries; à moins que l'on ne prenne un billet écrit au S:r Kaulbars pour telle, je n'en ai aucune connoissance. Ce billet, en soi-même, n'avoit rien qui pût alarmer ou offenser, dès qu'on en reste au sens naturel.

Je connais trop mes devoirs envers V M. pour avoir eu l'intention de m'adresser, par un tel billet, aux Etats. Les loix du Royaume montrent, en pareil cas, un chemin tout différent. V. M. se ressouviendra qu'en 1746 les Etats assemblés me remirent les pierreries et bijoux de la couronne, gardés çi-devant dans la chambre des comptes. Je leur rendis une quittance signée de mon nom, et je les reçus comme une marque de leur confiance et de leur affection, et à cet égard j'y attachais un prix infini. Je les ai portés dix ans et pendant cet espace, quoique lès Etats aient été assemblés, il n'a jamais été question d'une revision comme celle dont il s'agît à présent, à laquelle j'ai cru trouver une sorte de méfiance qui intéresse ma gloire d'une manière très sensible.

C'étoit par cette considération seule, que je croyois pouvoir, sans conséquence, avancer, qu'il étoit au dessous de ma dignité de les porter à l'avenir, et si, dans cette occasion, j'ai quelque chose à redire, c'est de ne m'être point expliquée préférablement dans une langue, dont j'eusse mieux connu la valeur des termes. Je suis occupée à séparer ces pierreries des miennes, et à les laisser à la dis position des Etats.

Pour ce qui regarde celles que j'ai reçues de Votre Majesté à Berlin, je les considère comme m'appartenant en propre, fondé sur le 8:e article de mon contrat de mariage,

où mes droits et ceux de mes enfants, comme mes heritiers légitimes, m'ont parû constatés. Des conventions aussi sacrées ne peuvent s'annuler. D'ailleurs je suis prête à sacrifier, non seulement ces pierreries, mais encore tout ce que j'ai au monde, si par là il en pouvait revenir du bien aux sujets de V. M. Les trésors ne m'ont jamais éblouie; le plus grand à mes yeux étoit l'amour de la Nation. Je n'ai rien negligé pour l'acquérir. Tranquille avec une conscience sans reproche, j'espère de la justice divine et de la postérité, un jugement équitable sur mes intentions et sur ma conduite.

V.

Egenhändigt, undertecknadt bref af Drottning Lovisa Ulrika till riksrådet baron Wrangel; dateradt den 16 Juni 1756 [1]).

En tâchant, Monsieur, de soulager la situation de votre fils [2]), je n'ai suivi que les mouvements de mon affection pour lui et la persuasion où je suis de son attachement pour le Roi et pour moi. Je lui continuerai toujours les mêmes dispositions, et, pour vous le prouver plus particulièrement, je verrai avec plaisir que vous puissiez vous rendre ici, ayant des raisons de conséquence que je ne puis confier à la plume, pour vous y engager et qui Vous intéressent fort.

Soyez en attendant persuadé de la sensibilité avec laquelle j'envisage les circonstances où vous vous trouvez. Elle me fait souhaîter de les voir cesser bientôt, et vous assurera des sentiments d'éstime et de bienveillance avec lesquels je suis

Monsieur

Votre très affectionnée

Louise Ulrique.

Stockholm le 16
de Juin 1756.

---

[1]) Originalet, af Drottningen påtecknadt: "*Cette lettre avoit été cérite au sénateur Wrangel, père de Erik, après sa mort les enfants me l'ont remise*" — återfinnes bland Drottningens efterlemnade papper.

[2]) Baron Erik Wrangel, invecklad i det försök till flykt, som förehades med f. d. pagen Silfverhjelm, häktad på Riksens ständers befallning vid 1756 års riksdag, nödgades, af denna anledning, taga till flykten, innan den s. k. konspirationen utbröt.

VI.

Konung Adolph Fredriks egenhändigt skrifna declaration, till Rådet, i anledning af den upptäckta conspirationen; daterad Stockholm den 28 Juni 1756 [1]).

Jag finner nu af den vederstyggeliga stämpling, som blifvit upptäckt, att obetänkt och illasinnadt folk nyttjat tillfället och pretexten af den mindre sammanstämning, som en eller annan gång emellan mig och Riksens Råd kunnat sig yppa, att för egna afsigter och under irrigt hopp att behaga mig, uppväcka oro, buller, uppror, våld och redeliga undersåtares förtryck; af denna bedröfveliga erfarenhet upplyst, anser jag såsom en konungslig ära, att erkänna den villfarelse jag varit uti; öfvertygad om Riksens ständers rena nit och afsigter för mig och Riket, förklarar jag härmed emot dem mitt oinskränkta förtroende, samt utfäster å nyo, och på det heligaste bedyrar, mig vilja hädanefter och allt framgent styra Riket efter dess besvurna grundlagar, samt för mitt högsta nöje och yppersta sällhet skatta, att återvinna undersåtares kärlek, som torde, igenom hvad som förelupit, vara förkolnad.

ADOLPH FRIEDRICH.

---

[1]) Denna declaration upplästes i Rådet den 28 Juni 1756, uti Secreta utskottet samma dag och uti Stora secreta deputationen den 12 Aug. 1756, enligt anteckningarne på Landtmarskalkens original-afskrift, bland riksrådet grefve A. v. Fersens efterlemnade papper.

VII.

Öfversten grefve Erik Brahes böneskrift till Rikets ständer, vid 1756 års Riksdag [1]).

Allerödmjukaste böneskrift
till
Riksens höglofliga ständer!

Om ett blödande sinne, ett bristande hjerta, darrande hand och med sorgetårar utspädt bläck voro uti tillstånd att, för Riksens högloff. ständer, ådagalägga det ödmjuka förtroende, som till deras medlidande ädelmod jag uti min stora olycka hyser; så skulle jag ännu anse sjelfva olyckan, att med sig föra någon tröst för mig uti ett tillstånd, hvaruti jag råkat, endast medelst blind lydnad, olyckeliga och mig okunniga tillstötande omständigheter och ett, till min egen skada, tystlåtet hjerta emot dem, hvilka sådant icke förtjent, medelst anläggningar, dem jag icke alenast såsom blotta discourser, utan påföljd, ansett och således ej angifvit.

Min hederliga slägt, mina förfäders städse gjorda tjenster, mina fordna vänners ynnest, äro blefna mig nu en så odräglig börda, det intet, utom Riksens högloff. ständers barmhertighet, densamma hjelpa kan, att något bära. Känslan häraf, så väl som att lemna en späd och till allt godt böjd telning, hvilkens lycka dess fader förstört; att uti olyckan med sig störta en kär maka, hvars dygder och oskuld är hvar och en nogsamt bekanta, och hvars usla tillstånd nu är frukten af den kärlek hon för mig hyser; sådant fördubblar min ångest, men lemnar mig likväl en gnista hopp, att i anseende till dessas eländiga tillstånd,

---

[1]) Utan datum. Uppläst uti Ridderskapet och Adelns plenum den 17 Juli 1756, enligt en anteckning å d. v. Landtmarskalkens original-afskrift; bland riksrådet grefve A. v. Fersens efterlemnade papper.

Riksens höglofl. ständers behjertande nåd icke aldeles torde vara igenstängd. Min lycka och timmeliga välfärd äro förspilda; men något benådande emot mig, torde ännu bibehålla min stackars hustru och hennes bärande foster vid lif.

Att en annan brukat så väl mig, som mitt namn, till skärm för sina egna anläggningar, det visa så ransakning som dom. Att jag oväsendet afstyrt, för många giltiga skäl, utan att då, hos grefve Hård nämnt hvarken skott eller patroner, hvilka jag likväl, i anseende till Widforss utlåtelse, dagen förut väl trodde vara ankomna, det vittnar hela ransakningen, och att jag för det enda emot mig i hufvudsaken varande, så kallade vittnet Widforss, nämnt om aftonen, att buller torde ske, det bevisar att man mig sådant nyss förut, hos grefve Hård, sagt; men icke mitt deltagande samtycke, helst jag det der afböjt.

Under mitt bistra öde, är mig dock en enda tillfyllestgörelse öfrig, i det mig icke kan betagas, att mina föreställningar varit de hinder, hvilka utbristandet af de sammangaddades uppsåt betagit och afböjt. Täcktes Riksens högloft. ständer, af nåd och medlidande, anse detta för en lindrande omständighet och dymedelst låta någon slags nåde mig vederfaras, så är derpå flera bevis. Jag öfverlemnar mig och de mina uti Riksens högloft. ständers milda sköte, och skulle skatta mig lyckelig, om mig bevistes någon nåd, till utgjutande af de uppriktiga suckar, hvilka för Riksens högloft. ständer, deras fri- och säkerhet mig i döden följa skola.

Riksens högloft. ständers
ödmjukaste och tropligtigste tjenare
Erik Brahe.

VIII.

Fru grefvinnan Brahes [1]) böneskrift för sin man, Öfversten grefve Erik Brahe; ställd till Riksens ständer vid 1756 års riksdag [2]).

Ödmjukt memorial!

Inför Riksens högloffl. ständer vågar jag här, med ett på det högsta bedröfvadt sinne, framträda, ej att bemantla, öfverskyla, mindre försvara den förbrytelse, som ådragit min olyckeliga make, den af Riksens högfl. Commission öfver honom fälda, hjertfrätande dom.

Ett ömt och blödande hjerta har ej tillåtit att underrätta mig om de omständigheter, som hans brott åtfölja kunnat: mig är, till min obeskrifveliga ångest, nog, att han funnits hafva dom förtjent och jag bör, med vördsam undergifvenhet, tro, inga mildrande skäl hafva kunnat honom derifrån befria. Men ehuru svårligen han må hafva sig förbrutit, kan det ej utsläcka den kärlek, som ett eljest ljuft äktenskap rotar, mindre afhålla mig att vördsammast påkalla Riksens höglofl. ständers mildhet och medlidande.

Mitt lif aktar jag mindre förtjena Riksens höglofl. ständers behjertande: Det vore mig ock fast mer odrägligt, ifall den afsagda dödsdom skulle gå i fullbordan. Men med Riksens höglofl. ständers ädelmod kan ej vara öfverensstämmande, att utöfvandet af lagens stränghet, jemväl skulle sträcka sig till det oskyldiga lif, jag inom mig hyser, som i detsamma blefve uppoffradt.

---

[1]) Grefvinnan Brahe, född Christina Charlotta Piper, dotter af presidenten grefve Carl Fredrik Piper och grefvinnan Ulrika Christina Mörner, var född 1734, förmäld med grefve Erik Brahe, i dennes 2:a gifte, år 1754. Hon gifte sig för 2:a gången år 1773, med riksrådet och kanslipresidenten grefve Ulrik Scheffer, och afled år 1800.

[2]) Utan datum. Uppläst i Riddersk. och adelns plenum den 17 Juli 1756, enligt en anteckning å d. v. Landtmarskalkens original-afskrift; bland riksrådet grefve A. v. Fersens efterlemnade papper.

Jag underställer vördsamt Riksens högloft. ständers beslut, hvad annat, dock ej nesligt straff, min man öfvergå måtte och fördristar alenast för honom, för mig och för begges vår olyckeliga lifsfrukt, anhålla om lifvets förskoning.

Ju svårare min olyckelige make sig förgått, ju mera lysande blefve Riksens högloft. ständers ädelmod och under den usla lefnad, som oss båda ändock förestode, blefve åtankan af en sådan Riksens högloft. ständers mildhet min enda hugnad, och min vördsammaste erkänsla skulle aldrig utan med lifvet utstockna.

Christina Piper.

IX.

Hofmarskalken friherre Gustaf Jacob Horns böneskrift till Riksens ständer, vid 1756 års riksdag [1]).

Allerödmjukaste Memorial,
till Riksens höglofliga ständer!

Riksens högloft. ständer täcktes höggunstigt tillåta, att jag, tryckt af en tärande sorg öfver mitt olyckeliga fall, men uppmuntrad af Riksens högloft. ständers ömma medlidande och prisvärda ynnest för den, som af uppriktigt sinne och med blödande hjerta erkänner sitt brott, denna böneskrift, inför Riksens högloft. ständer, i djupaste ödmjukhet nedlägger.

Ingen är som ej vet, att jag vid Riksens högloft. ständers commission är vorden anklagad och dömd, för delaktighet uti ett tillämnadt och för Rikets trygg- och säkerhet högst skadeligt uppror, som, genom Allmaktens nådiga försyn, i tid blifvit upptäckt och hämmadt.

Och ehuru högloft. Commissionen, af i domen anförda skäl, ej annat kunnat, än att, enligt dess, af Riksens högloft. ständer, gifna, instruction, efter yttersta lagarnes stränghet med detta mål förfara; dock som Riksens högloft. ständer äfven tillkommer att, efter sakens beskaffenhet, lindra eller skärpa straffet; så fördristar jag, att allerödmjukast öfverlemna Riksens högloft. ständers högt upplysta granskning och skärkådan, de mildrande omständigheter, som jag, uti min inför högloft. Commissionen gjorda förklaring mig åberopat; i det säkra hopp, hvarom jag äfven i djupaste ödmjukhet bönfaller, att få hugna mig af nådgunstig lindring uti det svåra straff, hvartill jag dömd blifvit.

---

[1]) Utan datum. Uppläst i Riddersk. o. Adelns plenum den 17 Juli 1756 enligt anteckning å d. v. Landtmarskalkens original-afskrift; bland riksrådet grefve A. v. Fersens efterlemnade papper.

Riksens högloft. ständer täckas af handlingarna höggunstigt inhemta, att mitt brott härstammar mera från svaghet än vanart, mera från villfarelse än öfverdåd, mera ifrån grof efterlåtenhet än vrångt uppsåt; att jag aldrig velat gå in i verkställigheten af den Gudlösa anläggningen; att jag vid flera tillfällen varnat några af de brottslige, med yttrande: att be Gud bevara sig derifrån; samt att jag ej varit trög och senfärdig att bekänna.

Hafven derföre, gunstige herrar, med mig ett ömt medlidande; antagen mina kommande öden uti eder kraftiga vård, och låten rättvisan varda blandad med mildhet, på det att hela verlden med förundran må finna, att eder ynnest och godhet härvid är äfven så stor, som de vrångvisas nesa och blygd; samt att jag, luttrad från all villo, i framtiden måtte få lemna Riksens högloft. ständer tillförlåteliga prof af den fullkomliga erkänsamhet, och djupa vördnad, hvarmed jag Riksens högloft. ständer, intill dödsstunden är tillgifven. Och änskönt mitt brott skulle pröfvas vara så svårt, att det icke med lindrigare straff än lifvet försonas kan; så skall ändå jag för hvar blodsdroppa, som utur mina ådror svallar, utgjuta till höjden rena suckar, för Svea och Götha mäns beständiga väl och frihet.

Framlefver med djupaste vördnad
Riksens högloft. ständers
underdånige och tropligtige tjenare

Gustaf Jacob Horn.

X.

Capitaine Jan Pukes böneskrift till Riksens ständer; vid 1756 års riksdag [1]).

Till Riksens ständer in plena.
Aldra ödmjukaste böneskrift.

Men ehurudan vill väl denna min ödmjuka böneskrift blifva, eller huru är det möjeligt jag understår mig här sätta pennan till papperet och begära någon nåd och lindring af den dom, som Riksens högloft. Commission mig communicerat den 16:e hujus; jag är densamme, som erkänner mitt brott och ångrar det af allt mitt innersta hjerta.

Har nu den store allvise Guden tillsagt menniskan nåd och förlåtelse, när hon ångrar, bekänner och bättrar sig, så är ock min ödmjukaste förtröstan, att Riksens ständer, af idel nåd och misskundsamhet, lindrar min dödsdom, som är för mig nog sensibel. Den högste Guden beveke Riksens ständers hjertan, till medlidande öfver mig arme syndare; så skall mitt dageliga vakande i böner och åkallan till den högste Guden vara, det ville Han, af sin faderliga nåd, hägna och befrämja alla Riksens Svea innebyggare med all lycksalighet, både i andelig och timmelig mått.

Jag eger inga andra bevekeliga skäl, att förmå Riksens ständer till varkundsamhet öfver mig, än att Gud och Hans heliga nåd ville vara med i verket; då eger jag nog hopp om lindring, ty Frälsaren vill sjelf intet någon syndares död, utan att han omvänder sig och lefver.

Denna blir nu min aldra ömjukaste förtröstan och anhållan hos Riksens ständer, hvaremot jag olyckelige framhärdar, till sista andedrägten

Riksens ständers
aldra ödmjukaste tjenare
Jean Puke.

---

[1]) Utan datum. Uppläst hos Ridderskapet och Adeln den 17 Juli 1756, enligt en anteckning å d. v. Landtmarskalkens original-afskrift; bland riksrådet grefve A. v. Fersens efterlemnade papper.

XI.

Capitaine Magnus Tjeder Stålsvärds böneskrift till Rikets ständer vid 1756 års riksdag [1].

Hög- och välborne, hög- och ärevördige, ädle och högaktade, ärlige och förståndige nådige herrar, herrar och män, Svea rikes högloflige ständer!

Förskräckt och förtjust utaf dödsångest, framkommer för Eder undertecknad, Tjeder Stålsvärd, att i aldradjupaste underdånighet bönfalla om sitt lif.

De omständigheter, hvilka Riksens ständers högloft. Commission nådigt och rättvisligen utrönt, nemligen att jag om den olyckeliga planen haft nog kort och otillräckeligt begrepp; att jag ingen, hvarken dertill förfört, eller sökt förföra; att jag ingenting arbetat till dess verkställighet; att jag anläggningen aldrig styrkt eller gillat, utan tvertom, ifrån första stunden, för vederbörande förestält såsom omöjlig; dessa omständigheter hafva väl icke kunnat hjelpa mig emot den gjorda lagens stränghet; men torde likväl, som jag i djupaste underdånighet beder, bidraga till nåd hos en öfvermakt, hvilken sjelfver, såsom lagstiftande, är nåd egande och gifvande.

En tanka, som hos mig sjelf icke uppstigit, hvars ihågkomst jag med förskräckelse och utan omtanka endast i tre dagar hyst, och hvilken jag, under den tiden, aldrig gillat, utan tvertom (som ransakningen lär visa) aldeles ogillade, då jag, oförmodeligen märkte tillställningen vara för handen; en sådan olyckelig kunskap utbeder jag mig, i djupaste underdånighet, må icke anses med lika straff, som deras gerningar, hvilka uppspunnit, utarbetat, invecklat andra och sökt verkställa ett så faseligt uppsåt.

---

[1]) Utan datum. Uppläst i Riddersk. o. Adelns plenum den 17 Juli 1756, enligt en anteckning å d. v. Landtmarskalkens original-afskrift; bland riksrådet grefve A. v. Fersens efterlemnade papper.

Jag understår mig ännu, att i djupaste vördnad tillägga, att det som af de brottsliga om mig andragits, angående Ernsts uppviglande, angående skott med mera, lär af Riksens ständers höglofliga Commission vara annorlunda befunnet; och lärer detta vara utspridt af någon, som tör hända, under en annans namn, velat underrätta folk om, att sådant vore redo. I dess ställe visste jag ej af Ernsts företagande, förr än om samma afton, mellan 8 och 9. Jag hade den lyckan att vara behjelplig till allarmets stillande och lär min föresats, att aldrig blanda mig i sådant, nogsamt visas, af mina gjorda giltiga inkast, af mina dyra eder deremot, af mina förmaningar till andra och af de försäkringar jag undfick, att allt skulle upphöra, hvilka sista gjorde, att jag om Måndagsnatten gick tideliga hem, och om Tisdagen var mest stilla i mina rum, samt vid arresteringen kl. 9 fans sängfärdig.

Men nådige herrar, höglofl. Riksens ständer! dessa och törhända flera bevekande omständigheter, som jag, i mitt närvarande tillstånd, icke kan redigt minnas eller utföra, om jag ock tordes smickra mig med, att mina rättvisa domare törhända funnit mig minst brottslig, af dem som förtjent dödsstraffet, så är likväl icke allt det anfördt, såsom förtjenande Eder nåd, utan jag erkänner och utbeder, i djupaste underdånighet, att den utaf blott barmhertighet måtte mig vederfaras.

Loths saltstod lär varnat flere för de olyckeliga städers exempel, än alla de, som vid deras undergång undkommit. En död är snart förgäten; men en, för sina missgerningar lefvande, olycklig, blir äfven för efterverlden en ögonskenlig varning. Åtminstone törs jag försäkra, att om den nåden, hvarom jag allerunderdånigast anhåller, händer mig, att mitt dödsstraff blir i evigt fängelse förbytt, så skall jag aldrig underlåta, att prisa Riksens höglofl. ständers nåd, och vara deras trogne förebedjare, både till andelig och lekamlig välsignelse. Jag skall varna igenom mina ord, och skräcka igenom mitt exempel, andra till Gudsfruktan och undersåtelig skyldighet; jag skall ock, efter den nåd, som Gud har gifvit min naturliga förmögenhet, bjuda till att i min olycka, göra Gud, fäderneslandet och det allmänna

all möjlig vinst. Gud låte denna underdånigaste böneskrift beveka Riksens högloфl. ständers hjertan till nåd emot mig, som igenom hjertelig ånger och fullt uppsåt till bättring, förtjenar uti djupaste underdånighet få lefva.

Riksens högloфl. ständers
allerunderdånigste och trolig-
tigste undersåte
Magnus Tjeder Stålsvärd.

XII.

Sveriges Rikes presterskaps föreställning till Drottning Lovisa Ulrika, med anledning af 1756 års conspiration. Daterad Stockholm den 3 Augusti 1756 [1]).

Stormäktigste, allernådigste Drottning!

Svea rikes presterskap har, näst den sanna religionens ömma vård, alltid vinlagt sig, att hafva en på lag grundad vördnad mot sin öfverhet, bland sina förnämsta ögonmärken. Det har vid alla tillfällen inskärpt hos sina åhörare de dertill hörande pligter, och sjelf i deras utöfning föregått dem med efterdöme.

För en del af sådan rättskaffens vördnad mot sin öfverhet, och en ty i synnerhet åliggande skyldighet, anser presterskapet, att oförskräckt träda fram, när omständigheterna så fordra, samt inför sjelfva thronen föreställa de sanningar, som väl kunna förekomma obehageliga, men, närmare eftersinnade, leda till timelig och evig sällhet.

Vördnaden mot Gud, af hvilken presterskapet har sitt embete, tillåter här intet anseende till personen. De veta sig eljest förestå den domen, att Gud varder kräfvandes syndarens blod, han vare sig hög eller låg, ur deras händer. Af sådan grund flyta de underdåniga föreställningar, med hvilka Rikets här vid riksdagen församlade presterskap, med blödande hjerta och högst bedröfvadt sinne, samt uppriktigaste välmening, finner sig tvunget, att hos Eders Kongl. Maj:t inkomma.

Eders Kongl. Maj:t täcktes höra presterskapet med tålamod och nådigt förtroende, icke nu som ett af Riksens

---

[1]) Efter originalet bland Enkedrottning Lovisa Ulrikas efterlemnade papper. Ett andra original-exemplar förvarades i preteståndets arkiv och har det blifvit aftryckt i *Bidrag till Svenska kyrkans och riksdagarnes historia ur presteståndets arkiv*, III:e häftet, pag. 45 och följ.

stånd, utan som Guds tjenare och sändningebud i Christi stad, som hafva att, på den Högstes vägnar, förkunna Eders Kongl. Maj:t hvad, i närvarande belägenhet, dess timmeliga och eviga frid tillhörer.

Presterskapet skrider strax till det, som denna tiden, aldramest hos dem och hvar rättsint undersåtare, förorsakar smärtefulla tankar, samt gifvit hufvudanledningen till denna dess underdåniga föreställning.

Af Riksens ständers commission är vid handen gifvet, huruledes de, för stämpladt förräderi och uppror, nyligen afstraffade personer, i synnerhet Horn och Brahe, hafva bekänt åtskilliga sammanstämmande omständigheter, som nära röra Eders Kongl. Maj:t. De hafva kort före sin död, aflagt en berättelse härom, den de med sitt blod, som det starkaste insegel, bekräftat, och hvars trovärdighet således ingen kan draga i tvifvelsmål.

Härigenom har man med största grämelse förnummit, hvad man aldrig förmodat och gerna önskade aldeles kunna förtiga, samt i evig glömska begrafva: att nemligen tankarne om upprors anställande, under denna riksdagen, haft sin första upprinnelse ifrån Eders Kongl. Maj:t, samt derifrån utbredt sig icke alenast till ofvannämnda olyckeliga personer, utan att ock de vederstyggeliga försök dertill, som i de längre aflägse provincier sig redan yppat, torde hafva flutit af samma källa.

Innehållet af deras berättelse är korteligen detta: att Eders Kongl. Maj:t ständigt visat sig missnöjd med det hos oss antagna regeringssättet, samt den makt, som Hans Kongl. Maj:t, efter dess försäkran och grundlagarne, blifvit tillagd; och derföre, genom hvarjehanda sätt, sökt att hos Riksens ständer vinna ändring derutinnan. Ibland de flera vägar till detta ändamål, har en delning i Rådet, allt sedan sista riksdag, blifvit ansedd som det säkraste medel, hvarpå man alltså arbetat, genom försök till skiljaktigheter, i synnerhet mellan vissa af herrar Riksens råd. Men som, genom dessa herrars oryggeliga trohet för Rikets välfärd, sådant icke stått att erhållas, och Riksens ständer deremot tagit de kraftigaste författningar, att stärka sina och sina medbröders fri- och rättigheter, har hoppet, att snart kunna

vinna sitt ändamål, förgått Eders Kongl. Maj:t, tillika med tålamodet, att afbida tillfälle och mognad af slika anläggningar. Dock har lusten och åhogan, att snart komma i besittning af de förmåner, som blifvit så högt skattade, hos Eders Kongl. Maj:t förökt sig, då Riksens ständer afgjort de vigtiga ärender, om grundlagarnes verkställighet och de kongl. prinsarnes uppfostran. Missnöje öfver ständernas beslut i det förra målet, har förorsakat Eders Kongl. Maj:ts utresa till Ulriksdal, förleden vinter, hvarest Eders Maj:t föresatt sig, medan ständerna voro tillsamman, att qvarblifva; hvilket beslut nästan inga föreställningar förmått afvända; utan har Eders Kongl. Maj:ts onåd gått så långt, att, ehuru för detta hofmarskalken baron Horn, samt hoffröken Düben skola på knä bönfallit, att Eders Maj:t ville lemna herrar Riksens råd och Landtmarskalken nådigt bemötande, har likväl sådant icke det ringaste kunnat uträtta; utan Eders Maj:t, i det stället, svarat, att sådant vore att begå en bassess. Men det sednare målets afgörande, har hos Eders Maj:t förorsakat bitterhet och lust till hämnd. Alla senfärdiga medel till ändamålets ernående hafva då blifvit förkastade och deremot tankarne ställde på våldsamma utvägar. Åtskilliga förslag hafva dertill blifvit gjorde. Ibland har Eders Maj:t rådgjort med grefve Brahe och baron Horn, samt de afvekne grefve Hård och baron Wrangel, om icke landet vore med ständerna missnöjdt och om det icke kunde förmås till rörelse: ibland åter velat förmå Hans Maj:t Konungen, att sätta sig för Gardes-vakten vid Ulriksdal, och med den, en natt, marschera in till staden, intaga artillerigården, samt sedan utföra hvad Eders Maj:t åstundade; med flera sådana förslager, som med möda, och i anseende till omöjeligheten vid deras utförande, kunnat förekommas.

Sedan saken, angående Riksens jouveler, blifvit afgjord, har Eders Maj:ts böjelse för våldsamheter ännu mera ökat sig. Ifrån den tiden hafva dem, som varit omkring Eders Maj:t, i synnerhet Brahe, Horn och Hård, häftiga föreställningar blifvit gjorda, om man icke kunde uppväcka en émeute, hvarvid den, som anställdes i Holland 1747, ofta och med nöje blifvit anförd. De afrådande hafva icke

blifvit hörde, utan fått onåd, hvilken icke kunnat stillas, utan genom löften, att dervid göra hvad de förmådde. Så ofta något tillfälle tyckts hafva förekommit, som gifvit minsta anledning, att sådant kunnat i verket ställas, så hafva försök dertill icke uteblifvit. Brahes utsago innehåller, att Eders Kongl. Maj:t en gång, ibland annat, yttrat sin åstundan, att, vid något högtideligt tillfälle, då mycket folk vore samladt, uppväcka gemene hopen till upplopp, hvartill Puken skulle brukas, förklädd i båtsmanskläder. Sådant har man äfven tänkt verkställa sista Seraphimerdag, men capitel kom då icke att hållas. När samma dag en olyckelig, men snart förekommen, vådeld på slottet uppkom, har Eders Maj:t låtit, genom en löpare med en billet, kalla Brahen till sig, och föreställt honom detta, som ett ganska godt tillfälle, att utföra hvad som låg Eders Maj:t så högt om hjertat. Hans Maj:t Konungen skulle, efter Eders Maj:ts tanka, stiga neder och visa sig för det då till myckenhet församlade folket, och göra föreställningar, det Hans Maj:t vore genom Ständerna uti lidande. Men när Brahe vägrat att, på Eders Maj:ts öfvertalan, förmå Hans Maj:t dertill, Hans Maj:t äfven sjelf, som under detsamma kommit in, aldeles ogillat denna Eders Maj:ts tanka, har Eders Maj:t varit i fullt begrepp att sjelf, med Hans Kongl. Höghet Kronprinsen, gå ned och fullfölja sitt uppsåt; hvilket äfven skolat blifvit i verket ställdt, om icke Brahe hållit Eders Kongl. Maj:t tillbaka.

Vid ett annat samtal med Brahe om émeute, har Eders Kongl. Maj:t yttrat sig, huru som, vid slikt tillfälle, vore hederligt, att bruka sådan lösen, som glorvördigst i åminnelse Konung Gustaf Adolph haft: *Med Guds hjelp*; då han likväl förde krig för Guds ära, religionen och Sveriges urgamla frihet; hvilken lösen således icke, utan Guds namns svåra försmädelse, till närvarande vederstyggeliga ämne kunde lämpas.

Utom allt detta hafva flera andra förslager varit på banen, såsom att Eders Kongl. Maj:t ville resa till Upsala, hvarest Eders Kongl. Maj:t trott sig kunna lita på studenternes trohet och tillgifvenhet; och hvarigenom således unga, menlösa sinnens afledande från den trohet de Gud och Fä-

derneslandet skyldige äro, bedröfveligen kunnat förorsakas. Derifrån skulle allt Eders Maj:ts silfver till Afvestad församdas att förmyntas, hvarmed sedan folk skulle, till Eders Maj:ts säkerhet, förskaffas; med mera dylikt, som väl icke kunnat verkställas, men likväl varit bedröfveliga bevis af Eders Maj:ts med sådana oroliga tankar uppfyllda sinne.

För öfrigt innefatta dessa berättelser, att Eders Kongl. Maj:t varit så långt ifrån, att med enighet vilja bilägga de uppkomna oroligheter, att då Brahe dagen efter sedan anläggningen till upplopp vardt upptäckt, gjort föreställning, det Hans Maj:t då borde sammankalla Riksens råd, Landtmarskalken och talemännerne, samt förena sig med dem, har Eders Kongl. Maj:t sådant alldeles afslagit, med utlåtande, att rätta tiden dertill då ännu icke varit. Hvarjemte Eders Kongl. Maj:t äfven förebrått honom, att han gjort oförsvarligt, som dagen förut hindrat löparen Ernst ifrån dess föresats att göra upplopp.

Sluteligen har oftanämnde Brahe berättat, som en sak, på hvilken nu verkeligen skall arbetas, och den han förment kunna vara för Riket äfventyrlig, nemligen, att man genom utrikes makter, skulle göra sig hopp, att ännu någon ting, till regeringssättets rubbning, kunde stå att erhållas.

Sådan är den bedröfveliga afbild på Eders Kongl. Maj:ts sinnelag mot Riksens ständer och innevånare, som desse män, hvilka låtit sig brukas till vederstyggeliga redskap vid så landsförderfveliga anläggningar, lemnat efter sig, just då de, genom Guds nåd välberedda, stått vid porten af evigheten och varit färdiga att träda fram för en allvetande domare.

Presterskapet bör förmoda, att ju Eders Kongl. Maj:t sjelf, nu redan, vid närmare eftertanka och stillare sinne, lärer hysa afsky för sådant företagande; hvilket likväl, under rörelsernas häftighet, som önskligt och billigt, blifvit ansett och antaget.

Sjukdomens kännedom måste gå förut, innan tjenliga läkemedel deremot kunna användas. Eders Kongl. Maj:t täcktes altså tillåta, att man, med den frimodighet och uppriktighet, som Herrans tjenare af Gud och för Gud egnar,

upter de källor, af hvilka det härflutit, att Eders Kongl. Maj:ts håg blifvit så aldeles från lag afvänd och mot sitt folk afvogt. Den menskliga naturen är fallen för sjelfrådighet, att efter eget behag göra och låta. I synnerhet är detta en last, hvaraf Konungar och höga personer framför andra frestas. Hvilken frestelse styrkes genom uppfostran och efterdömen i envåldsriken. Härtill har hos Eders Kongl. Maj:t kommit, obetänkt lemnadt förtroende till lösa och onda rådgifvare, hvilka till det värsta uttydt och med svart färg anstrukit Riksens ständers menlösaste och, så väl till Deras Majestäters som undersåtarenas sanskyllta och förenade bästa, tjenande göromål.

Men presterskapet nödgas med grämelse gå längre. I den ofvan anförde berättelsen förekomma omständigheter, som visa, att Eders Maj:t, då sådane förslag till ändring i Rikets heligt besvurna regeringssätt varit på banen, åsidosatt och förgätit den pligt, som Eders Kongl. Maj:t Gud, sin herre och gemål Hans Maj:t Konungen, sig sjelf och sina efterkommande, samt Sveriges rike skyldig är. Gud fordrar sina buds obrottsliga efterlefnad, och att hvar och en i sina rättigheters besittning må blifva bibehållen; Konungen vid de förmåner, som folket honom frivilligt lemna; samt folket vid de friheter, som de sig förbehålla. Då häremot handlas, brytes Guds och folkalag, samt alla de heligaste förbindelser af ed och samvete; hvilket Gud flerestädes i sitt ord hotat på det svåraste sätt hämnas. Då andre dertill uppretas, kommer jemväl deras synd på anstiftarens hufvud; äfvensom de nyligen aflifvades blod ropar öfver dem, som varit anledning och orsak till deras brott.

Gud har beskärt Svea rike frid för utvärtes fiender, utan dessa skadeliga anläggningar inom oss, hvilka äro så mycket bedröfveligare, då de leda sitt ursprung från den ort, der friden och enigheten borde finna sitt mäktigaste beskydd, hafva skakat rikets grundvalar. De hafva gjort riksbördan för Hans Maj:t tung, tillskyndat Eders Maj:t många oroliga stunder, uppväckt sinnens förbistring i landet, förvållat, i Riksens ständers sammankomster, bekymmerfulla öfverläggningar, och försatt dem i ovisshet, huruvida med Gudsfruktan och regeringslagarne enliga tänkesätt blifvit i

de kongl. prinsarnes späda sinnen till alla delar inplantade; samt begynt draga öfver landet den Högstes straff och plågor, hvilka redan, genom otjenlig väderlek, hunger och dyr tid, samt flera nogsamt bekanta, men aldrig till fyllest beklagade händelser, inbryta.

Presterskapets af innersta sorg och bedröfvelse uppfyllta sinnen förmå icke uttrycka alt, hvad härvid anföras kunde. Eders Kongl. Maj:t täcktes sjelf taga de omförmälte omständigheter under ömsint öfvervägande; och så allvarligen, inför lefvande Guds ansigte, fråga sitt eget hjerta och samvete. Det varder sägande mer, än någon annan kan förklara.

Hvad botemedlen emot dessa Riket öfverhängande olyckor angår, så är det hufvudsakligaste, att vi samteligen, höga och låga, falla Gudi till fota, och under en sann bättring och omvändelse, anropa Honom om nåd och förbarmande. Hvartill, och om någon nåd af Gud skall vinnas, Eders Kongl. Maj:t måste, för sin del, härutinnan förelysa undersåtarena med sitt höga efterdöme, samt afplana den, i ofvansagde måtta, åstadkomna oron, och gifna förargelsen, genom sina synders uppriktiga och ångerfulla erkänsla, hvaruppå deras försoning, genom Medlarens blod och förtjenst, kan erhållas; till hvars rätta sökande och anammande Gud, genom sin anda, styre Eders Maj:ts hjerta! Sitt sinnelag låte Eders Kongl. Maj:t genom nåden således ändras, att det må söka den sannskyldiga högheten i förödmjukande under Guds hand, och sätta Konungsliga sällheten i obrottsligt lagarnes hållande, samt kärlek och huldhet mot ett troget och lydigt folk, utan anseende till personer.

Den Högste har förlänt Eders Kongl. Maj:t många höga konungsliga egenskaper. Han låte sin sanna fruktan och kärlek mot undersåtarena alltid vara deribland de yppersta! Herren, som försett Eders Maj:t med högt förstånd och vitter kunskap, Han inplante i Eders Kongl. Maj:ts hjerta att Herrans fruktan är den enda sanna visheten, och att fly det onda, det är förståndighet!

Eders Kongl. Maj:t värdes, för Christi skull, för sin Herres och Konungs, sin egen och sin höga familjes sannskyldiga välfärds skull, samt för Rikets och efterkomman-

denas skull, lemna dessa af trogna undersåteliga hjertan, å Guds vägnar, härflutna föreställningar rum och verkan; på det Riket måtte åter snart försättas i ro och stillhet, samt de åstadkomne refvor kunna botas, och sålunda Svea innebyggare, i en säll och laglikmätig förening med sitt Konungahus, få, med så stor glädje, som deras bedröfvelse denna tiden varit, hembära den Högste pris och ära.

Under trognaste förböner framhärdar med djupaste vördnad

Stormäktigsta allernådigsta Drottning
Eders Kongl. Maj:ts
allerunderdånigste och tropligtiste tjenare, på Riksens här församlade presterskaps vägnar
Henric Benzelius.

Stockholm d. 3 Augusti 1756.

XIII.

Landtmarskalkens grefve Axel v. Fersens tal, vid öfverlemnandet af Ständernas Riksakt till Konungen, på Ulriksdal, den 23 Augusti 1756 [1].

Stormäktigste allernådigste Konung!

Eders Kongl. Maj:t täcktes i Nåder låta sig föreläsas, genom oss, en akt författad af Riksens Ständers stora deputation, i förmågo af den rätt och myndighet, hvarmed samma deputation af Riksens ständer blifvit försedd.

Deputationen lemnar denna akt sedermera till ett hemligt förvar, till att undandölja för allmänhetens ögon bedröfveliga omständigheter, hvilka deputationen för sin del jemväl ämnar åt en evig glömska.

Ömme om lag och frihet, hafva de tillika gifvit Eders Kongl. Maj:t det kraftigaste bevis af sin ståndaktighet, uti underdånig trohet och vördnad.

De göra sig derföre så mycket mera försäkrade om en lyckelig framtid; igenom undersåtares vältrefnad blifver Eders Kongl. Maj:t en lyckelig Konung, och dess regering ärefull.

---

[1]) Efter det af riksrådet grefve Axel v. Fersen egenhändigt skrefna concept, bland dess efterlemnade papper.

XIV.

Protocoll hållet inför H. M. Konungen på Ulriksdal, den 23:e Augusti 1756, då den så kallade Riksakten Hans Maj:t meddelades[1].

Måndagen den 23 Augusti 1756 på Ulriksdal.

Närvarande:

Hans Kongl. Maj:t,

Deras Excellenser herrar Riksens råd: Grefve Rosen, grefve Ehrenpreuss, grefve Wrangel, grefve Tessin, baron v. Höpken, baron Wrede, baron Palmstjerna, grefve Ekeblad, baron von Seth, baron Löwenhjelm, grefve Stromberg, baron Scheffer, herr Ruth, baron Hamilton, herr Lagerberg, baron Fleming.

Uppå H. K. Maj:ts nådigste befallning och kallelse, samlades Rådet uppå Ulriksdal, uti H. K. Maj:ts sängkammare, aldenstund Kongl. Maj:t var af en feber besvärad och nödgad att hålla sängen.

Dagen förut hade Riksens ständers stora deputation begärt audience hos H. K. Maj:t, för Landtmarskalken och Talemännen.

Sedan de i underdånighet blifvit anmälde och inlåtne, höll herr grefven och landtmarskalken Axel Fersen ett kort tal[2], och aflemnade sedermera en Riksakt[3], hvilken upplästes.

Efter uppläsningen frågade Kongl. Maj:t, om Riksens ständer deciderade något svar å denna akten.

Herr grefven och Landtmarskalken svarade derpå, att Riksens ständer icke hade autoriserat dem att begära något svar.

---

[1]) Efter det af riksrådet v. Höpken egenhändigt skrifna original-protocollet, bland riksrådet A. v. Fersens efterlemnade papper.

[2]) Se bilaga N:o XIII.

[3]) Se bilaga N:o XV.

H. K. Maj:t yttrade sig vidare:

"Det gör mig ondt att förmärka det Riksens ständer fattat emot mig misstroende och soubçons. Jag tager Gud till vittne, att jag uti alla dessa omnämnda anläggningar är oskyldig; framtiden lärer visa't. Mig skall det vara en hjertelig glädje, att kunna tjena mitt kära Fädernesland och befrämja dess välstånd."

Ofvannämnda Riksakt blef, jemte detta protocollet, förseglادt med Kongl. Maj:ts signete och Landtmarskalkens samt Talemännens pitscher.

In fidem protocolli.

A. I. von Höpken.

XV.

Riksens ständers Act, och underdåniga föreställning till Konung Adolph Fredrik, med anledning af hans förmenta bemödanden till erhållande af ökad konungamakt. Daterad Stockholm den 21 Augusti 1756 [1]).

Wi efterskrifne Sveriges rikes råd och ständer, grefvar, friherrar, Biskoppar, adel, presterskap, krigsbefäl, borgerskap och menige allmoge, som vid denna beramade och nu påstående riksdag här i kongl. residensstaden Stockholm församlade äro, så för oss sjelfva, som, efter föregånget laga val, af våra hemmavarande medbröder befullmäktigade; hafva sorgfälligt öfvervägat det ämne rörande Hans Kongl. Maj:ts regering, som blifvit oss vid denna riksdag för ögonen lagdt.

Ju mera ostridigt det är och af alla fria folkslag erkändt, att Konungen är för Riket och ej Riket för Konungen, samt att begges välfärd fordrar ett fullkomligt sammanstämmande uti enahanda afsigter; ju mera eftertänksamt och bedröfligt har det varit för Riksens ständer att ärfara uti Hans Kongl. Maj:ts regering, jemförd med Dess konungsliga försäkran och Rikets grundlagar, ett tydeligt afvikande ifrån begge.

Riksens ständer hafva uti förenämnda jemförelse funnit det göra tillfyllest, att anföra de märkvärdigaste omständigheter, emedan, när de lägga å daga hvad som bestyrkas skall, blifver upprepandet af det öfriga öfverflödigt.

---

[1]) Denna hemliga act, bekant för högst få bland Riksens ständer, blef upp läst för Konungen på Ulriksdal, uti Rådets, Landtmarskalkens och talemännens närvaro, hvarefter den, förseglad med Konungens, Riksens råds och talemännens signeter, blef till Riksens råd öfverlemnad med den påskrift: *att öppnas vid tillfälle af fara eller stämpling emot Staten, Rikets grundlagar och frihet.* 1761 års Secreta utskott beslöt att denna act skulle förstöras. En afskrift fans i riksrådet grefve A. v. Fersens efterlemnade papper.

Att gå till Hans Kongl. Maj:ts första regering tillbaka, så sökte Kongl. Maj:t att, vid dess försäkrans underskrifvande, göra betingningar och förbehåll, enligt dess yttrande vid 1751 års riksdag, uti dåvarande Secreta utskott. Samma förbehåll kunde så mycket mindre antagas, som Försäkran icke är en öfverenskommelse emellan Konung och Ständer, utan, till innehåll och verkan, lika att anse med grundlagarne. Begge måste en Konung antaga såsom ett rättesnöre hvarefter han regerar, utan att någon del sig tillegna uti deras författande, eller hinder och tvifvelsmål deröfver åstadkomma. Eljest egde Riksens ständer icke den lagstiftande makten odelt, icke heller Nationen, vid en Konungs tillträde till thronen, sin behöriga säkerhet.

Sedan försäkran var underskrifven, hafva icke dess mindre sådane förbehåll hos Kongl. Maj:t vunnit inrymme, hvilket sig isynnerhet yttrat, igenom ett uppenbart misstroende emot Riksens Råd. De kunde, för sina personer, icke vara Kongl. Maj:t obehagliga. De voro de samma, som underskrefvo dess valakt; som, igenom vigtiga underhandlingar och deras underdåniga råd, afstyrt ett krig, hvarmedelst Riket, för samma vals skull, hotades; som sorgfälligt vårdat Kongl. Maj:ts rättigheter, under högstsalige Konungens lifstid och som inom få timmar satte Sveriges spira uti Kongl. Maj:ts hand, innan Riksens ständers sammankomst; icke utan ansvar och äfventyr för sig sjelfve, ehuru af välmening för Kongl. Maj:t och Riket. Sjelfva Rådsembetet var förhateligt och hade eljest svårligen Kongl. Maj:ts missnöje kunnat falla uppå Riksens råd, hvilka ej kunna annat än för en dem ålagd pligt och för den yppersta förmån anse, att ega Kongl. Majt:s nåd, om det utan kränkning af samvete och lag låter sig göra.

Men den förnämsta grunden till ett sådant missnöje, härrörer af obehag till 7 § uti Konunga-försäkran, då det heter: *Wårt rike vele WI enligt Regeringsformen styra oc^h^ regera, med och således icke utan, mycket mindre em^c^ Riksens råds råde;* hvarom 13 § uti Regeringsformen jem väl handlar. Härvid har Kongl. Maj:t, inför rådsprotocolle vid flera tillfällen och uti dess första föreställning till Rik sens ständer, vid innevarande riksdag, påstått, att Riksen

råds underdåniga råd vore Kongl. Maj:ts samtycke och pröfning undergifne. Detsamma har ock, uti verk och gerning, blifvit bestyrkt, i det Kongl. Maj:t hindrat verkställigheten, medelst vägrande af dess underskrift och det uppå förberörda grund, att Kongl. Maj:t ansåg pluralitetens i Rådet tagna beslut, icke vara uti lag grundadt. Inga ord kunna vara mera tydeliga, än de förenämnde uti Konungaförsäkran och Regeringsformen; inga följder mindre tvetydiga, än de som af en sådan Kongl. Maj:ts pröfning härröra skulle; ty hvarest pröfningen är hos Konungen, der upphörer allt Rådets ansvar hos Ständer, der är envälde och följakteligen ingen fri- och säkerhet för undersåtare, ingen säker för grundlagarnes bestånd.

Till det föregående kan läggas slutet af samma § uti Konungaförsäkran: *Men om, emot förmodan, något, medelst Riksrådens omröstande, emot Regeringsformen, Riksens lag och Ständernas rätt och friheter ske eller företagas skulle, blifva de derföre Riksens ständer ansvarige;* jemte hvad 40:e § af Regeringsformen förmår, angående lediga embeten och tjenster: *Att Riksens råd göra dervid deras nödiga påminnelser inför protocollet och skrida icke till någon vidare votering, så framt samma persons befordran icke befinnes vara stridande emot Sveriges lag, Regeringsformen och andra redeliga undersåtares välfärd och förtjenst; i hvilket fall Riksens råd böra deröfver votera, då Hans Kongl. Maj:t, i nådigt afseende på de af Riksens råd förebragte skäl, sedermera någon annan dertill i nåder utnämner,* med mera. I stället att låta ansvaret, vid en sådan händelse, ankomma uppå Riksens råd, och att skrida till utnämnandet af en annan person, har Hans Kongl. Maj:t ofta förblifvit vid sin tanka, beställningen blifvit obesatt, jemväl af de vigtigare och högre embeten, oaktadt Rådets underdåniga föreställningar, och icke utan ärendernas och följakteligen Rikets skada.

Men om ock målen i sig sjelfva voro mindre betydande, hvilket likväl sig annorlunda förhåller, i det tjensters och embetens frivilliga förgifvande af Konungen, skulle kunna bana vägen till envälдet, så är likafullt rubbning uti hvad grundlagarne föreskrifva af största följd och äfventyr.

Huru Hans Kongl. Maj:t tillegnat sig ett ovanligt och särskildt inseende öfver Gardesregementet, ända intill att hafva sitt eget compagnie, och att befatta sig med hela den detail, som regementschefen tillkommer; huruledes öfversten för samma regemente, numera general-lieutenanten Pfeiff, fått, vid ett visst tillfälle, tillsägelse, såsom orden lydde, att ej comparera för Rådet; huru folk blifvit häcktade, *utom Rådets vetskap*, uppå lösa misstankar och föregifvelser, det är icke mindre kunnogt, än det är emot en fri Nations rättigheter, att kunna fängslas af den, hos hvilken ingen reconventionstalan är att påstå och emot naturen af regeringssättet, att någon stat eller corps kan vara uti independence, i anseende till Kongl. Maj:ts rådkammare och således skiljd ifrån de pligter, Regeringsformen alla Corps, alla Chefs, alla undersåtare, utan åtskillnad pålägger.

Kongl. Maj:t har ock på samma sätt låtit bref och ordres, till embetsmän, utan contrasignatur och utan Rådets vetskap utfärda.

Brottslige har Kongl. Maj:t sökt att skydda, och påstått sitt hägn vara skiljdt ifrån lagens hägn. Sådant igenfinnes uti en Kongl. Maj:ts sednare föreställning hos Riksens ständer och uti den Völschovska saken; sådant har ock vid en sammangaddning af allmoge uti Dalarne och Tuna socken, haft den verkan, att undersökningen icke med den drift, som vederbordt, kunnat verkställas.

Afsigten med detta och mera, har bäst kunnat skönjas, dels af följderne, som häraf sig yppat uti Riket, dels af Hans Kongl. Maj:ts och Hennes Maj:t Drottningens beteende vid andra tillfällen. Hemliga rådgifvare hafva sig infunnit och ehuru Kongl. Maj:t sådant icke täckts, uppå Rådets föreställningar, medgifva, så hafva likväl Riksens ständer icke mindre, igenom de uti Rådet ingifna dictamina och sjelfva skrifsättet, än igenom flera omständigheter, full anledning att derom vara öfvertygade. Skiljaktigt tänkesätt uti Nationen har ombytt ämne, och hafva medhållare, genom allahanda utvägar, blifvit uppsökte till att förskaffa Kongl Maj:t mera makt. Och som ibland ett folk, ömsint om sin ära, ed och frihet, icke varit att förmoda mycken framgång uti sådane tillbud, så har list blifvit brukad, nu att göra

sig nytta af den enes eller andres missnöje öfver embetsmän eller domstolar, nu åter af en annans trångmål, eller enskildta vilkor och belägenhet. Personers förseelser uti embeten, grundade eller uppspunne, hafva blifvit afmålade, såsom regeringssättets fel; Rådets lagliga myndighet, ansedd för en aristokratisk myndighet, lika ländande till frihetens förtryck, som enväldet; och den enfaldigare förledd, att räkna för en förbättring af regeringsformen, hvad som tjente att öka Konungens makt, med förlust af Ständers rättigheter och följakteligen med minskning af Nationens frihet och säkerhet. Uti samma afsigt hafva, både före och under riksdagen, hvarjehanda smädeskrifter, emot Råd och ständer, här och uti landsorterne, blifvit kringspridda och under detsamma hvarjehanda försök gjorde, till att uppvigla allmogen och nyttja, ibland dem, de enfaldigares mindre insigt. Allt detta har å Kongl. Maj:ts och Hennes Maj:t Drottningens sida blifvit understödt, dels under deras egna resor i landsorterna, dels med det tillträde de lemnat allehanda folk, utan åtskillnad af frejd och förtjenst, dels ock med försök att vinna en pluralitet vid riksdagen, igenom en med en sådan plan nog likformig utdelning af tjenster, så väl som med penningar och annan belöning.

Hans Kongl. Maj:t låte Dess samvete vittna, om Kongl. Maj:t iakttagit:

8 § af Dess Försäkran: *att uti riksdagsmannaval intet intrång göra eller tillåta;*

Att ej heller göra intrång uti Ständers öfverläggningar, någon af dem tillräkna eller till misstycke taga hvad samtal, rådslag och slut dervid förefalla och belefvas kunna, utan hafva en allmän ynnest, benägenhet och kärlek för Riksens ständer; så att allt hvad hvar och en, af patriotisk ömhet för det allmänna bästa, har talt eller hädanefter tallandes varder, ingalunda skall ända honom till mehn och förfång; utan fast hellre vid alla tillfällen sådane nitälskande män med nåd och ynnest belöna;

5:e och 23 §§ att *altid instämma med samteliga Riksens ständer, såsom maktegande, nu och framdeles, att göra sådana beslut, stadgar och förordningar, om sig och Riket,*

som de pröfva tjenliga till det allmänna bästa, samt deras frihet, säll- och trygghet; och

6:e § att *anse den eller de, en eller flere, såsom sine och Rikets hätskaste fiender, samt Fäderneslandets argaste förrädare, hvilken eller hvilka, lönligen eller uppenbarligen, eller under hvad sken det vara må, söker eller söka det oinskränkta envälde åter att införa, vägen dertill bana eller Riksens fundamental-lagar att rubba eller dertill anledning gifva.*

Om Kongl. Maj:ts förhållande emot ständer, vid gouverneurs utnämnande hos de Kongl. prinsarne och uti de öfriga, uppfostringsverket rörande mål varit enligt med Lagsens rum, och ständers rätt;

om Kongl. Maj:t brukat dess konungsliga makt, enligt 5:e § af Konunga-försäkran, *efter yttersta förmågo, till att befordra Rikets allmänna samt hvar mans enskilda trefnad och välgång.*

Men hvad Hans Kongl. Maj:t sjelf härutinnan kan öfvertyga sig, det ligger icke mindre ljusligen Riksens ständer för ögonen. Rådsprotocoller och dertill hörande handlingar förvara en del af hvad redan anfördt är, och om Kongl. Maj:t, uppå de skäl, som antingen af Riksens råd eller ständer i underdånighet blifvit anförde, någon gång synts eftergifva af sina påståenden, så [*har*] sådant mera varit en ordaförklaring, än någon verkelig ändring uti tillställning af Kongl. Maj:ts tänkesätt. Det öfriga, om det icke ifrån förenämnde protocoller och handlingar kan inhemtas, har likafullt icke varit mindre kännbart, igenom sin verkan, än igenom många omständigheter bevisligt.

I synnerhet har den förordnade Riksens ständers commission gifvit de bedröfveligaste vedermälen deraf tillkänna, huru hofbetjeningen varit verktyg till hvarjehanda anläggningar, och samtlige sig med flyckten frälsat; huru Kongl. Maj:t sjelf låtit för sig komma riksdagsmän af allmogen, och dem sökt intala, att befrämja sin afsigt om större makt, under föreburet lidande; huru dermed anledning gafs till den oro och uppror uti Bondeståndet, för hvilka åtskillige ännu häfta, och som syftade uppå, att kullkasta Riksens ständers fastställde svar och beslut af den 28:e November

förledet år om Rikets grundlagar; huru hemliga underhandlingar vid utrikes hof varit försökte, penningar jemväl utrikes ifrån uppnegotierade, under det våldsamma utvägar här hemma påtänktes och till mognad bragtes.

Riksens ständer kunna icke, utan den största sinnesrörelse, sig till minnes föra, att efter Horns och Brahes enständiga bekännelser, uti den sista stund, då all fördold afsigt eller menniskofruktan måste upphöra, Hennes Maj:t Drottningen haft förnämsta delen uti deras mordiska sammangaddning, och varit fast mera upphofvet dertill. Det har icke varit nog för Hennes Maj:t att hafva bemött Riksens råd, Ständer och nationen med vedervilja och förakt, hvaröfver Riksens ständer, vid andra tillfällen, hos Hans Kongl. Maj:t underdåniga föreställningar gjort; att missbruka Kongl. Maj:ts förtroende och, med många förtjente mäns förolämpande, blanda sig uti regerings- och riksdagssyslor; att vid de Kongl. barnens uppfostran lägga för ständers författningar alla möjeliga hinder i vägen, och gifva H. K. H. Kronprinsen principer, stridande emot regeringssättet, emot hvad han af gouverneuren och informatorer lärer och emot den aktning och kärlek han bör fatta till nationen. Det är icke heller för Hennes Maj:t nog att hafva påtänkt hvarjehanda försök, nu att Kongl. Maj:t skulle sätta sig för Gardes-vakten vid Ulriksdal och det manskap, som eljest samlas skulle, till att med dem marschera in till staden; nu att visa sig sjelf, med H. K. H. Kronprinsen, för vakten och menigheten, vid tillfälle af en på Slottet uppkommen vådeld, och uppmuntra dem till oro och uppstånd; att försända allt sitt silfver till Awestad, att låta mynta och dermed sedan vinna folk å sin sida, med mera dylikt, hvilket dock altid blifvit afstyrdt. Hennes Maj:t har icke kunnat tillfredsställas, när andra utvägar misslyckats, förr än förenämnda sammangaddning skett, till att bemästra sig artillerigården, fängsla åtskilliga Riksens råd, andra embets- och riksdagsmän, utgjuta oskyldigt blod, tillintetgöra riksdagen och utskrifva en annan, samt kullkasta lag och frihet.

Ehuru Hans Kongl. Maj:t uti detta icke velat taga directe del, hvartill äfventyret mera än något annat varit

orsaken; så finnes likväl att H. M. derom haft kunskap; att uppå dess befallning Brahe förfärdigat 800 skarpa patroner under föreburen, men för ständer och nationen förklenlig orsak af eget försvar och att Kongl. Maj:t gifvit penningar till att fortskaffa tvenne uti upproret delaktige, sedan det blifvit upptäckt. Uti det ställe hade Hans Kongl. Maj:t, efter dess konungsliga kall, icke haft någon ömmare pligt, än att afvärja en så vederstyggelig gerning, som snart hade ödelagt stad och rike; men nu, igenom Guds underbara försyn, stannat uti ett olyckeligt, ehuru välförtjent öde för de brottslige.

Nekandet å deras Majestäters sida betingar icke sanningen och öfvertygelsen om det föregående, när det ena med det andra sammanbindes, att anläggningen skett af dem, som egt det närmaste förtroende vid hofvet, varit inneslutne med öfverheten uti ensides rum, då åt andra tillträde varit vägradt, uti samma afsigt, som Kongl. Maj:t sjelf vid andra tilltällen och igenom dels skriftliga föreställningar, dels hemliga insinuationer och steg sökt att befrämja, och uti en tid, då den ena anläggningen räckt den andra handen och uti dem öfverhetens namn eller förmenta fördel varit inblandad. Om sådant med de brottsliges bekännelser, Kongl. Maj:ts egen skriftliga förklaring till Riksens råd af den 28 Juni sistledne att hafva varit uti villfarelse och det öfriga, som till bestyrkande deraf anmärkt är, icke verkade en full öfvertygelse, så egde Konungen all säkerhet att bryta lag och Ständer deremot till sitt försvar, till bibehållande af nationens rättigheter, ingen. Det är fast mera ostridigt, att enär en Konung med allvar anser den för sin hätskaste fiende, som vill åstadkomma inbrott eller ändring uti regeringssättet, såsom han inför Gud sig utfäst, måste regeringssättet ifrån alla försök, än mera ifrån mordiska anläggningar vara befriadt.

Riksens ständer hafva alltså sig förenat uti den tanka, att igenom det, som så förr, som under nuvarande riksdag å Hans Kongl. Maj:ts sida förelupit, och nu tydeligen för Riksens ständers ögon ligger, Hans Kongl. Maj:t brutit sin konungsliga ed och försäkran och Riksens ständer följakte

ligen, efter lagar och regeringsform, äro berättigade att upplösa det band, som förenat öfverhet och undersåtare.

Men icke dess mindre hafva Riksens ständer velat låta det denna gången bero vid lindrigare utvägar, bevekte dertill af Kongl. Maj:ts förenämnda nådiga förklaring, af den vanliga ömhet och ståndaktighet svenska nationen visat emot sin öfverhet och af förhoppning, att hans Kongl. Maj:t af faran upplyst, hädanefter låter Rikets välfärd, lagar och regeringssättet vara sig om hjertat. Riksens ständer hafva jemväl endast af underdånig tillgifvenhet för Kongl. Maj:t, och i afseende på de Kongl. barnen, icke velat förfara med Hennes Maj:t Drottningen, såsom Guds och verldslig lag eljest gåfvo dem rätt till. De förvänta deremot, att Hans Kongl. Maj:t bringar dess gemål till ett förhållande, mera enligt med dess pligt emot Konung och riket. Hennes Kongl. Maj:t felar emot Kongl. Maj:t, då hon felar emot Riket, och Riket kan icke medgifva någon, som icke är till lag bunden, som kan hinderslöst arbeta uppå dess ofärd. De förvänta ock, att om Hennes Maj:t vidare skulle finnas uti några anläggningar, eller sådant som länder Riket till skada och förfång, Kongl. Maj:t ingår uti de utvägar, som då måste vidtagas, emedan Riket bör framför allt frälsas och ett vägrande å Kongl. Maj:ts sida vore äfven så mycket emot Konungaförbindelsen, som att hafva del uti sjelfva gerningen.

Under en sådan tillförsigt försäkra Riksens ständer Kongl. Maj:t om sin underdåniga trohet och vördnad, att aldeles förgäta det framfarna och att hafva lif och allt ospardt för dess och Rikets välgång. Hans Kongl. Maj:t lärer visserligen igenom en mild, rättvis och uppå lag grundad regering, på flera sätt röna, att en oinskränkt makt icke är att räkna emot den, som uti undersåtares hjertan är förvarad, och att den Konung är nog rådande, som gör sin regering ärofull och sitt folk lyckligt.

Men skulle Kongl. Maj:t, till undersåtarnes bedröfvelse, fortfara uti det förra uppsåt, så förklara Riksens ständer, igenom denna act, hvad Kongl. Maj:t, uti 23 § af dess försäkran, sjelf förklarat, att de, uti en sådan händelse, äro fria ifrån deras huld- och trohets-ed, då ock allt hvad nu

händt och härmed gemenskap hafver, skall tjena Riksens ständer till bevis, att de tvungne skrida till ett sådant steg att skilja sig vid en Konung, hvilken de önskat, såsom sitt hufvud och försvar, vara med dem, om möjligt vore, öfver all mensklig ålder förenad.

Riksens ständer hafva ock derföre, i afseende på det nu framfarna, till Rikets och sin säkerhet öfverenskommit om vissa mått och utvägar, om hvilka en särskild författning blifvit gjord.

Till yttermera visso hafva WI Sveriges rikes råd och Ständer detta med våra namns underskrifvande velat bestyrka, stadfästa och bekräfta, som skedde i Stockholm den 21 Augusti år efter Christi börd Ett tusende sjuhundrade femtio sex.

XVI.

Egenhändigt, ounderteeknadt bref af drottning Lovisa Ulrika till baron Erik Wrangel; utan datum, men skrifvet nyss efter 1756 års revolution [1]).

Je romps enfin un silence forcé, pour vous témoigner ma reconnaissance pour tous les services rendus pendant votre exil. Toutes vos lettres me sont bien parvenues, mais dans des tems si affreux, que d'un moment à l'autre mon sort etoit en suspens. Tout cela n'a rien eu d'effrayant pour moi; celui de mes amis était tout ce qui me touchait. Leur souffrance, leur constance, et enfin leur mort est un souvenir que jamais le tems n'effacera de mon cœur; c'est un poignard qu'on y a plongé et une source de chagrin que le retour de la plus grande fortune n'amortira point. Ces dignes et illustres malheureux me sont sans cesse présents et je ne connais de malheur dans mon sort que celui de leur avoir été inutile. Tirons le rideau sur un tableau, qui me coute encore des larmes. Je rends grâce au ciel de vous avoir préservé et un autre [2]) de la fureur de ces barbares. Si je souhaite des temps plus fortunés, c'est pour en faire jouir mes amis. Je sais supporter ces rigueurs; peut-être que le bonheur n'est point fait pour moi. On se connoit si peu et l'on ne sait ce que l'on vaut, avant que d'avoir été éprouvé. Je crois que vous êtes en partie au fait de tout, et la situation présente est très brouillée. On ne voit clair nulle part. C'est au tems à faire le reste. Comptez toujours sur mes sentiments et soyez persuadé que je ne négligerai rien de tout ce qui pourra être utile à vos intérêts. Mon estime et ma reconnaissance vous en sont des garants éternels.

---

[1]) Efter originalbrefvet bland Enkedrottningens efterlemnade papper. Hon har derpå skrifvit: "*Ces deux lettres* (se nästa bref) *étaient écrites à Erik Wrangel, et m'ont été rendues après sa mort*".

[2]) Grefve Hård.

XVII.

Egenhändigt, ounderttecknadt bref af Drottning Lovisa Ulrika till baron Erik Wrangel; utan datum, men skrifvet nyss efter 1756 års revolution [1]).

Comme les malheurs des tems ont occasionné les vôtres, vous pouvez être très assuré, que les personnes dont l'âme est au dessus du vulgaire, ne changeront point de façon de penser à votre égard. On vous plaint d'autant plus qu'un acte de générosité vous a sacrifié à vos plus mortels ennemis et on ne se contentera pas de faibles lamentations; on agira et on a agi pour vous procurer tous les agréments que votre situation présente peut permettre dans des royaumes étrangers. Vous pouvez être assuré que l'on conserve toujours la même fermeté, et que l'on ne cédera rien des droits légitimes.

Depuis votre départ, les affaires ont été en empirant. Les lois, le droit public et celui des gens ne sont plus que des chimères, qui n'étaient bonnes que des tems de nos pères; c'est en peu de mots l'état malheureux, dans lequel nous nous trouvons. Vous en saurez davantage, quand vous nous aurez fait savoir où vous comptez porter vos pas. La lettre ci-jointe [2]) sera brulée si votre intention n'est pas de vous rétirer de ce côté. Soyez sur que je m'intéresserai toujours à votre sort; c'est tout ce que je puis vous dire.

Devinez mon nom.

---

[1]) Efter originalbrefvet bland Enkedrottningens efterlemnade papper. H. M. har derå skrifvit: "*Ces deux lettres* (se näst föregående) *étaient écrites Erik Wrangel et m'ont été rendues après sa mort.*"

[2]) "La lettre ci-jointe, c'était une lettre de récommendation pour le roi mon Frère."

(egenhändig anmärkning af Enkedrottningen å detta bref.)

XVIII.

Egenhändigt concept af drottning Lovisa Ulrika till ett bref till grefve Meyerfelt; skrifvet år 1756 [1]).

J'ai reçu deux de vos lettres à la fois; elles m'ont fait beaucoup de plaisir, surtout ce qui regarde nos deux amis malheureux, auxquels je m'intéresse vivement. Voilà enfin le pauvre Hård en sureté; mais malgré cela, je ne lui conseille pas de risquer de sortir de Kiel que bien accompagné. Palmstjerna a fait une action digne de lui. Vous saurez qu'il a été de nuit dans la prison de Flodelius et lui a donné de l'argent, lui a facilité sa fuite, tout à condition d'en mener W. [2]) et H. [3]) vifs ou morts. F. [4]) s'est effectivement échappé; mais a été repris et examiné au Kämnersrätten, où il a déposé le reçit que je viens de vous faire. Palmstjerna a été obligé de s'expliquer, et l'on espère faire aller cette affaire au parlement, mais je doute qu'on y réussira. Il serait de la prudence d'avertir W.... [2]) et H.... [3]) d'être sur leur garde pour tout suédois, qui ne leur est pas bien connu. D'ailleurs tout est ici dans la même situation, comme vous l'avez laissé. Les affaires étrangères tout aussi embrouillées, et il semble que l'Angleterre ne s'empresse pas pour nous. Le mécontentement augmente et surtout dans les Gardes, qui abhorrent leur chef. Le Roi a reçu de la Russie 20 mille tonneaux de farine à sa propre disposition, et qui seront distribués tout comme il le voudra. Cela ne laissera pas que de donner une bonne impression au peuple. Je n'ai point reçu la lettre de W [2]) avec la copie de la rélation qu'il m'envoyait.

---

[1]) Efter en copia af Drottningens egen hand bland dess efterlemnade papper.
[2]) Baron Erik Wrangel.
[3]) Grefve Hård.
[4]) Flodelius.

J'en suis inquiet, mais j'espère qu'elle aura été en chiffres. Mandez moi ce que W....[1]) croit des intentions de l'Angleterre; s'il n'y a point d'espérance pour les Livres Sterling. Vous savez que c'est le meuble à la mode et que l'on ne peut s'en passer.

Je vous envoie une lettre pour mon frère; je serai charmée si je pouvais vous donner des marques plus réelles de l'estime infinie avec laquelle je suis etc.

---

[1]) Baron Erik Wrangel.

XIX.

Egenhändigt bref i chiffer, från lagmannen baron Erik Wrangel, till drottning Lovisa Ulrika, utan datum, men sannolikt skrifvet år 1756 [1]).

Dans ce tems de calamité, je ne sais plus à qui adresser mes tristes lettres, ayant lieu de craindre, que pas un de mes amis n'echappera à la persécution. C'est là, Madame, ce qui me met dans la necessité d'envoyer la rélation ci-jointe directement à V. M:té, et je suis d'autant plus inquiet sur les suites de cette audace, que je ne puis employer à cette occasion des formalités convenables. Si ma lettre tomberait entre leur mains, le dessus susciterait des affaires à Votre Majesté même. Il n'y a que la grandeur d'âme de V. M:té qui puisse me faire espérer, qu'Elle agréera les assurances de zèle, de la soumission la plus parfaite et la plus inviolable que j'ose Lui présenter.

Relation.

Pour essuyer tout ce qui est humainement possible, dans une crise aussi triste que celle qui existe à présent à Stockholm, je suis parti de Hambourg pour Berlin, où ayant d'abord notifié mon arrivée directement au Roi [2]) par une lettre; il y repondit gracieusement et m'ordonna de me rendre le 3 à 4 heures de l'après-midi à Sans Souci. La lettre de S. M:té me fût remise par le comte de Podevils, que je trouvais extrêmement alarmé sur mon séjour dans la capitale et très mécontent de la manière dont la

[1]) Originalet med dechiffrering mellan raderna, bland Enkedrottningens efterlemnade papper. Det besök hos Konungen i Preussen, hvarom baron Wrangel här nämner, omtalas äfven af nämnde Konung i dess bref, se bilagan N:o XX till denna del.

[2]) Frederic II i Preussen.

cour de Suède en avait agi à cette dernière occasion. Comme je voulus Lui détailler les affaires il me déclara qu'il n'etait aucunement autorisé à entrer avec moi, et qu'il fallait me régler sur les volontés que S. M:té me signifiait par écrit.

En conséquence de ses ordres je fus, le jour préscrit, sur les 4 heures de l'après-midi, à Sans Souci, où je passais pour un négociant. Je commençait d'abord à craindre que je n'y trouverais pas le Roi, tant il y regnait de silence dans ce beau chateau, qui semblait tout désert. Bientôt un homme vint au bout du jardin où j'attendais, m'avertir que je le suivisse. Nous traversames le jardin et comme mon introducteur était coureur de métier, j'arrivais un peu ésoufflé dans le vestibule, où je crois qu'un valet de chambre de S. M:té me reçut et me conduisit jusqu'à la porte du cabinet. Je passois, pour y parvenir, par des pièces magnifiques, ornées de tableaux admirables; mais mon ésprit n'était pas dans une asiette à me permettre de m'en réjouir la vue, comme je l'aurais fait dans un autre tems.

Dès que le Roi seût que j'étais arrivé, il me fit entrer. Je le trouvais assis dans une espèce d'alcôve, ayant des papiers sur une table devant lui. Cet appartement était bien garni de livres, qui n'y paraissaient pas placés pour la parade. Là je vis de gros volumes, hérissés de morceaux de papiers, qui sortaient au travers des feuilles, et qui servaient apparement à marquer les endroits intéressantes. Il se leva pour fermer la porte, et resta ensuite débout pendant une heure du tems, qu'il me fit l'honneur de m'entretenir.

Ce n'est plus ce prince aux yeux austères, au teint echauffé, au corps maigre et exténué, comme l'ont depeint ceux qui l'ont vû ces dernières années. Il a un air de tranquillité, de repos et de santé; commence à prendre assez d'embonpoint; ce qui Lui va à merveille.

Sa Majesté me parla d'abord de mon voyage; puis me fit beaucoup de questions, me donnant peu de tems pour repondre à chaqu'une. Elles roulaient toutes sur les personnes de la famille royale de Suède et sur l'état des affaires de ce pays. Bientôt il interrompit tout, éclatant en

m'apprenant qu'il n'y avait plus aucun moyen de sauver mes amis, et même que dans ce moment-là ils eussent déjà la tête tranchée. Il y ajouta, que le Roi de Suède venait de faire dans le Sénat une déclaration, à laquelle je ne me serais pas attendu, et dont lui même ne témoignait pas beaucoup de contentement. Il cita sur ce propos l'assurance du marquis de Bedmar, qui scut si bien faire valoir l'état d'inviolabilité, dans lequel il se trouvait. Ces nouvelles me terrassèrent absolument, de sorte que le Roi, m'ayant d'abord demandé avec empressement ce que je croyais qu'il y eut à faire? je ne scût à repondre, ce qui n'était pas étonnant. Après y avoir depuis pensé et repensé, je me trouve dans le même embarras. La conversation cependant continua toujours, et je tâchai d'y meler les circonstances que je croyais les plus propres à le toucher.

Quoique chaque parole d'un si grand homme merite d'ètre rapportée, il faut, quand même ma mémoire y pourrait suffire, me borner à ne marquer que le précis de l'entretien, pour ne pas donner à ma relation une étendue monstrueuse.

Après les deux circonstances, dont j'ai déjà fait mention, le Roi parla de l'essai qu'on venait de risquer à Stockholm, qu'il n'approuvait point. Il regardà ces sortes de révolutions commes des extrémités, auxquelles il n'était point pardonnable de recourrir, que lorsqu'on n'avait absolument point d'autres ressources, et il ne croyait pas que Leurs Majestés étaient dans ce cas; puisque, moyennant de la patience et des mesures à prendre, avec des puissances étrangères, on aurait pu gagner un but raisonnable, par des voies beaucoup plus douces. Il ajouta, qu'il croyait que l'Angleterre enverrait bientôt un ambassadeur en Suède, qui tâcherait sans doute de relever le partie abattu; que pour cet effet il n'y avait qu'à rester tranquille dorénavant et laisser agir les autres; qu'il supposait même que les chefs du parti dominant pourraient un jour se brouiller entre eux, circonstance dont il y aurait encore moyen de profiter; qu'actuellement il savait bien que les Russes se mêleraient de ces affaires, mais que ce serait faiblement et sans effet; qu'il n'y avait que le tems qui pût amener désor-

mais du changement. Il s'informa là-dessus des intentions que nous avions eu depuis le commencement de la diète; or comme Il avait déjà témoigné qu'il ne convenait pas de renverser la forme du gouvernement, tant parceque l'on s'était engagé à l'observer, que pour ne pas s'exposer à la fois de perdre les cœurs de la Nation et s'attirer des affaires de la part de ses voisins, ainsi je m'appliquais, pour ne rien commettre, à accomoder mon discours à Son gout. Il convint pourtant peu après de Soi-même qu'un gouvernement changé de monarchique en république, ne pouvait pas longtems subsister dans cette dernier forme, ce qui me donna les coudées un peu plus franches. Ensuite il voulut savoir les dispositions du pays, et s'il restait à Leurs Majestés des gens, sur lesquels on pouvait compter, tant pour les plans que pour l'exécution; à quoi je répondis selon l'exacte vérité. De là, étant venu à parler des vues qu'on pouvait supposer aux mutins, je lui découvris la crainte que j'avais qu'on n'en voulût à la personne du Roi. Il me rassura là-dessus, en disant qu'il ne faudrait que cela pour les perdre et que les Russes ne pouvaient alors manquer de prendre vigoureusement le parti du Roi, danger auquel ils ne s'exposeront pas, puisqu'ils se sont si bien pourvus pour le présent. Il me fit sentir qu'il soupçonnerait plutôt qu'on se deferait de M:gr le prince Gustave, dont l'ésprit et les dispositions étaient très redoutables à ces monstres, pour l'avenir.

Il n'est pas douteux que S. M. le roi de Prusse, avec tout l'esprit qu'Il a, ne puisse affecter une sensibilité apparente, que dans le fond, Il ne connait point; mais j'ose pourtant hardiment assurer, qu'il s'intéresse sincèrement aux affaires de Leurs Majestés; je l'ai remarqué surtout au moment que je lui rapportais, comment je suis tombé de mon haut, lorsque je me vis trompé, en me flattant qu'il y aurait une parfaite intelligence, entre lui et la cour de S:t Petersbourg. Il me répondit: ”*en ce cas là*” - - - - en accompagnant ce peu de mots d'un air et d'un geste qu'il designaient qu'il aurait pris beaucoup de plaisir à profiter de cette facilité, pour se mettre de la partie.

Je me suis plus arrêté à ce mouvement subit et probablement involontaire, qu'aux assurances formelles, qu'il a aussi données, dans un sens très favorable; de sorte que si, par la suite, il montrait de l'indifférence à l'egard de ce qui se passe en Suède, ce sera uniquement pour que l'on ne s'apperçoive pas, qu'Il à trop d'affaires pour se charger d'un surplus.

Je n'ai rendu, dans tout ceci, presque aucun compte de ce que j'ai avancé, parceque cela aurait été d'aucune importance. Les nouvelles dont le Roi me régala dès le commencement, me déconcertèrent d'une manière qui servit à augmenter l'embarras, dans lequel je devois naturellement me trouver, en parlant, pour première fois, à un prince aussi éclairé, et qui impose par tant d'endroits différents. En général il est impossible de tirer partie d'un entretien avec une personne de cette élévation, avant qu'on connoisse un peu son goût, c'est-à-dire sur quelles circonstances il convient de s'étendre; ce qui l'intéresse plus ou moins; la manière dont il tourne la conversation, et si on ne risque point de la mettre de mauvaise humeur, en lui contredisant. Toutes ces considérations m'ayant réduit à être extrèmement sur mes gardes, cela ne laissait pas que de me gêner beaucoup et je crois que j'aurais mieux profité d'une seconde reprise. Sa Majesté me fit même remarquer, qu'Elle me la destinait; mais comme cela fut sans déterminer un jour fixe, je craignis que cela pourrait traîner en longueur, et l'argent que j'avais ne suffisant pas pour m'entretenir longtems en Berlin, je n'osais pas accepter cette proposition, quelque flatteuse et agréable qu'elle me fut.

Avant que je me retirasse, S. M:té me fit l'honneur de me promettre Sa protection, en me permettant de choisir telle retraite que bon me semblerait, pourvu qu'elle ne fût pas trop proche de la capitale, et que je prisse un nom supposé.

Quand on ne connait S. M:té le roi de Prusse que pour en avoir entendu parler, et pour l'avoir simplement vu, on se borne à l'admirer; mais je sens à présent que pour peu qu'on l'approche de plus près, il faut avouer qu'il n'est pas

moins capable de gagner les cœurs que de s'assujettir les esprits. Malgré tout cela, et l'accueil gracieux qu'Il m'a fait, je sortis pourtant très affligé de n'avoir rien gagné, dans ce qui faisait l'objet principal de mon voyage. Le laquais qui me suivit jusqu'à mon carosse, me fit faire un détour pour voir la maison japannois, dans laquelle le Roi avait soupé le jour auparavant pour la première fois; mais je n'ai pu y faire la moindre attention.

Ensuite, un peu revenu à moi, et après avoir fait quelques réflexions, sur ce qui s'était passé, je me sentis une envie démesurée de revoir le Roi, pourvu que cela fut possible, sans traîner trop, à cause des raisons que je viens de marquer. Il s'agissait d'en faire naître l'occasion, et je n'en imaginai point d'autre que de faire une visite au ministre anglais, qui est à présent bien dans l'ésprit du Roi, et de saisir, ensuite, ce prétexte pour pouvoir écrire à S. M:té, m'excuser d'avoir fait ce pas sans Sa permission, et Lui en demander pardon, afin de voir s'Il ne s'aviserait pas de vouloir me l'accorder de bouche. J'avais d'ailleurs besoin de parler à ce ministre, avec lequel je desirais d'établir un petit commerce de lettres, et j'espérais encore apprendre de lui, sur quel pied le Roi se trouvai avec les Russes, circonstances sur laquelle Sa Majesté ne voulut jamais s'étendre, malgré le soin que j'avais eu de la mettre plus d'une fois sur le tapis.

Je me rendis donc le lendemain chez M:r Mitchel, que je trouvais d'un abord extrèmement froid. La conversation dura plus d'une heure entre nous, sans qu'il y mit de sa part que de simples monosyllabes, et je commençais déjà à soupçonner que mon homme ne savait pas le français, lorsqu'enfin il jugea à propos de se communiquer un peu. J'eus tout lieu d'être content de lui. Je scûs alors que l'Angleterre se donnait tous les mouvements imaginables, pour établir entre le roi de Prusse et la cour de Russie une bonne harmonie; mais que cela n'etait pas encore parvenu à maturité, et nous convînmes sur l'article de la correspondance.

Comme je ne voulus point l'exposer à faire mystère d'une visite, dont je comptois de mon coté de faire rap-

port au Roi, je lui dis qu'il n'était pas besoin que S. M:té ignorât notre entretien; mais afin de me dispenser, sans affectation, de lui donner part de ce qui s'était passé à Sans Souci, je lui dis que j'avais vu le Roi, lorsque je fus déjà debout pour me retirer; mais que je croyais qu'il n'abuserait pas de la confidence que je lui en faisais, de peur que le Roi ne me soupçonnât d'indiscretion.

J'écrivis après une lettre, telle que je me l'étais proposé, et je l'envoyais, le 15, à Potsdam, ce qui ne réussit pas tout à fait selon mes souhaits. Le 17 au soir je reçus réponse de la part du Roi, que j'envoie ci-jointe, puisque elle sert à indiquer les idées de S. M:té sur les affaires de Suède. Au reste nul ordre de revenir; le comte de Podewils, qui me remit la lettre, se montra au contraire très inquiet, de ce que je n'étais pas encore parti, le tout pourtant avec bonté et politèsse. J'appris encore de lui, que, selon les dernières nouvelles, il était averré que messieurs de Brahe et de Horn n'avaient eu aucune intention qui put viser à l'avantage du Roi, et que tout ce qu'ils venaient d'entreprendre n'était qu'en vue de leur propre élévation.

C'est ainsi qu'on profite, apparemment, des facilités qu'une inquisition secrète fournit, pour tâcher d'enlever à ces infortunés la seule satisfaction, qui leur restait dans leur malheur, d'être du moins plaints et regrettés par les personnes royales, pour lesquelles ils ont tout exposé et tout perdu. Les monstres, au pouvoir duquels ils sont tombés, non contents d'exercer leur rage sur les corps de ces nobles victimes, étendent encore leur tyrannie sur les âmes même, et sur les réputations, afin de faire souffrir, par tous les endroits imaginables, ceux qui ont osé essuyer de leur résister.

De retour chez moi, je n'eus rien de plus pressé, que de plier bagage et de m'en aller d'où j'étais venu; endroit qui, en fait de retraite, vaut mieux qu'aucun autre par la facilitè que j'y ai de donner et de recevoir des nouvelles. Ainsi je partis de Berlin la nuit du 17 Juillet, jour à jamais célèbre, mais qui se présenta cette année bien différemment dans cette même ville, de ce qu'il était, il y a douze ans.

Pour comble de regret, je n'eus pas seulement le bonheur de me mettre aux pieds de Sa Majesté la reine-mère. La première fois que je vis le comte de Podewils, je le sondai sur ce sujet, pour ne pas courir risque de faire au Roi une prière, que ne lui serait pas agréable. Le dit comte me conseilla de n'y pas penser; ce que voyant, joint à la manière dont Sa Majesté me reçut, et qui montre combien Elle souhaitait, que je me tinsse caché, il fallut renoncer à toute prétention d'aller à Montbijou.

Le Roi continue toujours à se rendre de plus en plus redoutable, et d'un poids infini dans les affaires générales. Ses troupes dont Il augmente encore le nombre, sont prêtes à marcher, au premier ordre.

Cette relation étoit déjà prête pour l'ordinaire dernier, mais une délicatesse de monsieur de Soltikoff empêcha qu'elle ne fût alors dépéchée. Je vais à présent prendre un tour qui pourra peut-être réussir. Je serait réduit, dorénavant, à écrire très peu et rarement, par les difficultés qu'on me fait.

XX.

Bref i chiffer, med åtföljande dechiffrering, skrifvet af Konung Fredrik II i Preussen till hans syster, Drottning Lovisa Ulrika. Utan datum [1]).

J'ai gémi en apprenant toutes les nouvelles, qui sont venues de Suède. Vous voyez bien que la force ne réussit pas toujours. Pour Dieu, pour l'amour de vous-même, contraignez vous, et ne témoignez point d'humeur contre vos ennemis. Dans la situation où vous êtes, il n'y a d'autre parti à prendre, que celui de se taire et de souffrir. Je ne saurais vous assister. La situation où je me trouve est fort critique, et je serai forcé de prévenir mes ennemis, pour n'en pas devenir la victime. J'ai parlé à Wrangel; je l'ai trouvé fort évaporé. Il m'a dit tout ce qu'il savait, et peut-être davantage. Il n'a pas voulu rester ici. Il prétend que vous avez hâté l'exécution des choses qui n'étaient pas mûres. Je souhaîterais bien que vous ne fussiez pas melée dans toutes les affaires, si cela était possible. Le moyen de le croire? Enfin vous l'avez voulu, et vous me rendrez, au moins la justice d'avouer dans le fond de votre cœur, que je vous ai constamment déconseillé toute violence. Il n'y a que le tems qui puisse réparer le passe, et une conduite fort mesurée de la part de la cour; je Vous prie d'y penser pour votre conservation et celle de vos enfants, à la quelle je prendrai toujours part, en fidèle frère.

---

[1]) Efter originalbrefvet och dess dechiffrerade innehåll, bland Drottningens efterlemnade papper. Detta bref är skrifvet, efter 1756 års misslyckade revolution, i Juli eller Augusti månad samma år.

XXI.

Egenhändigt, ounderteckuadt bref af grefve Meyerfelt till Drottning Lovisa Ulrika; dateradt den 1 Februari (1757) [1].

Depuis ma très soumise du 25, j'ai eu un entretien avec W---[2]). Il ne lui fallait pas moins que les assurances que je lui donnais du gracieux souvenir de Votre M:té pour le tirer de l'accablement où il était. Les anecdotes que je lui contais, de la fermeté admirable avec laquelle V. M. souteint et n'abandonnera jamais les fidèles serviteurs n'ont pas laissé d'y contribuer beaucoup, à quoi jointe la gracieuse promesse de V. M. de vouloir faire remettre à son père les mille ou douze cents écus par an, moyennant quoi il prendra ses arrangements, pour lui faire tenir un capital de vingt mille écus; tout cela l'a remis d'assez bonne humeur, trouvant ce dernier point indispensable. Il m'a dit avoir envoyé à V. M. un mémoire qu'il a envoyé en Angleterre. Je l'ai lû, et le trouve, quoiqu'en raccourci, parfaitement bien détaillé. Il y a bien, par-çi par-là, quelques petits traits de vivacité, mais qui ne nuisent pas pour cela. Il y a rencontré les mémes idées pour l'avenir, que celles dont V. M. voudra se ressouvenir que j'ai eu l'honneur de l'entretenir. Cette affaire étant donc entamée en Angleterre, je tâcherai de l'appuyer à Brunswig, et sonderai ce qu'on en pense et ce qui pourrait y avoir à faire. Le domicile actuel de Wrangel est à Stade, oû il a plusieurs amis. Breda est avec lui, lequel aura une assez bonne condition, devenant précepteur d'un jeune homme de famille. Les cours de Vienne et de France se donnant beaucoup de mouvement, pour empêcher les bonnes dispositions de celle de Copenhague pour S. M. prussienne, et on craint que l'assurance

---

[1]) Efter originalet bland Enkedrottningens efterlemnade papper.
[2]) Baron Erik Wrangel.

de pouvoir porter le Grand-duc de Russie à consentir à l'échange du Holstein contre l'Oldenbourg et le Delmenhorst, ne porte coup. Le Roi de Prusse a fait demander à acheter du bled en Dannemarc, ce qui a été refusé; mais il est certain que S. M:té en ayant acheté pour plusieurs milliers en Pologne, le manque de vivres et de fourrages est une des causes principales de l'inaction des troupes prussiennes; et comme S. M:té prussienne doit avoir un terrible amas de bleds, il m'est venu dans l'idée, s'il ne serait pas possible de La persuader à en céder quelque partie à V. M:té pour le distribuer, et entretenir les bonnes dispositions des provinces. Comme une lettre de recommendation de V. M:té à S. M:té le roi de Prusse me serait d'une très grande utilité, en cas que les circonstances exigeassent que je m'y rende, j'ose supplier très soumisement que V. M:té aye la grâce de me l'envoyer avec la première poste, pour l'avoir prête en tout cas. Les grâces dont V. M:té m'a comblé de tout tems, me font espérer qu'elle sera d'une heureuse conséquence pour moi; surtout si V. M:té voulait y joindre une autre pour Monseigneur le prince de Prusse. Le service de V. M:té sera toujours mon bût principal. Plût à Dieu, que les evènements voulussent répondre à mon zèle. Je pars aujourd'hui pour Brunsvig, peut-être que j'y pourrai recevoir les lettres mentionnèes. Le plus sur sera de l'envoyer sous l'enveloppe de Mgr le duc de Brunsvig et le tout à l'adresse du Comte de Solms, au ministre de Prusse ici à Hambourg.

Ce 1 de Février (1757).

XXII.

Egenhändigt oundertecknadt bref från grefve Meyerfelt till Drottning Lovisa Ulrika; dateradt Brunsvig d. 9 Mars 1757. [1])

Si j'ai tardé jusqu'ici à donner très soumisement de mes nouvelles d'ici, la raison est que malgré les peines qu'on s'est donné, et auxquelles Mgr le duc de Brunsvig s'est employé très sincèrement, on n'a encore pu venir à bout de faire entrer le roi de Prusse dans les vues qu'on souhaite. V. M:té crut d'abord qu'il s'y preteroit volontiers; pour cet effet, le Duc écrivit comme de soi-même mon arrivée ici; et, que non seulement j'étois au fait des affaires de Suède, mais que j'avais le bonheur de posséder les bonnes gràces de LL. M. M. Il s'informait si S. M:té voudroit consentir, qu'il ménageat mon départ pour Dresde, ayant déjà cru apercevoir que je serois bien aise de faire la campagne ou comme volontaire ou de m'engager. Sur quoi le Roi a repondû, qu'il savoit de science certaine, que les affaires de Suède étoient dans un tel état de foiblesse, qu'il n'y avoit rien à craindre, ni à espérer. A mon égard il a répondu très gracieusement, qu'il avoit tant de volontaires, et ses places etant toutes remplies, le Duc devait tâcher de m'en dissuader. Il paroit donc que le Roi de Prusse ne reviendra jamais de l'idée qu'il a de la Suède, s'il ne voit, en effet, les efforts des François à lui faire transporter des troupes en Poméranie, et, en cas d'échec, agir contre lui. Le bruit en courre ici depuis quelques jours, et il seroit très nécessaire, qu'on sût au juste ce qui en est, et cela aussitôt que faisable. Pour moi, j'en doute, mais je voudrois que le roi de Prusse en fut persuadé parce qu'alors il se préteroit à toute. Si j'ose dire mon sentiment, il me paroit, que, sans abandonner son but, il faudra voir cette année comment les affaires tourneront, et

---

[1]) Efter originalet, bland Enkedrottningens efterlemnade papper.

qui aura le dessus; qu'en attendant LL. M. M. menagent tant la Russie que le roi de Prusse, sans aucunement se déclarer, afin qu'on puisse, après cela, entamer avec lui, qui recherchera le plus, et fera les meilleures conditions; car je crois qu'il est nécessaire de voir auparavant si la mésintelligence entre le roi de Prusse et la France sera de durée; si non, le parti françois en Suède ne manqueroit pas d'être soutenu par Lui comme ci-devant; et comme, par conséquent, l'amitié entre l'Angleterre et la Russie sera rétablie, on pourroit alors profiter des bonnes dispositions que ces deux cours ont marquées pour Leurs Majestés. Si au contraire, le Roi de Prusse reste ferme dans son systême d'aprésent, et qu'il voit que le parti françois veut faire quelque diversion, il ne manquera pas de faire des efforts pour le contrecarrer, et si, en attendant, on ne marque pas trop d'empressement, je crois qu'on pourra les voir venir, surtout s'ils aperçoivent que le parti de la cour s'aceroit des bonnes dispositions des provinces.

Deux lettres que V. M:té m'a fait l'honneur de m'écrire du 4 et du 18 Fevrier, me sont, il y a quelques jours, heureusement arrivées. L'affaire de Flodelius est unique, et marque un acharnement terrible. Hård en a déjà reçu avertissement. Le ministre d'Angleterre à Berlin, ayant ête ici depuis peu, j'ai saisi cette occasion pour sonder le terrain. Mgr le Duc lui en a aussi parlé; mais tout le monde est si persuadé de notre état de foiblesse, qu'il y avait toute la peine du monde à le convaincre. Il a cependant promis d'y faire réflexion. Il doit être actuellement à Dresde, et je crois que s'il est une fois convaincu, il pourra rendre de très bons offices. Malgré tous les obstacles, je n'ai point perdu courage, et pourvu que le roi de Prusse survive au systême actuel, je suis presque sur qu'il nous recherchera.

J'ose, du reste, assurer très soumisement, que je ne négligerai rien de ce qui pourra être utile pour le service de V. M:té, tenant pour mon plus grand bonheur de pouvoir Lui marquer mon dévouement très soumis et très sincère.

Brunsvig ce 9 Mars 1757.

XXIII.

Utdrag ur Drottning Lovisa Ulrikas journal för åren 1755 och 1756. [1])

1755.

Om vintern voro masquerader. Hennes Maj:t länge haft den speculation, att prevenera ambassadeuren d'Havrincourt till hofvets faveur, seende att rådspartiets förnämsta appuis bestod i de nära förbindelserna med Frankrike. Men som tillfälle för hofvet var ganska svårt, att komma i någon entretien med franska ministern, så nyttjade Drottningen en lägenhet, som på en masquerade gafs, der icke långt ifrån Hennes Maj:t satt en masque, med hvilken Drottningen började ett samtal, hvilket ambassadeuren, som icke var långt derifrån, gaf uppmärksamhet till. Drottningen, lierad med Mössorna, hade altid haft ett hemligt misstroende till deras starka förtroligheter med England och Ryssland, och i sitt sinne altid gillat den systemen, som band Sverige och Frankrike tillhopa. Den inhemska ställningen med Rådet hade föranlåtit hofvet till mesurer med ett parti, hvartill detta parties rancune mot Rådet, men ingalunda dess alliance-systeme varit vållande. För att nu komma till samtalet, började ambassadeuren deltaga deruti, på det viset att han sade:

---

[1]) Efter det, af hofmarskalken hos Enkedrottning Lovisa Ulrika, Sten Abrah. Piper egenhändigt skrifna koncept, bland Enkedrottningens efterlemnade papper. Det synes som detta koncept blifvit nedskrifvet under Drottningens ögon, och efter hennes lemnade uppgifter. Det börjar med året 1744 och slutar 1762. I början bestående endast af korta anteckningar, är det mera utarbetadt, från och med år 1756. Meningen synes varit, att, på grund af dessa anteckningar, författa en omständligare journal, och början dertill, bestående af 2 qvartark har återfunnits; men sannolikt har detta arbete blifvit afbrutet och konceptet hvilat bland Enkedrottningens papper. Det hela består af 51 ark

Denna conversation tyckes vara rätt munter, hvartill Drottningen svarade:

Här är frågan om hvilket kan vara bättre, att mera lita på grenarne eller stammen, då man vill klifva i ett träd, för att hemta frukten deraf.

Ambassadeuren, hvars begrepp i första ögnablicket visade honom ungefärligen hvartut Drottningen ville, och som på ett rätt nådigt sätt var utaf Drottningen tagen till domare i denna frågan, svarade, att grenarne i den delen böra tillitas, med anförande af de skäl, han till en sådan åsigt kunde hafva; men då Hennes Maj:t något vidare discuterade denna jemförelsen och derpå tydeligen underrättade honom om sin håg att, vid en påföljande riksdag se alliance-systemen bibehållen med Frankrike och försäkrade ambassadeuren, att inga liaisons med Mössorna skulle längre extenderas, än till erhållande af en tjenlig satisfaction emot Rådet, och att inhemska och utländska affairer med all grannlagenhet skulle skiljas åt, supplicerade ambassadeuren med otålighet om att, i detta ämne, få lägligare rådrum, att med Hennes Maj:t öfverlägga. Som nu Hennes Maj:t ingalunda ville göra en hemlighet, för de förnämsta af partiet, af ett sådant samtal med ambassadeuren, så yppade Hennes Maj:t sig häröfver genast med grefvarne Piper och Brahe. Den förre fann genast hela nyttan af en negotiation med Frankrike och hvad styrka dess neutralitet vid en riksdag skulle gifva emot Rådet; men den sednare dröjde något, att få en dylik öfvertygelse. Dock när Drottningen föreställde honom, att ehvad sammanskotter och bemödanden han, med flere förmögne i partiet, än ville göra, till dess upprätthållande, skulle dock altid balancen vid en riksdag blifva dem vidrig, om ett hof som Frankrike, ville betjena sig af den ressourse, som corruptionen gaf — condescenderade grefve Brahe också till Hennes Maj:ts ideer, med denna negotiationen.

Som Drottningen föresåg, hvad vigt den (negotiationen) åter skulle få, då en sådan man samtyckte dertill, proponerade hon grefve Brahe, att för hans räkning, ge ambassadeuren den försäkran, att om han blefve landtmarskalk, han scrupuleusement skulle vårda Franska systemet. Hans

Maj:t som sjelf icke, utan för mycket uppseende, kunde tala med en minister och med hvars höga approbation detta steget redan var gjordt och inför ambassadeuren annonceradt, tyckte Drottningen sig, igenom sin entremise, på det bästa hafva vårdat ifrån alla elaka påföljder, som möjeligen ett sådant steg kunde åtfölja, och som nu endast kunde drabba henne sjelf.

Svårigheten var nu att uppfinna, huru man hemligen skulle få ge ambassadeuren del af allt detta. Hofvet anställde en jagt vid Carlberg, och under prætext af att en del ministrar voro älskare af jagt, inviterades Puente, Malzahn och d'Havrincourt; de 2:ne förre mest för omsvep skull. Då hade Hennes Maj:t tvenne timmars conference med d'Havrincourt alena. Hans enda tvifvelsmål var, att Drottningen skulle förmå, i en sådan vue, kunna disponera Mössorna; att han hade all öfvertygelse au reste om Hennes Maj:ts uppriktiga uppsåt. Drottningen försäkrade honom derpå om grefve Brahe, som i partiet var utsedd till landtmarskalk. Han svarade sig göra mycken räkning på dennes probité och lofvade omsider, att icke understödja Hattarne med sitt hofs credit eller penningar, på minsta sätt; utom i den händelse, att hans hofs intresse uppenbarligen äfventyrades.

Hennes Maj:t var öfver måttan nöjd att hafva bragt Ambassadeuren derhän, och tyckte sig hafva vunnit en så mycket större objet, som Rikets sanna intresse, jemte hofvets enskilda satisfaction och de förnuftigare Mössornas håg, att se landet friadt från Rådets tyranni, tycktes alltsammans härigenom vara vunnet. Men till all olycka hade baron Erik Wrangel af denna händelsen fått någon kunskap. Han upprörde strax himmel och jord och hans föreställningar till Brahen voro de alldra ifrigaste. Förgäfves gaf man honom att förstå, det Mössorna på intet sätt kunde blifva victimer af detta aftal, mellan hofvet och Ambassadeuren; oaktadt alla assurancer härom låg hans håg på att upplösa denna föreningen, och för att sätta Ambassadeuren, som man säger nya loppor i öronen, sammanfattade och utspridde han den skriften, som kallades *Mössornas testamente,* hvars innehåll var af den art, att på en cou

Malzahn nalkades till Drottningens clavesin och hviskade sagta, att han för Guds skull måtte få tillfälle, att säga Hennes Maj:t något vigtigt, och då honom tillstaddes att dagen derpå uppkomma, det Hennes Maj:t altid, utan omsvep, brukade med Preussiska ministrarne, öfvergaf han en promemoria ifrån Ambassadeuren, och i bilaga *Mössornas testamente*, hvari Wrangels hand igenkändes. Promemorian innehöll dess skäl, att icke kunna lita på Mössorna och deras violence, samt en tillsägelse, att han nu såg sig föranlåten, att med Hattarne concertera om sitt hofs intresse. Således var hela denna, i bästa afsigt anlagda och utförda planen till intet. Comte de Modène har sedermera sagt Drottningen, att han, i franska ambassad-handlingarne, funnit igen denna anecdoten.

Marquis d'Havrincourt var för öfrigt en man, som i sitt uppförande satte emot hofvet mycken décense och vördnad, som i den delen sig aldrig förgick och som dessutom hade mycket godt hufvud och nog habilité för affairer. Det enda Hennes Maj:t i allt detta hade att beklaga sig öfver, var den confidence han icke dröjde att göra Rådet, af Hennes Maj:ts med honom hafda öfverläggning, hvilken en billig discretion tycktes hafva bordt afhållit honom ifrån. Rådet äggades, jemte Hattpartiet, härigenom till en så mycket ifrigare persecution emot hofvet, som hofvet, med denna planen, på det alldra ömmaste och décisivaste rörde deras vigtigaste intresse och styrka, och ju mera Drottningen satt sig i spetsen, ju mera träffade hatet henne.

Brahen sökte nu med flit, att befästa sig till landtmarskalks-värdigheten vid nästa riksdag. Han hade lofvat ändring i Konungaförsäkran och i den delen ger Drottningen hans intentioner all justice. Men J. Diedrich Duvall, flygeladjutant, hans vän, sökte då ifrigt att leda hofvet in i partiets vuer, synnerligen att få Deras Majestäter till något penninge-förskott för partiet och röster åt Brahen. Hennes Maj:t ville sig dertill icke låta beqväma och den vägen föll äfven Drottningen så abject före, att hon aldrig, utan till yttersta nödvärn, ville sig deraf betjena. Warmholtz

offererade 50,000 Riksdaler, men blef betackad. Duvall var sedermera den förste, som vid riksdagen öfvergaf partiet.

1756.

På alla de rådandes avis i Mössepartiet, begyntes nu attaquen emot Rådet, med Konungens memorial, som, jemte ett extractum protocolli, presenterades ständerne. Dalin var concepist.

Hennes Maj:t var icke så betagen af Fersens landtmarskalksskap, som Konungen. Drottningen tyckte, att hvarken den ene eller den andre vore tjenlige, unge och extremt ambitieuse. Hennes Maj:t hade gerna sett den tredje; men Hennes Maj:t retracterar sig hvad grefve Brahe vidkommer och ger honom den justice, att han varit rätt välmenande.

Hans Maj:t satt val-aftonen i en fauteuil och, tankfull öfver dess utgång, frågade, hvad som då var att göra? Hennes Maj:t framställde då två alternativer: *antingen* att sitta helt tyst och öfver ingen del explicera sig, samt afbida allt af tiden; *eller* att med fermeté ingifva sitt memorial; afvagta tranquilt hvad tournure det tog; låta partierna embrouillera sig, till dess det ena måtte taga flykten till hofvet, och då med mycken contenance och fierté leda sakerna till en fördelaktig revolution. Det sednare [*partiet*] blef taget; men ordasätten lindrade, i Konungens declaration, 2 § och i slutet.

Stjerneld, samma dag då ständerna kommo tillhopa, gick med Drottningen hela dagen och vägde allt hvad, som skulle ske af Konungens declaration. Konungen skulle strax fara till Ulriksdal, och icke befatta sig med riksstyrelsen; det var Drottningens tanka. Men det blef intet af, utan tvertom. Wrangel, Brahe och flere, sedan Stjerneld vid 1738 års riksdag i sin ungdom, varit så ifrig Hatt, hade emot honom, i alla råd han gaf, altid en hemlig jalousie och nästan hat; så att de altid bjödo till att sontrecarrera honom. Stjerneld hade, efter Drottningens tanka, mycken tillgifvenhet och äfven godt handlag i riksdagssaker.

När nu så väl Rådets som Konungens declarationer voro inkomna och deröfver den Stora deputationen satt,

hade man, igenom penningar, kommit så långt, att man tvenne dagar förut fått en vigtig copia af det svar, som då skulle komma ifrån Deputationen, öfver denna saken. I ett samråd af Brahe, Wrangel, Horn och, om Drottningen rätt minnes, Ribbing med flere, upplästes detta, och frågan blef då, hvad parti Konungen hade att taga. Den enes och den andres råd voro rätt olika. Man trodde ibland annat, att hvad de obesatta syslorna vidkom, det vore bäst att Konungen, för att visa incongruiteten, nämnde strax de aldra sämsta på förslagen. Af flera dylika projecter föreslåg Hennes Maj:t ingen decision, som vore betydelig eller som sauverade Konungens dignitet. Drottningen ryckte derföre på axlarne, hvarvid Wrangel sade: *"Jag tycker att vår nådigsta Drottning icke är särdeles nöjd med våra rådslag?"*

Hennes Maj:t svarade:

"Sanningen att säga, icke stort"; hvarpå alla anhöllo att få veta dess mening.

Drottningens tanka var då den, att Hans Maj:t, med all kallsinnighet, skulle låta sig föreläsas ständernas svar, och, då det vore gjordt, svara landtmarskalken, att som intet svar uppå de af Hans Maj:t i hans memorial framställda frågor, om hans höga rättigheter, vore af ständerna gifvet, utan det uppgifna svaret fast mera innefattade reflexioner, de der mindre omedelbarligen hörde frågan till, så ville Hans Maj:t med förgifvandet af de ännu lediga embetena innehålla, till dess att ett sådant svar vore af ständerna gifvet, som tillfredsställde Hans Maj:t, öfver de af honom uppgifne tvifvelsmål; att sådant vore för Hans Maj:t okärt, emedan han, som Konung, nogsamt kände, hvad olägenheter kunde uppkomma i en regering, der nödiga embetsmän saknades; men att han funne sig till ett sådant steg föranlåten; — hvarpå svaret, utan vidare omsorg, borde Landtmarskalken och deputerade återställas.

Wrangel, som hörde detta, hviskade derpå till Brahe, dock icke sagtare, än att Drottningen det väl hörde: *"Hon har ta' mig 1000 djeflar rätt; men det bör icke ske. Hon kunde föra oss mycket längre än vi vilja."* Emedlertid skred det in till morgonen, då deputerade skulle uppkomma kl. 8. Förut uppgår Stjerneld till Konungen, för att afgöra

om denna saken. Hennes Maj:t får bud och inkommer. Stjerneld yttrar då aldeles samma avis, som Drottningen; utan att af Hennes Maj:t hafva hört ett enda ord. "*Det är mig kärt*" — sade Drottningen — "*att min tanka är aldeles enlig med öfverstens*"; men Hans Maj:t, som, icke utan någon anledning, fruktade att aldeles blifva öfvergifven af partiet, om ett sådant steg skulle, emot chefernes unanima opposition, vidtagas, gick i Rådet, emottog Deputationen och dess svar och skred derpå genast till nominationerna. De voro sådana, att då Hans Maj:t förut gjort sig en lag och nöje af, att med all impartialité förgifva syslorna till de mest skicklige, såsom Westerbottens landshöfdingedöme till Malmerfelt, som hade två consecutiva riksdagars recommendationer, en tacksägelse för den tiden han varit vice landshöfding och de inrättningar han gjort, samt hela länets kärlek, fick nu detta länet kammarrådet grefve Leyonstedt. Liljehöök, som var nämnd vid Uplänningarne, måste cedera öfverstelieutenants-syslan åt en Stjernstedt etc. etc.

Innan Deputationen afgick, hade, då frågan uppkom hos Bondeståndet härom, detta ståndet fullkomligen vägrat att samtycka en slik expedition till Konungen. Men då dagen inföll, hade icke desto mindre detta ståndet till sin förundran funnit en påskrift af sig, hvilken åtskilliga af ståndet icke ville vidkännas, ansåg såsom ett falsariskt knep, och en vid namn Jan Larsson ifrån Wermland, samt flere med honom, togo detta så ifrigt, att då talemannen och sekreteraren, i anledning af påskriften, togo för afgjordt att ståndet skulle formera deputationen, uppkom en debatt och villervalla, sådan som den af acterne vid riksdagen närmare beskrifves. Just under detta voro de tre ståndens deputerade, med landtmarskalken, redan församlade, och då han skickade att derom avertera bondeståndet, kom, i stället för dess ledamöter, bud om den calabaliquen, som i ståndet var å färde. Landtmarskalken och deputerade, långt ifrån att referera detta till stånden, såsom något nytt, hvilket immediate borde komma till deras kunskap, gå af eget bevåg in till Bondeståndet, der grefve Fersen gör så hårda föreställningar, talande om pluralitet, straff, stup-

stockar och mera dylikt, så att bönderne, förfärade, stilla sig, samtycka till allt och förena genast sina deputerade med de öfrige, som då alla uppgingo till Konungen.

Hofvet hade om denna anledningen aldeles ingen kunskap. Brahe och de öfriga chefer af Mössorna nekade alla, till någon kunskap härom. Den förstnämnde af dessa supponerade Stjerneld om att, på egen hand hafva beredt detta; men äfven han har aldeles icke velat kännas dervid. Att grefve Brahe det icke vetat är så mycket probablare, som han vägrade, jemte flera Mössor, att gå med i Deputationen till Konungen, hvartill Hattarne, par malice, dem utnämnt. Det är sannolikt, att om de förutsedt denna scénen i Bondeståndet, hade de visst följt med; då de varit i stånd att hindra grefve Fersen, att så de facto och utan befallning af sitt stånd, taga ett imposant steg emot bönderne och som genast qvafde verkan af hela anläggningen.

När grefve Fersen kom med Deputationen ifrån Konungen tillbaka, gjorde han först rapport för Adeln, om hvad i Bondeståndet händt och likaså hvar af de andre talemännen; hemställandes om icke den redan formerade Commissionen, hvilken på ett ihopskapadt brott af drabanten Silfverhjelm, som var köpt till denna rôlen, och bestod deruti, att han, på publica ställen, talt illa om Råd, Konung, regering och Ständer, hvarvid den namnkunnigg Vultimon (?) och Capellmästaren Brandt gjorde sig till vittnen, — var allaredan af ständerna utnämnd.

Vid denna propositionen formerade icke heller grefve Brahe hos Adeln någon protest; hvaröfver han sig, på allvarsam föreställning derom om aftonen af Hennes Maj:t, ursägtat, att han om hela denna saken alls ingen préalabel kunskap haft och således icke ens supponerat något sammanhang deri med partiets intresse. Så liten sammanstämning var ej allenast i denna, utan i flera saker uti partiet. Mycket anställdes efter hvars och ens behag och utan communication med hvarandra. Scheckta yttrade sig väl, att om ståndet ville hålla honom ryggen fri, skulle han, efter alla lagens reglor, visa att bondtalemannen och sekreteraren voro falsarier; men utan att afvakta sitt stånds decision öfver den proposition han gjorde, att undersökning skulle

ske mot dem, sprang han bort att göra en lika begäran till de andra stånden, hvarigenom hos intetdera saken kom i qvestion.

Emedlertid blefvo de olyckliga bönderne illa till mods, när de hörde nämnas Commissionen. Jan Larsson ifrån Wermland kommer samma afton upp i Konungens garderôbe, kastar sig för Hans Maj:ts fötter, gör en rörande beskrifning öfver sin olyckliga belägenhet, den han förmente sig af nit och tillgifvenhet för hofvet vara i vållad och anhöll på det aldra enständigaste, om Konungens beskydd och hjelp. Ehuru nu hofvet, med all sanning och öfvertygelse, fann sig för ingen del härtill hafva coopererat, och saken fast mer utan dess ringaste vetskap för sig gått, var dock Hans Maj:ts hjerta lätt rördt till medlidande öfver denna arma menniskan och marskalk Horn fick 50 ducater, dels att skaffa honom bort, dels till subsistence för honom. Han kläddes som en betjent, med en billet till Humbla på Ulriksdal; marskalk Rålambs betjent Hallbeck, som väl skulle känna vägarne på norrska gränsen, då intet pass kunde erhållas, ledsagade honom, och han kom riktigt bort.

Hvad origine och upphofsman till detta buller vidkommer, så är väl det för hofvet en hemlighet. Kapten Gyllenspets har sedermera befunnits hafva haft mycken del deri. Han rymde då, det vet man; och hvad sedermera med honom hände, skall på sitt ställe berättas.

Detta bondebullret och den elaka utgång som det tog, deconcerterade partiet i hög grad och lade i nog öppen dag för Hattarne sjelfva, hvad superiorité de numera hade. För att hålla dem inom vissa gränsor af respect och att visa hvad myckenhet tillgifne hofvet hade, gjordes en demonstration, som grefve Hård imaginerade, att Konungen en dag, med ett ganska talrikt följe, gjorde en promenad till häst uti staden. I sin afsigt torde detta steget hafva varit på uppfinnarens sida mera välmenande, än det i sig sjelf gjorde någon god effect.

Redan efter landtmarskalksvalet och då superioriteten af Hattarne ännu icke var öfverdrifven stor, hade baron Erik Wrangel upptänkt, att hålla Hattarne i ständig haleine, och då allehanda beredelseämnen till activitet för riksda-

gen, såsom Secreta utskottets och flera deputationers instructioner förekommo, var det nästan ingen § som icke deliberation utdrogs med, eller ock votering uppkom; alltsammans för att ställa riksdagen på tiden och blotta Hattarnes partikassor, som emedlertid altid måste stå öppna. Grefve Lorentz Creutz, förut Mössa och intim vän af Grefve Brahe, som hade hemligen öfverträdt till Rådspartiet och afvaktade numera lik eller olik pretext, att uppenbarligen förklara sig för det sistnämnda, lånte nu en ton af patriotism, sägande: Att han för ingen del ville vara med ett parti, som så vårdslösade tiden med riksdagsärenden, hvars vigt vore landskunnig, och dermed apostroferade han. Hans öfriga uppförande vid denna riksdag ligger för framtiden så fullkomligt uppenbaradt, att föga mera ljus kan derpå kastas. Ehvad humiliationer, ehvad försäkringar än denne mannen sedermera gjort, har Hennes Maj:t, vid alla förändringar af conjuncturer, ändå hållit honom en sådan räkning för 1756, som han af henne, med alla ärbara och förståndiga menniskors samtycke, förtjent.

Vid denna tiden hade Hans Maj:t bref om hertiginnans, sin fru moders död, och som oundgängeligen derför särskilda notificationer borde afgå, så hade Wrangel, Hård, Brahe, Ad. Horn formerat den conseil, uti hvilken, med Hans bifall, men utan Drottningens delaktighet, beslöts att Ryska kejsarinnan, som ansåg salig hertigginnan för sin fru svärmoder (efter ryska seden, der en förlofvad sörjer såsom en marié) skulle härifrån, genom Grefve Ad. Horn notificeras. Men som åtskilligt troddes med det samma kunna i Ryssland, till hofvets fördel, i så fatta omständigheter uträttas, och försigtigheten rådde, att ifrån denna sidan söka all appui, gafs grefve Horn med detsamma en instruction, hvarutaf han uttryckeligen fick befallning att icke lemna någon del, om icke Kejsarinnan alena; med betygelser ifrån Konungen tillika om sin vänskap för Kejsarinnan, igenom hvars biträde Hans Maj:t vunnit en spira, den det äfven kunde bero af Kejsarinnan, att i hans hand göra lättare och angenämare, om hon ville concourera att hämma de inbrott, emot de af Hans Maj:t besvurna försäkringar, som nu af ett tilltagset parti ämnades, hvilka stridde uppen-

bart emot primitiva 1720 års regeringsform, den der på mångfaldiga sätt stode i fara att innoveras och förolämpas. Huruvida grefve Horn till alla delar uppfyllde denna commissionen, det är hvad man längre fram tydeligen kommer att finna.

Som äfven, med detsamma, någon skulle skickas till Eutin och grefve Meierfelt dertill utsågs, fann Hennes Maj:t sig föranlåten att nyttja tillfället, att med en så pålitlig person verkställa ett penningelån, det Hennes Maj:t numera och vid de tätt uppå hvarandra af ständernes hotande försök emot hofvet, dem ingen med nog confiance kunde säkert förutse, hvarthän de gå skulle, fann af yttersta vigt att fullborda, för att med lika vapen kunna fäkta emot ett injuste parti, hvilket olyckligtvis med för mycken framgång deraf betjent sig hos nationen. Men innan man kommer till närmare berättelse härom, är angeläget, att förut ge vid handen en omständighet, som härmed har mycken gemenskap.

En köpman i Hamburg, vid namn Züling, hade till riksdagen och kröningen 1751 anhållit att få öfversända åtskilliga galanteri-varor och hade dervid så väl funnit sin räkning, att han, till denna riksdagen gjort detsamma; i tanka att derpå vinna som vid kröningen, hvilket icke kunde réussera. Ett stort pakett ankom emellertid till Drottningen ifrån denne Züling med så många dyrbara saker, att i det tillstånd Hennes Maj:ts kassa då var, och han i mångfaldiga tider icke varit, eller i så särdeles öm förvaltning, Hennes Maj:t icke ens hade någon ressource att betala den ganska höga tull, hvarmed sådana varor voro belagda. Hennes Maj:t måste för den skull, då packhus-inspectoren, efter den tillåtelse, som ännu den tiden existerade, något sent om aftonen uppkom med pakettet, för att, i Hennes Maj:ts närvaro, visiteras, säga honom, att som det vore sent och tiden till couren inföll, så kunde ingen visitation den aftonen ske; att Hennes Maj:t emedlertid trodde det vara böcker och att han andra dagen kunde uppkomma. Varorna upptogos emedlertid. Den fogeliga mannen uppkom efter befallning och lät vid visitationen dervid bero, då böcker voro ditlagde. Detta vidgår Hennes Maj:t uppriktigt, ty det var

en sanning, att Drottningen intet hade utväg att betala en sådan tull. När nu dessa varor skulle till Züling återsändas, nyttjades lägenheten med grefve Meyerfelt, som också hade en Konungens kammartjenare med sig, till den ändan. Pakettet hade olyckligtvis icke blifvit i Stockholm plomberadt. En utanskrift var derpå, stäld till Enkedrottningen af Preussen, som kammartjenaren hade ordres att i Hamburg rifva bort, och blotta en undre, som var till Züling. Borgmästaren Pihl i Helsingborg, som var en stock-hatt och illfundig man, hade emedlertid anhållit detta pakettet, af misstanka, och strax uppskrifvit till Stockholm härom. Hennes Maj:t fick väl det sedermera lösgifvet, sedan marskalken Horn, uppå bref härom af kammartjenaren, som med detta pakettet oförsigtigtvis visat sig för empressé, varit mycket embarasserad; men icke utan mycket bekymmer och soupçons å Hattarnes sida, att denna lådan innehållit Hennes Maj:ts jouveler, som på främmande orter skulle hypoticeras.

Men denna operationen skedde ej förr, än långt efteråt och fram i Mars månad. Hennes Maj:t hade redan igenom grefve Meyerfelt ifrån Brunswick fått det svar, att hvad Hertigen kunde, vore att försträcka Hennes Maj:t 6,000 ducater, hvilka också öfversändes och af Hennes Maj:t till Konungen aflevererades. Hvad förpantningen af jouvelerne vidkom, ansåg Hertigen för betänkeligt, att sig med en sådan sak befatta; vetandes icke heller med hvad säkerhet och på hvad ställe man just skulle kunna vända sig, att lyfta en sådan summa.

Hennes Maj:t hade derpå vändt sig, i detta trängande behofvet, till H. K. H. arfprinsen af Preussen, som hade lofvat att när de skulle öfversändas, skulle han på dessa jouveler söka få penningar. Utan att veta hvad han öfverbragte, affärdades kapten Puke med dem, till Berlin. De blefvo öfverbragte, och olyckligtvis, af en händelse, i Hamburg just lemnade till Stenglin, som var franska banquiern för Sverige; hvilken vägrade lånet, gaf kunskap derom hit, och på det sättet blef hela saken ebruiterad. Mauvaise destinée i allt.

Hallbeck, som öfverbragt Jan Larsson, får marskalk Horn bref om, huru en tilltagsen landssekreterare Lampa i Örebro, låtit Hallbeck, såsom utan pass, qvarhålla och i tysthet, igenom en art af tortur eller *pålning*, tvingat till riktig bekännelse, i hvad ärende han rest och deruppå allt sammans bekänt. Detta skedde under riksdagsferierne, öfver helgen och då endast Secreta utskottet var tillhopa. Alla voro brydda. Drottningen ville, att Konungen skulle declarera i Rådet att Han, och ingen annan, frälst Jan Larsson, för att sauvera Horn och Rålamb. Konungen var af samma tanka. Men Erik Wrangel, som föreställde hvad evinnerlig skada skulle uppstå, om Hattarne skulle få något dylikt på Konungen; att 50 plåtar vore hela affairen efter lag, hindrade allt; Rålamb sjelf kastade sig för Konungens fötter och bad att komma i sticket. Hennes Maj:t håller af rena vägar; alambiquerade steg altid farligare, åtminstone mindre hederliga. Emedlertid blef denna saken ganska serieuse och som Horn drogs för commission, började härigenom hans desespoir emot Ständerna. Uti detta, som allt annat, följdes aldrig Hennes Maj:ts råd. Man kunde förvänta sig allt af ständerna, det är visst; men hvad ville de ändteligen derför göra Konungen, som med skäl borde supponera hos dem sjelfva samma humanitet i en lika cas; fastän hofvet sannfärdeligen ingen del hade i sjelfva bondlarmet.

Hofvet fördröjde nu någon tid på Ulriksdal, för att icke i de beständiga misshälligheter, som med Rådet yppades, ständigt vara blottstäldt för det tvång, och den nödvändigheten att hafva deras personer närmare omkring sig, som åtföljde staden. Dock var icke utan, att hofvet i allt hade lika så god kunskap om hvad af Hattarne företogs, som i staden.

Educationsverket begynte nu allt mer och mer att bli ett ämne för ständernas öfverläggningar. Redan den 15 December 1755 hade den frågan uppkommit, att låta Secreta utskottet inkomma med sitt yttrande om Informations- och educationsverket, hvarom redan Secreta utskottet, i ett extract. prot. gjort, i anseende till instructionen, lämpliga föreställningar. En passant får man berätta, att Erik

Wrangel en gång af grefvinnan Fersen fått tillvitelse att hon såg sin man så sent till middagen, ibland ej före kl. 4 på eftermiddagen, för Wrangels opposition i plena. Baron Wrangel hade, af ett litet förhastadt och obetänkt galanteri, lofvat grefvinnan, att nästa plenum få förr middag. Antingen nu frågan om grefve Tessins afsked och pension den dagen, af en händelse, förekom eller att grefve Fersen ville profitera af baron Wrangels parole, föredrogs den 12 Februari Secreta utskottets preliminaira svar i Educationsverket, som rörde detta ämne. Hela hofvets parti tog strax eld dervid; men baron Erik Wrangel, efter en discours, som nog länge varade, men bestod mest i tomma ord, banade alltsammans till ett snart slut, endast af den grunden, att hålla sin, på ett så lättsinnigt vis i en vigtig sak, gifna parole. Hennes Maj:t förehöll honom denna otidigheten rätt allvarsamt, och han convenerade aldeles, att det var ett fel. Fel var det ock så mycket mera, som det i hofvets vue egenteligen var af denna pension, som man ville göra sig en objet de negotiation, för att menagera sig en successeur och sauvera Dalin och grefve Bjelke, fast man aldrig hade den tankan att igenom nekande falla med sin hämnd emot grefve Tessin, på en så litet värdig sida, som penningarne vore. Följden var den, att, efter Secreta utskottets hemställande, ett bref kommer till Konungen, angående pension för grefve Tessin. Den 26 Februari afgick ett bref om grefve Bjelke, deruti Liewen och Falkenberg bibehöllos, den förste hos prins Carl, den andre hos prins Fredric, hvartill hemliga anecdoten var, att grefve Scheffer declarerat sig för fru Liewen och Falkenberg var i svågerlag med De la Gardiska huset; eljest hade Liewen aldrig blifvit bibehållen.

När grefve Tessins afsked blifvit med denna solennité beviljadt och pensionen likaledes, blef nu frågan att undersöka H. K. Höghets framsteg i vetenskaperna. Dag till en sådan examen utsattes. Grefve Tessin, oaktadt det förbud af hofvet han under handen, igenom de andra Råden fått, syntes nu uppenbarligen, under förevänning att inför ständerna nedlägga ett embete, hvarifrån de honom nu dispenserade.

Examen skedde förmiddagen, i christendomen och theologien och eftermiddagen i vetenskaperna, såsom moralen af grefve Bjelke och arithmetiken, deruti Hans Höghet redan ex tempore sjelf utan fel upptedde ett exempel Regula di tre. Uti allt gjordes honom de captieusaste frågor:

Hvad han tänkte om Calmare union?

Svar: Att det var källan till de olyckor, som så länge plågat Sverige;

men som herren lärt allt genom raisonnement och aldrig minnesverk, så kunde denna konstiga methoden honom icke förvilla. Man berömde H. K. Höghets capacité för sina ord, hvilka i alla afseenden var förundransvärd.

Den 26 Februari kom entledigande af Dalin ifrån Ständerna. Förnämsta hatet var, att man kände igen hans stil i Konungens declaration om grundlagarne; derföre ref man upp frågan om predikningar och herdaspelet; hvilket sednare Hennes Maj:t ville taga uppenbarligen på sig. Hans Maj:t ville äfven, i sådant afseende, concurrera att frälsa Dalin; men grefve Brahe rådde ifrån, på den grund, att Dalins lidande skulle öfver en eller två riksdagar vara, och han sedermera blifva väl belönt.

Den 4 Mars kom Ständernas bref om barons Scheffers gouverneurs-skap. Secreta utskottet hade förut gifvit Konungen baron Scheffers person vid handen. Deras Majestäter ville för ingen del hafva honom till detta embete. Drottningen ville att Hans Maj:t tydeligen skulle säga Ständerna hvarför. Han hade nemligen för mycken ungdomseld och långt ifrån att af erfarenhet känna barna-uppfostran, endast blifvit uti ministeriella saker employerad, och till gouverneurs-embetet fordrades en person, som åtminstone hade någon erfarenhet, att umgås med. Långt derifrån rådde fältmarskalk Ungern, att bara Regeringsformens 3 § skulle såsom ett sufficient skäl till refus af Hans Maj:t anföras. Hvad Hennes Maj:t förutsedt hände, att nemligen då Ständerna icke funno något precist skäl till refus hos Konungen, blef det vid baron Scheffers nomination.

Denna educationsfrågan och sättet hvarmed hon vid denna riksdagen behandlades, var egentligen och endast orsaken, hvarför Hennes Maj:t nyttjat den expressionen:

que la tête commençait à lui tourner, och Hennes Maj:t erinrar sig, att hon dagen derpå, i ett samråd med grefve Brahe, baron Wrangel, grefve Hård, Ribbing, Horn och Rudbeck declarerat, att hon numera vore i den fulla öfvertygelse, att hat och förföljelse inga skrankor hade, och att det enda sättet att frälsa sig och partiet bestode i en revolution. Hennes Maj:t lemnar dem alla den justice, att de i hufvudsaken voro ense; fastän olika i begrepp om sättet; viljande somliga att man skulle börja med staden, andra att man skulle sondera landsorterna och derifrån låta scenen öppnas. Öfverläggningarne om detta voro mångfaldiga, utan att så snart något visst parti kunde öfverenskommas. Många tro att jouvelssaken upprört först Hennes Maj:ts sinne, till en activare hämnd emot Ständerna; men sanningen är, att Drottningens dispositioner i den delen, redan voro danade af educationssaken.

Medan Drottningen ännu var i sitt elaka humeur öfver detta ämnet, kommer Erik Wrangel ut till Ulriksdal. Han hade nu, till all olycka, fått den olyckeliga och galna ingifvelsen, att det skulle vara en kraftig coup de partie, att sauvera den Silfverhjelm, hvilken man före detta omtalt och som godvilligt lånt sig till den rôlen, hvilken Hattarne ville spela med honom. För att dissipera Hennes Maj:t, som han fann tankfull, berättar han då en nyhet, som han förmente skulle roa Drottningen, huru han nemligen hade, genom tvenne underofficerare vid Gardet, Christiernin och Escolin, desamma nemligen, som sedermera omkommo, sedan de igenom denna affair blifvit bragta för Commisionen och deruppå, af förtviflan, i ett nytt brott, helt nyligen bragt Silfverhjelm ur sin arrest; samt hvad mått han, i händelse af resistance vid verkställigheten af detta hans uppsåt, hade påtänkt, nemligen pistoler och sablar, hvarmed han försedt sig, och hvilket sedermera vid underofficerarnes bekännelse, gaf anledning till rycktet om en allmän massacre. Vidare ock såsom något, hvilket borde synnerligen förlusta Drottningen, tillade han, att denne Silfverhjelm blifvit strax af Hattarne, på differenta vägar efterspanad, att han emedlertid blifvit i staden hemligen gömd, tills alla emissarier, hvar på sitt håll, skulle hemkomma; att en vid namn Hult-

man, då underofficer, men sedermera drabant, tagit honom under sin uppsyn, under hvilken tid Silfverhjelm stulit sig ifrån honom, gått i vagn till Ulriksdal, i tanka att kasta sig för Konungens fötter och sjelf anhålla om dess protection; att denne underofficer bedt honom, Wrangel, för Guds skull befria sig från denna bördan, emedan han för Silfverhjelms vård hvarken kunde eller ville längre vara ansvarig. Här utbrast baron Wrangel med glädje: *Och Eders Maj:t kan aldrig föreställa sig hos hvem han nu är; tänk, hos en af Ehrensvärds clienter, en underofficer vid artilleriet Fogel.* Hennes Maj:t, som ifrån början af denna recit gjorde baron Wrangel föreställningar öfver sin oförsigtighet, att utan något trångsmål blanda sig i en sak, som honom icke angick, och der, efter all sannolikhet det gröfsta bedrägeri och försåt låg under, och den han ville frälsa tvifvelsutan var den, som tjente hans ovänner sjelfkrafd med all upplysning, kunde nu, då han talte om denne Ehrensvärds client, intet annat än blifva i högsta måtto bestört, och förde Wrangel detta etourderiet med det eftertryck till sinnes, att ett flor liksom föll honom ifrån ögonen och han på en gång fann, hvad orådeliga och skadeliga steg han ifrån början till slutet tagit och frågade med villrådighet, hvad som vore att göra? Hennes Maj:t svarade: *Ni måste intressera grefve Fersens vanité, att i allt vilja synas med hederliga procedeer. Faren genast till staden, bekännen för honom uppriktigt hvad Ni gjort; kasta er i hans armar, och om möjligt är, så lärer hans amour propre, efter ett sådant steg å Er sida, intressera honom för Eder conservation.* — Wrangel såg tydeligen, att Commissionen innan kort skulle klappa på hans dörr och sade: *Till all lycka, att jag i ögonblicket eger 100 ducater; jag vill sauvera mig;* — men det rådet att gå till grefve Fersen ville han intet antaga.

Han kom icke förr till staden än han utan uppskof sauverade Silfverhjelm, men långt ifrån att låta honom med Fågel taga detournerade vägar, öfver isen, för han honom till tullen och då Fågel hvisslar framkommo officerare, som togo honom; hvaruti bedrägeriet syntes. När detta olyckats, tog han partiet att rymma. Brahe och hans (Wran-

gels) bror Carl Otto drogo den granneligaste försorg om hans papper, som hemtades till Brahe. Dagen derpå kom också bud ifrån Commissionen; men han var borta. Carl Otto Wrangel notificerade hofvet sin brors flykt, samt att han recommenderade sig till hofvets grace, hälst han på penningesidan altid varit af knappa tillgångar.

Emedlertid hade en ung man, vid namn Montén, compagnon de politique et de libertinage med baron Wrangel, och som på qvickhetens och lyckliga naturgåfvors vägnar hade mycken rätt till intimité med honom, sammansatt något arbete, som baron Wrangel hela tiden öfversett; men utan att baron Wrangels hand i denna skrift kunnat igenfinnas, och med honom concurrerat. Denne unge mannen hade igenom sina seder, satt sig i nödvändighet att tillita doctor Räf, om dess medicinska vård i en kur, som han indispensablement måste undergå. Antingen nu kuren bestått i helt främmande medel eller i en för stark dosis af de tjenliga, har man icke kunnat få veta; men det är visst, att när patienten var i en espèce af yrsel eller agonie, fick Renhorn bud ifrån Räfven. Han infann sig genast, satte sig i besittning af alla papper och fann äfven detta documentet. Innehållet deraf har varit en recit af allt det tyranni Rådet utöfvat, i synnerhet igenom pluraliteten, sedan denna riksdagens början, och hvad mått deremot voro att taga. Denna anecdoten har Oelreich, vid öfvergången till Mössorna, några år derefter, berättat Thure Rudbeck och af honom är hon kommen till Drottningen.

Hennes Maj:t som med så mycken säkerhet visste, att intet enda papper ifrån baron Wrangel undankommit, kunde icke annat än blifva förundrad af den ifver och hetta, med hvilken fältmarskalken Ungern en dag uppkommer till Konungen, och i anledning först af det ryckte som utkommit, att hofvet snart skulle utbrista i något violent steg emot regering och ständer, ville med allt gewalt aftvinga Hans Maj:t en art af declaration, som publiquement skulle göras, att Konungen aldrig tänkt derhän och vore ifrån sådana afsigter vida skiljd. Fåfängt föreställde Drottningen de elaka följder deraf kunde uppkomma, att det efter allmän regel hette: *qui s'excuse s'accuse*, och huru lätt en

sådan declaration snarare kunde anses såsom en rök af någon verkelig eld, än den i nedrigsinnades öfvertygelse gåfve fullkommelig dementi. Han tog, med yttersta häftighet, Gud till vittne om sitt syfte, om renheten af de orsaker, hvarefter han agerade; men som han edsförbunden, såsom ledamot af Secreta utskottet, icke kunde upptäcka, och utbrast till slut: *Eders Maj:t skall blifva mig inför Gud ansvarig för Konungens person, om hon råder ifrån ett så högst angeläget steg.* Hennes Maj:t bekänner, att denna omständigheten i dess innersta gjort henne bekymmerfull; men Hennes Maj:t egde ändå den fermeté, att, igenom ett knäfall för Konungen, afböja Hans Maj:ts samtycke dertill, och oaktadt — då Hans Maj:t, rörd och orolig, gick in i sina rum — Ungern hade öfvertalat marskalken Horn förena sina böner med honom, att beveka Konungen, blef dock ett sådant steg af Hans Maj:t aldrig gjordt. Dit hän syftar, hvad i presterskapets *Föreställning* finnes, och som Hennes Maj:t tror Horn hafva på slutet uppenbarat, ty han var ganska rörd af Drottningens refus. Men det var frågan om en massacre och en infamie, hvarpå hofvet aldrig tänkt, och som det följakteligen aldrig gratuitement kunde taga på sig.

Hennes Maj:t tanka hade varit, att icke pressera resan ifrån Ulriksdal; men partiet fick nu en oöfvervinnelig otålighet att se hofvet i staden; hvartill det som skäl anfördes, att som en revolution var funnen nödvändig, hofvets närvaro i staden mera skulle hålla småfolket tillsammans och inspirera dem confiance; fastän Hennes Maj:t nu tror, att hvad denna revolution vidkommer, partiet i allmänhet hade nog köld och åtminstone i sitt sinne icke önskade densamma, utan med ganska många förbehåll. När Påsk var öfver, begaf Hans Maj:t sig till deras begäran och for in.

Ungefärligen vid denna tiden fick grefve Brahe kunskap, att emot honom tramerades den bekanta affairen, angående röster till landtmarskalksvalet; hvaröfver han ock, oaktadt sin föregifna anstöt af podager, blef verkeligen sedermera af Commissionen i sitt hus förhörd. Detta uppeldade hela hans bitterhet emot Hattarne. Vid första un-

derrättelsen härom hade han gått till grefve Fersen och uti mycken häftighet utbrustit om denna saken, samt hotat, att om man utan åtskillnad ville anställa förföljelser och uppväcka avanier, skulle man ock finna, att man hade att göra med folk, som visste att qväfva strömmen i sin början. Så snart hofvet kom till staden, finner Hennes Maj:t honom i fröken Dübens rum [1]), som då strax retirerade sig, och hvarest han, med all emotion och bitterhet, uppenbarade Drottningen det emot honom tilltänkta försöket, tilläggande att han med hjertans öfvertygelse i underdånighet anhöll om Hennes Maj:ts tillgift, för det han alt hitintills hade ofta nog varit den, som rådt till lama steg; erkännandes att ifrån början det tjenligaste hade varit, att gå fermement tillväga, så hade man ock sluppit all den impertinence och tilltagsenhet, hvaruppå nu svårligen var att afse någon gräns; förklarande sig färdig att med sitt blod expierà ett så elakt råd, om det derpå ankomma skulle, och att han vore färdig att ingå i alla de mesurer, som tagas kunde. ”*Men*” — sade han — ”*min frihet ger jag intet bort; all nödig förändring i lagarne underskrifver jag gerna*”; hvartill ock Drottningen samtyckte.

Hennes Maj:t gick derpå in med honom i något samtal, om möjligheten att verkställa en sådan revolution; men som grefve Brahes tanka gick mest derpå ut, att den skulle börjas med staden, artillerigården forceras m. m., hvilket Hennes Maj:t, i anseende till Ehrensvärds vaksamhet, äfven dertill att, i händelse af en enda elak evènement, alltsammans då skulle förloras, icke kunde bifalla. Fast mera accederade Hennes Maj:t till grefve Hårds mening, som i militaira saker hade någon mera erfarenhet. Med honom formerades en skriftelig, riktig plan, som uppvist för Konungen, af honom approberades, men som lyckligtvis aldrig kommit i elaka händer, utan sedermera uppbrändes. Efter densamma skulle hofvet pretextera en resa till Drottning-

[1]) Drottningens blå rum var då så delt, att en del deraf utgjorde fröken Dübens garderobe, som då någon, efter anvisning, till henne uppkom, klappade på dörren, hvarefter Hennes Maj:t begaf sig ut till den, som då supplicerade om företräde.

holm, sjöledes, för att kunna samla med sig hela kongl. familjen och den lilla Prinsessan; på det i vidrig evènement ingen så betydelig person måtte stadna i contrapartiets händer, som då skulle gouvernera i dennes namn och skrida till de värsta ytterligheter emot Deras Majestäter. Mycket få af hofstaten skulle vara med på denna resan, som, i stället att gälla till Drottningholm, helt hemligen och i största hastighet skulle riktas till Upsala. Der skulle nu, efter öfverste Stjernelds och öfverste Rudbecks gifna försäkringar, Westmanlands och Uplands regementen, så mycket af dem kunde disponeras, afbidas och en del af Lifregementet, samt Kalling, med Wermlands regemente skulle äfven tillstöta; hvilka trupper, med öfverheten, skulle sättas i anmarche emot hufvudstaden, så fort tjenliga proklamationer föregått och manifester emot Riksdagen blifvit utfärdade. Capitainerne af Gardet Wrangel, Anrep, Gös, grefve Barck hade hemligen lofvat, att deras manskap i tysthet skulle följa hofvet efter till Upsala och likaledes alla de af Adeln, som voro hofvet tillgifna, för att formera en desto talrikare escort tillbaka.

Hvad som nu något reculerade detta projectets utförande, var den långvariga och svåra opasslighet, som träffade Hans Maj:t sedermera, hvilken bestod i en invertes böld, som höll på att betaga honom respirationen, åtföljd af en violent feber och hvars crise lyckligen förvandlade sig i en violent flytning. Under denna tiden är svårt att föreställa sig alla de qval och inquietuder, som Hennes Maj:t, dels öfver denne Herrens iråkade fara till lifvet, dels öfver allmänna affairernas skick hade.

Just i samma vefva undfår Hennes Maj:t ett bref ifrån Konungen i Preussen, af innehåll, att Hennes Maj:t kunde nu finna, af hvad capacité de voro, som Deras Majestäter anförtrodde deras hemliga och angelägnaste saker; och bifogade han en accurat afskrift af den hemliga instruction, som grefve Horn fått, vid sin resa till Ryssland. Grefve Brahe fick ock kort derpå veta, att Secreta utskottet hade en dylik afskrift. Detta föll Hennes Maj:t så mycket tyngre, som Konungen var så illa sjuk, att hon icke förr, än långt efteråt, vågade säga honom detta. Detta preussiska Kon-

ungens meddelande var nästan den första och enda nouvelle, man alt sedan grefve Horns resa till Ryssland hade ifrån honom. Han tordes ock icke hemkomma, utan begaf sig ifrån Ryssland öfver Berlin till de varma baden; hvarifrån han reste till Pommern, och återvände först vid 1760 års Riksdag.

Konungens anstöt blef mycket häftigare, igenom en förkylning, som Hans Maj:t fick vid Seraphimerdagen, då en eld uppkom i slottet, på Kronprinsens sida. Konungen var redan den dagen ganska opasslig; men som han aldrig låt af sådant hindra sig, då frågan var om en eldsvåda och aldraminst vid detta tillfälle, då faran var inom slottet, gick han äfven genast ut. Denna eldsvåda förekom Hennes Maj:t ganska eftertänklig och sällsam, i anseende till stället der hon utbrast, just i takfoten. En oändelighet med pöbel af alla sorter tillstötte vid denna faran. Hennes Maj:t skref då en kort billet till grefve Brahe, att han, för Guds skull, skulle komma upp och icke lemna Konungen i detta bullret ensammen. När han uppkom gaf honom Drottningen del af sin idée, att Konungen skulle framträda inför den församlade folkmängden och lägga sitt betryck och ständernas tillgrepp och försåt emot honom å daga. Dertill samtyckte grefve Brahe; men Konungen ville icke ingå häruti. Hvad med sanning enligt är tillstår Hennes Maj:t gerna; men att hon sjelf velat utgå och taga Kronprinsen med sig, är en galenskap, som aldrig någonsin kunnat henne infalla.

Vid denna tiden var det ock, som fröken Ulrika Strömfelts historia hände. Sammanhanget dermed var detta. Grefvinnan Strömfelt hade recommenderat sina döttrar, under Hennes Maj:ts speciella nåd och vård, och Hennes Maj:t hade ganska modestement svarat grefvinnan, att hon vore sjelf för ung, för att educera andra. De voro så litet hemma med de manér, som äro öfliga i den större verlden; emedlertid ville Drottningen icke aldeles vägra, att på ett uppmärksammare sätt taga sig dem an. Grefve Tessin kallade dem som oftast för Drottningens pigor. Emedlertid var denna Ulrica Strömfelt mycket qvick, och som hon läste artigt franska, hade Drottningen, på hennes mors begäran, ofta nyttjat henne vid sin lecture. Allt sedan grefve Tes-

sins brouillerie med hofvet, hade Drottningen likväl hos henne förmärkt en hemmelig disposition af faveur för honom. Drottningen hade dock affection för henne, såsom för en person, hvilken hade mycket formerat sig under hennes händer. Men när grefve Tessins disgrace eclaterade och hofvet kom till staden, märkte Hennes Maj:t att hon ofta, mer än décencen medgaf för en hofdam, umgicks der i huset. Föreställningar blefvo ock henne, fastän helt fogeligen, deröfver gjorda. Ju mera man användt möda att formera en person, ju mera förbinder en sådan soin oss till denna person och man får derigenom mera affection för densamma. Grefve Brahe, under den tiden då Konungen var sjuk, var den, som nu bad Drottningen sjelf tillse, huru hon uppförde sig. Man kunde ifrån Konungens rum se ambassadeuren (som för hennes föregifna sjuklighet for dit, att fråga om huru hon mådde, och aldrig var en moment hos Konungen, att underrätta sig om hans helsa) och, utom ambassadeuren, alla de förnämsta af Hattpartiet, hvilka hos denna kammarfröken, just under ögonen på Drottningen, etablerade deras rendez-vous. Som stunden var för henne inne att, i anseende till sina år, vara betänkt på ett parti, så blef också Carl Sparre utsedd dertill och lät aldeles härtill disponera sig. Men på det att hon skulle synas lidande, blef det aftaladt, att hon skulle begära afsked, vid hvilket tillfälle henne pension skulle skaffas. Den fick hon äfven.

Innan Hans Maj:t blef sjuk, hade redan det första brefvet ankommit, om Ständernas rätt att öfverse riksjouvelerna. Hvad kronans clenodier angår, voro de aldrig engagerade och icke utur Hennes Maj:ts händer komna. Men sina egna och de så kallade Berlinska, hade Hennes Maj:t ingen annan idée om, än att de, utan all ansvarighet, kunde af Hennes Maj:t disponeras, och det var dem, som genom Arfprinsen af Preussen blifvit Stenglin, såsom hypotek, tillbjudna och som man nu ville surprenera Drottningen med. Efter Heyrats-kontraktet voro de Berlinska Hennes Maj:t alena tillhöriga och om Konungen dödt sedan de blifvit henne öfverlemnade, men innan giftermålet blifvit fullbordadt, hade Sverige svårligen kunnat dem reclamera.

Men ständerna behagade nu äfven anse dem såsom kronojouveler uppå den grund, att då grefve Tessin, något tidigt före sin afresa till ambassaden, emottog dessa jouveler, satte han dem, för sin säkerhet, i Statscontorets vård, vid hvilket tillfälle, äfvensom när de återtogos af honom derifrån, de uti qvittencerna kallades kronans jouveler. Hvad detta var för bevis emot Heyrats-kontraktets innehåll och den instruction, som grefve Tessin gifven var, att till prinsessan Lovisa Ulrika öfverlemna de medsända jouvelerna, det kan en hvar döma.

Emedlertid och så snart förenämnde Ständernas bref ankom, var Hans Maj:t rätt bekymrad för den ledsamhet, som häraf kunde blifva en följd för Drottningen; men Hennes Maj:t anhöll att uti denna saken, såsom specielt rörande dess höga person, få efter eget behag disponera sig; allenast tid och rådrum blefvo henne lemnade.

Till den ändan lät Hennes Maj:t uppkalla grefve Fersen; men som han förmodeligen aldrahälst undandrog sig alla Drottningens samtal i detta ämnet, lät han svara, att han vore illamående, men att i det stället anstalt vore fogad, att tvenne Secreta utskottets ledamöter, nemligen general Kaulbars och ceremonimästaren Palmfelt, skulle till Hennes Maj:t uppkomma. Inför dem talade Hennes Maj:t ganska högt, sägande att hennes rättighet till sina Berlinska jouveler vore ostridig; att hvad kronans vidkomme, en sådan revision kunde ega sina skäl, så länge de lågo i Räntekammaren; men att då de voro i Drottningens händer vore den indécent; att emedlertid, så snart de kunde utbrytas ifrån dem, som hörde Hennes Maj:t particulièrement till, skulle Hennes Maj:t intet högre vinlägga sig om, än att få aflemna det hon med så mycket misstroende under händer hade och en prydnad den hon hölle sig för god att bära, men hvaraf orden i intentionen voro, som det heter: "contre sa dignité de porter." Desse tvenne deputerades embarras föll Hennes Maj:t genast i ögonen. Men om aftonen, då Hennes Maj:t communicerade grefve Brahe hvad hon sagt dem, yttrade han sig, det vore skada att Hennes Maj:t icke sagt dem det skrifteligen; hvarpå fröken Düben fick befallning, att skrifva den bekanta billetten till

Kaulbars, som Hennes Maj:t sedermera undertecknade, och som Kaulbars hade svagheten öfverlemna Secreta utskottet.

Emedlertid expedierade Hennes Maj:t, med Slottscansliets pass, en courir till Berlin, som hos prinsen af Preussen presserade återkomsten af jouvelerna, i anseende till den af Ständerna skedda efterfrågan. Hans Kongl. höghet affärdade en säker person till Hamburg, som derifrån förde dem till Sverige, med hvilken Hennes Maj:t talte och som här uppehöll sig, utan att någon misstänkte i hvad ärende han var kommen.

Hennes Maj:t är öfvertygad, att om Ständerna för någon del kunnat föreställa sig att jouvelerna, som de med all säkerhet trodde engagerade, skulle så snart och hastigt återkomma, hade de icke vågat detta steget, af hvilket dem så litet beröm tillflutit och hvarmed de nog tydeligen röjt sitt missnöje.

Det led nu till Pingsthelgen, då öfver några dagar hofvet for till Ulriksdal och grefve Brahe var faren till Skokloster, der den olyckliga entreprisen med kulorna gick för sig. Grefve Hård berättade då Hennes Maj:t, att den namnkunnige Ernst, som i grefve Tessins tid var den löparen, som en afton hade den omtalta affairen och som var ifrån hofvet bortkörd, sagt honom, att ibland menigheten i Stockholm vore ett förskräckeligt missnöje öfver Riksdagen och hofvets lidande och att besynnerligen ibland skeppsfolket, ett myteri lätt skulle kunna uppröras. Men Hennes Maj:t, som kände denne Ernsts lättsinnighet, som altid hade sökt blanda sig i Riksdagsaffairer, som dessutom hade en själ, att sälja bort det heligaste i verlden för en ducat, hade rådt grefven, att icke med honom hafva någon gemenskap i ett sådant ämne, hvartill ock grefven sig begifvit.

Söndagen den 20 Juni, sent om aftonen, då Hennes Maj:t redan var inne i sina rum, berättar henne dess kammarfru mamsell Noveire, att denne bortkörde löparen varit hos henne, och att han bedt henne säga Hennes Maj:t, att all ting vore nu redo, och skulle i natt, som hans ord voro: *braka löst*, hvilket marskalk Horn, efter hans förmodan, skulle redan hafva prévénerat Hennes Maj:t om. Hvad som gjorde Hennes Maj:t nu obeskrifligen bestört, var först denna

oväntade nouvellen ifrån en person, som Hennes Maj:t altid misstänkt, om ett ämne, hvaruti Hennes Maj:t för ingen del trodde en sådan person vara inblandad, der Hennes Maj:t, som sagdt är, hade ingått uti helt andra planer; och det igenom mamsell Noveire, som Hennes Maj:t hade så många skäl att aldra minst i sådana ämnen hafva förtroende till, och som var föga annat än baron Henric Falkenbergs maitress och Hattarne af allt hjerta tillgifven. Till all lycka höll hon då på att afkläda Hennes Maj:t på hufvudet och Drottningen vände henne då ryggen till, så att hon ingalunda kunde märka huru mycket contenancen tröt. För att ännu mera dölja sin embarras, svarade Drottningen: *"När man dagen igenom är utställd för deras ovett, skulle man tyckas böra vara fri för deras (Hattarnes) konster och illgrepp, då man skall gå till hvila."* Detta sade Hennes Maj:t så mycket hellre, som hon var aldeles öfvertygad, att orden skulle blifva vederbörande troget berättade. Emedlertid sattes, efter vanligheten, en stol i Hennes Maj:ts rum för Konungen, som efter en liten stund inkom, då Deras Majestäter ganska länge talte om ett och annat så högt, att den betjeningen, som i rummen omgaf Deras Majestäter, kunde höra alltsammans. Men när de voro borta och Deras Majestäter redan gått till sängs, berättade Drottningen hvad hon hade hört af Noveire, huru högeligen Hennes Maj:t deraf blifvit betagen; bedjandes Hans Maj:t, för Guds skull, att om några andra anläggningar till revolution voro, än dem hon visste af, Hennes Maj:t då måtte åtminstone få någon del deraf, på det att mesurer, tjenande till ett och samma ändamål, icke måtte i verkställigheten betaga hvarandra kraften, och blifva inbördes hinder. Hennes Maj:t betygade tillika sin billiga förundran, i fall något sådant å färde vara skulle, att derom hafva blifvit i djupaste okunnighet, så mycket mera, som i dessa saker Hennes Maj:t altid egt den förmånen, att få afgifva sin avis, med ett så oskattbart förtroende i alla ämnen af Konungen altid blifva omfamnad. Hans Maj:t försäkrade nu Drottningen om, att han aldeles icke hade sig något om denne Ernst och hans tillställningar bekant; och sedan natten gått mästadelen förbi uti hvarjehanda reflexioner öfver detta, uppstego Deras

Majestäter, som då lågo i deras stora rum en trappa upp (på Stockholms slott) och gingo ut i galleriet, då i stället för en émeute, all ting var på Norrmalmstorg och omkring slottet uti djupaste lugn och tystnad.

Tidigt om morgonen väckte Drottningen likväl fru Spetz; hon fick befallning att uppstiga och strax gå till baron Horn, med befallning, att han skulle komma till Deras Majestäter och till den ändan tillsäga honom, att gå vägen igenom hvalfven och lemna honom nyckeln till rummen. Efter en half timmas förlopp kom han ock riktigt in, med en kappa på sig, utan att hafva af någon blifvit sedd. Uppå tillfrågan hvad Ernst kunde mena, med hvad han sagt åt Noveire, och huru med en sådan tillställning hängde tillhopa, som hvarken Deras Majestäter haft någon kunskap om eller gått i verkställighet förledna natt, efter som orden lydde att de skulle göra, slog marskalken sig helt alternerad med ena handen på magen och sade: "*Nå, har nu den förbannade karlen varit framme med detta för Eders Maj:t?*" — viljande i början alls intet vidare besked härom göra; men på täta föreställningar lät han förmå sig att medgifva, det Ernst gjordt vissa projecter till en revolution; men dem han, för utgångens ovisshet, ingalunda hade velat inblanda Deras Majestäter uti, utan otroligen gerna sedt, att det aldrig kommit till deras kunskap, förr än utgången ungefärligen svarat emot afsigten. Marskalken fick emedlertid det rådet, att vara ganska uppmärksam, och i tid vaka för sin säkerhet, samt underrätta sig, huruvida i publiquen något om allt detta kunde vara ebruiteradt; hvilket han lofvade göra och afträdde.

Hennes Maj:t rådde marskalk Horn äfven, att, genom sina vänner, hemta Ernst och dölja honom strax, samt med första tjenliga tillfälle så långt eloignera honom, att aldrig något skulle af hans dårskaper komma till allmänhetens kännedom.

Härom hördes nu intet vidare, förrän då Deras Majestäter spisade middag om Måndagen, kommer ett bud till Drottningen med berättelse, att Ernst å nyo hade något ganska angeläget att tala vid Hennes Maj:t. Drottningen betygade, med mycken otålighet, sin förundran, att icke

slippa denna menniskans samtal och då Konungen fick höra, att han å nyo visade sig, lät han tillsäga honom, att han hade att skynda sig ur trapporna, eljest skulle profossen leda honom derifrån. Denna omständigheten har sedermera, vid förhören i Commissionen, nogsamt constaterat, att Deras Majestäter ingen del haft uti denna planen.

Eftermiddagen kl. ½ 6 begåfvo Deras Majestäter sig, efter vanligheten till comedien. Hela denna riksdagen bortåt hade gemenligen logerne och balconen varit den platsen, som Hattarne occuperat; men de loger, som då voro en face för öfverheten, hvilken då satt näst efter orchestern, såsom de främsta af premiern, och logerna på theatern voro mest altid upptagna af dem, som voro hofvet tillgifna. Men denna gången, så snart rideau'n var uppdragen, observerade Drottningen ingen enda af sitt folk; men i logerna på theatern voro i dess ställe Pechlin och Ehrensvärd, Rappe och de fleste betydlige af Hattepartiet. Detta, ehuru ringa det i sig sjelf hade kunnat vara, frapperade Drottningen ganska starkt och efter någon stund meddelade Hennes Maj:t sina apprehentioner och anmärkningar häröfver åt Konungen. I synnerhet sågo Deras Majestäter med förundran den inquietude, som röjde sig ibland dem; de voro alla i rörelse, men besynnerligen Ehrensvärd, som ofta gick ut och kom åter tillbaka. Denna dagen hade likväl marskalk Horn, i anledning af hvad han om morgonen af deras Majestäter hört, berättat att han talt med grefvarne Hård och Brahe, hvilka försäkrat honom, sade han, att all ting vore hemligt, och ingen fara å färde.

Tisdagen den 22 Juni var den dagen, som Drottningen hade utsett, att låta öfverse jouvelerna och som Hennes Maj:t den dagen ingalunda ville vara i staden, spisades middagen på Ulriksdal, hvartill grefve Meyerfelt och prinsarne samt deras cavalierer, hvilka i detta ögonblicket voro Hennes Maj:t nog till gêne, voro inviterade; men grefve Brahe och baron Ribbing hade Hennes Maj:t anmodat att vara i staden, för att bese ceremonien med jouvelerna, som deputerade af Secreta utskottet om eftermiddagen öfversågo och som sedermera låfvat lemna besked derom mot aftonen på Ulriksdal och vara deraf vittnen. Vid det Hen-

nes Maj:t satt sig i vagnen, såg hon Konungen vid ett ganska nedslaget och sombert humeur och fick derpå den efterrättelsen af honom, att Ehrensvärd hela natten haft canonerna framdragna på artillerigården. Men om eftermiddagen inkommer marskalk Horn, helt förstörd till sitt utseende och med aldrastörsta bekymmer berättar, att underofficerarne Escolin och Christiernin af Commissionen blifvit arresterade. Hennes Maj:t som i de, med hennes samråd, öfverlagda planer, icke erinrade sig dessa personers namn, icke heller kunde i hastigheten se hvad för gemenskap deras öde hade med marskalken, kastar sig tillbaka på stolen och frågar, med en art af löje, hvaruti politiquement dèt myckna onda låge, att dessa underofficerare voro häcktade? att visserligen i regard till humaniteten det vore illa, hälst man hade prof, af hvad för ett instrument af förföljelse Commissionen vore; men ingenting hufvudsakligt, i anseende till partiets välstånd kunde Hennes Maj:t finna vara med dessa 2:ne menniskors frihet förloradt. Horn begynte då, med än mera bestörtning att uppenbara, till hvad fara detta vore för honom; utredde hela sammanhanget och tillade, att han vore en olyckelig menniska. *"Om så är, min kära Horn"*, svarade Drottningen, *"måsten I, utan allt betänkande, i denna stunden taga ert parti."* Derpå tog hon honom vid handen, ledde honom framför en spegel. *"Er försigtighet"* — fortfor Drottningen — *"måste vara så mycket större, som I sjelf sen, er gestalt är ju sådan, att en hvar, som sett er, kan rita af eder med ett kol. Varen icke långsam i ert beslut. Ni haden i Lördags bordt fara till Drottningholm, att aflöna arbetsfolket; sätt er i en båt och, under pretext att icke kunna längre dröja med den förrättningen, skynder er bort igenom skärgården; ty eder podager hindrar er ifrån allt annat manér att resa."* Drottningen försäkrade honom tillika om sin nåd och beständiga goda minne, i hvilken trakt af verlden han också skulle stanna; men yrkade enständigt på, att han skulle sauvera sig, hvartill han dock icke ville låta sig beqväma.

Så snart detta samtalet med baron Horn var till ända, uppsökte Drottningen Hans Maj:t, som då spatserade med grefve Meyerfelt och gaf Konungen häraf del. Det frap-

perade mycket den förstnämnde, som då yttrade sig, att man borde i hast taga sitt parti. Drottningens och jemväl Hans Maj:ts tanka var då den, att, då riksrådet Scheffer och alla prinsens cavalierer suto utanför i rummen och spelade, skulle fröken Düben emedlertid hålla dem vid godt humeur, under det Deras Majestäter skulle låta sina vagnar i tysthet hålla framför. den lilla dörren, som ifrån det rummet, hvarest Deras Majestäter då voro uti, på Ulriksdal, gick ut till landsvägen, och i hastighet fara till Upsala med alla de Kongl. barnen; hvarifrån sedan, enligt förra öfverenskommelser och planer, revolutionen emot riksdagen kunde utföras och uti manifesterna det i synnerhet justifiera hofvets retraite ifrån Stockholm, att kanoner, aldeles utan Konungens vetskap, blifvit på en natt hemligen framdragna, hvilket aldrig kunnat annat än med de svartaste försåt och desseiner emot det Kongl. huset, stå att förenas. På detta sättet skulle ock Deras Majestäter få så mycket rådrum, att de skulle vara långt hunna på vägen till Upsala, innan man det ringaste derom skulle veta i Stockholm. En sådan retraite var icke allenast i grefve Meyerfelts tanka det bästa partiet att taga, utan hade äfven af Deras Majestäter blifvit verkställdt samma afton, om icke den considerationen mycket af marskalk Horn blifvit yrkad, att man borde vänta på grefve Brahes och Ribbingens utlofvade ankomst till Ulriksdal. Som den förre var chef för partiet, och man i denna omständigheten ingenting utan hans vetskap, för åtskilliga considerationer, kunde och ville företaga, så beslöts att förre kammarpagen von Scheven skulle, med en billet, genast fara in till staden, till grefve Brahe, för att få hans svar, huru sakerna hvälfde sig i Stockholm.

Kl. 5 ungefärligen om eftermiddagen kom von Scheven tillbaka med svar ifrån grefve Brahe till marskalken Horn, af innehåll: att allt ingenting hade att betyda; men laga bara att Deras Majestäter på stunden inkomma till staden, ty utan det kan ingenting ske. Drottningen gick så ut, der riksrådet Scheffer och cavaliererne voro, och hade den plågan att inför dem behöfva, i den alldra brydsammaste belägenhet, antaga den glädtigaste contenance. Det var redan inne i rummen, som Hennes Maj:t, för att hålla sig en

utväg öfrig, redan hade bedt Konungen att en resa måtte göras dagen derpå till Drottningholm, hvartill Konungen, af dervid anförde skäl, hade samtyckt. Men då Hennes Maj:t nu utkom, adresserade hon sig till riksrådet Scheffer sägande, att det vore skada att regnet i dag hindrat promenaden; vände sig i detsamma till Konungen och utbad sig, att Hans Maj:t måtte påföljande dagen tillåta en tour till Drottningholm, hvartill Hans Maj:t jakade och vände sig till marskalken (Horn) gifvandes honom ordres om denna promenaden. Hennes Maj:t fann, uppå dessa personers contenance, att de icke voro utan kunskap om hvad, som i staden passerat. Baron Fredrik Ribbing kom, efter löfte, ut; men så okunnig, att han alls icke visste hvad som var passeradt; ty sedan jouvel-inventeringen var all, hade han strax satt sig i vagnen, och farit till Ulriksdal.

Deruppå gjordes resan till staden. Vid ankomsten dit, var det ingenting som annoncerade hofvet den minsta anstalt af Mössorna till dess försvar eller biträde, utan tvärt om var grefve Hård i garderoben förut och då Drottningen lifligen betygade honom sin surprise att se all ting så ganska tyst, och sin harm att se sig i staden, tvert emot sina desseiner, som i en cul de sac, svarade grefven, att aspecterna hade väl blifvit annorlunda, om icke, för ¼ timma den olyckan händt, att Stålsvärd och Puke blifvit arresterade, hvarigenom all ting afstannade. Grefven tillade nu vidare, att all ting berodde på Pukes ståndaktighet och discretion; förmälandes med detsamma om de af grefve Brahe olyckligtvis stöpta kulor och patroner. Som det ena med det andra alt voro bestörtsamma nyheter för Drottningen, dem hon aldrig hade det minsta begrepp om. Landtmarskalkens skyndsamma ankomst, att begära företräde hos Konungen, var det grefven också anoncerade. Man hade således några få minuter, att concertera sig på. Drottningens råd till Hans Maj:t var, att med mycken fermeté och allvarsamhet recriera sig öfver den oerhörda saken med canonernas framdragande, utan dess vetskap. Landtmarskalken uppkom genast. Hennes Maj:t hörde väl icke samtalet; men vet dock att Konungen följt dess avis och har Hans Maj:t berättat, att han, emot förmodan, funnit grefve Fersen

ganska souple; att han (Fersen) försäkrat, att denna defensionsanstalt endast haft sitt afseende på ständernas egen säkerhet; att derunder ingenting förgripeligt legat emot Hans Maj:ts person och att Ehrensvärd, ifall Hans Maj:t icke utrest till Ulriksdal, sjelf genast skulle hafva infunnit sig, att i underdånighet hos Hans Maj:t sig häröfver förklara. Sluteligen anmälte han, att Riksens ständer beslutit (det redan grefve Hård hade averterat om) att artilleriet denna afton skulle patroullera och att ammunition dem skulle tillställas, hvarpå och då Hans Maj:t föreställde angelägenheten af att Gardet, såsom dess lifvakt, likaledes måtte blifva med ammunition försedt, grefve Fersen svarade, att sådant alls intet vore af nöden, emedan Riksens ständer beslutit att sjelfve patrullera och således åtagit sig att vaka öfver säkerheten af Hans Maj:ts höga person. Denna entrevue varade något inpå natten, under hvilken tid Hennes Maj:t hade en annan med grefve Brahe, hvarom förloppet här nedan skall anföras. Grefve Hård var i ett annat rum; Drottningen sade dem, de skulle förlåta att hon, i ett sådant ögonblick, talade särskildt med dem. Hård lofvade ock, att dagen derpå komma upp jemte Brahe.

Grefve Brahe hade, vid tidningen om Konungens an komst, strax ärnat sig upp, att få i underdånighet tala med Hans Maj:t; men var nu af grefve Fersen förekommen och stannade således hos Drottningen. Hennes Maj:t frågade honom, hvad han trodde om dåvarande ställning, samt de flera särskilta personers arresterande; hvaruppå han hade den dissimulationen svara, att alltsammans skulle förmodeligen hafva en snar öfvergång; men att emedlertid det torde utbrista i någon persecution, emot några få personer. Grefven hade då redan varit hos grefve Fersen och der omtalt det anonyma bref, han sig sjelf tillskref och som i Commissionens dom vidare omtalas, angående den så kallade gåsen, som honom tillagades.

Drottningen svarade honom:

"*Allt kan gå an, min kära Grefve, men edra kulor och patroner blifva Er en ganska öm sak och som för Er är af alldra yttersta vigt, om ni icke tagen i tid något klokt parti.*"

Drottningen fann honom strax något betagen, och han frågade med mycken curiosité, af hvem Hennes Maj:t då hade kunnat få denna underrättelsen?

Drottningen sade honom rent ut: "*Af grefve Hård.*"

Han nekade då icke vidare dertill, men påstod, han så hade handterat denna sak, att numera icke spår vore deraf, och att han intet hade att befrukta. Denna conversationen varade länge och vände sig på flera reflexioner, relativa till dåvarande omständigheter. Drottningen ville att han skulle vänta till grefve Fersen var bortgången, för att tala med Konungen; men han ursägtade sig och tog afträde, sedan han lofvat att dagen derpå uppkomma.

Hård och Brahe voro nu näppeligen borta, förr än Ribbing och Meyerfelt inställde sig. Man såg nu hela Norrmalmstorg fullt med artilleri, som vände kanonerna åt Slottssidan, och allt hvad som hörde Hattarne till i rörelse och till häst. Deras Majestäter väntade sig nu föga annat, än att blifva förklarade vara i uppenbar fångenskap. Under allt detta utlät sig baron Ribbing, att ehvad anstalter göras kunde, vore han ändå viss, att om Konungen visade sig, skulle menigheten, som altid vore densamma, ändå sluteligen decidera saken till Konungens faveur. Hans Maj:t svarade: "*Jag är färdig; men utan att af någon trupp vara åtföljd, vore en sådan entreprise bara galenskap; vill mitt Gardie gå med, skall det snart visa sig, hvar couraget först skall brista.*" Derpå gick Hans Maj:t ned åt lilla borggården; vakten gick strax i gevär och Anrep, som då var capitaine, blef af Konungen i tysthet tillfrågad, om han ville i denna extremiteten vara Hans Maj:t med sin trupp följaktig, och om han hade ammunition för vakten. Till det första svarade han nej och likaså till det andra, skyllandes att den var ifrån vakten borttagen; ehuru Konungen visste, att den, efter gamla författningar, altid borde vara tillhands. På ett sådant svar var då för Hans Maj:t intet att göra Härvid erinrar sig Hennes Maj:t en horreur, som uti Palmstjernska commissionens protocoller blifvit, igenom skrämsel satt i en af hofbetjenternes mun, som olyckligtvis blef för samma Commission framdragen: att nemligen Hennes Maj:t då Konungen för ingen del skulle hafva velat gripa an et

décisift steg och visa sig för folket, Hennes Maj:t harangerat Konungen, i de omkringståendes närvaro, i ganska hårda ordasätt, och dertill lagt ett tillmäle, personligen riktadt åt Konungen, som varit af den art, att ingen hederlig menniska någonsin varit capabel af en dylik grofhet, mindre kunde komma från en Kongl. person, och hvarigenom Palmstjernska calomni-andan visar sig i dess förhatligaste dager.

En inquietude, som under denna oroliga natten nog plågade Hennes Maj:t var den, att Hattarne skulle bemästra sig Kronprinsens person, hvilken af gouverneur, cavalierer och en stor del af sin betjening omgifven, redan kunde sägas vara i deras händer, och af dem lätt enleverad. Hennes Maj:t underrättade sig derför ofta, om han var i sina rum och var ganska glad få höra att han sof. Emot morgonen fick grefve Meyerfelt den underrättelse, att marskalken Horn kl. 4 blifvit efterskickad, och sedan den tiden uppe i Commissionen; en omständighet, som ansenligen å nyo ökade Deras Majestäters oro. Kl. 7 aftågade patrullerne och manskapet ifrån torget.

Hennes Maj:t nyttjade en liten moment för att jemka sin klädebonad i sina rum; men kl. 8 begaf hon sig till Konungen, der grefve Brahe, grefve Hård och öfverste Rudbeck voro redan före henne, af hvilka Hennes Maj:t fick en omständlig berättelse om marskalk Horns arrest. Hennes Maj:t kan icke annat än gifva Konungen den justice, att han då alldeles för sin del var färdig, att göra den projecterade resan till Upsala. Grefve Hård var den, som deruppå insisterade, med mycken fermeté; Brahen likaledes. Man hade dervid dragit sig ur staden, hvilken numera icke kunde annorlunda anses, än såsom en fälla och hvarest ingenting decisift mera kunde företagas. Ehvad utgång detta steget kunde få, återstod det altid att försöka och värre verkan kunde deraf aldrig förmodas, än det tillståndet, hvaruti man sig redan befann. Om än ifrån Upsala intet kraftigt mått i hastighet kunde vidtagas, hade man rådrum att provins ifrån provins söka utrymme; antingen till en förändring eller till en composition med dem, i hvars discretion man nu såg sig plötsligen öfverlemnad. Men härtill stod icke Rudbeck att öfvertala; allt bemödande,

alla skäl voro fåfänga. Då utlät sig Brahe, att efter han (Rudbeck) icke ville, uppå hvilken den enda styrkan af trupper, nemligen biträde af Uplands regemente, berodde, så vore då med tvenne tomma händer och utan soutien af några vapen, intet att uträtta; utan finge man då hålla så god contenance, som man kunde och besynnerligen visa sig ferm, oaktadt marskalk Horns arrest. Detta gjorde också Hennes Maj:t, besynnerligen emot riksrådet Scheffer, som i denna vefvan tog sig en ganska embarrasserad och beställsam mine, yttrande sig att sakerna voro bekymmersamma; men under allt detta fixerade Hennes Maj:t, för att utröna dess contenance. Drottningen svarade honom: *"En riksdag som denna, kan man förvänta sig allt; man får se hvarthän de vilja gå; det är icke ett parti, det är en faction."* Som han småputtrade för sig sjelf, hade fröken Düben i förstugan mött honom, då han kom från Drottningen, sägande för sig sjelf: *"c'est une terrible femme."*

Kl. mellan 8 och 9 och när Hennes Maj:t återkommer ifrån Konungen i sina rum, finner Hennes Maj:t, till sin obeskrifveliga förundran, den omtalte von Scheven, som, med ett förtvifladt utseende och hären kring öronen, utbrister om sin förestående hårda olycka. Han hade i går fått 50 ducater af marskalk Horn, att sauvera Mozelius med; han hade löpt öfver allt, att få rätt på honom; han hade omsider dolt honom i sina rum; men innan Mozelius hunnit sätta sig på fri fot hade Commissionen skickat vakt, som sagt sig säkert veta, att Mozelius vore der och som, oaktadt von Schevens nekande, framletat och arresterat honom. Att han intet mera hunnit, än att uppsprätta Mozelii kläder der dessa ducater, dem han nu öfverlemnade, varit insydde. På allt detta frågade Drottningen honom, hvad hon nu kunde göra, till hela denna saken och hvarföre han icke behöll de 50 ducaterne, att sauvera sig sjelf. Han sade sig då hafva varit tjuf; ty i sanning var det Salig Konungen ducater, dem marskalken fått till distribution åt de olyck lige, som skulle rymma. 8 veckor derefter tordes v. Schevei aldrig ligga hos sig, utan låg i Konungens garderôbe; mei rymma gjorde han icke och blef väl ofta frågad, men ho nom kunde intet bevisas. Denna anecdoten berättas fö

att visa allt hvad Drottningen i dessa momenter, på den ena och den andra sidan har utstått, då en page, vid den tiden på dagen, kunde infinna sig i dess rum; hvilket med den calomnie, som då i publiquen regerade, och med de perfida personer som ända till i garderoben omgåfvo henne, kunde till en del ogrundade rykten varit elaka anledningar.

Under påstående förhör hade marskalk Horn fått en sådan emotion i sin blod, att han emot middagen måste utur Commissionen ledas neder i gamla Kungshuset, der corps de gardet för detta var; dit ock en medicus blef kallad, då, uppå hans puls och andra symptomer, fara tycktes vara, att han af ett hastigt slag skulle bli anfallen. Hennes Maj:t erinrar sig icke visst, hvilken denne medicus var, Pettersen eller någon annan; men igenom densamme fick Drottningen del af hans enständiga anhållan att Hennes Maj:t, för Guds skull, ville sauvera hans papper. Detta var så mycket svårare, som Hennes Maj:t i den vefvan aldrig vådeligare kunde exponera sig, än med en sådan befattning, och som redan alla hans tillhörigheter voro förseglade; dock anmodade Hennes Maj:t hans svåger, baron Carl Liewen, att härutinnan vara sig behjelplig. Han blef, vid denna proposition ganska alarmerad och som försegling var derå satt, ville han för ingen del låta beqväma sig till ett sådant biträde. Hennes Maj:t proponerade penningar, för att corrompera gardesposten med, så att man fritt, på ett eller annat sätt, skulle kunna sondera förseglingen och frälsa, hvad som eljest än mera torde aggravera den olyckeliga hofmarskalkens belägenhet. Men med baron Liewen voro alla försök fåfänga. Hennes Maj:t fick sedermera tillfälle att fria dessa papper ur Commissionens händer, dem det faller otroligt, att marskalken ingen soin dragit om, nemligen från kl. 6 om aftonen, då han kom till staden till kl. 4 om morgonen, då han blef arresterad; i synnerhet som han hela Tisdagen varit i full bestörtning öfver det, som ifrån Commissionen tycktes hota honom. Ibland dessa papper voro åtskilliga bref ifrån biskopp Serenius, fulla med expressioner emot Hattpartiet, som, i händelse papperen kommit till commissionen, helt visst gjort dennes

olycka. Så visst Drottningen härutinnan icke anser sig annorlunda än som ett lyckeligt verktyg till hans conservation, så litet har ock Serenius, på sin sida, visat sensibilité häröfver. Under 1766 och i synnerhet under 1772 års riksdag har han på alla sätt contrecarrerat Hennes Maj:t.

Fältmarskalken Ungern inställde sig på eftermiddagen och i hans samtal utbrast intet annat än missnöje, dels öfver sjelfva tillställningen af revolutionen, den han icke gillade, dels ock öfver det ringa förtroende emot honom, att på intet vis förut hafva gifvit honom den minsta idée, om de förehafda revolutionsplaner. Han sökte på allt möjligt sätt att utröna och sondera hvad plan grefve Brahe kunnat, för sin enskilda del hafva, såsom ock uti hvad mån hofvet med honom i något dylikt kunnat concurrera; men hvarken kände Deras Majestäter grefve Brahes particuliera anläggningar, eller yppades för fältmarskalken det minsta af Upsala-planen. Fältmarskalken utbrast med mycken emphase öfver alla de olyckor, som häraf skulle följa, och dervid stannade det samtalet.

Det var redan en princip, hvilken hofvet föresatt sig i det nogaste följa, att nemligen för allmänheten visa den bästa contenance. Midsommardagen var nu inne, och öfverheten hade då beslutit, att äta ute och vid en större taffel. Om morgonen kände Hennes Maj:t en så ovanlig och häftig rörelse i sin blod, att hon sjelf befarade någon elak följd deraf; men beslöt dock, att helldre än att rådfråga någon medicus, hvarigenom strax den tankan skulle kunna uppkomma, att hofvet verkeligen var i något djupt bekymmer, lida hvad hon kunde, och hade verkeligen ingen försigtighet häremot blifvit tagen, om icke doctor Ribe af en händelse inkommit till Hennes Maj:t och funnit hennes puls sådan, att han föreställde henne den yttersta våda, i fall ådern icke öppnades, hvilket, ehuru lätt det äfven kunde blifva kunnigt, helst en af kammarfruarna, mamsell Noveire, var så opålitlig, ändå verkställdes så hemligen om förmiddagen, i Hennes Maj:ts rum, att ingen deraf fick veta det ringaste, sedan Hennes Maj:t om förmiddagen haft 2 eller 3 foiblesser och helt säkert, oaktadt all sin håg att hålla contenance, dem om eftermiddagen kunnat återfå, som me-

dicus sade, om icke en åderlåtning blifvit gjord, hvilken ock garanterade Hennes Maj:t för hela den öfriga dagen. Middagen gick förbi och Deras Majestäter hade vid bordet, med allt möjligt utseende af tranquilleté, talt om hvarjehanda indifferenta ämnen, dock icke utan att invärtes känna smärtan af sin belägenhet. Efter bordet funno Deras Majestäter grefve Brahe uti Konungens rum. Hennes Maj:t började strax att, på det allra ömmaste, föreställa honom, då han berättade om Pukens ståndaktighet, att om han någonsin för Deras Majestäter hyste någon tillgifvenhet och ömhet, han då, utan vidare tidsutdrägt, för allt hvad honom kärt i verlden vore, skulle sauvera sig. Hennes Maj:t fann strax hans naturligen spottska sinne något revolteradt vid en proposition af den arten; men lät sig deraf icke förhindra, att på ett lika enständigt sätt råda honom dertill; tilläggandes, att han sedermera kunde afbida omständigheterna och begära legd, och att han för hela den oväldiga verlden skulle vara justifierad, om han i en ansökning derom ådagalade, att han af fruktan för en förföljelse, som i sitt raseri skulle innefatta honom, hans vänner och hela partiet, hade tagit ett så extremt steg. Grefven nekade väl icke, att om allt skulle blifva uppenbart, då ett och annat skulle tyckas kunna något deponera emot honom; "*men*" — sade han — "*att rymma för mig, det är att taga sak på bak, och de skola väl icke kunna, efter lag, rubricera mina intentioner så brottsliga, att derefter mig något vådeligt skall öfvergå*"; yttrandes vidare, att hans grefvinna vore i välsignadt tillstånd och att hon, om han flyktade, helt visst skulle af alteration deröfver råka i yttersta fara. Hennes Maj:t försäkrade grefven, att hvad hans grefvinna vidkom, skulle Hon helt visst om henne draga den ömma omvårdnad, att grefvens flykt långt mindre skulle skada henne, än hon kunde blifva olycklig, i fall grefven skulle falla i sina uppenbara fienders händer. Med ett ord, allt hvad i verlden kunde uppfinnas, att öfvertala grefven till denna försigtigheten, underlät Hennes Maj:t icke att framställa, men allt förgäfves. Grefven ville omöjligt låta sig dertill beqväma, och när detta samtalet en ganska lång stund hade varat, inkom grefve Hård. Han, till all olycka

hade den nouvellen, hvilken ännu mera gjorde grefve Brahe säker, att nemligen han, genom en Pukens maitress, hade moyens att avertera honom om allt hvad han ville; att Pukens fermeté vore oföränderlig [1]; att denna hans maitress, igenom en bekantskap hon hade med vaktmästaren vid Castenhof, skulle introducera sig i hans arrest, låta Puke samma afton sauvera sig i hennes kläder och så i hans ställe förblifva i arresten. Kort sagdt, allt stötte tillhopa, att afhålla grefve Brahe ifrån det enda partiet, som varit för honom lyckligt, så mycket mera, som Carl Sparre redan, igenom grefve Brahes bestuckne inspector, fått hela härftråden om kulorna och patronerna.

Brahe framsteg derpå, tog Konungens hand med den ena och Drottningens med den andra handen och kysste derpå begge Deras Majestäters händer med de orden: ”*Edra Majestäter skola till det ringaste finna, att jag i allt, ehvad öde mig ock må kunna öfvergå, burit mig åt och skall mig skicka, som en hederlig och ärlig karl, hvilken med uppriktigaste vördnad är Deras Majestäter tillgifven*”; — hvaruppå han ryckte sig bort och gick sin väg, oaktadt Hennes Maj:t kallade honom tillbaka för att, om möjligt vore, ännu beveka honom att frälsa sig. Detta var ock den sista gången Hennes Maj:t såg honom. Grefven var obeskrifligen rörd sjelf, och oaktadt alla horreurer, som insinuerats Drottningen, är hon viss om, att fast han aldrig förgifvit friheten de bon gré, hade han dock uppfyllt sina engagementer. Drottningen är ock säker om, att regeringssättet aldrig fått den extension, som det nu eger.

Konungen och Drottningen voro sjelfva ganska rörda och hunno knappast hemta contenancen, för att företaga den promenaden, som samma eftermiddag och genast gjordes till Djurgården; under hvilken Deras Majestäter behöfde ihopsamla alla krafter, för att visa ett gladt utseende, som så i själen dementerades.

Vid hemkomsten ifrån Djurgården, fingo Deras Majestäter den foudroyanta tidningen, att Puken, långt ifrån

[1]) Det är att observera, att en prost, vid namn Hellstenius, ledamot i Commissionen, altid gaf, under hand, tillkänna, hvad svar och frågor, som vid förhören i Commissionen gjordes.

att, efter grefve Hårds plan och löfte, vara enleverad, vore nu, å nyo, bragt på *Rosenkammaren*. Detta gjorde en ganska elak natt; ju mera man hade invaggat sig med hopp att Puke skulle undankomma, hvilken enda persons evasion hade så besynnerligen detournerat all undersökning.

Hennes Maj:t har skäl att förundra sig öfver, när hon betänker att hon föga njutit en timmes consecutif hvila, under de 4 veckor innan Brahes olyckliga öde uppdagades, att dess hälsa och krafter dermed kunnat uthärda. När det onda icke mera var att bota, hade Hennes Maj:t intet annat parti att taga. Så länge olyckan troddes kunna afböjas, var ingen soin underlåten, ingen moment försummad, att förena en sådan utväg med digniteten af hofvet och sätta den i god verkställighet.

Fredagen den 25 Juni. Om morgonen bittida fick hofvet den nouvellen, att grefve Brahe, redan kl. 4 om morgonen, blifvit uppkallad, ur sitt hus, till förhör i Commissionen. Dermed var ock — efter flera anledningar till bekymmer, hvilka nu, inom kort tid, så lätt följt uppå hvarandra — det värsta slaget gifvet. Man kan lätt föreställa sig till hvad höjd Deras Majestäters oro nu var kommen. Hennes Maj:t, som vid sitt första besök, om morgonen, på Hans Maj:ts sida, hade fått denna tidningen, gick åter i sina rum igen; men som på den sidan aldeles inga tidningar erhöllos om förhöret i Commissionen, skyndade sig Drottningen åter öfver till Konungen. Hennes Maj:t råkade då der riksrådet Scheffer, som med någon häftighet nu yttrade sig till Hennes Maj:t, i anledning af grefve Brahes arrest i sitt hus, att det vore hiskeligt att sakerna omsider kommit så långt och hvad Hennes Maj:t tyckte nu om alltsammans. Hennes Maj:t svarade honom, att efter alla de våldsamheter, som föregått emot Hans Maj:ts person, man någorlunda lätt kunde, ifrån hans parti, förvänta en häftig förföljelse emot enskildte, som kunde vara hofvet tillgifna; att man väl såge, att alla steg togos till deras destruction, men att Riksrådet och alla eftertänksamma ibland Hattarne nu borde finna, att allt vore uppdrifvet till en crise, uti hvilken ankomme på dem sjelfva, antingen att missbruka sin magt och sin hämnd, på ett sätt, som skulle föreviga

scissionen och agget partierna emellan, som beständigt, vid ombytligheter af conjuncturer, skulle inbördes reta dem till att förstöra hvarandra, eller ock att gifva något åt generositeten, och med all den orätt de kunde hafva i principerna, ändå visa sig i den delen ädelmodiga, att de icke till yttersta hämnd nyttjade en för ögonblicket oinskränkt makt. I en sådan väg — yttrade sig Drottningen — kunde en förlikning träffas, som, om den icke allt för nära trädde hofvets värdighet, vore kanske det solidaste medel att rycka Riket utur skakningar, som aldrig kunde i längden med dess välstånd någonsin förenas. Konungen gaf under detta Hennes Maj:t en vink, likasom att fortfara med detta ämnet. Hennes Maj:t märkte ock, samt ger riksrådet Scheffers hjerta gerna det goda vitsord, att hon såg äfven detta göra på honom någon impression. Han yttrade sig, att då skulle ock hofvet göra en ändring i sin accueil emot Hattarne och genast upphöra med de distinctioner, som så mycket afvände dem ifrån hofvet, på det att hofvet sjelf måtte sätta sig desto mera à même, att med dem negotiera en sådan förlikning och bana det förtroende, som dertill borde lägga grunden.

Hennes Maj:t fann derjemte, att han icke ville utlåta sig på ett mera detailleradt sätt, om det föreslagna accomodementet, utan uppgaf detta för att ega rådrum, att i partiet betänka sig på vidare vilkor; men svarade honom likafullt: ”*I allt hvad billigt är gör man sig en glädje af att något sacrifiera åt tranquilliteten af Rikets väl; hofvet kan väl anständigtvis icke börja med en formel invitation till alla; men det skall vara visst, att hvar och en, som uppkommer, skall intet få att klaga på sättet, hvarmed han skall blifva emottagen.*” Drottningen kände väl inom sig svårigheten och tyngden af ett sådant steg; men var icke desto mindre resolverad att beqväma sig dertill.

Häruppå kastade sig riksrådet Scheffer på ett annat ämne och det med mycken vivacité; att han icke begrep nemligen, huru Hennes Maj:t, med dess affection, skulle ännu kunna vara Brahen bevågen, om hon visste hvad han sagt och allt hvad han nu yppat, under sitt förhör i Com-

missionen; att det vore både fasligt och otroligt, hvad saker han avancerat.

Det var icke svårt för Hennes Maj:t att i detta ögonblicket se, huru riksrådet var mera politicus än sannfärdig i sina affectioner, och huru gerna han igenom ett sådant hot hade sett att Hennes Maj:t låtit sig intimidera, då alltid compositionen i mån deraf skulle blifva Hattarne fördelaktigare. *Men* — svarade Hennes Maj:t — *hvad det angår så är jag så öfvertygad om grefve Brahes probité och uppriktighet, att hvarken torturer eller lock skola förmå honom att på min räkning sätta horreurer och lögner och låter mig dermed icke imponera.* — Samtalet slöts; men denna uppå Brahe kastade misstankan gjorde dock att Hennes Maj:t var obeskrifligt nöjd, att inemot kl. 1 om middagen och då grefve Brahe var hemkommen i sin civila arrest, igenom grefve Meyerfelt och baron Ribbing få af honom en fullständig berättelse om hela hans förhör i Commissionen; hvarefter Hennes Maj:t på ett mycket fermare sätt såg sig i stånd att möta Riksrådets ganska fiendtliga subtiliteter. Han hade så mycket lättare att göra dem, som Psilanderhjelm var hans vän.

I detta samtalet med riksrådet Scheffer, yttrade Hennes Maj:t sitt bekymmer deröfver, att icke kunna tillfredsställa folk, som af Hennes Maj:t hade att fordra och som, vid dessa olyckor, stötte med sina ansökningar om betalning till; efter det sist utsatta qvartalet var af baron Horn emottaget och, uti hans gömmor, af Commissionen seqvestreradt. Riksrådet Scheffer anmälte detta i Rådet och gick ett extractum protocolli till Secreta utskottet härom. Han (Horn) fick 9 dagar före sin execution lof att fara hem och taga ut Drottningens penningar. Kort före sitt aflifvande säger han till Carl Liewen, att Drottningens penningar lågo i ett visst skåp; men det oaktadt voro penningarne, vid efterseendet, borta, och man lemnar derhän huruvida någon, i marskalken Horns belägenhet, kunde säga osannt, och hvart penningarne tagit vägen?

Hennes Maj:t erinrar sig, i anledning häraf, ännu en désagrément som tillstötte. Då jouvel-affairen misslyckades, hade Hennes Maj:t, i sitt behof af penningar, ämnat

pantsätta en hop nipper, tillsammans ungefärligen af 20,000 plåtars värde. Marskalken Horn hade commission att låta denna operation ske i Ryssland. När det något utdrog och Drottningen frågade derefter, svarade han, att Possen förmodeligen icke hade fått något säkert bud och emedlertid hade han, på sitt eget namn, pantsatt dem i Länebanken. När grefvinnan Gyllenstjerna en god tid efteråt skulle rangera sina barnabarns affairer, låter hon lösa detta ur banken, undrade väl hvarifrån hennes måg fått så mycket nipper; men för att få sina penningar igen, lät hon derpå utlysa en auction. Bergen, som kände dessa nipper, underrättar Drottningen härom. Grefvinnan låter då berätta, att hon, emot sina utlagda penningar, vore beredvillig att genast afstå dem. Men Hennes Maj:t hade då inga penningar inne. Ville på intet sätt göra Grefvinnan förfång; lät icke alenast auction hafva sin gång, utan gaf henne ock, för sin saliga måg, ett generelt qvittens och décharge att alltsammans vore med hans hafda befattning med Hennes Maj:ts kassa riktigt afslutadt.

Kort derpå kom Rådet med ständernas bref om grefve Hårds eftertrumlande och gjorde sig en plaisir af, att presentera expeditionen deraf till Konungens underskrift. Detta skedde redan förmiddagen. Resten af dagen tillbringades i fröken Dübens rum, dit Meyerfelt och Ribbing kommo och berättade om Brahes goda humeur och trodde icke att något så hårdt och olyckligt skulle hända honom, som det sedan hände.

Grefve Hård hade tidigt om morgonen och så snart han blifvit underrättad om Grefve Brahes uppkallande i commissionen, uppå grefve Löwens tillsägelse, af sin frus ömma böner, blifvit bragt att frälsa sig. Baron Carl Sparre hade averterat Löwen om hvad grefve Fersen, som var på Wachtmeisterska sidan i förvandtskap med grefve Hård, sökt att gifva honom tillkänna, att högsta tider nu vore att, om han icke ville blifva olycklig, akta sig undan. Grefve Hård hade, med mycken villrådighet, omsider determinerat sig dertill och förklädd som en grefve Liewens lakej i livrée, följt honom till roddartrappan hvarifrån han på en båt undkom det hårda öde, som honom förestod. Som

grefven hela gårdagen (Thorsdagen) varit occuperad med sin plan att sauvera Puken, så hade Hennes Maj:t icke sett honom, sedan han, på samma gång som grefve Brahe, var uppe i Konungens rum.

Denna afton souperade Deras Majestäter helt alena, men hade emedlertid fått den underrättelse, att kl. 4 om eftermiddagen grefve Brahe blifvit å nyo kallad ur sitt hus, till ett förhör i Commissionen. Bekymret kunde häraf ingalunda lättas, så mycket mera, som man borde förmoda, att undersökningen, ju längre ju mera den fortskred, skulle blifva ganska allvarsam. Omsider, efter långt afbidande hvad med denna interrogatoiren skulle taga för en ända, hade Psilanderhjelm, vid grefve Brahes ombyte af arrest, som nu, i stället för i hans hus, förvarades i gamla Corps de gardet i Kungshuset, blifvit aflöst från sin vakt hos honom och funnit rådrum att, på grefvens begäran, underrätta Deras Majestäter om förloppet af sitt förhör i Commissionen. Förut måste man likväl berätta, att denne Psilanderhjelm, som ock inom kort, för sin attachement till grefve Brahe blef olycklig, var om vägarne till Hennes Maj:t så okunnig, att i stället för att adressera sig till Schildknecht eller fru Spetz, han lät anmäla sig hos mamsell Noveire. Detta var en olycka, men som då för ögonblicket icke kunde hjelpas, utan lät Hennes Maj:t dervid bero och lät honom strax få företräde, i den otålighet Drottningen var, att få nouveller och tillika få höra, hvad som kunde vara öfrigt att hjelpa grefve Brahe. Han berättade då, att fastän de flesta af hans domestiquer, dels skrämde, dels bestuckne, som han trodde, hade vittnat emot grefven, han likväl ännu icke kunde anses, efter sin egen förhoppning, såsom förlorad; så länge afseende med de stöpta kulorna och med patronerne icke var utrönt, och man svårligen skulle kunna leda i bevis, att grefvens uppsåt dermed varit criminelt eller syftande till någon revolte. Men icke desto mindre hade grefven i underdånighet recommenderat Hennes Maj:t att hans inspector (den namnkunnige Widforss) måtte på något sätt skaffas undan. Hennes Maj:t fick ock tillika grefvens underdånigste försäkran om dess obrottsliga tillgifvenhet, samt att aldrig något af den sannfärdiga och

Hennes Maj:t bekanta planen skulle, igenom honom, blifva uppenbaradt. Tillika berättade Psilanderhjelm den besynnerliga anecdoten, som grefve Brahe äfven committerat honom att meddela hofvet, att han vid arresten i sitt hus fått tillfälle att taga med sig 6,000 plåtar, dem han öfverlemnat till grefve Creutz, som emottagit dem och derför lofvat att så inrätta förhöret, att frågorna icke för mycket skulle uppenbara, hvad grefvens intresse vore, att icke lägga i dagen; men långt ifrån att uppfylla denna förbindelse, hade grefve Creutz på det aldra skarpaste gått till väga.

Drottningen var af allt detta i synnerhet uppmärksam på den omständigheten, med grefve Brahes inspector och tillsade fördenskull Psilanderhjelm, att genast uppsöka grefve Piper och, på Hennes Maj:ts befallning, bedja honom göra all ting i verlden, för att få denna karlen undan. Att grefven skulle förvissa sig om Hennes Maj:ts allvarliga uppsåt, att garantera alla de löften, som grefven kunde göra denna inspectoren, att dervid ingenting borde sparas; men att om han deraf icke ville låta beqväma sig, skulle de allvarsammaste och eftertryckeligaste medel brukas, att förmå honom att underteckna en skrift af detta innehåll: *att han väl hade, förskräckt och rörd af, att se sig inför en domstol, såsom ständernas Commission, låtit intala sig att belasta sin husbonde med ett vittnesmål af högsta betydenhet; men att, då han hunnit nyttja sina af skrämsel upprörda sinnen han, för att befreda ett vaknande samvete, som numera med grämelse såg i hvad våda han försatt sin herre, icke kunde annat än återkalla sitt olyckeliga vittnesmål, såsom något, det der i sig sjelft icke varit annat, än ett foster af räddhåga, svaghet och lättrogenhet.*

Hennes Maj:t tillsade Psilanderhjelm vidare, att gifva baron Ribbing och grefve Meyerfelt del af denna idéen och att återkomma med svar ifrån grefve Piper, på hvad sätt han ärnade verkställa detta, nu ensamt öfriga medlet att rädda sin måg. Hennes Maj:t vidgår väl, att efter lagens aldra strängaste termer, detta kunde synas våldsamt, emot en medborgare; men hvad, i hennes sinne, tillräckeligen försvarar ett sådant steg, är det att ingen likhet i verlden

var, emellan hvad meranämnde inspector derigenom komme att lida, som ett ögonblick alena varade, och den oföränderliga våda, som eljest öfverhängde grefve Brahe; — att man väl, för att sauvera hela denna ressourcen, hade måst låta enlevera honom och föra honom långt ifrån Stockholm; men att Hennes Maj:t sjelf, grefve Piper å sin sida och förnämligast grefve Brahe, som härigenom blifvit frälst, alla varit både högst villige och mäktige att, på en fremmande ort, göra honom hans öde ganska supportabelt och vid en lyckligare förändring här i Sverige, sätta honom i ett tillstånd, som, på ett fördelaktigt sätt, vida skulle öfverträffa allt, hvad en sådan karl någonsin kunde förmoda och hvad han nu af Hattarne kunde undfå.

Psilanderhjelm ursägtade sig, att han icke kunde återkomma till Hennes Maj:t ifrån grefve Piper; efter han icke, utan misstankar, så ofta kunde passera borggårdarne, vid den tiden, uppåt slottet; och sade, att så angeläget denna karlens undanrödjande kunde vara och om hvilket han, på befallning, skulle underrätta grefve Piper samt baron Ribbing och grefve Meyerfelt, hade man ännu en ressource att fästa sitt hopp vid, nemligen att med det första Engberg, smeden, som frälsade grefve Lewenhaupt, samt med honom en hop determinerad ungdom, såsom han Psilanderhjelm sjelf, grefve Gyldenstolpe vid Gardet, hans bror vid hofvet, och flere hade öfverenskommit, att ur arresten förhjelpa grefve Brahe, som skulle ske, då han eller Gyldenstolpe vore hos honom på vakt, hvilka med grefve Brahe då skulle sauvera sig. Detta hade ock blifvit verkställdt, om icke olyckligtvis commissionen kort derpå tagit det beslutet, att flytta honom upp i Commissionshuset, dädan ingen möjlig utväg mera var att föra honom.

Grefve Piper hade, såsom Hennes Maj:t sedan fick veta af Psilanderhjelm, blifvit underrättad om planen med inspectoren. Han hade ock haft honom i ett långsamt förhör, och gjort honom de ömaste föreställningar; men då dessa icke hulpit, hade han icke velat gripa till någon strängare utväg med honom. Emedlertid hade, på Hennes Maj:ts råd, igenom Psilanderhjelm, grefve Piper tillsagt sin dotter, grefvinnan Brahe, att begära af Commissionen lof

att få, i arresten, se sin man; igenom hvilket tillfälle man fick gifva grefve Brahe kunskap om hvad, som blifvit tillgjordt, i det han igenom Psilanderhjelm communicerat med Hennes Maj:t. Baron Ribbing och grefve Meyerfelt kunde så sent om aftonen icke råkas.

Deras Majestäter fingo emedlertid af alla höra, med hvad enständighet grefvinnan Piper önskat att hofvet ville träffa någon composition med Hattarne; huru ömt hon, i underdånighet, recommenderat ett sådant steg, såsom det enda, hvarvid något skonsmål kunde vara att hoppas för grefve Brahe, åtminstone att strängheten emot honom icke skulle drifvas till det aldra högsta. Deras Majestäters billiga medlidande hade i den delen icke svårt att verka de bästa dispositioner, och man har redan sett, med hvad allvar hofvet omfattat alla möjliga medel till räddning för detta olyckliga offret. Öfverste-lieutenant Rudbeck hade nu öfver denna saken varit i någon öfverläggning med landtmarskalken grefve Fersen och det var att göra reda för denna negotiationen, som han tidigt morgonen derpå infann sig hos Konungen. Han berättade då att grefve Fersen i ömma ordalag beklagat den närvarande olyckan; att han, för sin del, ville bidraga, det mästa han kunde, att dämpa den uppkomna bitterheten; men att han till det ändamålet icke såge någon annan utväg, än att Konungen afgåfve en declaration, som innehöll förnämligast, att Hans Maj:t nu med bedröfvelse såg verkan af de personers elaka råd, som hos Hans Maj:t egt mesta förtroendet, och som varit på vägen att störta riket uti det yttersta förderf. Denna declaration hade öfverste-lieutnanten redan, med grefve Fersens samråd, i pennan författat och uppviste conceptet dertill. Han repade å nyo upp grefve Pipers anhållan, att ingen utväg till förlikning måtte förkastas, föreställde honom och Brahe liggande för Hans Maj:ts fötter, den sednares blod som härigenom allena kunde sparas, uppå den säkra anledning, som grefve Fersen gifvit, att utom detta steget, han ingen räddning kunde se. Hans Maj:t lemnade Rudbeck i sina rum och gick med detta papperet öfver till Drottningen, som i hans ansigte strax kunde läsa den djupaste bedröfvelse och sensibilité. Hen-

nes Maj:t, som genomläste detta olyckeliga conceptet, var af dess innehåll i alldra högsta måtto betagen, och fattade derom genast den tankan, att den der nyttjade expressionen — *"elaka rådgifvare"* — skulle innan kort blifva det farligaste vapnet som Hattarne, med den specieusaste apparence, kunde nyttja till grefve Brahes ofärd; så vida han, utom Rådet, aldrig kunde vara rådgifvare annorlunda än i brottsligt afseende, helst sedan hela saken ifrån början fått stämpel af uppror och förräderi. Icke desto mindre kände Hennes Maj:t altför väl Konungens milda och ömma hjerta, för att med sitt afstyrkande till dess underskrift, vilja göra sig ansvarig för de förevitelser, hvilka Hans Maj:t sig i en framtid ofelbart gjort, om på dess sida något blifvit uraktlåtet, som kunnat rädda dessa olyckliges blod. Drottningen, som äfven i qvalité af denne Herrens gemål, på det ömmaste borde soignera dess gloire, fann ock icke mindre väl alla de considerationer, som borde afråda Hans Maj:t att, med sin egen signatur, inför allmänheten yppa hvad med Hans Maj:ts höga dignité icke gerna kunde förenas och kände i det afseendet fullkomligen hvad reprocher ett vidrigt tillstyrkande, eller det som mera lutade till ömhet för de olyckliga, kunde ådraga henne. Således utbad sig Hennes Maj:t, i de ömmaste ordalag, och efter föreställning af allt detta, att Konungen ville allena höra sin egen drift och böjelse och befria Hennes Maj:t ifrån ett tillstyrkande och ett råd, som, i alla afseenden svårt, ändå altid var lättare att sjelf taga, än att gifva. Konungen frågade då Drottningen, om hon aldrig ville förebrå honom det partiet han toge och låta det endast ankomma på hans utslag. Drottningen betygade på det ömmaste, att hennes sak aldrig kunde blifva att göra reprocher och att hon altid skulle åtnöjas med hvad Hans Maj:t beslöt.

Derpå gick Hans Maj:t åter i sina rum, men riksrådet Scheffer var då till honom uppkommen och tog tillfället i akt, att strax tala om nödvändigheten, att hofvet ginge i någon författning, till de olyckliga personernes sauverande. Hans Maj:t gaf honom då strax del, af hvad han nu i den saken ämnade göra, samt visade honom den skriften han,

oaktadt all sin billiga egenkärlek och sin höghet, var färdig att underskrifva. Riksrådet fann deruti en eller annan term mindre anständig och ändrade expressionerna på några få ställen, och då skriften sålunda var ändrad, satte Hans Maj:t sitt namn derunder. Emot all förmodan och då å hofvets sida ingenting mera kunde göras, nyttjade grefve Fersen den pretexten att orden icke voro desamma, som i projectet, att rycka sig ifrån sitt löfte och Brahes samt Horns lif blottställdes för aldeles samma undergång, som man med detta steget velat undvika. Konungen hade, uti sin öfverläggning med Drottningen, väl presumerat, som en möjlighet, att detta bedrägeriet skulle kunna ega rum, men Hans Maj:t utbrast derjemte: "*Om jag sjelf blir exponerad, är jag då åtminstone justifierad för alla de tillvitelser, som grefve Brahes slägt kan göra mig för hans lif.*" Hennes Maj:t, som icke tviflade, att hofvet skulle förrådas genom detta steget och väl såg, att Hattarnes politik, i en tid då utom en förklädd pluralitet vid Riksdagen, de alls intet styrka egde i nationen och menigheten, och då det var för dem af så mycken vigt, att af hofvet extorquera en för detsamma och dess anhängare i folkets sinne så missfördelaktig declaration, kunde ändå icke annat än med ömmaste förundran ge sitt bifall till Hans Maj:ts steg; såsom det der röjde det dygdigaste hjerta i verlden och som Hennes Maj:t, oaktadt alla påföljder hon insåg, sjelf icke tror sig hafva kunnat defendera sig ifrån, om decisionen legat hos henne. Declarationen afgafs; kom innan middagen i Rådet och derifrån till Secreta utskottet.

Något derpå och emot middagen gick Konungen i Rådet och Drottningen fann honom märkeligen rörd, då han kom derifrån, så att läpparne voro bleknade och att Hans Maj:t ingalunda ville berätta, huru all ting der passerat, emedan det kostade honom för mycket, sade han, att upprepa den förtret, han der haft. Saken var den, att då ofvannämnda declaration [1]) af Hans Maj:t anmältes och förmodligen blef uppläst, hade justitiæ-cansleren Fredenstjerna deraf tagit sig anledning att, utan försyn adressera Hans

[1]) Se Bilagan N:o VI.

Maj:t en och annan fråga, aldeles som hade han velat i Rådet förhöra Konungen öfver denna saken, och leda honom till en detaillerad recit af hvad declarationen innehöll. Hennes Maj:t kan om förloppet af allt detta icke gifva en omständelig berättelse, så mycket mindre, som denna scenen passerade i Rådkammaren; men Hennes Maj:t vet dock att Konungen, på ett mycket eftertryckeligt sätt, antydt justitiæ-cansleren, att hvarken hans billiga vördnad för Konungens person eller någon artikel uti hans instruction, gaf honom minsta rätt, att intränga i ett samtal, som Konungen med sitt råd kunde hafva; och att Hans Maj:t derpå utgått ur Rådet. Alla veta af hvad fromhet denne Herren (Konungen) var; men uti alla sina dagar har han icke, utan djupaste indignation, kunnat påminna sig denna omständigheten.

För att visa all beredvillighet till denna planen, hvartill hofvet samtyckt redan med riksrådet Scheffer, att nemligen vid hofvet acueillera personer af andra partiet, hade Derås Majestäter denna afton public concert; hvarvid åtskilliga af Hattarne voro uppe, såsom baron Ulric Scheffer, presidenten Friesendorff, baron Adlerfelt och flere; men dock märkte Deras Majestäter alltför väl, att de mest betydande bland dem, såsom grefve Fersen, Ehrensvärd, Rappe etc. icke infunno sig.

Grefvinnan Brahe hade fått Commissionens lof, att besöka sin man uti arresten och på samma grund hade äfven baron Carl Liewen blifvit tillåtet att få se marskalk Horn. Denne sistnämnde lät, igenom baron Liewen för Hennes Maj:t, jemte sina många tårar, i underdånighet anmäla, huruledes han med resignation väl kunde se allt det hårdaste i verlden sig öfvergå, emedan han ifrån början funnit, att han på intet annat än den högsta olycka borde vara beredd; men att hvad honom öfver all beskrifning grämt, var att hafva förnummit, huru kallsinnigt Hennes Maj:t kunde taga hans olycka, i det Hennes Maj:t skulle hafva, uppå hans sujet, yttrat sig, att en persons lif icke borde så högt omtalas; att det vore en undersåtares skyldighet och enda ära att det åt sin öfverhet uppoffra; en horreur, den ens i Hennes Maj:ts tankar aldrig uppstigit; men den Hattarnes

elaka afsigter dem ingifvit att nyttja, för att hos honom försvaga under förhören all confiance till hofvet, och uppväcka hans depit att i bekännelserna vara mindre omtänkt och mera fritalig. Baron Liewen tillade, att han försökt att ställa detta marskalken för ögonen, som ock framdeles gaf Hennes Maj:t all reparation. Probabelt är, att han, förledd häraf, i början varit för öppenhjertig för Commissionen.

Några få dagar härpå blef grefve Fersen, efter den in casu gjorda lagen, af ständerna nämnd till öfverste vid Gardet, ett projet, som hans parti längesedan hade formerat; men som dess förfärliga öfverlägsenhet först i detta ögonblick gjorde i verkställigheten möjlig. När han häruppå hade undfått fullmakten och för densamma skulle hos Drottningen i underdånighet tacka, skedde detta i rummet inanför bönrummet. Hennes Maj:t förklarade honom då, i anledning af Grefvens utlåtelse, att han emottagit detta embete i en bekymmersam stund, att ehuru vidtutseende tiderna än vara kunde, Hennes Maj:t ändå hade den förhoppning, att en man af förstånd och insigter som han, ändå skulle lätt finna utvägar, att med lämpa och begrepp, leda allt till ett fogeligt slut; föreställandes henne huru lätt en öfvervigt kunde missbrukas, men huru litet det i nationen olyckligtvis inritade agget, igenom våldsamheter kunde utrotas; att grefve Lewenhaupts och Buddenbrocks död, som man nu så gerna tycktes vilja hämnas, skulle, igenom en sådan hämnd, på ömse sidor blifva i längden ett ohyggeligt, förnyadt spectakel, och fruktansvärdt vara, hvart sådant med tiden skulle leda. Hennes Maj:t yttrade sig tvertom med mycken säkerhet kunna förmoda, att den lämpa och eftergift, som nu visades af de rådande, skulle vara af den verkan, att i alla tillkommande förändringar, som fria regeringar så ofta äro underkastade, dessa ohyggliga scener af blodsutgjutelser skulle försvinna.

Derpå förnyade Drottningen sina intercessioner för grefve Brahe och baron Horn, med allt det eftertryck, som deras belägenhet förtjente. Grefven svarade härpå, att han önskade det deras öde berodde på hans dispositioner; men att det en gång icke var i Ständernas händer; emedan

grefven trodde, att om än Ständerna skulle ställa dem på fri fot, de icke desto mindre skulle, af den uppretade menigheten, blifva sönderrefna. Detta förekom Hennes Maj:t sällsamt, som också strax svarade, att grefvens fruktan i den delen var öfverflödig, efter de tankar Hennes Maj:t formerade sig om menigheten, som aldrahögst torde önska, att kunna bidraga till deras frihet.

Af detta samtal lärer en hvar kunna finna, att Hennes Maj:t utan öfverilning och utan den öfverdrifna fierté, som en del velat skylla henne för, icke underlät de tranquillaste och mest persuasiva medel, att röra medlidandet till faveur för grefve Brahe och marskalk Horn. De öfrige voro icke att tala om. Blod skulle rinna, och Hattarne ville dermed justifiera sina, under riksdagen gjorda, violencer. Hennes Maj:t lemnar ock å sin sida grefve Fersen gerna det beröm, hans ärlighet i det målet förtjenar; att han aldrig gaf, i detta ämne, några positiva löften, dem likväl många andra voro så frikostiga på och dem de likväl, på ett nesligt sätt, tycktes liksom glorifiera sig af att hafva brutit.

Sedan ständerna fått denna vigtiga beställningen uti en sådan mans hand, som grefve Fersens, och Hennes Maj:t altsedan utbrottet med den misslyckade revolutionen, ofta misstänkt att hofvet i staden var likasom i en art af arrest, ehuru den väl icke var uppenbarligen declarerad, hade Hennes Maj:t af denna sin tanka gifvit H. M. Konungen del, som det väl icke trott, men samtyckte att, för att närmare sig derom underrätta, låta vid sitt hof, till följande dagen, kungöra en promenad till Drottningholm eller Ulriksdal. Det dröjde ock icke, förr än man häröfver fick all den kunskap man behöfde. Kl. 8 om morgonen samma dag, som den omnämnda hofvets resa skulle gå för sig, infunno sig herrar Riksens råd en corps hos Konungen, med anhållan att Deras Majestäter ville, i dessa bullersamma tider, i staden qvarblifva, intill dess allmänna säkerheten blefve fullkomligen återstäld m. m., som i afmätta ordalag nogsamt utmärkte de rådandes uppsåt.

Hennes Maj:t hade, alltsedan sin hitkomst i detta landet, samlat en myckenhet af ganska intressanta papper uti hvarjehanda ämnen, relative till hofvet, regeringssättet och riksdagarne i Sverige, samt vissa personer; hvaruppå mycken makt låg, och dem en vidrig och till alla våldsamheter, äfven emot Hennes Maj:ts egen höga person, benägen faction inom landet, sådan som 1756 års pluralitet, gerna hade önskat få uti sina händer, för att deraf göra sig vapen emot Drottningen. Hennes Maj:t begynte nu, att ganska väl finna nödvändigheten af, att få dem undan. I den tiden kände Hennes Maj:t icke grefve Schwerin så väl som nu; men åt någon borde man förtro sig och åt ingen trognare kunde Hennes Maj:t sig heller öfverlemna. Han åtog sig strax att fara till Ulriksdal, der dessa papper voro, och dem uppbränna. Hennes Maj:t underlät icke att föreställa honom, hvad fara han i sådana tider löpte, vid en förrättning af den beskaffenheten och accepterade hans tillbud uttryckligen med det vilkor, att han strax derpå skulle göra sig färdig att afresa ifrån Sverige. Grefven uträttade sitt ärende fullkomligt väl. Intet spår är, att något härom kommit till Hattarnes kunskap. Grefven for ock derpå till Pommern. Drottningen har sedermera många gångor haft anledning att ångra detta steget, som förföljelse och högsta nöd henne då aftvingade; emedan i denna samling mycket var, som upplyste tidehvarfvets historia. Alla transactioner emellan Brandenburg och Sverige, som Podewils låtit, uppå Konungens i Preussen befallning, till Hennes Maj:ts usage, vid dess hitresa, afcopiera och som utgjorde en packe om en tvärhands tjocklek, voro ibland denna samling, hvaribland den hemliga tractaten emellan förre Konungen i Preussen och Konung Fredrik, om flere millioner, 10,000 man och souveraineteten i Sverige emot cession af Stralsund och Pommern, den Wellingk negotierat och som Konung Fredrik hade den lâchetén att sacrifiera åt 1727 års ständer.

Kort efter det olyckliga utbrottet med arresterandet af alla de under Commissionens dageliga förhör nu framdragna personer, voro Deras Majestäter en dag helt allena, inbegripna i hvarjehanda ledsamma reflexioner öfver de ohyg-

geliga nouveller, som, ifrån den ena minuten till den andra, likasom strömvis förnyades. Erkebiskopp Henrik Benzelius anmältes nu, till Deras Majestäters stora förundran och surprice, begära företräde. Denne mannen hade, sedan oroligheterna började under Riksdagen tilltaga, hemligen fattat det beslutet att öfvergifva alltsammans; men föregifvit att hans helsa behöfde skötas och på det viset skiljdt sig ifrån Stockholm. Man kan svårligen föreställa sig Deras Majestäters nöje, att se denne gamle mannen, i ett ögonblick då allt öfvergaf hofvet, på första tidning om den nya olycka, kommen i en fart derifrån och icke stanna annorstädes, än hos Deras Majestäter, för att i underdånighet hembjuda dem sitt biträde, i hvad måtto det kunde nödigt pröfvas. Han yttrade sig, utom denna omständigheten helt visst skola hafva följt sin föresatts, som var att icke mera komma till Riksdagen. Med fullkomligaste uppriktighet svarade Deras Majestäter genast, uppå detta rörande vedermäle af hans tillgifvenhet, döljandes ingenting utaf den tilltänkta förändringen och frågandes honom hvad han trodde vara att göra. Han svarade, att så kärt honom hade varit att se Deras Majestäter, och de dem tillgifne, försatte utom all den afvund och förföljelse, som de utstått, han numera, i den utgång som sakerna tagit, icke såg annan utväg, än att kasta sig under Guds hand, med förlitande, att Han, oaktadt meniskors bitterhet, skulle i sinom tid ändå leda allt till ett godt slut; att han utbad sig få veta Deras Majestäters intention vid alla förekommande tillfällen, då han, efter yttersta förmåga skulle göra sig högsta vinning, att leda sitt stånd till all fogelighet. Hennes Maj:t bibehåller än i dag detta Erkebiskoppens hederliga och ömma förfarande i den nådigaste åtanka, hvaraf hon då så mycket mera var betagen, som det tycktes vara hennes lott, att ifrån alla sidor röna illfund, vedervilja, hat och förföljelse.

Uti denna vefvan var det äfven, som riksrådet Wrede hos Hans Maj:t anmälde, det han ifrån dess rådsembete önskade blifva entledigad. Han tycktes nu befara, att Hattarne i sin öfvermakt skulle skrida till våldsamheter, uti hvilka han i framtiden icke ville vara inveckład. En

eftermiddag, då han fått Konungens tillstånd till företräde, infann sig Hennes Maj:t äfven. Hennes Maj:t kan, af det då yppade samtalet, icke erinra sig alla omständigheter; men det minnes Hennes Maj:t, att Riksrådet sade sig altid hafva varit Holsteinska huset tillgifven; att han äfven 1743 varit ibland dem, som först öppnat frågan om Hans Maj:ts val och att, ehuru han sedermera i förbindelse med partiet och Rådet hade varit mot hofvet i opposition, han dock nu, för sin del, icke kunde gilla alla de violencer, som emot detsamma bereddes; tilläggande att han väl visste, att om Hattarne fingo göra som de ville, skulle Deras Majestäter snart gå miste ej allenast om kronan, utan äfven om deras frihet. Men deröfver torde dock Deras Majestäter icke nu vara bekymrade, ty Riksrådet kunde tillika säga, att ambassadeuren d'Havrincourt tydeligen förklarat, på sitt hofs vägnar, att en sådan extremitet af honom alldrig skulle tillåtas och att Hattarne numera icke tordes skrida dertill. Deras Majestäter kände naturligtvis härvid mycket af deras bekymmer lindras. Hvad hans bror, som presiderade i Commissionen vidkom, skulle han, efter de goda dispositioner han sjelf sade sig hafva, att sauvera Brahe och Horn, altid hålla vid moderations-vägen.

Man må nu säga om riksrådet Wredes mindre uppriktighet hvad man vill, så var det visst, att han häri höll ord. Henrik Wrede gick ej allenast icke [1]) ifrån Hattarne uti dödsdomen, utan skickade äfven grefve Meyerfelt och Ribbing avertissement om frågorna i deras förhör, att de förut fingo consultera lagfarne män, så att han nog lindrade deras öde. Man kan häruti betrakta föränderligheten uti menskliga händelser, att ifrån en hofvet och Mössorna så hätsk hållen man som Riksrådet Wrede, de första consolanta tidningar skulle bibringas hofvet och utvägar finnas att förbättra deras öde, som Commissionen skulle få i sina nät.

Det var numera omöjligt att tänka på annan utväg att sauvera grefve Brahe och baron Horn, än den som igenom penningar och corruption kunde vara öfrig. En engelsman,

---

[1]) Påtagligen är att detta ord af miss-skrifning tillkommit i manuscriptet.

vid namn Nattors, som för någon tid sedan kommit till Sverige, och var habil uti konsten att gravera allehanda bilder i sten, hade haft Deras Majestäters lof, att få göra deras portraiter, af hvilka Drottningen ännu eger salig Hans Maj:ts i sitt förvar. En dag låter han anmäla sig, att få, i Hennes Maj:ts närvaro, fullända detta sitt arbete; men på tillsägelse att Hennes Maj:t dermed icke hade tid, utan ville låta det anstå till en annan gång, låter han å nyo supplicera om företräde, och som Hennes Majt:t jemnt och samt umgicks med tankar, att frälsa de olycklige herrarne, föll det henne in, att denne engelsmannen, kanske, i anseende till den nation han tillhörde, och de politiska combinationer, som denna kronan var uti, i anseende till Sverige, torde kanske på något sätt förtjena att höras och dess biträde, på ett eller annat sätt, kunna nyttjas. Han fick inkomma och som han då förklarade att han, på en viss ministers vägnar, ville anmäla samma ministers redobogenhet att, i den förtretliga belägenhet hofvet var iråkad, på allt sätt vara detsamma till tjenst, svarade honom Hennes Maj:t att hon vore denne Minister, den han dock ingalunda nämna ville, mycket förbunden för dess goda vilja, men att ingen esentiellare tjenst äskades, än den att få grefve Brahes och marskalken Horns lif frälsta, och som ingen annan utväg dertill i verlden vore än penningar, så kunde ingenting högre fägna Deras Majestäter, än om denne minister snart kunde med penningar tillvägabringa en negotiation derom med Hattarne. Han yttrade sig härom vilja med det aldra första lemna svar. Innan kort infann han sig äfven, likasom för att i sten gravera den unga prinsessans portrait, bärandes altid en låda under armen med sina verktyg uti, och formerade äfven samma portrait, sedan conferencerna altid föregått hans arbete. Han svarade att han gjort sin principal besked för Hennes Maj:ts honom gifna commission; att han med all beredvillighet ville ingå, både uti en viss summa penningars anskaffande och uti sjelfva underhandlingen, men att sådant krafde någon tid och anhöll att Hennes Maj:t ville använda alla sina bemödanden, att processen skulle något utdraga, så att man finge för sig något råderum. Men detta uppskofvet var

just det, som icke stod att erhålla. Commissionen skyndade öfver all måtta med sitt arbete. Emedlertid hade denne Nattors fått, man vet icke hvad för upplysning, ty han begaf sig tyst och skyndsamt härifrån och har Hennes Maj:t sedermera aldrig hört det ringaste af honom. Denna planen, att med penningar fria de olycklige fullföljdes icke desto mindre. Hennes Maj:t lemnade grefve Piper de 6,000 ducater, som Hennes Maj:t fått från Brunswick, derjemte fick han Drottningens förskrifning på de Hennes Maj:t enskildt tillhöriga jouveler. Pechlin hade derigenom löfte på 40,000 R:dr för grefve Brahes lif, om det uti Preste-, Borgare- och Bondeståndet kunde i commissionen lindras, der domen ännu icke var fallen; ty hos Adeln gjorde man sig alls intet hopp. Oaktadt så ansenligt tillbud ville Pechlin ändock härtill intet bidraga; kom också aldrig att få några penningar, emedan grefve Pipers förbindelse var conditionel, ensamt för Brahes lif. De 6,000 ducaterna lemnade grefve Piper i den namnkunnige presidenten Bromans händer. Allt hvad man företog sig, hade en lika stämpel af olycka. Man visste hvad mångfaldiga ressourcer denne mannen från föregående tider haft uti corruptionsmål, och hans relationer med de tre stånden voro, i synnerhet denna riksdagen, så mycket flera, som han, igenom det köpet han ville afsluta med kronan om Rosersberg, kände de mest betydande öfver allt. Men långt ifrån att nyttjas till det ömma ändamålet de voro destinerade, nyttjade Broman dem att fremja sin försäljning af Rosersberg med, och af hela denna summa blef icke ett öre öfver, sedan grefve Brahe icke desto mindre undergick sitt öde.

Hela denna tiden, under det ransakningen gick för sig, i Commissionen, actors påståenden formerades, och domen äfven i Commissionen afsades, tillbringades dels att afhöra den ena elaka tidningen efter den andra, om sjelfva processens activité, dels att upptänka hvad medel skulle nyttjas, att frälsa de oftanämnda personerna. Utväg att rymma var icke möjlig, om man erinrar sig alla de patrouller, som gingo dag och natt omkring commissionshuset, ute på sjön och till lands; den piketten af artilleriet, som uppfyllde hela höjden kring huset och den vakt, som dels inne

hos arrestanterna, dels i alla rummen blifvit förlagd. Man bragtes omsider derhän, att tänka på något upptåg med Gardet, ifall det skulle komma till verkställigheten af en dödsdom och deraf måtte Hattarne äfven fått väder, efter artilleriet och kanonerna executionsdagen placerades i flanquen på Gardet.

Emedlertid nalkades det plenum, uti hvilket Commissionens dom skulle uppläsas. Grefve Piper hade, igenom Canslirådet Dalin, låtit uppsätta en böneskrift, i sin dotters namn, för grefve Brahe och likaledes grefvinnan Gyllenstjerna formerat en för marskalk Horn. Capitaine Gös, som af tillgifvenhet för hofvet, under hela denna tiden, hade tillbytt sig vakterne hos Konungen, hade, jemte en vid namn Stålhandske, formerat hvar sitt memorial för grefve Brahe, som Hennes Maj:t sedt och voro ganska väl skrefna. Men kort förut låter grefve Fersen tillsäga grefve Piper, att om han någonsin ville se grefve Brahe frälsad, skulle han bjuda till, att proposition derom aldrig komme ifrån någon mössa; ty bitterheten skulle då blifva så stor, att han omöjligen kunde svara för utgången. Grefve Piper låter härpå, för Guds skull, bedja Gös, att han skulle innehålla sitt memorial; detta ville han icke, sägande att han såsom vän icke kunde se en sådan fara hänga grefve Brahe öfver hufvudet, utan att söka afvända honom. Men då grefve Piper på det aldra ömaste föreställde häremot, blef intet af med memorialerna; ty grefven litade, efter grefve Fersens utlåtande, på att ett slikt memorial skulle komma ifrån presidenten Friesendorff. Hennes Maj:t var, af grefve Piper, supplicerad, att bevisa denne Friesendorff mycken grace och att engagera honom ännu mera dertill, det Hennes Maj:t ock gjorde. Drottningen påminner sig med afsky hans löften. Han öppnade icke sin mun; ingen enda bokstaf kom ifrån honom. Då Hennes Maj:t sökte äfven engagera baron Adlerfelt härtill, erinrar hon sig väl, att han ganska tvärt och plumt svarade: *Gud bevars att lägga sig ut för sådane . . . . . .;* men ehuru oanständigt ett sådant svar lät, bedrog han åtminstone icke såsom Friesendorff, för hvilken Hennes Maj:t, ifrån den stunden, fick en mycket grundad vedervilja och misshag.

När uppå detta sättet allt hopp var ute, sedan i Plenis Commissionens dom var faststäld, längtade Deras Majestäter efter ingenting högre, än att få resa ifrån staden, för att icke vara, medan den olyckliga tragedien å färde var, så nära. Men dertill behöfdes en hel negotiation, och var det icke utan aldra största svårighet, som sådant blef hofvet tillåtet; ty man hade icke alenast velat qvarhålla hofvet i staden, utan äfven låta anställa executionen på Norrmalms torg, midt under Deras Majestäters ögon.

Vid alla tillfällen, som antingen Rådet eller de betydeligare af Ständerna hade tillfälle att nalkas Konungens person, under den tiden, har Hans Maj:t sedermera berättat Drottningen, huru de emot honom hållit ett visst moderat tungomål, huru de höllo på det subtilaste sätt, att sätta Hennes Maj:t i hela skulden för alltsammans; huru de med mycken adress insinuerat Hans Maj:t de oerhördaste propositioner, om Konungen kunde förmå sig att skilja sig vid Hennes Maj:ts person och öfverlemna henne till Ständernas välbehag; med ett ord: saker hafva blifvit frambragta, dem ingen sig föreställa kan; lärandes man lika svårligen kunna inbilla sig de inquietuder Hennes Maj:t var uti, att icke ifrån den ena dagen till den andra kunna veta sitt öde, hvilket efter hennes höga gemåls intentioner aldrig kunde blifva annat än lyckligt; men det en våldsam och till hämnd uppretad riksdagsmenighet, ville på allt upptänkligt sätt detoriera.

Om Söndagen skedde afresan ifrån staden, till Ulriksdal, sedan Lördagen förut dom i plenis blifvit faststäld. Hennes Maj:t påminner sig, hvilken myckenhet folk då var, ej allenast vid Borggården, utan hela vägen öfver Norrmalms torg, hvilken utan tvångsmål lyfte händerna och såg man tårar ibland menigheten rinna. Af en händelse märkte Drottningen, som var mycket rörd, grefve Fredrik Gyllenborg gäendes och påminner sig deraf, huru hon ändå yttrat sig för Konungen, att hon undrade huru han och flere hans likar upptogo denna attendrissement hos folket.

Vid denna resan ifrån staden låter baron Rudenskjöld, som då var, igenom sitt frieri, engagerad till vänskap med Bjelkeska familjen, fröken Düben, hvars giftermål med

grefve Bjelke, i anseende till hvarjehanda omständigheter, ännu icke var eclateradt, veta, att Commissionen ämnade låta henne till förhör uppkalla. Hon sjelf hade härvid ett otroligt mod; men hennes bror, kammarherren och i synnerhet hennes moder, ville för all ting att hon, för att undvika denna kallelsen, skulle fara till sin cousin commercerådet Düben på Riksten, det hon omsider, för modrens skull, hvilken härvid reclamerade all sin authoritet, gjorde. Hennes Maj:t anser detta såsom en fint af Hattarne. De visste väl hvad förtroende Drottningen hade till henne och trodde att hon, i denna olyckan, kunde vara Drottningen till någon tröst. Det är ock sant, att Hennes Maj:t igenom fröken Dübens bortresa, blef helt ensam. Fröken Düben hade en stark karaktär och var mycket attacherad den hon hade förklarat sig för. Drottningen sörjde henne mycket.

Få dagar före executionen hade Hennes Maj:t velat försöka det yttersta. Konungen lät då, igenom Canslirådet Dalin, uppsätta en supplication, i grefvinnan Brahes namn, hvaruti hon anhöll att Hans Maj:t ville i nåder sjelf göra ett steg att fria honom. Hans Maj:t accompagnerade detta med en declaration, hvaruti Konungen förklarar sig, för sin del vilja nyttja en Majestätet i alla länder urgammal åtföljande rättighet att benåda, eller att utsätta afstraffningsdagen. Detta att aflemna i Rådet, for Hans Maj:t sjelf in från Ulriksdal. Men Riksens råd vägrade mangrant att emottaga densamma. Konungen påstod, att det åtminstone måtte införas eller läggas till Protocollet, såsom ett bevis af dess nåd och goda vilja emot de olycklige; men Rådet ville sig hvarken beqväma till saken eller ens taga det upp i handlingarne, på det att ett, för Konungens sinnelag, så justificatift steg, aldrig skulle få något spår efter sig för framtiden. I synnerhet distinguerade sig grefve Ehrenpreuss, med sin obeveklighet vid detta tillfälle.

Innan Deras Majestäter reste ur staden, för att flytta till Ulriksdal, var det någon, som Hennes Maj:t nu icke kan påminna sig, som, i mycken confidence, gaf Hennes Maj:t vid handen, att ingen leuteration vore att vänta uti Commissionens dom; men att man icke borde misströsta,

ty det oaktadt skulle ändå executionen deraf icke gå för sig. Sanningen är, att dagen före executionen blefvo kanonerne placerade på broarne och riktade på gardet, som skulle formera spetsgården. Åtskilliga tycktes förmoda, att om Konungen den dagen kommit till staden, så skulle en förändring varit lätt möjlig; men Hennes Maj:t afser icke, då man noga erinrar sig alla anstalter, hvad utväg varit öfrig, att sauvera de olycklige; men allt för väl huru Hans Maj:t kunnat väl, till alldeles ingen fromma, blottställa sin höga person uti ett upptåg, som blott med en värnlös menighet skolat börjas, emot en beväpnad makt.

Så snart baron Horn förnam huru litet nåd för honom och de öfrige varit uti plena, beredde han sig, utan annan tanka, att undergå sitt öde. Han lät strax till sig kalla doctor Schröder i Storkyrkan, som också fick Commissionens lof att besöka honom. Denne hans biktfader blef ock kort derpå af honom skickad till Deras Majestäter, med tillsägelse att lägga hans underdåniga vördnad för Deras Majestäters fötter och derjemte tacka för all framfaren nåd och ynnest. Han kunde aldrig densamma, utan djupaste erkänsla, sig erinra; men hvad uti hans nu snart till slut löpande ögnablick honom besynnerligen ömt om hjertat låge, vore att nådigt af Hennes Maj:t Drottningen blifva förvissad, om tillgift för hvad han, under förloppet af sina smärtefulla förhör, kunnat säga, rörande Hennes Maj:ts höga person. Att sådant emot hans vilja undfallit honom, uti den misströstan, hvilken honom för några ögonblick blifvit injagad, om Hennes Maj:ts höga protection; att han inför Gud önskade att sådant aldrig händt; men att Gud också vore hans vittne, huru svårt ett sådant prof för honom varit, och att han nästan borde vara förundrad, att i all sin ångest och bekymmer, hafva bibehållit sitt sunda förnuft. Ehuru nu marskalken, af hvad honom kunnat i bekännelserna mera undfalla än han nu ville hafva sagt, ingalunda fann något vara af det värde, att det kunde i minsta måtto läggas Drottningen till någon väsendtlig last, vore likväl ingenting i verlden honom nu hugneligare, än att förvissas, att sådant allt ingen verkan egde uppå Hennes Maj:ts sinnelag emot honom, hvaruppå han, såsom

det säkraste vedermäle, understod sig att anhålla, det Drottningen täcktes antaga hans slägtinge fröken Beata Horn till sitt hof.

Hennes Maj:t, inför hvilken Schröder gjorde, för detta sitt ärende, fullkomligt besked, gaf honom befallning, att fullkomligen tillsäga marskalken hennes välvilja och ynnest; att om något skulle af honom hafva blifvit sagdt, som kunde försätta henne i någon förtret, Hennes Maj:t vore färdig, att den undergå med all ståndaktighet; men icke desto mindre incapabel, att derföre vilja marskalken det minsta ondt. Dock begärde Hennes Maj:t att baronen skulle allenast, utan omsvep, yttra i all sanfärdighet, om Hennes Maj:t någonsin skyddat eller haft någon del i den pöbelemeuten, för hvilken Ernst varit anställare; emedan Hennes Maj:t aldrig vill, för framtiden dölja, att hennes skäliga missnöje med 1756 års ständer efter många ontrager, bragt henne på mångahanda tankar, hvilka hon likväl altid tänkt för högt, för att uppenbara för folk af sådan klass och art som denne, och att altid hennes medel, så väl som de personer, af hvilka Hennes Maj:t kunnat sig betjena, bättre än så svarat emot dess gloire och höghet.

Dagen före marskalkens execution kom ock Schröder och berättade, att marskalken, rörd af Hennes Majt:ts nådiga löften, genast nedkallat grefve Creutz, Schau, Gadolin (de tre alena, som Drottningen nu kan erinra sig) och, uti Schröders närvaro, gjort en bekännelse om Ernst, sådan som aldeles instämmer med hvad denna berättelse förmäler om natten emellan d. 20:e och 21:a Juni, hvilken berättelse blifvit skriftligen författad och genast justerad. Hvad fröken Horn angick, blef hon ock strax vid hofvet antagen.

Innan den olyckeliga tragedien fullbordades, hade Commissionen kallat Stjerneld och Kalling. Den förre var, vid sin ankomst, så tidigt hos Konungen, att Drottningen icke kunde råka honom; men den sednare såg Drottningen. Han var öfver all beskrifning consternerad. Han sade, att han var kommen att taga afsked; ty han föreställde sig icke annat, än hans hufvud skulle springa; att han önskade att Brahes olycka vore öfverstånden, så vore hans öde uppdagadt, om Brahe kunnat tiga eller ej; att plågor kunde

aftvinga Brahe en bekännelse, den hans fermeté önskade kunna fördölja, och att hvad honom angick, han förut ville bedja Deras Majestäter om förlåtelse, så framt han, i en sådan händelse, icke kunde längre fördölja hvad han visste.

Grefve Brahe hade inemot slutet af sin process, äfvensom hela tiden förut, igenom sin grefvinna, som bibringade honom de underrättelser, man fann för honom nödiga och som på andra sidan gaf tillkänna hans dispositioner — låtit, ända till tvenne dagar före sin execution, då han af henne tog afsked, försäkra hofvet om sin oföränderliga ståndaktighet. När man känner den heder och ärlighet, som förnämligast utgjorde hans karaktär, kan man intet annat än vara förundrad öfver den skrift, som under hans namn och som hans grefvinna tillstått, under hans egenhändiga signatur och stil, under namn af *testamente och råd till min son Pehr Brahe*, efter hans död gjordes allmän. Att han nyss före sitt aflidande hade deputerade af Commissionen hos sig, är en visshet. Att partiet i allmänhet och Commissionen såsom dess verktyg, aldrig varit af öfverdrifven ömhet om personer, som råkat ut för deras förföljelser, besynnerligen i sådana omständigheter, som nu, det veta alla menniskor och kanske framtiden en gång uppenbarar, igenom hvad medel ett sådant steg blifvit grefve Brahe aftrugadt.

Grefve Meyerfelt och Ribbing voro hela tiden förbjudne hofvet.

Sedan den bedröfveliga verkställigheten af dödsdomen var öfvergången, fick Hennes Maj:t underrättelse, af doctor Schröder, om den föreställning af presteståndet, som till Hennes Maj:t var, uti Secreta utskottet, efter åtskilliga föregångna andra deliberationer, besluten. Schröder var denna riksdag Secreta utskottets ledamot. Tvenne omständigheter tilldrogo sig emedlertid, som förtjena att här berättas.

Den ena var med de så kallade Patrullerne. Såsom chef för dem, hvilka hela 6 veckor efter decapitationen varade, begaf sig en dag baron Höpken ifrån staden till öfre porten vid Ulriksdal, bredvid Comediehuset. För att

närmare underrätta sig om hvad invid slottet passerade, afsändes derifrån en vid namn Bréant, som sedermera 1766 sköt sig ihjäl, ända ned till slottsgallret vid vakten och då han, oaktadt postens varning, ville längre framtränga, hade han, så när som på ett hår, och om hans häst icke varit så snar och rask att vända, fått ett duktigt bajonettsting i lifvet. Drottningen hade sina rum i slottet der bredvid och hörde allt det skriket och bullret, som häraf i vakten uppkom, kl. mellan 11 och 12 om natten. Konungen var då inne hos Hennes Maj:t och begaf sig sjelf ut att lyssna och tillfredsställa vakten, som öfver detta upptåget var ganska förbittrad. Likaledes hände sig, att öfverheten, som ifrån de ringaste till de bättre af sin betjening, igenom Hattarnes corruption, var omgifven af förrädare och följakteligen hade vid Ulriksdal valt den så kallade *Confidencen*, der ingen betjening var af nöden, att spisa uti, en afton, då den sig dit, till fots ifrån slottet begaf, blef på några stegs afstånd förbiriden af Carnal med ett medfölje, som under namn af patrull, utan försyn genomforo alla gårdar vid slotten. Hans Maj:t decontenancerade honom, då han vände sig till honom helt fiert, sägandes: "*Korss, Carnal, hvarifrån kan det hända mig, att vid denna tiden få edert besök?* Han steg då helt flat af hästen.

Detta vistande på Ulriksdal var, i korthet sagdt, ett af de aldrabedröfligaste. Hofvet var icke allenast skiljdt ifrån alla dess tillgifne, som våldsamma dödssätt, förföljelser och skrämsel på alla sidor dels borttagit, dels skingrat. Inom hofvet var corruption och förräderi öfver allt. Hennes Maj:t kunde. då och då få se doctor Schröder, hvilken, för informationen hos Kronprinsen, icke kunde aldeles skiljas vid hofvet. Då han tillfrågades, gaf han altid ärliga och tillförlitliga svar. Grefve Carl Sparre ifrån Carlskrona var äfven den, som någon gång vågade ett besök till Ulriksdal och det af reconnaissance, för det att, under vistandet 1754 i Götheborg, Hennes Maj:t, igenom grefvarne Ekeblads och Löwenhjelms biträde, bilagt en farlig process för honom med en Auditör vid Amiralitetet, hvilken, för en grof näsvishet och en dementi till grefven i Collegio, af honom blifvit med eldgaffeln, då alla i salen gått ut, väl

undfägnad; men med den oförsigtighet, att hans skrik tillkallat vittnen och röjt hela scenen. Med allt detta voro ändå stunderna på dagen så mycket längre och ledsammare, som, utom det föga sällskap der kunde vara, Hennes Maj:t af sinnesoro och förtretliga tankar, förmådde sig med ingenting sysselsätta; så att hvarken läsning, promenad, arbete eller något tidsfördrif i verlden var smakligt, och undransvärdt var, att humeuret då icke fick en anstöt, som kunnat räcka hela lefnaden igenom.

Den andra omständigheten var denna. Från staden får stallmästaren Wattrang en dag avis derom, att en hingstridare, vid utgången ur stallet, hade blifvit af åtskilliga personer påpassad och af dem i arrest förd, upp till Commissionen. Snart wart det i hela staden bekant, att han blifvit tagen, uppå angifvelse af en smed, hos hvilken han bestält en myckenhet af dyrkar och, utan vidare underrättelse antogs det för en sanning och debiterades så af alla, att Hennes Maj:t låtit, igenom denne betjenten, hålla sig sådana dyrkar till hands, för att hemligen, i deras hus, låta öfverraska åtskilliga betydande personer vid riksdagen. Grefve Fersen tog räddhoga åt sig, lät probera dyrkarne i sitt hus; dyrkarne uppläste ock alla dörrarne. Flere med honom anställde lika prof och dyrkarne hade altid den egenskapen på alla lås, der de proberades, som en dyrk har, att uppläsa. Fältmarskalk Ungern hade denna gången den lättrogenheten, att allarmera sig deröfver, i ett bref till Capitaine Gös, hvilken, med mera allvarsamhet än undersökning, helt bestört frågade Drottningen, hvad detta ville betyda? Hennes Maj:t helt förundrad, försäkrade, att hon häraf ingenting visste, så mycket mer, som kort härpå, igenom hingstridarens egen bekännelse, blef kunnigt att han, med dessa dyrkar, velat intränga sig hos den för sin rikedom och sparsamhet så bekante kammarherren von Lode och, sedan han mördat honom, sätta sig i besittning af hans penningar. Saken kom strax ifrån Commissionen till Kämnerskammaren. Det som gifvit anledning till denna oförnuftiga misstankan emot Drottningen var, att hingstridaren nyss förut, en postdag, varit uti Drottningens garderobe, för att afhemta bref och föra dem till staden, på

Cansliet. Men som Konungen då, af en händelse, varit 2:ne timmar hos Hennes Maj:t och denne under tiden icke kunde blifva anmäld, hade han måst vänta, och för det han väntade, supponerades strax det onda. Hennes Maj:t erinrar sig, huru ofta lika grundade saker den tiden oförsynt sattes på hennes räkning och hvad för en hazard det var, att partiet, efter sin vanliga bitterhet den tiden, icke lofvat denne hingstridare impunité för sitt brott, för att förmå honom till en bekännelse, som fallit på hofvet. I sådan säkerhet ungefärligen, lefde man den tiden, för sitt öde och sin heder.

Uti Secreta utskottet, som nu var den theater, uppå hvilken de rådandes gift och bitterhet emot Deras Majestäter mest utbröt, förehades nu mångfaldiga deliberationer, hvad signalerad hämnd man synnerligen emot Hennes Maj:t kunde taga. Af alla de förslager, som uti detta ämne discursvis ventilerades, fick Hennes Maj:t hvarje sessionsdag, om aftonen, en kort promemoria af doctor Hauswolff, den tiden pastor i Clara och ledamot af utskottet. Somliga hade rådt, att Konungen skulle skiljas vid regeringen och för sina öfriga dagar inneslutas på Bohus och Hennes Maj:t deremot uppå Gripsholms slott, samt Kronprinsen förklaras thronföljare under en administration, hvars val genast borde blifva ständernas företagande. Härvid hade Erkebiskoppen gjort anmärkningar, som, jemte andra considerationer, bringat detta förslag till en discours allenast, som snart förfallit. Andra voro af den tankan, att consistorialiter en skiljsmässa borde företagas emellan Deras Majestäter; Konungen, med förledande löften, förmås att härtill samtycka och vid regeringen bibehållas; men Drottningen deremot till Berlin återsändas. Påföljderna af ett sådant steg hade äfven Erkebiskoppen föreställt, i anseende till det kongl. preussiska hofvet och den föga liknelse var, att det med kallsinnighet på den sidan kunde upptagas; äfvensom omöjligheten att någonsin Hans Maj:t sjelf härtill, af någon slags ingifvelse, skulle stå att öfvertala. Detta blef också en discurs allena; men omsider upphäfver sig Pechlin och, med all confiance i verlden, yppar sitt förslag såsom det bästa, att nemligen emot Drottningen be-

tjena sig af en *"italiensk soppa"*, såsom hans ord lydde. Härvid reste sig general Lantingshausen, förundrad — sade han — att någonsin, inom det rummet ett så ohyggeligt förslag kunnat å bane komma, mot hvilket han på det solennaste förklarade sitt ogillande och hvar ärlig mans afsky. Pechlins anhängare gjorde strax mycket buller och ville, med hot och hetta understödja sin chef. Ifvern blef på alla sidor så stor, att Landtmarskalken, med största möda, hann afbryta deliberationen, med proposition att skiljas åt.

Men som denna stormen var för häftig att icke på något sätt utbryta, stannade besluten omsider deruti, att en så kallad *Riksakt* författas och af Hans Maj:t underskrifvas skulle; hvaruti thronen ej allenast, i anseende till den tilltänkta Regements-förändringen, skulle förklaras ledig, men af välvilja Hans Maj:t denna gången dervid bibehållas; dock utan vidare omsvep åter ledig anses, vid första orolighet och steg till revolution, som någonsin inom landet skulle förspörjas. Denna Riksakten vart producerad och underskrifven; men härom har Hennes Maj:t intet fått veta, emedan Hennes Maj:t haft den billiga discretion, att derom aldrig begära af Konungen blifva underrättad [1]).

Doctor Schröder anmälte, att Erkebiskoppen låtit till Hennes Maj:t i underdånighet helsa, med berättelse att han icke kunde undgå, att vara presteståndets deputerade, med den förr omnämnda *Föreställningen* följaktig; men att han, vid beredningen af detta förtretliga ämne, i alla omständigheter agerat efter det nit, han altid hyste för Hennes Maj:ts person och att flere deputerade än han och Troilius, biskopp i Westerås, icke skulle vara närvarande. Han hade tillika begärt veta, hvilken dag Hennes Maj:t sjelf skulle täckas till denna förrättningen utnämna; men derpå svarade Hennes Maj:t, att dagen fick på dem sjelfva ankomma, emedan den vore Hennes Maj:t helt indifferent.

Hennes Maj:t bekänner gerna, att då denna deputationen anmältes, Hennes Maj:t kände den högsta vedervilja och misshag, att vara föranlåten densamma emottaga. Alla

---

[1]) Denna Riksakt finnes bland Bilagorna till denna del under N:o XV.

de af Mössorna, som omgåfvo Hennes Maj:t, såsom baron Reuterholm, den tiden kammarherre, och capitaine Gös, föreställde sig intet annat, än att Hennes Maj:t skulle, på ett något uppenbart sätt, betyga denna deputationen sitt billiga missnöje och derigenom reta ständerna till det alldra yttersta raseri och sidvördnad. De hade för den skull ingenting mera angeläget, än att förut hos Konungen anmäla sin frugtan deröfver och deras underdåniga förtröstan, att Hans Maj:t, för Guds skull, ville, på det bevekeligaste förmå Hennes Maj:t att, vid denna scenen åsidosätta alla tankar om sin konungsliga höghet, som kunde uppelda dess sinne och sig aldeles helt passivement förhålla. Konungen underlät ock icke, att på det aldraömaste förklara Hennes Maj:t, i anledning deraf sina tankar; utbedjandes sig för all del dess moderation, och under hela entrevuen erinrar Drottningen sig, huru Hans Maj:t vid hennes sida, ganska ofta oförmärkt ryckte henne i kläderna. Det var en allmän fruktan att lemna Hennes Maj:t ensam med deputerade och Konungen sjelf tilltrodde sig icke att vara derifrån.

När deputerade inkommo, satte sig Hennes Maj:t och framför Erkebiskoppen hade man då, i anseende till hans höga ålder, låtit sätta en stol; men icke för Troilius, som blef stående. Drottningen hade i sin contenance all den köld, och i sina ögon allt det förakt, som någonsin i en demonstration sättas kan. Sedan deras helsning och anmälande, af hvad de hade att anföra, var gjord, yttrade sig Hennes Maj:t helt kort, hvad besynnerligt förfarande det vore, att beropa sig, uti ett anklagande, uppå personer, som man emedlertid röjt ur verlden och hvilkas confronterande vore det enda, som kunde bestyrka alla de tillmälen och förevitelser, hvilka eljest saknade sin tillbörliga grund. Erkebiskoppen upptog den skriftligen författade *Föreställningen* [1]; *men som hon* — sade han — *icke är mina händers verk och jag deri ingen del eger, är herr biskoppen* (Troil) *så god läser henne upp.* Detta blef ock af Troilius verkställdt, som under läsningen flera gångor

[1] Densamma, återfunnen i original bland Enkedrottningens efterlemnade papper, förekommer i denna del, bland bilagorna, under N:o XII.

interromperade sig med de reflexioner, att det icke vore ganska förunderligt, om en prinsessa, som Hennes Maj:t, härstammande af ett souveränt hus, och uppfödd deruti, icke så lätt kunnat antaga de principer, hvilka böra grunda regenters förhållande uti fria stater. Hennes Maj:t, som för ingen del fann med sin värdighet öfverensstämmande, att i ett sådant ögonblick gifva aktning på den detail i ämnet, som biskoppen af allt sitt hjerta ville bana sig tillfälle att få ingå uti med sina interruptioner — höll helt tyst samma conténance ifrån början till slutet, hvarigenom Biskoppen föranläts att, i brist af discurs, fullända läsningen, hvarefter Drottningen gick ut i annat rum. Den enda förändring Hennes Maj:t hos sig kan ihågkomma var, att då den strophen upplästes om studenterne, Hennes Maj:t utbrast i ett helt ofrivilligt löje.

Deputerade blefvo tillsagde, att qvarblifva öfver middagen. Hennes Maj:t ville spisa i sina rum allena; men efter många negociationer och föreställningar, samtyckte hon ändteligen att äta vid bordet, dit deputerade blefvo admitterade. Troilius fick, under måltiden, icke ett enda ord af Drottningen; men i dess ställe underhöll Hennes Maj:t en jemn conversation med Erkebiskoppen, öfver hans Palæstinska resa; ett ämne, som var rikt nog att kunna räcka under en hel måltid. Hennes Maj:t märkte ganska väl, att riksrådet Carl Scheffer med mycken otålighet, men dock med någon satisfaction, bemödade sig att i det alldra minsta examinera Hennes Maj:ts contenance; Drottningen vet sig icke hafva gifvit honom den minsta anledning, att tro den vara ett ögonblick förlorad.

Efter middagen, och då Hennes Maj:t redan retirerat sig i sina rum, läto herrar deputerade förstå, att de svårligen kunde inför sitt stånd göra besked för den dem anförtrodda förrättningen, helst de af Hennes Maj:t intet svar undfått. Consternationen var stor för baron Reuterholm, öfver hvad Hennes Maj:t sig nu utlåta skulle. Efter flera skedda förfrågningar lät Hennes Maj:t svara, att den dem af ständerna uppdragna commissionen skulle af Hennes Maj:t i alla afseenden blifvit gillad, så framt Hennes Maj:t kunnat igenkänna och vidgå någon enda af de beskyll-

ningar eller suppositioner, uppå hvilka Hennes Maj:t fann den grundad; men att de voro ogrundade och af Hennes Maj:t ingalunda erkända. Dermed ändades detta sällsamma upptåget [1]).

Om aftonen, då Hennes Maj:t gick till *Confidencen*, möter en djekne med en stambok. Riksrådet Scheffer och Riksens ständers cavalierer framropades af Drottningen. "*Monsieur*" — sade Drottningen till dem — "*voiçi un de ceux, que vous avez crû que j'ai voulû employer pour la révolution*; *il est bien juste que je lui donne quelque chose.*" Riksrådet Scheffer flat och embarasserad. Alla cavaliererne hörde, efter Hennes Maj:ts [*bortgång*] att man sagt, att hon för mycket retades med de mäktige och öfverdådiga Hattarne.

Hans Maj:t blef nu angripen af en opasslighet, som yttrade sig uti flera oordentliga anstötar af feber; men hvaraf följden sedan blef en riktig Tertian. Under det att denna sjukdomen ännu icke deciderat sig, och Konungen låg uti en paroxysm uti Hennes Maj:ts rum, anmäles att landtmarskalken grefve Fersen vore ifrån staden utkommen, och lät sig till företräde anmäla.

Hennes Maj:t, som fann detta besöket sällsamt, var ganska nyfiken att afhöra hvad ärende han kunde hafva att förebringa. Konungen samtyckte att strax afhöra honom, men anmodade Hennes Maj:t att i rummet qvarblifva.

Aldrig har en man, af så naturligt godt förråd af fierté, som grefve Fersen, med mera embarras och mera tvång framträdt, än han nu gjorde. Hela hans gestalt och åtbörder hade något så fremmande, att Hennes Maj:t sig det

---

[1]) Enligt den i Presteståndets arkiv förvarade originalhandling, tryckt i "*Bidrag till svenska kyrkans och riksdagarnes historia ur presteståndets arkiv*", III:e h. pag. 52 — har drottn. Lovisa Ulrika författat följande svar på presteståndets ifrågavarande Föreställning:

"*Drottningens egenhändiga svar:*

"*Jag kan inte annat än med särdeles nöje upptaga Herr Ärkebiskoppens Samt det wyrdiga Presterstondets nijt för Guds ähra och mogna föreställningar till mitt och Rikets väl. Jag skall uti samma ämne hafva all möda ospart och hoppas med Guds hjelp och genom hans bistånt vinna detta mitt Suftemåhl. Warjemte jag nu och framdeles betygar ett Särdeles mishag för alle Sådanna anlagde och nu Sista jenom Guds nåd uptäkte Skadeliga stämplingar.*"

LOUISE ULRIQUE.

med förundran ännu erinrar. Konungen låg, och grefvens discurs till honom bestod förnämligast i ett vidlöftigt företal, om olyckorna af riksdagen; sinnenas bitterhet, hvilka allt mer och mer blifvit uppeldade; vissa försigtighetsmått att iakttaga; att af svåra medel till olyckors afböjande utvälja de lättaste, och flera så kallade lieux communs. Omsider anmälte han att Ständerna beslutit den s. k. *Rikssakten*, att en stor deputation af ständerna densamma innan kort skulle förebringa, jemte Rådet, och tillstyrkte att Hans Maj:t ville, utan tidsutdrägt, densamma underskrifva, såsom det enda möjliga medel Hans Maj:t, i närvarande bekymmerfulla omständigheter, med säkerhet kunde tillgripa.

Konungen svarade honom i korthet, att allt hvad emot hans höghet och anseende vore, borde han nu icke mera och efter så många anställda försök, draga i tvifvelsmål, att ju icke Riksens ständer emot honom skulle tillgripa. Hans Maj:t vore häruppå beredd, och hvad saken i öfrigt anginge, vore Hans Maj:ts helsa och krafter nu sådana, att han icke förmådde deröfver med grefven ingå i detail. I sanning hade ock Konungen, som sagdt är, i detta ögonblick ett strängt anfall af sin feber.

Grefven vände sig deruppå till Drottningen och betygade å nyo sitt bekymmer öfver den förtretliga nödvändighet honom ålåge, att, med all sin sanskyldiga vördnad för Deras Majestäters höga personer, vara budbärare af de steg, hvilka en upprörd riksdagsmenighet nu, utan gensägelse, ville i verket ställa. Hennes Maj:t vände sig, med en kall och ferm uppsyn till honom, sägande: "*För min del har jag Ständerna och grefven all förbindelse, för deras beskickning af presterna. Den bitterhet som motiverat detta edert steg, kännes derutinnan på ett sig värdigt sätt igen; ehuru litet det någonsin fallit mig in att folk, hvilka man för öfrigt icke kan neka vett och förståndsgåfvor, skulle till den graden sakna utlåtelser och sättet att dem förebringa, att de varit nödsakade tillgripa den usla historien med studenterne i Upsala, som är så litet sanningslik och så mycket oanständig.*

Grefven fick nu en vink, likasom ett afsked af Konungen, hvaruppå han genast gjorde sin reverence; sägande

till baron Leonhard Ribbing, som då var Kammarherre, att han tackade Gud, att vara ifrån den aldrasvåraste commission, han i sin lefnad haft.

Hennes Maj:t erinrar sig icke, om det var dagen derpå, men ganska snart efteråt var det, som denna annoncerade scenen hände. Hela Rådet, 40 af Ridderskapet och Adeln och i proportion af de andra stånden ankommo, utan någon försyn för det tillstånd, uti hvilket sjukdomen hade försatt Hans Maj:t, och den omnämnda akten blef för Hans Maj:t, som af feber antastad, låg i sin säng, uppläst. Hennes Maj:t var i rummet bredvid. Efter uppläsandet signerades den af Konungen. Innehållet var, som sagdt är, att Ständerna ansett thronen ledig; men af aktning för sitt en gång gjorda val och för den succession, hvilken med Hans Maj:t här tagit sin början, velat Hans Maj:t densamma återgifva; hvarvid dock den clausulen varit förknippad, att vid minsta buller eller försök till ändring i regeringssätt, antingen med eller utom hofvets vetskap, en riktig thronledighet åter vore å färde. Hennes Maj:t är icke okunnig, att något förklenligt om henne äfven i denna akten blifvit inryckt; men har aldrig velat eller kunnat, med upprepandet af hvad densamma innehöll, någonsin falla Hans Maj:t till minsta ledsamma erinran af denna oangenäma händelsen oläglig [1]).

Det är, som Hennes Maj:t redan anmärkt, svårt att i så betydeliga händelser råda. Om i en framtid någon förändring i tänkesätt och sinnelag skulle, af en förvärrad belägenhet, genom tidernas omskiften, uppkomma, och man för hårdt insisterat på sitt gifna råd, så att det blifvit ställdt i verket, ligga den personens reprocher evinnerligen rådgifvaren till last, som verkeligen satt sig i en art ansvarighet för dens öde, som tagit rådet. Hade Hennes Maj:t personligen haft att häruti göra eller låta, tviflar Hennes Maj:t att denna Riksakten blifvit signerad. Den yttersta extrema suite deraf hade varit en dethronisation och detta onda hade utan tvifvel varit ganska vådligt; men efter allt

[1]) Denna Riksakt, efter den sannolikt enda bibehållna afskrift deraf, som återfunnits bland riksrådet grefve A. v. Fersens efterlemnade papper, återfinnes, bland bilagorna i denna del, under N:o XV.

anseende till en tid allena. Frankrike hade redan, genom sin ambassadeur, desavouerat ett sådant förfarande hos partiet. Sent eller tidigt hade Konungen i Preussen tagit sig saken an och Ryssland, ehuru allierad med Frankrike, ansåg successionen i Sverige för sina händers verk. Således hade en dethronisation kunnat komma svår efter och man i framtiden fått en lysande satisfaction. Dock ogillar Hennes Maj:t ingalunda Konungens beslut. Det var ett tranquilare parti och hans ömhet för sin familj borde, i all händelse, söka afvända, hvad som för densamma, i mer eller mindre mån, kunde blifva vådeligt och vidtutseende.

Upptåget med Sahlfelt och Hellberg hade väl Hennes Maj:t ingen kunskap om och var hofvet icke heller deruti på minsta vis inblandadt; men detta beror dock på en anekdot, den Hennes Maj:t till upplysning för framtiden, vill hafva uppenbarat, och med hvilken sammanhanget är följande:

Man erinrar sig genast den omständigheten af doctor Rœss och borgmästaren Renhorns procedur vid Montins död, samt det förräderiet med den sistnämndes papper, som då skedde.

Efter den berättelse, som äfven sedermera presidenten Oelreich gjort, under sin intimité med Rudbeck, och ifrån hvilken nu hela denna anekdoten kommer, hade ett papper, som sagdt är, om Hattarnes oordenteliga förfarande tid efter annan, blifvit i Montins gömmor funnet. Detta papper hade, under riksrådet Palmstjernas handledande och inseende blifvit förvandladt uti en art af declaration, som sedan, med den s. k. fältmarskalk Svendenskjölds underskrift (ett imaginairt namn), blef i allmänheten kunnigt. Ty baron Erik Wrangel har ej allenast ofta bekänt för baron Gustaf Wrangel, som då var cavalier hos H. K. H. Kronprinsen och sedermera råkade honom i Hamburg, att han aldrig haft del i sammansättningen af detta manifestet, som denne Gustaf Wrangel sedermera försäkrade Hennes Maj:t; utan har han ock, uti bref till Hennes Maj:t så yttrat sig derom, att man tydeligt finner att formen af

stilen icke är hans [1]). Sanningen är, efter Oelreichs intygande, den, att då detta Manifestet var af Partiet sammanfattadt och beslutadt att det skulle baron Erik Wrangel tillegnas, hvilken man allena, för hans steg med Silfverhjelm, icke lagligen gerna kunde fördöma, skickades det af riksrådet Palmstjerna till hans fordna maitress, den namnkunnige Erik Benzelii dotter, som då uppehöll sig på gränsen i Norrige; hvilken hemligen lät, igenom en vid namn Flodin, uti baron Wrangels namn skicka det till Sahlfelt och Hellberg, på ett sätt, som ransakningarna och domen närmare innehålla. När man nu eftersinnar, att på detta hopsmidda documentet, hela processen emot baron Wrangel sig grundar, att han deruppå blifvit vägrad legd, och contumaciter dömd från lif, ära och gods; så finner man ej allenast hvad för en neslig och hätsk orättvisa honom nästan mer, än alla hans andra medföljare i 1756 års förföljelser öfvergått, utan man häpnar icke mindre för de ohyggeliga stämplingar och snaror, som partiet allestädes i riket, med så mycken hemlighet utbredde, till medborgares undergång. Man häpnar än mera, när man ser på hvad med denna Flodberg hände; det var naturligt att han, med den rôle han spelte, borde frälsas. Också äro riksrådet Palmstjernas steg dertill ganska tydeliga. Han blef, för syns skull, dömd; men igenom Ruthström, riksrådets yppersta handtlangare, friad ur arresten m. m., som uti Büschings anecdoter öfver Sverige närmare kan inhemtas.

Efter ständernas bref af den 22 September hade öfverste-fullmakt blifvit expedierad för lieutenanten grefve Creutz. Han utkom till Ulriksdal, att tacka derför. Då han framsteg att kyssa Drottningens hand, drog Hennes Maj:t sig tillbaka och lemnade honom icke handen; sägande ganska allvarsamt till honom, att hon väl hade hört, det man fått belöning för tapperhet emot fiender af Riket, men icke för att hafva utgjutit medborgares blod. Hennes

---

[1]) Baron Wrangel säger i sitt bref till Drottningen: "Denna skriften är, till de facta den innehåller, så sann, att jag den otvunget vill, med mitt eget blod underskrifva; men att jag den skrifvit, eller någonsin ett sådant manifest sökt utsprida, är hvad jag på mitt samvete kan och bör, inför hela verlden, neka."

Maj:t hade den satisfactionen att se honom blekna och förskräckeligen blifva consternerad.

Denna förfärliga och ohyggeliga riksdagen nalkades nu till slut. Som det gemenligen händer, att ett samhälle af folk, förenade igenom passioner och gemensamma fiender, ehuru ringa i alla våldsamheter, som höra till hämnd och välde, lihväl i samma mån, som motståndet minskas och deras makt är utom all fara, söndras och skingras, så blef denna pluraliteten, emot slutet af riksdagen, upprörd af en inbördes gäsning, som nogsamt averterade hufvudmännerne, att tiden var inne till riksdagens slut. Det var ock ingenting mera till rof och spoliering öfrigt.

I denna belägenhet skulle en råds-vacans, efter riksrådet Wrede, tillsättas. Alla lågo, så till sägandes, hvarandra i håret. Förslag blef upprättadt och baron Höpken, general Lantingshausen samt grefve Henning Gyllenborg derpå uppförde. Hennes Maj:t erinrar sig, att i den lilla conclav inom hofvet, som då hölls häröfver, deciderade de considerationer, som Commerce-rådet baron Düben anförde, att utnämna den sista af dessa tre.

Denne mannen hade, af följande anledning, kommit till hofvet. Efter salig marskalk Horns olycka och då Hennes Maj:t ändteligen fått sina papper ifrån Commissionen, voro ej allenast Hennes Maj:ts räkningar på en ganska oordentlig fot, utan documenterna äfven, genom lagman Anreps mödosamma arbete, då han, såsom deputerad, var närvarande vid extraditionen, så ihopblandade, att ej allenast någon fordrades, som bragte dem i behörig ordning, utan ock, då Hennes Maj:t, efter så betydliga mistningar, var i omöjlighet att kunna betala flera fordringar, var det äfven nödigt att hafva en man, som kunde afgöra sakerna med sådant folk. Och som Hennes Maj:t gerna tillstår, att hon altid af grefve Dübens och hans systers fröken Dübens tillgifvenhet haft att sig berömma, så hade ock Hennes Maj:t gerna samtyckt till det förslag de gjorde henne, af Commerce-rådet Dübens person till en sådan förvaltning; ett val, som Hennes Maj't likväl med tiden fått flera anledningar, att icke vilja hafva gjordt.

Riksdagen slöts med vanliga ceremonier.

Ungefärligen i de dagarne var det, som Commerce-rådet Nordencrantz uppkom till Hans Maj:t och ganska rörd öfver de då öfvergångna skakningar, gaf Hans Maj:t ett råd, som alla dess öfriga hofmän förkastade, men som Hennes Maj:t för sin del gillade; att sedan Ständerna bland annat, formerat den namnkunniga *Stämpeln*, vid denna riksdagen, Hans Maj:t, utan granskning och efterseende, skulle låta densamma stämpeln, vid alla tillfällen, nyttjas; för att aldrig gifva anledning till de minsta altercationer med Rådet, och inskränkte sig inom den rättigheten allena, att af 3 på förslagerna, utnämna en. Gemenligen voro alla Hennes Maj:ts råd sådana, att då dess tanka var sagd, Hennes Maj:t icke mera derpå insisterade. De få gångor Hennes Maj:t brukat någon mer enständighet, äro, med all sorgfällighet, i dessa memoirer antecknade. Läsaren må, af ämnet, döma hvarföre. Nordencrantz's mening blef, som sagdt är, förkastad.

Efter denna olyckeliga riksdagen var så till sägandes hela bandet af hofpartiet upplöst. De flesta hade, igenom förföljelser, bortsmält, och hofvet var, uti en lika förbittring af en sig vidrig faction, sig sjelf allena lemnadt. I alla tider har ock detta partiet, icke alltid utmärkt sig med den mesta skarpsinnighet, och då ofta kraftiga och välgrundade medel blifvit dem föreslagna, hafva icke alltid sinnesstyrka och eftersinnande rätt till att dem antaga.

De ende som voro qvar vid hofvet, var nu kammarherren grefve Düben, commerce-rådet grefve Düben, med godt hufvud och litet courage; hofmarskalken grefve Bjelke, som i anseende till dristigheten väl kunde distingueras från de andra; hofrättsrådet baron Ridderstolpe, som i de påföljande commissions-åren påkallades, såsom lagfaren man, men annars icke mycket brukades.

Uppå utrikes orter underhölls af hofvet en noga correspondance, för att se och nyttja alla sig företeende utvägar till förändring. Grefve Meyerfelt var mest i Tyskland, och vid detta året, såsom volontaire, vid allierade arméen. Han gick hofvet, med hvarjehanda underrättelser, tillhanda. Baron Wrangel likaledes. Grefve Hård också.

Igenom Secreta utskottets försorg hade grefve Ekeblad blifvit, såsom öfverste-marskalk, med en sådan instruction försedd, att det låter otroligt: Att Konungen nästan intet kunde disponera en bouteille vin. Han satte af hela Slottsstaten. När öfverheten kom till staden, var förr brukeligt, att Rådet och Embetsmännen stodo Konungen till mötes, i trapporna. Nu tvertom, stodo de alla i Drottningens audiensrum. Drottningen ville, i gröna rummet eller salen, gå garderobsvägen, då herrarne fått stå der allena; men många skreko, att man icke skulle trottsas med dem. När Konungen kom i Rådet, fann Hans Maj:t rådsherrarne sitta, med papper för sig, i fulla discourser; men vid Konungens inträde, stoppades ofta papperen i lådorna och små courranta saker, förslager o. d. m. företogos. Der voro dock ärligt folk, som icke låto hofvet vara i mörker, när något vigtigt förehades.

XXIV.

Utdrag ur kammarherren friherre Carl Ehrensvärds journal, under dess tjenstgöring hos Konung Gustaf III [1]).

1780 den 26 Maj. Enkedrottningen lät, genom lagman Sotberg, witterhets akademiens sekreterare, återsända justitiæcansleren Liljeströhle *noterne* till dess åminnelsetal öfver Dalin, med begäran att han skulle ändra det, som var emot de historiska sanningarne; Riksrådet Höpken hade i synnerhet skrifvit sina anmärkningar och bevisade att canslirätten, som vid 1756 års riksdag sattes, och uti hvilken han och grefve Ekeblad præsiderade, hvilken dömde Dalin, att ej få vistas vid hofvet, icke kunde antaga den af Liljeståhle omtalte cautionen af d. v. öfverste-lieutenanten, numera öfverståthållaren Rudbeck och hofmarskalken Rålamb; först emedan dessa män den tiden voro ganska obetydeliga personer och sedan derföre att Dalin var anklagad för crimen læse majestatis divinæ, för sine calottpredikningar och sine satyrer emot presterne. Denna dom skulle dock, ifrån en så upplyst tid, synas vanhedrande för sådane män, som grefve Höpken och Ekeblad, att prestefanatismen skulle få öfvervälde på deras domslut och för sådane orsaker föra Dalin ifrån sitt informators-embete hos Kronprinsen och sin uppvaktning vid hofvet, der han var väl anskrifven; men då sanningen blir uppdagad, får denne sak en annan färg och desse hedersmän blifva urskuldade. Jag har denna anekdot af riksrådet Höpken sjelf och har sett den genom authentiqua documenter besannad. Redan innan 1756 års riksdag, började Enkedrottningen och hennes salige herre att anlägga många planer, till regementsför-

---

[1]) Efter original-exemplaret af envoyén, friherre Carl Ehrensvärds journal, under dess tjenstgöring såsom kammarherre hos Konung Gustaf III, åren 1779 och 1780.

ändringar och större makts erhållande. Hon började negotiationer om denna sak med alla hof. Somlige ingingo i planer med henne, andre nekade emottaga dem. Hennes försök upptäcktes mest altid, och hennes verktyg blefvo offer för hämnden.

1754 och 1755 började hon negotiationer i samma ämne med Frankrike, ehuru hon visste, att det då rådande Hattpartiet, som försvarade friheten, var i den närmaste förbindelse med detta hof, och derifrån understödde. Hon yppade sig för den unge grefve Gisor, som den tiden var här vid hofvet såsom resande; såsom son af maréchal de Belisle, som den tiden hade influence uti franska ministèren, trodde hon sig genom honom något kunna uträtta. Hon adresserade sig äfven till grefve d'Autun, som äfven var här. Hon nyttjade Dalin i alla dessa negotiationer, och projecterna voro skrifna af hans hand. Men samma dag Drottningen negotierade i största hemlighet med dessa personer, yppade de sig för sitt hofs härvarande ambassadeur, marquis d'Havrincourt, som genast lemnade riksrådet Höpken, såsom dåvarande Cansliepresident, del af alla dessa negotiationer och alla originala projecterne i dess händer.

1756 års riksdag kom och Höpken gjorde salig riksrådet grefve Ekeblad förtroende af hela denna besynnerliga och oeftertänkta underhandling. En dag kommer och anmäler sig hos honom grefve Axel Fersen, såsom landtmarskalk, och de öfriga 3:ne ståndens talemän, och begära få del af dessa negotiationer, som kommit till deras kunskap. Riksrådet Höpken, som såg att Dalin skulle bli ett offer, och aldrig kunde med lifvet frälsas, nekade att han kände denna sak, annat än såsom ett ministerielt rykte. Men de hade fått namn uppå Dalin såsom ett verktyg, och han skulle straffas. Då skedde en öfverenskommelse, att man endast skulle förvisa honom hofvet, icke yppa denna negotiationen, för de sviter den inom franska ministèren kunde hafva med sig, utan formera process emot Dalin, för dess bekanta calott-predikningar. Då blef detta brott rubriceradt såsom ett crimen læse majestatis divinæ och han fick den dom, som är sagd, och blef, genom grefve

Höpkens generositet frälsad från ett olyckligt öde. Man kan af denna anecdot finna, både huru det förra hofvet förde sina negotiationer, hvad parti-bitterheten förmår, och att hvarken Rudbeck eller Rålamb kunde antagas för cautionister, och i synnerhet se, huru sakerna kunna få annan färg, än den de förtjena.

— — —

XXV.

Riksens ständers Commissions berättelse öfver hvad under rättegångarne blifvit uppdagadt, beträffande Drottning Lovisa Ulrikas deltagande uti 1756 års conspiration [1].

Utdrag af protokollet, hållet i Riksens höglofl. ständers Commission, vid riksdagen i Stockholm d. 19 Juli 1756.

S. D. Utaf Commissionens den 16:e i denna månad afkunnade och till Riksens högloft. ständer uppgifna dom öfver den anläggning, som varit å bane, till upprors anställande här i staden, lärer Riksens högloft. ständers Secreta utskott till en del redan hafva funnit, den våda hvaruti Riket varit försatt, men som, igenom den Högstes försyn, lyckeligen blifvit förekommen och afvänd.

Det har härvid ej mindre ömmat Commissionen än Riksens högloft. ständer sjelfva, att erfara huru på en tid, då Riksens ständer varit samlade, att med den Högstes bistånd, under ett hugneligt fredslugn och frie från allt befaradt anfall från utrikes makt, rådgöra sig emellan om de bästa medel till regeringssättets stadfästande och landets förkofring och uppkomst, försåt och hemliga stämplingar blifvit anlagde, som hotat icke allenast dem till frihet, lif och egendom, utan ock deras hemmavarande medbröders välfärd och trygghet, och det icke af utländske män, utan Rikets egna medlemmar. Dessa lära nu snart komma att undergå det straff, som deras brott förtjent och Rikets säll- och trygghet kräfver.

Men ett återstår ännu, som ej annat kan, än på det närmaste röra och bedröfva hvar svensk inbyggare och

[1]) Uppläst i Secreta utskottet den 24 Juli och i stora Secreta deputationen den 12 Aug. 1756, på sätt finnes antecknadt på d. v. Landtmarskalkens original-afskrift; bland riksrådet grefve A. v. Fersens efterlemnade papper.

hvilket commissionen ej bordt underlåta för R. h. S. Secreta utskott uppenbara, på det sådana utvägar måga kunna vidtagas, som åter måga förskaffa Riket lugn och ställa det i trygghet för flera så vådliga försök.

Under ransakningen öfver denna anläggning, har Commissionen, med bestörtning, måst förnimma, huruledes tankar om upprors anställande under denna riksdagen, hafva haft sin första upprinnelse närmast vid sjelfva thronen och derifrån utbredt sig icke allenast till de olycklige personer, hvilka nu, med sina lif, måste umgälla sina brott, utan ock tyckes hafva förorsakat de vederstyggeliga försök dertill, som uti de längre aflägsna provincer sig redan yppat, och hvarom bedröfveliga underrättelser inlupit. Och att rent ut förklara, hvad Commissionen aldrig förmodat, och gerna önskat kunna förtiga, men med grämelse förnummit, föranlåtes Commissionen att ändteligen upptäcka, att Hennes Maj:t Drottningen, efter de brottsliges, i synnerhet för detta hofmarskalken, baron Horns och öfversten grefve Brahes sammanstämmande berättelser, är den, som sjelf gifvit första anledningen, rådt och tillstyrkt till ett upprors anställande, att derigenom göra ändring uti vårt antagna regeringssätt och i synnerhet Ständernas, vid denna riksdag fattade beslut.

Hennes Maj:t, som efter deras utsagor, ständigt tyckts vara missnöjd med det hos oss antagna regeringssätt och den makt, som Kongl. Maj:t, efter Dess försäkran och grundlagarne, vid Rikets styrsel blifvit tillagd, har först användt all sin omtanka derpå, att igenom hvarjehanda sätt hos Riksens ständer, vinna en af Hennes Maj:t så högeligen önskad ändring deruti. Åtskilliga utvägar hafva dertill blifvit påtänkte och en delning i Rådet har, alltsedan sista riksdag, blifvit ansedd såsom det säkraste medel, till ett slikt ändamål. En sådan delning har man arbetat på och ännu gjort sig hopp om att åstadkomma, medelst skiljaktigheters uppväckande, i synnerhet emellan herrar Riksens råd friherrar Höpken och Scheffer. Men sedan man sett att, igenom Guds försyn, och så väl dessa herrars som de öfriga herrar Riksens råds oryggeliga trohet för Rikets välfärd, sådant ej så lätt skulle stå att erhållas, utan man

tvertom försport, icke allenast enighet ibland dem, utan ock Riksens ständers fasta beslut, att försvara sina och sina medbröders fri- och rättigheter, samt att de författningar, som Riksens ständer vidtagit, ännu mera stärkt deras frihet, och gjort alla listiga försök och anfall, som till densammmas rubbande kunde påtänkas, svårare att verkställa; så har, tillika med hoppet, att snart kunna ernå hvad man så högeligen önskat, tålamodet äfven förgått Hennes Maj:t, att afbida tillfälle och mognad af slika anläggningar, till ändamålets vinnande. Lusten och åhugan att snart komma i besittning af de förmåner, som blifvit så högt skattade, har ännu mer ökat sig, sedan Riksens ständer afgjort de vigtiga ärender om grundlagarnes verkställighet och de kongliga prinsarnes uppfostran. Missnöje och ledsnad öfver hvad ständerna vid det förra målet beslutit, förorsakade resan till Ulriksdal förleden vinter och att man föresatt sig, medan ständerna voro tillsammans, der qvarblifva; ifrån hvilket beslut nästan inga föreställningar, icke ens af dem, som Hennes Maj:t lemnat dess förtroende, hade kunnat Hennes Maj:t afvända. Hennes Maj:ts onåd har gått så långt, att ehuru för detta hofmarskalken baron Horn och hoffröken Düben på knä skola bönfallit hos Drottningen, att lemna herrar Riksens råd och herr Landtmarskalken nådig accueil, skall likväl sådant icke kunnat det minsta verka, utan Hennes Maj:t i det stället svarat, att sådant vore att begå en bassess.

Men sedan det sistnämnda målet äfven af Riksens ständer, emot Hennes Maj:ts vilja, blifvit afgjordt, så har sådant förorsakat bitterhet och lust till hämnd. Hennes Maj:t har då ännu mer förkastat alla senfärdiga medel, till sitt ändamåls vinnande, och jemväl visat missnöje emot dem, som ändå vågat derpå yrka. Deremot hafva Hennes Maj:ts tankar fallit uppå våldsamma utvägar. Åtskilliga förslager dertill hafva då blifvit gjorde. Än har Hennes Maj:t med grefve Brahe, baron Horn, de afvekne grefve Hård och lagmannen baron Wrangel rådgjort, om icke landet vore med Ständerna missnöjdt och om icke det kunde förmås till rörelse; än åter velat förmå Konungen att sätta sig för Gardesvakten vid Ulriksdal och med den

en natt marchera in till staden och intaga Artillerigården, samt sedan utföra hvad Hennes Maj:t åstundade. Med flera sådana förslager, som med möda och i anseende till omöjligheten vid deras utförande, kunnat förekommas och tillbakahållas.

Detta Hennes Maj:ts oroliga sinne och böjelse för våldsamheter, har ännu mer ökat sig, sedan Riksens ständer afgjort saken angående Rikets jouveler. Efter den tiden har Hennes Maj:t dageligen gjort dem, som varit omkring henne och i synnerhet Brahe och Horn, samt grefve Hård, häftiga föreställningar, om man icke kunde uppväcka en emeute, hvarvid Hennes Maj:t skall ofta och med nöje talt om den, som i Holland år 1747 vart anställd. De som härifrån afrådt hafva icke blifvit hörde, utan deremot fått mindre förtroende och missnöjen, samt icke på annat sätt kunnat stilla Hennes Maj:ts sinne, än igenom försäkringar, att dervid söka göra hvad de förmådde Så ofta något tillfälle tycks hafva förekommit, som gifvit minsta anledning att sådant kunna i verket ställas, så hafva försök dertill icke uteblifvit. Till exempel deraf, vill Commissionen allenast anföra Brahes gjorda utsago, nu sedan han sig till en förestående död beredt och derpå anammat Herrans högvärdiga nattvard: Att Hennes Maj:t en gång, ibland annat, yttrat sin åstundan, att, vid något högtideligt tillfälle, då mycket folk voro samlade, uppväcka gemene folket till upplopp, hvilket Hennes Maj:t velat verkställa igenom Puke, som då skulle förkläda sig i båtsmanskläder; och sådant hade man äfven tänkt verkställa sistledna Seraphimer-dag, men Capitel kom då icke att hållas; utan när samma dag en olycklig, men snart förekommen, vådeld på Slottet uppkommit, hade Hennes Maj:t låtit, igenom en löpare, med en billet af sådant innehåll: "*Le feu est au chateau; venez, sauvez le Roi*" — kalla Brahe till sig, och förestält huru det då vore ett ganska godt tillfälle, att utföra hvad som låg Hennes Maj:t så högt om hjertat. Hennes Maj:ts tanka hade då varit, att Konungen skulle stiga neder och visa sig för det vid samma tillfälle till stor myckenhet församlade folket och göra föreställningar, det Hans

Maj:t vore, igenom Ständerna uti lidande, hvartill Hennes Maj:t sökt öfvertala Brahe, att förmå Konungen; men när han sådant vägrade och Konungen sjelf, under detsamma, kommit in, hade Hennes Maj:t på allt sätt sökt öfvertala Konungen, att antaga och verkställa en sådan tanka, hvilken Hans Maj:t likväl aldeles ogillat och derpå gått ut. Hvarefter Hennes Maj:t varit i fullt begrepp att sjelf, med H. K. H. Kronprinsen, gå neder och fullfölja sitt uppsåt, som äfven skall blifvit i verket ställdt, om ej Brahe då satt sig emellan och hållit Hennes Maj:t tillbaka.

Utom allt sådant, har Hennes Maj:t gjort sig ganska många andra förslager, såsom att resa till Upsala, hvarest Hennes Maj:t trodde sig kunna lita på studenternes trohet och tillgifvenhet, samt derifrån försända allt sitt silfver till Afvestad, att låta mynta och dermed sedan skaffa folk till sin säkerhet, med mera dylikt, som väl icke kunnat verkställas, men likväl varit bedröfveliga bevis af Hennes Maj:ts oroliga och med sådana tankar uppfyllda sinne.

Föreställningar och tal om upplopp och våld hafva gått så långt, att äfven sämre folket vid hofvet och ända intill musikanterne haft derom kunskap; så att Brahe sagt sig deraf kunna sluta, det Ernst igenom garderoben kunnat få höra, hvad om Puke är förmäldt och derefter fattat sina tankar angående båtsmännens samlande.

Brahe har väl icke kunnat säga, huruvida Hennes Maj:t måtte haft någon kunskap om de försök, som till upprors verkställande i landsorterna nu nyligen blifvit gjorda och som troligt synes af den afvekne lagmannen baron Wrangel; men så skall likväl Hennes Maj:t en gång om bemälde lagman utlåtit sig på sådant sätt, som skulle någon underrättelse varit det han hade något för händer; utom det att Hennes Maj:t, som Brahe tyckt sig vilja minnas, en gång, då talet efter vanligheten varit om emeute, yttrade sig att det vid ett slikt tillfälle vore hederligt att bruka sådan lösen, som glorwyrdigst i åminnelse Konung Gustaf Adolph haft: ”*Med Guds hjelp*”; hvilka ord Ernst äfven velat nyttja vid dess tilltänkta upplopp, och uti den utspridda tryckta Budkaflen finnes i samma mening anförde.

Hennes Maj:t skall i öfrigt varit så långt ifrån att med enighet vilja bilägga de uppkomna oroligheter, att då Brahe Tisdagsafton eller dagen efter, sedan anläggningen till upplopp vardt upptäckt, gjorde den föreställning det Kongl. Maj:t då borde sammankalla sitt Råd, Landtmarskalk och Talemännen, samt förena sig med dem, skall Hennes Maj:t sådant alldeles afslagit, med utlåtande att rätta tiden dertill ändå icke varit; hvarjemte Hennes Maj:t då äfven skall förebrått Brahe och sagt, att han gjort oförsvarligt, som dagen förut hindrat Ernst ifrån dess föresats, att göra upplopp.

Utom allt detta hafva så väl Brahe som Horn heligt försäkrat, att icke H. M. Konungen uti dessa Drottningens anslag tagit någon del eller dem gillat, utan att det allenast varit H. M. Drottningens tankar och anstalter, hvilka ofta, då de blifvit Konungen förestälda, förorsakat Kongl. Maj:t oro och bekymmer. Dock har, utom hvad Commissionens dom rörande H. K. Maj:t innehåller, Horn äfven berättat, det Hans Maj:t sjelf gifvit honom de 50 ducater, som Horn sedermera till Mozelii tillärnade flykt tänkt använda, hvilka 50 ducater pagen von Scheven på ed intygat att han lemnat Konungen i egna händer tillbaka. Äfvensom Konungen ock skall blifvit föreställdt, det någon skulle vara sinnad att göra upplopp och att skulden sedermera skulle skjutas på Kongl. Maj:t, samt Ständerna deraf taga sig anledning att sätta Konungen inom fyra murar, hvilket skall hos Konungen förorsakat fruktan och att han, till sitt försvar, åstundade patroner.

Detta är nu hvad Commissionen med största grämelse af de brottsliges bekännelser om Hennes Maj:ts Drottningens uppförande, vid de nu timade, landsförderfveliga oroligheter måste erfara. Hvilket Commissionen funnit sig nödsakad, att till Riksens höglofl. ständers Secreta utskott uppgifva, som upplyst lärer finna, hvad bruk deraf, till förekommande af all för Riket bedröfvelig händelse, kan göras.

Dessutom har Commissionen ej heller bordt underlåta, att gifva Riksens höglofl. ständers Secreta utskott vid handen, hvad Brahe i dessa dagar berättat, såsom en sak, på hvilken nu verkeligen skall arbetas och den han förment kunna var för Riket äfventyrlig; nemligen att man, igenom

utrikes makter, skall göra sig hopp att ännu någonting till regeringssättets rubbning skulle vinnas på det sätt, om nemligen England skulle vinna något öfvervälde emot Frankrike, då förenämnda rike kunde förena sig med Ryssland till Sveriges skada och efter denna riksdags slut, förorsaka ständernas sammankallande å nyo, som helst skulle kunna verkställas, om någon som hyste preussiska tankar, komme uti Rådet; till hvilken plans utförande man äfven skall gjort sig hopp, att få hit, ifrån England, någon minister. Och öfversten grefve[1]) Horn, då han blifvit afsänd till Ryssland, haft, jemte det bekanta ärendet, i befallning, att försäkra om Kongl. Maj:ts enskildta attachement för bemälda hof, samt att Hans Maj:t, för dess del, skulle vara hugad att ingå uti samma rikes alliance och intresse.

Hvad i öfrigt uti andra vid Commissionen förekomna mål inlupit och Hans Kongl. Maj:ts egen höga person egenteligen rörer, vill Commissionen ofördröjligen till Riksens höglofl. ständers Secreta utskott uppgifva. År och dag förr skrefne.

Ad mandatum
Carl Stjerngranat.

---

[1]) baron

XXVI.

Öfversten grefve Erik Brahes testamente till sin son grefve Pehr Brahe, skrifvet i fängelset den 16 Juli 1756 [1]).

Mitt hjertans kära barn Pehr Brahe [2]).

Den i dag öfver mig sagda dom, sätter mig utur tillstånd, att lemna dig nu annat vedermäle af min faderliga kärlek för dig, än att lemna dig här några påminnelser, hvilka jag vet Gud lärer gifva dig den nåd att icke försmå; utan anse dem, såsom flytande af ett ömt bröst, hvilket, af egen olycka och erfarenhet, kan gifva dig säkraste varningen och således denna sin skyldighet ej glömma kan.

1:o. Jag lemnar nu dig en huld moder, hvars fotspår en oöm son ej vore värd att kyssa. Om hennes kärlek för dig tviflar jag ingalunda; men du blir mig på Herrans dag ansvarig, om du icke städse bemöter henne med kärlek, ömhet, huldskap, tjenst, lydnad och tjenstaktighet. Kom ihåg, att när Herren dig årena gifvandes varder, så skall du uti omvårdnad för henne och dess väl, företräda så väl ditt som mitt ställe; och lät hennes suckar icke blifva ste-

---

[1]) Efter en samtidig afskrift, sannolikt af sjelfva originalet, bland d. v. Landtmarskalkens, sedermera riksrådet grefve A. v. Fersens efterlemnade papper. Denna handling är tryckt med titel: *För detta öfversten, Gr. Erik Brahes instruction för dess unga son, Gr. Pehr Brahe;* in qvarto. Stockholm, Nyström. Ett ark. Warmholtz, i sin Bibliotheca historica Sveo-Gothica, № 6374, yttrar sig härom: "Huruvida denna Skrift är authentique lemnas derhän. Tyska öfversättningen har fått följande titel: *"Schriftmässige Regeln eines sterbenden Vaters, des Obristen Gr. E. Brahe, an seinem jungen Sohn, Gr. Pehr Brahe."* in 4:o." Giörwell (Sv. Mercur. Juli 1756, s. 47 ff.) sätter deremot äktheten alldeles icke ifråga. Då de tryckta upplagorna af denna handling numera äro i allmänhet nog sällsynta, har utgifvaren ansett det här vara på sin plats, att å nyo låta på detta sätt, detta intressanta skriftstycke komma i allmänhetens händer.

[2]) Denne son, af grefve Erik Brahes första gifte med fröken Eva Catharina Sack, var född år 1746, kapten vid lätta dragonerna 1770, död ogift 1771. Af sednare giftet med fröken Christina Charlotta Piper, föddes, efter fadrens död, d. 15 October 1756 sonen, *Magnus Fredrik Brahe,* från hvilken nu lefvande medlemmar af denna ätt härstamma.

nar på ditt samvete; de vältas ej af med förutfattade inbillningar, utan sådant kräfves åter på domsens dag.

2:o. Som hon ej lärer underlåta att bidraga, allt hvad henne är möjligt, till din undervisning och kunskaps erhållande, uti hvad en Gudfruktig, ärlig, redlig och lagbunden medborgare behöfver, så vinlägg dig först, att sedan du fått kunskapen, lära känna din Gud, hvad Han är och huru underligen Han styrer allt, tro och var i Jesu namn försäkrad, att när verlden eller sällskap vill inbilla dig, att den eller den synden icke är så stor, man måste göra, som de andre, eljest kan man icke vara med; så äro detta vägar ifrån Gud, hvilka leda, ju mer och mer, till förderf. Så snart dig någon dylikt föreställer, så bed Herrans nåd akta dig, att du ej går med; finn alltid upp andra syslor och följ dem ondom ej på deras vägar. Stig aldrig upp eller lägg dig, utan att hafva bedt Gud med någon bön, ty suckarne äro väl goda, men verlden betager andakten och gör så korta suckar, att den eller den syslan aldeles förtager dem.

3:o. Om du kommer i stora verlden, akta dig för det, som kallas: *göra allting med;* hvad andra begynna, ransaka noga först, om det stämmer in med hvad du vet af Guds och verldslig lag. Finner du det icke sådant, så gå bort.

Akta dig för många vänner; det är omöjeligt, att de alla kunna vara uppriktiga, helst om du kommer i välstånd. Låt aldrig någon få tvenne gångor framkomma med något förslag, som du ej finner öfverensstämma med dina christendoms eller undersåteliga pligter; tro säkert, att sedan du lånar örat, så, om du ock icke sjelf går derutinnan in, låna de väl ditt namn. Yppa, såsom lagen bjuder, hvad du ej bör tiga med, och tro icke, att vänskapsskyldigheten är större, än det landets lag, som du bebor.

5:o. Blir du uti anseende, lita icke på dig sjelf och dina talents. Finner du något orätt, bed Gud hjelpa dig, att kunna draga dig derifrån; ty verlden är sådan, att man icke alltid kan hålla tillbaka. Spegla dig uti din faders olycka.

6:o. Om du eljest kan föda dig, gå icke uti tjenst och tag ej brödet bort för den fattigare; utan lef af ditt eget. Var mån om friheten och lagens bestånd. Ära Konnungen; men sök icke Öfverhetens förtroende och kom ihåg, att din fader varit den ende af hela ätten, som, med allt menskligt förakt för favoritskap, likväl, till sin olycka, stött sig på hoftrappornes falska halka; endast deraf, att han glömt Guds styrkande hand, och förlitat sig deruppå, att förr än något ondt skall ske, så kunde han väl hålla tillbakars; men ej kommit ihåg, att andre kunde göra, hvad han icke ville hafva gjordt. Märker du, i framtiden, oenighet kunna blifva inom kongliga Huset, det Gud afvände, håll dig alltid ifrån att vara någons rådgifvare; följ hvad lagen säger och lef hederligt och väl med alla.

7:o. Håll dig aldrig till ett parti uti landet, utan stå på egen botten; säg din mening med besked och rätta dig efter lagens förstånd. Tro aldrig med säkerhet, att du kan hålla rätta vägen af dig sjelf, utan bed Gud derom flitigt och tro, att hvar dag du detta försummar, så är ditt förderf så mycket närmare, om Gud ej hjelper tillbakars.

8:o. Hedra och ära din slägt och alla menniskor och tro, att det är bättre göra för mycket härutinnan, än låta något fela; samt vet, att höflighet ej är bassesse; utan att tänka illa, söka urskylla detta med falska steg, det är bassesse uti sådane mål.

9:o. Förtro dig ej åt många, aldraminst åt dem, som äro fallna för verlden eller eget intresse. Men så länge du kan, så välj dig en vän, hvars tänkesätt du aldeles känner och hvars intresse ej kan vara att bedraga dig; ty någon måste man hafva att ibland öppna sitt hjerta för. Det lärer du ock finna [*vara*] en af de herrligaste äktenskapsförmåner.

10:o. Lät skönhet och verldens artighet ej föra dig till äktenskap; besinna först hvad besvär detta med sig förer; huru snart fägring och artighet, som nu kallas, förgår och sök en sådan maka, som är uppfödd i Gudsfruktan och ärbarhet, samt hvilkens stadighet och beskedeliga uppförande altid kan göra en man lyckelig. Och anse med

förundran, huru Gud underligen fört din fader, som gifvit honom tvenne så älskansvärda, kära hustrur.

11:o. För aldrig större stat, än du kan behöfva. Låna aldrig större penningesummor åt någon, än att du ej må skadas till ditt välstånd, om det ej blir betaldt; ty oaktadt alla fagra ord, så lånar man sin vän, men kräfver sin ovän. Gå aldrig i borgen för någon.

12:o. Skall du resa i främmande land, så res icke förr, än du förstår och känner prænotiones Theologicas, så att du ej må blifva förförd till falska begrepp, om sjelfva religionens sannhet och grund. Känn fäderneslandet först, med dess hushållning; res att se, hvarutinnan den kan upphjelpas; men lägg dig ej på, att föra in fremmande sedvanor, utan kom ihåg, att Svenska nationen älskar stadighet och allvarsamhet.

13:o. Hvar gång något lyckeligt dig tillfaller, så förhäf dig icke. Kom ihåg, att Herren vill se, huru du lyckan bära kan. Tacka Gud och anse henne, såsom en hal profsten. Så ofta dig händer någon sorg och motgång, vörda Herrans hand; bär densamma med tålamod och tro säkert, att hvar och en äro påminnelser, att du bör hålla dig till Honom och komma ihåg, att du hafver syndat, samt omvända dig, genom de medel, som salighets-ordningen föreskrifver.

14:o. Skjut icke upp ena gången efter den andra, med Nattvardsgåendet; ty allt sådant är påfund af den onde anden, att behålla tankarna vid det verldsliga.

15:o. Skulle din Öfverhet fråga dig något råd, i dess företagande, så visa den, med underdånighet, till dem, som detta embetet bekläda, och gå icke obuden till rådgifvare. Du torde väl tro, att det är hvar undersåtares pligt att råda sin Öfverhet; men frågas dig något olagligt, så påminn dig hvad lagen säger, att ej derutinnan ingå. Sker det annan gång, gif det vederbörligen tillkänna. Frågas dig åter något lagligt, så visa ifrån dig, på dem, som råda skola. Skulle fåfängan förleda dig att tjena, och du sjelf blefve rådsperson, så gif ej andra råd i Cabinettet eller kammaren, än som kunna stå i rådsprotocollet.

16:o. Kommer det kära syskon, som ännu är okändt, fram, så omfamna detsamma med kärlek och förtroende; såsom af ditt eget blod det är, samt sista panten af din fars och moders kärlek. Herren bevare din in- och utgång; Han ledsage dig och före dig uti Sin fruktan, på alla dina vägar samt upptage dig, på ändalycktone, med ähro, för Jesu Christi dyra förtjensts och förskyllans skull. Så få vi der råkas och sjunga ett evigt Halleluja! Amen; i Jesu namn, amen.

Stockholm den 16 Juli 1756.

Eric Brahe.

XXVII.

Öfversten grefve Erik Brahes dödsberedelse, upptecknad i bref af herr prosten Troilius, till herr archiater Rosén; daterad Stockholm den 26 Juli 1756 [1]).

Saliga grefve Brahes högförnäma anhöriga lära tvifvelsutan längta, att höra någon berättelse om dess hädanfärd. Jag har varit villrådig, till hvem jag skulle adressera mig; men ändteligen kommit på de tankar, att det vore bäst att jag densamma till min herr bror öfversände.

Med hvad mycken andakt salig grefven, nästledne Tisdag anammade Herrans heliga nattvard, hade jag den äran härstädes berätta herr grefven och presidenten Piper.

Ifrån den tiden märkte jag, huru han begåfvades, efter hand, med ett ymnigare Guds nådes mått och med en besynnerlig frimodighet.

Om Onsdagen berättade herr prosten Werander honom att Fredagen vore utsatt till hans aflifvande, hvarmed salig herr Grefven förklarade sig nöjd. Och då han fick veta, det vara resolveradt, att hans betjenter skulle få taga upp dess lik, lägga det i kistan och föra't ut till Rydboholm att begrafvas, yttrade han sig således: ”*Gud vare lof, Ständerna hafva låtit mig och mina olyckelige kamerater dömmas af Lagen, och lida vi det våra gerningar värda äro; men de göra oss ock derjemte den barmhertighet, som de kunna åstadkomma. Så blef icke general Leyonhufvud handterad; det kan aldrig inför Guds domstol försvaras, att honom ej blef nog tid lemnad, att tänka på sin salighet. Gudi lof, vi blifva christeligare och med mera barmhertighet handterade.*” — Den förra utlåtelsen, som närmast rörde honom,

[1]) Efter en samtidig afskrift bland d. v. Landtmarskalkens, sedermera riksrådet krefve A. v. Fersens efterlemnade papper. Detta bref finnes i betydligt utlagd form tryckt med titel: *Prosten Magni Troilii berättelse om E. Brahes beredelse till döden 1756* m. m. Stockholm 1769. 4:o, men torde numera vara rätt sällsynt och svår att erhålla. En sednare edition in 8:o är tryckt år 1770.

gjorde han två gångor, men den sednare tre à fyra gångor och det med någon ifver.

Onsdagen åt han ock med temmelig god appetit, både middag och aftonmåltid; hvarefter jag var hos honom, till klockan half tolf om natten. Derefter lemnade jag honom i ro, sedan jag med besynnerlig fägnad ibland allt annat, som försäkrade mig om hans uppriktiga omvändelse, hört att han hade afsmak för allt det, som kunde hafva smak af hämnd; att han, med saktmodighet, ville lida sitt förtjenta straff; att han nu funne hos sig mera styggelse för sina synder, och mera visshet om deras förlåtelse och den eviga saligheten. Jag måste tillstå, sedan jag då var hemkommen, kunde jag icke, oansedt hjerteligen bedröfvad öfver hans olycka, annat än med glädjetårar tacka Gud, för sin stora nåd, som Han beviste både salig herr Grefven och mig.

Om Thorsdagen fann jag honom i sámma goda tillstånd. Den dagen tillbragte vi uti tjenliga betraktelser om döden och den eviga saligheten; hvarunder jag, till min egen uppbyggelse, fann huru Guds nådes mått än mera tilltog hos honom. Emot aftonen kom fru grefvinnan Sack att taga afsked af honom. Dermed var han ganska nöjd och, i min närvaro, åter förklarade, att han lede det hans gerningar värde voro, då han äfven hade denna utlåtelsen, när det taltes om lifvets förlorande, om jag rätt minnes: ”*Man gräfver en grop åt en annan och faller sjelf uti henne. Lofvad vare Gud, som hafver fått fatt mig.*

Min k. bror, detta allt är ett säkert bevis till salig herrens uppriktiga omvändelse och saliga död; men att han, åtminstone i mitt omdöme, dödde, om Fredagen, såsom en Trones hjelte, det flyter af det, som jag nu vet inför Gud vara honom och mig emellan, då om morgonen passeradt.

Jag bjöd till att blifva hos honom den sista natten, hel och hållen; men som han det ej ville, utan, sedan vi gjort bön, åstundade sofva, så lade jag mig på sängen, i vaktmästarens kammare. När han, om Fredags morgonen, förnam, att jag var till hands, ville han strax tala med mig. Hans tal, hans frimodighet, hans uppförande uppväckte så mycken glädje, som förundran hos mig, öfver Guds nåd.

Herrans heliga Nattvard ville han ej anamma förr, än näst förrän han skulle lemna jorden; på det den sista Nattvarden här i tiden, skulle vara honom en så mycket närmare styrka, att genom den timmeliga döden komma till den evigt varande Nattvarden, i himmelen. Sedan Nattvarden var anammad, discourrerade han åter med mig om himmelen. Tystnade midt under discoursen och när en à två minuter voro förbi, säger han: "*Du store Gud! huru stor är icke Din nåd!*" Derefter vände han sig till mig, sägande: "*Min k. Troilius, kan någon ting vara så stort, som Guds nåd är? Han tager fatt på en menniska, som i 30 år lupit på syndenes väg; honom omvänder Han på en månad; förlåter synderna och i dag gör han mig evinnerligen salig.*"

Han längtade så efter sin saliga skiljsmässa, att han tycktes vilja liksom knota, att det gick för långt ut, innan han blefve kallad ned på platsen. Derunder förklarade han, det han ej åstundade, att man skulle länge sjunga på platsen. Jag svarade: Herr grefven har yttrat sig, det han ville att psalmen "*Jesus allt mitt goda är*" skulle sjungas, och om han vore nöjd, ville jag, så snart andra versen begyntes, begynna laga hans kläder i ordning. Dertill svarade han: "*Det är väl betänkt. Gud har välsignat mig med mycken jordisk sällhet, men det håller jag nu för stoft och mull. Jag längtar efter, och får inom en kort stund, den evigt varande rikedomen i himmelen.*

När vaktmästaren ändteligen begynte öppna dörren, sade salig Grefven: *Nu sänder Gud mig bud; Han kommer sjelf emot mig; jag går ock emot Honom.* Tog strax sin hatt. Famntog och kysste mig på det kärligaste, sägande: *Gud välsigne eder och hela edert hus. Gud ge eder en salig stund efter, i sinom tid.* Likaledes omfamnade han herr prosten Werander med samma kärlek.

Under vägen lyste utur hans ögon en synnerlig andäktig och christlig frimodighet, som pryddes med tillönskan af Guds välsignelse öfver det närvarande folket. När han kom till sitt hus, voro hans ord dessa: "*Gud välsigne dig, som bor i detta hus. Gud bevare dig ifrån allt ondt. Gud gifve dig en salig stund i sinom tid.*"

Så snart vi, på platsen, komne voro till den 2:a versen af förenämnde Psalm, gaf salig herr Grefven sin hatt och peruk åt sin betjent och tog sjelf sin mössa på sig, hvarunder Werander och jag gjorde vår skyldighet. Hvaruppå Herr Grefven, med stark röst, öfverljudt sade: "*Fader! jag befaller min ande i Dina händer.*"

Si, så har jag orsak att intyga det grefve Brahe dödde saligt och det, igenom Guds öfversvinneliga nåd, såsom en hjelte i tro, hopp och tålamod.

